BOEKEN SCHOUW

AFLEVERING 1 – JAARGANG 32 – 15 MEI 1938

BOEKENSCHOUW

GEILLUSTREERD LETTERKUNDIG MAANDBLAD

(Verschijnt den 15den van iedere maand.)

Hoofdredacteur: J. VAN HEUGTEN S.J.
Adres der Redactie alleen:
SINGEL 448 AMSTERDAM (Centrum)

ABONNEMENTSCONDITIëN:

De abonnementsprijs bedraagt bij vooruitbetaling *f* 1.50 per kwartaal franco per post voor Nederland. De abonné's van N.O.I. en N.W.I. betalen jaarlijks bij vooruitbetaling *f* 5.70 franco per zeepost, die van N.O.I. per landpost en die van het Buitenland jaarlijks *f* 6.65, inclusief porto.
De abonné's worden verzocht het abonnementsgeld uiterlijk na ontvangst van het eerste nummer van ieder kwartaal (dus op 15 Mei, 15 Aug., 15 Nov. en 15 Febr.) te willen inzenden, ter vermijding van de hooge incassokosten.

Afzonderlijke nummers 60 cent.

MEN VERPLICHT ZICH VOOR DEN GEHEELEN JAARGANG. ABONNEMENTEN KUNNEN ALLééN WORDEN OPGEZEGD VóóR DEN INGANG VAN DEN NIEUWEN JAARGANG.

REDACTIE: J. van Heugten S.J., Singel 448, Amsterdam.
(Boeken ter beoordeeling uitsluitend te zenden aan de Redactie met vermelding van: „Ter bespreking in Boekenschouw".)

ADMINISTRATIE: Uitgeverij „Foreholte" te Voorhout. Postrekening 106236. Telefoon Sassenheim 7153. (Eventueele klachten, adresveranderingen enz. a. u. b. aan dit adres.)

INHOUD:

DE MYTHE KLOOS door J. v. H. 1
LIAM O'FLAHERTY'S FAMINE (I) door Th. A. Pijpers . . 6
DE GESCHIEDENIS DER KRUISTOCHTEN VAN RENÉ GROUSSET door Dr. B. M. Boerebach 11
BUITENLANDSCHE LETTEREN 17
DE TRIOMF DER NIEUWSGIERIGHEID door Jos. Panhuijsen 25
VARIA 31
ROMANS EN VERHALEN 32
VAN DIVERSE PLUIMAGE 41
KINDERBOEKEN 47

De mythe Kloos

door J. v. H.

Wie den roman „Vincent Haman" van Willem Paap leest, die na een veertigjarige vergetelheid door Menno ter Braak opnieuw werd uitgegeven, maakt kennis met een geheel anderen Kloos dan den stoutmoedigen vernieuwer, den dichter van bloesemteere en stormend trotsche verzen, zooals hij uit zijn vroegste werken, uit tallooze litteraire handleidingen en bloemlezingen te voorschijn treedt.

„Willem Johan Theodoor Kloos, geboren te Amsterdam"....... deze statige aanhef, die meestal in geijkten vorm in litteratuurboeken het optreden van den grooten man van tachtig inleidde, klonk als een herautenroep. Jeugdige litteratuurminnaars, die een goede dertig jaar geleden, met de tachtiger vernieuwing kennis maakten, voelden een wonderlijke trilling als, na een beschouwing der voorafgaande periode, deze woorden den nieuwen lente en het nieuwe geluid aankondigden. Kloos, Willem Johan Theodoor, geboren te Amsterdam, was het toppunt van hoogen durf en grootheid, het hoogste van wat men zich van een dichter denken kon, fier en fel, meesleepend, overrompelend in zijn zeer gevoelig proza, wonderteer en verrukkend in zijn poëzie. Hij had als David met eèn steen uit zijn herderstasch den Goliath der rhetorica midden in het hoofd getroffen, en, mochten medestrijders als van Deyssel er al duizend verslagen hebben, Kloos had er tienduizend verslagen. Kloos' sonnetten waren de crême aller poëzie; zelfs de weelde van Vondels vers, de wonderschoone natuurlijkheid van Gezelle moesten achterstaan bij Kloos. De gratierijke gedragenheid, de fijne hartstochtelijkheid, de teere woordbedwelming, de rythmische voornaamheid, de grandezza van klank en gebaar, al dit nieuwe, ongekende hief Kloos' sonnetten in een sfeer van onvergelijkbaarheid.

Gezelle's evenwicht en ongetroebleerde zuiverheid, Vondels dieper wezen en klassieker evenmaat spraken minder onmiddellijk en spontaan tot gevoel en verbeelding dan de schoone zielsdrift en de edele woordsmeedkunst van Kloos. Bij Kloos waren „uchtend" en avond geen nuchter reëele daggetijden, maar verfijnd gestyleerde natuurscènes, afgestemd op select gevoelige medebelevenden, die zich konden indroomen in een anders geaarde wereld dan de werkelijke. Kloos' maan was niet een lichtgevend hemellichaam, een lamp voor mensch en dier bij avond en nacht, maar een dichterlijk mysterie, dat reageerde op menschenvizie en menschengevoel, een wonderlijke bloem, een wezen uit den droom, daar neergehangen ten behoeve van dichters en visionnairs. Heel de natuur had slechts als secundaire functie reëele natuur te zijn: haar eerste functie was mede te dienen op het rythme der schoone bewogenheid, mede te spelen in het teere spel

van verbeelding en gevoel, symbool en dienares te zijn van den koninklijken dichter. Kloos was de Prospero, die met zijn tooverstaf als een albeheerschende over de machten van natuur en lot beschikte naar welgevallen. Hij had de poëzie ontdekt en voorgaande dichtergeslachten werden om hun wanbegrip als een kudde Calibaans afgemaakt.

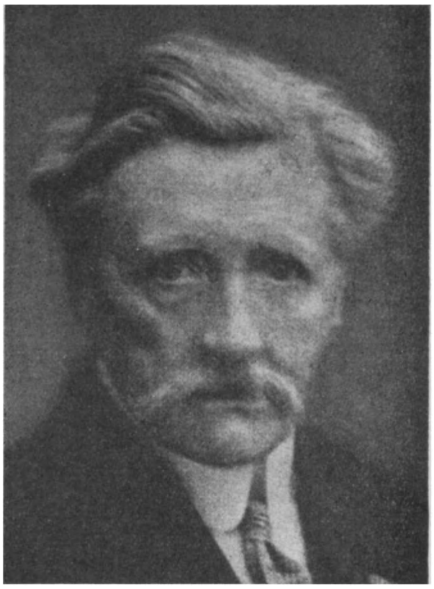

WILLEM KLOOS

Er was slechts eèn schaduw, die het stralende beeld verduisterde, Kloos' ongeloof en zijn smalen van het Christendom. Doch daar werd met een wat onbehagelijk gevoel van onoplosbaarheid overheen gezien in de wat simplistische overtuiging, dat alle schoonheid en poëzie uiteindelijk uit God voortvloeit.

Aldus had zich in veel milieu's de mythe Kloos gevormd, een mythe, die naar tijd en plaats en omstandigheden genuanceerd, een heel land veroverd heeft en nog altijd de opgroeiende geslachten blijft bekoren, al heeft er zich gaandeweg een goede dosis meer nabije historie mede vermengd. Willem Kloos is de meest „mythische" der Nederlandsche dichters, de eenige wellicht, bij wien men met eenig recht van een mythe spreken kan. De werkelijke Kloos, de jarenlange bewoner der Regentesselaan, de mensch met het roemvolle verleden, die niet bij machte bleek het niveau van dit verleden te handhaven, de licht gekrenkte en zich vaak klein toonende litterator, deze Kloos is in de algemeene belangstelling altijd vrijwel op den achtergrond gebleven en het strekt het Nederlandsche publiek tot lof, dat het zich den mythischen Kloos niet liet ontrukken. Hier gebeurde het zeldzame, dat men minder belangstelling had in sensationeele personalia, in levensbijzonderheden dan in het behoud van een ongewoon dichter. Het was een der niet vake overwinningen van het wezenlijk interesse op de nieuwsgierigheid.

Het begon reeds met de groote mede-tachtigers, van Eeden, van Deyssel, Verwey, toen zij, de een vroeger, de ander later, met Kloos in conflict raakten en zijn eigenzinnig despotisme moeilijk langer verdragen konden. Uit hetgeen Frans Erens en

Frank van der Goes hierover gepubliceerd hebben, blijkt wel dat zij niet langer aan den leiband wilden loopen, doch dat Kloos ondanks alles een geeerbiedigde grootheid voor hen bleef, een zekere onaantastbaarheid genoot, dat hij, de leider en voorganger, volgens een ongeschreven wet moest ontzien worden. Heeft wellicht de eenzaam levende Kloos op deze vrienden van het eerste uur, buiten zijn dichterschap, een wat zieligen indruk gemaakt en hebben zij ook daarom een welwillender houding tegenover hem aangenomen? Het is niet uitgesloten. Een beetje zielig inderdaad is de indruk, die de onder anderen naam optredende dichter uit Willem Paap's roman op den lezer maakt, en van der Goes' mededeelingen over den redactiestrijd van de Nieuwe Gids in 1893-'94 lijken mij daar niet mee in strijd.

Ook in later tijd is de figuur van Kloos doorgaans ontzien. Zondert men „Vincent Haman", het boek dat ondanks zijn litteraire verdiensten een weinig nobel pamflet blijft, uit, dan zijn Kloos' vele persoonlijke aantastbaarheden openlijk zelden ter sprake gekomen en in het algemeen met een halven blik voorbijgegaan. De mythe heeft hier overal haar invloed doen gelden. „Vincent Haman", een goed geschreven roman met pikante onthullingen over hooggeeerde persoonlijkheden, heeft — wonder boven wonder! — geen opgang gemaakt. Ook in de meerdere decennia, dat Kloos de vrijwel geëclipseerde Nieuwe Gids bleef uitgeven en er zijn zelfbespiegelingen in dicht en ondicht in publiceerde, heeft men hem zijn eerbiedwaardige rust gelaten. Hoezeer Dr. de Raaf en Max Kijzer hun best gedaan hebben om ook Kloos' latere poésie-fleuve als minstens gelijkwaardig aan zijn vroegere verzen ingang te doen vinden, heeft de litteraire gemeente deze gedichten nooit aanvaard, doch wel heeft zij haar herinnering aan den Kloos uit den grooten tijd onverzwakt vastgehouden. Van de dichters en schrijvers, die na tachtig zijn opgetreden, heeft ieder wel eens de gelegenheid gevonden over Willem Kloos te spreken en van zijn bewondering voor den grooten vernieuwer te getuigen. Deze dankbare bewondering is het, die de mythe Kloos heeft gevormd en staande gehouden en die tegen alle mogelijke reacties, zelfs tegen een veertigjarige ondermijning door hem dien het aanging, bestand bleek.

Het woord mythe heeft in Nederland een ongunstigen klank gekregen door de bloed-en-ras-fantazieën, die het woord te dekken kreeg. Toch is het in het geval Kloos het juiste. Een mythe hoeft geen onwaarheid te zijn, doch kan beteekenen: het voorbijzien van een aantal waarheden ten voordeele van een enkele, het beklemtonen dier enkele waarheid met verwaarloozing der andere. Willem Paap zag Kloos als een belachelijke, zielige figuur, en de dagelijksche indruk dezer werkelijkheid, misschien beinvloed door persoonlijke gekrenktheid of achteruitzetting, deed hem den afstand tusschen deze werkelijkheid en de hooggespannen gevoelens van Kloos' gedichten zoo bewust worden, dat hij de laat-

ste als potsierlijke fantasterij onderging. Men kan aannemen dat Paap zijn model niet al te zeer misteekend heeft, de zintuigelijke werkelijkheid ongeveer is trouw gebleven en toch over het geheel een onwaardig pamflet leverde. Geheele generaties hebben reeds vijftig jaar lang Kloos' gedichten bewonderd, zijn verrukkingen en geslagenheden huiverend ondergaan, en dit is voor ieder verstandig mensch het zekere bewijs, dat zijn gevoels- en verbeeldingswereld echt en poëtisch zuiver was, het eenige waar het voor een dichter op aankomt. Al het overige is — voor de poëzie — bijkomstig: hij kan een verachtelijk, minderwaardig individu zijn, een huichelaar, een psychopaat, een zielig mensch, al wat men wil, mits zijn uitzonderlijke gave maar erkend wordt en hooggehouden. De werkelijkheid heeft veel facetten, facetten, die soms elkaar kruisen en zich ook weer niet op gelijke hoogte bevinden. Nuchtere realiteitsaanbidders zullen geen oog hebben voor heel dat flottante gebied, dat van de onmiddellijke werkelijkheid afgekeerd ligt en het spel-in-ernst-terrein vormt voor gevoel en verbeelding; overmatig critische geesten zijn te scherp ingesteld op rationeele zekerheden en missen het zintuig voor die „more things in heaven and earth than are dreamt of in your philosophy". Menschen als ter Braak zou men toewenschen, dat zij een tijdlang de wacht betrokken hadden op het koningsslot te Elsenoer, juist in de nachten, dat daar de geest van den ouden Hamlet verscheen. Tusschen Marcellus, Horatio en den jongen Hamlet zou ter Braak een ongetwijfeld merkwaardige houding hebben aangenomen en Shakespeare zou zijn ganzeveer hebben stukgeknabbeld, eer hij dezen moeilijk te overtuigen Thomas tot den eed op het zwaard had bewogen.

Een zekere mythevorming is wellicht noodig voor alle bewondering, voor alle geestdriftige overgave en toewijding op menschelijk terrein. Het bekende spreekwoord, dat niemand groot noemt „voor zijn kamerdienaar", zegt eigenlijk hetzelfde en de oude wijsheid, dat geen profeet geëerd is in zijn eigen land, drukt eveneens deze gedachte uit. Een groot of ongewoon mensch kan onmogelijk altijd groot of ongewoon zijn en wie in zijn voortdurende nabijheid leven, zien hem aldoor in zijn dagelijksche, gewone reacties en verhoudingen, wat een som van gewoonheidsindrukken uitmaakt, die den zeldzamer indruk van bijzonderheid en grootheid gemakkelijk uitwischt. Had Willem Kloos in zijn grooten tijd een kamerdienaar gehad, het zou onwaarschijnlijk geweest zijn, dat deze iets meer in hem gezien had dan een zonderling, een dichter, met den bijsmaak, die dat woord voor kamerdienaars en concierges nu eenmaal heeft. De mythe zou op hem weinig vat gehad hebben.

De mythe Kloos berust dus allerminst op onwaarheid; het is evenmin een sage of legende. Toch kan men van een mythe spreken, omdat Kloos meer dan eenig ander Nederlandsch dichter de fortuinlijkheid gehad heeft van zijn gunstigste zijde en in zijn

besten tijd gekend te zijn en zoo in vereering te blijven. Zijn veldtocht tegen rhetorica en conventie is op de schitterendste overwinning uitgeloopen, die men zich denken kan. Zijn ideeën over poëzie waren zoo frisch, zoo natuurgetrouw en bronecht en werden luid in een zoo muffen tijd, dat juist de tegenstelling zijn triomf onvergetelijk moest maken. Zijn eigen verzen waren bovendien van een zoo persoonlijke en hartstochtelijke bezieling, waren een zoo ongewoon en onmiddellijk treffend geluid, zoo vrouwelijk van pathos en zoo mannelijk van zegging, dat men begreep eindelijk met een dichter van meer dan vaderlandsch formaat te doen te hebben. Dit alles heeft zich vastgezet in wie de laatste vijftig jaar met litteratuur te maken hadden. Daarentegen worden bij Kloos meer dan bij eenig ander dichter of schrijver, zooals ik reeds aanduidde, de vele menschelijkheden òf niet gekend of welwillend voorbijgezien. Van Multatuli en van Eeden zijn allerlei personalia breed uitgemeten; anderen als van Lennep en Huet wordt hun gebrek aan ernst of hun wrok tegen al wat Hollandsch is, niet vergeven; van Deyssel raakte na een korte, heftige vereering, op den achtergrond wegens zijn al te hol woordpathos. Kloos werd alles vergeven, zelfs zijn jarenlange neergang, omdat hij de Nederlandsche poëzie een oogenblik zulk een glans verleend had, dat hij van toen af tot de onsterfelijken en onaantastbaren behoorde.

HAEGENDOREN (M. van) HET VERKENNERSLEVEN. (380) *f* 2.90 en *f* 3.80. Vox Romana, Schiebroek. 1938.

Een uitstekend en goed geschreven boek over het verkennersleven. Het behandelt op vakkundige en zeer verstandige wijze, wat de ondertitel aangeeft: Paedagogische studie over het spel van verkennen. De schrijver is practisch en theoretisch geschoold in het vak. Het is een eerste deel, dat door twee verdere deelen zal gevolgd worden. De prijs der drie deelen bedraagt *f* 7.50 en *f* 10.20. Voor allen die met het verkennersleven te maken hebben.

HUIZINGA (J.) DE WETENSCHAP DER GESCHIEDENIS. (139) *f* 2.90 en *f* 3.90. Tjeenk Willink & Zoon, Haarlem.

Uit een reeks voordrachten voor de universiteit te Santander, gehouden in 1934, is dit boek ontstaan, waarin de groei van de historische wetenschap sedert het begin der 19e eeuw wordt behandeld, voorts het proces der historische kennisvorming, de historische idee, de waarde der historie, terwijl een hoofdstuk over den aard der geschiedenis als cultuurverschijnsel en als wetenschap het belangrijke boek afsluit.

Liam O'Flaherty's Famine [1]

I.

door Th. A. PIJPERS.

Ierland is langzamerhand aan het ontwaken uit den toestand van cultureele verdooving, waarin het ten gevolge van 700 jaren onderdrukking tot in de tweede helft der 19e eeuw heeft verkeerd. De verbijsterende wanorde, die er tot dan toe had geheerscht en die bijna spreekwoordelijk was geworden bij de West-Europeesche schrijvers, de diepe ellende van het Celtische deel der bevolking, en de apathische houding die zijn bewoners aannamen tegenover alles wat niet onmiddellijk henzelf betrof, zijn aan het verdwijnen en Ierland begint een plaats in te nemen in de rij der Europeesche staten. Wat de samenleving en organizatie betreft is er nog veel te verbeteren in Ierland en het land is nog verre van welvarend; maar de ondeugden, die het Iersche volkskarakter zoo lang onteerden, dronkenschap en de daaruit voortkomende criminaliteit, zijn nagenoeg uitgestorven, en al is de plattelandsbevolking nog voor een groot deel zeer arm, het is toch niet meer die berooidheid van 100 jaren terug, waarvan vervuiling en verwildering de attributen waren. Het is een fatsoenlijke armoede geworden.

Ja, sedert het begin van de CELTIC REVIVAL zijn er reeds heel wat veranderingen over Ierland gekomen. Of ze echter in alle opzichten een vooruitgang beteekenen? De 'beschavings-invloeden' komen dikwijls van buiten en sommige ervan zijn allerminst geschikt om de goede hoedanigheden in den Ierschen volksgeest te bewaren. Socialisme en communisme trachten ook in dit katholieke land aanhangers te winnen en beloeren in den jongen staat een nieuwe prooi. In de letterkunde beginnen 'moderne' opvattingen tot uiting te komen. Er zijn altijd schrijvers in Ierland geweest die hun nationaliteit verloochend hebben, en in zooverre is G. B. Shaw geen uitzondering: Londen is de cultureele hoofdstad van Ierland; maar dat sommigen van hen Parijs en Weenen tot hun leerschool hebben gekozen en hun talenten hebben gegeven aan een kunst, wier beoefening absoluut niet in overeenstemming is met den katholieken Ierschen volksaard, is een bijzonder teeken van dezen tijd. George Moore, en James Joyce hebben een zekere vermaardheid verworven als 'moderne kunstenaars', maar het is een vermaardheid van een on-Iersch karakter.

Ontstellender echter is het toenemend aantal gevallen van geloofsverzaking. De Engelsche, anti-Iersche, CATHOLIC TIMES wil het doen voorkomen alsof de geloofsafval reeds een vorm heeft aangenomen, welke de bezorgdheid opwekt van de katholieke

---

[1]) Famine. A. Novel door Liam O'Flaherty. Gollansz, Londen. 1937. 8/6.

autoriteiten en drukte gedurende de eerste maanden van 1937 bijna wekelijks alarmeerende berichten af over de vermeende 'Leakage' in de Iersche Kerk. Zoo erg is het echter nog niet, ofschoon niet te ontkennen valt dat Engelsche invloeden, socialisme en communisme, een sterkeren druk uitoefenen op de bevolking dan vroeger. We weten uit de geschiedenis, dat het Anglicaansch SOUPERISM nooit met groot succes heeft ingewerkt op het Iersche volk, zelfs niet toen het in de bitterste ellende verkeerde, en daarom is het des te bedroevender in een vrijwel onafhankelijk Ierland het kwaad van PROSELYTISM nog altijd te zien voortwoekeren. In de eeuwen dat DARK ROSALEEN worstelde voor de vrijheid, had ieder van zijn kinderen goed en bloed veil voor zijn godsdienst en vooral de hongersnood-jaren waren een tijd van martelaarschap voor het Geloof; toen één blijk van sympathie met de Anglicaansche Kerk de halve bevolking van Ierland zou hebben gered van den hongersnood of hun emigratie zou hebben voorkomen, bleven allen, op enkele uitzonderingen na, liever trouw aan het aloud Geloof dan welvaart te koopen met het verlies ervan. Maar met de onafhankelijkheid zijn naast het bewaren van den katholieken godsdienst ook nog andere belangen ontstaan, die mede punten vormen in de Iersche zaak, en het schijnt dat de Iersche regeering de laatste meer aandacht schenkt dan de eerste. De belangen van de volkstaal, van den landbouw, en van den handel, worden tenminste beter behartigd.

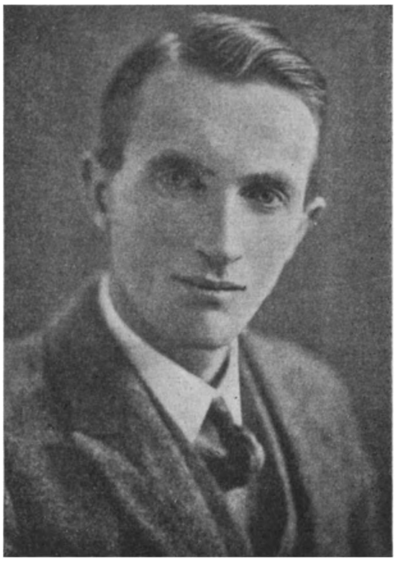

LIAM O'FLAHERTY

In één opzicht is er niets veranderd in Ierland; dat is de haat der Ieren tegenover den onderdrukker Engeland. De verbittering had haar toppunt bereikt tegen het midden der vorige eeuw, toen hun land den ondergang nabij was; maar sedert dien bleef dezelfde stemming bestaan bij Fenians en Sinn Feiners. Zelfs na 1922, het geboorte-jaar van den Vrijstaat, is de verhouding tusschen de beide volken er niet op verbeterd en op het oogenblik staan de wolf en zijn prooi nog even ver van verbroedering als voorheen. De groote exponent van onverzoenlijkheid uit de jaren van den hongersnood was de begaafde journalist, John Mitchel. Zijn literaire geschriften zijn onovertroffen in uitdrukking van heftigheid,

onmachtige woede, en liefde voor Ierland, en in het bijzonder zal zijn beschrijving van de nationale ramp in THE LAST CONQUEST OF IRELAND (PERHAPS) voor de latere geslachten een eeuwige herinnering blijven aan het lijdende en strijdende Ierland. De geest, waarin dit boek geschreven is, leeft voort in verschillende schrijvers van dezen tijd! Zelden verscheen er na 1860 van een Celtische hand een verhaal uit Ierland's verleden, waarin niet een vurig patriotisme tot uiting kwam, en dat niet den indruk maakte geschreven te zijn met het doel de herinnering der Ieren aan het verleden levendig te houden. Men leze slechts de Tipperary-verhalen van Canon P. Sheehan over de heldendaden en idealen der Fenians om te zien dat in de 20ste eeuw het verlangen naar de vrijheid en de haat tegen de onderdrukkers nog altijd onverzwakt is en dat zulke romans vaak hun eenige waarde ontleenen juist aan deze 'Celtic Note'.

*   *   *

Anders dan in werken van een historisch of wetenschappelijk karakter hebben de Iersche schrijvers tot dusver het onderwerp van den grooten hongersnood bijna niet aangeroerd. We kennen slechts één belangwekkende roman, namelijk, THE BLACK PROPHET: A TALE OF THE IRISH FAMINE van William Carleton (1794-1869), geschreven in 1847; maar het is meer een beschrijving van een vroegere beproeving (de typhus-epidemie van 1817) dan van de veel uitgebreidere nationale ramp van 1845 tot 1850. Het is alsof er over die tragedie een sluier hangt van eerbid en ontzag, die men het best onberoerd laat, opdat niet de aanblik van zulk een vreeselijke ellende den vermetele van afgrijzen zou doen verstijven. Of is het een gevoel van schaamte over de berusting van de Ieren uit dien tijd in hun lot, dat de patriottische schrijvers heeft weerhouden? Of een gevoel van onmacht misschien om zulk een omvangrijke ramp in woorden uit te beelden? Hoe het ook zij, Liam O'Flaherty heeft nu den sluier weggetrokken in zijn boek FAMINE, dat in de eerste maand van 1937 verscheen, en heeft voor iedereen, die den hongersnood niet anders kende dan als een geschiedkundig feit, de verschrikking van dien tijd in al haar ontzetting geschilderd. Het is een daad die van moed en van zelfvertrouwen getuigt in den veertigjarigen schrijver om een werk te ondernemen, waarvoor alle anderen vóór hem schijnen te zijn geschrokken.

Maar noch in zijn moed, noch in zijn zelfvertrouwen is Liam O'Flaherty beschaamd. We kenden hem reeds als een vruchtbaar en veelbelovend schrijver, die bij voorkeur het onderwerp van zijn romans plaatste in het milieu van de 'Lower Classes' in Ierland. De schrijver toont zich in zijn werk als een afvallige en atheist, een man van veel levenservaring en iemand, die een veelbewogen leven achter den rug heeft. Na den grooten oorlog zwierf hij over de aarde rond, werkende aan spoorwegen, in een brouwerij, als

tremmer op schepen, in een melkfabriek, in het bouwvak, en op boerderijen; hij doceerde Grieksch aan een Zuid-Amerikaansche universiteit, werkte daarna in een nikkelmijn en was kellner in een Chineezen-restaurant; hij vertrok naar New-York, werd oestervisscher in de buurt van Long Island, leidde een staking in New-York en werd daarvoor door de politie achtervolgd. De trek naar Ierland werd hem ten slotte echter te sterk; in 1914 had hij zijn geboortestreek verlaten na tevergeefs gewacht te hebben op het uitbreken van een opstand, waaraan hij had willen deelnemen om te vechten voor de onafhankelijkheid, en keerde in 1922, het jaar der bevrijding, terug. Sedert dien verschenen achtereenvolgens van zijn hand: THY NEIGHBOUR'S WIFE (1923) —, THE BLACK SOUL (1924) —, THE INFORMER (1925) —, Mr. GILHOOLEY (1926) —, THE LIFE OF TIM HEALY (1927; een brutaal-ondeugende roman) —, THE ASSASSIN (1928) —, THE HOUSE OF GOLD (1929) —, THE RETURN OF THE BRUAE (1929) —, A TOURIST'S GUIDE TO IRELAND (2nd ed. 1930; een scherpe satire op priesters, politici, "publicans" en peasants) —, THE PURITAN (1931) —, SKERRETT (1932) —, THE MARTYR (1932) —, en HOLLYWOOD CEMETERY —, waar tusschendoor hij ook nog publiceerde 'short stories', o.a. SPRING SOWING —, THE TENT —, THE MOUNTAIN TAVERN —, en enkele biographische en reisbeschrijvingen: TWO YEARS —, I WENT TO RUSSIA (1931) —, en SHAME THE DEVIL —. Verschillende van zijn werken werden in de pers gunstig beoordeeld, maar vooral THE INFORMER met zijn fijne tegenstelling tusschen den hersenloozen krachtmensch, Gypo, en den koel-berekenenden Commandant Callagher, trok de aandacht. Over dit verhaal schreef de SUNDAY TIMES kort geleden dat "it must be accounted a little masterpiece of its kind. The portrait of the brutish informer is so marvellously vivid, and the whole narrative, with its slowly increasing atmosphere of terror, so perfectly infolded that the book must be ranked very high indeed". Het beleefde verscheidene drukken en kwam ook uit in THE TRAVELLER'S LIBRARY en in de PENGUIN BOOKS (No. 17). Het meerendeel van O'Flaherty's romans heeft een psychologisch karakter en zij worden gekenmerkt door een scherp waarnemingsvermogen, fijne ontleding van de menschelijke ziel, en een krachtigen, bloemrijken stijl. Maar vooral ook door een vurige liefde voor Ierland! Dit is het element dat zijn verhalen maakt tot natuurlijke copieën van het leven, en er een ziel in legt, de ziel van den echten onverzoenlijken Celt. Aan O'Flaherty is alles van Ierland dierbaar, de tekortkomingen zoowel als de schoonheden ervan; maar hij haat het katholicisme en de priesters. Daarom overdrijft hij niets in zijn beschrijvingen, het Geloof en het belijden van den katholieken godsdienst uitgezonderd, en hij schept geen caricaturen van de Ieren om een deel van het publiek te bevredigen, dat voorstellingen van dat volk slechts in een bepaalden vorm kan genieten.

In FAMINE is O'Flaherty's liefde voor Ierland een bron van machtige inspiratie geworden. Geen onderwerp was meer geschikt om zijn diep-gevoeld patriotisme tot volle ontplooiing te brengen en om zijn bijzonder talent als schrijver te doen uitkomen dan deze grootste tragedie uit Ierland's verleden. Het was een onderwerp dat hooge eischen stelde aan visie, niet alleen omdat er nu meer dan een menschenleeftijd overheen is gegaan en alle sprekende of stomme getuigen nagenoeg verdwenen zijn, maar ook omdat in een beschrijving van de ramp de vele aspecten ervan, de historische, politieke, sociale, godsdienstige, en economische wanverhoudingen, tot hun recht moesten komen; aan eerlijkheid, want de hongersnood was een tijdvak van strijd zoowel als van lijden, en er was bovendien een schuldvraag aan verbonden; aan folkloristische kennis, want de hongersnood trof in de eerste plaats het gewone volk; en aan realistisch uitbeeldingsvermogen, want geen vreeselijker tooneelen zijn denkbaar dan die welke zich afspeelden in dien tijd. O'Flaherty had in zijn vroeger werk reeds getoond deze eigenschappen te bezitten, maar in zijn jongste publicatie hebben zij zich vereenigd in hun edelsten vorm en tot een grootsch geheel. Deze harmonie, voortgekomen uit en versterkt door het patriotisme van den schrijver, heeft FAMINE gemaakt tot een meesterwerk van indrukwekkende beschrijving dat tot de allerbeste behoort van de heele Iersche roman-literatuur.

(tweede deel volgt)

BOEKENSCHOUW

BIJVOET (W. F.) HYGIëNE VOOR VROUWEN. (116) *f* 1.50 en *f* 1.95. Kosmos, Amsterdam.

Bondig en goed-begrijpelijk geeft Dr. Bijvoet een overzicht van bouw en verrichtingen van het vrouwelijk lichaam; hij geeft talrijke practische aanwijzingen, van belang voor de hygiëne, en wijdt nog eenige bladzijden aan kraamverzorging, voeding, kleeding, sport en lichaamsbeweging.

Geschikt voor volwassen meisjes en vrouwen.

MEURS (H. van) HIAO, CHINEESCHE KINDERLIEFDE. (142) *f* 2.90 en *f* 3.90. Paul Brand, Hilversum.

„Hiao" is de vertaling uit het Chineesch door den Heer van Meurs van twee klassieke geschriften, waarin de kinderliefde behandeld wordt als grondslag van Confucius' leer der staatsharmonie en 24 klassieke voorbeelden van die deugd worden verteld.

Het boek is prachtig uitgevoerd en versierd met talrijke platen.

KEUR UIT DE GEDICHTEN van H. Roland-Holst van der Schalk door S. A. Jansen-Baelde. (180) *f* 1.25 en *f* 1.90. IIe druk. Brusse, Rottedam. 1938.

Een tweede druk van een goede bloemlezing uit het poetische werk van Henriette Roland Holst van der Schalk. Een vrije uitvoerige inleiding orienteert den lezer omtrent de werken der dichteres.

De Geschiedenis der Kruistochten van René Grousset[1)]

door Dr. B. M. BOEREBACH.

In het lichtend landschap van het oostelijk Middellandsche Zeegebied paart zich aan velerlei ontroeringen, die welke den toeschouwer bevangt, wanneer hij zich in de nabijheid der ruïnes der oud-Frankische kasteelen bevindt. Een schier onverwoestbare kracht ligt besloten in de overblijfselen der roodgebrande muren, die in de hoogte der steile rotsen en welhaast ontoegankelijke bergtoppen de eeuwen, de verlatenheid en de zonnebrand trotseeren.

Mèt Barrès spraken vele groote mannen van den onvergankelijken indruk, die hen bij het aanschouwen dezer getuigen van een roemrijk verleden beving en de vraag drong zich aan die allen op: Welke mannen hebben hier eenmaal geleefd en lieten deze onuitwischbare sporen van kracht en vastberadenheid achter? Op deze vragen, die ons aan de poorten eener wereld plaatsen, waarvan wij nauwelijks de ware wijdte vermogen te vermoeden — geeft het meesterwerk van René Grousset: Histoire des Croisades et du Royaume franc de Jérusalem[1]) een welhaast oogverblindend antwoord.

Het is de eer van onzen tijd de Middeleeuwen ontdekt te hebben. Een Joseph Bédier, een Emile Mâle, een Champion, een Schnürer, een Diehl en een Etienne Gilson stelden ons in staat de grootheid eener verdwenen beschaving te vatten en te doordringen. Grousset draagt met zijn drie nieuwe werken aan dit oeuvre een summa van geleerdheid en tevens een wonderbaarlijk schoon menschelijk fresco bij. Deze nieuwe geschiedschrijver over de Kruistochten schreef reeds eerder een geschiedenis van Azië, die als een præludium op dit laatste werk mag gelden. In deze historische schepping toont hij ons het avontuur der Kruistochten als een episode in het eeuwige drama, dat zich tusschen Oosten en Westen voltrekt. Hij beweegt zich met een verbijsterend gemak te midden zijner ontelbare figuren van emirs en baronnen, ridders en sheiks, pausen, koningen en sultans en vreest niet in het minst zich te midden der steeds wisselende decors van paleizen, kampementen, steden en slagvelden te verliezen. Heel dit menschengewoel, heel deze warreling van daden wordt omvat en overstraald door het albeheerschende doelwit der Kruistochten, waarin de schrijver een punt van samenkomst en op sommige momenten zelfs het punt van evenwicht ziet tusschen alle gebeuren in Europa en Azië: de plaats, waar eenmaal het Frankische Rijk van Jeru-

---

[1]) René Grousset: Histoire des Croisades et du Royaume franc de Jéruzalem. 3 vol. Plon. Paris. 1936.

zalem, bewonderenswaardig in zijn vergankelijkheid, zijn grondslagen vond. Het is niet vanuit Italië, Duitschland of Frankrijk, dat René Grousset de kruistochten beschouwt, evenmin als het leven der kruisvaarders zelf: het is vanuit Antiochië en Jeruzalem, Acro en Tripolis.

Het is van tusschen de ruïnes, dat deze historicus de idee van een Fransch-Syrisch proconsulaat uit de twaalfde eeuw opdelft; een idee, waaraan hij het oorspronkelijk aspect van een thesis geeft, waarvan men de waarheid zou willen bestrijden, indien hij haar niet gebaseerd had op een overstelpende hoeveelheid feiten, aan Arabische en Westersche kronieken ontleend.

Als in de Middeleeuwen de golf van den Islam Europa aan twee zijden dreigend omsluit, is er plots het wonder van de losbarsting eener nieuw-geboren energie, die zich ontlaadt onder de dynamiek der uit de Romaansche renaissance nieuw-geboren krachten.

Paus Urbanus, dien Grousset op de hem eigen suggestieve wijze als het „geweten van Europa" definieert, geeft den stoot tot het grootsche gebeuren, waarbij een onweerstaanbaar samenstel van latente krachten zich in beweging zet, als de spontane manifestatie van het groote historische feit, dat Louis Halphen op zoo juiste wijze als de „opvlucht van Europa" had betiteld, een vlucht, die zich na het jaar 1000 spoedig tot ieder der domeinen van het politieke, godsdienstige, artistieke en intellectueele leven uitbreidde. „De Kruistochten, zegt Grousset, vormen niet anders dan één der openbaringen, geestelijk en politiek tegelijk, van de algemeene beweging, die wij als de eerste renaissance van Europa na den val van het Romeinsche Rijk kunnen beschouwen."

Dit alleen verklaart het feit, dat zij heel de middeleeuwsche maatschappij hebben kunnen veroveren en meesleepen. In het geheel van het gebeuren vormt dan de actie van een Pierre l'Ermite met zijn ongeorganiseerde benden, die in Klein-Azië den dood zullen vinden, wat Grousset noemt een bepaalde „Kruistocht-demagogie" of, liever nog, „Kruistocht-romantiek". Waarmee hij bedoelt een geest van avontuur, die mystici en plunderaars vereent voor een verre, ondoordachte expeditie, die uiteindelijk tot een ramp voor haar deelnemers zal worden. Deze Kruistocht-romantiek, die wij al den tijd der kruistochten door zullen ontmoeten, zal niets in het Oosten tot stand brengen en dikwijls zelfs bereikte resultaten in gevaar brengen. Het werk der verwezenlijking zal slechts de vrucht zijn van het weldoordacht en onversaagd pogen der Fransche baronnen.

* * *

Onder de geestelijke suprematie van het Pausschap, deelen twee machten onderling de wordingsgeschiedenis der middeleeuwen. Eenerzijds is er het H. Roomsche Rijk, dat als een machtige, dikwijls gevaarlijke idee, heen en weer geslingerd wordt tusschen

excessen van grootheidswaan en catastrophen. Anderzijds zijn er de feodale organismen, die gecompliceerde realiteiten, waaruit de even verwikkelde geschiedenis van Frankrijk en Engeland zal geboren worden. Welnu, van deze twee machten komt de eer der bewerkstelliging van de kruistochten vrijwel uitsluitend de laatste toe. Het H. Roomsche Rijk zal nauwelijks eenige persoonlijke rol spelen, slechts incidenteel te voorschijn treden en niet steeds gelukkig manoeuvreeren.

Dit feit is te merkwaardiger, omdat de voornaamste kruisvaarders Godfried van Bouillon en Boudewijn van Boulogne in wezen vassallen van den Germaanschen keizer waren. Het is wel een zeer belangwekkend gebeuren, dat deze vassallen, zoodra zij in Syrië aankomen, tot zelfs de herinnering aan vroegere feodale banden verloren schijnen te hebben.

De oorzaken daarvan schijnen gezocht te moeten worden, eenerzijds in de omstandigheid, dat het Waalsche bloed luider in hen is gaan spreken, maar anderzijds — en wellicht veeleer — in dit andere feit, dat de brooze idee van het H. Roomsche Rijk natuurlijkerwijze ineenstortte voor de velerlei machtige hulpbronnen, die de feodale politiek, zooals de Frankische baronnen die voerden, uit eigen schoot putte en immer moest putten, als het op handelen aankwam.

Zeker is in ieder geval dat de Kruistocht, waartoe onder instigatie van paus Urbanus II op de Concilie's van Clermont en Limoges besloten werd, uitgevoerd werd door baronnen uit iedere windstreek van Frankrijk: Boulogne en Angers, Poitiers en de Provence, wier roem in het Oosten voortaan onafscheidelijk aan ieder wapenfeit van beteekenis zal gehecht blijven.

De werkelijkheidszin en de persoonlijkheidsgedachte, die aan de nieuw-geboren feodale maatschappij in de Oostersche landen ten grondslag zullen liggen, treden bij de eerste komst der Kruisvaarders aanstonds aan den dag.

Jeruzalem bevrijden houdt voor hen de gedachte in van een bezetting en koloniseering van Syrië. En de stichters der Syrische koninkrijken blijken waardige evenknieën van de stichters der Europeesche staten en met name van de meest vooraanstaanden onder hen, de Capetingers. Als wij daar nog aan toevoegen, dat die mannen, zoodra zij met de Mohammedaansche wereld in aanraking zijn gekomen, een soepele en verzoenende politiek voeren, die aan onze moderne koloniale methodes doet denken, ziet men, hoe René Grousset er ons gemakkelijk toe brengt onze bewondering te geven aan de dynastie der koningen van Jeruzalem, die aan de kwaliteiten van een Lodewijk den Dikken en van een Philips-August die van een Daendels, een Galliëni en een Lyautey hebben gepaard.

De stichting van het Frankische rijk van Jeruzalem vindt haar gelukkigen oorsprong in één dier wonderen, zooals het wisselend spel der historische omstandigheden den mensch dikwijls biedt.

De eerste kruistocht komt in het H. Land op een oogenblik, waarop de musulmansche wereld aan anarchie ten prooi is. In verscheidene kalifaten verdeeld, wordt Klein-Azië in die jaren niet slechts door politieke twisten, maar ook door heftige conflicten, uitgebroken tusschen verscheiden secten, verscheurd. Anderzijds is er het verval van het Byzantijnsche rijk, dat den Kruisvaarders de vrije baan laat.

* * *

Weinig tijdvakken treffen zóózeer in de geschiedenis van Europa's ontwikkeling als dat, waarin men in den loop der elfde eeuw het Fransche volk ziet worden uit de feodale wereld. De eerste Capetingers zijn practisch niets meer of minder dan de andere heeren van hun tijd, met wier macht hun virtueel koningschap ten nauwste verstrengeld is. En toch, reeds in den beginne, voeren zij in Europa de politiek van een staat, waarvan de werkelijkheid overeenkomstig het nog te vormen Frankrijk zou kunnen geweest zijn. Hun macht dringt zich uit een soort nationale noodzaak aan de omwoners op. Men kan zeggen, dat de feodaliteit, die op zoo gecompliceerde wijze politieke en menschelijke betrekkingen dooreenstrengelt, de capetingische monarchie heeft doen geboren worden door de gebrekken der feodale wereld langzamerhand te doen plaats maken voor haar deugden, capaciteiten en mogelijkheden.

Eenzelfde ontwikkelingsgang volgt het rijk van Jeruzalem. De Frankisch-Syrische monarchen zijn baronnen, wier macht zich aan hun gelijken opdringt, zoodra het er om gaat den Europeeschen nederzettingen in Klein-Azië de stof en de soliditeit van een politieken staat te geven. En opmerkenswaard is zeker, dat hier geenszins sprake is van een copie van Westersche toestanden. De beide geschiedenissen gaan slechts parallel. Hoogstens kan de grondlegging van den Franschen eenheidsstaat een formule voor die van Jeruzalem verschaft hebben. En dan zou het die formule zijn geweest, die haar toepassing in Syrië heeft gevonden door mannen, waarvan velen het politiek genie in hun bloed moeten hebben rondgedragen.

René Grousset suggereert ons trouwens de gedachte, dat het Frankrijk der 11e en 12e eeuw een kweekplaats was van verstandige en moedige baronnen, waarvan meer dan één een koningszetel zou waardig geweest zijn. De heldenmoed, waarvan menig hunner blijk geeft, is van onvergelijkelijke grootheid. De geschiedenis van Boudewijn IV, den jongen melaatschen koning, die van zijn dertiende tot zijn vier-en-twintigste jaar regeerde en, stervende, te paard, een veldslag tegen de Muselmannen won door een manœuvre, die om een Napoleontische stoutmoedigheid vroeg, werd tot een biographie, die in menig opzicht die van een H. Lodewijk ter zijde streeft.

Het baart verwondering, dat de epische poëzie of het theater

nimmer hun inspiratie zochten in de annalen van deze geschiedenis En toch biedt zij daartoe overrijke materie, te meer omdat de vrouwen er een dikwijls zeer voorname rol spelen, hetzij door haar weelderige huwelijken, waarbij zij den jongen echtgenoot tegemoet varen op galeien, bespannen met goudbrokaat, hetzij door haar liefdesavonturen, saamgeweven uit de romantiek van den ridderroman en de sprookjesachtigheid van het gebeuren der Duizend-en-een-nacht.

* * *

René Grousset kiest, in tegenstelling met voorgaande historici, hartstochtelijk partij voor het koninkrijk Jeruzalem en geeft er de redenen van aan. De Fransch-Syrische nederzettingen konden slechts mèt en dòòr dat rijk bestaan. Iedere nieuwe kruistocht, die het land inkwam, kende niets van de Oostersche dingen en toestanden en stelde zich als eenig doel het dooden van den Sarraceen in blinden, dolzinnigen moed. De ramp van Damiate vindt daarin haar oorzaak.

Bij voortduring stelt Grousset dezen onbezonnen veroveringsgeest aan wat hij noemt den kolonialen geest der anderen tegenover. Ook de dragers van dezen laatste wisten met mannenmoed te strijden, met het ware Kruis als labarum. Maar zij wisten tegelijk diplomatisch te werk te gaan in hun verhouding tot de Muzelmannen en de hoofschheid van den ridder bezielde immer hun politieken geest. Wanneer het overigens gebeurde, dat een Westerling, als Philips August of de H. Lodewijk, deze politiek als de eenig juiste aanvaardde, kon hij niet voldoenden tijd in het Oosten blijven op straffe van bij langer verwijl zijn Westelijk staatsgebouw te zien ineenstorten. Slechts de koningen van Jeruzalem waren bij machte het eens door hen gestichte werk in stand te houden.

Niettemin werd hun rijk het slachtoffer van de gebreken van het regiem, waaruit het geboren was. Na vier of vijf geslachten was de dynastieke opvolging niet gelukkig meer te noemen. En de feodaliteit hield nog immer bepaalde bronnen van anarchie in haar schoot verborgen. De „parlementen" van baronnen en Tempeliers, die het Frankisch Syrië moeten prijsgeven doen in velerlei opzicht aan de parlementsleden uit de Fransche Fronde denken.

Nog deed zich welhaast het historisch wonder van een heropstanding voor. Het bleef echter bij wat Grousset „de glimlach van het lot" noemt. Op het oogenblik toch, waarop de Islam de Franken zag zwichten, stortte zich de Mongoolsche lawine in westelijke richting. En deze Mongolen zijn, volgens den Azië-kenner Grousset, geen barbaren meer, al staat het te bezien, of de Franken bij hun eventueele victorie in Klein-Azië wèl zouden zijn gevaren.

Wat zeker is, is het feit, dat de Mongolen der 13e eeuw Nes-

toriaansche christenen in hun midden hadden en den Westerschen christenen een bondgenootschap tegen de Muzelmannen aanboden. Er kwamen Mongoolsche gezanten naar Europa, naar het hof van den Paus en van Philips den Schoone. Een Nestoriaansch prelaat bracht de Goede Week te Rome door, droeg er een plechtige Mis op en ontving de H. Communie uit de handen van den Paus. Dit tableau is het laatste van Grousset's werken en gaat de aangrijpende ontknooping vooraf. Het is te laat. Noch de Paus, noch de koning van Frankrijk kunnen meer aandacht aan een kruistocht schenken. En er is geen koning meer te Jeruzalem om deze schoonste der diplomatieke gelegenheden aan te grijpen, die den Franken van Syrië door Azië ooit geboden werd. De roep der Mongolen blijft onbeantwoord. De glimlach van het lot vervaagt. Europa staat aan den vooravond van het Westersche schisma en van den honderdjarigen oorlog. Wat de Mongolen aangaat, zij zullen zich door de Muzelmannen laten bekeeren. Azië sluit zich weer, terwijl Europa uiteen gaat vallen. Een vijftigtal jaren vroeger zou de Islam, als in een schroef bekneld, van tusschen Bosporus en Roode Zee verdwenen zijn.

René Grousset streelt, in heimweevol verlangen, dezen droom der geschiedenis, die zich niet verwezenlijkte. Hij kent te goed de meesterwerken, die de Grieksch-Boeddhistische beschaving eenmaal door bemiddeling van Alexanders veroveringen wist tot stand te brengen, om niet te denken aan de nieuwe aanraking, die zich toen met het christelijk Europa zou hebben kunnen realiseeren. De Orientalist, evenzeer als de Europeaan in René Grousset, weenen op de puinhoopen van Jeruzalem over de wonderbaarlijk wijd verspreide Christenheid, waarvan Jeruzalem de hoofdstad had kunnen zijn.

P. S. Twee lezers van Boekenschouw, die mij verzochten over den raadselachtigen Julien Benda te schrijven, hoop ik spoedig te bevredigen.
B.

NUYENS O.P. (E. P. A. e.a.) HET MENSCHELIJK GELUK. (194) *f* 1.—. Geloofsverdediging, Antwerpen.

In een reeks van veertien voordrachten, gehouden in een der Antwerpsche kerken en thans in dit boek gebundeld, hebben de paters Callewaert O.P., van Gestel O.P., Arts S.J., van Helmond O.P. e.a. elk een gedachte of wending van „Het Geluk" naar voren gebracht. De lezing dezer voordrachten, geheel ingesteld op den honger en dorst naar geluk van den modernen mensch kan zeer zeker bijdragen tot een dieperen godsdienstzin. Scherp en bevattelijk wordt hier het ware menschelijke geluk gedefinieërd en afgestemd op het eeuwig doel van den mensch.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

SILVE (Claude) UN JARDIN VERS L'EST. Récit. Grasset. Paris, 1938.

Claude Silve (pseudoniem voor een draagster van een oud-adellijken naam) heeft reeds eenige boeken gepubliceerd, die opvallen door het sprookjes-, het droomachtige van styleering en ensceneering. Met uiterst fijne en gevoelige hand voert zij den lezer binnen in een bijna onwerkelijke wereld, waar alles is afgestemd op de nuance, op het aanvoelen van sfeer en stemming. In het bovengenoemde boek verhaalt zij van een kleinen jongen, die, door Zigeuners ontvoerd, naar Noord-Afrika wordt gebracht en daar eenigen tijd leeft in de hem gesuggereerde verbeelding, dat hij eigenlijk een vorstenzoon is, dat zijn opvoeders niet zijn eigenlijke ouders waren. Als hij door de wettelijke macht weer in zijn ouderlijk huis wordt teruggebracht, sterft hij spoedig door lichamelijke en geestelijke uitputting. De schrijfster heeft dit voorval, dat als een sprookje aandoet, zoo weten in te kleeden, te omlijsten, zij heeft er zulk een sfeer omheengesponnen, dat het niet slechts aannemelijk wordt, maar een zeer menschelijk lotgeval uitmaakt. Werkelijkheid en verbeelding, feitelijkheid en poëzie vloeien hier ineen, zoodat er een avontuurlijk verhaal ontstaat, waarin de droom, het sprookje geen oogenblik gebroken wordt. De fijne, styleerende hand weet het geheel zoo te rangschikken, zoo juist de sfeer van schemering en afstand te bewaren, dat het geheel zich als een midsummernightsdream voor den lezer afspeelt.

MAYRAN (Camille) DAME EN NOIR. Roman. 18 fr. Grasset, Paris.

De schrijfster, die zich Camille Mayran tot pseudoniem koos, is een achternicht van Taine. Zij schreef eenige fijn psychologische romans, zooals Fransche auteurs dat kunnen, met een gevoeligheid van hoofd en hand, een zekerheid van intuïtie, die in die mate slechts in Frankrijk gevonden wordt. „Dame en Noir" is in denzelfden stijl als zijn voorgangers. Deze dame in het zwart is de moeder van een meisje, dat voor het huwelijk staat en plotseling voor de onvermoede werkelijkheid der physieke overgave terugschrikt. Dit is het eigenlijke thema van den roman, de physieke overgave, zooals die zich in de herinnering der moeder en in de voorstelling der dochter weerspiegelt. Het thema is uiterst delicaat en leent zich minder voor een roman, hoewel Camille Mayran de

dingen met grooten tact afwikkelt. In zijn genre is de roman uitstekend; hij bevat voortreffelijke tafreelen, geschreven met een ongewoon talent van invoeling en verbeelding. Alles is echt en zuiver tot op den naad. Na het huwelijk der dochter blijft de weduwe vereenzaamd achter, doch zij vindt op wat eigenaardige wijze haar troost in haar godsdienst. Een boek voor rijpe, ervaren lezers en lezeressen.

BERTRAND (Louis) MES ANNÉES D'APPRENTISSAGE. 16.50 fr. Fayard, Paris, 1938.

Louis Bertrand heeft zijn jeugd beschreven in een serie boeken, die hij „Une Destinée" noemt. Het hierboven genoemde is het vijfde deel en sluit het geheel af. Op het einde van dit laatste boek geeft hij een soort totaal-overzicht, een samenvatting van zijn wereld- en levensbeschouwing, die de katholieke is. Bertrand is een goed reisbeschrijver en daar hij vanaf zijn kinderjaren veel gereisd heeft, vormen reisbeschrijvingen de kern van het werk. Reeds tamelijk vroeg had hij het geloof verloren, maar op vollen mannelijken leeftijd keerde hij, als zoovelen in Frankrijk, tot het Katholicisme terug. Zijn litteraire loopbaan begon hij als romanschrijver; doch later werd hij vooral historicus. Zijn boeken over Lodewijk XIV en over het Spanje van Philips II hebben de algemeene zienswijze beinvloed. Ook over Sint Augustinus en Noord-Afrika heeft hij belangrijke werken geschreven. „Une Destinée" is een zeer leesbaar en instructief werk, niet opwindend of meesleepend, maar kalm en bezadigd den lezer medevoerend door de verschillende landen en gewesten, waar Bertrand tot ongeveer den mannenleeftijd verbleef.

DUITSCH

BENZ (Richard) DIE DEUTSCHE ROMANTIK. (487) 8 M. en 10 M. Philipp Reclam. Leipzig, 1937.

Een zoo overzichtelijk en samenvattend werk over de Duitsche Romantiek bestond er nog niet. Richard Benz ging naar de oorspronkelijke bronnen, met terzijdestelling der omvangrijke litteratuur over het onderwerp, en schreef er een voortreffelijk werk over. De romantiek is voor hem hèt Duitsche cultuurphenomeen bij uitstek, niet het klassicisme van Goethe en later van Nietzsche. Hij zoekt den samenhang der romantiek met de barok van Zuid-Duitschland en met de Duitsche muziek. Jean Paul, Herder en Hölderlin zijn er verwant mede; in zekeren zin zijn zij zuiverder romantici dan de klassiek gevormde, onmuziekale Schlegels. De romantiek sloot aan bij de Middeleeuwen en den Baroktijd. In plaats van slechts een sentimenteele maneschijn aangelegenheid te zijn, is zij een zuivere en rijke openbaring geweest van den Duitschen geest. Wackenroder's „Klosterbruder" is het begin en Novalis' „Europa oder Die Christenheit" vormt het kernpunt der

romantiek. Zij was een verzet tegen de koude, nuchtere reformatie en veel van haar tendenzen moesten uitmonden in het Katholicisme.

Benz opent vele nieuwe gezichtspunten, die vòòr hem niemand, ook Richarda Huch, niet vermoed heeft. Hij behandelt de Romantiek als cultuurverschijnsel en ziet haar op den achtergrond der tijdsgeschiedenis. Voor intelligente Duitschers, die althans in verbeelding den druk dezer brute machtsperiode willen ontvluchten, moet het lezen van dit boek een Tantaluskwelling zijn. Ook voor Nederlandsche lezers, die zich voor de Duitsche litteratuur interesseeren, is dit een voortreffelijk werk.

CLAUDIUS (Hermann) MEISTER BERTRAM VAN MYNDEN, Ein hansisch Tagebuch um MCCCC, Albert Langen - Georg Müller, München, 1937 .

Het is niet een echt dagboek van Meister Bertram — van hem zijn alleen twee testamenten bewaard —, het is „quasi gesetzet von Hermann Claudius", waarbij de dichter rijkelijk gebruik gemaakt heeft van de over zijn onderwerp bestaande litteratuur. Toch is het „dagboek" alles te samen genomen een fantazie gebleven rondom den schilder Meister Bertram, die vooral in Hamburg zijn belangrijkste werk tot stand gebracht heeft.

Het boek is in antiek-uitziende stijl gehouden, in antieke gevoels- en denkwereld. Wat moet men er nu van zeggen? Ongetwijfeld, een hele prestatie, een virtuozenstukje, een geestig spelletje, dat echter te lang duurt. 't Is net, of iemand voor de aardigheid een modern stuk op een spinet gaat spelen, terwijl de piano bij de hand is.

Het bevredigt geenszins, het is „Spielerei", een aardigheid, die veel te lang gerekt is. Een citaat in antieke stijl in een of andere historische roman is al zelden aantrekkelijk, laat staan...... één lang vals citaat.

Het citaat is niet alleen vals, omdat het niet werkelijk van Meister Bertram is, maar ook omdat Claudius de personen Lutheraans laat denken alsof het zijn eigen kinderen waren, wat toch minstens een anachronisme is. Voor volwassenen.

HERZ DER HEIMAT, Deutsche Lyrik aus Siebenbürgen, herausgegeben von Herman Roth - Hermannstadt, Albert Langen - Georg Müller, München, 1937.

Om van deze anthologie te houden moet men eigenlijk een Zevenburger zijn. Het is onmogelijk mee te voelen met een begeestering die men niet begrijpt. Kent men 't land dus niet door en door, dan moet de dichter woorden kunnen zeggen van zo overtuigende kracht, zo beeldend in taalbouw, dat ook een vreemdeling een vermoeden krijgt van de bezongen heerlijkheid, anders is meeleven een onmogelijkheid. Welnu die grootse gave, die het onbekende kan laten leven, bezitten slechts weinige van de vertegenwoordigde dichters. Een enkele slechts, zoals Hans

Leicht in „Nächtlicher Ritt", zegt dingen, die ogenblikkelijk tot luisteren dwingen:

„Plötzlich kam mir in den Sinn, — so plötzlich,
Wie der Wandrer inne wird, dass lauschend
Ihn ein Reh aus Waldesdunkel anäugt,
Kam mir in den Sinn, wie lieb du bist,
Und mein Herz erschrak vor Heimweh.

Ook Heinrich Zillich weet enigszins 't moeizame werk der Zevenburgse boeren op hun akkers navoelbaar te maken. Maar overigens is het moeilijk, heel erg moeilijk gewillig mee te gaan met die stemmingen, die als melancholieke geluiden opstijgen uit dat land, waar weinig levendige vreugde en veel zware ernst groeit. Zelfs de liederen van geloof zingen niet van jonge blijdschap, die zo eigen is aan katholieke vroomheid. Als ze hun godsdienstige vreugde uitzeggen, dan is het nog zo ernstig en zwaar van rythme, dat men 't onbehagelijke gevoel krijgt van naar iemand te moeten kijken, die met onbewogen gezicht je meedeelt, dat hij toch zo verschrikkelijk moet lachen.

Zo is Georg Maurus' Gedanken an Gott:

„Wer freien Fusses
Über die Erde schreitet
Und des Wunderbaren gedenkt. -
Dem wird die Freude des Herzens
Immer fliessen.

Iemand, die met dergelijk zwaarneerhangend rythme zegt, dat hij blij is. . . . die liegt!

BRITTING (Georg) DER BEKRÄNZTE WEIHER. Erzählungen. Albert Langen Georg Müller, München 1937.

Britting vertelt uistekend, hij zoekt z'n succes niet in het effect van geweldigspannende, adembenemende gebeurtenissen, integendeel de gegevens zijn uiterst onbeduidend: een herdenking van een in de oorlog gevallen Wandervogel, een jongetje dat bij 't plukken van bloemen naar beneden tuimelt; een klein misverstand van een nieuwsgierige, rijpwordende jongeling; man en vrouw, die samen verdrinken; een bedevaart met dodelijke afloop; twee eigenaardige zusters, die van elkaar afscheid nemen.

Zo ziet het er uiterlijk uit! Niet veel zaaks schijnbaar en toch men leest alles met diepe belangstelling. De schrijver is er met hart en ziel bij; het kleinste krijgt zodoende leven, een sprookjesachtig leven misschien, niet al te reëel, niet al te sterk aan preciese tijd en plaats gebonden, maar innig, geestig en fijngevoeld, ja zó fijngevoeld, zo minitieus fijngevoeld, dat men zich nauwelijks kan voorstellen, dat Georg Britting een man is. Het is bijna ongelooflijk, dat een man het verhaal geschreven heeft van die ontroerende geste van moederliefde, als een moeder te voet naar

Kevelaar trekt om voor haar kinderen genade af te smeken en dan vlak bij 't doel neerzijgt en sterft. Het is prachtig, hoe zonder enig getheoretizeer heel dat geloof, die liefde, dat heel eigen temperament klaar-open in de vertelling zelf ligt, zo geraffineerd fijn echter, dat men gedwongen wordt aan een dichteres te denken en niet aan een dichter. Voor volwassenen.

RACHMANOWA (Alexandra) TRAGÖDIE EINER LIEBE. (576) Otto Müller. Salzburg - Innsbruck - Leipzig.

Aan vereerders van Leo Tolstoi zal deze roman niet zeer welkom zijn. Hij bedoelt het huwelijks- en familieleven van den grooten russischen schrijver te schilderen. En dit is bezwaarlijk gelukkig te noemen. Tolstoi zelf geeft hiervan in zijn dagboeken veelal zijn vrouw de schuld. De tendenz van dit boek is Sonja Baers te rehabiliteeren. Zooals Rachmanowa haar hier beschrijft in haar vurige, nooit verflauwende hoewel niet altijd verstandige liefde als vrouw en moeder, is zij inderdaad heel wat sympathieker dan de onreëele, dweperige, onevenwichtige, heerschzuchtige, soms brute echtgenoot. In hoeverre dit alles op streng historische gronden berust is moeilijk te zeggen. Een diepgaande studie over het Tolstoiprobleem zou daarvoor noodig zijn. Volwassenen kunnen den roman ter hand nemen. Of ze hem ook uit zullen lezen? Dat zal afhangen van hun geduld, dat — wij waarschuwen op voorhand — waarlijk niet gering moet zijn. Handeling is er niet veel en de eindelooze twisten tusschen de beide echtgenooten draaien telkens weer om die ééne kwestie: Of Tolstoi zijn goederen onder de boeren zal verdeelen, terwijl zijn vrouw het recht daarop blijft opeischen voor de kinderen.

ENGELSCH

GRAVES (Robert) COUNT BELISARIUS. (527) 8/6. Cassell & Comp Ltd., London.

Er is een systeem in de historische romans van Robert Graves. Hij schreef zijn romans uit den klassiek-romeinschen tijd „I, Claudius" en „Claudius the God"; hij heeft thans een brug gespannen van de klassieke aera naar de middeleeuwen — de pijlers rusten in beide — met „Count Belisarius", de levensgeschiedenis (500 tot 565) van den veldheer van den Byzantijnschen keizer Justinianus I.

Het intellectualistische classicisme en het meer romantisch mystieke der middeleeuwen, om een enkel kenmerk te noemen, hielden in Belisarius' tijd, in zijn land, elkander nog in evenwicht, en Graves heeft dit wonderwel tot uitdrukking gebracht. Koning Arthur, die een tijdgenoot was van Belisarius, is een zuiver product geworden van middeleeuwsch-Christelijke legendevorming; de figuur van Belisarius is nog die van een romein, zonder romantische vervormingen, maar hij is toch verchristelijkt. Zijn leven en daden zijn te boek gesteld door zijn Syrisch-Griekschen secretaris

Procopius van Cæsarea. Diens werk is de voornaamste bron geweest voor Graves, die nauwgezette historische studies moet hebben gemaakt voor hij zijn werk als zelfstandig romanschrijver begon.

De roman is een thema van heroïek, waarin Belisarius een dier groote dramatische figuren is, die, ondanks hun individualiteit, van alle tijden zijn. Graves heeft hem verbeeld als den man, die hij was: een nobel en trouw mensch, levend in een Byzantium, paganistisch, door en door verdorven, met een christendom dat zich uitputte in onvruchtbare theologische disputen, het geheel daarbij getypeerd door een Oosterschwreeden geest. De Byzantijnsche wereld, met haar inslag van Oost en Westen, beheerscht door de hippodroompolitiek, is door Graves geschilderd als een imposant en grootsch décor; opmerkelijk is hierin de figuur van Modestus als typisch vertegenwoordiger van den gedegenereerd romeinschen geest. In de lijn van Graves' opzet lag het de verschillen te laten uitkomen tusschen de romeinen, de volken van barbaren en semi-barbaren, die een rol in deze geschiedenis spelen; onopzettelijk komt dit uit in de verhalen van Belisarius' veldtochten naar Perzië, Italië en Noord-Afrika.

Omslagteekening bij Belisarius

De stijl van den roman — die verondersteld geschreven is door een dienaar van Belisarius' vrouw Antonina — is sober-beheerscht maar van epische kracht; door het talent van een artist, zakelijk gestemd door den historicus in hem, komt in dit boek tot leven de romein, die ook reeds een Christelijk ridder was.

Voor het lezen van „Count Belisarius" worden ontwikkeling en onderscheidingsvermogen vereischt.

ALLEN (Hervey) ACTION AT AQUILA. (448) 8/6. Victor Gollancz Ltd., London.

Zin voor de romantische traditie is de meest opvallende eigenschap van Hervey Allen's talent. Het heeft zich in dien zin overdadig — al te overdadig — geuit in den grooten roman „Anthony Adverse"; — meer beheerscht thans in „Action at Aquila".

„Action at Aquila" speelt tijdens den Amerikaanschen burgeroorlog; de roman is hoofdzakelijk het verhaal der belevenissen van kolonel Nathaniel Franklin, die als commandant van een regiment cavalerie aan de zijde der Noordelijken streed. De burger-

oorlog wordt hier gezien door de oogen van een man, die den oolog haatte, maar die terzelfdertijd een bekwaam en plichtsgetrouw soldaat was. Deze visie beheerscht zijn optreden tijdens zijn verlof — waaraan een groot gedeelte van het boek gewijd is —, en dat te velde. Den auteur gaf het gelegenheid de toestanden in de burgermaatschappij te beschrijven en die van het gevechtsterrein.

Sedert „Anthony Adverse" heeft het talent van Allen zich verdiept. „Action at Aquila" is een „crowded stage", vol levendige, interessante incidenten, romantisch, boeiend. Maar de roman is toch niet enkel een panorama van afwisselende, kleurige tooneelen, onderling verbonden door een avontuurlijken draad. Hij is, — in tegenstelling met „Anthony Adverse" — meer dan enkel een spel aan de oppervlakte. Psychologie is niet zijn „outstanding quality", maar er is toch een zekere verdieping. Zonder deze was een figuur als de kolonel niet uit te beelden geweest. De hoofdpersonen leven ook van binnen uit; veel van het romantisch gebeuren werd daardoor intenser en belangwekkender.

De lezing is geschikt voor eenigszins ervaren volwassenen.

CORCORAN (William) THIS MAN MURRAY. (247) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd., London.

Het is eigenlijk spijtig dat William Corcoran zelf hier en daar in zijn roman nadrukkelijk vaststelt dat hij maar een simpel verhaal schrijft. Want het is volstrekt overbodig een kwaliteit te onderschrijven, die elken lezer spoedig moet treffen: „This Man Murray" is een strak getrokken, sober geschreven roman over gewone menschen, levend onder vrij alledaagsche omstandigheden. Joe Murray kon elke Amerikaan uit de volksklasse zijn, die als jongeman, met een typisch Amerikaansche rusteloosheid, van de eene stad naar de andere trekt om er te werken. In hem uiten zich de gevoelens, de verlangens, de hartstochten, de idealen van den gewonen simpelen mensch, die maar een bescheiden, — tenslotte door de crisis al te bescheiden, — plaatsje inneemt, maar zoo innig menschelijk, van binnenuit gloedvol, dat deze maar heel alledaagsche man ons al spoedig sterk interesseert. De liefde in een menschenleven, en enkele krachten die in hem woelen, blijken hier in haar groote beteekenis. Wel zeer jammer is het dat de auteur de religieuze impulsen, waardoor het menschenleven het meest beteekenende perspectief verkrijgt, heeft verwaarloosd. Thans wordt Murray's leven gevormd door zijn liefde voor het meisje Helen, — een liefde die tragisch wordt afgesloten door een ongeluk — daarna door die voor Terry Mallow. De auteur verstaat het met enkele zinnen te karakteriseeren; treffend is in het laatste gedeelte het leven gedramatiseerd van Amerikaansche werkloozen die als „hobos" het land rondtrekken. Het vroegste jeugdleven van Joe Murray is niet vrij van lichtzinnigheid, maar al spoedig wordt de roman een warm en beheerscht-bewogen schil-

dering van overtuigend en daardoor belangstellingwekkend „human life".

De kennismaking daarmee moet beperkt blijven tot geestelijk ervaren volwassenen.

GOODIER S. J. (Alban) HISTROY AND RELIGION. (170) 7/6. Burns Oates and Washborune Ltd., London.

De historisch-religieuze essays van den scherpzinnigen en scherpzienden Pater Goodier zijn van verscheiden aard: hij schrijft over Origenes en diens generatie, Pelagius en het Pelagianisme, het Concilie van Ephese, het begin der werkzaamheid van de Societeit van Jesus, over het leven van de H.H. Dominicus, Franciscus, Ignatius, Vincentius en hun tijdsverschijnselen. Maar in alle essays wordt dezelfde gedachte uitgewerkt: de invloed der religie en van religieuze tradities en overtuigingen op den loop der geschiedenis. Tegenover de a-religieuze geschiedschrijving is een werk als dit belangrijk; het plaatst de vormende factoren der geschiedenis in de juiste volgorde van hun waarde. Het bewijst dat Gregorius VII een grooter kampioen der vrijheid was dan Barbarossa; het overtuigt dat Benedictus, Dominicus, Franciscus en hun opvolgers meer voor de geschiedenis beteekenden dan alle Duitsche keizers en hun vazallen.

Goodier mist het agressieve dat dien anderen Katholieken historicus, Belloc, min of meer typeert; zijn betoog, gevat in een lenigen, verzorgden stijl, is zeker zoo levendig als dat van Belloc; het is daarbij oorspronkelijk, en wetenschappelijk verantwoord.

Voor belangstellenden in de materie een uitstekend boek.

BAKKER (G. P.) IN GEHEIMEN DIENST. (182) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Tijdstroom", Lochem.

„In Geheimen Dienst" is een historische avonturenroman, spelend in den tijd van den dertigjarigen oorlog. De belevenissen van den spion, wiens lotgevallen hierin worden verteld, zijn voor een belangrijk deel van zoo losbandigen aard, terwijl de auteur zich ook nogal eens aan anti-papisme schuldig maakt, dat wij de lezing moeten ontraden.

PAYNE (Stephen) DE ZWARTE AZEN. (231) *f* 2.25 en *f* 2.65. Vertaling van H. van Suchtelen. „De Combinatie", Rotterdam.

Een spannend en avontuurlijk verhaal in het cowboy-genre, waarin strijd geleverd wordt tusschen de eerlijke bewoners der streek en een troep bandieten. Lezers, die van dit soort amusementslectuur houden, kunnen hun hart ophalen aan revolvergevechten, rijpartijen, ontmaskeringen, en dergelijke.

De triomf der nieuwsgierigheid

door JOS. PANHUYSEN.

Wij leven iederen dag. Of we oud zijn, of jong zijn, of de voorjaarswind schril en scherp waait, of de sneeuw valt, of, vanuit een strakken blauwen hemel de zormerzon glanst en gloeit, of de zomernacht, warm, vol gerucht is van menschen, die nog weifelen te gaan slapen, of we in een kamer alleen, bij het vuur zitten beschut voor de vrieskou buiten, wij leven, en we zijn anders dan de anderen, en waarschijnlijk wij zelf denken, onze gevoelens zijn anders, en onze daden hebben motieven, die aan eenieder en niet zelden ook aan ons zelf ontgaan. Menschen, die ons na staan, sterven, menschen worden geboren, we beleven smart, we zien of ondergaan ellende, tragische oogenblikken komen in ons leven, dat een dag lang, dagen, weken lang losgerukt lijkt uit den tijd en onwezenlijk, maar toch komt weer het oogenblik terug, dat we de komedie ontdekken, die in welhaast geen menschenleven ontbreekt, de tijd herneemt zijn rechten, want wij leven iederen dag en het verlies, dat eerst mateloos leek, krijgt zijn bepaalden vorm, zijn bepaalde plaats. We kunnen een vreugde beleven zoo groot, dat ze ons ontheft aan onze wereldsche beperkingen, dat we niet meer die en die lijken in die en die plaats in die en die maatschappelijke en geestelijke omstandigheden, dat we alleen maar iemand zijn, die gelukkig is, maar ook deze oogenblikken vergaan al blijft de glans ervan in onszelven achter. Iederen dag leven wij. En het geheim van ons leven is ten slotte niet gelegen in de tragische, in de komische, zelfs niet in de vreugdevolle momenten, maar in iederen dag. "Het jaar sloot aan bij het jaar," zegt Henriëtte Roland Holst van der Schalk in een van haar beroemdste gedichten, en in deze constateering ligt een zekere moeheid, een zekere berusting, een besef van al de dagen, die geleefd werden, die rezen en daalden als de golven der zee, en die soms even schoon en even vruchteloos kunnen lijken als die eeuwig eendere beweging van het water. Maar die niettemin prachtig is, somwijlen adembenemend prachtig, als het leven, dat we leiden, de jaren door, het leven van iederen dag.

Evenzeer en op anologe wijze adembenemend prachtig is herhaaldelijk het laatste boek, of, zoo men wil, de laatste roman van Virginia Woolf, The Years. Als ieder boek van deze uitzonderlijke schrijfster is het een ander boek dan al haar vorige, maar het blijkt desniettegenstaande opnieuw een boek, zooals zij alleen weet te schrijven en niemand anders.

The Years is een familieroman, ik kan zelfs niet ontkennen, dat ik dit in het eerste hoofdstuk, in het eerste „jaar" met niet weinig schrik ontdekte, en dat de bekende woorden me in den geest rezen: et tu, Brute! Zoover was Virginia Woolf nog niet gekomen, want To the Lighthouse, dit uitnemende werk, was nog geen

familieroman in de eigenlijke beteekenis, het was een gezinsroman, en dat is iets anders. In The Years echter verschijnen de ooms en de tantes, de nichten en de neven, komt een gedeelte der familie tot wat men roem en geld en eer pleegt te noemen, terwijl een ander gedeelte maatschappelijk achteruit gaat, men maakt kennis met een groote verscheidenheid van personen en karakters, maar

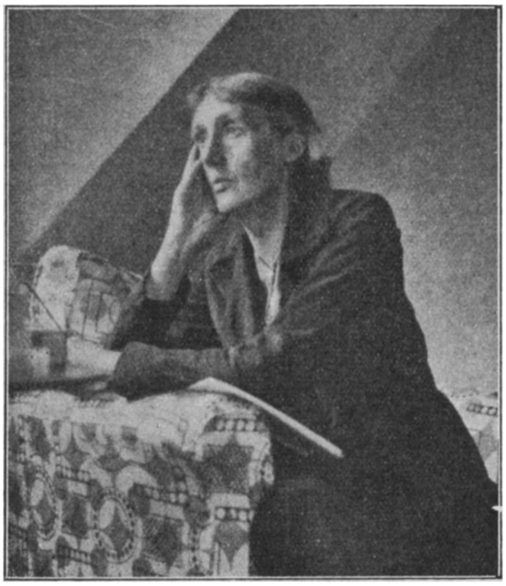

VIRGINIA WOOLF

heeft toch ook gelegenheid familietrekken op te merken. Achteraf bezien, en zoo neergeschreven, lijkt het net echt, maar gelukkig is het dat niet, gelukkig zijn al die dingen in The Years, wat ze op analoge wijze in het leven zijn, bijkomstigheden, uiterlijk al te uiterlijk, gelukkig hebben we hier niet te doen met een gelijkenis, maar met een weergave, Virginia Woolf heeft, na al de familieromans, die verschenen zijn en die nog altijd door verschijnen, met hun ernstige, degelijke, met hun lichtzinnige, met hun kinderlijke, burgerlijke, artistieke en dwaze personnaadjes, eindelijk eens laten zien, niet hoe het gedaan wordt, maar hoe het gedaan worden moet. Maar zelfs dat is niet vooral belangrijk.

Het belangrijkste is, dat haar boek is als het is, dat het toevallig ook een familieroman blijkt, is van een geringer beteekenis. The Years is in zekeren zin geconstrueerd, hetgeen een oppervlakkig lezer als een fout zou kunnen aanmerken, we doen immers altijd nog aan bepaalde critische gemeenplaatsen en we hebben immers geleerd wat mag en wat niet mag. Wie met dit apparaat

werkt kan in ieder boek van Virginia Woolf „fouten" ontdekken, eerlijk gezegd, overkomt het mij vaak een misschien onheilig pleizier in mezelf te ontwaren, als dergelijke „ontdekkingen" worden gedaan. De constructie van dezen roman namelijk, het zeer bewust rangschikken van de stof in „jaren", of, beter gezegd in een enkelen dag uit een jaar, het telkens op ongeveer gelijke wijze beginnen van zulk een onderdeel, doet de eenheid geen schade, integendeel, doet nog sterker uitkomen hoezeer dit werk een geheel is, hoezeer al deze grepen uit den tijd gevangen liggen in dien grooteren greep op het tijdvak. Maar zelfs van tijdvak te spreken is wellicht niet geheel juist, tijdvakken bestaan immers niet, en alleen wat bestaat interesseert Virginia Woolf, zij heeft een onuitputtelijke, een nooit vermoeide, geen last of zorg schromende nieuwsgierigheid naar het bestaande. The Years zou men den triomf dezer bepaalde nieuwsgierigheid kunnen noemen. Zij wil zien hoe het is, zij wil weergeven hoe het is, en daarom vermijdt ze in haar familieroman de begane wegen. Zij neemt niet de voorname gebeurtenissen in het leven als onderwerp, zij neemt niet de opvallende jaren in haar tijdschouw op, zij neemt de willekeurige jaren, de willekeurige gebeurtenissen, de willekeurige dagen. In dezen tijd valt de groote oorlog, maar het jaar 1914 wordt vertegenwoordigd in dit werk door een dag in de lente. De beteekenis van het leven en de karakters der menschen zijn niet te achterhalen bij de geboortes, bij de huwelijken, bij de sterfgevallen, niet op den dag, dat men roem en eer behaalt, of bankroet gaat, maar op een gewonen dag, een willekeurigen dag daartusschen. Het leven is een stroom een opeenvolging, wie nieuwsgierig er naar is, moet het bestudeeren, niet op de oogenblikken, dat het even stil schijnt te houden, dat het onderbroken wordt, maar terwijl het stroomt, niet uit het verband van alledag, maar in het verband van alledag.

In het begin alleen wordt een uitzonderlijke gebeurtenis verhaald, in het begin sterft een moeder, maar zelfs hier weet Virginia Woolf de opzettelijkheid te vermijden, Rose Pargiter was reeds lang ziek en haar dood komt als iets vanzelfsprekends, is nauwelijks een onderbreking, glijdt mede met den tijd.

Daarna volgen dan de verschillende dagen in de verschillende jaren, in verschillende seizoenen onder verschillende luchten, strak blauw, of witbewolkt, of grijs en grauw, in mist verscholen. Evenals in The Waves begint Virginia Woolf telkens met wat men een natuurbeschrijving, een zich rekenschap geven van de aarde zou kunnen noemen, maar, terwijl in The Waves dit aardebeeld haast geheel, misschien te zeer gescheiden bleef van de weergave van het leven der menschen daaropvolgend, blijft hier de stemming, de sfeer van dag of avond tot aan het einde steeds speurbaar. In die sfeer verschijnen de personen, Delia Pargiter, Rose, Eleanor Milly, Martin, Edward, Kitty Malone, hun nicht, hun oom Digby, hun tante Eugenie met hun beide dochters Maggie en Sara, Gibbs

en Ashley en zoovele anderen. Virginia Woolf zet hen allen in het bepaalde licht van den willekeurigen dag in de bepaalde kamers, ze laat hen gaan door de bepaalde straten onder den bepaalden hemel, zij laat hen spreken met de woorden, die hun passen, en zij duidt de gebaren aan, die zij maken, de gebaren die veranderlijk zijn, zij laat hun de gedachten denken, niet de uitgesponnen gedachten, maar de gedachten ten halve, die soms niet verder komen, maar die herhaaldelijk ook weerkeeren en zich voleinden, geen detail ontgaat haar, maar hoe nauwkeurig zij ook alles met haar woorden, met de kleur en keur, met het rhytme van haar woorden volgt, geen detail is overbodig, alle zijn ze helder en welbewust.

De grofheid en de hardheid, het skelet, dat doorgaans in familieromans zoo opvallend en opdringerig merkbaar is, ziet men hier niet, omdat het besef van het wezen achter den soms zoo verschillenden schijn nooit teloor gaat.

Eugénie Pargiter, een vrouw van de wereld, wordt niet geschetst in hetgeen de chronique scandaleuse over haar te gewagen weet, maar in haar omgang met haar twee jonge dochters en in den omgang met haar man, die haar een weinig bevit. Wij zien haar, terwijl ze een dans uitvoert in de slaapkamer van haar dochtertje Sara, en even later terwijl ze op een berisping van haar man antwoordt. Dit antwoord is te eenvoudig en tegelijkertijd te schoon en te veelzeggend om het niet aan te halen. In de keus van de woorden in het rhythme van de woorden leeft deze vrouw, en de verhouding tusschen deze man en haar en, ondanks alles, de schoonheid van die beide.

„I'm so sorry, Digby," Eugénie said as they came into the hall. "I will tie a knot in my handkerchief; I will go directly after breakfast tomorrow morning. . . . „Yes," she said, gathering her cloak in her arms," I will go myself, and I will say'I've had enough of your excuses, Mr. Toye. No, Mr. Toye, you have deceived me once too often. And after all these years.' "

Een groot auteur kan men soms kennen uit enkele regels. Ik geloof, dat deze regels van zulk een openbarenden aard zijn. Men vergisse zich niet in de schijnbare simpelheid. Hier wordt veel weergegeven. De kinderlijkheid en het oprechte berouw in den aanvang; naar aanleiding van een kleinigheid het besef bij deze vrouw, dat ze dezen man, dien ze liefheeft, groot onrecht heeft aangedaan; haar imponeerende gestalte in de zinsnede „gathering her cloak in her arms', en, in de prachtige beweging van haar aanspraak tot Mr. Toye, de elegantie, de beschaving, de vitaliteit.

Met alle middelen, die haar ten dienste staan, met klank en beteekenis, met het afbreken en het voort laten golven der periode tracht de schrijfster zoo precies mogelijk weer te geven wat ze met den geest, met het oor, met het oog, en met het hart ontwaarde. Zij toont de glorie der jeugd, maar tevens hoe beperkt

die glorie is, zij toont den verminderden greep van den ouderdom op de werkelijkheid, maar tevens hoeveel vrijer en hoeveel gelukkiger deze is, hoeveel minder oud in de gewone beteekenis van dit woord, dan men doorgaans denkt. Eleanor Pargiter lijkt alleen in uiterlijke dingen ouder te worden, maar, reeds een eind in de zeventig, geniet deze vrouw, die nooit gehuwd is geweest, en die zich nooit in gewaagde avonturen begaf, als weinigen. Zij is niet buitengewoon intelligent, zij is misschien heelemaal niet intelligent, maar hoe benijdenswaardig is ze in verschillende opzichten. Haar belangstelling, al heeft die nog een grooter neiging om af te dalen dan in haar jongere jaren, is nog altijd groot, en zij is onbelemmerd. Het is er mee als Kitty Malone, die ook een vrouw van de wereld, die Lady Lasswade geworden is, zegt.

„How nice it is," she said, „not to be young! How nice not to mind what people think! Now one can live as one likes," she added, „. . . . now that one's seventy."

Zij heeft zich even tevoren, een oogenblik slechts, een dag herinnerd uit haar jeugd. Bij een medeleerlinge bracht ze toen een bezoek, een meisje uit een gezin van kleinburgers, de meubels, de schilderijen, de kamerinrichting vond ze affreus, maar hoe hield ze van het licht in dat huis, van den vader, die zoo eenvoudig en vanzelfsprekend zichzelf was, van den jongen, die achter in den tuin aan een kippenhok had gewerkt, houtkrullen waren in zijn haren gekomen, en terwijl ze in zijn verwilderd en afwezig gezicht keek, had ze verlangd door hem gekust te worden. Het is de nieuwsgierigheid van Virginia Woolf gelukt ook door te dringen in het leven van menschen uit geheel andere kringen der samenleving, kleinburgers, menschen uit het volk. Tot dusver had ze dit nog niet bereikt. In deze Robson's echter, in figuren als Duffus, Crossby en Cole slaagt ze, ook al komen deze maar nu en dan en dan doorgaans slechts kort in haar boek voor.

Maar den moeilijkst te behalen triomf viert Virginia Woolf toch, geloof ik, in het laatste gedeelte van The Years, dat Present Day heet. Dit gedeelte is weer zeer welbewust geconstrueerd. Alles wat er aan voorafgaat is tafereel en herhaaldelijk een schitterend tafereel, dit laatste echter is een dooreenwemeling. Ook schitterend zonder twijfel maar eenigszins herinnerend aan de beste futuristische schilderijen, aan den bekenden pan-pan dans bijvoorbeeld. Waarom, vraagt Peggy zich ergens af, verlangen wij terug, denken wij met een zekere nostalgie, niet aan onze eigen jeugd, maar aan de jeugd van onze ouders en grootouders? Het is een heel gewone vraag, en het is een veelbeteekenende vraag. Peggy weet er geen antwoord op. Is het misschien, omdat toen een beschaving, de burgerlijke, die nu verdwijnen gaat, haar gloriepunt bereikte? Is daarom wellicht het grootste gedeelte van dit boek tafereel, maar het laatste een pan-pan dans? Peggy vertegenwoordigt een geslacht, dat niet alleen verlangt, met afgunst, naar de oude zekerheden, maar dat glimlachen kan om de kinderlijkheid der oude

ijselijkheden. Dat goedmoedig weet te spotten zelfs met Les Fleurs du Mal van Baudelaire, met de dwaasheid van Wilde en de naïeviteit van een Des Esseintes. En vaak terecht.

Maar wat weet dit geslacht in de plaats te stellen voor die zekerheden en die ijselijkheden? Even breekt een droom door van een vrijer leven, waar menschen, die zichzelf zijn, elkander zullen vinden en verstaan, maar die glans gaat verloren in den glans van den nieuwen dageraad, schoon en onbewogen en fataal.

The sun had risen, and the sky above the houses wore an air of extraordinary beauty, simplicity and peace.

Het zijn zulke hemelen, die wanhopig maken zooals de schoonheid van dit boek, zij geven de smart in de vreugde waarvan Father McCarron sprak, het vertwijfelend verlangen, dat een kunstwerk als dit in den geest verwekt, omdat deze verblindende pracht naar een zin zoekt en den zin is er niet te vinden. Want de zin des levens ontgaat deze menschen, ontgaat de schrijfster, zelfs al geeft ze hem toevallig en zonder het te bemerken in den aanvang van haar boek, waar Delia plotseling getroffen wordt door de schoonheid van een evangeliewoord, waarin ze niet gelooft. „I am the resurrection and the life," zegt de geestelijke daar over het doode lichaam van haar moeder. Wie hierin gelooft heeft geen reden geheel te wanhopen om de schoonheid van leven en aarde en om de schoonheid van The Years.

Virginia Woolf: The Years. The Hogarth Press. Londen.

PARSCH (Dr. Pius) HET JAAR DES HEEREN. (544) ***f*** **2.40 Dl. 1. J. R. van Rossum, Utrecht. 1937.**

Boekenschouw heeft de opeenvolgende deelen van dit werk bij hun eerste komst in het Nederlandsche taalgebied reeds van harte verwelkomd. Het is verblijdend, dat zoo spoedig een tweede druk noodzakelijk blijkt. Deze nieuwe vaart moge in alle opzichten een even gelukkige zijn als de eerste, — vooral nu de bewerker gelegenheid vond het werk te herzien, te verbeteren en te vervolledigen. Het bevat een schat van prachtige liturgische gedachten.

Eenige nieuwe Fransche uitgaven:

PLESSIS (J. du) LES DERNIERS TEMPS. (224)

BIOT (K.) GOEDSEELS (L.) MERSCH (E. - S.J.) INTELLIGENCE ET CONDUITE DE L'AMOUR. (135)

MICHEL (Jacques) LE GÉNÉRAL GUYOT DE SALINS. (111) Desclée de Brouwer, Paris.

I. Druk- en spreekfouten.

Een Fransch schrijver, die bij het corrigeeren der drukproef merkte, dat de zetter bij een citaat de gebruikelijke aanhalingsteekens weggelaten had, schreef op den rand der drukproef: „Il faut guillemetter tous les alinéas." Toen hij eenigen tijd later, niets vermoedend, zijn pas verschenen boek in handen kreeg, zag hij dat de zetter de bemerking op den rand der drukproef als een in te voegen text had opgevat, op de volgende manier gewijzigd: „Il faut guillotiner tous les aliénés."

Een ander schrijver las in zijn boek tot zijn ontsteltenis de woorden: „la face emaillée d'une assiette", terwijl hij geschreven had: „la face émaciée d'un ascète".

In een Fransch stadje, dat trotsch op zijn bibliotheek was, liet de „maire" aan een voornaam bezoeker deze bibliotheek zien en leidde hem binnen met de woorden: „Oui, monsieur, nous avons une belle bibliothèque avec de beaux *incurables*!"

II. Curiositeitshalve drukken wij hier eenige lintwormwoorden af, die we in couranten en opschriften aantroffen. Het rijtje kan dienst doen als ademoefening.

Handdurchschreibebuchführungen.
Autobahndauergeschwindigkeit.
Rinsteingaragenfestigkeit.
Reisescheckmarke-einlösungsstelle.
Vierjahresplanwanderausstellung.
Landesfremdenverkehrsverband.

III. De volgende lintwormzin (hij beslaat 35 regels) staat in den nieuwsten bundel van S. Vestdijk: „Narcissus op Vrijersvoeten". Hier zou men van „Narcissus op duizendpooten" kunnen spreken.

„Voor het nog niet lang geleden opgetrokken landhuis van den niet groetenden jonkheer (hij woonde daar met een oudere zuster die bekend stond als „freule Sticks"; niet tevreden met deze verbastering, spraken wij op het gymnasium van „freule Acheron", in het geheim griezelend van haar uiterlijk; zij was groot en gespierd, met een uitgebluschten blik en een huid van kaasraspel) breidde de natuur zich nog wel gedienstig uit in een enkel lusttapijt, maar dan was het ook meteen afgeloopen, en reeds sloeg zij wraakgierig terug, met uitzichten op het onwaarschijnlijk vette groen van weiden met vee, over lage duinen, hoopen oud roest en afval, scheeve windmolens, gebleekte Geuzenbeenderen, naar een afschuwelijk kale zee die, nevelig, hol ademend, als een duizendvoudig verbreede vaart voorbij bazalt trok, zich tot een kleine modderhaven afzonderde, verzamelplaats voor Calvinistische en door inteelt verzwakte schippers, en dan weer met een paar wielingen in zichzelf terugstroomde, zonder branding, zonder horizon, nauwelijks visschersschepen, maar veel krabben op den dijk die opzijliepen, en over alles heen die onbeschrijfelijke stank van rottende kwallen en alikruiken, die, zij het ook van een geheel anderen oorsprong, in zijn effect op den geest nog het meest geleek op den geur van het gele katoen in de hoofdstraat, waar wij als jongens, na een middag aan zee gespeeld te hebben, bij troepjes doorheentrokken, moe en stoffig en een beetje angstig, omdat alles weer zoo eindeloos en vergeefsch gebleken was."

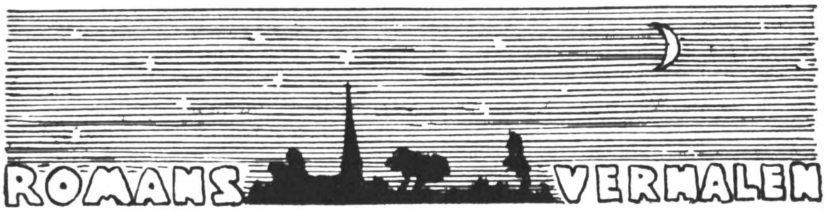

SCHENDEL (Arthur van) DE ZOMERREIS. (248) *f* 2.90 en *f* 3.90. Folemprise. Boucher, Den Haag, 1938.

„De Zomerreis" is een alleraardigst boek, een boek van verpoozingen, herinneringen, bespiegelingen, zooals het slechts door een mensch van fijne cultuur en rijpe belezenheid kan geschreven worden. De inhoud is uiterst gevarieerd en niet in een enkel woord samen te vatten. Van Schendel schrijft nooit voor de groote menigte; ook dit boek is er een voor menschen met voelhorens, met zin voor het zuivere, echte, schoone. In zijn romans weet van Schendel zich wonderwel schuil te houden; men verneemt daar niets van zijn persoonlijke voorkeuren, zijn smaak, zijn liefhebberijen. In „De Zomerreis" leert men beter den individueelen van Schendel kennen en voor minnaars van zijn romans is ook dit een bekoring. Wat in van Schendel treft bij lezing van dit boek, is zijn fijne cultureele zin, zijn openstaan voor leven en natuur, zijn belangstelling ook in het kleine, schijnbaar onbeduidende. „Cultureele" boeken in dit genre zijn zeldzaam in Nederland, te zeldzaam om dit niet met bijzondere voldoening te vermelden. Een boek dat bezonnen en nadenkende lezers verheugen zal.

VESTDIJK (S.) NARCISSUS OP VRIJERSVOETEN .(232) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1938.

De onvermoeide schrijver Vestdijk publiceert in dezen bundel een zestal novellen en fragmenten, die hij den wel wat gezochten titel „Narcissus op Vrijersvoeten" geeft. Vestdijk kan zich moeilijk aan zijn sexueele obsessies ontworstelen, wat vooral in „'s Konings Poppen" nog eens tot uiting komt. Er is überhaupt in Vestdijk's innerlijke en uiterlijke structuur iets gekwelds en gewrongens, iets gezochts tevens, wat zich ook in deze stukken, die gedeeltelijk reeds vroeger geschreven werden, weer herhaaldelijk doet gevoelen. Hoeveel gewrongens vertegenwoordigt bijvoorbeeld de zin die bladzijde 119 vult, een zin van niet minder dan 35 regels. Het gaafste stuk, een goede novelle, lijkt mij „De bruine vriend". Vestdijk is een ongewoon scherp, lucied en plastisch talent, die echter het gevaar van al te veel te schrijven, of juister van al te veel uit te geven, niet vermijdt. Het zou meer in zijn lijn liggen slechts eerste-rangs-werk te publiceeren, werk dat volkomen af en onberispelijk was. Vestdijk's boeken zijn, vanwege de sexueele cruditieten, huzarenkost, slechts te hanteeren door rijpe en gewende lezers.

EERBEEK (J. K. van) ASUNCION, HET SPAANSCHE SPROTJE. (195) *f* 2.25 en *f* 2.90. Kok, Kampen.

Van Eerbeek heeft ditmaal een verhaal geschreven, dat hij als een reisavontuur inkleedt. Hij schildert in een Zuid-Fransche havenstad en ontmoet daar een meisje, een half verloopen type, een „Sprotje", dat beter is dan zij eruit ziet en voor wie hij verder zorg draagt. Het boek is vlot en aardig geschreven, met zuiveren smaak, zonder sentimentaliteiten, zonder onwaarschijnlijkheden of charges. Sfeer en omgeving doen echt en doorleefd aan en het vreemde, schuwe wezen, dat Asuncion heet, treedt levend en lijfelijk naar voren. Dit bescheiden boek zal door de „groote" pers wellicht niet opgemerkt worden, ofschoon het die opmerking ten volle verdient. Het is echter, zuiverder, eenvoudiger dan de meeste romanfantazieën, die in Nederland geschreven worden. Het is een frisch, bijna fantazieloos, reëel boek, in eenvoudig Nederlandsch, een verhaal van goed allooi. Voor elk volwassene.

BUYSSE (Emile) SPOKENHOF. (285) *f* 2.90. Callenbach, Nijkerk.

Emile Buysse zet de traditie van Cyriel Buyse als beschrijver van het Vlaamsche volksleven voort. Emile echter is blijkbaar Noord-Nederlander en protestant geworden. „Spokenhof" bevat het verhaal van een zwerfzuchtig Vlaming, die eindelijk voor goed op den Spokenhof belandt en de hofstede zoo goed en zoo kwaad als het kan gaat beboeren, tot zijn zoon haar ten slotte tot welstand brengt. Het verhaal is wat sleepend, doch Buyse bezit een natuurlijk verteltalent en bevolkt zijn boek met levende menschen, die zuiver opbloeien uit den Vlaamschen bodem. De gebeurtenissen zijn wat vlak en effen van lijn, maar de fijne zin van den schrijver voor natuur en menschen weerhoudt hem ervan banaal of onbelangrijk te worden. De spanning blijft levendig meer door de natuurgetrouwe weergave dan door de conflicten. Zoo werd het een goed geschreven, zuiver dorpsverhaal. Vreemd doet in een Vlaamsch verhaal de lichte protestantsche tendenz aan. Voor volwassenen.

STEGGERDA (Herman) CONFECTIE. Sociale Roman. (299) *f* 4.50. Daamen. Den Haag.

Steggerda heeft met „Confectie" een straffen roman geschreven over het confectiebedrijf. Wat onmiddellijk opvalt is, dat hij weet hoe het in deze branche toegaat. Hij is thuis in het bedrijf, kent de techniek van het vak en hoeft zich dus niet, zooals veel romanschrijvers, met algemeenheden en tennaastebij's tevreden te stellen. De achtergrond is dus in orde. Ook het gedeelte „fictie", het menschelijke, is verdienstelijk. Een koortsachtige activiteit drijft deze menschen, een ware struggle for life om zich in de algemeene concurrentie, in de algemeene toeleg om elkaar in den grond te boren, staande te houden. De hoofdfiguren zijn niet kwaad vol gehouden. De voortdurende onderlinge levensstrijd geeft weliswaar den roman zijn spanning, maar vermoeit tevens den lezer. Er wordt hem geen oogenblik verpoozing gegund. Het noodlottige van een ongebreideld concurrentiesysteem, van een meedoogenlooze jacht op efficiency, heeft Steggerda goed weten te verbeelden; het is inderdaad een „sociale roman"; wat te straf van bouw en zich te uitsluitend concentreerend op het confectiebedrijf, maar niet onverdienstelijk.

LANDELL (Olaf de) SPIEGEL AAN DE WAND. (223) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brusse. Rotterdam, 1938.

Dit is, voorzoover ik weet, wel de eerste Nederlandsche roman, die zich uitsluitend om een schoonheidsinstituut concentreert. Of er in Nederland instituten op zoo breeden voet als het hier beschrevene bestaan, is mij onbekend. Voor den roman doet dit ook niet ter zake. De lezer maakt er kennis met een vanity fair van wonderlijke afmetingen. Alle vrouwelijke ondeugden schijnen in zulk een inrichting tot uiting te komen. De schrijver, die den fraaien naam Olaf de Landell draagt of aanneemt voor de gelegenheid, beweegt zich in deze mondaine omgeving met het grootste gemak en schrijft vlot en onderhoudend over personeel en bezoeksters, soms zelfs met pathos. Diepere beteekenis dan een vlotte reportage over een schoonheidsinstituut te zijn en den eenvoudigen lezer over bepaalde damespraktijken in te lichten heeft het boek niet. De innerlijke verwikkelingen zijn niet alle waarschijnlijk en overtuigend. „Vanitas vanitatum et omnia vanitas — maar geheel zonder kunnen we niet leven" zoo eindigt het boek en de rijpe lezers, voor wie het geschikt is, zullen hiermee instemmen.

ROEST CROLLIUS (B.) IK WIL VAN IEMAND HOUDEN. (213) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brusse, Rotterdam, 1938.

Dit boek met zijn wonderlijke titel is een studie in verhaalvorm, de studie van den groei en het gevoelsleven van een meisje. Kindertijd, Schooltijd, Het Meisje Marleen, zijn de drie fazen, die deze Marleen doorleeft en die de verdeeling van het boek aangeven. De auteur bezit de gave eener fijne, indringende ontleding van Marleen's gevoelsleven; er staan uiterst fijne, natuurware tafreelen van kinderleven en kinderreacties in dit verhaal. Vooral het eerste gedeelte munt uit door juiste weergave van het kindergemoed. Maar al spoedig wordt het een eenzijdige studie van de sexueele gewaarwordingen

van Marleen, iets wat meer in een medisch tijdschrift dan in een verhaal thuishoort. De laatste helft van het boek wordt beheerscht door Marleen's sensueele obsessies. De groei van een abnormaal, sexueel gedreven kind is toch wel niet de aangewezen stof voor een gezonde vertelkunst. De aanvankelijke idylle van het kleine Marleentje ontaardt al heel gauw in een zwoel en onsmakelijk geval. Voor opvoeders kan het boek nut hebben; als verhaal late men het boek liever ongelezen.

KOENRAADS (A. F.) MEESTER WESTERBEEKS MOEILIJKE JAAR. (212) *f* 2.50 en *f* 3.50. Brusse, Rotterdam, 1938.

De schrijver van dit verhaal over het moeilijke jaar van een onderwijzer maakt wat hinderlijk gebruik van de gelgenheid om over de te karige onderwijzerssalarissen en de onwelwillendheid der burgerij tegenover het schoolmeestersleven te klagen. Daardoor verstoort hij onnoodig de sfeer van zijn verhaal. Belangrijk werk is het niet, maar de auteur is goed thuis in zijn stof en vertelt eenvoudig en natuurlijk over meesters, klassen en kinderen. Hij laat zijn persoonlijke grieven te veel meespreken, maar ondanks dat is er een leesbaar boek ontstaan, waarin zelfs veel goede raad en pedagogische wenken voor beginnende onderwijzers gegeven worden. Meester Westerbeek zelf is een jonge, frissche kerel, met hart voor zijn vak, met tact en verstand, een onderwijzer van de zeer goede soort. De herhaalde zinspelingen op gezinsbeperking wegens te gering salaris maken het boek minder geschikt voor niet-volwassen lezers.

WIJHE-SMEDING (Alie van) BRUGGENBOUWERS. (367) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam, 1938.

De onvermoeibare Alie van Wijhe-Smeding heeft ditmaal het werk der Oxford-groep als thema voor haar roman gekozen. Zij fingeert een provinciestadje, een krant, een redactie-bureau, een directeur en hoofdredacteur en verdere bevolking. Heel overtuigend en aanvaardbaar is dit alles niet. Een critisch lezer zal nog al eens de wenkbrauwen fronsen over wat de schrijfster hem opdischt. Dit mengsel van kleinformaatsch realisme en al te stoutmoedig gefantaseer zal min of meer verwende, of ook slecht gewende lezers niet bevredigen. De huwelijksmoraal in het stadje is al te zeer beneden Amsterdansch peil en wordt plotseling, na een tijdje Oxforden, opgevoerd tot een onwaarschijnlijke hoogte. Alie van Wijhe-Smeding blijft met bewonderenswaardige standvastigheid romans schrijven en uit haar dikke boeken treden op den duur eenige menschelijke, aanvaardbare figuren naar voren. Maar men moet zich door een rijstebrij-berg heenwerken om eenige waardeerbare resultaten van haar talent te ontdekken. Slechts voor rijpe, ervaren lezers.

ASSCHER-PINKHOF (Clara) ROEP DEZE SHOENAMIETISCHE. (206) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold. Den Haag, 1938.

Mevrouw Asscher-Pinkhof schrijft verhalen uit het tegenwoordige leven, die bijzonder opvallen door hun gevoelige, fijne menschelijkheid. Een groot en sterk talent is zij niet, maar binnen haar bescheiden kring beweegt zij zich met een weldoende natuurlijkheid en eenvoud. Een hoog idealistische gezindheid leidt haar bij de keuze harer figuren en dezer lotgevallen. Het boven genoemde boek, welks titel zinspeelt op een verwante geschiedenis uit het Boek der Koningen, waar de profeet Eliseus den zoon der Shoenamietische geneest, verhaalt van een ongehuwde vrouw, die een jongen in huis neemt en zoo nog een zeker moedergeluk vindt. Met innige deelname beschrijft de auteur dit gegeven, met voorname en gevoelige hand. Een Platonische liefde tot een ouderen man doorkruist nog de moeder-en-kind verhouding. Dit boek is geschreven voor wie een eenvoudig, kalm verloopend verhaal van fijnbeschaafde menschen te waardeeren weten.

BREUNESSE (Jan) MANNEN VAN DE KAAI. (213) Bosch & Keuning, Baarn.

De titel van dit verhaal past volmaakt. Het zijn mannen van de kaai, die hier optreden; maar eenige uren lang met deze mannen om te gaan, is een heele karwei, als de schrijver het talent mist deze mannen belangrijk te

maken. En Jan Breunesse mist dit talent. Hij beschrijft zijn mannen heel dragelijk en vertelt er niet onaardig over, hij laat ze spreken in hun Zeeuwsch taaltje, maar hun die belichting te geven, die een werkelijk verbeelder zijn figuren te geven weet, lukt hem niet. Zulk een boek is geen kunstige verbeelding, maar foto-kunst of reportage. Wat er gebeurt, wat de menschen denken en zeggen, voelen en doen, is alles volkomen alledaagsch. De schrijver beseft te weinig dat het schrijven van een roman of verhaal een keuze is, een fijne, kunstzinnige keuze, waarbij de verbeelder weglaat wat beter weggelaten wordt en mededeelt wat onmisbaar is. Hopelijk herziet de auteur zijn vermogens en schrijft hij een volgende keer iets, dat ook den strengsten keurder bevredigt.

ANDRIESSE (Kees) WANT MORGEN STERVEN WIJ. (293) Schuyt, Baarn.

Kees Andriesse heeft hoog gegrepen in dezen roman van verschrikkingen. Een Nederlandsche Kreuger (men herinnert zich den Zweedschen geldmagnaat) treedt erin op, die een blad sticht dat in een ommezien het tot vier honderd-duizend abonné's brengt, verder een journalist, die van armoede tot plotselingen welstand, rijkdom zelfs stijgt, een meisje, verloofde van den journalist, die door een dorpsidioot overweldigd wordt en later het ongewenschte kind doodt en in de duinen begraaft. Al deze onwaarschijnlijkheden en verschrikkingen discht de schrijver op met een vanzelfsprekendheid of hij Balzac in persoon was. Het is een sensatieroman in optima forma en lezers, die belust zijn op wereldschokkende gebeurtenissen, kunnen hier hun hart ophalen. Voor intelligente lezers is de auteur het best, waar hij evenwichtige situaties beschrijft, het gezin van Tulders bijvoorbeeld. Maar intelligente lezers komen misschien niet zoo ver. Kees Andriesse zou verstandig doen met niet zulke wolkenkrabbers van Amerikaansch formaat op te trekken, doch een natuurlijk en menschelijk verhaal te schrijven. Het boek is slechts voor rijpe, ervaren lezers.

VISSER-ROOSENDAAL (J.) IN 'T LAATSTE KWARTIER. (269) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schuyt, Baarn.

„In 't laatste Kwartier" is een boerenroman, die zich afspeelt in het Noord-Hollandsche. Het genre boerenroman wordt den laatsten tijd nogal aangevochten en niet geheel zonder grond. Het genre kan beoefend worden op, laten we het noemen, boersche en onboersche wijze. Mevrouw Visser-Roosendaal prefereert de eerste; zij strooit rijkelijk dialect over haar bladzijden en weet het verhaal niet uit te heffen boven het dagelijksche, niet heel belangrijke dorpsgebeuren. Zoo blijft het verhaal steken in de klei en zal lezers met wijderen horizont moeilijk bevredigen. Het is alles te weinig belangrijk, te alledaagsch en gelijkvloersch, wat er verhaald wordt; de beschreven figuren zijn eveneens van te gewone makelij om hevig te interesseeren. Zoo blijft het een boerenroman in den beperkten, ongunstigen zin van het woord. Slechts lezers met zeer matige eischen en die met het Noord-Hollandsche dialect vertrouwd zijn, zullen het boek kunnen genieten. Volwassenen.

KOOPMANS (Marie) HUWELIJKEN IN VORSTENKRING. (278) *f* 2.90 en *f* 3.90. Kramers. Rijswijk.

De roman „Huwelijken in Vorstenkring" speelt zich af aan een gefingeerd hof. Er komen echter tallooze verhoudingen in voor, die den lezer aan bepaalde toestanden en gebeurtenissen in bekende koningshuizen herinneren. Maar ze zijn zoo verweven met niet werkelijke, gefingeerde situaties, dat er van een zoogenaamde sleutelroman geen sprake is. De kern der zaak, waaromheen het geheele verhaal geschreven is, is het huwelijk van een vorstelijk persoon, die katholiek is, met een niet-katholiek. Hier is de kroonprinses crypto-katholiek; zij wil niet trouwen met een protestant, doet afstand van den troon, huwt een katholiek en wordt later toch weer tot de regeering geroepen. Bij zulk een verhaal is het niet gemakkelijk het juiste evenwicht tusschen fictie en werkelijkheidszin te bewaren, niet aan te stoute fantazieën toe te geven. De schrijfster heeft getracht verbeelding en werkelijkheid te doen samenstemmen tot een aannemelijk geheel. Voor iedereen.

BERGE (Willem ten) DE VREEMDE WERELD. (143) *f* 1.75 en *f* 2.60. Vox Romana, Schiebroek.

Sommige verhalen uit den bundel „De Vreemde Wereld" vinden hun motief in het duistere grensgebied van den menschelijken geest, sommige vertellen vreemde gevallen-zonder-meer, een enkele is verwant aan het komische. Geheel bevredigend is de bundel niet. De spookachtige verhalen ontbreekt het intens-aangrijpende, het magische „horror-stricken", dat Poe's stories tot kunst verhief. De andere zijn bijna allemaal wat onbelangrijk, zoodat de belangstelling — een eerste voorwaarde voor het slagen van dit genre — weinig wordt geprikkeld.

Het best geslaagd lijken ons nog de religieuze verhalen „De metastase van Petrus Petronius" en „Visioen in een hondenhok".

DIXELIUS (Hildur) DE VERGEVEN ZONDE. Vert. door Diet Kramer. (189) *f* 1.75 en *f* 2.50. Holland, Amsterdam.

De Zweedsche schrijfster Hildur Dixelius heeft reeds eenige fijnzinnige boeken geschreven, die ook in het Nederlandsch vertaald zijn. Dit is, meen ik, haar derde boek in vertaling. Een voortreffelijke roman! Het gaat over de moreele en psychische rehabilitatie van een merkwaardig meisje, dat, erfelijk belast, een zwaren gang door het leven heeft, tot zij zich zelf heeft hervonden en in haar Godsbesef het juiste levensevenwicht heroverd heeft. De auteur heeft het geheele geval met grooten werkelijkheidszin en fijne psychologie beschreven. Inzooverre hier weer een zware last op het geweten drukt en er menschen met sombere schuldgevoelens te worstelen hebben, is het een typisch Scandinavisch boek. Doch hier heerscht geen onverbiddelijk fatum, maar de God der barmhartigheid. Een boek van zware schuld en boete, te lezen door ieder ernstig lezer. Een boek van zuiver Christelijken geest.

MILLEN BRAND. DE DAG GRENST AAN DE NACHT. Vert. door Theun de Vries. (228) *f* 2.90. Contact, Amsterdam.

Deze eersteling van een New-Yorksch schrijver wordt op de omslag uitbundig geprezen als een werk van ongewone diepte en scherpzinnigheid. En de lof is niet onverdiend. Men zou het boek geschreven wanen door een helderziende, die met de feillooze zekerheid van een somnambulist zijn figuren begeleidt en in hun innerlijk schouwt. Het geheele boek is van een bijna angstige spanning, het beweegt zich aldoor op de grens van dag en nacht, van overheldere bewustheid en waanzin. De eigenlijke fabel is uiterst origineel. Een schizofrene, die zich bij den dood van haar broer ook zelf gestorven waant, ontvlucht het gesticht, belandt in New-York bij een bankwerker, met wien zij gaat samenleven, en als deze het bericht van den dood van zijn broer ontvangt, wijkt haar waanvoorstelling en is zij genezen. De auteur heeft alle onwerkelijk gefantaseer met zorg vermeden: alles is van een onmiddellijkheid, een innerlijke waarheid, een doorleefdheid, die het boek zijn bijzondere beteekenis geven. De schrijver moet zich van alles wat zijn boek raakt, met de uiterste nauwkeurigheid op de hoogte gesteld hebben. Het werk staat buiten de christelijke voorstellingswereld en is slechts te lezen door ervaren, rijpe lezers.

HILTON (James) WIJ STAAN NIET ALLEEN. Vert. door L. J. A. M. Berkhout-Willemse. (235) *f* 1.75 en *f* 2.50. Hollandia, Baarn.

Na het „fijne" Dag! meneer Chips!" volgt de vertaling van een tweede verhaal: „Wij staan niet alleen". Het is een zeer geslaagde lange novelle, meesterlijk samengesteld en geschreven. Hilton verstaat het zijn figuren te karakteriseeren, zijn verhaal op te bouwen en de juiste sfeer aan te brengen. Alles verloopt met een natuurlijkheid, een innerlijke waarheid, of de schrijver slechts de werkelijkheid heeft hoeven te copieeren. De kleine dokter, die de hoofdfiguur is in dit boekje, is met wonderlijke juistheid geteekend, alsmede de groeiende sympathie, die liefde wordt, tusschen hem en zijn beschermelinge. Slechts de terdoodveroordeeling der twee is in zulk een atmosfeer nauwelijks aannemelijk, zooals ook het verwisselen der flesschen in de apotheek door den kleinen jongen op een kunstgreep lijkt. Het einde van het verhaal is aanmerkelijk zwakker dan wat daaraan voorafgaat. Hilton is weinig

clerikaal, weinig christelijk zelfs in zijn sympathieën. Men leze het boekje met eenigen critischen zin.

GRAHAM (Stephen) VROUWEN IN DEN VREEMDE. Vert. en bewerkt door P. v. d. Valk. (296) *f* 2.50 en *f* 2.90. Schuyt, Baarn.

Dit is het wonderlijk verhaal van een aantal kinderen, die bij het uitbreken van den oorlog in 1914 uit Belgrado moeten vluchten en in een bijna verlaten monnikenklooster worden ondergebracht. Aanvankelijk is er het leven niet ongenoegelijk; doch mèt de jaren doen honger en ellende er hun intrede. De schrijver vervolgt bijzonder de lotgevallen van eèn dezer meisjes, de onverschrokken Desa Georgewitch. Het is een spannend en merkwaardig verhaal, goed en menschkundig verteld. De toestanden zijn in Servië nog vrij primitief; men kan zich moeilijk voorstellen dat krankzinnigen in een klooster worden ondergebracht om daar door slaag genezen te worden. De clan- en familiegeest is nog buitengewoon sterk in deze bergbewoners; in Desa is hij zoo levend dat zij erdoor uitgroeit tot een kleine heldin. Volwassenen.

GOLDING (Louis) TOCH DANST MIRONOVA. (312) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaald door J. A. van der Made. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam, '38.

Golding heeft betere werken geschreven dan deze geschiedenis van de danseres Mironova, die van de prilste jeugd voor den dans opgeleid, voor de keus komt te staan van de liefde of den dans en den dans kiest, maar daarvoor het leven van den voor haar bestemden man vergiftigt. De innerlijke tragiek van dit geval wordt gevolgd door een uiterlijke tragiek, als de man een Sovjet-leider wordt en de danseres in de gevangenis der tsjeca terecht komt. De beschrijving wordt nu en dan langdradig ondanks de „magistrale lijnen" en de „geciseleerde pen". Voor rijpere lezers.

EHRENBURG (Ilja) JULIO URENITO'S AVONTUURLIJK LEVEN. (349) *f* 2.80 en *f* 3.50. Geaut. vert. door Felix van Zijll. „De Nieuwe Tijd". Laren, 1937.

De profeet Julio Urenito is een soort burleske Zarathustra, met een allerzotst stel volgelingen en een nihilistische leer. Alles en iedereen wordt met een hooghartige minachting bespot, en zelfs die spot wordt niet ernstig genomen. Men weet niet goed of men het werk als zuivere dekadentie dan wel als litterair experiment moet beschouwen. Op mij maakt het meer den indruk van een litterair experiment, en vele van zijn geestige boutades heb ik met genot gelezen. Maar ondanks deze qualiteiten blijft het een dekadent en daarom voorbehouden boek.

LEWIS (Sinclair) OUDERS IN OPSTAND. (335) *f* 2.90 en *f* 3.90. Uit het Amerikaansch vertaald door J. A. van der Made. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam, 1938.

Een recensie van dit werk vindt men in de Februari-afl. 1938 blz. 453-4. Voor ervaren volwassenen.

NORDHOFF (Charles) en NORMAN (Hall James) DE ORKAAN. Vertaling van G. J. Werumeus Buning-Ensink. (196) *f* 2.90 en *f* 3.50. „De Tijdstroom", Lochem.

Het hoogtepunt van dezen roman is de zeer suggestieve beschrijving van een tropischen orkaan, die in een enkelen dag een eiland in de Stille Zuidzee totaal vernielt, en het tot een onbewoonbare woestenij maakt. Nauw verbonden met deze ramp is de geschiedenis van den inlander Terangi, type van den Polynesiër, die een zekere natuurlijke beschaving bezit en een onteugelbare vrijheidszin. Het verhaal van zijn onrechtvaardige behandeling door het Europeesch bestuur en van zijn leven als banneling is boeiend verteld. Hier en daar is een concessie gedaan aan romantische gevoeligheid, maar door zijn beschaafden toon, de overtuigende karakteriseering der hoofdpersonen en het natuurlijk verloop verheft deze roman zich toch boven het gemiddelde peil van amusementslectuur. Volwassenen.

WILKINS (Vaughan) DUS TOCH. . . . VICTORIA. Vertaald door Alice Schrijver. (601) *f* 4.90. W. J. W. Becht, Amsterdam.

De oorspronkelijke Engelsche uitgave van „Dus toch — Victoria" werd

bij het verschijnen nogal met tam-tam geroffel begeleid. Een nieuwe Dumas zou zijn opgestaan en de romantiek zou in haar zuiversten vorm zijn herleefd. Het wil ons voorkomen dat de romantiek van „Dus toch — Victoria" tamelijk voos is, dat dit boek met litteratuur niets te maken heeft, en als amusementslectuur volstrekt is af te keuren.

Het is de vulgair vertelde geschiedenis van Christopher Harnish, ongeveer honderd jaar geleden, in Engeland, die de meest avontuurlijke gebeurtenissen beleeft, waarvan meerdere haar romantisch cachet schijnen te moeten ontleenen aan haar immoraliteit. Neen, met dit boek is de romantiek niet gediend.

PAPINI (Giovanni) KRUISGETUIGEN. Uit het Italiaansch vertaald door Ellen Russe. (174) *f* 1.90 en *f* 2.75. Teulings, Den Bosch.

Papini heeft een aantal legenden geschreven rond de figuren van kruisgetuigen: Juda, Malchus, Simon van Cyrene, Caïphas, Pilatus. Hij noemt ze althans legenden, omdat ze werden geïnspireerd, niet door den historicus of den theoloog, maar door den kunstenaar en dichter.

Het zijn inderdaad wel zeer persoonlijke verhalen over figuren wier leven op de sterkste wijze werd beïnvloed door het contact met Christus.

Wat Papini schrijft vanuit zijn brillanten, flitsenden geest is altijd ruim de moeite van het lezen waard; ook deze bundel.

WOHL (Louis de) DE STERREN GEVOLGD. . . . Vertaling van A. E. Thierens. (264) *f* 2.75 en *f* 3.50. A. Blitz, Amsterdam.

Via zijn auto-biographie maakt de schrijver propaganda voor het beoefenen der astrologie. De levensbeschrijving zelf is nog al fantastisch — naar onze meening iets te fantastisch om overtuigend te zijn; hij beleeft de meest wonderlijke avonturen, het spookachtige speelt een rol van beteekenis in zijn leven, hij blijkt succes te hebben gehad als romancier, als scenarioschrijver enz. Alles grootendeels het resultaat van het beoefenen der astrologie.

De lezing van het boek kunnen wij niet aanbevelen.

SPIERINGS (Kees) JAN BEKANT, ANNITSCHKA'S HELD. Met plaatjes van Ludo. (241) *f* 2.— en *f* 2.60. Pax, Den Haag.

In Jan Bekant heeft Spierings een specimen geteekend van een modernen athleet, wiens hersens in zijn spieren zitten, en voor wien 10 K.M. hard loopen een wereldhistorische prestatie is. De auteur heeft zijn verhaal wat romantisch gekleurd door de liefde van het meisje Annitschka voor haar held; een liefde, die tragisch verloopt door den zwijmel van den roem. Waarvan het gevaar voor een hecht geluk door Annitschka niet werd voorvoeld, en die Jan Bekant van haar liefde vervreemdde.

De psyche van den krachtmensch, die zijn sterkte onbeheerscht uitleeft en daardoor tenslotte zijn eigen ondergang veroorzaakt, is door den schrijver aangevoeld; de tooneeltjes vol plastiek zijn talrijk in den roman.

BRUYN-OUWEHAND (Mia) HERMELIJN'S HUWELIJK. (270) *f* 2.25 en *f* 2.90. W. J. Thieme & Cie., Zutphen.

„Roman voor oudere meisjes" is de nadere omschrijving van dit verhaal der lotgevallen van een jonggehuwd echtpaar in Indië. Maar voor meisjes, ook voor oudere meisjes, kunnen we dit geen geschikt boek vinden. Dit huwelijk is te veel op het wereldsche ingesteld, de religieuze inslag ontbreekt geheel. Wel wordt er positief door de schrijfster vastgesteld dat een modern mensch toch niet meer gelooven kan dat God zorg heeft voor elk menschenleven. Wat zijn wij toch ouderwetsche stumperds om dat nog te gelooven. Jammer, dat de schrijfster dat niet in haar pen heeft gehouden; het boek is overigens niet onverdienstelijk geschreven. Het kan er mee door als neutrale ontspanningslectuur voor volwassenen, die weten te onderscheiden.

HAYCOX (Ernest) DIEP IN HET WESTEN. (228) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Herman Ruijterman. De Steenuil, Amsterdam.

Een strijd tusschen veehouders en veedieven. Veel detective-werk van een der jonge veehouders maakt het mogelijk de bende te ontmaskeren waarbij

tevens blijkt dat de jonge held zich deerlijk vergist heeft in het jonge meisje dat hij lief had. Voor lezers boven de 18 jaar.

GILL (Tom) ROODE AARDE. (231) *f* 2.25. Naar het Amerikaansch van Johan Ravensberg. De Steenuil, Amsterdam.

Als de hoofdpersoon van dit verhaal, na eenige jaren verblijf in Spanje naar zijn farm terugkeert, ziet hij zich genoodzaakt een verbitterde strijd te voeren tegen een bandietenbende. De geheimzinnige aanvoerder hiervan wordt ontmaskerd en blijkt een van zijn beste kennissen te zijn, die eerst zijn bruid poogde te winnen en haar daarna doodde. Het leidt tot een wreed eindgevecht en het boek is wegens de noodige spanning niet geschikt voor al te jonge lezers.

GILL (Tom) DE GEWELDENAAR. (328) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling uit het Amerikaansch door Johan Ravensberg. De Steenuil, Amsterdam.

Een „Wild-West-verhaal" in den vorm van een detective-roman! De held, die na een langen strijd van recht tegen onrecht tenslotte het goede laat zegevieren wint daarmede het meisje van zijn hart, dat hij voor zich reeds verloren waande. Voor oudere lezers aangename ontspanningslectuur.

SNOW (Ch. H.) CARDIGAN-COWBOY. (244) Vertaling van H. van Suchtelen. De Combinatie, Rotterdam.

Larry Cardigan, afstammeling van het oer-sterke en moedige geslacht der Cardigan's gaat de weddenschap aan de streek waar hij woont, geheel alleen van veedieven te ontruimen. Hij slaagt hierin en wint bovendien de liefde van het meisje zijner keuze. Leesbaar cowboy-verhaal voor iedereen.

ROBERTSON (Frank C.) OWYHEE, DE MAN VAN GRANIET. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van L. T. F. Kruseman, Den Haag.

Owyhee, de held van dit spannende cowboy-verhaal wordt algemeen voor een beruchte veedief gehouden. Hij zelf spreekt dit niet tegen, zelfs niet bij openlijke beschuldigingen. Aan het eind komt echter zijn onschuld aan het licht en blijkt hij een hoogstaand mensch te zijn, die zelfs zijn leven wil geven voor de redding van zijn vrienden.

De liefhebbers van avontuurlijke lectuur zullen deze vlotte geschiedenis, waarin 't happy-end niet ontbreekt, met veel plezier lezen.

BECHDOLT (Frederick R.). DE BOOM DES DOODS. (200) *f* 2.25. Vertaald door Th. M. P. Klaus. Schoonderbeek, Laren.

Dit boek verhaalt de avonturen van Clay Stratton, John Lee en zijn dochter Eileen, in hun strijd tegen een schurkachtigen rancher en zijn handlangers. De boom des doods is het symbool van de vele moorden, die moeten plaats vinden voordat alles tot een gelukkig einde komt. Voor oudere lezers.

HAYCOX (Ernest) SCHOTEN VALLEN IN DEN NACHT. (268) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Herman Ruijterman. De Steenuil, Amsterdam.

Een eenzame zwerver wordt door omstandigheden betrokken in een langen strijd tusschen „groote" en „kleine" veefokkers. Hij kiest de zijde van den „kleinen man", helpt de zaak tot een goed einde brengen en krijgt tenslotte het meisje dat hij intusschen heeft lief gekregen. Voor lezers boven de 18 jaar.

ASCHENBRENNER (Elisabeth) JIJ EN IK. (310) *f* 1.90 en *f* 2.50. Uit het Duitsch vertaald door Herman Divendal. Zonnewende, Kortrijk.

Een arm, hardwerkend meisje trouwt na eenige aarzeling met een levenslustige, begaafde jongen en wordt gedwongen een geheel ander leven te gaan leiden dan zij tot nog toe deed. Haar groote liefde brengt haar door de moeilijkheden heen. Minder goed vertaald, romantisch en sentimenteel en alleen voor volwassenen bruikbaar.

GOUZY (R.) DE WITTE DOOD. (197) fr. 12. Dupuis, Charleroi.
Dit boek bevat het verhaal van een jong Russisch meisje dat een ongelukkige liefde heeft. Zij besluit dienst te nemen als scheepsdokter bij een poolexpeditie. Deze blijft echter jaren weg zonder voldoende levensmiddelen, waardoor de bemanning geheel uitsterft. Lectuur zonder eenige beteekenis.

FERWES (J.) EN TOCH GAAT HET LEVEN NOG VOORT. (126)
De heer Ferwes vertelt in dit boek van zijn ondervindingen in het Fransche vreemdenlegioen in Marokko. Het zijn vreeselijke toestanden, die hij beschrijft, en alles is, naar hij zegt, historische werkelijkheid. Litteraire beteekenis heeft het boekje niet; alles is verteld op simpele, volksche en vrome wijze. Waar het boek is uitgegeven, is niet te achterhalen.

ROAN (Tom) DE CHINEESCHE DRAAK WREEKT ZICH. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van Ad. Vorstman. J. Philip Kruseman, Den Haag.
Een geheim Chineesch genootschap in Amerika legt het er op toe een oorlog te doen ontstaan tusschen de Vereenigde Staten en Japan. Daartoe bedrijft het allerlei misdaden, zoo fantastisch gruwelijk dat lezers met niet te sterke zenuwen beter niet aan het boek kunnen beginnen. Overigens lijkt het me toe dat niemand er verkeerd aan doet dit soort prullige sensatielectuur ongelezen te laten. Het „Nederlandsch" der vertaling is in meerdere passages van dezelfde kwaliteit. Zoo wordt bv. gesproken van de: ongeveere ligging van een schip.

AYRES (Ruby M.) JACKIE'S PERIKELEN. (215) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.
Het is een roman van Ruby M. Ayres, en dus gaat het over een meisje, dat eerst een paar domme dingen doet, om op de laatste bladzijde, beschaamd en verliefd, door een held van een man te worden omhelsd. De domheden komen hier op neer dat zij zich, gedreven door armoede, uitgeeft voor een vriendin, — die gestorven was — om aldus een erfenis te bemachtigen. — Volwassenen.

STACKPOOLE (H. de Vere) HET MEER VAN AZUUR. (224) *f* 2.25 en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. De Combinatie, Rotterdam.
Een der oudere romans van de Vere Stackpoole, waarin verteld wordt van twee kinderen, schipbreukelingen op een Zuidzee eiland, waar zij alleen opgroeiden en volwassen werden. Een nogal fantastisch verhaal. Amusementslectuur voor volwassenen.

KESTEREN (Eva van) URSULA IS OVERCOMPLEET. (245)
— EEN MEISJE ZEGT: NEEN! (234)
— REZIA ROKOFF OP AVONTUUR. (254) Elk boekdeel *f* 2.—. Zuid-Holl. U. M., Den Haag.
Drie liefderomannetjes van de goedkoopste soort. Edele jongelingen, allerlieftalligste jongedames, duivelachtige verraders, onwaarschijnlijke avonturen. Het eenigste wat er van gezegd kan worden is, dat ze van een rozige onschuld zijn. Voor de liefhebbers!

HAAG (Gouda) LADY GWENDOLINE'S EVENBEELD. (256)
— VROUWENANGST. (244)
— WAT KOMT ER VAN LILY TERECHT? (210) *f* 2.— per deel. Zuid.-Holl. U. M., Den Haag.
Drie liefderomannetjes volgens het recept: wonderlieve en schoone jongedames, nobele jonge mannen, ontmaskerde schurken, hindernissen en ten slotte elkaar-krijgen. Werd in „Wat komt er van Lily terecht?" niet de zelfmoord vergoelijkt en verheerlijkt, en trad er in „Vrouwenangst" niet al te uitdrukkelijk een vrouwenverleider op, dan waren ze volmaakt onschuldig. Nu is eenige voorzichtigheid geboden.

VAN DIVERSE PLUIMAGE

DUINKERKEN (Anton van) BERNARDUS VAN CLAIRVAUX (167) *f* 2.90 en *f* 3.90. De Spieghel, Amsterdam.

In de serie „Orbis", die „De Spieghel" uitgeeft, zullen een aantal belangrijke katholieke werken verschijnen, inheemsche en vertaalde. Een der eerste is „Bernard van Clairvaux" van van Duinkerken. Van Duinkerken is een meester in het „inleiden"; zijn beste studies zijn „inleidingen" tot boeken. Ook hier geeft hij een breede studie van Sint Bernard als mensch en heilige en zet uitvoerig de situatie uiteen, die den achtergrond vormt der beide brieven of verhandelingen, die dan volgen, de zoogenaamde „brief in den regen" en het „verweerschrift". Beide schrifturen zijn een kennismaking overwaard; Bernardus is een heilige met temperament, daarbij een scherpe, geoefende, strenge en toch weer zeer gevoelige geest, zoodat deze briven, in plaats van dorre verhandlingen, van leven sprankelende getuigenissen zijn van een der grootsten uit de middeleeuwen. Het boek is evenzeer een historische studie als een ascetische verhandeling. Wie het vanuit een dezer gezichtspunten benadert, zal het geboeid ten einde lezen. De vertaling der epistels is voortreffelijk en geheel het boek doet den wensch opkomen, dat meer van Sint Bernardus' brieven in zoo voortreffelijke omlijsting mochten uitgegeven worden.

KADT (J. de) SOREL (Georges) HET EINDE VAN EEN MYTHE. (192) Contact, Amsterdam.

De Fransche socioloog Georges Sorel is in Nederland vrijwel een onbekende; slechts vakmenschen weten van hem en gewoonlijk nog niet het juiste, zoodat de heer de Kadt zijn voortreffelijk boek „het einde van een mythe" kan noemen. (Ofschoon deze titel ook anders kan verstaan worden). Sorel is een merkwaardig denker geweest, bij geen categorie in te deelen. Hij is voortdurend geëvolueerd en heeft vele zijner inzichten gewijzigd, niet uit wispelturigheid of innerlijke „Haltlosigkeit", maar door den groei en de natuurlijke ontwikkeling zijner ideeën. Hij heeft de nationalistische ideologieën beinvloed en tevens het beginnende bolsjewisme verheerlijkt. De auteur van dit boek heeft een zeer kundig en intelligent werk over Sorel geschreven, een werk van wijze waardeering en van wijze crtiek. Zijn zeer objectieve manier van voorstellen en zijn conclusies getuigen zoowel van zijn helder inzicht als van zijn wetenschappelijke voorzichtigheid en conscientieusheid. Hij staat weinig sympathiek tegenover het Katholicisme (de religie van Paul Claudel bijvoorbeeld noemt hij „doòr en door pervers" — een wonderlijk constateeren!), wat critische lezers spoedig bemerken zullen. Voor vakmenschen en grondig ontwikkelde lezers, die zich voor zulk een boek interesseeren, verdient het overigens alle aanbeveling.

RITTER (Dr. P. H. - Jr.) DE ZWERVER MET DE TOOVERFLUIT. (188) De Haan, Utrecht. 1938.

Dr. Ritter heeft de autobiografie van Hans Christiaan Andersen, den beroemden Deenschen sprookjesverteller, tot een leven van hem omgewerkt. Andersen is wellicht de bekendste schrijver uit de Deensche litteratuur; zijn sprookjes worden gelezen in alle werelddeelen. Dit leven van hem dankt zijn beteekenis, zijn bijzonderheid hieraan, dat Andersen een eigenaardig mensch was, kinderlijk, ijdel, vroom, goed van vertrouwen en achterdochtig tevens. Hij kwam op zijn reizen met allerlei beroemdheden in aanraking en hechtte hier een waarde aan als kinderen, die om een handteekening bedelen. Alles bij elkaar is de hoofdindruk van dit leven: een door en door goed en overgevoelig mensch, die zich overal stootte en verwondde aan de realiteit van het leven.

De uitgever van dit boek, de Haan te Utrecht, heeft ook de volledige

verzameling sprookjes van Andersen, vertaald door Dr. W. van Eeden, in eèn boekdeel uitgegeven, wel de beste Andersen-uitgave in Nederland, een werk dat wij ieder ter lezing aanbevelen.

EEKHOUT (Jan H.) GILGAMESJ. Soemerisch-Babylonisch epos in twaalf tafereelen. 2e druk. (73) — 1.50. Callenbach, Nijkerk.

Dit oudste epos aller litteraturen verdient meer de belangstelling dan het tot nu toe ondervond. Jan Eekhout heeft den text gevolgd, dien H. Gressmann in 1926 in vertaling uitgaf. Hij heeft het epos overgebracht, ongeveer in Nederlandsche hexameters. Ongeveer, zeg ik; want zuivere hexameters zijn het niet. Maar het is een krachtige, gespierde vertaling van een werk, dat om zijn diepzinnigheid, om de primitieve kracht van de tafereelen ieder denkend lezer bekoren zal. Een regel als deze uit Oetnapistjim's klacht tot Gilgamesj:

Het gelaat der slapenden, draagt het het masker des doods niet? verraadt onmiddellijk een ongewone diepte van menschelijkheid en dichterlijkheid. Deze regel kan als leidmotief van het geheele epos gelden, dat de treurnis om het vergankelijke van het leven, om de onherroepelijkheid van den dood in beeld brengt. Het gedicht is van een zeldzame oerkracht: alles is er nog primitiever, ruwer, chaötischer dan bij Homerus. Niet ten onrechte vindt Prof. de Groot, in de inleiding op Eekhout's werk, het antwoord op Gilgamesj' streven naar het eeuwige leven der goden in het woord van Johannes: „Dit is het eeuwig leven, dat zij U kennen, den eenig waren God, en Hem dien gij gezonden hebt, Jezus Christus."

ROSTAND (Jean) HET AVONTUUR VAN DEN MENSCH.
Dl. 1 Van Kiemcel tot Kind. (160)
Dl. 2 Van Pasgeborene tot Volwassene. (157)
Dl. 3 Van Volwassene tot Grijsaard. (168) Geautoriseerde vertaling van N. Brunt. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1937.

Dit boek bedoelt een populair-wetenschappelijke uiteenzetting te geven van de uitkomsten door de phisiologie verkregen omtrent het ontstaan, de groei en de veroudering van het menschelijk lichaam. Dat de schrijver hierbij ook kleine uitstapjes maakte op maatschappelijk en ander terrein, lag wel voor de hand. Wetenschappelijk is het werk wel verantwoord, al worden hier en daar de zaken mogelijk wel eens wat al te symplistisch voorgesteld. Evenwel wil het ons toeschijnen, dat het nut van de uitgave zooals ze hier voor ons ligt, problematisch is. Ongetwijfeld geeft ze interessante dingen te lezen en men heeft groot respect voor de mannen der wetenschap, die met hun onderzoekingen tot deze resultaten konden komen. Maar het geheel vraagt van den leek, voor wien het boek immers bedoeld is, een ontwikkeling, die niet zoo heel velen zullen kunnen opbrengen. En ook deze ontwikkelde leek zal allicht verward raken in de problemen, die gesteld, en de terminologieën die gebezigd worden. Voor den Katholieken lezer nog dit. Niet één keer wordt door den schrijver de onderstelling ook maar geopperd; dat de mensch naast een lichaam nog een ziel zou hebben, die van dat lichaam het levensprinciep is. Dit is een zooal niet valsch, dan toch onvolledig standpunt, wat gemakkelijk aanleiding geeft tot scheef inzicht. Bovendien komen hier van zelf verschillende kwesties van moreelen en zelfs van dogmatischen aard aan de orde die niet gemakkelijk opgelost worden, zeker niet door leeken. Zij dus, wanneer ze dit werk zouden lezen, worden gewaarschuwd voor al te voorbarige oordeelen en conclusies.

WESSEM (Drs. E. van) EEN PRINCE VAN ORANGIëN. (212) *f* 1.90. Het Spectrum, Utrecht.

Het leven van den Prins van Oranje is zoozeer verweven met het eerste tijdvak van den Nederlandschen opstand tegen het Spaansche gezag, dat het een niet van het ander te scheiden is. Ingewikkeld is dit tijdvak genoeg. Vooral de vermenging van politieke en religieuse motieven maakt het zoo verward. Zoo komt het, dat ook 's Prinsen leven zoo moeilijk te reconstrueeren is. Drs. v. W. is in deze reconstructie voor een goed deel geslaagd. Bovendien is het een gedrongen en pittige monografie geworden. Wel schijnt ons

de schrijver door al te groote ingenomenheid voor Zijn held, zich te laten verleiden tot uitspraken, die ons onhistorisch voorkomen. Dat een man met zóó oppervlakkig godsdienstig leven als de Prins zich diep in zijn binnenste de vervuller zou gevoeld hebben van een roeping en taak hem door den Almachtigen God opgelegd, wil er bij ons niet in, zelfs al zouden in dezen zin uitingen van hem bekend zijn (p. 163). Het einde van het boek is ietwat abrupt.

JANSSENS (Al.) NEWMAN. Inleiding tot zijn geest en zijn werk. (178) *f* 1.70. Standaard, Brussel - Dekker en van de Vegt, Nijmegen.

Onder de werkelijk grooten, die ook na hun dood zijn blijven voortleven en wier invloed nog steeds doorwerkt op den gang van het Christendom door de eeuwen neemt Kardinaal Newman een beteekenisvolle plaats in. „Ik schrijf voor de toekomst" heeft hij eens gezegd in waarachtige kennis van de talenten, die God hem had gegeven en die hij met zoo volstrekte overgave in Gods dienst teruggesteld had. Uren met hem doorgebracht en zóó van zijn geest vervuld zijn waardevol en wel besteed. Daarom begroeten wij studiën als deze met een hartelijk welkom. Voor wie zich wil verdiepen in Newman's eigen werken, is deze „Inleiding" tegelijk een goede handleiding. Als er iets te wenschen bleef dan was het: dat de auteur minder schematisch ware tewerk gegaan. Het geheel zou leesbaarder geworden zijn, als grootere uitbreiding aan het boek gegeven ware door menigvuldige citaten uit Newman's oeuvre. Maar zooals het nu is geworden lokt het mogelijk dringender tot lezing van het oeuvre zelf.

POORTENAARS (Jan) HOLLANDSCHE ETSERS VAN DE GOUDEN EEUW. (205) *f* 12.50. „In den Toren" Amsterdam.

Wie zich tot nu toe weinig verdiepte in de etskunst van onze Zeventiende eeuwers en van hen allicht niet heel veel meer kent dan een paar prenten van Rembrandt, vindt door dit boek in Poortenaar, die een productief schrijver blijkt, een uitnemenden gids. Niet alleen dat hij een kijk geeft in de techniek en de vervolmaking ervan, hij verheldert ook het aestetisch inzicht en prikkelt den kunstzin: hij leert kijken, begrijpen, smaken. Daarbij weet P. zuiver prosa te schrijven, met hier en daar de bewogenheid, die liefde voor en overgave aan het onderwerp verraadt. Het boek geeft een honderdtal illusraties. Wij begrijpen, dat de verzamelaar maat moest houden, wat hem mogelijk zelf wel moeite heeft gekost. Toch vinden we 't jammer, dat hij niet heeft toegegeven aan de bekoring om tenminste van Rembrandt nog eenige reproducties meer te geven, nu hij de etser toch zelf in zijn tekst beschrijft.

BRUGMANS (Dr. H.) GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND ONDER DE REGEERING VAN KONINGIN WILHELMINA. (321) *f* 7.50. Geillustreerd. Scheltema en Giltay, Amsterdam.

De taak, bij gelegenheid van het veertig jarig regeeringsjubileum van H. M. Koningin Wilhelmina, een historisch beeld te ontwerpen van Nederland's wel en wee gedurende die jaren, kon wel moeilijker in betere handen worden gelegd, dan in die van Professor Brugmans. Hemzelf moet ze ook wel bizonder aangetrokken hebben. Zooals van den Amsterdamschen Hoogleeraar te verwachten was, heeft hij zijn geschiedenis op zeer ruime basis gesteld. Zoowel het binnen- en buitenlandsche politieke als het sociale, het economische als het cultureele leven wordt hier naast de familiegebeurtenissen in het Oranjehuis zelf in den breede verhaald. Uit den aard der zaak is het een zeer gedetailleerde opsomming van velerlei feitelijkheden geworden: dus eigenlijk meer kroniek dan geschiedschrijving. Toch kon hier en daar reeds een voorzichtig historisch oordeel worden geveld. Er is in deze decennia naast veel verheugends ook zeer veel leed over ons Nederlandsch volk gekomen. Maar ondanks alles staat het in dit boek voor ons als een krachtige, zelfbewuste natie. Wij kunnen met vertrouwen de toekomst verwachten. Het is mede geen geringe verdienste voor Prof. Br. dit besef met zijn boek aan te kweeken.

THYM-ALMANAK 1938. ***f*** **1.90 en** ***f*** **2.60. Uitgave: Thymfonds, Den Haag.**

Onder redactie van van Duinkerken, Pater Molenaar, Jan Nieuwenhuis, van Oldenburg Ermke en Bernard Verhoeven doet de Thym-almanak voor 1938 weer zijn intrede. Er staan veel goede en ook aardige dingen in, die in een boek voor het Katholieke gezin op hun plaats zijn. Mij dunkt, dat de almanak dit jaar de goede richting inslaat. Ieder zal natuurlijk nog desiderata hebben, maar in het gebodene is veel wat te waardeeren valt. De Thym-almanak moet een katholiek familieboek zijn. Nu is het moeilijk ongeveer het doorsnee-gezin aan te geven, waarop de almanak ingesteld zijn moet. Het cultuurpeil wisselt natuurlijk sterk. Elke toenadering tot het „volksche" in den goeden zin, zonder vulgair, smakeloos of plat te worden, lijkt mij toe te juichen. De almanak '38 kon, mijns inziens, nog gevarieerder, rijker, etc. etc. zijn, maar we hebben de jaren nog vóór ons om dit tot stand te brengen.

BENOIT (Jacques) UITTOCHT. (76) Vox Romana, Schiebroek.

Uittocht bevat verschillende uitnemende vertalingen van gedichten van Hölderlin, Rainer Maria Rilke, Walther von der Vogelweide, du Bellay, Thrasolt en Paul Claudel, daarnaast staan er ook oorspronkelijke gedichten in. Deze laatste echter, hoewel niet onverdienstelijk, steken af bij de andere, ze hebben wel iets eigens, maar ze zijn een weinig te schroomvallig de mijmering wint het er van de levenskracht en daarom bevredigen ze niet volkomen.

BEVERSLUIS (Martien) DE KRACHT VAN 't LANDT BESTAEDT. Bosch & Keuning, Baarn.

Martien Beversluis heeft een hymne in dramatischen vorm geschreven ter viering van de geboorte van prinses Beatrix. Als gelegenheidsgdicht valt er zeker veel in te waardeeren, een lied als op Louise de Coligny, de kenschetsende uitspraken bijvoorbeeld van Limburg en Noord Brabant zijn lang niet onaardig, maar het geheel dient men, geloof ik, toch meer als een vrij geslaagde aardigheid te beschouwen dan als wezenlijk voorname dichtkunst.

WESTERLINCK (Albert) BOVENZINNELIJK VERDRIET. (60) „Steenlandt", Kortrijk.

De dichter deelt ons mee, dat het op aarde nu niet alles is, dat ons „bloed" nog al eens in vreemde richtingen reikhalst, maar dat wij ten slotte toch allen naar het hoogere verlangen, vandaar ons bovenzinnelijk verdriet. Bijzonder oorspronkelijk is dit niet, en ook de zegswijze van den dichter, hoewel hij zeer woordenrijk is, blijkt dit evenmin. Een dichterlijke aanleg is, dunkt me, aanwezig, maar Albert Westerlinck zal het elders moeten zoeken, wil hij zichzelf nog eens vinden. En, zoover dit mogelijk is, is dit voor een dichter, en niet alleen voor een dichter, de eerste vereischte.

MONSTIER (Benoît du) UIT KLOOR EN KLUIS. (167) ***f*** **2.20 en** ***f*** **3.—. Geillustreed met fotografieën, „Vox Romana", Schiebroek.**

Hier wordt een blik geworpen op het stille doen der Kartuizers, een uiteenzetting gegeven van hun uiterlijk en verborgen leven, van de waarde van het contemplatief bestaan, en wordt de waarlijk geestelijke opgang van een Kartuizerziel gevolgd.

Het tweede deel is hoofdzakelijk een historisch overzicht der Kartuizerorde. Een heel mooi boek; de lezing over deze waarlijk Godgewijden versterkt en verinnigt het eigen zieleleven.

BENDER (Prof. Dr. L. - O.P.) HET BESTUURSGEZAG IN DE KATHOLIEKE KERK. (123)

BORN (Dr. A. van den) DE PROFETIE. (126) Het Spectrum, Utrecht.

Twee nieuwe deeltjes in de serie-uitgave „De Katholieke Kerk". Eenvoudig, maar niet oppervlakkig, en in korte hoofdstukken wordt inzicht gegeven in aard en omvang van de bestuursmacht in de Katholieke Kerk. Ook actueele kwesties worden besproken, als: verhouding tusschen gezag en

gezagsdrager; het beroep op het eigen geweten tegenover de voorschriften der wettige overheid; kerkelijk gezag en politiek.

In het boekje van Dr. van den Born worden geschiedenis en bewijskracht van de profetie behandeld: de profetie als apologetisch bewijsmiddel, de profetie als historisch feit en bijzonder de profeten van het Oude Verbond met hun Messiaansche profetieën. Deze practische en overzichtelijke uitgaven kunnen ten zeerste worden aanbevolen.

PICKL (Josef) MESSIAS — KONING. (267) Vertaald en bewerkt door Dr. A. van den Born. J. J. Romen en Zonen, Roermond.

Messias — Koning is uniek in de religieuze litteratuur. In de bestaande levens van Jezus wordt Christus gezien als de Verlosser, de Zoon van God. In het werk van Pickl wordt Jezus gezien als Jood, als Joodsche Messias; Zijn figuur wordt geplaatst in de Messiaansche verwachtingen van dien tijd, zooals ook de profeten Hem hebben voorspeld als de Joodsche Messias. Er wordt aangetoond hoe vrienden en vijanden, tijdgenooten gereageerd hebben op Jezus' aanspraken. Door Jezus aldus geheel te plaatsen in de geschiedenis en het kader van zijn tijd wordt tenslotte een ontroerende, en zoo juist mogelijke voorstelling gegeven van Zijn lijden.

Het is te hopen dat het zorgvuldig vertaalde boek een ruime verspreiding vindt.

HALLEN (Ernest van der) TUSSCHEN ATLAS EN PYRENEEëN. (160) Davidsfonds, Antwerpen.

Ernest van der Hallen heeft reisschetsen geschreven, niet vanuit de visie van den cliché-tourist, die alleen ziet wat zijn Baedeker hem wijst, maar vanuit een gemoed dat nog iets had bewaard van het romantisch heimwee der jeugdjaren naar het avontuur.

Daardoor zijn deze verhalen van reizen door Noord-Afrika en Spanje zoo belangwekkend geworden. De schrijver en zijn vriend hebben de landen verkend en gezien, gaande langs weinig betreden paden; waar zij het bekende verhalen, als bv. de vastenprocessies in de Spaansche steden, gebeurt dat met zoo eigen commentaar, dat het frisch en interessant wordt als een oorspronkelijke historie. Het bezoek aan Spanje had plaats kort voor het uitbreken van den burgeroorlog.

Een prettig leesbaar reisboek.

KRAMERS (Coen) SEDERT 1929...... (127) *f* 1.90 en *f* 2.70. „Vox Romana", Schiebroek.

Dit zijn scherpzinnige beschouwingen, waarin de wereldcrisis wordt getypeerd en geanalyseerd. De schrijver laat zich daarbij leiden door de beginselen, die ten grondslag liggen aan de pauselijke zendbrieven, — op sociaal-economisch- en godsdienstig-zedelijk gebied, — der laatste jaren. Overtuigend wordt betoogd waar de fouten van het tegenwoordig falen liggen, en hoe alleen een ordening, volstrekt gebaseerd op het Christendom, blijvende redding kan brengen. De cultuurbeschouwing van Kramers verrast door menige oorspronkelijke gedachte.

BRAUN (Hugh) THE ENGLISH CASTLE. With a foreward by Hilaire Belloc. Illustrated. (120) 7/6.

FORD (Charles Bradley) THE COLOURED COUNTIES. Illustrated. (118) 8/6. B. T. Batsford Ltd. - London.

In het met meer dan honderd prachtige illustraties verluchte boek van Hugh Braun wordt de ontwikkeling van den kasteelbouw in Engeland nagegaan, het middeleeuwsch oorlogvoeren wordt besproken en een beeld wordt gegeven van het dagelijksch leven achter de geweldige muren. Voor hen, die belangstellen in de geschiedenis van Engeland een bruikbaar boek.

„The Coloured Counties" is een meer algemeen gehouden beschrijving van het Engelsche landschapschoon, van het typeerende van elke „county". Het beschrevene verkrijgt dieper relief door het vermelden van historische en litteraire bijzonderheden. Talrijke gekleurde foto's versieren

den tekst. Een mooi en practisch boek voor bezoekers van Engeland of voor hen die veel Engelsch lezen.

CONSTANTINUS (P. Minderbroeder-Kapucijn) SCHADUWEN EN LICHT. (252) *f* **1.—.**

De beschouwingen over het Jodendom, welke P. Constantinus in „Schaduwen en Licht" publiceert hebben ten doel de kennis van het Jodendom en het Katholieke standpunt bij Katholieken te verhelderen. De vaak hartelooze en ongemotiveerde bestrijding van het Jodendom, blijk gevend van gebrekkige kennis en een niet-zuiveren kijk op dingen en verhoudingen, rechtvaardigt zeker deze uitgave.

Zoowel historisch als in de meer actueele vraagstukken van dezen tijd gaat de schrijver diep op zijn onderwerpen in.

BOER (Jan) VONKEN VAN 'T VERLEDEN. (40) *f* **0.45.**

MARÉE (Piet) FOTOMONTAGE. (28) *f* **0.45.**

KLOOS (Willem) BLOEMLEZING UIT ZIJN GEDICHTEN. (68) *f* **0.90.**

DUINKERKEN (Anton van) BLOEMLEZING UIT ZIJN GEDICHTEN. (31) *f* **0.45.**

Eenige nieuwe uitgaven in de Libellen-serie van de uitgeverij Bosch & Keuning te Baarn. De eerste bevat Groninger balladen, legenden en overleveringen; de tweede is een handleiding tot het zelf vervaardigen van fotomontages.

SINT BERNARD. Verhandeling over de Liefde tot God. Vert. en ingeleid door A. van Duinkerken.

WALCHEREN (Pieter van der Meer de) HET WITTE PARADIJS. De Gemeenschap, Bilthoven. 1937.

Een welkome heruitgave van bekende werken, Pieter van der Meer's beschrijving van het Karthuizer-klooster en Sint Bernardus' schoone beschouwing over de goddelijke liefde.

WAT IS DAT? De Encyclopedie voor Jongeren. Hollandia, Baarn.

De afleveringen 9, 10, 11, 12 en 13 bevatten weer allerlei interessante trefwoorden: Faust, fietser, film enz.... tot en met Ibsen. De behandeling is als steeds zeer goed.

KOK (Truida) HET HOOFD OMHOOG. (190) *f* 1.20 en *f* 1.90. Serie De Nieuwe Leeskring. Gebr. Kluitman, Alkmaar. 1938.

Het wordt Hes, bijgenaamd zwerfpoesje, niet gemakkelijk gemaakt in het leven. Maar bij al haar wederwaardigheden draagt zij het hoofd omhoog en ontmoet tenslotte een vroegere klasgenoot waarmee zij gelukkig hoopt te worden. Geschikt voor meisjes van 14 jaar en ouder.

MOK (M.) DE NIEUWE BARON VON MUNCHHAUSEN VAN 1937. (192) *f* 2.— en *f* 2.50. De Steenuil, Amsterdam.
De nieuwe baron van Munchhausen beleeft al even fantastische avonturen als zijn beroemde voorvader, al zijn deze moderner getint. Ook stijl en vorm herinneren ons sterk aan dit alom bekende boek. Voor jongens en meisjes van 12-14 jaar.

TORRE (Agni van der) WIJ DURVEN. (151) *f* 2.40. Bosch en Keuning, Baarn.
Dit boek vol gezond idealisme en levensdurf, waarin Jon een protestantsch Vlaamsch meisje-studentje de hoofdpersoon is, wordt warm aanbevolen voor oudere meisjes.

KLEIN (Elsje) UIT DE JEUGDJAREN VAN BOB EN BOBBY. (250) *f* 2.— en *f* 2.90. De Steenuil, Amsterdam.
Tweelingbroer en zus zijn dikke vrienden ondanks het gekibbel in hun prille jeugdjaren. Ouder wordend blijken er omstandigheden te zijn, waarin het zusje niet altijd vriend no 1 van haar broer is. Geschikt voor jongens en meisjes van 10-15 jaar.

SIDGWICK (Alfred) KOLIBRIE. (290) *f* 2.75 en *f* 2.90. Vertaald door Lout de Bruine. „De Tijdstroom", Lochem.
Een Engelsch meisje, dat vroeg haar ouders verliest, wordt door pleegouders — waarvan de man Italiaan, de vrouw Engelsche is — liefdevol opgevoed in Italië. Na den dood van zijn vrouw zet de pleegvader de opvoeding alleen voort. Maar daar hij schilder is — artist en een echt bohemien — komt er van die opvoeding niet zoo heel veel terecht, — en het is eigenlijk ondanks die opvoeding dat Flora nog zoo redelijk-goed door haar jonge leven zeilt. Dat ze een beetje anders doet dan gewoon kan niet verwonderen, maar ze is toch ook wel een prettig frisch type.
Het boek is bedoeld voor oudere meisjes, maar die moeten dan toch minstens een jaar of zeventien, achttien zijn.

PENNARTS (Hans) JEUGDSTAD. (267) *f* 2.— en *f* 2.90. Becht, Amsterdam.
Jeugdstad is een ideaal oord waar jongens hun vacantie doorbrengen. Deze stad wordt bestuurd door de jeugd. Ieder kan doen waar hij zin in heeft en ieder merkt zelf wel tot hoever hij gaan kan. Onbewust voedt de een den ander op. Geschikt voor jongens van 12-15 jaar.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A.M.) BAB'S BOOTJE KRIJGT EEN STUURMAN. (207) *f* 1.65 en *f* 2.25. Geillustreed door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.
Babs met haar zonnig karakter, sluit, in haar behoefte om anderen te helpen, vriendschap met een onevenwichtigen jongen en komt daardoor in moeilijkheden, die haar krachten dreigen te boven te gaan. Maar nog juist bijtijds grijpt haar vroegere leeraar in, leidt Jack in het rechte spoor en blijft voortaan ook in figuurlijke zin Bab's bootje besturen. Vlot en frisch boek voor oudere meisjes.

FRANK (Theo) STORM OVER DE PRAIRIE. (188) *f* 0.90 en *f* 1.50. Kluitman, Alkmaar.

Een Wild-West verhaal voor jongens, waarin de strijd tegen veedieven wordt beschreven, en het aandeel in dien strijd van een paar flinke jongelui.

Geschikt voor jongens van ongeveer 15 jaar.

HET BOEK VOOR DE JEUGD, uitgegeven door de Arbeiderspers.

Van verschillende zijden werden ons vragen over dit boek gesteld. Wij achten het voor kinderen minder geschikt om de volgende redenen.

De titel is misleidend. Het is geen boek uitsluitend voor de jeugd. In de inleiding zeggen de samenstellers trouwens zelf dat zij een gezinsboek hebben samengesteld, waarin de jongste kinderen met genoegen zullen lezen, maar ook de oudere kinderen en zelfs de ouders.

Maar hoe kan men gewaarborgd zijn dat kinderen, die een voor hen geschikt stuk lezen, ook niet overgaan naar een ongeschikt verhaal?
Er staan meerdere neutrale stukjes in, geschikt voor kinderen van 10 à 12 jaar, enkele positief goede, zooals de gelijkenis van den barmhartigen Samaritaan.

Maar ook, die ongeschikt zijn voor jeugdlectuur, zooals het verhaal van Saïdjah en Adinda (bladz. 31).

Op bladz. 101 een Oostersch verhaal van vrouwenroof en wraak.

Op bladz. 257 wordt de legende verteld van den slechten bisschop Hatto van Mainz, minder geschikt voor jeugdige lezers.

Op bladz. 277 staat een plaatje, een kijkje door een opengeslagen gordijn, in den harem van Koning Salomon; voor kinderen ware dit plaatje beter weggelaten.

Op bladz. 483 begint een lang verhaal dat een bewerking is van Von Scheffel's roman „Ekkehard"; de eigenaardige gedragingen van den monnik Ekkehard worden uitvoerig verteld.

Als geheel genomen geen aan te bevelen jeugdboek.

Hoe het niet moet

door J. v. H.

Er is een groot verschil tusschen fantazie en verbeelding. Volgens de etymologie der woorden is deze onderscheiding wellicht willekeurig, maar ter verantwoording wil ik dan verbeelding noemen het vermogen, waardoor de mensch de werkelijkheid in een andere, hoogere orde herschept, haar kneedt en omvormt tot een ideëele werkelijkheid, waarin de elementen van ervaring en vinding zoo harmonisch zijn saamgesmolten, dat ze niet meer te scheiden zijn, — fantazie is dan de losse, ongebonden speelzucht van den geest, die niet herschept en niet de werkelijkheid tot stramien harer uitwerksels en bedenksels kiest, maar min of meer regel- en zinloos haar grillen uitviert.

Het eerste vermogen is de Godsgave bij uitstek; het „verbeeldt", het doet beeld worden wat er wringt en werkt in een menschengemoed, het is geestelijke scheppingskracht, een innerlijk licht, dat kleur en gedaante verleent aan wat nog ongevormd en gestalteloos sluimerde in de aanvankelijke bewogenheid. Er is geen juister term te vinden voor de vormende kracht van den kunstenaarsgeest, voor heel dat niet te controleeren proces, dat zich afspeelt in den scheppenden mensch, dan „verbeelding". Naast de verbeelding is fantazie de gril, zij is klinkklank en schijn, de valsche prinses, doch verbeelding is het echte koningskind.

In den Nederlandschen roman zwaait helaas! maar zelden de verbeelding, doch gewoonlijk de fantazie haar tooverstaf, een tooverstaf uit een stuiversbazaar. Hoeveel schrijvers en schrijfsters fantazeeren er maar lustig op los, tooveren menschenparen, gezinnen, families, geheele dorpen en steden te voorschijn zonder innerlijke levenswaarheid, scheppen verhoudingen en lotgevallen, tragische verwikkelingen zonder eenige gelijkenis of waarschijnlijkheid, en beschrijven deze marionettenverzamelingen in een Nederlandsch, dat aan examenopstellen herinnert: vleugjes poëtische natuurbeschrijving, losse verteltrant, vlotte, ongedwongen dialoog, kreet- en sniktaal waar het tragisch wordt. Dit is ongeveer het stijlrecept voor den doorsnee-roman. De personages worden liever in hun typische trekken van klas of stand opgevoerd dan in hun individueele, klasselooze menschelijkheid. De Nederlander zit zoo vast aan zijn klas- of standsbegrip, dat hij zich geen klasseloos mensch denken kan. Het weerspiegelt zich tot in den roman. Er zijn maar heel weinig schrijvers, die een „deftig" heer niet in overmatig correct Nederlandsch laten spreken of een „gewonen" man geen dialect of volkstaal in den mond leggen. Dat verwenschte dialect, dat een heele litteratuur op klompen heeft te voorschijn geroepen, is voor velen hèt dankbare middel tot duidelijke typeering, tot aanbrenging van een soort locale kleur, een dom en gewoonlijk smakeloos middel. In

plaats van den individueelen mensch met zijn gemoeds- en wilsleven wordt de soort- en streekmensch beschreven met behulp van wat koeterwaalsch.

Er is geen eigenschap, die onze doorsnee-romanlitteratuur zoo zeer ontbreekt als distinctie, een zekere auteursvoornaamheid. Op eèn roman, waarin deze distinctie aanwezig is, verschijnen er tien, twaalf, waarin ze na twee, drie bladzijden zoek is. Waarin zij bestaat, is moeilijk te zeggen. Het is een distinctie van eigen orde, die in geen enkel verband staat met de gedistingeerdheid der opgevoerde personages. Wel hangt zij samen met het voorstellen der figuren in het eigenste en innigste hunner persoonlijkheid, in het niet te sterk beklemtonen van domme, tastbare realia. Het gebruik van koeterwaalsch is een dezer realia. Dat verder een boer of arbeider bijvoorbeeld vereelte handen heeft, spreekt voor een denkend lezer vanzelf, en hoeft niet uitdrukkelijk vermeld te worden. Alle verhalende litteratuur eischt een zekere styleering, waarmede hier niet de gewone taalverzorging bedoeld is, maar de innerlijke styleering der personages, het brengen van dezen op een hooger plan, in een eigen sfeer; zij moeten „ontsmet" worden van de alledaagsche realiteit. Dit is het geheim van den schrijver en veronderstelt een fijnen keurzin. Elk voorstellen en opvoeren van een romanfiguur is een keuze, een uiterst delicate keuze; de schrijver moet weten weg te laten en te verzwijgen, misschien nog meer dan weten mede te deelen. Epische kunst is geen fotografeerkunst of werkelijkheidsweergave. Zij moet met de gegeven taalmiddelen leven en lotgevallen, menschen en mogelijkheden oproepen, zòo dat in den lezer de illusie en de hevige bewogenheid ontstaat, zij moet „verbeelden", doen beeld worden, gestalte geven aan wat den schrijver innerlijk bewogen heeft.

Welk een fijnen speur- en keurzin heeft bijvoorbeeld Shakespeare, wanneer hij het erop aan legt een bijzondere figuur binnen de enge grenzen van enkele dramatooneelen op te roepen. Men ga de woorden, reacties en daden eens na van Polonius uit „Hamlet" of van de voedster uit „Romeo and Juliet". Elk hunner woorden en gebaren is volkomen en uitsluitend Polonius of de voedster; elk gezegde, elke daad openbaart iets van hun persoonlijkste wezen, verdiept en verinnigt hun individueele menschelijkheid, „verbeeldt" inderdaad de figuur, slechts een bijfiguur, van den hoveling of van de min. Hier is de grootmeester der verbeelding aan het woord, Shakespeare. Men kan niet zeggen, dat elke uiting „een steentje bijdraagt" tot den geleidelijken opbouw der persoonlijkheid; deze wordt niet stukwijze opgebouwd, doch in elk woord is zij eigenlijk reeds aanwezig. Een enkele maal zijn er uitingen, die het diepste eener persoon reveleeren en den sleutel tot haar juiste verstaan bieden. Zoo zegt Hamlet tot Laërtes, als deze op het kerkhof, na de begrafenis van Ofelia, handgemeen wordt:

I pray thee, take thy fingers from my throat;
For, though I am not splenetive and rash,
Yet have I in me something dangerous.

Een dergelijk woord openbaart de kern van Hamlet's wezen; het is de samenvatting van heel zijn karakter en temperament, het leitmotiv van het drama. Al zijn spreken en handelen is min of meer een nader uitwerken, een scherper bepalen van wat hier gezegd wordt. Hoever we bij het „verbeelden" van menschen en lotgevallen afstaan van het registreerend weergeven der werkelijkheid, en hoe gewichtig hier een juiste keuze en ordening zijn, blijkt reeds daaruit, dat in het alledagsleven zich nooit een karakter, een persoonlijkheid in enkele gesprekken en daden volledig zal bloot geven. Alle kunst eischt styleering, ordening, een ziften en schiften, waarbij het kader der werkelijkheid wordt prijsgegeven.

De beruchte copieerlust is, hoewel hij er het tegengestelde van schijnt, in wezen verwant met de fantaseerzucht. Beide „verbeelden" niet, maar beschrijven slechts, de eerste naar het dood model, de ander naar de invallen der fantazie. Het opsommen van wezenlooze bijzonderheden, die nooit een werkelijk „beeld", een innerlijke gestalte kunnen vormen, is niet veel anders dan bladvulling. De meeste onzer vaderlandsche romans zouden erbij winnen, wanneer zij door een kundige hand tot op een derde, een vierde of nog minder besnoeid werden; er is zooveel bladvulling, zooveel geregistreer en gefantazeer, dat een straffe selectie en ordening op een lendenzwak werk misschien het gevolg eener krachtinjectie zou hebben.

*   *   *

Deze overpeinzingen danken haar ontstaan aan het lezen van een aantal romans van protestantschen huize, waarvan „Bruggenbouwers", het jongste werk van Alie van Wijhe-Smeding, de opvallendste is. De roman van Christelijke inspiratie wordt op voorbeeldige en voorname wijze geschreven door Jan Eekhout, op beloftenrijke wijze door Emiel Buysse en enkele anderen, op stichtende wijze door Wilma, op bedenkelijke wijze door een aantal auteurs, die medewerken aan de instandhouding der litteratuur op klompen. Het heeft geen zin deze laatsten te noemen. Alie van Wijhe-Smeding hoort eigenlijk niet tot dezen kring; zij is van vrijzinniger richting, doch haar laatste boek is uitgesproken Christelijk van strekking.

Deze schrijfster moet een wonderlijke epische ader bezitten. Onvermoeid stuurt zij haar werken de wereld in, verhalen en romans, spelend in Noord en Zuid, op zandgrond en in de klei, tusschen Protestant en Katholiek, in de uiteenloopendste milieu's, boeken van stichting en ontstichting. Het is haar zelfs gelukt een zekere vermaardheid te verwerven om het gedurfde harer thema's.

Zij wordt gelezen en haar schrifturen komen de laatste jaren van dezelfde persen, die de werken van Walschap en Vestdijk afleveren. Het waardegehalte dezer boeken lijkt mij niet groot. Dirk Coster — een enkele keer — en Dr. Ritter — herhaaldelijk — hebben haar geprezen, maar ondanks dit hooge patronage is er geen Nederlandsch auteur, die, met wijziging van tijd en situatie, zoo zeer aan Vader Cats herinnert als Alie Smeding. Zij heeft talent van vertellen, op den duur zelfs van „verbeelden". Al doorschrijvend en bladzijde aan bladzijde rijgend bereikt zij toch eenigszins wat een conscientieuzer schrijver op korter termijn bewerkstelligt. De hoofdfiguur bijvoorbeeld uit „Bruggenbouwers", Taco, wordt op de lange baan, na een paar honderd bladzijden, min of meer aanvaardbaar: hij wint eenige belangstelling. Doch Mevrouw van Wijhe-Smeding lijdt aan een droevig gemis van smaak en oordeel. Zij bezit niet het zintuig, de fijne toets om te voelen, wat zij moet zeggen en verzwijgen. Zij staat niet boven, maar midden in haar stof en raakt eronder bedolven. Zij weet uit haar materiaal geen keuze te doen en het gekozene niet zoo te rangschikken, dat er een schoon geordend geheel ontstaat. Zij hoopt de tafreeltjes, gevalletjes, intermezzo's zoo opeen, dat er iets kaleidoskoopachtigs te voorschijn komt, een ordeloos en onbeheerscht geheel.

Er is bij Alie van Wijhe-Smeding van alles te veel en door dit teveel, dit overdadige ontstaat er een indruk van vulgariteit. Alle distantie en voorname gereserveerdheid ontbreekt. Zij loopt haar eigen figuren op de hielen, bekijkt ze van al te nabij om er meer kleurige realia en bijzonderheden van te kunnen mededeelen en juist door dat indiscrete fouilleeren maakt zij haar personages ongenietbaar. Haar onevenwichtige smaak blijkt reeds uit het bijeengaren van malle eigennamen, die dit boek „hanteeren". De vrouw van Taco heet Anne-Cris, wat zeer goed mogelijk is, maar heel het boek door wordt er zoo druk ge-Anne-Crist, dat het den lezer op zijn zenuwen slaat. Verder ontmoet men op elken straathoek, in elke binnenkamer of bureau om beurte de dragers en draagsters van de volgende namen: Jurgen Rupke, Onno Krabbeel, Kaatin, Cobie Savrij, Weigel Altenstadt, Jeffie Jesseling, Juppers, Klaas Murrek, Siefelstee, Axel Kroexe, Steven Kaai, Schifferlein, den Jood Kiedeleinos, Vokeltje Dasselaar, Cryna Boetzaarde, etc. En heel dit gezelschap, dat zòo uit den spraakverwarrenden toren van Babel schijnt te voorschijn getreden, woont bij elkaar in het stadje Rijckevorsel, waar de krant „De drie Meeren" wordt uitgegeven. Alles doet even fantastisch en onwaarschijnlijk aan in dit uit de lucht gevallen Ryckevorsel, ook de plein- en straatnamen, de onderlinge verhoudingen, zelfs de weinige deugden en de vele ondeugden, die er heerschen. De „mindere" menschen spreken in dit in niemandsland gelegen Rijckevorsel een dialect, dat de plaats nog problematischer maakt. Een schrijver heeft natuurlijk volle vrijheid om zijn verhaal te

plaatsen, waar hij wil, en namen te smeden naar eigen keuze, maar hij bederft het voor zich zelf, wanneer hij niet een zekere waarschijnlijkheid, een sterke illuzie aan zijn werk geeft en een juisten greep doet met achtergrond en omlijsting. Een roman als „Bruggenbouwers" kan slechts geschreven en gepubliceerd worden door iemand, die (tijdelijk) aan bepaalde anaesthesieën lijdt. Alie van Wijhe-Smeding zou zich zelf en de gemeenschap een weldaad bewijzen, wanneer zij zich een tijdlang met niets dan de werken van oude klassieken als Thucidides en Tacitus bij zich in een ivoren toren, liefst zoo ivoren mogelijk, ging opsluiten, om zich aldus in de gelegenheid te stellen eenige kostbare eigenschappen, die zij mist, aan te wennen. Straffe compositie, heldere schikking, zinrijkheid van uitdrukking, smaakvolle voorstelling, dit alles zou zij de oude schrijvers kunnen afzien. Hoe anders zouden de genoemde auteurs de kroniek van Rijckevorsel geschreven hebben dan Alie Smeding.

Alie Smeding laat haar fantazie spelevaren zonder eenige contrôle. Zij schildert ondeugden en verhoudingen, waarover de menschen zich gewoonlijk niet te luid en met eenigen schroom uitspreken. Maar Alie Smeding weet van geen geluiddempen en van geen schroom. De bedenkelijke vriendschap tusschen Anne-Cris en Cobie Savrij wordt niet slechts gesuggereerd, maar zoo stevig aangedikt, dat het op het eind van den roman toch weer bevreemdt, wanneer blijkt dat het niet zoo erg geweest is. Waarom dan de onsmakelijke scene's in het begin? Heel het onfrissche drietal, dat naar de namen Anne-Cris, Cobie Savrij en Weigel Altenstadt luistert, is een zoo weerzinwekkend en vulgair stel, dat een schrijver met auteursinstincten zich onmogelijk langen tijd ermee had kunnen bezighouden.

Zelfs de ondeugd heeft bij schrijvers van smaak nog een zekere distantie, mist die sfeer van leelijkheid en physieken weerzin, die de reëele ondeugd bezit. Door dit boek echter hangt over alles een nevel van grauwe, gore alledaagschheid; er is geen afstand, geen reserve, geen voornaamheid, geen behoorlijke sfeer, doch slechts een tamelijk ordelooze opeenhoping van smakeloosheden en gezochtheden. Het is een boerenbruiloft van copieer- en fantazeerlust, zonder dat de schoone kunst van „verbeelden" eraan heeft medegewerkt. Er zijn ongetwijfeld in dezen roman goede dingen, die ik voorbijzie; misschien staat er hier of daar wel een mooie bladzijde of een goed geobserveerd tafreel in — wie schrijft er al eens niet een mooie bladzijde? —, maar eèn mooie bladzijde weegt niet op tegen honderd slechte en wringt zich niet los uit den chaös van onsmakelijkheid.

Wie zou er kunnen ademen in een door Alie Smeding geschapen stadje, waar je elk uur de kans zou loopen Anne-Cris, Weigel Altenstadt, Kiedeleinos en verdere verschrikkingen tegen te komen, waar de Oxfordgroep optreedt in zulk een verschijningsvorm, dat zij, ware dit haar werkelijke gedaante, spoedig overal

zou gehaat zijn. Des te onaannemelijker is het, dat deze beweging bij de Rijckevorselaars zoo'n wonderlijk succes heeft. Vòòr het optreden der groep is het met het huwelijksleven van zoo goed als alle Rijckevorselaars, althans de hier optredende, bedenkelijk gesteld, daarna echter keeren allen in de goede baan terug. Hoe een beweging, die hier als een epidemie van kwaadsprekerij en pikante belijdenissen wordt voorgesteld, dit wonder kan uitwerken, blijft twijfelachtig. De schrijfster heeft de Oxford-groep een kwaden dienst bewezen. (Uit het gezegde blijkt wel, dat het boek met voorbehoud te hanteeren is).

KRANENDONK (A. G.) SHAKESPEARE EN ZIJN TIJD. (321) Querido, Amsterdam. 1938.

De auteur heeft met dit werk een voortreffelijke inleiding tot Shakespeare geschreven. Nederland heeft zich nooit bijzonder druk gemaakt over Shakespeare. Boeken als die van den Deen Georges Brandes en den Duitscher Gundolf werden er tot nu toe in Nederland niet geschreven. Wel zijn er vele stukken van Shakespeare vertaald en bezitten wij zelfs een volledige vertaling van Burgersdijk, maar ingeburgerd als in Duitschland is Shakespeare hier zeker niet. De vertaling van Burgersdijk, hoe verdienstelijk en accuraat ook, is helaas! te stroef en gewrongen en daardoor moeilijk te hanteeren op het tooneel.

Het werk van Kranendonk draagt terecht den titel „Shakespeare en zijn Tijd". Men kan hier zien, dat Shakespeare niet plotseling uit de lucht is komen vallen, maar dat het Engelsche volk en het Engelsche tooneel rijp waren voor een Shakespeare. Het is natuurlijk onmogelijk om in een goede driehonderd bladzijden Shakespeare en den achtergrond van zijn verschijning volledig te behandelen. De schrijver moest wel schetsmatig te werk gaan en alles in korte, sobere trekken weergeven. Hierin slaagde hij uitstekend. Zijn oordeelen en uitspraken zijn verstandig, smaakvol en gemotiveerd. Op de vele fantasterijen, die over Shakespeare gepubliceerd zijn, gaat hij niet in; ze worden slechts terloops vermeld. Hij is op de hoogte van wat er over Shakespeare geschreven is en kiest met juist oordeel wat hem het waarschijnlijkste lijkt uit de vaak uiteenloopende beweringen en vermoedens. Zijn appreciaties der afzonderlijke drama's zijn eveneens betrouwbaar. Hij heeft Shakespeare, dezen raadselachtigsten der menschen, den Nederlandschen lezers inderdaad nadergebracht. Moge het werk een ruime verspreiding vinden en spoedig in een minder log formaat een nieuwe uitgave beleven.

REEDIJK (Is. J.) DE ZWIJNDRECHTSCHE NIEUWLICHTERS. (50) Plancken & Zoon. Zwijndrecht.

Een korte geschiedenis van een groepje sectarissen uit het begin der 19de eeuw. Ontstaan, verloop en einde dezer beweging wordt erin geschetst. Een curieus geval.

SALSMANS (J. - S.J.) DE INDEX EN DE KERKELIJKE BOEKENWETTEN. (101) IIe Druk. Standaard-boekhandel, Brussel. 1938.

Wie zich instrueeren wil omtrent de kerkelijke boekenwet, vindt hier zijn gading. Ook is er in dit werkje opgenomen een lijst van de voornaamste boeken, die, sinds 1870 ongeveer, op den index staan.

Liam O'Flaherty's Famine

II.

door TH. A. PIJPERS.

FAMINE heeft geen ‚plot'. Het is een verhaal van het drama dat zich afspeelde in de hongersnood-jaren 1845 en 1846 onder de bevolking van Crom, een dorpje in Galway. Het bestaat uit een reeks tooneelen, waarin de toestand, de houding, en de handelingen der inwoners in iedere phase van de beproeving worden geteekend, meer in het bijzonder met betrekking tot de Kilmartins, die de hoofdpersonen vormen: Brian Kilmartin, de vader; Maggie, de moeder; Thomsy, een zwager; hun zoons Michael en Martin; en diens vrouw Mary. In Black Valley, een buurtschap van Crom, vinden zij een armoedig maar niet noodlijdend bestaan in het verbouwen van aardappelen; Brian bezit enkele stuks vee en kan zijn pachtrente geregeld opbrengen. Zijn zoon Michael is een teringlijder. In den zomer komen tot hen geruchten van een geheimzinnige ziekte, de ‚potato-blight', die de aardappelen in enkele oogenblikken zou doen verrotten. De geruchten worden spoedig bewaarheid. Ieder redt wat hij kan en voor de Kilmartins is het verlies van aardappelen nog betrekkelijk gering. Voor sommigen van hun buren echter begint de toestand reeds hachelijk te worden. In den winter wordt ook het gezin Kilmartin door ernstige slagen getroffen. Michael, wiens ziekte hun weerstand danig heeft verzwakt, sterft, de onkosten van zijn begrafenis zijn hoog, en daarbij komt dat een overstrooming hun ingekuilde aardappelen totaal vernietigt. Er komen opstootjes in het dorp, ziekte, diefstal, en nadat Chadwick, de rentmeester, beslag heeft laten leggen op al het vee in Black Valley, ook moord. Martin moet vluchten voor de politie. Als de ziekte terugkeert is er geen redding meer voor de Kilmartins: de aardappelen rotten weer weg, hun vee is verkocht, en er is geen geld meer. Mary, die moeder geworden is, emigreert met Martin en haar zoontje naar Amerika. Het einde nadert voor geheel Crom. Mary's moeder sterft, Maggie sterft, Thomsy sterft, en Brian wacht hetzelfde lot.

* * *

Het is een verhaal van verschrikking, van menschelijk wee in zijn wreedste vormen, een drama van pest, hongersnood en oorlog. Maar de ontzagwekkendheid van de tooneelen ligt niet zoozeer in het beschrevene dan wel in de beschrijving zelf. Een krantenverslag van een ramp in China, Rusland of Amerika grijpt ons niet aan, omdat we die duizenden menschen niet kennen en we ons hun toestand niet kunnen indenken. Het is anders in FAMINE! Het lijkt een paradox te zeggen dat in dit verhaal des doods alles leeft, de personen, de dieren, en de omgeving; maar dit is de indruk, dien de genialiteit van O'Flaherty in ieder meevoelend lezer doet ontstaan. Brian Kilmartin staat vóór ons in heel zijn denken, karakter, gewoonten, en opvattingen als het type van den Ierschen boer, die als het ware één is met zijn enkele ‚acres' grond en zijn vee, den zwoeger, die geen andere belangen kent dan die welke in verband staan met zijn aardappelen, die zijn dieren minstens evenveel lief heeft als zijn kinderen. In hem zijn de vele duizenden pachters uitgebeeld, die onder alle omstandigheden de gebruiken van het land eerbiedigden, wien de moed geheel ontzonk ten gevolge van den mislukten oogst en die gemakkelijke slachtoffers waren van de dood. Naast hem staat de aandoenlijke figuur van zijn eenvoudige, zachtaardige vrouw, Maggie, die vooral als de moeder van den stervenden Michael, met haar opgekropte smart, het hart van den lezer diep treft. De vijfentwintigjarige Michael verhaast zijn dood door het drinken van ‚poitheen', Iersche whisky, waaraan hij, evenals Thomsy, verslaafd is. De laatste is het type van den Ier zonder middelen van bestaan, die zijn kost en inwoning koopt met zijn arbeidskracht en voor het overige een meer dierlijk dan menschelijk leven

leidt. Hij is een belangrijke figuur in het drama, want bijna ieder huisgezin had toen zijn ,Thomsy' in den vorm van een inwonend mannelijk of vrouwelijk familielid. In de jonggehuwden, Martin en Mary, heeft O'Flaherty een ander aspect van het Iersche gezin belichaamd, n.l. dat van energie en opstandigheid. Martin is in alle opzichten de tegenstelling van zijn vader. Hoewel uiterlijk zorgeloos en geneigd tot droomen, draagt hij diep in zijn hart al de onstuimigheid der Iersche jeugd en het vurig patriotisme van den ,Young-Irelander', die geen berusting of onderwerping kent en zelfs voor moord niet terugdeinst. Hij behoorde tot de eersten, die gedwongen waren „to take to their keeping in the mountains" en die in opstand kwamen tegen de onderdrukkers. Hij kon ruw zijn tegenover zijn vader, dien hij „old devil" noemde, maar des te inniger was zijn teederheid voor zijn moeder en zijn vrouw. Mary is een onvergetelijke figuur. Wat kennis van het vrouwenhart, oog voor charme, en waardeering voor praktischen zin in een vrouw, heeft kunnen voortbrengen, heeft O'Flaherty geschapen in Mary Kilmartin, de dochter van den wever Gleeschon. Thomas Hardy gaf aan den Engelschen roman een Bathsheba, een Arabella, een Sue, een Tess; Galsworthy schiep een Irene en een Fleur, allen vrouwen met energie en lieftalligheid; maar Mary Kilmartin is een figuur met de bekoorlijkheid van Irene en de zelfstandigheid van Bathsheba in zich vereenigd, echter zonder de salon-manieren van de één en de eigenliefde van de ander. Zij is de jonge moeder, die vecht voor haar kind, de practische huisvrouw, wier wilskracht en list overal raad op weet, en de energieke echtgenoote, die vastberaden het heft in handen neemt tijdens de afwezigheid van haar man. Haar persoonlijkheid domineert in alle tooneelen en haar wil is wet voor allen, voor Brian, voor Thomsy, voor haar zuster Ellie, en voor de hongerige, half-idiote ouders aan het eind.

* * *

Even meesterlijk is de schepping van de overige personen, zooals de listige Sally, de gierige winkelier Hynes en zijn zoon de dokter, de pacificeerende pastoor Roche en zijn strijdlustige kapelaan Geelan, de Anglicaansche dominee Coburn, en de Engelsche rentmeester Chadwick, in wien de schrijver een beest-mensch heeft geteekend. Hoe goed kent hij de zeden, gewoonten en bijgeloovigheden van de boeren in Galway in wier midden hij geboren is (op de Arran-Isles vóór de Galway-baai). Aan zijn grondige folkloristische kennis danken we de indrukwekkende beschrijving van Michael's „Wake", van den ritus in zijn stervensuur, en het gebruik van ,poitheen-drinking'. Interessant is ook de beschrijving van de duiveluitdrijving bij Patch Hernon door zijn tante Kate. We laten hier een deel van de bezwering volgen: „Then the hag suddenly delivered a counter-attack against her invisible enemy, crying „Ha" in a ferocious whisper. She drew her great shawl forward before her face and then made an encircling movement with her arms, which she folded slowly on her bosom, with a great effort apparently, as if crushing something that struggled. At length she uttered another „Ha" of triumph and then she became limp and silent. She dropped her invisible burden to the floor and stamped on it".

FAMINE is geen historische roman en heeft ook niet de pretentie van een historische studie, zooals Mitchel's THE LAST CONQUEST. Het is een roman zonder meer, een verhaal van fictieve personen; maar toch is het een werk dat onmiddellijk herinnert aan Mitchel's brochure, niet alleen naar het onderwerp, maar ook naar den geest waarin het geschreven is. O'Flaherty is een zelfstandig-voelende Celt, die zijn geestdrift voor de Iersche zaak put uit bewondering voor de zelfopoffering van den grooten balling, een rasechte Ier, die in zijn boek veel meer energie aan den dag legt dan b.v. Sheehan tot uitdrukking brengt in THE GRAVES OF KILMORNA, waarvan de hoofdfiguren, Miles Cogan en de schoolmeester Halpin, droomende idealisten zijn vergeleken bij de wraakzuchtige nationalisten in FAMINE. Martin Kilmartin, Gleeson, zijn zoon Pat, Father Geelan, en „the man with yellow hair", zijn de mannen naar het hart van O'Flaherty. In hen heeft hij zijn liefde voor

Ierland, zoowel als zijn haat tegen Engeland, uitgedrukt. Het is een haat even diep als die van John Mitchel en er is geen sterke fantasie voor noodig om dezelfde verbittering te hooren klinken in zinnen zooals deze: „Now he (Father Roche) realised, as he walked, that it was the policy of ,peace at any price', preached by him and by all the other priests and politicians in command of the great Repeal Association, that had produced this catastrophe, a disillusioned, disorganized people at the mercy of the tyrannical government" (pg. 327); of, even verder: „The bishops also preached peace and obedience to the laws that gave them fat bellies and rich vestments and palaces". Vooral tegen het einde van het boek, waar de hongersnood zijn hoogtepunt bereikt en de dood alom met vernietiging slaat, komt de bruisende Iersche onstuimigheid van den schrijver in al haar heftigheid steeds sterker op. Daar barst hij uit in felle verontwaardiging tegen de Engelsche regeering, tegen de leiders van het volk, tegen de priesters, tegen zijn gedweeë landgenooten, tegen God en het noodlot. We hooren Mitchel's kreet van woede tegen de Kerkelijke Overheid in een zin als deze: „Father Geelan was a voice crying alone in the wilderness; a revolutionary soldier disarmed by the soutane which he wore and by the mitred felons to whom he had vowed obedience" (pg. 391). We hooren O'Flaherty zelf wanneer hij ten afscheid een der verhongerende Ieren laat uitschreeuwen tegen de soldaten, die het koren en vee uitvoeren naar Engeland: „W'll crush the tyrants that suck our blood. The people will rise again!" (pg. 443). En van niet minder wraakzucht getuigt de vermaning, die de emigranten op hun reis naar Amerika meekregen van de achterblijvende strijders: „Let you not forget when you are out there in America that the fight for liberty must go on until it's won and help it as much as you can. That's the only thanks we want". Het is moeilijk te zeggen of de schrijver aan zijn boek een zekere strekking wilde geven met betrekking tot de binnensluipende Engelsche invloeden in den laatsten tijd, maar het zal voor iederen lezer van FAMINE duidelijk zijn dat de verzoeningspogingen van ,Link-Societies' niet veel kans hebben op succes, zoolang er in Ierland boeken worden geschreven in een dergelijken geest. O'Flaherty is echter eerlijk en weet ook het goede te waardeeren in wat sommige Engelschen voor de arme Ieren deden. Dat bewijst de figuur van Coburn, die over het algemeen gunstig geteekend is.

* * *

FAMINE is geen boek voor onervaren lezers. O'Flaherty is een realist, wiens werk wordt gekarakteriseerd door een vrijmoedigheid van beschrijving, die een teer gemoed gemakkelijk zou kunnen kwetsen. Het is de geest des tijds en het binnendringen van buitenlandsche invloeden, die het steeds meer noodzakelijk maken op het lezen van den modernen roman dezelfde restrictie toe te passen als op de kijklustige bezoekers van den hedendaagschen film: „alleen voor volwassenen". Sommige critici doen het echter voorkomen alsof alleen voorzichtigheid geboden is bij een keuze uit na-oorlogsche lectuur; maar wij meenen dat het tijdstip, waarop de Engelsche roman ophield onschuldig te zijn, veel verder terug ligt. Het gevaar voor den lezer ontstond al met Samuel Butler's geschriften. Uit de opvattingen, daarin weergegeven, werden de romans geboren van Thomas Hardy, John Galsworthy (misschien de twee meest begaafden uit die periode) en nog tal van andere, minder talentvolle schrijvers, die de echtscheiding, pessimistische levensbeschouwing, den moord uit medelijden, en ,euthanasia' verheerlijkten, en wier verderfelijke theorieën het maatschappelijk leven van een heele natie ontwrichtten. Zij beinvloedden de massa en stichtten misschien meer kwaad dan al de naoorlogsche lectuur tot dusver gedaan heeft. Voor het lezen van zulke boeken, als zij op de markt brachten, ware voorzeker een nog scherpere restrictie dan „alleen voor volwassenen" gerechtvaardigd! Deze periode schijnt nu voorbij te zijn, al hooren we zoo nu en dan nog een nagalm uit die dagen, b.v. in Warwick Deeping's SORRELL AND SON (1930). Een nieuwe richting begint zich baan te breken, de richting van het modernste realisme die haar inspiratie zoekt in de psychische analyse van de menschelijke driften, en

in het algemeen in het beschrijven van die gevoelens, emoties, toestanden, verhoudingen, enz., die tot dusver als te intiem en te heilig werden beschouwd om op papier te worden neergeschreven. Ze is misschien minder gevaarlijk dan de vorige met haar theorieën, omdat ze geen strekking heeft en zich meer richt tot den enkeling dan tot de massa, maar ze is daarom geenszins zonder bedenking. Het is teekenend dat de Engelsche censuur nu meer werk heeft dan ooit! Ruw onderscheiden zijn er twee ‚scholen': de eene, die de beschrijving tot het uiterste doorvoert en met opzet de keuze der onderwerpen daarnaar richt, en de andere, die weliswaar delicate tooneelen niet vermijdt, maar ze toch niet opzettelijk zoekt en dan tenminste nog een grens stelt aan de onbetamelijkheid, zij het vaak een zeer vage. Engeland heeft zijn vertegenwoordigers van de eerste ‚school' in D. H. Lawrence, John van Druten, en anderen (ook schrijfsters!); Ierland in George Moore en James Joyce. De ‚kunst' van deze schrijvers wordt soms, ook hier te lande, geestdriftig geprezen. Men kan bewondering koesteren voor de verfijning van hun beschrijvingstalent, maar overigens is het naar onze meening het beste over hun werk te zwijgen. Hun verheerlijking van de Freudiaansche zinnelijkheidsleer is de zuiverste pornografie, even ergerlijk als die van een Vautel, Schnitzler, of Heinrich Mann. En wat hun ‚kunst' betreft: het is geen kunst; hun werk faalt absoluut in het tot stand brengen van een machtigen totaal indruk en is slechts een brutaal speculeeren op emotie van het oogenblik. Als dat kunst is, heeft Lawrence in zijn posthume publicatie het toppunt ervan bereikt!

O'Flaherty behoort tot de tweede ‚school' van moderne realisten. In zijn visie van den hongersnood trokken aan zijn oogen de tooneelen voorbij in al hun afstootelijkheid, tooneelen van vervuiling, van verwildering, van immoraliteit, en hij heeft ze alle geteekend zonder ook maar een enkelen keer de oogen neer te slaan. Maar hij is geen pornograaf; er blijft altijd nog een zekere kieschheid bestaan in de wijze, waarop hij de verhouding tusschen den beest-mensch Chadwick en Ellie Gleeson uitbeeldt, en evenals op andere plaatsen breekt hij zijn beschrijving af waar Lawrence, b.v., zou beginnen. Misschien dat sommige lezers het onverbloemd weergeven van zulke tooneelen zouden willen verdedigen en betoogen dat zij zeer natuurlijk zijn. Inderdaad, O'Flaherty's boek heeft niets ongezonds. Volksbewegingen en groote rampen verloopen nu eenmaal niet zonder dierlijke uitspattingen; zij vormen er een historisch element in. De groote moderne realisten hebben ze niet vermeden en hebben begrepen dat juist in de schildering van dergelijke tooneelen het geheim lag van waarlijk indrukwekkend realisme. Men treft ze aan in alle groote realistische werken, vanaf Zola's GERMINAL tot Pearl Buck's THE GOOD EARTH. Aan deze twee romans doet FAMINE denken, aan de eerste door de machtige visie van de diepe ellende en den massalen ondergang van een heele volksklasse, aan de andere door den krachtigen stijl en de psychologische ontleding van de karakters. Ook in het boek van de Amerikaansche schrijfster wordt een hongersnood met zijn verschrikking geteekend, een hongersnood in China, haar geboorteland. FAMINE echter spreekt meer tot ons, Westerlingen; O'Flaherty heeft de honderd jaren overspannen en heeft het drama terug gebracht tot op onze dagen met dezelfde scherpte en helderheid van uitbeelding als waarmee hij het ‚Slumleven' in Dublin heeft beschreven. FAMINE laat een blijvende indruk achter.

Grieksch vertaald

door JOS. PANHUYSEN.

De waardeering van de literatuur van vroeger eeuwen wisselt; nu eens komt deze dan gene naar voren en boeit opnieuw de aandacht van een generatie om daarna weer uit een algemeener belangstelling te wijken. Ik spreek hier niet van de specialisten; de specialisten storen zich niet aan den tijdgeest, door toeval of door persoonlijke voorkeur specialist geworden, werken zij onverstoord verder en het is goed dat zij dat doen, hun kan de overmatige bewondering of de soms even overmatige kleineering onontroerd laten, indien ze weten wat ze willen. De waarde van hun werk blijkt als plotseling de literatuur van het tijdvak, dat zij bestudeeren, opnieuw in het licht der openbaarheid verschijnt, en dat oogenblik komt, want de geest der menschen is beperkt en keert steeds weer naar wat hij eens verloren waande of meende voorbij gestreefd te hebben.

Ik kan me herinneren hoe voor den laatsten Europeeschen oorlog het latere latijn de belangstelling van de letterlievenden had, Rémy Gourmont maakte er een bekende bloemlezing van; hoewel reeds lang andere poëtische idealen verschenen en werden nagestreefd, leefde het grootere publiek nog onder den invloed der symbolisten, en men droomde van ondergangen, men droomde, met Samain, van een Fin d'Empire,

> où l'art mièvre zézaie en vers adonisés;

de held van Joris Karl Huysmans Des Esseintes droomde daarvan en ook in de Engelsche en zelfs in de Amerikaansche literatuur bleek een bewondering voor de kunst der meer of minder geraffineerde kunstmatigheid.

Hoezeer is echter op dit oogenblik deze tijd voorbij, hoe glimlachen we nu, schouderophalend om een enthousiasme, dat we niet langer geheel deelen kunnen, hoe zijn we zelfs geneigd te spotten met de wanhopigheden, waarin men zich destijds verlustigde. Een tijd, meenen we nu, die het wegebben van het levensgevoel verheerlijkt, is aan een dergelijken neergang nog niet toe. En waarschijnlijk hebben we gelijk. Sindsdien immers verscheen, speciaal ook in Frankrijk, nog een poëzie frisch als de morgendauw op het gras, en in het proza van een Proust, een Katherine Mansfield, een Richardson, een Virginia Woolf kregen we nog een nieuwe, oorspronkelijke ontleding en herschepping van het menschelijk gevoel, die zonder eenigen twijfel tot ontdekkingen leidde, die de symbolisten nooit hadden vermoed. Maar, hoewel nog meerdere van deze dichters en schrijvers publiceeren en tot verdere ontwikkeling en nieuwe ontdekkingen in staat blijken, komt het ons voor, dat ook deze tijd zijn natuurlijk einde nadert, vanuit de uiterste gecompliceerdheid trachtten zoo-

wel dichters als prozaschrijvers naar het eenvoudige, zij toonden zelfs een voorkeur naar het uitermate eenvoudige, het voorbij geziene, het schijnbaar onbelangrijke, Roussel dichtte over een flesch mineraalwater:

Sur ma nappe est posée une haute bouteille
D'eau minérale en vogue; on la vante, on conseille
Son usage abondant et surtout incessant
Sur un large papier d'un rose caressant
Entourant fixement la bouteille à sa base.....,

hij dichtte over de minuscule afbeelding handig achter glas in het einde van een penhouder gezet, zijn linkeroog dicht, zijn rechteroog zoo dicht mogelijk er bij, keek hij daarnaar. Er is iets krampachtigs in dit kijken en zoo is er iets krampachtigs, ondanks vele prachtige resultaten, in dit reikhalzen naar het meest simpele, dit zoeken ten slotte naar het fundamenteele. Want dit fundamenteele is immers toch ook nog wel anders te benaderen, en het gaat welbeschouwd toch ook mineraalwaterflesschen en speelgoedachtige penhouders te boven. Uit vrees voor gezwollenheid, uit vrees voor vervalsching van het gevoel, waaraan de symbolisten zonder twijfel hadden medegewerkt, verloor men uit het oog, dat tusschen valsche grootheid en de bekoring der uiterste kleinheid nog de wezenlijkheid van het natuurlijke was en dat deze natuurlijkheid niet zelden groot kon zijn. Is nu de tijd gekomen voor de herontdekking daarvan? Beteekent onze tijd werkelijk een einde of, zoo men wil, een nieuw begin?

Het is moeilijk op dergelijke vragen antwoord te geven en ieder antwoord er op zal, dunkt me, hypothetisch moeten zijn. Maar na de verheerlijking van den ondergang en na de uiterste ontleding der gecompliceerdheid en het krampachtige zoeken naar de betoovering van het kleine, is, lijkt het me, de wezenlijke bewondering voor de natuurlijke vitaliteit — iets heel anders dan het vitalisme — en de bezinning op de oorsprongen onzer beschaving gekomen. Den laatsten tijd is de belangstelling voor het Grieksch in breeder kring, ook buiten de classici en de specialisten, toegenomen. Martinus Nijhoff wees daar onlangs op in zijn lezing over de Odyssee-vertaling van Boutens, het blijkt ook in Nederland uit tal van beschouwingen, gedichten en zelfs uit romans en verhalen, het blijkt bijvoorbeeld ook uit een hernieuwde bewondering voor dichters als Hölderlin; het blijkt in de Engelsche literatuur reeds bij de Imagisten maar ook evenzeer bij de allernieuwste dichters als Auden, Day Lewis, MacNeice en een romanschrijver als bijvoorbeeld de Amerikaan William Faulkner is, in al zijn moderniteit, ondenkbaar zonder bezinning op het Grieksch.

Wat vinden dezen en zoovele anderen, wat vinden zij allen daar? Men kan het gewaar worden, wanneer men het boek leest, naar aanleiding waarvan dit artikel geschreven wordt. Het is een Anthologie. Het is een van die bekende, uitvoerige, met groote

zorg samengestelde anthologieën, die uitgegeven worden door de Oxford University Press, anthologieën, die een klasse op zich vormen, en die terecht een zekere vermaardheid hebben verworven. Deze laatste, die een maand of wat geleden uitkwam, is misschien van alle de meest merkwaardige, en zeker een van de meest uitnemende, een wensch van zeer velen zal er door worden vervuld. Een dergelijk boek in het Nederlandsch even uitvoerig, even kundig en beknopt ingeleid, en even zakelijk, beknopt en up to date van noten voorzien, zou een groote weldaad zijn. Maar zoo lang dit Nederlandsche boek er nog niet is — en zal dat wel ooit komen? — kan men genieten en leeren van The Oxford Book of Greek Verse in Translation, waar de gansche Grieksche poëzie, in haar onderscheiden schakeeringen van Homerus tot Agathias Scholasticus vertegenwoordigd is.

Sommige menschen beginnen een boek als dit met het lezen van de inleiding, sommige eindigen daarmee, ik deed het laatste, en ik kan niet anders dan deze inleiding van C. M. Bowra ten zeerste bewonderen, zij is maar vier en twintig bladzijden groot, maar het essentieele vindt men er juist in behandeld met een groote kennis van zaken en toch levendig en levend. Vooral wijst deze specialist er op hoe beperkt de Grieksche poëzie is, hoe goed men haar voortbrengselen in rubrieken kan samenvatten, hoeveel sindsdien in poëzie werd geuit, waaraan de Grieken niet zouden hebben gedacht. Een dergelijke onbevangenheid voor het onderwerp van hun studie is bij specialisten zeldzaam en men zou die onbevangenheid moeten waardeeren. Het merkwaardige nu is, dat de letterlievende leek dat niet doet. Althans ik deed het niet, en ik ben een leek hierin en dit artikel heeft geen andere pretentie dan de beschouwingen van een leek hebben mogen. En juist daarom ben ik blij, dat ik met de inleiding tot het laatst wachtte. Zeker de Grieksche poëzie is onder te brengen onder epische poëzie, onder de ode voor het koor, onder de overwinningsode, onder de monodie, het eenvoudig lyrische gedicht, onder het elegische vers en het epigram, onder comedie, tragedie, onder het volkslied en de idylle, en al deze soorten van poëzie zijn goed van elkander te onderscheiden en aan zeer bepaalde regels onderworpen. Zeker Homerus is niet diep, in den zin, die men later aan dat woord gegeven heeft, en er is een groot verschil tusschen Shakespeare en de groote Helleensche tragediedichters. Maar ondanks deze beperkingen, is de eindindruk van den lezer van dit boek, als hij het met een zucht, die welhaast vertwijfeling uitdrukt, terzijde legt, dat hier alles in staat. Wat rest er nog te schrijven over? is men geneigd zich af te vragen. Wat kan men nog bereiken, wat hier, althans in essentie, niet bereikt werd?

Een enkel voorbeeld kan misschien het best verduidelijken wat ik bedoel. Men kent den derden zang van de Ilias; Helena verschijnt er op de wallen en ziet vandaar naar haar landgenooten en haar man Menelaus; ze wordt bewogen door een ver-

langen naar hem en naar haar vaderland; later gaat ze terug naar haar woning en vindt daar haar minnaar Paris, zij noemt hem een lafaard, zij beschimpt hem, zij beschimpt zichzelve, maar ten slotte, door hartstocht gedreven, verzoent ze zich met hem. Wat Homerus hier verhaalt is in den gebruikelijken zin van het woord niet diep, geen ontleding wordt gegeven, geen uitvoerige beschouwingen, maar er is geen moderne driehoeksroman, die zulk een sterken indruk maakt, die zoo de fatale macht van den hartstocht weergeeft, die zoo beklemmend zakelijk, reëel en vanzelfsprekend is, zelfs Anna Karenina niet. Hier werden een man als Paris, een vrouw als Helena, en de volkomen en zonder verontschuldiging als onwettig beleden verhouding tusschen hen beiden zoo in hun wezenlijkheid getoond, dat men dit fragment van den derden zang als een beslissende voorstelling ziet. Men kan er het leven als het ware tasten, het is er vlak voor de verwonderde, angstige oogen. Er valt niets af te nemen er valt niets aan toe te voegen. Men is hier tot het wezen der zaak gekomen en is er een ander doel van de kunst? Is er nog ooit een held in dicht of ondicht geschapen met zooveel zwakheden en beperkingen als Achilles, die bij de schepen huilt, omdat men hem zijn liefje ontnomen heeft, en die zich troosten laat door zijn moeder als een klein kind? En toch is hij juist onder meer om zijn weeklagen en zijn betrekkelijke domheid, een held. Er is hier geen gezwollenheid, geen overdrijving, geen valsch gevoel, niet alle dingen worden er als even belangrijk getoond, er is een hiërarchie, maar alle dingen hebben er wel belangrijkheid en worden er op de hun passende wijze behandeld.

En niet alleen in de epische poëzie, overal wisten de Grieken te geven „the very sight of what they saw, the very sound of what they heard." Er is moeilijk een vitaler kunst denkbaar, even tastbaar wezenlijk, even tot de kern van het volkskarakter doordringend dan de toch zeer fantastische oude comedie, de comedie van Aristophanes. Met een geweldige komische kracht, springlevend, brutaal, schitterend, verschijnt tafereel na tafereel, en in de hooge spanning van het hekelend, omscheppend vernuft werkt alles samen, methaphoor en rhythme, maatschema en woordenklank. Zelfs in de uitnemende Engelsche vertalingen, die van Aristophanes bestaan, is dat navoelbaar. De geste van den acteur is gebonden aan dit vers, komt er uit voort en vindt er zich in weerspiegeld.

In oogenblikken van „exalted illumination when some thing is seen as a radiant and harmonious whole" werd het waarachtige telkens weer geopenbaard, het algemeene in de bijzondere verschijning, het fundamenteele. Welk een sterk persoonlijk accent hebben niet de weinige gedichten van Sappho, maar welk een algemeengeldigheid tevens.

Love has unbound my limbs and set me shaking,
A monster bitter-sweet and my unmaking.

Twee regels in deze vertaling, maar van welk een kracht, en hoe beslissend er in is de kenschetsing en het oordeel. Het is bij een dergelijk vers, dat men overweegt, wat er over dit bepaalde gegeven ten slotte meer te denken of te dichten valt. En zoo is het telkens. Zoo is het bij de groote tragediedichters, bij de godvervuldheid van Aeschylus, de menschelijkheid van Sophocles, en de verbijsterende figuur van Euripides.

Wie voor de eerste maal, zelfs in een vertaling, kennis maakt met een tragedie als bijvoorbeeld De Bacchanten van Euripides, vraagt zich af, of er dit staat, of er dit werkelijk staat, deze verwarring, dit verlangen, deze gedachten en beschouwingen, deze zinbetooverende schoonheid.

> Will they ever come to me, ever again,
> The long long dances,
> On through the dark till the dawn-stars wane?
> Shall I feel the dew on my throat, and the stream
> Of wind in my hair? Shall our white feet gleam
> In the dim expanses?
> Oh, feet of a fawn to the greenwood fled,
> Alone in the grass and the loveliness;
> Leap of the hunted, no more in dread,
> Beyond the snares and the deadly press:
> Yet a voice still in the distance sounds,
> A voice and a fear and a haste of hounds;
> O wildly labouring, fiercely fleet,
> Onward yet by river and glen.....
> Is it joy or terror, ye storm-swift feet?....
> To the dear lone lands untroubled of men,
> Where no voice sounds, and amid the shadowy green
> The little things of the woodland live unseen.
>
> What else is Wisdom? What of man's endeavour
> Or God's high grace, so lovely and so great?
> To stand from fear set free, to breathe and wait;
> To hold a hand uplifted over Hate;
> And shall not Loveliness be loved for ever?

Zeker, nadien is er in het levensbesef meer gekomen, veel meer, maar werd dit ooit in een herschepping zoo werkelijk getoond? Onder de dreiging van den dood, in het schrille bewustzijn, dat het leven der menschen slechts begeerenswaard is de enkele jaren der jeugd en nadien vol ellende, wisten de Grieken, wist Euripides in zijn Bacchanten, de schoonheid te grijpen en in hun verbeeldingen verschijnt dit bestaan, als het is, een bijna angstig reëel wonder. En omdat wij nu, na zooveel eeuwen op de eerste plaats naar dit zelfde trachten, in de schitterende verscheidenheid naar het fundamenteele, dat ons bindt in een na-

tuurlijke hiërarchie, zijn we geneigd niet zoo aan de groote beteekenis van hun beperkingen te gelooven als de inleider van deze uitnemende anthologie, zelfs de gemeenplaats, zelfs de gnomische poëzie zouden we tegen hem willen verdedigen, omdat we, na eeuwen individualisme, het essentieele hebben gaan waardeeren, de gemeenzaamheid, die zich ook in de gemeenplaats der gnomische poëzie uit.

Een artikel als dit kan geen recht doen aan de vertalingen in The Oxford Book of Greek Verse in Translation, maar de enkele voorbeelden kunnen daarvan al eenig idee geven, er zijn er mindere onder, maar er zijn er ook verschillende, die de gegeven voorbeelden evenaren.

The Oxford Book of Greek Verse in Translation. Humphrey Milford Ltd. Londen.

BOEKENSCHOUW

VILLIERS-FARROW (John) DAMIAAN DE MELAATSCHE. (254) Vertaald door H. de Greeve Pr. De Spaarnestad, Haarlem.

Dit voortreffelijke leven van Pater Damiaan, dat door H. de Greeve Pr. in vlot en kleurig Nederlandsch vertaald werd, zal geen lezer teleurstellen. Het is te streng historisch van lijn om een „vie romancée" genoemd te worden; anderzijds is Farrow te zeer schrijver om niet hier en daar zijn fantazie den vrijen teugel te laten. Met dit al is er een boeiende biographie ontstaan, die zich allereerst bekommert om een ware, getrouwe weergave van Pater Damiaan. Geen stichtelijkheden of vrome pastels, maar de rauwe werkelijkheid te beschrijven was Farrow's opzet, en na lezing heeft men het besef Pater Damiaan inderdaad van nabij te kennen. Er wordt geen enkele menschelijkheid, geen enkele, misschien bevreemdende, bijzonderheid van den Apostel der melaatschen verzwegen en toch gevoelt men te staan tegenover een held, tegenover een Christen van buitengewone afmeting. Zonder zijn knoestige eigenzinnigheid was hij wellicht nooit de held van Molokai geworden. Het is goed dat de vertaler den brief van Stevenson en wat daaraan vastzit, ook in de Nederlandsche uitgave heeft opgenomen. Het is een prachtig document van nobele verontwaardiging, het is het schoonste dat over Pater Damiaan geschreven is. Wegens de vele menschelijke realia, die in het boek voorkomen, blijve het beter uit de handen van kinderen.

ENGELBERG (G.) DAGBOEK. (78) De Sikkel, Antwerpen.

Een dagboek van gedempte, weemoedige gedachten, geschreven onder het floers van een ziekte. Als op een afstand, maar toch intens wordt het leven aangevoeld en gadegeslagen; door de ziekte is de visie verscherpt en dringt zij door tot het wezen der dingen, geaccompagneerd, als het ware, door teere natuurimpressies.

Een mooi boekje met gedachten van bezinning.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

BENOIT (Pierre) BETHSABÉE. 18 fr. Roman. Michel-Editeur. Paris. 1938.

Pierre Benoit is reeds lang een „gearriveerd" schrijver. Hij is bij elk nieuw werk, dat hij publiceert, zeker van een uitgebreide clientèle, hij heeft een gevestigden naam en is lid van de Académie. Hij is ingedeeld bij een bepaalde categorie en zijn matige litteraire roem kan niet meer stijgen. Velen beschouwen zijn oeuvre als een betere soort amusementslectuur, zonder eenige blijvende waarde. Toch treft bij elk nieuw werk zijn ongewoon talent om een spannend verhaal op te bouwen, zijn kunst van ordenen en verdeelen, van het geven van het juiste exposé en het verwikkelen der gebeurtenissen. Hij blijft een uitstekend verteller en hij is slim genoeg om zijn verhaal telkens in een geheel ander milieu en in andere verhoudingen te plaatsen. Alle werelddeelen hebben bijgedragen tot de verhaalkunst van Pierre Benoit. Ditmaal speelt zijn roman zich af onder de officieren van het Engelsche koloniale leger op de flanken van de Himalaya. Een jonge vrouw, die de maitresse is van een jong officier, bekoort den bejaarden kolonel van het regiment zoodanig, dat hij haar in een verhouding brengt, die op de Bethsabée-geschiedenis uit den Bijbel lijkt. Bedenkelijke liefde-verhoudingen vormen het stramien van bijna al Benoit's romans. Deze Arabella wordt beschreven met groote sympathie, terwijl de gehuwde vrouwen er allen slecht afkomen. Een wonderlijke opvatting. Voor ervaren lezers.

NÉRET (Jean-Alexis) QUAND LA GRâCE EST PERDUE. 18 fr. Ferenczi. Paris. 1938.

In dit boek hangt een sombere atmosfeer, die een benauwend leven geeft aan de tragische figuren, die er zich in bewegen. Diepindringend is de analyse, welke de schrijver van zijn helden geeft, wier zielen wij in al haar zwakheid voor ons oog zien blootgelegd. Hoe het talent van dezen schrijver, dat zeker veel belooft, te definiëeren? hoe dezen zonderlingen roman te karakteriseeren, die door bepaalde tekortkomingen wellicht juist een zoo suggestieven indruk op zijn lezers maakt? Betreft het hier de geschiedenis van een jeugd, tot rampzaligheid gedoemd in een wereld, die tot wanhoop brengt? Is het de kenschetsing van die wereld zelve?

Jean-Alexis Néret, wiens talent bij de verschijning van zijn vorigen roman, *Adrien Lanquais*, door François Mauriac gesignaleerd werd, stelt ons zijn hoofdfiguur, Jean Gaumieux, voor oogen op het oogenblik, waarop hij in militairen dienst treedt en doet ons hem vergezellen, totdat hij, als door een verschrikkelijk noodlot gedreven, zijn verloving verbreekt, tot eigen en anderer ongeluk. Daarnaast is er de figuur van het nichtje van Jean, Florentine Tisne, die zich met lichaam en ziel wegschenkt aan een onwaardig individu. De geschiedenis van den duivelschen invloed van dezen laatste op het meisje, dat zich vergeefs aan haar verlaging tracht te ontworstelen, krijgt in dezen roman een zeer geloofwaardig karakter en een machtig relief. Een heldin als Florentine doet in alle opzichten aan Mauriac's scheppingen denken, zonder dat de schrijver van eenigerlei imitatie kan verdacht worden. Instinctmatig komt hij tot de schepping van deze atmosfeer. En als zijn groote broeder, zoekt Néret achter den uiterlijken schijn naar de diepere tragedie en de geheime roerselen van ieder zieleleven. Werken, als dit, grijpen oneindig verder dan de levenstoevalligheden en oppervlakkige gebeurlijkheden. Wij zijn in dezen roman ook ver verwijderd van den ziekelijken na-oorlogsroman met zijn deerniswekkende figuren, die een bron van zelfverlustiging en van ziekelijken wellust vonden in eigen geestestroebelen. Deze helden strijden en geven zich rekenschap van hun verlaging.

De stijl van dezen schrijver is nog niet gaaf en vertoont nog inzinkingen; een zekere eentonigheid wordt gewekt door de herhalingen betreffende sexueele en andere gewaarwordingen; maar deze onvastheden worden ruimschoots vergoed door den gang en dynamiek, waarvan dit verhaal gespannen staat. In een tijd, waarin een holle rhetoriek bij bepaalde Fransche schrijvers opnieuw haar intrede doet, is het Néret, die den zin voor de grootheid van het menschenleven geen oogenblik uit het oog verliest. Een werk van groot interesse voor uitsluitend volwassen, zeer ervaren lezers.

Dr. B.

Mme SAINTE SOLINE (Claire) LES SENTIERS DÉTOURNÉS. 18 fr. Rieder. Paris. 1937.

De schrijver, die zich tot taak stelt den lezer in het volksmilieu in te voeren, staat voor een zeer moeilijke opgave en schiet gemakkelijk te kort in de eerste der voorwaarden, die Paul Bourget eenmaal den goeden roman stelde: die van geloofwaardigheid (crédibilité). Mocht deze schrijfster er in een vorig werk: *D'une haleine* minder in geslaagd zijn ons te overtuigen, dezen keer is haar succes aanmerkelijk grooter.

Het kader, te midden waarvan zij haar helden oproept en dat in een volksroman zulk een integreerend deel van het romangebeuren uitmaakt, krijgt in dezen roman leven en kleur, zonder dat de auteur in het litterair exces van een Zola-tableau vervalt. Wat méér is, de centrale figuur verkrijgt zelfs de waarde van een

type en biedt een zeer suggestief beeld van een bepaald aspect van het volks-karakter. Claudia Pouvadour is geen heilige, maar is, wat wij als „goed-geefsch" zouden kunnen betitelen. Zij weet geen weerstand te bieden aan ellenden van anderen, zelfs wanneer haar gezond verstand haar het tegendeel zou raden. Anderen bescherming te verleenen werd haar een levensbehoefte. Dit boek is een roman van menschelijkheid en goedheid, waarin nauwgezette waarneming en psychologische kennis iedere gedachte aan fictie wegnemen.

De figuur van een Claudia Pouvadour ontbrak nog in de Fransche literatuur. Een der wezenlijke karaktereigenschappen van de „gens du peuple" is wel de vrijgevigheid en de edelmoedigheid. Overigens is de roman vol merkwaardige trekken. De bejaarde Claudia behoort tot het geslacht, dat in een materialistische omgeving nog bepaalde herinneringen aan den godsdienst bewaart. Ondanks haar fouten draagt zij de overtuiging in zich, dat God haar voor haar goedheid beloonen zal. Zij toont zich nog in staat haar aangenomen dochtertje bepaalde zedenlessen te geven, die een parochie-herder haar niet zou verbeteren. Een roman voor volwassen lezers.

DUITSCH

WIBMER-PEDIT (Fanny) EINE FRAU TRäGT DIE KRONE. Lebensroman der Kaiserin Maria Theresia. Tyrolia-Verlag, Innsbruck, Wien, München. 1937.

Deze historische roman is wel de grootste krachtprestatie, die de schrijfster tot nog toe geleverd heeft, een respectabel boekdeel van 630 bladzijden. De roman is in het geheel niet breed opgezet, de plaats van handeling is de naaste omgeving van Maria Theresia en nauwelijks waagt zich de schrijfster buiten Oostenrijk, maar men heeft toch een lange adem nodig om tot 't einde toe zonder versneld tempo héél dat lange, smartvolle vorstenleven te volgen. Het is merkwaardig, hoe conscientieus-geduldig àl het belangrijke in dat leven verteld wordt, men bemerkt niet, dat de pols van de schrijfster wat sneller begint te kloppen. Even rustig blijft de verteltoon doorkabbelen, met hier en daar een kleine stroomversnelling.

Maar wat zij vertelt, komt niet voort uit plezier in de feiten, het is alleen om Marie Theresia en de rondom haar levende personen begrijpelijk te maken. Welnu, men kan over de opvattingen van mening verschillen, maar iedereen zal moeten toegeven, dat de schrijfster zich diep in het leven en denken en voelen van de grote keizerin heeft ingeleefd, dat zij schijnbare tegenstrijdigheden en onbegrijpelijke daden der hoofdpersonen in hun karakter, hun leed en hun ontgoocheling verklaard heeft. Het zou verwatenheid zijn na lezing van deze roman met hautain gebaar te beweren, dat men niets geleerd heeft. Integendeel, het is verrassend, wat zij over Maria Theresia, Josef II en Frederik den Groten te

zeggen heeft. Met eerbiedige bewondering moet men tegenover deze prestatie staan.

Maar is het boek een roman? Al dadelijk valt op het gebrek aan werkelijk poetisch zien, aan macht over het woord. Het is bijv. typisch, hoe voorzichtig de schrijfster, die talloze veldslagen in haar boek noemt, buiten een nadere schildering dezer geweldige gebeurtenissen blijft. Men voelt, dat ze dat niet aandurft. En inderdaad de uitbeeldende kracht is slechts zeer gering, die gaat nauwelijks boven het allermiddelmatigste uit.

Zij boeit door haar historische kijk, want het boek is niets anders dan een hoogvoorname biographie, waarin het romantische bijwerk eigenlijk alleen maar hinderlijk is.

Wat verzonnen gesprekken, wat gefantazeerde beschrijvingen van gebeurtenissen maken nog geen roman. Deze zijn zelfs hinderlijk, wanneer men door de innerlijke structuur van het werk voortdurend op de historische realiteit gericht wordt. De versieringsmotieven verfraaien niet, zij staan in de weg. Wil een historische roman waarachtig roman zijn, dan moet de lezer eigenlijk onverschillig worden voor de historische getrouwheid, wanneer het maar pakkend is en psychologisch overtuigend. Hier is dit niet het geval. Men kan zich geen ogenblik van de realiteit los maken.

De moderne geschiedschrijving kent tal van dergelijke subjectief geziene, maar soms zeer prachtig doorleefde biographieën en men kan er niet anders dan dankbaar voor zijn, daar ware geschiedenis een synthese verlangt, als welke andere wetenschap ook. Die biographieën hebben echter tegenover dit werk het voordeel, dat ze zich puur bij de controleerbare feiten houden en er geen onnodig bijwerk van een overbodige mooi-makerij bij halen. Het was misschien beter geweest, wanneer Fanny Wibmer-Petit geen roman geschreven had, maar een biographie.

Daarmee wil echter niet gezegd zijn, dat dit boek niet belangrijk genoeg is om gelezen te worden. Men leze het aandachtig en men zal zonder twijfel de bevrediging smaken van een verhoogd inzicht.

Voor iedereen.

SCHAFFNER (Jakob) DER GANG NACH ST. JAKOB. Erzählung. Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart Berlin. 1937. Preis RM. 3.80.

De beroemde slag bij St. Jakob, uit het midden der 15e eeuw, waarbij 1200 Zwitsersche eedgenooten tot den laatsten man vochten tegen een tiendubbele Fransche overmacht, is het onderwerp dezer novelle. Met die helden vecht en valt ook Hans Schaffner, een jonge boer, pas eengie maanden getrouwd, die zich niet bij de eedgenooten wilde aansluiten zoolang het enkel tegen den landheer ging, maar die vrouw en hoeve oogenblikkelijk verlaat, als Fransche huurlingen als hulp van den adel het land binnendringen.

Schaffner vertelt frisch en levendig. Hans en Margrit, diens

vrouw, zijn pracht-menschen, maar ook Edeltraut von Falkenstein en Kapitein Bürgler en de eenigszins karikaturale soldaten-typen Rudi en der „Klotz" winnen onze belangstelling stormerhand. Waarom Schaffner eenige sensueele scènes, die hij, àls ze noodig waren voor het verhaal, toch heel wat reiner had kunnen vertellen, invoegt, ontgaat mij. Zij maken het boek ongeschikt voor jonge menschen.

HARDER (Hans) DAS DORF AN DER WOLGA. Verlag von J. F. Steinkopf in Stuttgart. Preis RM. 4.80.

De sexueele liefde speelt in deze roman geen rol. Wel de ouderliefde en kinderliefde, wel de liefde voor grond en vaderland, maar niet de liefde tusschen man en vrouw. En het eigenaardige is: men wist dat niet bij de lezing, men constateert het eerst daarna als een feit. Het is dan ook vooral datgene, waarover het gaat, dat dezen roman aantrekkelijk maakt. Het is geen hooge kunst. Harder kan geen personen scheppen, die ons in de ziel grijpen door hun grootheid in het goede of slechte; hij kan ook het ontzettend leed niet schilderen dat de groote oorlog en de na-oorlogsche chaos in Rusland veroorzaakt; hij vertelt echter prettig, niet altijd helder, maar toch boeiend. De geschiedenis van deze roman komt in 't kort hierop neer. Eenige families uit het land aan de Nogat trekken naar Rusland en stichten aan de Wolga een kolonie. Van de bewoners van Hoffnungstal, en dan vooral van de familie Born vertelt Harder. Met onwrikbare moed en stoere vlijt bouwen de Duitschers hun toekomst op. Na jaren van ontbering en strijd hebben zij hun bloeiende boerderijen, hun school, hun kerk en hun hof. Vlak, zonder emotie, verloopt hun rustig arbeidzaam leven. Dan komt de groote oorlog — de ineenstorting van het Zarenrijk — de Sovjet republiek. Requisities — meedogenloos, wreed toegepast, verarmen het dorp zóo diep, dat er hongersnood komt en heel de familie Born, vader, moeder en dochter den hongerdood sterven. De zoon is bij het uitbreken van den grooten oorlog als ziekenverpleger bij het leger geplaatst — wordt door de Witten gedwongen als tolk op te treden, komt in Siberië, ontvlucht, en vindt, als hij eindelijk na jaren in Hoffnungstal terugkeert, huis en stallen en velden leeg. Toch begint hij opnieuw, maar als de toekomst iets lichter begint te worden, als er weer paarden voor zijn ploeg en koeien op zijn weide staan komt het bevel dat hij naar elders moet overhuizen. Dan geeft hij 't op: gaat naar Duitschland om daar een bestaan te zoeken. Maar het vaderland kan hem niet helpen en hij besluit overzee zijn geluk te gaan beproeven.

GMELIN (Otto) DAS HAUS DER TRAÜME. Eugen Diederichs Verlag-Jena. Preis RM. 4.80.

Onder de lezing van dit boek heb ik dikwijls gekeken: hoeveel bladzijden nog. Wat dat zeggen wil is duidelijk: het boek is oervervelend, en als ik er geen bespreking van had moeten leveren,

had het allang in de prullemand gelegen voor ik het half uit had. Het geeft de geschiedenis van een jongen gymnasiast, die verliefd raakt op zijn nichtje uit Amerika, dat in 't begin ook zoo'n beetje verliefd schijnt te zijn op hem, maar dat ten slotte haar liefde geeft aan een jongen schilder, die ze echter nauwelijks opmerkt omdat hij verliefd is op de moeder van den gymnasiast, die echter van haar kant die liefde maar hoogst platonisch beantwoordt. Het meisje wordt ziek en sterft — de jonge schilder maakt een kunstenaarscrisis door — de gymnasiast wordt ziek en herstelt. Er zijn een paar niet-oninteressante momenten in het boek en voor de rest eindelooze beschouwingen op de reacties van al die gewichtige gebeurtenissen in de ziel van den jongen man, eindelooze fantasterijen, koortsdroomen enz. enz. En toch heeft Otto Gmelin talent — wel geen groot talent, — maar toch talent. En daarom is het des te betreurenswaardiger dat hij het niet heeft gebruikt om iets beters te scheppen, waartoe hij beslist in staat is.

ENGELSCH

GERHARDI (William) MY WIFE'S THE LEAST OF IT. (544) 10/6. Faber & Faber. London.

WILLIAM GERHARDI

Blijkens zijn roman is William Gerhardi van meening dat zoo de wereld mogelijk in veel opzichten stapelgek is, men zich daar beter over kan amuseeren dan ergeren. Twee symptonen van dien waanzin ziet hij in de film en in de publieke liefdadigheid. Wat de film betreft is het verschijnsel zeker universeel, en wat de liefdadigheid aangaat, de wijze waarop „charity" in Engeland niet zelden betracht pleegt te worden is ergerlijk — maar Gerhardi wenscht niet ernstig te zijn en maakt het geval daarom belachelijk. Daartoe creëerde hij Mr. Charles Baldridge. Mr. Baldridge schreef in zijn jeugd een best-seller — met vervolgen — „Dixie"; wat hij daarna nog schreef viel als een baksteen; zijn carrière verliep tot niets, en op zestigjarigen leeftijd woont hij in een Londensch boardinghouse, levend op crediet en op glorieuze jeugdherinneringen. Dan zal hij gered worden door het verfilmen van „Dixie".

Het is inderdaad een vermakelijk verhaal: de wijze waarop het jeugdsucces onherkenbaar wordt verminkt en de bemoeiïngen der lieden die daarbij betrokken zijn. Tenslotte wordt Baldridge werkelijk de bezitter van millioenen, — niet door de film maar door het huwelijk met een rijke dame. Dan wordt hij verwikkeld in wat de auteur noemt „charity racket", waarvan boosaardige staaltjes verteld worden.

Gerhardi heeft een roman geschreven van speelsch vernuft, afwisselend goedlachsch of met een „fun" die soms een bitter sarcastischen nasmaak bezit. Maar meer effect zou het geheel hebben gehad indien hij zijn verhaal wat had bekort — ironie moet niet te langademig zijn. Ondanks dit toch een lezenswaardigen roman, die opvalt door onderwerp en uitwerking. Voor ontwikkelde volwassenen.

WAUGH (Evelyn) MR. LOVEDAY'S LITTLE OUTING. (184) *f* 1.20. The Albatross Library. Paris.

FORESTER (C. S.) THE HAPPY RETURN. (249) *f* 1.20. Tauchnitz Edition, Paris.

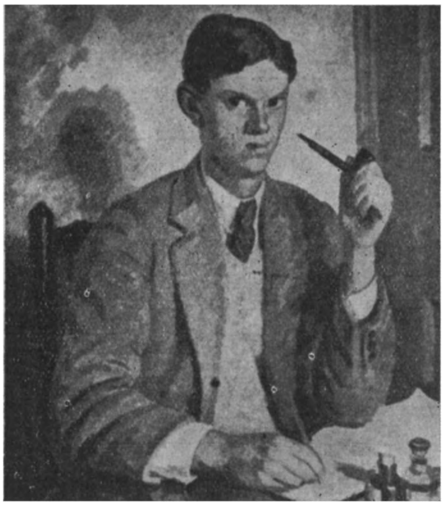

EVELYN WAUGH

De satire van Evelyn Waugh is ongemeeen vlijmend, maar ze is daarbij door en door gezond. Want ze welt op uit een gezonde levensopvatting, voor wie het beuzelachtig levensgedoe, de humbug, de immoraliteit, een ergernis zijn. Die ergernis passeert zijn artisticiteit en uit zich, gelouterd, in levenscomedies, meesterlijk van uitdrukking en vorm, waarin de tendenz overal merkbaar, echter niet geforceerd is, maar de bezieling van het verhaal uitmaakt. In dezen bundel korte verhalen ridiculiseert hij het snobisme van pseudo-intellectueelen, hij valt valsche sentimentaliteit aan en schrijft o.a. een paar hoofdstukken die een gewijzigd slot vormen van zijn roman „A Handfull of Dust" en een striemende satire op wat men wel onder een „happy end" pleegt te verstaan. Volwassenen.

Boeiend en kleurig is „The happy Return", het verhaal der krijgsbedrijven van een Engelsch fregat aan de kust van Centraal Amerika, omstreeks 1809, en zijn maandenlange reis naar Engeland. Verbonden met het verhaal is de karakterstudie van den

gezagvoerder, kapitein Hornblower; daardoor heeft het een perspectief verkregen dat het als avonturenroman op een hooger plan brengt. Romantiek en realisme zijn hier op gelukkige wijze gecombineerd in een spannenden roman, geschikt voor eenigszins ervaren volwassen lezers.

COOK (E. Thornton) SPEAKING DUST. (398) 7/6. John Murray. London.

In „Speaking Dust' 'heeft Thornton Cook den levensroman geschreven van Thomas Carlyle en van zijn vrouw Jane Welsh. Op den mensch Carlyle, maar ook op den litterator en historicus heeft zijn vrouw zoo grooten invloed geoefend, dat beider levensbeschrijving wel haast gecombineerd moest worden. De reconstructie van Mrs. Thornton Cook is een biographie zoowel als een roman, al behoefde voor den laatste weinig aan de fantasie te worden ontleend. Want Carlyle en Jane Welsh waren beiden krachtige persoonlijkheden, Carlyle bezat bovendien een moeilijk karakter; botsingen zijn niet zeldzaam geweest, maar beiden waren elkander toegewijd, en een oprechte onbaatzuchtige liefde vestigde tenslotte hun geluk. De werkelijkheid leverde hier de bouwstoffen voor een psychologisch georiënteerden familieroman, waarin de fictie overbodig was. Nauw daarmee verbonden is de geschiedenis en verdere ontwikkeling van den litterator en historicus, diens plaats in het intellectueele leven van zijn tijd; interessante bijzonderheden worden verteld, die het schrijven begeleidden van „Sartor Resartus", „The French Revolution", „Heroes and Heroworship" en „Past and Present". „Speaking Dust" is voor ontwikkelde lezers een belangwekkende roman van een groot man, en van een vrouw, zonder wie Carlyle zeker niet zoo groot had kunnen worden.

DANIELL (Olivia) THE ROAD FROM JERICHO. (312) 7/6. Constable & Co. Ltd. London.

De intrigue in „The Road from Jericho" is simpel, zoo simpel dat het zeker een meer dan middelmatig talent is dat als eersteling een roman kon schrijven, die bevredigend gedragen wordt door die intrigue. Zij verbeeldt de liefde tusschen een broer en een zuster, en die tusschen het meisje en een vriend van haar broer. De liefde tusschen broer en zuster is gedoemd tot een tragisch einde, want de jongeman sterft een langzamen dood door gegaste longen, — een gruwel van den wereldoorlog —; de liefde tusschen zuster en vriend is gericht op een later, gelukkig leven, ofschoon ook de vriend lijdt aan de gevolgen van shellshock. Subtiel en met fijne nuanceeringen is het zoo verschillend liefdegevoel van het meisje voor de beide mannen tot uitdrukking gebracht. De roman is eenigszins sentimenteel, maar toch niet geheel in majeur geschreven. Er hebben allerlei kleine incidenten plaats; ondanks den abnormalen druk op de drie jonge levens, zijn de kleine vreugden, die tot het patroon van het dagelijksch leven

behooren, niet overschaduwd. Een sympathieke creatie is die van de oude huishoudster; zij beweegt zich steeds op den achtergrond en bemoedert broer en zuster.

Wel heel jammer is het dat de schrijfster gemeend heeft de vrouwelijke hoofdfiguur ook te moeten bedeelen met eenige ideeën betreffende moraliteit, die bepaald immoreel zijn. Daardoor is iets van het zuiver-mooie van haar vrouwelijke fijngevoeligheid verloren gegaan.

De lectuur van den roman is er voorbehouden door geworden voor grondig ervaren volwassenen.

SPEAIGHT (Robert) THOMAS BECKET. (220) 6/. Longmans, Green & Co. London - New York - Toronto.

De moord op St. Thomas à Becket, aartsbisschop van Canturbury, in 1170 is, alle omstandigheden en de gevolgen in aanmerking genomen, een der belangrijkste op zich zelf staande gebeurtenissen van dien tijd geweest. St. Thomas heeft niet de lucide kracht bezeten, typeerend voor dien anderen verdediger van de rechten der Kerk tegenover de aanspraken van een Engelschen koning, — Thomas More; en de wijze, waarop hij zijn standpunt verdedigde, is voor critiek vatbaar. Maar niet de zaak welke hij tegenover Henry II verdedigde — de rechten der Kerk inzake de berechting der geestelijken. Het is mogelijk dat het niet Henry's bedoeling is geweest, dat St. Thomas vermoord werd, — ook Speaight wijst daarop, maar zijn onbeheerschte dreigende woorden hebben toch de Engelsche ridders tot hun daad gebracht.

Over Thomas à Becket's leven ligt een zeker waas van romantiek, culmineerend in den moord in Thomas' eigen kathedraal. Het is deze romantiek, en het verlangen een groot man, die steeds naar heiligheid streefde, uit te beelden, welke Speaight er toe heeft bewogen, een leven van St. Thomas te schrijven. Het berust op een verantwoorde historische studie, die verwerkt is met de artisticiteit van een romancier. Daardoor werd het, ondanks kleine onnauwkeurigheden, een met historische juistheid geschreven heiligenleven, dat ook de kwaliteiten en de charme van een boeienden roman bevat.

OOYEN (Henry van) ARIëNS PRIESTER. (200) Ariens-Uitgeverij, Enschedé.

Het is een eenvoudige levensschets, welke Henry van Ooyen van Mgr. Ariëns heeft geschreven, maar waarin zeer goed tot uiting komen én de nobele mensch, én de sociale werker. Een mooi werkje voor wie belang stellen in een der eerste phasen van de geschiedenis der Katholieke Sociale actie.

Een dichter van klooster en altaar: Louis le Cardonnel

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Bij herhaling blijkt mij bij de minnaars der Fransche literatuur een welhaast volslagen onbekendheid met de bewonderenswaardige groep van mystieke dichters, die reeds in de vooroorlogsjaren in Frankrijk een bijzonderen opbloei vond. Is de naam van een Paul Claudel gewoonlijk méér verbonden aan de uitzonderlijkheid van vorm zijner dichting, of — erger nog — uitsluitend aan de fouten tegen de goede smaak, die hij van tijd tot tijd pleegt te bedrijven, zulks met voorbijgang der sublieme accenten, die hij bij voortduring wist te vinden, als het betrof de katholieke visie op de ons omringende werkelijkheid weer te geven, deerniswekkender vergaat het een Francis Jammes, dien men zich nauwelijks anders vermag te veronderstellen dan als den gebaarden patriarch, in gemeenzaam gesprek gewikkeld met zijn heiligen, diep in de Bearneesche bongerden, en daarmee een glimlach van belangstellende nieuwsgierigheid op onze gezichten te voorschijn tooverend. Minder aandacht nog schenkt men een Marie Noël, wier hart, vervuld van kinderlijke, frissche melodieën, ons, als eenmaal een Poverello van Assisië onder het forsche bladerdak der eiken van Alverna, een onbevangen vertrouwen leert in den hemelschen Vader. Het allerminst echter kent men wel een Armand Godsy, een Louis Mercier en de figuur, die deze allen tot voor enkele jaren beheerschte, de zuiverste, de edelste, de stralendste van deze allen, den dichter van de „attente mystique": L o u i s L e C a r d o n n e l. Een dichter, die den droom der eerste humanisten uit de zestiende eeuw wist te verwezenlijken, namelijk, te denken als een Sint Paulus of een Sint Augustinus om die gedachten in den klaren vorm en den puren stijl van een Plato of een Sophocles tot uitdrukking te brengen. De schoonheid, die hij bezong, was de eeuwige schoonheid Gods. In eenvoud nam hij zijn plaats in den stroom der katholieke poëzie, die door Frankrijk vaart sinds de eerste chansons de geste; de stroom, die de dichtkunst voedt van den beklagenswaardigen zwerver, Villon, evenzeer als van den trotschen geloofsverdediger, Ronsard; de stroom, die het leven geeft aan de geestelijke poëzie van een Corneille en een Racine om ten slotte haar inspiratie te geven aan het C r u c i f i x van een Lamartine en de S a g e s s e van Verlaine. Cardonnels roem zal het zijn met een Vergiliaanschen eenvoud de stille offervaardigheid van het waarachtig kloosterleven bezongen te hebben evenzeer als de toppen der zelfverzaking, waarop de ziel God zelf aanschouwt, maar ook de kwelling der aardsche liefde, hunkerend naar een zuivere en duurzame extase, die niet van deze wereld is.

Louis Le Cardonnel werd in 1862 te Valence geboren. Zijn kindsheid ontrolde zich te midden der sombere bosschages van donkergroene taxisboomen. Aan deze streek dankt hij het latijnsch accent zijner dichtkunst, de ietwat zwaarmoedige ernst zijner stem, de liefde voor de van zuivere luchten overwelfde landschappen, badend in een gulden licht. Toch ervoer het mijmerend kind de aantrekking van in mist gehulde landen, waar men voor zich ontplooid ziet:

„le grand vol nostalgique des cygnes
S'enfoncant dans un ciel d'automne nébuleux."

Louis Le Cardonnel

Deze innerlijke verdeeldheid, deze dualiteit, deze wisselende hang naar de lachende lentes van Umbrië en Toscane en naar de zwaar-hangende herfstgetijden, waarin men zich door een „pénétrant dégoût" voor al het geschapene voelt omkneld, gaat door heel zijn oeuvre. Op een leeftijd, waarop anderen nog slechts stamelende klanken doen hooren, vervoerde het daimon der poëzie reeds dezen geest; maar de roepstem, in hem gewekt, kende geen troebelheid, geen dubbelzinnigheid. Hij voelt zich vervoerd naar de toppen, waarop men hoort:

„Les mots de sacrifice et de futurs autels."

Het zijn de betooverende racinische melodieën, die hij allereerst beluistert: dan is het de philosofische bespiegeling, die hem trekt en nimmer meer zal de liefde voor de wijsbegeerte in hem verzwakken. Een oogenblik slechts, tegen zijn twintigste jaar, zullen minder verheven stemmen zich in hem doen hooren en hem de verlokking brengen van „la grande Cité de folie et d'orgueil." Het is dan de tijd der eerste litteraire cabarets, waarin een luidruchtige jeugd haar weg zoekt te midden der verwarring van leerstellingen en der anarchie van gevoelens. Een halve eeuw van romantiek had iedere notie van orde, geestelijke of zedelijke discipline, van hiërarchie, omvergeworpen. Verwarde en valsche beelden hadden zich voor de werkelijke, nauw-omschreven begrippen in de plaats gesteld: de zin der woorden zelf, flottant geworden, duidde op een tot volslagen individualisme vervallen geslacht, dat de binding der christelijke tucht verre van zich wierp.

Individualisten, zooals hun meester Rousseau, hadden de eerste Romantici het funeste gevoelsdeïsme van hem geërfd, dat iedere onevenwichtigheid vermag te rechtvaardigen. Zoo moest het wel

gebeuren, dat tegen 1850 hun op het menschelijk gevoel gebaseerd spiritualisme volkomen voorbijgestreefd was, en overstemd werd door de brute negatie's en striemende godslasteringen van een Leconte de Lisle en diens dorstende wanhoopskreet naar het niet. En, méér misschien nog, effende het vreeswekkend pessimisme van een Flaubert den weg voor de summiere philosofie van het naturalisme, dat zich ten doel stelde wetenschap aan geloof te substitueeren, zonder er intusschen in te slagen z i n aan het leven te geven en daardoor slechts grootere ontwrichting brengend in de geesten en grootere ontsteltenis in de harten. De school van de Parnasse gaat dan ook spoedig ten onder in de ziellooze affirmatie's der naturalisten en het is Verlaine, die een nieuw geluid doet hooren. Zijn verzen zijn als een onbestemde, streelende muziek, een gamma van lichte klanken, gefluister en snikken, waarin geheel de klacht van een verouderde, ontgoochelde generatie ligt opgesloten. Met abdicatie van eigen hoogmoed, komen deze dichter en zijn volgelingen als instinctmatig terug naar het Katholiek geloof, dat, alléén, de schipbreuk der rationalistische doctrines had vermogen te ontkomen:

„Je ne veux plus penser qu'à ma mère Marie,
Siège de la sagesse et Source des pardons,"

schreef de arme Lélian met een accent van nederige onbevangenheid en een kinderlijke blijdschap, die de Fransche poëzie sinds den terugkeer tot de trots van het paganisme in de Renaissance vergeten had.

Tusschen 1880 en 1890, verafgoodde heel de intellectueele jeugd Verlaine om zijn oprechtheid en zijn berouwvol élan na zondenval. In dit milieu bevindt zich de jonge Le Cardonnel geplaatst. In de Chat-Noir, een der meest geliefde plaatsen van samenkomst, rijk aan gewilde of natuurlijke tegenstellingen, kon men den jongen dichter soms na een of andere galante badinage een lyrisch gedicht hooren voordragen, dat de hoogste ziele-aspiraties, den rijkdom van een door platonische overwegingen en theologische studie's rijk gevoed inwendig leven, kwam werpen in de gistende twijfelzucht, waarin deze levens goeddeels werden gevangen gehouden. Wat ons in Cardonnels verzen dier dagen, te midden der protsigheid en ideeën-armoede van velen, die hem omringden, méér nog treft dan het prestige der volmaakte kunst, waarvan hij blijk geeft, is de ziel, die er zich in openbaart. De zedelijke leelijkheid en ellende van een maatschappij vluchtend, die nergens meer in gelooft en die, door de wetenschap alléén, een paradijs op aarde beweert te zullen stichten, grijpt Le Cardonnel terug naar de gulden legenden der Middeleeuwen, naar de lang vervlogen dagen van koning Arthur, toen de Ridders van de Ronde Tafel het onbekende tegemoetgingen, op zoek naar de H. Graal.

„Qui sent se refléter dans son coeur las et vide
La misère et l'horreur de tant de coeurs flétris,"

voelt zich slechts gelukkig te midden van andere volmaakt zuivere zielen.

„Il nous faut tout le ciel pour calmer ce tourment."

Overal rond zich ziet hij de onvruchtbaarheid der menschelijke beroering, der trotsche doctrines, die elkaar verwoesten en het eenig noodzakelijke vergeten: de bestudeering van het groote waarom van het leven, dat men niet oplost door een antwoord daarop te ontwijken. Hij hoort de stille noodkreten der materialisten, die God, wier aanwezigheid hen hindert uit den hemel meenen verjaagd te hebben; hij ontmoet aan iedere wegkruising het lijden, dat voortsluipt aan de zijde van den wellust.

„Il cherche, douloureux, quelques chose qui dure."

De vleeschelijke liefde is droef, buigt de hoofden ter aarde en dooft de vlam in de oogen der jongelingen: haar ketenen zijn zwaar en haar doffe bedwelming vindt haar voltooiing in de wanhoop. Hoe deze velen er toe te brengen „à sentir en frissonnant le voisinage de l'éternité qu'on oublie," volgens het sterke, suggestieve woord van Ernest Hello?

* * *

Le Cardonnel geeft er zich rekenschap van, dat deze „meesteres zonder barmhartigheid", deze sombere en al-verdringende liefde, die eeden breekt, en haar verlustiging vindt in tranen, die haat doet samengaan met haar vervoering, slechts een ijdel beeld, een misvormd conterfijtsel van de waarachtige schoonheid beteekent. Deze liefde is de liefde van den mensch van na de Verlossing onwaardig. In zijn Plainte Antique spreekt hij ons van de ondraaglijke kwelling der menschenziel, die zou willen liefhebben en die overal rond zich slechts verlaagde vormen van liefde ontmoet. Maar dit gedicht zegt ons tevens, hoe deze verlatenheid niet zal duren en hoe een stille, onverwinnelijke hoop de zielen der Oudheid naar een andere, onbekende wereld opheft:

Si, voyant de quel poids le monde est opprimé
Et le prenant sur lui dans sa force divine,
L'Amour pouvait mourir pour être plus aimé
Si le pardon coulait, sanglant, de sa poitrine,
Triomphant du destin dont l'homme est opprimé;

Il changerait nos corps en des temples vivants
Dans ses liens sacrés s'embrasseraient les âmes
Et ses adorateurs, tranquilles et fervents
Même dans leurs tombeaux emporteraient ses flammes.

De Liefde is inderdaad mensch geworden en Christus, de Bemiddelaar tusschen God en den vervallen mensch, raakt het nimmer moe de afgedwaalde zielen te vervolgen. Om te triumfeeren over stillen haat en jaloersche woede, doet hij door bemiddeling van zijn priesters, met goddelijke almacht bekleed, Zijn wonderen van barmhartigheid en goedheid. En, ondanks de menschelijke gebrekkigheid, werpen deze priesters zonder ophouden een brug tusschen hemel en aarde, noodigen zij den mensch tot kussen

zonder haat, bestrijden zij leugen en onrechtvaardigheid en storten in iedere ziel van goeden wil de zekerheden, die in staat stellen den dood zonder vrees tegemoet te treden en in vrede van tijd naar eeuwigheid over te gaan.

Deze gedachten drijven Le Cardonnel in de richting van het priesterschap. De droefheid, die hem beving, wanneer hij met zijn gedachten in de werkelijkheid afdaalde, schudde hij van zich af, door een toevluchtsoord te vinden in halfduistere kerken:

> Et la profonde voix, la voix tendre et secrète,
> Revenant lui parler de son charme ancien,
> Dit au prêtre futur, caché dans le Poète:
> J'ai mis sur toi mon signe, un jour tu seras mien!

En hij bereidt zich op de heilige geheimen voor in afzondering en zwijgen. Hij kent lange jaren van beproeving, van onzekerheid en onrustigen twijfel, want God heeft niet de gewoonte de ziel, die hij voor zich opeischt, de zoetheid van den gemakkelijken weg te schenken. Men vindt een aangrijpende echo van dien strijd in de bescheidenheid van zijn verzen: *Attente mystique*, die werden tot de ontroerende klacht van een ziel, die zich angstig afvraagt, waar God haar heenleidt. Zij maakt de leerschool der verzaking door en dit gevoelige hart ziet ouden steun wegvallen, zich door dierbare vrienden verlaten of in spot getrokken. Intusschen gaat de stijging voort en ondanks alle smarten, biedt deze ziel nu God geen weerstand meer; zij zoekt Zijn geheime plannen niet meer te doorgronden, maar aanvaardt, met haar Meester, hysop, spons en nagels. En ontworsteld aan de dingen der wereld, geeft zij zich zonder voorbehoud aan Gods wil over.

*　　*　　*

In 1896 tot priester gewijd en tot de priesterlijke bediening van een plaatsje in het diocees Valence geroepen, ondergaat hij in zijn plattelandspastorie spoedig de aantrekkingskracht van het coenobitisch leven. Tijdens zijn Italiaansche tochten had hij er een stil behagen in gevonden de sporen van St. Franciscus te volgen. En in de kloosters van Umbrië en Toscane, aan de oevers van het heldere meer van Perusa, onder de eeuwenoude looverdaken van de wouden van Alberna, overal had hij de zoetheid van den Serafijnschen vader geproefd in de teere luchten. En hij vraagt een onderdak bij Franciscus' zonen. Aan dit verblijf vindt men de herinnering terug in zijn *Chants d'Ombrie et de Toscane*, die, evenals het *Cantique du Soleil*, tot een verheven gebed werden, waarin het klaterend daglicht, de glanzende zachtheid der zuidelijke sterrenhemels, de zwoele adem van den wind, het gedruisch van levendige waterstroomen en de moederlijke gratie der aarde, gesierd met geurige kruiden, lichtende bloemen en lachend-sappige vruchten beurtelings hun betoovering doen gelden:

Dans mon ravissement je crois marcher à peine:
Je sens comme bondir la terre sous mes pieds.
Ce matin, dans la claire église franciscaine,
J'ai compris le bonheur des coeurs sacrifiés.

La jeunesse du monde, en sa candeur divine,
Emplit autour de moi l'air brûlant et vermeil:
Une autre adolescence éclot dans ma poitrine,
Et je voudrais livrer ma poitrine au Soleil.

J'ai respiré l'esprit de l'insensé d'Assise
Tenant, même aux oiseaux, des discours ingénus
Dans l'ardeur qui m'exalte et me brise,
Je rêve de partir, sanglant, et les pieds nus.

Apôtre que Jésus secrètement prépare,
Pour qu'il porte la paix à ses frères humains,
Au-devant de celui qui souffre ou qui s'égare,
Je répandrais mon coeur à travers les chemins.

Zijn gezondheid staat hem niet toe de Franciscaansche regel te volgen en een poging tot Benedictijnsch leven brengt evenmin succes. Volgens het woord van een zijner biografen draagt hij vanaf dat oogenblik een ziel „éprise du cloître", (verzuchtend naar het kloosterleven) door de wereld. Deze liefdevolle hang naar het klooster heeft ons gedichten gebracht, die wij als eenig in de Fransche literatuur mogen betitelen. Zij herinneren aan de eenvoudige gratie en de praegnante gedachten van de dichtkunst van het brevier, zij roepen de roerende accenten op der meest spiritueele verzen uit de zeventiende eeuw en laten zich slechts vergelijken met Racine's en Verlaine's kunst. Wanneer men juweelen van dichtkunst leest als: *Rose en l'honneur de quelques vierges*, *A saint Benoît*, *Prière d'un soir d'été*, *A saint Michel Archange*, voelt men zich in andere tijden teruggeplaatst. Men ondergaat de gewaarwording van zich nabij een monnikenkoor te bevinden, dat in den vredigen avondschemer zijn zangen psalmodieert. Vleeschelijke onrust en woeling, ongeordende verlangens en eerzucht, onstuimig-wilde klachten sterven weg aan den drempel van deze tempels van onbewogen rust. Deze aetherische klanken wekken in ons ontelbare, eerst onbestemde indrukken, die zich dan ordenen en wier nieuw-geboren klaarheid de ziel aan iederen vleeschelijken, méér nog, aardschen band ontworstelt om haar onder te dompelen in de zekerheid des geloofs en de grondelooze vreugden van het gebed.

In deze gedichten, die wij alle verzameld vinden in zijn laatsten bundel: *Carmina Sacra*, vinden alle vreugden van de roeping tot een leven van offer en heiligheid haar uitdrukking in treffend-korte formuleeringen. Zij werden in velerlei opzicht tot litanieën, zich ontrollend tegen een achtergrond van azuur en goud, als waarop Fra Angelico zijn Madonna's en heiligen schilderde: er is het geloof in God bij de zoetheid van het juk, dat hij zijn uitverkorenen oplegt; er zijn de mystieke eeden, hem ge-

zworen; de extases der vereeniging met Hem in de H. Communie; de dagen van lijden, waarop de Bruidegom niet antwoordt; het vrijwillig offer voor de redding der wereld. Wanneer toch schreef men: le Chant des Moines, waarvan de kwatrijnen in stille smeeking bij het vervagend daglicht Gods hulp afsmeeken?

„Faites en nous mûrir les oeuvres saintes;
Purifiez, Seigneur, notre âme et notre chair."

Deze roep is los van allen tijd of land. Zij is menschelijk, eeuwig-menschelijk. Zij bindt aarde en hemel samen. Zij neemt haar vlucht op de vleugelen der wierookwolken en wij gissen de dikwijls bloedige offers, de lange boetedoeningen, die deze biddende zielen dèrmate aan de aarde onthechten konden, dat deze roerende bede mogelijk werd. Het is met wellicht het meesterwerk van zijn Carmina Sacra, dat wij dit artikel over dezen grooten mystieken dichter, op 28 Mei 1936 te Avignon gestorven, besluiten:

Le seuil mélancolique enfin s'est refermé!
Et tu peux contempler d'un long regard d'épouse,
Pâle sur une Croix, l'Epoux, le Bien-Aimé,
Qui, de ton âme forte et si douce, charmé
Fera peser sur toi sa tendresse jalouse.

D'un fervent, d'un vivace amour tu l'aimeras
Et quand pour t'exercer par de terribles feintes,
Il semblera s'enfuir à jamais de tes bras
Vers ton coeur nuptial tu le ramèneras
Par l'heroïque attrait des pénitences saintes.

Il te l'a dit Lui-même: et tu n'as pas frémi
Il te demandera de ton sang pour les crimes
Dont l'enivrement lourd tient le monde endormi.
Il te faudra répondre aux désirs de l'Ami,
Qui, victime, avec Lui, ne veut que des victimes.

Afin que le ciel trouve où décharger ses coups
Tu seras une hostie aimante et volontaire,
Une vivante cible offerte à son courroux
Entends tous les pécheurs te crier: Sauve-nous!
Et tombe dans la nuit, ta face contre terre.

Exulte sous le poids des austères devoirs.
Chéris l'isolement dans l'étroite cellule,
Le petit jardin clos, les blancs et sourds parloirs.
Glisse, telle qu'une morte, à travers ces couloirs
Où le clair midi même est comme un crépuscule.

D'une corde aux noeuds lourds serre et meurtris ton flanc,
Et pour l'éternité que ton âme fleurisse
Comme une belle rose ardente au coeur sanglant,
Au sommet du Carmel solitaire et brûlant,
Vierge thérésienne, ô Renonciatrice!

I. Wij hebben groote bewondering voor den onlangs overleden Pater F. Hendrichs S.J., maar niet voor de poëzie, waarmede hij dezer dagen in een parochieblaadje herdacht werd. Wij hopen dat Pater Hendrichs het vanuit den hemel glimlachend zal goedkeuren, dat wij dit staaltje onnoozele rammelpoëzie hier afdrukken:

De groote strijder is gevallen,
Vrij plotseling ging hij nog heen,
Een Paulus was hij hier op aarde,
Zijn woord: het was voor iedereen.
Wat zwoegde toch die pater Hendrichs,
Wie had zijn stem nog niet gehoord?
Steeds was zijn lust en ook zijn leven,
Te spreken over 't ware woord.
Hoeveel zijn hem er nu niet dankbaar,
Wat zegenrijk is dat getal,
Dat hem eens volgde als een herder,
Blijmoedig naar den waren stal.
De Gouden Keten van de Waarheid,
Zoo mooi, zoo rijk, zoo onbesmet,
Dat zoo verheven levenswerrek,
Het was voor pater Hendrichs wet.
Dat God het werk nu zal beloonen,
Van hem, die jammerlijk ons ontviel,
Daarvoor één vraag; 't zijn uw gebeden,
Voor pater Henderichs zijn ziel.

P. B. SR.

II. De Japanners hebben in Peking het oudste dagblad der wereld opgeheven, het „Peiping Bao", een blad, welks geschiedenis tot in het begin der achtste eeuw is na te gaan. De Chineezen beweren, dat het in het jaar 402 ontstaan is. De oprichter zou Soe-Kung zijn, de Chineesche Gutenberg, de eerste drukker der wereld en de eerste journalist van het Hemelsche rijk. Het blad is altijd, vanaf zijn ontstaan tot in 1938 toe, gedrukt met primitieve houten karakters. Tijdens het keizerrijk beleefde het zijn grootste succes; het verspreidde allerlei berichten omtrent het hof onder den adel in de provincie. Dikwijls moet het zich met politiek bemoeid hebben, want volgens de Chineesche historici zouden niet minder dan vijftien honderd redacteurs in den loop der geschiedenis wegens persdelicten het hoofd verloren hebben. Het redacteurschap was dus geen gevaarlooze post.

«PEIPING BAO»

政治官報

宣統三年五月二十一日第壹仟叁百叁號

III. Ook in de Vereenigde Staten schijnt het slecht te gaan met den verkoop van het boek. Het boek is noodlijdend en tengevolge daarvan ook de schrijvers. Sinclair Lewis raadt nu de jonge schrijvers aan om er een tweede beroep, naast het schrijverschap, bij te kiezen. Hij kent een kruidenier-dichter en beveelt het kruideniersvak aan voor jonge schrijvers.

Kruidenier worden is misschien een oplossing, zegt, naar aanleiding van Sinclair Lewis' voorstel, „La Pie-Grièche" in „Toute L'Edition", maar dan moet de schrijver een goed kruidenier worden. Na eenige jaren zal het met de kruidenierderij precies eender gaan als met de litteratuur. Er zullen groote kruideniers zijn, die groote romanciers zijn, boven de markt, en er zullen arme, kleine kruideniers zijn, die staan te klappertanden, omdat zij „de l'épicerie pure" plegen en geen rationeele „épicerie", omdat zij zich niet weten te richten naar hun cliëntèle. De werken der eersten zal men aan den man brengen tegelijk met de hammen en de kilo's koffie; maar die der laatsten zullen te vergeelen liggen in de zon tusschen doozen bonbons en fijne suikerwaren. Er zullen miskende kruideniers zijn.

Zullen er geen roepingen verstikken onder de balen koffie en de doozen conserven? Ik geloof het niet. Ware roepingen zijn tegen alles bestand en het is de kruidenierderij, die ten slotte het loodje zal leggen.

Zooals Sinclair Lewis een kruidenier-dichter kent, aldus „La Pie-Grièche", zoo ken ik te Parijs een dichter-wijnkooper en houder van een kroegje. Slecht dichter, is hij een goed kroegbaas en al zijn zijn verzen minder gevuld dan de glazen, die hij schenkt aan zijn klanten, de versvoeten zijn even nauwkeurig geteld als de rekeningen.

Een dichter blijft toch beter bij zijn leest dan kruidenierswaren of wijn te verkoopen!

Boekenschouw

CHARLES (Pierre - S.J.) ALTIJD BIDDEN. Eerste en tweede reeks. Museum Lessianum. Leuven.

Deze twee voortreffelijke boekjes, elk van een kleine tweehonderd bladzijden, bevelen wij ieder, die op zoek is naar geestelijke werken, waarin de oude wijn in nieuwe zakken wordt aangeboden, dringend aan. Mediteerenderwijze worden hier uiterst persoonlijke, frissche en origineele gedachten en gevoelens ontwikkeld, treffend zoowel door vromen zin als door oorspronkelijkheid. De vroomheid heeft helaas! een geheel arsenaal van wendingen, van ziens- en zegswijzen tot haar beschikking, die niet meer spreken tot hart en gemoed. De boekjes van Pater Charles hebben heel dien ballast overboord geworpen en munten uit door het verrassende, prille, jeugdige der gevoelens en overpeinzingen. Een heel enkele keer slechts doet het verrassende wat gekunsteld en gezocht aan. Priesters zullen er stof te over vinden, niet slechts voor eigen geestelijke behoeften, maar ook voor die van anderen. Leeken zullen de boekjes bijzonder aanspreken, daar leeken een sterken afkeer hebben van alle cliché-werk in de vroomheid. De boekjes zijn oorspronkelijk in het Fransch geschreven „La Prière de toutes les heures"; de Nederlandsche vertaling is door een zorgvuldige gevoelige hand bewerkt.

KAMPHUISEN (Mr. P. W.) BESCHOUWINGEN OVER RECHTSWETENSCHAP. (127) *f* 2.50. Dekker en Van de Vegt, Nijmegen.

Eenige beschouwingen waarin de rechten als wetenschap worden bezien, en bezonnen wordt op het karakter van de rechtswetenschap. In dit verband worden o.a. behandeld formeele logica, juridisch inzicht, toegepaste en theoretische rechtswetenschap, en de rol van de logica in de rechtswetenschap.

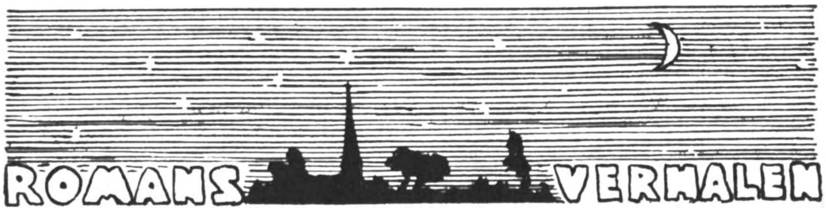

DEMEDTS (André) AFREKENING. Roman (346) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam. 1938.

André Demedts is een der begaafdsten onder de Vlamingen, die de laatste jaren naar voren traden. Naast gedichten publiceerde hij een zeer goeden roman „Het Leven drijft" en nu „Afrekening". Mèt Walschap en Roelants heeft Demedts zich ontworsteld aan de zoogenaamde Vlaamschigheden, aan heel dat répertoire van landelijke leutigheden, waarin de Vlaamsche roman dreigde te stikken. Het hoofdthema van „Afrekening" is, als ik goed zie, het innerlijk conflict, dat Daniël Steenveldt heeft door te vechten; hij heeft zijn vader en zijn verloofde leed gedaan, hij meent zijn broer in het ongeluk gedreven te hebben. Dit alles heeft hij goed te maken aan de menschen. Temidden van zijn menschlievende plannen wordt hij vermoord. Hoe voornaam het boek ook is van houding en gezindheid, toch lijkt het mij zwakker dan „Het Leven drijft", zijn voorganger. De meeste figuren staan te veel in de grondverf, zijn te weinig in hun volle menschelijkheid ontwikkeld. Het conflict, of liever de motiveering van het conflict is niet scherp en indringend genoeg opgesteld. De schuld van Daniël aan zijn broers dood lijkt mij te zwak en problematisch. Ook de afrekening zelf is te vaag en onzeker. Demedts heeft te weinig geprofiteerd van de merkwaardige figuur van Daniël's vader, de oorspronkelijkste en belangrijkste uit den roman. Ondanks al deze critiek blijft „Afrekening" een roman zooals er maar enkele per jaar in Nederland geschreven worden. Lezers die het „betere" zoeken, zullen met genoegen dit boek ter hand nemen. Het bezit prachtige kwaliteiten, het is aldoor van een hooge voornaamheid en de auteur is het vak meester. Volwassen lezers.

AUGUSTIN (Elisabeth) MIRJAM. (152) *f* 2.25 en *f* 2.90. Brusse, Rotterdam. 1938.

Er moet in Joodsche geschriften uit oude tijden sprake zijn van een meisje dat, met een Christen ongeveer verloofd, door haar vader gedwongen wordt met een geloofsgenoot te trouwen. Het is de tijd der zwarte pest en het meisje, dat den geloofsgenoot verafschuwt en den Christen wegens zijn ontrouw gaat verfoeien, brengt, in een soort religieuze vervoering daartoe, naar zij meent, gedwongen, beiden de pest over. Dit verhaal uit de middeleeuwen heeft Elisabeth Augustin naar onzen tijd overgebracht en zij doet dit met merkwaardig talent. Die plotselinge pest

op een Geldersch dorp en de uitbrekende Jodenvervolging doen wat onwaarschijnlijk aan, maar het geheele verhaal heeft karakter en ruggegraat. Strafheid en tucht beheerschen stijl en verhaaltrant; nergens wordt erop los gefantazeerd, de schrijfster weet wat zij zegt en bouwt gestadig-aan haar verhaal op tot naar het lugubere einde. Er wordt nergens jacht gemaakt op effect, maar de gebeurtenissen, ook de verschrikkelijkste, schakelen zich natuurlijk in in den loop van het geheel. Het is een voorbeeld geworden van een goed en inhoudsrijk verhaal. Slechts voor rijpe lezers.

PANHUYSEN (Jos.) ZEE. (312) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1938.

Panhuysen, die reeds herhaaldelijk episch werk publiceerde, lijkt mij met dit boek al zijn vroegere ver overtroffen te hebben. Het is een werk van hooge standing, dat denkende lezers vraagt en lezers van verhalen om het verhaal niet bevredigen zal. In geen van zijn vroegere werken was het zoo voelbaar, dat bepaalde Engelsche auteurs hem den „stiel" van het romanschrijven geleerd hebben. Hoeveel Nederlandsche schrijvers zullen een Lord, een gentleman-oplichter, een Americaanschen millionnair en een filmster in hun werk opvoeren zonder belachelijk te worden, zonder dat het poppenkastachtig aandoet? Panhuysen slaagt hierin: alles, dialoog, gedachtengang, houding, sfeer staan op het niveau, dat voor zulk een gezelschap te verwachten is. Dit is voor mijn gevoel een ongewone verdienste. Een eigenlijke roman, een afgesloten, einheitlich verhaal is het, mijns inziens, niet; het is meer een eenigszins willekeurige doorsnee door het leven van een groep menschen aan zee, in een badplaats. Vandaar ook de titel: Zee. De beinvloeding dezer menschen van elkaar, de invloed der zee op hen, dit is het wel, wat de schrijver wilde verbeelden. Dit is echter moeilijk in scherpe contouren te brengen en daarom is de gevoelsindruk van het geheel wat flets. Sterker dan de gevoelsindruk is de ideeënindruk. Het is een intelligente roman, zonder dat hij daarom cerebraal wordt. Ieder, die in zijn lectuur niet hoofdzakelijk de fabel zoekt, zal het boek apprecieeren.

MARTIN (Hans) GETIJDEN. (470) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag. 1938.

In „Getijden" beschrijft Hans Martin de geschiedenis van een Rotterdamsche reedersfamilie in een tijdsverloop van een goede vijftien jaren. Het is een roman die boven het gemiddelde peil der Nederlandsche damesromantiek uitsteekt. De schrijver heeft smaak, kent zijn milieu, bezondigt zich niet aan alledagsgecopieer en weet zijn figuren in individueele contouren voor te stellen. Het is een familieroman van goed gehalte. Voor wie een hoogeren maatstaf aanlegt dan dat het boek onderhoudend en leesbaar zij, heeft het echter nogal desiderata. De karakterizeering en de psychologische uitwerking der personen blijft te veel aan den buitenkant, te weinig genuanceerd, te weinig rekening houdend met het kaleidoscoopachtige van een menscheninnerlijk. Hetzelfde geldt

van de verwikkelingen en lotgevallen. Alles verloopt te eenvoudig en geleidelijk, te gewoon. Het leven is grilliger en wisselender. De tweede helft van den roman brengt te weinig variatie om even sterk te boeien als de eerste. De verdere geschiedenis der Wijdeveldfamilie, zooals die in de tweede helft beschreven wordt, laat zich te gemakkelijk uit de eerste helft raden en concludeeren. De schrijver vernieuwt zich nergens in zijn boek, vernieuwt noch de motieven, noch de ingrepen van buitenaf. Door inkorting, pregnanter weergave, vernieuwing der motieven zou de roman gewonnen hebben. — Al deze menschen leven buiten de Christelijke sfeer en volgen een louter humanistische moraal, wat een soort druk van het noodlot over heel het boek voelbaar maakt. Voor rijpe, ervaren lezers.

VRIES (Theun de) DE BIJEN ZINGEN. (45) *f* 1.50 en *f* 2.25. Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1938.

Een bijzondere uitgave van een novelle door Theun de Vries, rijk geïllustreerd door J. Voskuil. Het is een dramatisch verhaal met een wonderlijke pointe, die in den titel verborgen ligt. De illustraties zijn van een al te sterke rauwheid. Het verhaal speelt in de 17de eeuw op het Friesche platteland.

UNDSET (Sigrid) HET BRANDEND BRAAMBOSCH. Vert. door A. Basenau. (431) Meulenhoff, Amsterdam. 1938.

„Het brandend Braambosch" is een vervolgroman op „Witte Orchideeën". Het is de meest uitgesproken katholieke roman uit S. Undsets oeuvre. Paul Selmer, de held uit „Witte Orchideeën" (Gymnadenia" is de oorspronkelijke titel), gaat hier over tot de katholieke kerk, niet uit mystiek heimwee of aesthetische bekoring, maar uit loutere, bijna nuchtere overtuiging. Hij is een fijnzinnig intellectueel, die de waarheid vindt, een levend mensch met al de sympathieën en antipathieën, eigen aan het intellectueelenras. Hij beseft en beleeft, dat de groote geboden voor een Katholiek daadwerkelijke naastenliefde en een zuivere levenswandel zijn. Hier is het stichtend verhaal — want dit is het boek ongetwijfeld! — tot groote romankunst geworden. De bijzondere hoedanigheden van Sigrid Undset, haar wonderlijk psychologisch vermogen, haar fijnheid in detailschildering, haar zuiver gevoel voor het grillige van het leven, haar sterke karakterizeerkunst, dit alles vinden we in dit werk terug. Het boek is zoo zuiver en simpel katholiek van opzet en uitwerking, dat het niet-Katholieken wellicht zal afschrikken. Het „patert" en „zustert" zoo druk, dat men een katholiek familiegevoel krijgt. Het is bijna een schildering van het katholieke Noorwegen geworden. Ondanks de groote voortreffelijkheden heeft de roman ook zwakkere plekken, zoo bijvoorbeeld het niet geheel overtuigende einde, waar Paul de onschuldige oorzaak van een sterfgeval wordt. Moesten we „Witte Orchideeën" voor rijpe, ervaren lezers voorbehouden, voor „Het brandend Braambosch" valt dit voorbehoud weg.

EWALD (Carl) VAN DIEREN, PLANTEN EN MENSCHEN. Vertaald door L. Chabot-Steenberg. (217) Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1938.

Vertaler en uitgever hebben een goed werk gedaan met de uitgave van een twintigtal „Sprookjes" van den Deenschen schrijver Carl Ewald. De titel „Sprookjes" hebben zij veranderd, waarschijnlijk omdat Hollanders niet aan sprookjes aan willen. Toch zijn het sprookjes, zeer mooie, oorspronkelijke sprookjes, niet over asschepoesters en sneeuwwitjes, maar over natuurkrachten en -verschijnselen. Edwald heeft ook romans geschreven, maar het is teekenend dat niet zijn romans, doch juist zijn sprookjes vertaald werden. Zij verdienen dit ten volle en wij hopen dat ze ook in Nederland zullen gewaardeerd worden. Zij verdienen dit om hun dichterlijke vinding en inkleeding, om hun schoone verbeelding, om het speelsche, luchtige, geestige, dat deze sprookjesverhalen kenmerkt. Ongetwijfeld zijn ze leerzaam — de uitgever vestigt hier de aandacht op —, maar het leerzame lijkt mij bijkomstig: hoofdzaak is dat ze een schoon spel van verbeelding zijn en dat het kunstmatige en leerzame nooit hinderlijk op den voorgrond treedt. Wie dit boek genieten kan en het den voorkeur geeft boven de alledagsromantiek, bewijst daarmede smaak en oordeel, zin voor poëzie te bezitten. Wanneer dit boek onuitverkocht blijft, is het treurig gesteld met den Hollandschen smaak.

STROMAN (B.) VROUWEPOLDER (118) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag. 1938.

De schrijver dezer goede novelle heeft getracht een bijzonder effect te bereiken door de innige verhouding tusschen Han en zijn jonge vrouw scherp te doen afsteken naast de verhouding van den schilder en den boer, den schilder, een ruwen krachtpatser en den boer, een verbitterd, eenzaam mensch. Het is hem niet geheel gelukt de levens van het echtpaar en der beide anderen voldoende met elkaar te verweven; ze staan teveel naast elkaar en de eersten hebben te weinig deel aan de eind-catastroof. Bovendien is die eindcatastroof wat onbelangrijk en onwaarschijnlijk. Was dit in orde geweest, dan was er een voorbeeldige novelle ontstaan. Stroman heeft een fijngevoelige hand en weet zijn personages in het tafreel te plaatsen. Hij schrijft geen spannend verhaal, maar styleert personen en gebeurtenissen en biedt iets beters dan de gewone fantaseerkunst. Hij heeft den goeden weg ingeslagen om boven het vlakke niveau der Nederlandsche romanschrijverij uit te komen. Voor volwassen lezers.

SöDERBERG (Eugenie) STUDENTENFABRIEK. Roman. Vert. door J. Marschmeijer-Buekers. (266) *f* 2.75 en *f* 3.50. Albert de Lange, Amsterdam. 1938.

Onder „Studentenfabriek" heeft men in Zweden te verstaan een cursus voor opleiding tot het staatsexamen, waaraan slechts buitenstaanders, gestruikelden en onregelmatigen deelnemen. Een jaargang van dezen cursus, die jongens en meisjes toelaat, heeft Eugénie Söderberg op frissche, varieerende en menschkundige wijze beschreven. Al deze jonge menschen, tusschen 16 en 25, staan levend en lijfelijk voor ons, met hun idealen, hun

nooden en moeilijkheden en geen oogenblik verzwakt het interesse van den lezer. De schrijfster weet alles zoo te ordenen en te verdeelen, dat ieder zijn beurt krijgt en toch de geheele klas een eenheid vormt. Haar psychologische zin voor ieders innerlijke structuur is ongewoon juist; idealisme en menschelijkheid zijn er verweven tot een wonderlijke eenheid zooals dit jongen menschen eigen is. Ook deze Zweedsche jeugd staat helaas! tamelijk onverschillig tegenover het Christendom en heeft uiterst vrije moreele opvattingen. Wegens deze sexueele vrijheden is het boek slechts geschikt voor rijpe, ervaren lezers.

SELINKO (Anne Marie) IK WAS EEN LEELIJK MEISJE. Vert. door R. P. Sterkenburg. (254) *f* 2.75 en *f* 3.50. Albert de Lange, Amsterdam. 1938.

Anne Marie Selinko schrijft hier ongeveer het dagboek van een Wiener Mädel, dat wel niet tot de lichte cavallerie behoort, maar het leven toch wel al te luchthartig opneemt. Heel haar interesse bestaat daarin zich met kunst- en vliegwerk tot een schoonheid op te werken om zoo de liefde der mannen te veroveren. Hoe zij hierin slaagt, staat in dit boek te lezen. Het leest alles heel genoegelijk en vlot, maar een dergelijke levenshouding, die van niets anders droomt dan van schoonheidsmiddelen en geen ander levensinteresse kent dan pretmakerij, is te onbelangrijk om een heel boek te vullen. De elementairste moraal wordt onder den voet geloopen. Zoodra er een man is, die het te pakken krijgt, gaat de heldin van het boek met hem mee en doet, wat hij wil. Ten slotte loopt het op een huwelijk met een ander uit. Hopelijk zijn er niet veel Weensche meisjes van dit soort; anders ziet het er niet troostvol uit voor de oude hoofdstad. Een boek, dat beter ongelezen blijft.

STEEN (Peter van) REVUE DER DAGEN. (125) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam, 1938.

„Revue der Dagen" bestaat uit een reeks zakelijk realistische schetsen van werkloozen, die kleurloos en in gestadig verzwakkende hoop hun dagen doorleven. In zijn bittere weergave der trieste werkelijkheid is het boekje een aanklacht, een schreeuw om gerechtigheid en hulp. Het vestigt de aandacht op een volksramp, die al te gemakkelijk wordt voorbijgezien, de werkloosheid van vierhonderd duizend menschen in het vaderland. Dit is wel het eerste doel van den auteur, een sociale werking te bereiken; daarnaast is het litteraire van minder belang. Toch is zijn schetsmatige wijze van beschrijven lang niet kwaad: scherp en kort, in rake, trefzekere omlijningen voert hij zijn werkloozen op, een beetje te nadrukkelijk, te gevoelig soms, niet zonder bitterheid en sarcasme. Er moet echter een groote menschenliefde, en tevens een oprechte verontwaardiging aan deze schetsen ten grondslag liggen. Daarom is het goed dat zij gelezen worden en de aandacht trekken, opdat het bewustzijn overal en bij allen levendig worde, het bewustzijn der verplichting om mede te werken aan de opruiming van dezen wantoestand. Volwassen lezers.

HOORNWEG (J. Henk) WARENHUIS. Oorspronkelijke Roman. (242) geb. *f* 3.50. Servire, Den Haag.

Er zijn reeds vaak romans over een warenhuis geschreven. Een warenhuis is een dankbaar gegeven voor filmachtige tafreelen, er is afwisseling en kleur en van tijd tot tijd lascht men een scène in achter de coulissen of in de directeurskamer. Ook Henk Hoornweg beschikt over voldoende technisch kunnen om een onderhoudend warenhuis-verhaal te schrijven; hij doet een keus uit het talrijke personeel, weet de gekozenen in pikante verhoudingen te plaatsen, houdt het contact met de directie gaande, waardoor de lezer met den gang der zaak op de hoogte blijft en levert aldus een leesbaar verhaal. Meer dan dit bereikt hij niet. Het blijft alles aan de oppervlakte en de schrijver vermeit zich graag in de wat sensueele atmosfeer, die het personeel van een warenhuis altijd schijnt te omgeven. Zooals in Hollandsche romans van dit soort gebruikelijk is, is er het alledaagsche realisme goed vertegen-

woordigd, wat in de gesproken taal weer nauwkeurig aangegeven wordt. Het woord „dan" bijvoorbeeld wordt hier vaak uitgesproken en weergegeven als „d". Dit lijkt mij surréalisme. Aan gemakkelijk te bevredigen lezers biedt het boek eenige uren ontspanning. Voor jonge menschen is het echter wegens de vaak sensueele en pikante stemming, die er heerscht, niet geschikt; het is dit slechts voor oudere, rijpe lezers.

WAGENAAR (M.) ISAAC HOLLANDUS, DE ALCHIMIST VAN STOLWIJK. (348) *f* 2.90 en *f* 3.90. De Torenkrans, Zeist.

Deze roman verhaalt de historische geschiedenis van Isaac Hollandus en Johannes Isaacsz Hollandus, vader en zoon, die als alchimist, langs wetenschappelijken weg de „steen der wijzen" en het „levenselixer" willen maken en bereiden. Door het eerste zullen zij in staat worden gesteld alle onedele metalen in goud te veranderen; het laatste zal alle ziekten en dood van de aarde doen verdwijnen. De boerenbevolking uit het kleine dorpje waar zij wonen ziet hen voor duivelskunstenaars aan en zij worden daardoor langs alle kanten tegengewerkt, doch ondanks verguising, achteruitstelling en teleurstellende proeven blijven zij in hun zware arbeid volharden. Niet te jeugdige personen, die iets meer over de alchemie willen weten, kunnen dit boek lezen.

NOREL (K.) AAN DOOD WATER. (256) *f* 2.90. Callenbach, Nijkerk.

Het lot van het eiland Urk, dat door de drooglegging een deel van een polder wordt, is het stage, steeds zich voelbaar makende motief van Norel's roman. Voor sommige bewoners is die drooglegging als een tragiek, voor anderen beteekent zij een gelukkiger bestaan. De geleidelijke overgang in het bestaan van een geheel volksdeel heeft Norel gëinspireerd tot een krachtig geschreven, en door zijn onderwerp interessanten, roman. Daarin leeft de Urker bevolking, — de schrijver kent die blijkbaar goed —; enkele figuren, oude en jonge menschen, komen daaruit, scherp onderscheiden, naar voren. Aan hen demonstreert Norel de zoo verschillende reacties, veroorzaakt door de drooglegging. Want die beteekent een totale wijziging der levensomstandigheden. Vooral nu de schrijver, om het proces volledig te kunnen weergeven, op de werkelijkheid van het oogenblik is vooruitgeloopen, en de inpoldering als voltooid heeft voorgesteld.

Deze roman is een geromantiseerd stuk volksleven. Volwassenen.

STOKE (Melis) HOLLANDIA LUXE REIZEN. (253) *f* 2.25 en *f* 2.90. Leopold, Den Haag.

Het is een heterogeen gezelschap dat Melis Stoke heeft bijeengebracht in een autobus, die tien dagen door België en Noord-Frankrijk rijdt. Het nieuwe toeristisch verschijnsel heeft hem tot een vlotten amusementsroman gëinspireerd, die origineel is uitgewerkt. Elk der reizigers heeft zijn eigen levensverhaal en zijn eigen opinie over zijn lotgenooten, tien dagen lang met hem in den zelfden wagen gepakt. Ieder van hen vertelt dat alles zelf, waardoor de lezer de verschillende personen leert kennen onder zeer verscheiden belichting. Er ontstaan ook allerlei humoristische, ook wel min of meer dramatische verwikkelingen, boeiend verteld.

Maar de moraal van enkele verwikkelingen is van dien aard, dat de lectuur toch beperkt moet blijven tot ervaren volwassenen.

ZUSTER SONJA. TWEE RINGEN. (270) *f* 2.20 en *f* 2.90. Spruyt, Amsterdam.

Zuster Sonja is, volgens de voorrede van dit boek door Dr. J. U. Gunning, een in bepaalde kringen bekende ziekenhuisautoriteit. Dit geeft aan dezen verpleegstersroman alreeds de autoriteit, dat al wat er met het ziekenhuiswezen in verband staat, echt, gezien en doorleefd is. Als ontspanningsverhaal laat het boek zich heel aangenaam lezen. De twee ringen wijzen natuurlijk op een liefdesaffaire: zuster Goldstein wordt de uitverkorene van den jongen chirurg, Dr. de Laat. Het wel en wee dezer liefde, de moeilijk-

heden die haar in den weg staan, de tragische afloop, dit alles heeft Zuster Sonja uitvoerig verteld. De schrijfster heeft zich laten inspireeren door haar Christelijke overtuiging: voor zuster Goldstein wordt haar Christelijk geloof de rem, die haar een tijdlang van Dr. de Laat terughoudt, tot eindelijk de barrière wordt opgeheven. Voor allen die een liefdesroman genieten kunnen.

KNOOPS (M.) DE TEMPELS DER GODEN. Geinspireerd Verhaal. (225) *f* 2.90. Servire, Den Haag.

Dit verhaal dient zich aan als een op spiritistische wijze door een zekeren Abdulkadir, die tweeduizend jaar vòor Chr. priester was in Egypte, de schrijfster M. Knoops ingegeven relaas. Het is moeilijk in dit zoetelijk gekweel een werkelijke weergave van het tempelleven der oude Egyptenaars te zien. Het is alles zoo rozig, zoetsappig, crême-achtig, zoo vanillezoet en limonaderig, dat men zich niet denken kan, dat in dienzelfden tijd de Pyramiden gebouwd werden. Wij willen gelooven dat Mej. Knoops werkelijk meent hier als spreekbuis van Abdulkadir te dienen, hopen echter dat geen enkel lezer zoo naief is dit als bare munt te aanvaarden. Men late dit boek in de handen van spiritisten, anderen lezers zou het de maag kunnen bederven.

STOUT (Rex) DE VERDWENEN HANDSCHOENEN. (200) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Er wordt een man geworgd gevonden. Emoties over zoo iets schijnen in dit gezelschap nauwelijks te ontstaan. De verdenking valt op tenminste vijf à zes personen. De politie kan er niet uit.... tot er nog een man geworgd wordt en ze er nog minder uit kan. Maar juist deze tweede moord geeft Miss Donner, de lady-detective, zekerheid, dat de sporen die zij vond ontwijfelbaar heenwijzen naar den moordenaar. Spannend genoeg!

SAPPER. WRAAK. (242) *f* 1.75. Vertaling van E. Raedt de Canter. Bruna, Utrecht.

Jimmy Latimer, lid van de Geheimen Dienst wordt op een bootreis vermoord en wel zoo dat het schijnt alsof hij een natuurlijken dood gestorven is. Als speurder was hij er in geslaagd het spoor te vinden van een buitengewoon goed georganiseerde bende. Een paar van zijn collega's worden er op uitgezonden om het geheim van zijn dood te ontmaskeren en zij zien zich genoodzaakt tegen een warkluwen van complotten en intriges te moeten werken. Een tot de laatste bladzijde boeiend detective-verhaal met anticommunistische inslag, waarvan oudere lezers genieten zullen.

GREGORY (Jackson) BILL, DE HEETHOOFD. (221) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vert. van Aug. Olsen. Kruseman, Den Haag.

Bill, de Heethoofd, komt tot de onaangename ontdekking dat zijn vriend Mike Bundy 'n aartsbedrieger en moordenaar is. Zijn woede en wraaklust zijn niet te temmen en er ontbrandt een felle strijd tusschen de gewezen kameraden. Vanwege het niet zachtzinnge omspringen met revolvers en menschenlevens eenig voorbehoud.

MILLER (Helen Topping) BLAUWE GOUDSBLOEMEN. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Jeanne de Kruyff. Kruseman, Den Haag.

Een jeugdige binnenhuisarchitecte te Washington moet het huis van een jong getrouwd echtpaar opnieuw inrichten en wordt daarbij verliefd op den heer des huizes, die dit beantwoordt. Als zij willen trouwen trekt het jonge Mevrouwtje haar eisch tot echtscheiding in. Het meisje vertrekt nu naar het Zuiden en Gaines vliegt de wereld rond. Dan... wil zijn vrouw wel weer scheiden omdat zij zelf kan hertrouwen.... en de zaak is voor allen naar wensch voor elkaar. Vanwege de goedkeuring der echtscheiding en verkeerde verhoudingen niet voor iedereen.

BALDWIN (Faith) ONWILLIGE GETUIGEN. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door C. Dumoulin-Goedkoop. Kruseman, Den Haag.

Van een jong getrouwd stel, dat eerst zeer melig met elkander doet, gaat de „zij" aan het tooneel, waar de directeur verliefd op haar wordt, en de „hij" wordt getroost door een gevaarlijke nicht, die meer voor hem voelt dan past. Drie echtscheidingen dreigen, één vindt er plaats en dat is al meer dan genoeg. Hoewel het bewuste echtpaar weer berouwvol bij elkaar terug komt, is dit smakelooze boek af te raden.

LORING (Emilie) HET UITKIJKHUIS. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door H. Riewerd. Kruseman, Den Haag.

Bij de opening van het testament van zijn tante, blijkt niet Mark Trent de erfgenaam te zijn, maar een niet tot de familie behoorend meisje. Hoewel zij een diepe indruk op den jongenman gemaakt heeft, beschouwt hij haar toch als een intrigante. Een later gedateerd testament blijkt achtergehouden te zijn door den butler, die bovendien met een misdadigersbende, waartoe ook de gescheiden vrouw van Mark Trent behoort, verschillende verduisteringen pleegt. De beide hoofdpersonen worden hierdoor in veel avonturen gewikkeld, die hen tenslotte tot elkander brengen. Een roman van de goedkoope soort, met eenig voorbehoud.

MANN (E. B.) COWBOY-VEETE. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van J. H. van Hacht. Kruseman, Den Haag.

Brad Lane spant op aanraden van zijn vrienden, na het uitzitten van zijn straf wegens een aanval op den man, die zijn vader bedroog, samen met een bende veedieven om door verraad achter hun plannen te komen en zich tevens te wreken op zijn ouden vijand. Een verhaal waarin tempo en moorden niet ontbreken. Voor de liefhebbers.

SAVI (E. W.) LIEFDE WAAGT ALLES. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

Nada, een schatrijke Indische erfdochter, die een Westersche opvoeding gekregen heeft, begaat de domheid verliefd te worden op een Engelschman. Hij beheert op een verstandige manier haar bezittingen, tracht de primitieve inlandsche toestanden te verbeteren maar..... blijft ongevoelig voor haar bonzend hartje. Gelukkig is er op het einde de trouwe Youssoef, die het verwende kind tot rede weet te brengen. Volwassenen.

GROENENDAAL (Gretha) 1 „HET DUEL TUSSCHEN LIEFDE EN PLICHT" 2 „WIE STAL HET PARELSNOER"! 3 „'t KAN VERKEEREN" *f* 2.— per deel. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Deze drie verhalen kenmerken zich door: de onwaarschijnlijkheid van de verwikkelingen, de goedkoopte van de liefde en de afwezigheid van een eenigszins dragelijk karakter. 2 en 3 dienen voorbehouden te worden wegens het nergens weersproken beginsel, dat de gehuwde man naar alle zijden zijn vrijheid kan behouden.

MULFORD (Clarence E.) HOPALONG CASSIDY, SHERIFF VAN TWIN RIVER. Vertaald door H. S. Lanson. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

De man met den zonderlingen naam van Hopalong Cassidy is de politiechef van een district in de Far-West waar een bende veedieven opereert. De rest begrijpt U wel. Er wordt pittig gevochten tusschen veehouders onder aanvoering van mister Hopalong, en de veedieven, — en de laatsten worden na veel strijd onschadelijk gemaakt.

Maar spannend geschreven is het wel.

DANE (Joel Y) MOORD OP HET STRAND. Vertaald door Th. Klaus. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

De New Yorksche detective Cass Harty is nogal een ruw man, zijn optreden en uitdrukkingen zijn naar verhouding, — maar dat schijnt zoo de gewoonte te zijn bij de Amerikaansche politie, althans in speurdersromans. Met zijn hersens is het in elk geval wel in orde, want een moord-mysterie wordt door hem handig en origineel opgelost. Eenig voorbehoud voor de lezing is wel gewenscht.

BALDWIN (Faith) BEDREIGD GELUK. Vertaling van J. van Gumster. (228) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Een groot New Yorksch modehuis is het decor der levens van zijn eigenaar Clarkson en diens vrouw Christine, de hoofdpersonen in dezen roman. Het drukke zaken- en gezelschapsleven is het gevaar voor hun huwelijksgeluk, dat zij amper redden.

Van hooge kwaliteit is deze amusementslectuur niet, en moreel is zij sterk voorbehouden.

LINDT (Hendrik) DE LAATSTE TOCHT VAN KAPITEIN SYMON DEN DANSER, EDELMAN EN AVONTURIER. (299) Albert de Lange, Amsterdam.

Symon de Danser is een kaperkapitein van driehonderd jaar geleden, die een legendarische figuur is geworden door zijn bewogen en fantastisch bestaan. Kleurig, fel en uitbundig herleeft in dezen roman de tijd van ondernemingszin, van romantische avonturen en van het kaperleven.

Uiteraard is de romantiek nogal ruw, en eenig voorbehoud moet dan ook gesteld worden.

BELLANGER (Julien) EN TOCH .... PRIESTER. Uit het Fransch vertaald door J. Vonkens. (163) *f* 1.—. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Het is het gebrek aan priesterroepingen in Frankrijk en de daaruit ontstane droeve toestanden in de parochies, die het motief uitmaken van het levensverhaal van den jongen en den jongeman Guy, wiens priesterroeping werd tegengewerkt en verijdeld door zijn vader.

Een eenvoudig en pretentieloos volksverhaal.

BRUNTON (Paul) VERBORGEN WIJSHEID BIJ DE JOGI'S VAN VOOR-INDIë. Vert. door Dr. J. H. van Klooster. (370) *f* 4.90 en *f* 5.90. De Spieghel, Amsterdam.

De schrijver van dit boek vond in het Westen niet de rust zijner ziel en de oplossing van zijn moeilijkheden. Hij toog naar Voor-Indië om daar bij wijzen en jogi's te vinden wat hij zocht. Dit boek vertelt zijn ervaringen. Het vertelt van charlataans en fakirs, van jogi's, die met ademhalingsoefeningen en lichaamstraining ongewone extatische toestanden bereiken, en van bescheiden wijzen, die zich van alles hebben losgemaakt en de contemplatie beoefenen. Het boek maakt den indruk betrouwbaar te zijn. Brunton heeft alle pogingen gedaan om met de werkelijke en zeldzame wijzen in aanraking te komen, tot hij eindelijk zijn gading vindt bij een soort kluizenaar in Zuid-Voor-Indië. Heel dat Jogi-geexperimenteer maakt een wat krampachtigen indruk; men wil tenslotte het goddelijke en mystische toestanden bereiken door lichaamstraining. Het is te vreezen dat dit boek tegemoet komt aan allerlei ziekelijke Westersche verlangens naar mystiekerigheden, naar trance's en extases. De gewone lezer zal er gemakkelijk door in de war raken. Voor vakmenschen en wetenschappelijk geschoolde lezers heeft het boek zijn waarde, maar voor anderen is het minder geschikt. Het Christendom biedt een gezonder scholing, dunkt ons, dan de gymnastische ascese en de convulsieve mystiek van het Oosten.

LIPPERT (Peter - S.J.) DE MENSCH JOB SPREEKT MET GOD. Vert. door H. J. van Deursen Pr. (305) Zonnewende, Kortrijk.

Dit fijnzinnige boekje van Pater Lippert wordt hierbij in een zorgvuldige vertaling den Nederlandschen lezers aangeboden. De mensch Job, dat is hier dè mensch in het algemeen, de mensch in zijn armoede en naaktheid, zijn twijfels en ellende; hij klaagt en bidt tot God en stoot zich zelf uit voor den Almachtige en Algoede, die in goddelijk ontfermen zich naar hem neerbuigt en luistert. Het is een boek, dat biddend en overwegend wil gelezen worden. De gedachten en gevoelens die het bevat, zijn ingegeven door een omvattend en begrijpend priesterhart, dat in gelijke verbazing opziet naar Gods grootheid en goedheid en neerziet op de melaatschheid der menschenziel. Een boek waardoor de adem Gods gaat als in het oude Bijbelboek. Een werk van diepe en gevoelige vroomheid, dat geen lezer zal teleurstellen.

STOPPELAAR (R. J. de) WAAR DE NATUUR WERKT. (190) *f* 3.90. Veen, Amsterdam.

In dit rijk geïllustreerde boek vertelt de bekende natuurminnaar de Stoppelaar over bloemen, planten, vogels en al wat de natuur te bewonderen biedt. Zonder systematizeering schrijft hij „frisch von der Leber weg" en kleedt hij hetgeen hij mededeelen wil in den vorm van schetsen, verhaaltjes en anecdoten. Het zijn losse stukken, die toch een zekere eenheid vormen, doordat de levende natuur om ons heen het centrum vormt van het geheele boek. Het is dilettantistisch in den zeer goeden zin, onderhoudend en leerzaam tegelijk. Zonder schoolmeesterij wordt hier bewondering voor al wat leeft en beweegt in de natuur bijgebracht. Het boek zal zijn weg wel vinden. Misschien zal het feit, dat de Stoppelaar hier en daar de dierverhoudingen wat anthropomorfisch voorstelt, sommigen weerhouden het boek aan al te jonge kinderen in handen te geven.

ONS KIND. GIDS VOOR JONGE OUDERS. (232) Uitgegeven voor de Stichting „Ons Kind" door de Wereldbibliotheek Amsterdam-Sloterdijk.
Bij gelegenheid van de geboorte van prinses Beatrix hebben een aantal

vakmenschen onder het redactie-voorzitterschap van Prof. Dr. J. H. Gunning Wzn. dit boek uitgegeven, dat een handleiding bedoeld te zijn voor allen, die te maken hebben met de opvoeding van het kind, allereerst natuurlijk voor de ouders. Opvoeding is hier genomen in den meest breeden zin van het woord. Dit blijkt alleen al uit de inhoudsopgave, waarvan de hoofdstukken aldus betiteld zijn: De ontvangst; Lichamelijke Ontwikkeling en Verzorging; Bezigheden; De Ontwikkeling van verstand, gevoel en wil; Omgang en gemeenschap; Zedelijke Vorming en Godsdienstige Opvoeding. Aldus bevat het boek een goudmijn van betrouwbare raadgevingen, een schat van gegevens, die niet alleen inzicht geven maar ook animeeren, om de opvoederstaak met ijver en vreugde te ondernemen. Het zal er niet mee gedaan kunnen zijn, met dit boek eens door te lezen, — de jonge ouders zullen het als een handleiding onder hun voortdurend bereik moeten houden om er telkens weer naar terug te grijpen. Veel van wat hun aan pedagogisch talent is aangeboren zal daardoor ook bewust in hen gaan leven, — tot heil der kinderen. Een opmerking moet ons van het hart. Hoe populair alles ook gehouden is, zullen toch alleen de ouders met een nogal hoogen graad van ontwikkeling het werk kunnen lezen en gebruiken. Voor een groot gedeelte der ouders blijft het dus een gesloten boek. Hier ligt voor de vrouwen der ontwikkelde klasse nog een mooie opgaaf, door mondelinge voorlichting de in dit boek vervatte aanwijzingen tot de minder ontwikkelden te brengen.

ALGEMEENE MUZIEKGESCHIEDENIS onder Redactie van Prof. Dr. A. Smijers. *f* 7.90. Haan, Utrecht. 1938.

Dit standaardwerk, waarvan de verschillende deelen geschreven werden door muziektheoretici van naam, is blijkens het voorwoord bestemd „niet alleen voor vakmusici en muziekstudeerenden, maar ook voor ontwikkelde leeken, die hoe langer hoe meer belangstelling toonen voor dit belangrijk deel der Cultuurgeschiedenis." Vanuit dezen laatsten gezichtshoek hebben we het boek doorgelezen. En dat is het inderdaad wat de leek het allereerst treft: de belangrijkheid van de muziek als cultuurverschijnsel en zijn gestadige ontwikkeling door de eeuwen heen. Dan ook boeit hem, hoe trouw ook deze ontwikkeling de ontwikkeling van de cultuur op andere gebieden begeleidt. Hij dus, die zich interesseert voor de cultuurgeschiedenis in het algemeen zal dit onderdeel ervan niet mogen verwaarloozen. Het hier geboden boek zal hem daartoe als een ongemeen kundigen gids ten dienste staan. Hij zal als leek hier en daar de muziek-technische uiteenzettingen wel moeilijk kunnen volgen, maar iets verderop doet het landschap zich vanzelf weer breeder open en hervinden geleider en geleide elkander weer vanzelf in wederzijdsch begrijpen. Het boek is rijk geillustreerd.

WARSINCK (J. C. M.) DRIE ZEVENTIENDE-EEUWSCHE ADMIRAALS. (175) *f* 2.25 en *f* 2.75. Kampen, Amsterdam. 1938.

Een gelukkige gedachte ligt aan dit boek ten grondslag. Met deze monographieën van drie der voornaamste vlootbevelhebbers nl. Piet Heyn, Witte de With en Jan Evertsen wordt ons tegelijk een halve eeuw onze roemrijke vaderlandsche zeegeschiedenis beschreven. De auteur heeft de zeer menschelijke kanten dezer zeehelden niet verzwegen. Daardoor worden de beide laatste weinig aantrekkelijke figuren. Maar men krijgt zoo een interessante inkijk in de verhoudingen tusschen regeering en volk en matrozen eenerzijds en onze admiraals anderzijds. Dat zij alle drie ten slotte sterven voor hun vaderland is het verzoenend slotaccoord. Alles bijeen dus een goed nummer van de Patria-serie.

GUIBAL (Dr. C. J.) JOHAN WILLEM FRISO EN ZIJN TIJD. (170) *f* 2.25 en *f* 2.75. Kampen, Amsterdam. 1938.

De Patria-serie beoogt Vaderlandsche cultuurgeschiedenis te geven in monografieën. Onder deze opzichten kan ons het hier besproken boek niet geheel voldoen. Want vooreerst is het moeilijk een monografie te noemen. Wij krijgen betrekkelijk weinig over Johan Willem Friso te lezen, om de

eenvoudige reden, dat er betrekkelijk weinig van hem te vertellen valt. Hij leefde te kort, om grooten invloed te kunnen oefenen. Daarom moest de schrijver zijn toevlucht nemen tot beschrijving van velerlei, wat met den Oranjeprins in slechts min of meer verwijderd verband stond. En zoo kreeg ook de politieke geschiedenis van zijn tijd een ruim, eigenlijk te ruim deel. Voor 't overige bevelen we dit boek gaarne aan om de vele interessante wetenswaardigheden die het over onze geschiedenis van rond 1700 biedt.

THEUNISZ (Johan) JOHAN DE WITT. (181) *f* 1.90 en *f* 2.50. Leopold, Den Haag. 1938.

Leopold is sinds eenigen tijd begonnen, de beschrijving der hoofdfiguren van onze Nederlandsche Geschiedenis op te dragen aan letterkundigen. In deze rood-wit-blauw-serie is het boek van Theunisz het vierde nummer. Als geheel steekt het boven twee zijner voorgangers uit. Het is goed en onderhoudend geschreven en de invloed van de Witt op de politieke gebeurtenissen van zijn tijd wordt inzichtelijk geschetst. Het smadelijk einde wordt wel wat kort, maar overigens waardig verhaald.

HOF (J. J.) EEN HEEL JAAR IN DE NATUUR. (288) *f* 2.90 en *f* 3.90. Thieme, Zutphen.

VRIENDS (Jan) LANGS DE VLOEDLIJN. (84) *f* 0.95. Het Spectrum, Utrecht.

KRUIS (C. A.) PLANTEN ZOEKEN. (80) Brusse, Rotterdam.

In „Een heel jaar in de Natuur" maakt de schrijver een rondgang door de natuur, het geheele jaar door; hij leert de planten- en dierenwereld kennen, ook het meer verborgene daarin. Het lijkt mij een bijzonder geschikt boek voor ouders en opvoeders in het algemeen, die de jeugd kennis van het natuurleven en eerbied daarvoor wenschen bij te brengen.

Jan Vriends beweegt zich op de strook tusschen land en water, waar de vloedlijn zich verplaatst. Hij maakt opmerkzaam op wat de zee aanspoelt en wat aan de kust leeft. Het boekje is een gids, die in staat stelt te zien, te kennen en te bewonderen.

„Planten zoeken" van C. A. Kruis is een prachtig boekje om de jeugd in handen te geven. Het geeft eenvoudige aanwijzingen tot het zoeken van planten, het determineeren daarvan, en het maakt, op prettigen, eenvoudigen verteltoon, de jongelui opmerkzaam op het wondermooie natuurleven.

Alle drie de boekjes zijn versierd met foto's; het laatste ook met teekeningen.

ILLION (Theodore) GEHEIM THIBET. Vert. door G. Zorab. (229) *f* 2.— en *f* 2.90. Boucher, Den Haag. 1938.

Aanvankelijk belooft dit boek belangrijk te worden. De schrijver vertelt, hoe hij zich getraind heeft om bestand te zijn tegen de vermoeienissen en moeilijkheden van een incognito-tocht door Thibet. Maar verderop stelt het boek teleur. De schrijver blijkt een wat naïeve — laat ik het woord maar noemen — zwetser te zijn. Hij meent na die enkele maanden vrijwel alles van het lamaïsme af te weten. Hij verdeelt de Thibetaansche priesters en contemplatieven streng in twee klassen: de lama's zijn huichelaars en bedriegers, de kluizenaars zijn wijze, hoogstaande figuren. Het is alles ruimschoots naïef dilettantisme. Had de heer Illion enkel een anecdotisch boek over zijn inderdaad bewonderenswaardigen tocht geschreven, zooals het begin belooft, dan had hij zijn lezers, mij althans, verheugd, nu ontaardt het boek in weinig geloofwaardig gepraat over het lamaïsme en verwante gebieden. Het moet gelijktijdig uitkomen in verschillende talen, alsof er een wereldschokkende openbaring ging plaats hebben. Het resultaat van zulk een tocht had rijker kunnen zijn dan dit oppervlakkig werk.

VELDEN (Dr. Jos. v. d.) SINT BAVO. (208) *f* 2.50. Spaarnestad, Haarlem.

Dezer dagen verscheen bij de Spaarnestad onder bovenstaande titel een met fijne vierkleurendrukken geïllustreerd octavodeel van de hand van

den Haarlemsche bibliothecaris Dr. Jos. van der Velden. Deze titel zou allicht doen denken, dat de schrijver zich bepaald had tot een levensbeschrijving van dezen zeer vereerden pionier van het Christendom in Zuid-Nederland. Wel wist hij hiervoor oude vergeten bronnen aan te boren; maar het boek geeft daarenboven een breed uitgewerkt beeld van het zoo sterk bewogen tijdvak der laatste Merovingers, waarvan de bijzonderheden den meesten ontwikkelden onbekend zijn en waarin Alewyn (Bavo) ridder van hertogelijken bloede en verwant met Pepijn van Herstal, in zijn eerste woeste levensperiode een niet onbelangrijk aandeel had.

Zijn jongste levenbeschrijver, Zuid-Nederlander als St. Bavo zelf, heeft in compositie en stijl deze periode van woestheid en wanorde misschien wat al te somber maar, stellig zeer suggestiet geteekend en op dezen achtergrond den psychologischen groei van zijn held, van strijder voor wereldlijke belangen tot voorbeeld van zelfverloochening levendig doen uitkomen. Zij bij wie vaak de vraag opkwam: Wie was eigenlijk St. Bavo, vinden hier op den meest breeden en historischen grondslag het antwoord gegeven in een vorm, die hier en daar het peil van een boeiende roman nadert.

Natuurlijk heeft ook dit boek zijn feilen. Bij de sterk dramatische wijze van voorstellen is hier en daar de stijl wat al te druk geworden en door beeldrijkdom soms vaag (bl. 121 bijv.) Eenmaal (bl. 151) komt zelfs de ladder Jacobs horizontaal te liggen: „over den afgrond der vergankelijke wisselvalligheden".

Voor het jaartal 496 voor den doop van Clovis stond na de onderzoekingen van A. van de Vijver, gepubliceerd in de „Revue belge de philologie et d'histoire" van 1936 beter 506. Ook weten slechts weinigen, dat „de stad van St. Eloy" Noyon is en in onze dagen kan niet meer uit Te Lintum worden nageschreven, dat de Haarlemsche St. Bavokerk in 1472 voltooid is, nu o.a. uit de studien van den rijksarchivaris Dr. de Jonge van Ellemeet in het Archief van Kerkgeschiedenis Dl. 26 duidelijk is aangetoond, hoe het schip eerst daarna is aangebouwd. Maar dit alles zijn slechts kleinigheden. Wel zou een kaartje van de oude rijken, waarin het verhaal zich afspeelt een zeer nuttige aanvulling vormen voor het overigens zoo royaal uitgegeven boek.

ZANETTI (Francesco) PIUS X. Uit het Italiaansch vertaald door Machteld I. Borel. (213) *f* 2.90 en *f* 3.75. Brand, Hilversum.

Het leven van Paus Pius X, door Zanetti geschreven, is vooral bedoeld als volkslectuur. Op de beteekenis der groote historische gebeurtenissen van zijn Pontificaat, als het modernisme, de wet op de scheiding in Frankrijk, wordt niet diep ingegaan. Maar uitstekend wordt het karakter van den engelachtigen Paus belicht, die de verborgen deugden van nederigheid, naastenliefde en armoede liefhad en beoefende. Deze blijken uit de beschrijving van zijn geheele priesterlijke loopbaan. Het boek is gekruid met authentieke anecdotes, en versierd met talrijke foto's. Een mooi en gaarne aanbevolen werk.

TEEUWEN (P.) DIONYSIUS DE KARTHUIZER EN DE PHILOSOPHISCH-THEOLOGISCHE STROOMINGEN AAN DE KEULSCHE UNIVERSITEIT. (144) *f* 2.—. Dekker en van de Vegt, Nijmegen.

Na een korte levensbeschrijving van Dionysius en een bespreking zijner werken, worden behandeld de verhouding van Dionysius tot de Via Moderna (Norminalisten), de verhouding tot Scotus en zijn school (Scotisme), die tot Aegidius van Rome (Aegidiani) en de verhouding tot Albertus (Albertisme) en Thomas, (Thomisme).

CORNELISSEN (Dr. J. D. M.) HOOFT EN TACITUS. Bijdrage tot de kennis van de Vaderlandsche geschiedenis in de eerste helft der 17e eeuw. (101) *f* 1.75. Dekker & van de Vegt, Nijmegen - Utrecht.

In deze studie wordt de beteekenis nagegaan welke Tacitus voor de eerste helft der 17e eeuw bezat, welke verwantschap er bestaat tusschen den Romein en Hooft, en waarom de laatste bij het uitzien naar een klassiek

model juist op Tacitus de keuze liet vallen. Tenslotte dan nog een beschouwing van Hooft's geschiedkundigen arbeid in het algemeen.

DICKINSON (G. Lowes) BRIEVEN VAN EEN CHINEES. Vertaald en ingeleid door Johan W. Schotman. (97) *f* 1.25. Boucher, Den Haag.

Het eerst verschenen de „Brieven van een Chinees" in 1900, tijdens den Boxer-opstand; thans, min of meer actueel geworden door den Japanschen aanval op China, is een herdruk verschenen. Het is geen Chinees, maar een Engelsch professor die de brieven schreef; hij doet zich daarin voor als een Chinees, — het boek verscheen aanvankelijk anoniem — die de Chineesche cultuur en moraal stelt tegenover de Westersche.

De professor vervalt in de gebruikelijke fout: hij stelt in hooge mate het Christelijk geloof verantwoordelijk voor de fouten van het Westen.

Daarom geen aan te bevelen boekje, ondanks verscheidene goede kwaliteiten op ander terrein.

KNICKERBOCKER (H. R.) ENGELAND BEREIDT ZICH VOOR.... Vertaling N. van Wezep. (118) *f* 1.50. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

De journalist van internationale reputatie, Knickerbocker, die bewezen heeft gewoonlijk goed ingelicht te zijn, publiceert in dit boekje enkele beschouwingen over de huidige oorlogskansen, om dan hoofdzakelijk te spreken over de rol van Engeland in een mogelijk conflict, zijn kansen, en de wijze waarop het thans bezig is zich te bewapenen.

Knickerbocker schrijft flitsend en suggestief; het werkje is goed gedocumenteerd; het is een stukje contemporaine wereldgeschiedenis, — en eigenlijk zeer trieste lectuur.

Maar voor wie wil weten welke positie een der, toch nog altijd machtigste, staten in het huidige bestel inneemt, is dit een bruikbaar informatief werk.

PHILIPS (Dr. Mag. G.) DE HEILIGE KERK. (274) IIde Druk. *f* 2.10 en *f* 2.80. De Spieghel, Amsterdam. Het Kompas, Antwerpen.

Dit uitstekende, instructieve boek over de Katholieke Kerk, dat wij in een vorigen jaargang reeds bespraken, verschijnt thans, herzien en uitgebreid, in tweeden druk. Het is een boek voor eenigszins ontwikkelde lezers, geen boek van devotie, maar een werk ter onderrichting en verheldering. De verschillende aspecten der Kerk, haar grondvesting, haar wezen, haar zin en beteekenis worden er op wetenschappelijke wijze in behandeld.

MONDEN S.J. (L.) HET STILLE LIED. (76) 8 frs. *f* 0.60. Uitg. Bode van het H. Hart. Alken. 1938.

De laatst uitgekomen brochure in de bekende reeks van de Bode v. h. H. Hart, die reeds zoveel goeds gaf. Zeer eenvoudige poëzie. In hoofdzaak over de H. Maagd, Kerstmis en de Veertien Kruiswegstaties.

WAST (Hugo) LES AVENTURES DE DON BOSCO. Adapté de l'espagnol par Paul de Sèze. (380) Desclée de Brouwer et Cie., Paris.

Wel een der mooiste en meest begeesterde levensbeschrijvingen van Don Bosco tot nu toe gepubliceerd. Aanbevolen lectuur.

De Duitsche Romantiek

door J. v. H.

De onwaardigste en hersenlooste verplichting, die een moderne dictatuurstaat, van welke richting ook, zijn onderhoorigen oplegt, lijkt mij: het moeten heet loopen voor een of ander opgewerkt individu, dat de kans zag en de energie bezat om zich aan het hoofd van den staat te stellen. Zoo iemand kan een achtenswaardig mensch zijn, ofschoon met achtenswaardige middelen moeilijk een staat veroverd wordt. Dat men hem achting toedrage is dus al een heele eisch.

Maar in dictatuurlanden is men met achting niet tevreden; er wordt geestdrift, enthousiasme gevorderd en dit voor een willekeurig iemand, die misschien het toppunt van vulgariteit is. Al zou de heer Mussert Nederland in een paradijs herscheppen en de gevolgen van den zondeval weten weg te nemen, al zou hij het vaderland omtooveren tot een oord, waar de engelen des hemels zich konden thuis voelen, wanneer dit tot den prijs van een heil Mussert! met armzwaai, moest gekocht worden, zou het te duur betaald zijn.

Arescat potius dextera mea! Eer verdorre de rechterhand dan zich tot zulk een gebaar te leenen. De eisch om een Mussert, een Arnold Meijer, een van Seeveren en overmorgen wellicht een of anderen Jansen met stem en handheffing te bejubelen, is te hoog voor een mensch, die zich rekenschap geeft van zijn daden.

Het leiderschap op zich zelf is zoo oud als de menschheid en onverwoestbaar als een natuurwet; dit is echter het moreele leiderschap, wederzijds aanvaard uit overtuiging en vrije keuze. Het staatsleiderschap in den hedendaagschen zin is een caricatuur daarvan, een leiderschap dat zich stevig in de wapenen steekt en met een falanx van speurders omringt. In de sfeer van zulke leiders, die recht en rede naar het staatsbelang verwringen en wier laars dooddrukt wat hun staatsopvatting weerstreeft, blijft niet veel ruimte voor de fijnere en edelere roerselen en bewegingen van den geest. Men waant zich in een voor-historisch Duitschland verplaatst, als men het sprankelende boek van Richard Benz „Die deutsche Romantik"[1]) leest, in een Duitschland waar nog vrij te ademen valt, waar men geen angst heeft zich te schrammen aan het prikkeldraad van een concentratiekamp. Hoe kon er nog een hooge geestesbeweging als de Duitsche romantiek opbloeien in een land, waar een goede honderd jaar later de triomf der vulgariteit zou gevierd worden en Arthur Rosenberg den ersatz-Nobelprijs zou behalen?

Richard Benz heeft een voor Duitschland ongewoon boek ge-

---

[1]) Richard Benz. Die deutsche Romantik. Geschichte einer geistigen Bewegung. (487) Philipp Reclam. Leipzig. 10 M.

schreven, een artistiek en wetenschappelijk boek, zonder voetnoten of bronnenvermelding, zonder litteratuurlijst, zonder verwijzing of beroep op vroegere Forscher, zonder iets van dien ballast, die Duitsche werken vaak zoo onverteerbaar maakt. Hij heeft Rudolf Haym, Ricarda Huch en de velen, die over de romantiek geschreven hebben, eenvoudig gepasseerd en is de oorspronkelijke werken zelf gaan raadplegen, geschriften, brieven, periodieken, dagbladen, al wat er van de romantici gebleven is. Een helder en indringend, een af en in zich gesloten boek te schrijven over een beweging, die „deutsche Romantik" heet en dus Duitsch en romantisch is, twee factoren van moeilijke „doorlichtbaarheid", is geen geringe verdienste. De auteur is Heidelberger en in geen Duitsche stad schijnt de atmosfeer nog zoo geladen van romantiek als daar, hoewel men op moet passen de al te goedkoope maanschijngevoeligheid niet met dèze romantiek te verwarren. Een belangrijke fase der beweging, die van „Des Knaben Wunderhorn" en de „Einsiedlerzeitung", speelt zich met Arnim, Brentano en Görres als hoofdfiguren te Heidelberg af. Benz schrijft Goddank! geen „Philosophie der Romantik" en pleegt geen onleesbare diepzinnigheden, maar geeft een fijnzinnige, een doorschouwde en doorvoelde geschiedenis van het verloop der beweging. Hierin onderscheidt hij zich gunstig van het gelijktijdige werkje van Rudolf Bach[1]), welks titel „Tragik und Grösse der deutschen Romantik" reeds wijst op geestesduikelingen, waarbij een Nederlandsch lezer moeilijk volgen kan. Dit is een mystisch gebarend essay over dezelfde beweging, doch bij al zijn hieroglyphische diepzinnigheid mist het den muzikalen klank, de lichtgeschoeide helderheid, de levensnabijheid van Benz' werk. De Duitsche romantiek geniet overigens de laatste jaren ook elders een ongewone belangstelling. Het Fransche tijdschrift „Les Cahiers du Sud" wijdde er in '37 een afzonderlijk en goed geslaagd nummer aan van bijna vijfhonderd bladzijden en Albert Garreau schreef een uitstekende biographie van Clemens Brentano.

Titelblad van „Des Knaben Wunderhorn II.

[1]) Rudolf Bach. Tragik und Grösse der deutschen Romantik. (142) Duncker & Humblot. München.

De Duitsche romantiek is een veel gaver en omvattender beweging geweest dan de Fransche, veel rijker ook en ingrijpender dan de Engelsche. In Frankrijk en Engeland met hun roemvol litterair verleden was de romantiek een min of meer toevallige strooming als elke andere en dichters als Lamartine en Vigny, Wordsworth, Shelley en Keats zijn, met Duitschen maatstaf gemeten, nauwelijks romantici te noemen, zijn althans anders geaarde romantici. Byron en Hugo vertegenwoordigen een rumoerig en zwierig romantisme met veel uiterlijke allure en Walter Scott leverde het stof voor zijn romans. Duitschland echter had een lange periode van innerlijke verscheurdheid door de reformatie achter zich en in de romantiek gaat het zich op zijn vroegere kracht en grootheid bezinnen. Bovendien is in Duitschland een factor in de romantiek werkzaam, die elders van weinig beteekenis was, de muziek. De romantiek is daar een wezenlijke alomvattende beweging geweest, volgens Richard Benz de eenige groote streving naar een levenscultuur. Zij trachtte het geheele leven te doordringen en te oriënteeren en hieruit blijkt reeds dat het iets meer was dan maanschijn- of ruïnenverheerlijking, iets meer ook dan wat gedweep met de middeleeuwen, zooals de doorsnee-ontwikkelde zich de romantiek gewoonlijk voorstelt. De geweldige figuur van Goethe staat voor den niet-Duitscher een zuivere waardeering der romantiek hinderlijk in den weg. Deze klassiek-evenwichtige stelt alle figuren en strevingen naast zich zoo zeer in de schaduw, dat zij onbelangrijk schijnen, waarbij men echter voorbijziet dat Goethe een enkeling is en in zijn enkelheid weinig representatief voor het Duitsche volk.

Wij vergeten te gemakkelijk, dat anderhalve eeuw geleden niemand de groote kathedralen bewonderde, die nu onbruikbaar dreigen te worden wegens de toeristen — Friedrich Schlegel, de wetgever der romantiek, woont in 1803 geruimen tijd te Parijs, eer hij, erop attent gemaakt door de Boisserée's, de Notre-Dame gaat zien en leert bewonderen —, wij vergeten dat niemand zich voor de Vlaamsche en Duitsche primitieven, nog veel minder voor de groote Hollanders interesseerde, dat de werken der middeleeuwsche litteratuur in alle formaat, van de liederen tot de romans, volkomen onbekend waren. Deze ontzaglijke omkeer is slechts èen der gevolgen van de hoofdzakelijk Duitsche romantiek. Zelfs Goethe moet een oude man worden, eer hij van al deze dingen iets gaat vermoeden. Ieder van ons weet meer van middeleeuwsche kunst en voortbrengselen dan Goethe er ooit van gedroomd heeft. Men leze welk een schok Goethe ondergaat, als hij, vijf en zestig jaar oud, in 1814 te Heidelberg de Aanbidding der Drie Koningen van Rogier van der Weyden (destijds aan de van Eycks toegeschreven) te zien krijgt. „Vor dem grossen Bild Eycks, bericht Wilhelm Grimm aan Arnim, hat Goethe lange schweigend gesessen, den gansen Tag nichts darüber geredet, aber nachmittags beim Spaziergang gesagt: Da habe ich nun in

meinem Leben viele Verse gemacht, darunter sind ein paar gute und vielleicht mittelmässige. Da macht der Eyck ein solches Bild, das mehr wert ist als alles was ich gemacht habe.... Da hat man sich voor allen Eindrücken neuer und störender Art zu hüten gesucht, und nun tritt da mit einem Male vor mich hin eine ganz neue und bisher mir ganz unbekannte Welt von Farben und Gestalten, die mich aus dem alten Gleise meiner Anshaunungen und Empfindungen herauszwingt." De klassieke vormenwereld was met de Renaissance en — voor het Noorden — met de hervorming en de Aufklärung, zoo alleenheerschend geworden, dat de verbinding met vroegere groote tijden volkomen verbroken was.

Het begin der romantiek ziet ook Benz in de „Herzensergiessungen" van Wackenroder's kloosterbroeder van 1796, maar hij spint draden naar de Zuid-Duitsche barok en kerkmuziek. Als Tieck en Wackenroder deze op een reis in Noord-Beieren in '93 ondergaan, is het of zij zich de groote afbraak en de verbeeldingsarmoede der hervorming bewust worden. In deze Herzensergiessungen vinden we de karakteristieke elementen der romantiek reeds aanwezig, een voorliefde voor muziek en beeldende kunst zooals zij levend waren in het katholieke Zuiden, daarmede verbonden een sterken gemeenschapszin, en eindelijk een Sehnsucht naar hereeniging van wat vòor een paar eeuwen gescheiden werd. Hoe zeer zij zich verder ook ontwikkelen en van haar uitgangspunt verwijderen zal, deze tendenzen blijven haar bij. De veelvuldige overgang tot het Katholicisme heeft eerst op het einde plaats, als, volgens Benz, de levenwekkende kracht der romantiek reeds gebroken is. Het eerste decennium is de mythische periode met Novalis' „Die Christenheit oder Europa" als wezenlijk kernprogram der romantiek (1899), het stuk, dat op Goethe's raad niet in Schlegel's „Athenäum" opgenomen en eerst jaren later, na Novalis' dood, gepubliceerd werd, zoodat het eigenlijk zijn werking miste. Hieruit blijkt tevens, hoe weinig zich de leidende grootheden zelf van zin en streven der romantiek bewust waren. Eerst latere geslachten hebben dit opstel als de slagader der romantiek herkend.

In de eerste tien, vijftien jaren worden, ondanks Goethe's weifelende houding, alle geesten van beteekenis, tot zelfs Schiller, door de beweging gegrepen of beinvloed. Hölderlin is het model van een romantisch classicisme, Herder en Jean Paul behooren — om in katholieke termen te spreken — niet tot het lichaam, maar geheel en al tot de ziel der romantiek en Kleist is het sterkste dramatische talent der beweging. In de schilderkunst breekt Philipp Otto Runge met het classicisme en vindt den nieuwen weg. In 1810 ontmoet Bettina Brentano, mèt Clemens de zuiverste incarnatie der romantiek, Beethoven te Weenen en ondergaat daar zijn muziek als de eigenlijk romantische openbaring. Fichte is de philosoof der romantische theorie en houdt Friedrich Schlegel een

tijd lang in zijn ban. Tal van steden zijn om beurte brandpunten en centra der beweging, Berlijn, Jena, Dresden, Heidelberg, München, Parijs zelfs, Keulen, Weenen en Rome. Merkwaardig is dat de leiders en theoretici, de Schlegels, eigenlijk niet raszuiver zijn; zij zijn van huis uit classici en philologen en hebben geen verstand van de eigenste taal der romantiek, de muziek. Bij het verschijnen van „Des Knaben Wunderhorn", een der triomfen van de beweging, schrijft Friedrich, naar aanleiding van Goethe's welwillende bespreking daarvan, een woedenden brief aan zijn broer August Wilhelm: „Goethe hat ein ausschweifendes und skandalöses Lob auf Brentano wegens der Pöbellieder aufgestellt; die deutschen Gelehrten zusammen sind jetzt ein wahres Zigeunergesindel. Gott sei Dank, dass wir heraus sind!" Tusschen Brentano en Friedrich heeft het nooit gevlot. — Zij waren elkaars tegenvoeters, Brentano louter poëet, fantast, troubadour, niet de moeite nemend om zijn vondsten op te teekenen, te kinderlijk en grillig om onder menschen zijn weg te vinden, Friedrich Schlegel, een koortsachtig werker, streberisch, vol plannen, een artistiek philoloog, hoekig en autoritair. Als dichter telt Brentano mede onder de allereersten; hij brengt wat Zuidelijke luchthartigheid onder die zwaar levende Germanen en zingt zich uit in wonderen van klank en melodie.

De roemvolste jaren der romantiek vallen samen met Duitschlands aanvankelijk dreigende en eindelijk volgende vernedering. De wisselende politieke lotgevallen in het eerste decennium der negentiende eeuw hebben het wezen der beweging beinvloed en gewijzigd. Daar is allereerst de zoogenaamde secularisatie der kerken en kloosters van 1803. Het versjacheren en op de markt brengen van kerkelijk beeld- en schilderwerk heeft de bekendheid met en den zin voor oude kunstschatten op groote schaal in de hand gewerkt. Vervolgens sloeg de algemeene stemming over in sympathie voor de verdrukten en beroofden en dit versterkte de katholizeerende tendenzen, die in de beweging van den beginne af werkzaam waren. Deze tendenzen blijven zich doorzetten, doch als na den vrijheidsoorlog en den val van Napoleon Pruisen vooral als een machtige staat herrijst, is het met de romantiek als ingrijpende en omvattende beweging gedaan. De school der Nazareners te Rome met Overbeck aan het hoofd is nog slechts een slappe voortzetting van wat eens met zooveel geestdrift in het vaderland begonnen was. In Duitschland tiert nog jarenlang een uiteengeslagen nabloei van de romantiek, in litteratuur, in schilderkunst, in muziek, in de wetenschap, doch het is een nabloei zonder samenhang.

Richard Benz heeft met hart en liefde de geschiedenis geschreven der romantische beweging, met een sterk besef van het primaat van het geestelijke, met een zuiver gevoel ook voor wezenlijke cultuur. Als niet-Katholiek heeft de katholieke strooming in de romantiek voor hem niet die waarde, die zij voor ons heeft; soms

wordt de indruk gewekt, of het overgaan tot de moederkerk eigenlijk een soort noodlanding is, een uitweg bij verzwakkende vitaliteit. Maar doorgaans ziet hij ook hierin zuiver en zijn boek zal voor langen tijd de opvattingen over deze merkwaardige beweging, die de Duitsche romantiek heet, bepalen. Benz heeft veel niet gekende of vermoede perspectieven geopend en samenhangen ontdekt, die tot een verder onderzoek uitnoodigen. Bij een zoo moeilijk te omlijnen, een zoo veelvormige en contourvage geestesbeweging als de romantiek er een was, heeft de schrijver harer geschiedenis een scherpspeurend zintuig noodig, een ahnend vermogen om de beweging in al haar verwortelingen en vertakkingen te kunnen blootleggen. De toekomst zal zeggen of Benz' speurzin hem overal op het juiste spoor heeft geleid, maar dat hij een waarde- en stijlvol werk over de Duitsche romantiek schreef, zal wel niemand ontkennen.

BOEKENSCHOUW

CLEERDIN (Vincent) DE KATHEDRALE BASILIEK VAN SINT JAN TE 's HERTOGENBOSCH. Museion-reeks no. 7. *f* 1.50. Van Munster, Amsterdam.

Van Munster's uitgeversmaatschappij te Amsterdam geeft in haar „Museionreeks" een aantal monografieën (de helft ongeveer text en de helft illustratie) uit, die elk kunstliefhebber welkom zullen zijn. Een zevental zijn er reeds verschenen, een groot aantal is nog in voorbereiding. De beeldende kunst uit verschilende tijden en landen zal erin vertegenwoordigd zijn. Dit is no 7. en Vincent Cleerdin leidt er den lezer door de Sint Jan van den Bosch, verklarend en illustreerend.

VALK (Dr. W. L.) DE BEHEERSCHING DER WERELDECONOMIE. Een onderzoek betreffende de voorwaarden van stabiele welvaart en wereldvrede. (170) W. de Haan, Utrecht.

Dit geschrift condenseert de resultaten van een twintigjarig denken over economische problemen. Het kan dus niet in een paar woorden beoordeeld worden, weshalve wij hier volstaan met een warme aanbeveling van dit werk, geboren uit een grooten zin voor de realiteit en een groote liefde voor welvaart en vrede der volkeren. De schrijver is het individualisme principieel nog net te boven, maar vele van zijn praktische raadgevingen zijn toch bruikbaar.

BANNING (Dr. W.) HEDENDAAGSE SOCIALE BEWEGINGEN. Achtergronden en beginselen. (244) *f* 3.90 en *f* 4.90. v. Loghum Slaterus, Arnhem. 1938.

Een sociologische beschouwing over de groote sociale bewegingen van dezen tijd: Liberalisme, Rooms-Katholicisme, Calvinisme, Socialisme en Fascisme, zorgvuldig en objectief bestudeerd, waarin uiteraard de voorkeur van den schrijver voor een humanistisch Socialisme niet verborgen blijft, ofschoon het als regel achter de objectieve bestudeering van achtergronden en beginselen schuil gaat. Geen lees- of leerboek, maar een studieboek voor geleerden.

Mr. Carel Vosmaer
1888 – 1938

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Het was in Mei vijftig jaar geleden, dat de Nederlandsche culturele wereld opgeschrikt werd door een doodsbericht uit Montreux, meldend dat aldaar Mr. Carel Vosmaer ontslapen was. Niet lang te voren had hij nog als Flanor geschitterd, ja in het zelfde vertrek waar hij overleed nog de tekenpen gehanteerd; vandaar dat zijn verscheiden een volkomen onverwachte slag was, aanleiding gevend tot verschillende herdenkingen, wier verzameling om meerdere redenen interessant genoemd kan worden. Immers Vosmaer stond in zijn dagen op het voorplan, hij kwam met iedereen en alles in aanraking en vandaar dat hij een beroemdheid genoot als weinige zijner land- en tijdgenoten; een beroemdheid bovendien over de grenzen gaand waar hij in West-Europa als zeer verdienstelijk kunsthistoricus bekend stond. Het is voor den letterkundige Vosmaer misschien niet zonder betekenis geweest, dat hij over Rembrandt tot de literatuur kwam; maar voor den mens is het tekenend, dat hij als schrijver debuteerde met Eene studie over het Schoone en de Kunst, waarvan hij de Platonische beginselen zijn hele leven bleef huldigen. Met de bekende Nederlandse voorzichtigheid, verkende de jurist hierin eerst het terrein dat hij nadien — in den beginne uit liefhebberij, dan ex professo — zou betreden, en huldigde deze geste den wetenschapsman, terzelfdertijd was zij een bewijs hoe voor hem altijd wijsheid boven schoonheid moest gaan; al trachtte hij — naar werd aangetoond — in zijn levensleer meer bepaaldelijk tot een innige vereniging van kunst en kennis te komen.

Die de wijsheid heeft, heeft d'edelste kracht;

zong de dichter van Nanno en wel toonde hij zich van zijn jeugd tot in zijn ouderdom daarvan een aanhanger. De man die later tot een zo treffende als gemakkelijke — zij het gedeeltelijke — erkenning van verschillende tijdgenoten kwam, had in zijn jeugd geleerd hoezeer deze verworven wijsheid een onwaardeerbaar iets was.

De betekenis van Vosmaer ligt minder in de werken die hij naliet, dan in de plaats welke hij innam. Hij stond in het centrum van het toenmalige Nederlandse literaire leven, en inderdaad heeft wellicht geen der Nederlandse literatoren, in het laatste decennium voor zijn dood, een zo grote invloed uitgeoefend. Man van een verbazende werkkracht, bezat hij daarbij een uitgebreide en wisselende belangstelling, welke zich zover het hem mogelijk was uitstrekte. Intussen verder zien dan de gestelde grenzen kon hij niet, want zo iemand dan was Vosmaer een kind van zijn tijd in alle opzichten. In merg en been liberaal, geheel doortrokken van de negentiende eeuwse materialistische vooruitgangsphilosophie, gestreeld door het besef dat het rationele steeds sneller op weg naar de overwinning was, bleek hij niet in staat het andere ook levende te schatten of te waarderen. Te geloven was in zijn oog meer dan een dwaasheid, het dogma een der toppunten van onvrijheid en onwezenlijkheid, en hoe beperkt tenslotte zijn kunstopvatting niettegenstaande alles was, kan daaruit blijken, dat hij het poetische met het aristocratische vereenzelvigde en zo tot een begrijpen van realisme en impressionisme komen kon noch wilde. Te sterk door onze Oosterburen beïnvloed, had hij geen inzicht in en evenmin belangstelling voor de opbloeiende Franse negentiende eeuwse literatuur; Flaubert scheen hij niet te kennen en van Zola had hij een instinctieve afkeer. Dat deze manco's hem zelf niet opvielen is minder onbegrijpelijk dan men op het eerste gezicht denkt. Vosmaer stond bovendien te vooraan dan dat anderen hem daarop konden wijzen. Kwamen Piersons waarschuwingen te laat, die van Huet kon hij te gemakkelijker terzijde leggen, waar hij daarin de uitingen

van een oude schoolkameraad herkende. Was Vosmaer niet overtuigd van zijn eigen voortreffelijkheid, hij was zich wel bewust van zijn eigen waarde.

* * *

Geboren te Den Haag als zoon van den directeur der algemene landsdrukkerij (1826), studeerde hij te Leiden in de rechten, om nadien verschillende betrekkingen bij de rechtspraak waar te nemen. Na zijn debuut (1857) kwam hij in de Spectator-kring, om in 1864 G. Keller als Flanor op te volgen. Na 1873 wijdde hij zich geheel en al aan letteren en kunstgeschiedenis en publiceerde in die tijd dan ook zijn belangrijkste werken ingeluid door *Vogels van diverse Pluimage* en afgesloten met *Inwijding*. De *Vogels* hebben in de Nederlandse letteren een goede klank, doch meer is hun auteur beroemd als schrijver van de roman *Amazone* en dichter van *Nanno, Eene Grieksche Idylle*. Daarnaast verscheen dan nog onder meer — als *Een Zaaier Studiën over Multatuli's Werken* — van zijn hand *Londinias*, een geestige beschrijving ener reis naar Londen in Homerische trant. Kan men aan dit alles de verdiensten welke het bezit niet ontzeggen, Vosmaers beste en belangrijkste arbeid vormen zijn *Vlugmaren* uit de Nederlandsche Spectator, waarvan er sommige in een drietal delen herdrukt werden. In deze *Vlugmaren* was hij op zijn best, niet te diepgaand noch te oppervlakkig; puntig, ter zake en op den man af. De man die van Multatuli's pen kon schrijven, dat hij haar beurtelings als pen, degen en houweel gebruikte; hanteerde haar hier zelf, naar hij wilde, nu vlijmscherp dan strelend. Zijn tegenstanders kenden haar bewegelijkheid en waren er tegen gewapend; zijn medestanders prezen haar qualiteiten te luider waar zij haar zelf niet behoefden te vrezen, daar Vosmaer over de Spectator en zijn medewerkers waakte als een kasteelheer over zijn burcht en bewoners. En Vosmaer voelde zich dan ook als een soort beschermer en tegelijkertijd — en dit in veel sterkere mate — als een docent, en het was met name het laatste wat het hem moeilijk zal hebben gemaakt het aangeboden Leidse professoraat van de hand te wijzen.

CAREL VOSMAER

Het is een voor die dagen tekenend feit, dat de zelfde universiteit waar men Huet niet wilde, wel Vosmaer in haar midden verlangde. Immers de Hagenaar had zich altijd gehoed voor het singuliere. Nooit had hij de auteur kunnen zijn van een stuk als Huets *Een Avond aan het Hof*, waarin hij zelf het ongepaste aanwees. Vosmaer was voor alles voorzichtig. Bezat hij een aangeboren distinctie en eenvoudigheid welke den aristocraat in hem kenmerkten, niet minder wist hij zich beschaafd, breed ontwikkeld en vooral aesthetisch voelend. Beminnaar van het schone, wilde hij het Nederlandse volk op zijn wijze ermee in contact brengen, en ziedaar de oorsprong van zijn bijna overal docerende toon. De romans *Amazone* en *Inwijding* zijn in werkelijkheid romantisch ingeklede kunstbeschouwingen, de inleiding tot zijn *Vogels* heeft een zelfde algemeen karakter als zijn debuut, en ook verschillende *Vlugmaren* dragen de kenmerken van het lerende. Voor alles is hij de docent wien het verenigingsstreven zeer ter harte gaat. Waar hij een goede visie op Lessing bezat, is het begrijpelijk dat hij, in bescheiden mate en op beperkter terrein, diens weg wilde volgen; doch hem ontbrak evenzeer het breede als het diepe van den beroemden Duitser. Van

nature als Potgieter romanticus werd hij nooit een waar classicus; sterk onder invloed van Heine wist hij zich niet te beheersen juist op die plaatsen waar het het hardst nodig was. De geloofshaat — in waarheid eèn met zijn wezen en zijn werken — vervreemdde hem bovendien van het grootste deel der natie, die allerminst op zijn grofheden in dezen was gesteld. Intussen de aanhoudende werkzaamheid van dezen letterkundigen journalist, gelijk Allard Pierson hem reeds noemde, miste haar uitwerking niet. Weinig oorspronkelijk en weinig geniaal, was hij toch een der weinigen voor tachtig, die enig literair onderscheidingsvermogen bleken te bezitten. Kan het zijn dat andere dan zuiver literaire motieven hem het werk van Marcellus Emants deden prijzen, hij aanvaardde toch ook Perks sonnetten in een tijdperk toen deze dichtvorm algemeen verguisd werd, en hij onderhield, althans in den beginne, relaties met Kloos en de hele tachtigerbent. Reeds in 1877 stelde hij de eis aangaande de eenheid van vorm en inhoud, en ziedaar een stelling voortkomend uit een inzicht, dat toentertijd al te zeldzaam was. Ongetwijfeld leidde hem bij een en ander zijn gelukkige natuurlijkheid en eenvoud, doch dat hij dit alles wist te verbinden met een gedistingeerdheid en onderhoudendheid, het toenmalige tijdperk voor een groot deel vreemd, is niet de geringste zijner verdiensten. Meerderen hebben getuigd van zijn rijpe en rijke geest, en niet ten onrechte is hem de lof toegezwaaid, dat hij veel voor anderen heeft kunnen zijn omdat hij ervoor gezorgd had zelf veel te zijn. Vosmaer was een belezen man, een artistiek dichterlijk geleerde. Meer verstandelijk dan gevoelig en allerminst klassiek rustig, bleek hij als voortzetter der Lessing-traditie een figuur met eigen verdiensten en qualiteiten. Zijn ideëen over het schone trachtte hij aan de practijk te toetsen, en al is het niet te ontkennen dat de theorie veel hoger stond, meerdere zijner werken getuigen toch van kennis, inzicht en talent. Brede geest was hij meer een receptieve dan creatieve verschijning, maar op zijn terrein streefde hij naar het hoogste. Een eerbiedwaardige kennis der Westeuropese letteren bezittend, hoedde hij zich zoveel mogelijk voor overdrijving en overschatting, doch wist ook al het opkomende, naar zijn inzichten, te waarderen.

Naast de Vlugmaren heeft de auteur zich een grote bekendheid verworven met zijn Odussee- en Ilias-vertalingen, doch ook in zijn overige werken bleek hij een begaafde persoonlijkheid. Soms ontbrak het dezen letterkundige aan goede en voldoende taalbeheersching, doch dit kan niet verhinderen dat men onmiddellijk getroffen wordt door de geest der bekende Bladen uit mijn Levensboek in de Vogels, dat men mede de schoonheid in een novelle als Eene Preek in 1629 moet huldigen. Was zijn geest minder oorspronkelijk, hij was wel scherp en vooral vlot. Zijn werk is over het algemeen dan ook licht, al draagt het niet zelden de tekenen der tweeslachtigheid, ontsproten aan de splitsing van zijn wezen in geleerde en kunstenaar. Is het op het eerste gezicht onbegrijpelijk hoe de redacteur van de deftige Spectator een vriend van Multatuli kon zijn, men zie in dit verband niet over het hoofd dat hij zelf niet aarzelde fors en diep te snijden, waar hij van mening was dat zachte heelmeesters niet pasten, en zijn werk zich over het algemeen niet onderscheidt door de gedragenheid welke Nanno siert. In zijn geest — hoe paradox het ook schijne — stond Londinias niet ver van Een Zaaier, en toen hij het tweede deel zijner Vogels met de novelle Van twee Koningskinderen sloot, had hij de grondslag voor zijn Amazone al half gelegd. Nog altijd bezit deze roman in de Nederlandse letteren een bepaalde roem. Prees Vosmaers — door hem bovendien zo heftig bestreden — tegenstander Thijm hem bovenmate, Huet en Pierson keurden hem af in scherpe bewoordingen. Daarna komende beöordelingen legden bijna alle de nadruk op het bijzondere van dit werk, dat kunstgeschiedenis aan verbeelding trachtte te huwen. Moest deze verbintenis vanzelf aanleiding geven tot verschillende gebreken, niettegenstaande al zijn feilen blijft Amazone toch voor die dagen (1880), een boek van betekenis en zijn auteur waardig. Twee jaar nadien verscheen zijn beste dichtwerk — Nanno — terwijl zijn zoon, na zijn dood, een minder geslaagde — bovendien niet voltooide — roman onder de titel Inwijding

uitgaf, waarin de problemen en tendenzen van *Amazone* nog verder doorgevoerd waren.

* * *

Het is bekend hoe Vosmaer door de jongeren — meer in het bijzonder door Van Deyssel — fel bejegend werd, en toch zo dezen zich ergens sterk vergisten, dan was het wel hier. Zij zagen bijna uitsluitend Multatuli als hun voorloper, doch vergaten dat het Vosmaer geweest was, die voor Douwes Dekker ruimer baan had gemaakt en zo hun de weg gewezen. Is hij enigszins naast Pierson te stellen, hij was niet zo breed als deze Nederlandse Sainte-Beuve al deelde hij met hem de liefde voor Lessing, Goethe en Heine. Steeds meer werd hij in artistiek opzicht ingetogener, en vandaar dat zijn heftigheid op andere terreinen te sterker tegen deze artisticiteit botste. Is het te betreuren dat het hem zo sterk aan oorspronkelijkheid ontbrak, ook zo heeft hij genoeg verdiensten om meerdere zijner gebreken door de vingers te zien; al zal men nooit tot een volledig aanvaarden van het door dezen modernen heiden voorgestelde komen. De laatste uitdrukking is van Dr. J. P. Boyens die haar in zijn dissertatie over Vosmaer bezigde. De auteur die daarin voor het eerst een volledig beeld van den Hagenaar ontwierp, toonde in zijn werk aan hoe sterk onoorspronkelijk hij was, hoe men de spontaniteit bij hem mist, hoe het klassieke altijd een min of meer oppervlakkig vernis op zijn eigenlijk romantische natuur was en hij de oudheid door een sterk idealiserende romantische bril zag. De *Vlugmaren* noemde hij het dagboek van een Haags vrijdenker, die echter juist aan de godsdienst zijn grootste aandacht besteedde, terwijl hij hem in het godsdienstige een zestiende eeuws Voltairiaan noemde. Het is begrijpelijk, dat deze en dergelijke uitspraken — de deskundige lezer zal er hierboven nog enkele terugvinden — stof deden opwaaien, en J. P. Boyens' werd dan ook — hoewel voor een groot deel ten onrechte — van partijdigheid beschuldigd. Nochtans over het algemeen is deze kenschetsing niet te loochenstraffen; Vosmaer was inderdaad een persoonlijkheid met verdiensten maar niet zonder gebreken.

Zo trachte men den auteur van *Amazone* te situeren en waarderen. Het zal dan inderdaad blijken dat deze man voor wien de schoonheid de enige godheid was, en die eigenlijk meer latinist dan hellenist bleek, een eigen plaats in het toenmalige Nederlandse literaire leven innam en zo tot in onze dagen een centrale en betekenisvolle figuur blijft.

RETZBACH (Dr. Anton) HET KERKELIJK RECHT. Voor Nederl. en Beligë bewerkt door P. Dr. H. van Groessen O.M. Cap. (773) *f* 5.50 en *f* 6.25. Romen en Zonen, Roermond.

Dit werkje past geheel in de rij boeken die Romen en Zonen te Roermond reeds vroeger uitgaven, De Katholieke Moraaltheologie en Katholieke Dogmatiek. Voor priesters en juristen allereerst komt dit boek in aanmerking. Overzichtelijk en betrekkelijk uitvoerig bebehandelt het de kwesties van het kerkelijk recht. Waar het kerkelijk recht aan het Nederlandsche en Belgische gecodificeerde recht raakt, zijn door vakkundige medewerkers verhelderende aanteekeningen aangebracht.

Een groot driemanschap in de hedendaagsche Fransche literatuur:

Bernanos, Mauriac en Daniël-Rops

door Dr. B. M. BOEREBACH.

De hedendaagsche Fransche literatuur vertegenwoordigt vooral een zedelijke waarde. Al stelt de Fransche lezer deze literatuur de voorwaarde van een bepaalde p o ë z i e in zich te dragen, eischen van o n t s p a n n i n g s l e c t u u r stelt hij haar bepaaldelijk niet. De Fransche litterator m o r a l i s e e r t en het is een in onze dagen sterk-levende, algemeen aanvaarde opvatting, dat iedere letterkundige schepping zich aan de regels der ethiek te onderwerpen heeft. Het is een schrijver van standing onmogelijk aan deze conceptie achteloos voorbij te gaan.

De humanistisch geaarde Franschman geeft er zich rekenschap van, dat het vleesch in den mensch een ontzagwekkende macht beteekent, die zijn redelijk menschzijn goeddeels omvangen houdt en die haar heerschappij over ieder element van het menschelijk leven tracht uit te strekken. Er is weinig voor noodig hem te doen begrijpen, — althans in onze jaren — dat deze macht vóór de verschijning van het christendom welhaast grenzenloos was, haar mysterie ontwijfelbaar en haar kracht onberekenbaar. Hij aanvaardt, dat de komst van het christendom een volslagen ommekeer te weeg bracht; dat sindsdien de strijd tegen het vleesch is aangebonden, gemarkeerd door overwinningen en nederlagen aan beide zijden; dat echter, wààr ook de overwinning op een bepaald oogenblik vallen mag, het leven gesymboliseerd wordt door een eeuwigen strijd tusschen de begeerlijkheid des vleesches en den godsdienst; een strijd, waarvan de zielen den voortdurenden invloed ondergaan. Vandaar de geboorte van drama's en van bijzondere psychologische gevallen, in romanvorm gegoten door een Bernanos, een Mauriac, en een Daniel-Rops, die den lezer hartstochtelijk vermogen te interesseeren.

Het psychologisch drama vormt tengevolge van deze opvattingen het knooppunt van ieder litterair werk. En het valt niet te ontkennen, dat deze conflicten, die in de menschenziel huizen, den roman of het tooneelstuk een superieur belang geven. Voor den katholieken schrijver is het ook niet de eerste vraag, of de rede of de plicht de overwinning zullen behalen op hartstocht of vleesch: het gaat er vóór alles om het wisselend spel der zonde te beschrijven, zonder daarbij intusschen de eischen der moraal, die hij aan zijn geestesscheppingen behoort te stellen, uit het oog te verliezen. Een moeilijk op te lossen vraagstuk voorwaar. Het gaat er om tegelijk waar en kuisch te blijven; anders gezegd, de gedragsregel van den kunstenaar te volgen, die vóór alles ver-

mijdt de rechten van het waarachtig leven ook slechts op eenigerlei wijze aan te tasten, maar die zich evenzeer verre van de bezwarende verantwoordelijkheid houdt, die de onkuische schrijver of de schaamtelooze sophist op zich laden.

Er zijn verschillende manieren van katholiek schrijver te zijn. Men kan zich ten doel stellen de ontwikkeling van een dogma of een gebod der Kerk; en Un Divorce van Paul Bourget is daar een zeer illustratief voorbeeld van. Anderzijds echter zijn er de romans van een Baumann en een Louis Artus, of de drama's van een Paul Claudel, die weliswaar, in denzelfden bodem geworteld staan, maar die, zonder meer bepaaldelijk de christelijke orde te verheerlijken, méér direct het godsdienstig leven in al zijn schakeeringen, met al zijn diepten en zijn eischen, tot voorwerp hebben. De katholieke romankunst van dit oogenblik daarentegen beoogt naast het laatstgenoemde nog een tweede doel n.l. de sporen van het christelijk leven in een ontkerstend leven bloot te leggen en op schrijnende wijze de ellende van den mensch te teekenen bij de afwezigheid van God uit een groot deel dezer wereld.

DANIEL ROPS

„Katholiek wordt daarmee ieder boek, dat zich bezield toont van den katholieken geest. Zulk een boek laat alle stoutmoedigheden toe en geen enkele hartstocht is het vreemd, omdat geen enkele hartstocht, helaas! de katholieke ziel vreemd is. Evenwel legt onze godsdienst ons de plicht op, onze hartstochten te matigen, zij schenkt ons de kracht ze te overwinnen evenals de middelen tot genezing, wanneer wij door oogenblikkelijke nederlagen gewond zijn. Als ik dien geest in een roman terugvindt, moet ik daarin den christelijken geest erkennen", schreef kort geleden een voornaam Fransch litterator, l'abbé Calvet. „En ik vraag daarbij niet, opdat het boek voor mij aanvaardbaar wordt, dat het mij stichten zal.... Er bestaat een noodzakelijkheid

de boeken volgens de bepaalde categorieën van lezers, waartoe zij zich richten, te rangschikken, maar die rangschikking beteekent g e e n o o r d e e l o v e r d e a r t i s t i e k e w a a r d e, noch o v e r d e n g e e s t d e r b o e k e n. En deze twee dingen heeft men vaak verward."

De moderne Fransche katholieke schrijver van het formaat van een Bernanos, een Mauriac of een Daniel-Rops, weigert zijn kunst in het kader van een willekeurige logica te wringen. De kunst bestaat voor hem in het scheppen van een evenwicht in de onsamenhangendheden van onze natuur, en zulks tegen de lessen van een zijner leermeesters, Dostojefski, in, die er zich van weerhoudt orde in de chaos van het inwendig leven te scheppen en die er veelal zelfs angstvallig voor waakt deze ongeordendheid te laten, wat zij is, zonder te trachten haar te oordeelen en zich nauwelijks de moeite gevend er wezen en oorzaak van na te speuren. De Fransche moderne schrijver staat daarmee voor het probleem een trait-d'union te vinden tusschen de groote Fransche roman-traditie, waarvan Balzac een der zuiverste vertegenwoordigers is, en de door buitenlanders als Meredith, Hardy, Tolstoj en Tourguenief in deze kunst nieuw aangevoerde elementen. Het gaat er om geen enkele van onze zielsziekten, gebreken en tekortkomingen te verhelen, zonder daarbij echter een gezond oordeel uit het oog te verliezen. „Alles onder woorden brengen, maar onder kuische bewoordingen en de meest vèrgaande stoutmoedigheid aan een even groote zedigheid paren": deze Mauriac-uitspraak schijnt de twee wezenlijke criteria in zich vervat te houden, en de mogelijkheid te scheppen de vrijheid v a n d e n s c h r ij v e r en d i e v a n z ij n h e l d e n in onze dagen onderling te verzoenen. Het voornaamste doel van de literatuur toch is de geestelijke activiteit in de onbezielde materie voelbaar en zichtbaar te maken: door echter a priori een conclusie te aanvaarden overeenkomstig gevestigde gebruiken, denatureert men onwillekeurig de feiten, vervalscht men karakters en vertraagt men de handeling. Om hier te slagen moet de schrijver zich in een staat van volkomen onpartijdigheid houden, in de verwachting verkeeren, eensklaps, onvoorziene horizonten te zien opengaan, eventueel zelfs bereid zijn om zijn oorspronkelijk opgezet verhaalplan los te laten, teneinde het verhaal een méér persoonlijke, meer waarschijnlijke en meer menschelijke noot te geven. Het geheim der harten doorgronden, zeker, maar zonder een oogenblik de gedachte uit het oog te verliezen, dat deze speurtocht naar het zeldzame en het meest geheime en meest ongewone in den mensch, die hem verplicht op onvoltooide objecten te werken, met de uiterste voorzichtigheid en streng-methodisch behoort voortgezet te worden. De schrijver toch riskeert ieder oogenblik de eenheid van den menschelijke persoon aan te tasten en het is bijgevolg noodzakelijk, dat hij zich bij voortduring rekenschap geeft van het gevaar, dat er in zou liggen van de mensche-

lijke schepselen slechts de meest tegenstrijdige opwellingen te registreeren, slechts hun meest onbestemde gebaren in aanmerking te nemen, of wat ook gebeurt, daarbij a priori 's menschen hang naar een onbekend hiernamaals of het geloof in een ander leven in het magazijn van verouderde accessoires weg te bergen.

De tijd, waarin men zich van den roman bediende om er zijn ideeën in tot uitdrukking te brengen, ligt nog niet ver achter ons. In onze dagen is het de albeheerschende zorg van den schrijver de wetten van het genre — roman, tooneelstuk of novelle — terug te vinden en die in al haar volkomenheid in acht te nemen: De inachtneming dezer wetten werd tot een integreerend deel zijner schepping. De romanschepping beteekent een exteriorisatie van het inwendig leven en een overdracht daarvan in het onderscheiden, onderling onafhankelijke bestaan der individuen, door den schrijver ten leven gewekt. Zij veronderstelt een gelukkige, spontane binding tusschen het persoonlijk en lyrisch levenselan van den schrijver en de dramatische levensgebaren zijner individueele romanhelden; zij vraagt om een voortdurende aanwezigheid van den schrijver, met zijn vitaliteit, zijn zielsverlangens, zijn oogenblikkelijke gemoedsgesteldheid, zijn levenselan en soms zijn levensmoeheid, maar tevens om de aanwezigheid van wat Mauriac eenmaal noemde de „psychologische fataliteit", die maakt, dat de schepselen zijn, wat zij zijn, hun lotsbeschikking volgen en zulks dikwijls in spijt van zichzelven. Een gevolg van deze opvatting is, dat deze groote schrijvers het leven een bijzondere, maar wezenlijke beteekenis teruggeven: zij grijpen regelrecht in het rijke, tintelende leven en ontdoen het van de parasitische vegitatie van kunstmatige vooroordeelen en bekrompen conventie's, waarin zoo menig bestaan dreigt te verstikken. Zoodra hun helden zich inzichzelve keeren, — en Daniël-Dops, Bernanos en Mauriac dwingen hen tot dit gebaar — ontdekken zij een tweede persoonlijkheid in zich, verschillend van degene, waarin zij zich hullen in hun dagelijkschen omgang met hun gelijken. Een heftige inwendige strijd komt veelal voort uit de confrontatie dezer figuren aan haar waarachtig ik, tenminste bij degenen, wier geweten nog niet geheel werd afgestompt. Van deze hartstochtelijke conflicten ondernemen een Bernanos, een Rops en een Mauriac in ieder hunner romans de studie.

Anders gezegd, de roman, die naturalistisch was in de dagen van een Zola, die tot een ideeën-roman werd met Bourget en evolueerde tot een zuiver-psychologischen roman met Proust, kreeg een metaphysiek karakter met een Bernanos, een Mauriac en een Daniel-Rops. De onevenwichtigheid van geest, die op het einde van den oorlog volgde, heeft dèze groote uitwerking gehad, dat zij den genadeslag heeft toegebracht aan de kleinzonen van Voltaire en de achterneefjes van Monsieur Homais, het symbool van den ideeën-loozen, zelfgenoegzamen, materialistischen, platten burgerman, die er zonder dat nimmer in ge-

slaagd zouden zijn zich uit den ban van den afschuwelijken glimlach van een Renan of een Gide los te maken. De tegenwoordige Fransche jeugd, voorzoover zij eenmaal tot de leiding van haar land zal geroepen worden, heeft opnieuw begrepen, dat alle wanorde en alle ongelukken eener groote natie, als de hare, voortkomen uit de verzaking aan het traditioneele geloof. Zeker, er zijn er nog onder haar, die uit naam van een valsch-humanistische opvatting, van een verkeerde vrijheids-conceptie, de Kerk bestrijden. Het meerendeel echter begrijpt weer, dat de mensch het levensprobleem slechts vermag op te lossen, en in den nimmer-aflatenden innerlijken strijd slechts verademing vindt, bij een afzwering van zijn persoonlijke trots aan Gods voeten. Zij aanvaardt de meening, dat geen mensch vrij is, zoolang hij twijfelt. Zij draagt de overtuiging, dat deze nieuwgeboren ideeën-gemeenschap, die het leven zijn vorm geeft, de natie niet alleen doet leven, omdat zij de harten vereenigt en een ieder individueel staande houdt, maar ook, omdat zij boven allen, een verheven ideaal van Waarheid stelt, met betrekking waartoe het den enkeling mogelijk is te oordeelen over recht en onrecht. In deze geesteskentering hebben Bernanos, Rops en Mauriac hun onmetelijk aandeel.

Zij stelden den geest in staat de goddelijke natuur te naderen in volkomen onafhankelijkheid van de wetten der logica, die, helaas, velen niet meer tot God vermochten te voeren in onzen tijd van sophistiek. De overtuiging brak zich baan, dat het bewustzijn van onze vrijheid een grens met zich brengt en dat onze mogelijkheid tot handelen haar begrenzing vindt in het gevoel van een plicht, die ons noopt te gehoorzamen aan iets, wat bùiten en bòven onze persoonlijkheid ligt. De gedachte drong zich daarbij tevens op, dat deze gehoorzaamheid den mensch in geenen deele verkleint, dat daarin integendeel het aanrakingspunt ligt tusschen den kleinen mensch en de grondelooze oneindigheid. De godsdienst hernam hiermee vanzelf zijn plaats in de literatuur, welke, als een andere geestesmanifestatie, den band met eerstgenoemde nimmer meer behoort te verliezen. De Fransche literatuur van dit oogenblik toont zich òf in gemeenzaamheid met de Goddelijke figuur of.... gaat op tot Haar ontdekking in een moeizaam, maar grootsch avontuur. De atmosfeer van de hedendaagsche literatuur is een atmosfeer van geheimenis; de wereld, die zij overhuift en omwikkeld houdt, is de onze in haar huiveringwekkendheid en schoonheid; het doel, dat zij nastreeft, is de waarheid van het leven ìn en bùiten den mensch. Zij weigert kunstmatige en valsche conclusie's of ontknoopingen. De genade werd voor haar tot een levend ding en een normaal element in de evolutie der persoonlijkheid. Geheel de apologie bevindt zich zoo teruggebracht tot het bewijs van conformiteit tusschen het katholicisme en waarachtig werkelijk leven. En zulk een apologie is die van een Pascal, en van een Chesterton. Men behoeft in

onze dagen de confrontatie van religie en leven niet meer te vreezen. Het dient nergens toe, het zou integendeel beteekenen den godsdienst een slechten dienst bewijzen het probleem des vleesches te ontwijken, de ziel ter eene en het vleesch ter andere zijde te stellen. Hun wederzijdsche „interpenetratie" te ontkennen beteekent een Nietzsche gelijk geven en den godsdienst doen beschouwen als een sanatorium voor bleeke menschen. Voor Mauriac, Bernanos en Rops is het katholicisme en de katholieke kunst niet alleen een toevluchtsoord voor deugd en lijden, het is méér: het is wat Maurras eens zoo kernachtig zeide: „le temple des définitions de tous devoirs."

Boekenschouw

HAVERMANS (Dr. G.) DE MAGIE IN HET DENKEN VAN SCHIZOPHRENEN EN NATUURVOLKEN. (144) *f* 2.90. Romen en Zonen Roermond.

Voor hen, die zich op de terreinen, door dit werk bestreken, bewegen, aanbevolen.

SCHULTE O. M. Cap. (P. Dr. Chrysostomus) ZIELSZIEKEN EN ZIELZORG. (360) Naar het Duitsch. Romen en Zonen, Roermond.

Een boek, dat iedere zielzorger dagelijks dient te raadplegen. Door een op dit gebied wetenschappelijk onderlegd en in de practijk ervaren priester geschreven, die op dit gebied reeds sinds jaren naam bezit. Moge het in veler handen komen, tot heil van zieken en gezonden. Slechts met de op pag. 327, 2de alinea, gegeven oplossing zou ik groote voorzichtigheid willen raden; persoonlijk meen ik, dat aan de daar aangegeven therapie groote bezwaren kleven. DR. L. BERGER

MULOCKHOUWER (D.) GESTICHTSPAEDAGOGISCHE HOOFDSTUKKEN. (238)Met een voorbericht van prof. dr. Ph. Kohnstam. Heinen, Eibergen.

Op dit gebied zijn wij met litteratuur nog niet verwend. De directeur van „Zandbergen" heeft gelegenheid gehad uit eigen ervaring te putten. Zonder het in alles met hem eens te zijn, zullen onderlegde en ervaren lezers een boek als dit met veel nut lezen. DR. L. BERGER

Kosmos-uitgaven, Amsterdam.

PRACTISCH HUISHOUDEN. Onder redactie van M. Moussault-Veegens. (290) *f* 3.90. Met 260 foto's en teekeningen.

ZEILEN EN WEDSTRIJDVAREN MET KLEINE ZEILBOOTEN door M. Ruytenschildt. (127) *f* 1.90. Met teekeningen en foto's.

KLEINE REPARATIES door M. van Gestel Jr. (116) *f* 1.90. Met teekeningen.

WIJ ZWEMMEN VOOR ONS PLEZIER. Door Nida Senff en Stans Scheffer. (240) *f* 2.— en *f* 2.75. Met teekeningen en foto's. Kruseman, Den Haag.

Een naar het Amerikaansch bewerkt boekje over zwemsport.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

MAURIAC (François) PLONGéES. 18 frs. Grasset. Paris 1938.

Een bundel van vijf novellen, die — de titel doet zulks vermoeden — afdalen in de diepe schachten der gevallen menschenziel. Het betreft hier geen portrettengalerij, geen serie karakterstudie's, maar een diepe peiling naar den bodem van smart en geheimnis, waarbij de ziel zich aan de zonde overgeeft en haar eeuwig heil op het spel zet.

Thérèse Desqueyroux vindt een voorname plaats in dezen bundel. Tot geen zijner helden ging méér de liefde van den schrijver uit dan tot deze tragische vrouwenfiguur. In haar werd op de meest volmaakte wijze het drama werkelijkheid, dat Mauriac het meest interesseert: een groote dorst naar liefde, die zich in de bron vergist; een vurige hang naar zuiverheid, die ondergegaan in het kwaad, waaraan het hart zich eenmaal overgaf, voortsmeult in de asch van een verworden leven. En zulks, hoewel deze ziel zich doelbewust overgaf aan het kwaad en ten slotte zelfs haar zonde ging beminnen. De held toch van Mauriac zou zijn geestelijken vader verraden, wanneer hij niet tot op den bodem van het kwaad afdaalde.

Een Thérèse toch doet méér dan een misslag begaan. Als onwetendheid of doofheid voor de stem van het geweten haar zouden belet hebben om God lief te hebben, zou haar drama minder tragiek in zich dragen, het zou minder duister en minder diep zijn: een providentieele ontmoeting, een rustbrengende bekeering zouden voldoende zijn verlossing uit de smart te brengen, zooals zulks in den roman van Bazin het geval is.

Het lot van een Thérèse is veel minder eenvoudig. Mauriac weet, dat er zielen zijn, die de genade bewust weigeren; en dat het voorkomt, dat de zondaar niet minder liefde dan afschuw voor zijn booze daden heeft. Het conflict ligt dan niet louter in den strijd tusschen hartstocht en wil, tusschen vleesch en geest, de vijand drong in de sterkte binnen: de wil begeert en streeft naar het kwaad, de geest is in opstand tegen God.

En zoo is de wroeging over haar misdaad een Thérèse Desqueyroux nog niet voldoende tot redding. Dit mag voldoende zijn om de waarde van Mauriac's scheppingen nog eens in het licht te stellen.

De zeventig pagina's van de novelle I n s o m n i e (die uit 1927 dateeren) herinneren ons aan den onmededoogenden Mauriac van de D e s t i n s en de C o u p s d e C o u t e a u: een wereld zoo diep verzonken in de poel der lagere menschelijke hartstochten, dat geen enkel goddelijk licht er de duisternis van schijnt te kunnen doorbreken: verdoolden, die zich geen rekenschap meer vermogen te geven van eenig verlies. Gelukkig is er de geur van Mauriac's C o n t e d e N o ë l om de teere atmosfeer van l e M y s t è r e F r o n t e n a c in ons geheugen terug te roepen en deze levensellende te verzachten. Zoo vindt de ingewijde lezer de voornaamste richtlijnen van 's schrijvers kunst in dezen bundel terug. Mauriac blijft in dit werk zichzelven gelijk. Vernieuwing of verdieping beteekent het boek niet. Daarom zijn wij verheugd bereids een nieuwen roman in „Candide" te mogen begroeten. Volwassen, ervaren lezers.

Dr. B.

JALOUX (Edmond) L'EGARéE. 18 frs. Plon, Paris 1937.

Edmond Jaloux is een der weinige schrijvers, die den dieperen zin voor romantiek in het menschelijk leven wist te bewaren. Voor de groote massa der huidige Fransche lezerswereld werd romantiek synoniem met kunstmatigheid, suggereert het nauwelijks iets anders meer dan de gedachte aan een samenweefsel van onwaarschijnlijke feiten en gebeurlijkheden, als gewoonlijk opgediend in romans van een minderwaardig genre.

Hoogstens vereenzelvigt men de gewraakte romantiek met een utopistische levensconceptie; met een gedachtengewrocht aan vrouwenbrein ontsproten of met een kinderlijke, gevaarlijke visie op het leven, die de levenswerkelijkheid ieder oogenblik dreigt te logenstraffen.

Als ongezond en onweldadig door de moderne wereld verworpen, worden deze levensdroomerijen en levensmijmeringen, wordt geheel deze wereld van zoogenaamde illusie door Jaloux als niets minder dan als een geheime deur beschouwd, die het den mensch vergunt op een andere werkelijkheid uit te zien, wijder en weidscher, waarachtiger en wezenlijker ook dan die, welk ons leven overhuift en ons van alle zijden omvangen houdt. Meer dan voor een ander denker is deze wereld voor Jaloux slechts een bedriegelijke projectie, een grof, verminkt beeld, in den spiegel van den onmiddellijken en uiterlijken schijn gevormd. Edmond Jaloux is zich intusschen volkomen bewust van de moeilijkheden, die de ontcijfering van het raadsel dezer misvormde beelden biedt, hoe rijke stof zij zijn ontleding ook mogen bieden.

De vele zonderlinge figuren, die Jaloux in zijn romans oproept, verschaffen hem ruimschoots de gelegenheid tot psychologische waarneming en analyse. Het feit, dat deze zonderlinge individuen gehuld gaan in een veelal schilderachtig kleed en dat zij aan de plaatsen, die zij zich tot woning kiezen, een deels beangstigende, deels betooverende atmosfeer verleenen, welke niet nalaat haar raadselachtigheid, haar dreiging of angstige spanning aan wie haar benaderen, mede te deelen, draagt niet weinig tot de verhooging van de interesse bij en stelt den schrijver in staat zijn veelzijdige talenten in ieder opzicht te ontplooien.

Toch stelt Jaloux zich er niet mee tevreden deze romantische figuren voor ons oog op te roepen, wat er min of meer op neer zou komen de helden uit te beelden als slachtoffer van lot of omgeving.

Zijn kunst dringt tot de keerzijde hunner levens door, zonder daarbij echter de zichtbare feiten te verwaarloozen. Vanzelfsprekend is het den schrijver onmogelijk ons deze keerzijde voor oogen te tooveren en moet hij er zich mee vergenoegen ons die te suggereeren. Slaagt hij er nu echter in — en daarin ligt de grootheid van een Edmond Jaloux — ons de zekerheid op te dringen, dat er achter het masker van den schijn inderdaad sprake is van een onbekend aspect der dingen (door zijn evocatieve kracht alléén, zonder daarbij zijn toevlucht te nemen tot ontoelaatbaar commentaar), dan schept hij in ons een staat van onzekerheid, en van onrust, die onze nieuwsgierigheid gaande maakt en die ons vol belangstelling aan de landschappen en figuren bindt, welke hij voor ons oproept. Wat geenszins beteekent, dat de aantrekkelijkheid van het goede romantische verhaal in het algemeen, en inzonderheid van L'Egarée, die van een eenvoudig genoegen is. Het verhaal deelt ons een gewaarwording van schril en bitter lijden mede, gepaard aan een gevoel van streelenden wellust, zooals muziek ons deze mengeling van gevoelens soms schenken kan.

L'Egarée werd tot een synthese van alle kwaliteiten van dezen belangrijken schrijver. Daar Edmond Jaloux uitmunt in de kunst de zichtbare wereld méér te doen uitdrukken dan zij van haar geheimen aan den gewonen sterveling blootlegt, heeft hij machtig bijgedragen tot de vernieuwing van de kunst der beschrijving, waarvan de naturalisten de procédé's waanden uitgeput te hebben, terwijl zij nimmer ook slechts de meest nabije grenzen van de uiterlijke wereld hadden vermogen te overschrijden. Het is uiterst merkwaardig na te gaan, op welke wijze Edmond Jaloux er in slaagt aan het zintuiglijke beeld zijn bekentenissen en openbaringen te ontlokken. Helaas!

moet den mensch, ook den ziener Jaloux, dikwijls de innerlijke beteekenis der dingen ontsnappen en het zichtbare teeken onvertaalbaar blijven, maar achter den verborgen zin bemerkt het oog dan toch het geheimzinnig teeken, terwijl het hart tot wanhoop gebracht wordt om deszelfs onbegrijpelijkheid. Maar die wanhoop alleen beteekent toch een groote vooruitgang.

In L'Egarée vindt de lezer een wondere beschrijving van de Provençaalsche velden, overspookt van de mistral. En te midden der ontwrichting der dingen onder het geweld van den wind en zijn verontrustend mysterie, ondervraagt de schrijver de natuur, die werd als een bedwelmde priesteres, een orakel in trance op haar drievoet.

Dan, onder begunstiging van dit zonderling natuurverschijnsel, leidt de schrijver ons in tot de kennis der levende wezens, die deelnemen aan dit „mystère en pleine lumière" en er onbewust de onweerstaanbare uitwerking op hun zenuwgestel van ondergaan. De jonge Parijzenaar, Laurent Guelbert, dien Jaloux zich tot een zijner helden koos, een kind van mistigen hemel, heeft inderdaad, evenals wij, veel te leeren van de natuur en het leven, waarmee hij, na zijn aankomst in de Provence, gaat kennismaken.

De vreemde ontdekkingen, die de reiziger op het kasteel d'Eymeric, waar hij gastvrijheid vindt, doet, vullen een groot deel van den roman. Het is het deel gewijd aan de beschrijving van een werkelijkheid, die aan onwerkelijkheid grenst. Het andere gedeelte heeft tot onderwerp het brute ontwaken, de schrijnende confrontatie van den droom aan de banale werkelijkheid van het dagelijksch leven: een schel, schril licht ontdoet de helden van hun geheimenis. Een interessant boek voor volwassen ervaren lezers.

Dr. B.

AUVERGNE (Dominique) REGARDS CATHOLIQUSES SUR LE MONDE. (144) Desclée de Brouwer, Paris.

Dominique Auvergne heeft een aantal katholieke schrijvers of vooraanstaande figuren bezocht en dezen een interview afgenomen. De bekendste auteurs zijn hier vertegenwoordigd met uitzondering van Bernanos. Het resultaat van haar bezoeken en gesprekken vindt men in dit boekje. Een hoopvolle militante stemming is wel datgene wat uit deze interviews het sterkste spreekt. Een scherp gesteld evangelisch Katholicisme, dit is de wapenrusting waarin deze schrijvers en werkers te voorschijn treden, Claudel, Maritain, Mauriac, René Schwob, Gabriel Marcel etc. Merkwaardig dat behalve de priesters (een drietal) zoo goed als allen bekeerlingen of althans teruggekeerden zijn. Een aardig reportagewerkje dat, met zijn foto's van de geinterviewden, elk beminnaar der Fransche litteratuur welkom zijn zal.

DUITSCH

PEGEL (Walter) DAS FRäULEIN AUF DEM REGENBOGEN. Roman. J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, Stuttgart. Preis M. 4.80. 1937.

Het merkwaardige van dit boek is dat men van de personen zich geen heldere voorstelling kan maken; dat de motieven van hun handelingen altijd min of meer raadselachtig blijven, dikwijls slechts aangeduid worden en dat de gesprekken die ze voeren uitmunten door kortheid en onduidelijkheid.

Het is alsof men menschen ziet handelen achter een dunne haag van bloemen en slechts uit de verte wat brokstukken van hun conversatie opvangt. De natuurbeschrijvingen vullen dan ook minstens de helft van het verhaal. Bijna voortdurend wordt de natuur gepersonifieerd: de boomen b.v. doen in de lente hun oogen open en in den herfst doen ze ze dicht enzv. Onwillekeurig denkt men dat hier een poging wordt gedaan om „romantisch" te zijn. Het verhaal trouwens versterkt de gedachte. Een fransche jongedame woont onder den oorlog op een hoeve, die haar vader heeft gekocht om haar een veilig en rustig verblijf te geven terwijl hij in een lazaret werkzaam is. Op die hoeve is een gevangen Duitscher, die de tolk

genoemd wordt en ook is wegens zijn perfecte kennis van het Fransch. De jongedame is op hem verliefd. Tot twee keer toe verraadt zij zijn vlucht, zoodat zij beide keeren mislukt. Den laatsten keer wordt hij zwaar gewond. Zij zoekt hem op. Hij mag haar ook wel, maar is er toch niet zoo heel zeker van, dat zij in een huwelijk hun geluk zullen vinden. Na den oorlog gaat de jongedame haar geliefde opzoeken in Noord-Duitschland, in een streek bij de zee. Duidelijk wordt het daar beiden dat zij niet voor elkaar bestemd zijn en de jongedame keert „zonder tranen" naar Frankrijk terug.

Een onbeduidender wezen dan de heldin van dezen roman heb ik nog zelden ontmoet: zij droomt, zij wandelt, zij leest een boekje, zij lijdt aan slapeloosheid. Een bezigheid heeft ze niet: zelfs geen zwemmen of tennissen! Hoe kan ik nu voor zulk een wicht interesse hebben. — Dat personifieeren van de natuur is wel uit den tijd, maar schoonheid is van alle tijden. En nu is inderdaad een enkelen keer zulk een persoonsverbeelding niet van charme ontbloot, maar gewoonlijk komt er iets gewrongens, iets onnatuurlijks in, wat vooral gebeurt als zij eenigszins lang wordt voortgezet.

SCHWARTZ (Georg) JÖRG RATGEB. R. Piper und Co., Verlag, München. Preis M 4.20 / 5.40. 1937.

Om dit boek zit — zooals gewoonlijk om een Duitsche roman een omslag, waarop een beoordeeling afgedrukt staat. Om eigen oordeel niet te laten beinvloeden, kijkt men zoo 'n ding — àls men 't inkijkt — eerst in na lezing van het boek, en dan is dit het merkwaardige: die Duitsche beoordeeling is altijd veel en veel gunstiger dan de Hollandsche, en ik zeg met opzet „dan de Hollandsche", omdat ik dit feit niet alleen bij mijzelf maar ook bij anderen heb geconstateerd. Soms is dat Duitsche oordeel bepaald er naast. Zoo hier. Op den omslag staat o.a.: „Der Stil Georg Schwartz' in seiner farbigen Gedrängtheit und kraftvollen Verdichtung braucht den Vergleich mit C. F. Meyer nicht zu scheuen." Nu heb ik toevallig nog al wat van C. F. Meyer gelezen: poëzie en proza; hij heeft zijn plaats in de Duitsche literatuur en terecht, maar ik durf gerust te beweren dat Georg Schwartz met zijn Jörg Ratgeb niet de minste kans heeft het ooit zoo ver te brengen; en dat om deze heel eenvoudige reden: dat hij in niets noch in karakterteekening, noch in compositie, noch in milieuschildering boven de middelmaat uitkomt. Zeker men leest zijn boek niet zonder belangstelling, maar men wordt er niet door in de ziel gegrepen. Het mist dien eenvoud en grootschheid van vorm en lijn, die klaarheid van opbouw, die diepte van menschelijke hartstocht, smart en vreugde die het meesterwerk maken. De kleur moge frisch en bloeiend zijn, de personen gevarieerd, grillig, leuk en tragisch, tijd en feit interessant, maar tot de literatuur behoort Jörg Ratgeb niet.

Het is een boek dat men met plezier leest, maar daarmee ook: basta.

SPECKMANN (Diedrich) WIR PFLÜGEN EIN NEUES. Verlag von Martin Warneck, Berlin. 1937. Preis M 3.80.

Peter Hohls woont met zijn vrouw en zijn eenig-overgebleven zoon Hermann op Sätenshof, een groote hoeve die al meer dan 300 jaren aan hun familie toebehoort. Dan komt plotseling de tijding dat het land hun grond en dat van eenige andere boeren noodig heeft.

Peter Hohls, hoewel hij anderen troost, dreigt aan die scheiding van zooveel, wat hem dierbaar is, ten gronde te gaan. Een woord van den dominé redt hem. Zijn zoon vindt een andere boerderij — en nu begint Peter Hohls met zijn vrouw „im Altenteil" een nieuw leven, terwijl Hermann, die eindelijk met het meisje, dat hij al zoo lang lief heeft, trouwt en het beheer van het nieuwe bedrijf op zich neemt. Het verhaal is vlot verteld — geweldig is het niet en den schrijver is het ook niet gelukt ons met de diepe smart van Peter Hohls mee te doen leven. De compositie is niet strak en sterk. — Het is prettige ontspanningslectuur voor iedereen.

WENTER (Josef) LAIKAN. Der Roman eines Lachses. Verlag Kösel-Pustet, München. Preis RM 3.80.

Een dierenroman schrijven is een gewaagd ondernemen. Gewoonlijk mislukt het omdat het dier zóo menschelijk wordt dat er van zijn oorspronkelijke natuur weinig of niets meer overblijft. Josef Wenter heeft dat gevaar vermeden: zijn zalm is een zalm en blijft een zalm van zijn geboorte tot zijn dood, en daarom is zijn boek een zeer bijzonder en zeer mooi boek. Hoogst interessant is deze roman van Laikan. Het dier krijgt dezen naam van den mensch: het loopt in een fuik op zijn eerste reis naar de zee — wordt een tijd in een vischvijver opgesloten — krijgt dan een ringetje waarin de naam Laikan gegrift is aan zijn rugvin — wordt vrijgelaten en zet zijn reis door den Rijn voort naar de Noordzee, die het roept. En dan vertelt Wenter van zijn reizen en trekken van zijn strijd en zijn huwelijksfeesten, van zijn avonturen en zijn ontmoetingen, met visschen en vogels, met otters en ratten, en..... den mensch. Een heel nieuwe wereld opent de schrijver voor onze verbaasde oogen. Hoe anders is het landschap, hoe anders de bewoners! Wenter is voor alles schilder: zijn oog is uiterst gevoelig voor kleur en lijn en zijn techniek is bewonderenswaardig. Bovendien hij kent zijn onderwerp door en door: niet enkel de vormen der dieren en hun kleuren, maar ook hun gewoonten, hun vijanden, hun voedsel: alles. Hoe fijn en teer, om nu maar eens iets te noemen, schildert Wenter de tinten en bewegingen van de zeekwal, hoe spannend en boeiend is niet de strijd tusschen den ouden moek en den zeeadelaar, hoe griezelig het gevecht tusschen polyp en zeekreeft, hoe zielig de dood van den walvisch onder de steken van den zwaardvisch. Nog eens Wenter heeft ons een zeer bijzonder boek geschonken in zijn Laikan, dat ik gaarne van harte aan iedereen ter lezing aanbeveel.

SEALSFIELD (Charles) DIE WEISSE ROSE. Roman aus der Wild-West-Zeit Amerika's. Im Vieweg-Verlag. Preis RM 2.85.

Deze Indianen-roman oorspronkelijk in 't Engels geschreven onder de titel „Tokeah or the White rose" (1828) is zuiver ontspanningslectuur. Iedereen kan hem lezen. Het is geen Karl May, maar het verhaal is vlot verteld en de gewone sfeer door de ontvoering van een kind, gevangennemingen, overvallen, enz. enz. is tamelijk wel verkregen. De Witte Roos is natuurlijk het ontvoerde kind — leeft in de wigwam van Tokeah, de Miks van Oronees — komt in aanraking met een uit de handen van zeeroovers ontvluchte engelschen officier — is beloofd als vrouw aan den vrijbuiter Lafitte — wil niet — wordt ontvoerd — komt in den Amerikaanschen Vrijheidsoorlog terecht — wordt erkend als de dochter van een rijken koopman uit Vera Cruz aan haar baby-kleertjes en een gouden medaillon — wordt nog eens ontvoerd door Lafitte en trouwt ten slotte met den engelschen officier. Het is alles al eens meer gebeurd, is ook voor menschen die van dergelijke lectuur houden, een beetje te tam, te weinig griezelig en spannend, maar voor jongens en meisjes lijkt mij het boek wel leesbaar.

ENGELSCH

TRESIDDER (Sheppard A.) THE MATINS OF BRUGES. (414) 8/6. Thornton Butterworth Ltd. - London.

Het einde der dertiende en het begin der veertiende eeuw, Engeland en Vlaanderen, zijn tijd en plaats van Tresidder Sheppard's historischen roman. Voor het genre van den historischen roman is deze tijd aantrekkelijk. Het leven bezat scherpe uiterlijke vormen; het was onmiddellijk en absoluut; het toonde een grootschen stijl. Het was bont en fel; schoon en gruwelijk. Er waren geen fijn genuanceerde overgangen, en de psycho-analyse was gelukkig, nog niet uitgevonden. Het talent van Tresidder Sheppard leent er zich toe dezen tijd zòò uit te beelden, en in „The Matins of Bruges" is dat ook gebeurd. Het leven in Engeland en Vlaanderen, de strijd tusschen Frankrijk en Engeland, de strijd om de vrijheid in Vlaanderen, het is alles

kleurig geschakeerd, fel en heftig. Een rijk decor, historisch vrij nauwkeurig verantwoord. Tegen dezen achtergrond speelt zich de fictie af van den roman, de avonturen van den Engelschman John Battle, handig verbonden met verschillende historische gebeurtenissen en begrensd door twee daarvan: de ondergang van de Engelsche kuststad Winchelsea in 1287 en de „Brugsche Metten" in 1302. In de fictie, hoofdzakelijk beheerscht door de liefde tusschen John Battle en het Vlaamsche meisje Bonne Vandervanette, heeft de auteur zelfs nog een spannende intrigue weten te brengen.

Tresidder Sheppard is historicus en romancier; de werkzaamheid van den laatste heeft die van den eerste tot leven gebracht; de historicus heeft den romancier in toom gehouden. Daardoor ontstond een historische roman, die aan de eischen van dit genre voldoet. Minder geslaagd is de auteur met de karakteriseering van zijn figuren; zij zijn zeer beweeglijke beelden, maar een sterk persoonlijk leven bezitten de meesten van hen niet. Maar in de bontheid van het verhaal valt dit niet zoo heel erg op. Een belangwekkende roman voor volwassenen van eenige ontwikkeling.

GIBBONS (Stella) NIGHTINGALE WOOD. (418) 8/6. Longmans, Green & Co., London - New York - Toronto.

Het is Stella Gibbons gelukt een roman te schrijven, die een opmerkelijke mengeling is van conventioneel ouderwetsche romantiek en heftig realisme, daarbij gekruid door een ietsje satire, waardoor een ongewoon en aantrekkelijk verhaal is ontstaan. We vermoeden dat het haar bedoeling is geweest een beetje den draak te steken met de levenlooze figuren die de banale fictie plegen te bevolken, en toch een leesbaren roman te schrijven. Daarin is ze zoo goed geslaagd dat zelfs haar personages aanvaardbaar en levensecht zijn geworden; ook een groot deel der gebeurtenissen zijn aannemelijk. De beide landhuizen, waarin en waartusschen de handeling zich grootendeels afspeelt, zijn bevolkt met de geijkte romantische elementen. Maar alle werden ze even geraakt door humor of satire, waardoor ze juist buiten het afgezaagd conventioneele vallen en vrij gaan van vulgariteit, zooals daar zijn: de oude vrijster Tina, die verliefd wordt op den chauffeur, maar die volstrekt niet aan overgevoeligheid sukkelt, en optreedt met de koel-berekenende intelligentie van een modern meisje dat Freud heeft gestudeerd; Viola, de nooit ontbrekende jonge, onschuldige en arme heldin, maar die verkoopster in een modemagazijn is geweest en niet zoo heel onnoozel blijkt te zijn; de held, rijk en jong, idool van alle ongehuwde meisjes, — de lezer leert hem al spoedig kennen als een modern zakenman, een alledaagsch mensch, en gehecht aan zijn gewoonten.

STELLA GIBBONS

Het is zeker een talent dat deze personen, — en talrijke bijfiguren — heeft gecreeërd, en tusschen hen de gebeurtenissen zich laat ontwikkelen, die alle haar climax vinden in een „happy end". Maar die toch het lezen meer dan loonen, door de verteleigenschappen der schrijfster en de subtiele ironie waarmee ze haar romantisch weefsel heeft doortrokken. Volwassenen.

WAUGH (Evelyn) SCOOP. (308) 7/6. Chapman & Hall Ltd. - London.

Sensatie-journalistiek heeft bij verschillende Engelsche persorganen een bedenkelijken graad van volmaaktheid bereikt. Het is niet te verwonderen dat de satirist Waugh er een dankbaar gegeven in vond voor een roman, waarin die journalistiek wordt gehekeld; de roman is daarbij nog vol goedlachschen humor en heeft de verdienste een interessant verhaal te zijn. Want Evelyn Waugh is een te artistieke romanschrijver om het verhaal ondergeschikt te maken aan de tendenz; beide harmoniëeren met elkaar; de tendenz dringt zich niet op, maar zij is de inspiratie van den roman, zij geeft er zin en kleur en beteekenis aan. Waugh schept karakters die iets van het absurde bezitten, maar toch ook weer „life-like" zijn. Zoo 'n figuur is Mr. William Boot, een simpel man uit de provincië, die, bij vergissing, door een groot dagblad als correspondent naar een Afrikaanschen staat wordt gezonden, waar revolutie is uitgebroken, om van daaruit zijn courant van „thriller-news" te voorzien. De wijze waarop de man — die nooit buiten Engeland is geweest en van journalistiek geen benul heeft — zich daar van zijn taak kwijt heeft Waugh tot amusante lectuur verwerkt, waarin de sensatie-journalistiek op geestige wijze belachelijk wordt gemaakt. De bijfiguren zijn portretten, met enkele trekken typeerend geteekend; onder hen valt op Mrs. Stitch, een society dame, wier quasi-belangrijk gedoe vlijmend fel gehekeld wordt. Voor volwassenen.

STARKIE (Walter) THE WAVELESS PLAIN. (511) 12/6. John Murray, London.

De combinatie van geleerde — Starkie is professor in het Spaansch aan de universiteit van Dublin, —, muzikaal artist en avontuurlijk zwerver heeft van hem een litterator gemaakt, een schrijver, wiens werk een plaats op zich zelf in de litteratuur inneemt. Hij schrijft reisboeken, die eigenlijk maar bij benadering zoo genoemd kunnen worden; zij zijn breeder en dieper. Hun inhoud is een mengeling van kunstbeschouwingen, filosofie, politiek, landbeschrijving, romantiek, folklore, karakterbeelding en een persoonlijk reisverhaal. Geschreven in een stijl die gekenmerkt wordt door kleurigheid en levendigheid.

Zoo is ook zijn boek over Italie, dat hij kent door telkens herhaalde langdurige verblijven. Hij vertelt zijn ervaringen vanaf den Wereldoorlog tot het Abessijnsch avontuur. Met alle figuren van beteekenis heeft hij kennis gemaakt — merkwaardig is het verslag van het interview met Mussolini —; hij heeft zich verdiept in de klassieke sfeer; zijn natuurimpressies zijn gevoelig. Het vuur van den Sardijnschen wijn heeft warmte gegeven aan zijn verbeeldingen; wekenlang heeft hij gezworven met zigeuners, hun muziek bestudeerd, als zwerver geleefd, — om elders intrek te nemen in een luxe hotel. Hij heeft het leven telkens weer betrapt in zijn interessantste uitingen, en daarover nagedacht. „The Waveless Plain" is het boek van een denkenden zwerver en van een zwervenden denker. — Het is lectuur voor ontwikkelde ervaren volwassenen.

JONES (P. Thoresby) WELSH BORDER COUNTRY. Illustrated from photographs and sketches. (120) 7/6. B. T. Batsford Ltd. - London.

Het grensgebied tusschen Wales en Engeland is merkwaardig wegens zijn landschappelijk schoon, maar ook om zijn romantisch verleden, terwijl het ook voor de litteratuur beteekenis heeft door de eigen wijze waarop het dichters en romanciers heeft geïnspireerd. Van deze factoren is Thoresby Jones uitgegaan bij zijn beschrijving van de Border Country, dat door de geïsoleerde ligging weinig bezocht en bekend is. Ofschoon het boek den tourist tot reiswijzer kan dienen, is het toch veel meer dan een guide. De beschrijvingen zijn die van een schoonheidsgevoelige, die de sfeer van het land heeft aangevoeld, en van een historicus, die steeds de verbinding brengt met het romantisch historisch verleden. Opvallend verzorgde foto's sieren den tekst.

THE ALBATROSS BOOK OF LIVING VERSE. English and American Poetry from the Thirteenth Century to the Present Day. (655) *f* 1.80. UNTERMEYER, edited by Louis. The Albatross Library. Paris.

De bloemlezing door The Albatross in haar fonds opgenomen is buitengewoon uitgebreid en met zorg samengesteld. Zij bestaat uit levende poëzie, in dien zin dat verzen gekozen zijn die zich gehandhaafd hebben door de veranderende tijden en de wisselende smaken. Zij zijn levend wijl zij de altijd frissche vitaliteit bevatten, welke onafhankelijk is van vorm en tijdeigen.

Bij het samenstellen heeft Untermeyer voorts het oog gehad op lezers, die niet bepaald studie van de Engelsche en Amerikaansche poëzie hebben gemaakt of daar bijzonder in thuis zijn, maar die eenvoudig verpoozing in schoonheid zoeken. Daartoe heeft hij o.a. de oude Engelsche balladen in gemoderniseerde spelling opgenomen, of de oude èn de gemoderniseerde spelling, zooals bij Chaucer. Ook worden inleidende aanteekeningen gegeven. De moderne Katholieke dichters zijn o.a. vertegenwoordigd door Coventry Patmore, Alice Meyneil, Francis Thompson, Gerard Manley Hopkins, Chesterton. Een bloemlezing, die kan worden aanbevolen.

Eenige ontvangen kleine uitgaven:

JULIUS (Koenraad) DE NIEUWE AFGOD. In opdracht van het Katholiek Comité van Actie „Voor God". (40) *f* 0.20. Kinheim, Heiloo.

ZEY S. J. (Jac.) VONDEL VOOR ALLEN. Oranjeklanken. (61) *f* 0.10. Kinheim, Heiloo.

SCHELFHOUT - VAN DER MEULEN (Alb.) MEISJE, VERDIEP JE! 5 x 1 idée voor jonge meisjes. (64) *f* 0.70. Romen en Zonen, Roermond - Maaseik.

RITTER (Dr. P. H.) e. a.: GEDENKBOEK VAN P. F. van Hoorn. (91) *f* 1.90 en *f* 2.50. W. L. Salm & Co., Amsterdam.

DONCOEUR (Père Paul) KORTE LEVENSSCHETS VAN SAINT JEAN MARIE VIANNEY, Pastoor van Ars. Vertaling uit het Fransch van J. Winters. (62) *f* 0.35. v. Eupen, Eindhoven.

NES (J. G. Th. van) WAT IS DAT VOOR 'N VOGEL! Met penteekeningen van A. W. Wagner. (29) *f* 0.75. Kosmos, Amsterdam.

HEBBELYNCK (J.) MES PRIèRES (Pater - Ave - Credo - Actes) Geillustreerd. (33) Desclée de Brouwer, Paris.

BRUNKLAUS (J. Henri) DE TECHNIEK ZIJN WIJ. (179) *f* 1.90 en *f* 2.60. Thijmfonds, 's Gravenhage.

In dit werk wordt vooral de tegenstelling tusschen efficiency-economie en schaarste-economie in een wat te rhetorischen vorm behandeld. De efficiency der techniek is onbeperkt in haar productie, maar de verdeeling der productie, die de ingenieurs en arbeiders aan den gang moet houden, schiet in ons economisch stelsel te kort. Enkele dezer tekorten worden in dit werk behandeld. Maar het zich op de werkgemeenschap weet toch de ingewikkelde structuur der economische schaarste te weinig te waardeeren. Overigens zou er al ontzaglijk veel gewonnen zijn, als alle menschen maar tot het inzicht kwamen, dat hier een tekort ligt, dat om overdenking en wil tot verbetering vraagt, alvorens de positieve methoden der verbetering gevonden kunnen worden. Voor het wekken van dien algemeenen wil tot verbetering is dit werk geschreven.

William Faulkner

door JOS. PANHUYSEN.

Er zijn tal van aanmerkingen te maken op de romans en verhalen van den Amerikaanschen schrijver William Faulkner; er zijn tal van aanmerkingen op gemaakt; en niet altijd ten onrechte, ik weet het; men heeft ook geschreven, dat bepaaldelijk zijn meer historische romans, die voornamelijk handelen over een familie in een Zuidelijken staat van Noord Amerika, de familie Sartoris, aan verschillende euvelen zouden lijden, dat ze wat te zeer gekleurd, al te romantisch en al te heldhaftig en buitengewoon noodlottig zouden zijn. Ook dat is misschien waar. Gedeeltelijk. Met het noodige voorbehoud. Maar nu is er de vorige maand weer een nieuwe roman over die familie verschenen, nog historischer dan Sartoris en zelfs dan Absalom Absalom!, en het gaat weer over moed, en het gaat weer over bravour, en het noodlot is er minstens even beklemmend, of nog meer, omdat twee jonge menschen het dragen, waarvan de een nauwelijks meer is dan een knaap. Zonder twijfel is ook de stijl, waarin deze jonge man, deze Bayard Sartoris op het laatst van het boek denkt, niet de stijl waarin jonge mannen plegen te denken, past deze, als men het heel goed bekijkt, niet bij hem. Maar men moet die dan heel goed bekijken en achteraf, na lezing.

Bovendien laat ook deze laatste roman The Unvanquished weer duidelijk zien, dat men ten slotte verkeerd doet de Sartoris-cyclus, als men het zoo noemen wil, te scheiden van de rest van Faulkner's werk. Ook in die andere boeken treft men fouten, onwaarschijnlijkheden, en dien stijl, die niet altijd, lang niet altijd, maar toch bij tijd en wijle, meer de stijl is van den schrijver op zich en niet van den schrijver vanuit de door hem geschapen figuur. The Unvanquished, evenmin als Absalom, Absalom! of Sartoris behooren afgezonderd te worden, zij passen, wat de hoofdzaken betreft, in het geheele werk van Faulkner, en dat is ook heel natuurlijk en zeker bij een auteur als deze Amerikaan, wiens boeken zeer gevariëerd zijn, bijna ieder nieuw boek is een nieuw experiment, maar die onder al die variaties, Sartoriaansche of andere, eenzelfde melodie laat hooren; en deze melodie is betooverend, beangstigend, verschrikkelijk zelfs, maar, waar ze zich het klaarst laat hooren, ook weergaloos schoon.

Schoonheid is trouwens in het werk van Faulkner de aantrekster en de tegenspeelster van welhaast alles, zij verwart en uit de verwarring wordt zij geboren, zij begeleidt de verschrikkelijkste gebeurtenissen, zij zingt haar waanzinnige vreugde uit de wanhoop, en onmenschelijk wordt zij als toeschouwster in de sereniteit van de natuur.

Men behoeft, om dit gewaar te worden, slechts het laatste hoofdstuk, de laatste episode te lezen van The Unvanquished.

De jonge Bayard Sartoris wandelt daar door de straten naar den moordenaar van zijn vader. Deze doodde zijn vader in een duel. Bayard Sartoris gaat naar hem toe geheel ongewapend, hij weet, dat zijn vader ongelijk had, hij wil een eind maken aan het bloed vergieten, maar door een daad, niet door lijdelijkheid; hij is zich volkomen bewust, dat in het bepaalde huis, in de bepaalde kamer een man op hem wacht, die radeloos is, Bayard Sartoris is jong, hij beseft, dat hij een vrouw liefheeft, die, buiten haar schuld gedwongen werd tot een huwelijk, dat ze niet verkoos, en dat hij haar nooit huwen kan en huwen zal en in dit besef, schrijdt hij naar een bijna zekeren dood.

So I walked on, along the street in the hot sun. It was almost noon now and I could smell nothing except the verbena in my coat, as if it had gathered all the sun, all the suspended fierce heat in which the equinox could not seem to occur and were distilling it so that I moved in a cloud of verbena....

Dit is, meen ik, een veelbeteekenend citaat. Door een wolk gaat deze man, door een nevel van geur, door een verwarring, een vaagheid, die schoon is, in een leed, fataal en duldeloos. Wie het karakter van het werk van Faulkner in zijn voortreffelijkheden en in zijn tekortkomingen, begrijpen wil, wie zich rekenschap wil geven, waarom er alles of althans veel is als het is, moet zich dit voortdurend bewust zijn. Hij zal zich niet door bezwaren laten weerhouden om de „rich obscurity" van diens stijl te waardeeren en hoogelijk te waardeeren, hij zal niet te gauw spreken van de mislukking van een experiment, voornamelijk, omdat het experiment moeilijk te volgen is. Hij zal de wijzen, die het weten of meenen te weten, laten doceeren, en de praters laten praten. Hij zal begrijpen, dat sommige oogenschijnlijke gebreken voortkomen uit een zeer bewuste keuze van den schrijver en ten slotte het tegendeel van gebreken zijn.

Reeds in den eersten, zeer befaamden roman van Faulkner, in Soldiers Pay heerscht wat men aanvankelijk een chaos zou willen noemen. Men leest de eerste bladzijden, men leest de eerste hoofdstukken zonder dat de plotseling opdagende personen, de plaatsen en omstandigheden, hoe nauwkeurig ook beschreven, duidelijk worden, men is verplaatst in een schitterenden nevel, men lijkt heldere, maar toch onwezenlijke visioenen te zien, men lijkt woorden, gesprekken te hooren, die vol beteekenis zijn, zwaar van beteekenis, maar, hoewel men telkens een begrijpen van die beteekenis nadert, soms rakelings nadert, geheel begrijpen doet men in die eerste hoofdstukken niet. Daarvoor moet men den roman minstens voor de helft lezen. Eerst dan worden de personen, de vreemde personen duidelijker, gaan ze een bepaalde plaats innemen, krijgt hun karakter dat beslissend eigene, dat het denkende individu zelf doorgaans ontgaat, dan eerst ziet men het leven van Cadet Lowe, van Gilligan, den ongeletterde, van Januarius Jones, de zeer geletterde, geperverteerde sensua-

list, van Margaret Powers en van Mahon, den jongen vliegenier met wien ze trouwt, nadat hij zijn geheugen verloor in den oorlog.

Dit langzaam naar voren brengen van het leven dezer menschen, van die menschen zelf, dit langzaam uit het heden omhoog halen en interpreteeren van het verleden heeft zijn gegronde reden en Faulkner is er volkomen gerechtigd toe. Zoo immers is het leven zelf op analoge wijze ook. Een onbekende is een geheim, men behandelt hem anders dan iemand, dien men sinds lang kent, men verwacht andere dingen van hem, men verwacht alles van hem, hij heeft een betoovering, die doorgaans al te spoedig verloren gaat, maar die niet verloren behoeft te gaan. Faulkner weet door te dringen in het leven zijner karakters, hij weet deze steeds bekender, maar niet dadelijk in den ontgoochelenden zin vertrouwder te maken, hij bereidt ons voor en toch nog onverwacht komt dan opeens een kort snel verhalend gedeelte, een momentopname of een paar momentopnamen en het bepaalde karakter wordt schril en klaar geopenbaard en tegelijkertijd voorgoed ontheven aan het banale, zelfs al zou het, als bijvoorbeeld in het geval van Jason Compson uit The Sound and the Fury, een betrekkelijk banaal karakter zijn. Vanuit die plotseling openbarende gedeelten wordt opeens het voorgaande geheel klaar en begint dan te leven in al zijn genuanceerdheid; vanuit dit felle, oogenblikkelijke licht wordt het chaotische geordend en men ontdekt opeens de verschrikkelijke fataliteit van een mensch en een menschenlot.

Wat men ook gezegd mag hebben van den stijl van Faulkner, deze stijl leent zich uitstekend tot deze wijze van behandeling; in de beslissende momenten wordt hij geserreerd, precies, snel en kortaf, in de voorbereidende langzaam aan beteekenis winnende, van beteekenis zwellende, maar oogenschijnlijk chaotische, verwarrende gedeelten is de periode lang, golvend, van een zwevende, donker melodische traagheid, gevuld met adjectieven, die meer benaderend dan kenschetsend zijn en daarom juist hun taak, meer te doen vermoeden dan te doen kennen, volkomen volbrengen.

Vooral in de boeken, die na Soldiers' Pay verschenen, met name in The Sound and the Fury, Sartoris, Pylon en ook in The Unvanquished kan men dit bemerken, maar in Soldiers' Pay toch, zij het in mindere mate, eveneens. Bovendien geeft Soldiers' Pay reeds wat ik de grondmelodie van Faulkner's werk noemde, de schoonheid en de fataliteit, een verbijsterend zich realiseeren van het onbegrepen en onomkoombare kwaad in een schitterende schepping, een angstig verwonderde, haast onuitsprekelijke droefheid in een uitzinnige, radelooze vreugde.

Reeds in Soldier's Pay verschijnt in Mohan de man, die in een verstandsverdooving leeft en waarom? In Januarius Jones leert men iemand met een vreeselijke geestesafwijking kennen en waarom? In de vroegere verloofde van Mohan, in Cecily Saunders,

de jonge vrouw, die aan haar zinnenleven ten gronde gaat, en waarom? Waarom zijn die menschen zoo en waarom gebeuren die dingen zoo, en waarom kunnen de eerlijke, goed willende menschen als Gilligan en Mrs. Power zoo weinig voor hun medemenschen doen en zoo bitter weinig voor elkander?

Vooral Cecily Saunders intrigeert klaarblijkelijk den auteur, hij tracht haar karakter te doorzien, maar hij slaagt daarin niet geheel, zij is eigenlijk een zedelijk monstrum voor hem, nog meer welbeschouwd dan Januarius Jones. Er zijn oogenblikken, dat de voordurende vraag, het nooit ophoudende waarom hem gevaarlijk wordt, dat hij tot aan den rand der sentimentaliteit nadert. Hij heeft niet voor niets tusschen negers geleefd en niet voor niets hoort men in zijn werk herhaaldelijk het donkere gonzen der spirituals.

Het raadsel van den waanzin en het raadsel van de zinnelijkheid vervolgt hem, obsedeert hem. In zijn volgenden roman in The Sound and the Fury, vindt hij er opnieuw zijn onderwerp.

The Sound and the Fury is wel een zeer beteekenisvolle titel voor een boek van Faulkner. Men kent het citaat uit Shakespeare's Macbeth:

Life's but a walking shadow, a poor player
That struts and frets his hour upon the stage
And then is heard no more: it is a tale
Told by an idiot, full of sound and fury,
Signifying nothing.

Het eerste gedeelte van The Sound and the Fury wordt inderdaad verteld door een inidioot, althans een imbeciel van middelbaren leeftijd, dat wil zeggen van wezenlijk vertellen is geen sprake, want deze man is stom, maar zijn steeds wisselende gedachten, waarin heden en verleden het oogenblik is, worden weergegeven. Chaotischer kan het al niet. Maar ook hier wordt op het eind van het boek, dat weer door anderen wordt gedacht, de chaos geordend. Caddy en haar dochter Quentin, wier leven door het sensueele wordt beheerscht, zijn veel beter gegeven dan Cecily uit Soldiers' Pay. Dat komt gedeeltelijk, omdat zij indirect worden gegeven, niet hun eigen gedachten hoort men, maar de gedachten over hen. Bovendien wordt vooral Caddy sterker persoonlijk, omdat zij ook vanuit haar wezenlijke goedheid en menschenliefde wordt gezien wat haar figuur natuurlijk nog geheimzinniger maakt. Waarom kan dat samengaan, dit slechte, deze vernietigende drang der zinnen, waaraan een jonge man ten gronde gaat en terzelfder dit erbarmen, dat zich met zooveel echt medeleven ontfermt over den imbeciel, die door geen der anderen haast als een mensch gezien wordt. De wezenlijken humor, die bijvoorbeeld blijkt in het scheppen van een figuur als de negerin Dilsey, en die macaber wordt in het laatste gedeelte,

dat het karakter van Jason Compson recht doet wedervaren, verhoogt nog de pijnlijkheid van het lot dezer menschen.

Angstwekkend beklemmend wordt de idiotie gebeeld in den gangster Popeye uit Sanctuary. Deze volmaakt onverschillige wreedaard uit noodzaak is monsterachtig; liefde noch haat kent hij, maar van goed of kwaad weet hij evenmin; wat hij denkt weet men niet, wat hij gevoelt, zelden; hij gaat zijn onverbiddelijken gang, hij doet zijn onweerhoudbare daden en stoorloos gaat hij den dood in, het lijkt, dat men dit leven werkelijk als „signifying nothing" zou moeten kenschetsen. En haast nog wreeder lijkt het lot van Temple Drake, die niet sterft, maar wier leven iedere beteekenis ontnomen wordt, volkomen leeg en hopeloos gemaakt. Dit boek is onmeedoogend van mededoogen, de jurist Horace Benbow tracht allen te helpen en hij helpt ten slotte niemand, alle menschenliefde blijkt er vergeefsch. Men zou geneigd zijn van een al te willekeurige eenzijdigheid te spreken, als men toch niet een streven bemerkte, een misschien bijna onbewust streven naar een antwoord, een oplossing. De vergeefsche menschenliefde is niet te verslaan, zij blijft, door alle mislukkingen heen, halsstarrig. De journalist uit Pylon doolt dag en nacht door New Valois, hij komt dagen niet uit de kleeren om de vliegers te helpen en vooral de vrouw van een dier vliegers, Laverne, de vlieger Shumann verongelukt niet door zijn schuld, maar wel door zijn toedoen, en het geld, dat hij voor Laverne bestemde, bereikt haar, door een dom toeval, nooit. De dwaasheid dezer menschenliefde is alomtegenwoordig, van de eerste tot de laatste bladzijden welhaast, maar deze journalist, die bijna waanzinnig lijkt, die dagen lang nauwelijks slaapt, telkens weer oprijst en zich verder zeult, van zijn kantoor, naar zijn pension, van zijn pension naar het vliegveld, ontwaart in zijn verbijstering schoonheden, die de verstandigen ontgaan. Als hij tegen het einde van Pylon in den vroegen morgen op het ijzingwekkende vliegveld van New Valois de vogelen zingen hoort dan lijkt zijn wanhoop slechts door een ijlen, bijna doorzichtigen wand van het geluk gescheiden. De schoonheid der natuur, onbewogen, zooals ze verschijnt in Absalom, Absalom!, en in Sartoris vooral, is toch een schoonheid, een symbool van vreugde, een voorteeken van een oplossing, voor de raadselen, voor het raadsel der kwade zinnelijkheid, dat ook hier, bijvoorbeeld in de figuur van Belle weer verschijnt. Een voorteeken van een oplossing lijkt me ook in het laatste boek in The Unvanquished aanwezig. Deze historische roman heeft iets legendarisch, de menschen erin zijn grooter, ongecompliceerder, en heldhaftiger dan de menschen uit de moderner romans van Faulkner, zij laten zich niet zoozeer meesleepen door hun hartstochten, niet zoo leiden door de omstandigheden. Zij verzetten zich op het beslissende moment tegen het kwaad. Zij doen dit wel uit het wezen van hun karakter, het is meer een spontaan dan een principiëel verzet en dit verzet heeft dan ook iets fataals,

maar al geeft het het geen oplossing, al lijkt hun daad voor hun geluk, tijdelijk of eeuwig, zonder gunstig resultaat, de grootschheid, die er zich in uit, heeft iets hoopvols, ondanks de ironische bitterheid der gevolgen. Ik geloof zelfs, dat in het naderen van een oplossing, het groote gevaar voor Faulkner gelegen is, het leed der wereld, en de verschrikkelijke ongerijmdheid van het kwade wortelen in de erfzonde, maar het weten van die waarheid is voor een schrijver niet voldoende, het raadsel van leed en kwaad is moeilijk, maar in het kunstwerk zal men moeten zien, dat de oplossing er van nog moeilijker is, het gevaar van simplisme en moralisatie is hier zeker niet denkbeeldig. Faulkner heeft echter reeds getoond, dat hij dit zou kunnen ontwijken. Men kan nog veel van hem verwachten.

Zijn werk eischt, niet om de wijze van behandeling, maar om het behandelde zelf vooral, groote voorzichtigheid en voorbehoud, met name Soldiers' Pay, Sanctuary en Absalom, Absalom!; het laatste boek The Unvanquished kan men echter voor volwassenen aanbevelen.

William Faulkner: The Unvanquished. Chatto & Windus, Londen.

BOEKENSCHOUW

LAURENT (Vivi) ALS HUISVROUW IN EGYPTE. Uit het Zweedsch vertaald door M. C. Castendijk. *f* 1.90 en *f* 2.50. Sijthoff, Leiden.

Voorzoover uit het boek te begrijpen valt, heeft de schrijfster haar echtgenoot vergezeld op een studiereis naar Egypte, waar zij zich tijdelijk in Kaïro heeft gevestigd.

„Ik houd van het Oosten. Ja, ik ben er dol op." Deze uitroep van kinderlijke geestdrift typeert het boek, dat even oppervlakkig en even geestdriftig is als deze uitroep zelve. „Het Oosten" beperkt zich tot Egypte en Egypte tot Kaïro. Voor de menschen heeft Vivi Laurent haar lichte ironie, met een vleugje medelijden en een vleugje eerbied. Maar zij vertelt plezierig over tapijten en ingelegde kisten uit Damascus, over eetpartijen en een romantischen slangenbezweerder. Ook in Kaïro is de buitenkant van het leven boeiend, voor wie in staat is die te zien. En dat is Vivi Laurent. Voor iedereen.

MOERMAN (J. J.) en KLIJNHOUT-MOERMAN (T.) DE PRINSEN UIT ONS VORSTENHUIS. (206) *f* 2.— en *f* 2.90. Geïllustreed. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In een goed verzorgd geheel bieden de schrijvers ons hier eenige schetsen en bijzonderheden van het leven der prinsen uit ons vorstenhuis. Daar hierover in het algemeen maar weinig bekend is, zal dit boekje aan degenen, die zich voor deze stof interesseeren, zeker welkom zijn.

I. De Fransche romanschrijfster Colette Yver vertelt in „Toute l'Edition" van haar succes met haar eerste boek „Les Cervelines". Juven, de uitgever, had het manuscript laten lezen door zijn censor en deze „était tombé amoureux de l'auteur à la lecture du manuscrit". De schrijfster werd voor een gewichtig onderhoud bij den uitgever geroepen; zij ging in angstige spanning naar hem toe en ontving... een liefdesverklaring. De liefde werd aanvaard en de censor werd de echtgenoot.

II. Eenige verzen:

I

Je voudrais que la rose
fût encore au rosier
et que le rosier même
fût encore à planter
et que la terre entière
fût encore à créer
et que mon ami Pierre
fût encore à m'aimer.

II

Wie bald, wie bald kommt die stille Zeit,
Da ruhe ich auch, und über mir,
Rauschet die schöne Waldeinsamkeit
Und keiner kennt mich mehr hier.

III

The Germans live in Germany
The Romans live in Rome
The Turkeys live in Turkey
But the English live at home.

III. Wat de Apostelen nooit gedroomd hadden!

„Mit der Eingliederung des österreichischen Bundesheeres in die deutsche Wehrmacht geht auch die bisherige Militärseelsorge in die Seelsorge der deutschen Wehrmacht über." Tengevolge daarvan is Prelaat Anton Allmer Militärkonsistorialrat geworden.

IV. Uit schoolopstellen:

— „Wie de dieren kwaad doet, is boosaardig tegenover zijns gelijken."
— „De voornaamste der Cycladen zijn Venus en Milo."
— „Er waren drie heuvels in Athene, de Pnyx, de Acrobaat en de Aërophaag."
— „De bewoners van Turkestan verzamelen de mest hunner kameelen om er vuur of kaas van te maken."
— „Eduard III zou koning van Frankrijk geweest zijn, als zijn moeder een man geweest was."
— „Cesar werd vermoord, terwijl Augustus stierf uit zich zelf."
— „De Kameel dient om in de woestijn schaduw te maken."

V. Een litteratuurhistoricus bezocht in de vorige eeuw in de Elsas een oud vrouwtje, dat Goethe's jeugdgeliefde Friederike von Sesenheim nog gekend had. „Het was een lief kind, zei het vrouwtje; wij dachten allemaal dat het een mooi paar zou worden. Maar die Goethe, of hoe hij heet, bleef op eens weg en later heeft nooit iemand meer iets van hem gehoord."

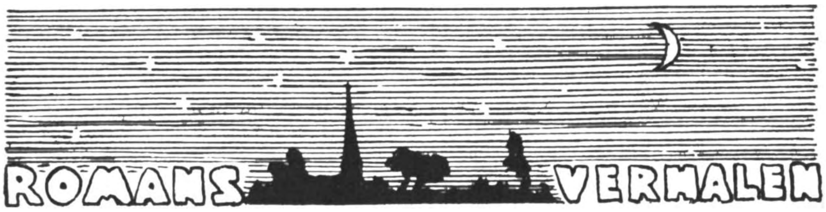

WALSCHAP (Gerard) SIBYLLE. (234) Nijgh en van Ditmar, Rotterdam. 1938.

Gerard Walschap blijft zijn methode van romanschrijven trouw. Ook „Sibylle" is weer geschreven in dien korten, directen trant van mededeeling, die elk overtollig woord schuwt, alle ornament vermijdt en slechts met feiten rekent. Er wordt aan sentiment en fantasie zoo weinig plaats gelaten, dat het boek haast aan celebrale overlading gaat lijden; zoo strak staat alles gespannen van onmiddellijkheid en soberheid in de berichtgeving. Het verhaal krijgt er iets droogs en hards door. Sibylle, de hoofdfiguur, alsook de voornaamste personages en gebeurtenissen, zijn met het gewone meesterschap beschreven. Toch bewegen zich allen in een wat onwerkelijke distantie, zij zijn een beetje vaag van contouren, meer uitgedacht, geconstrueerd dan levenswaar. Wellicht is ook het wrange, onbarmhartige thema hierbij van invloed. Dit thema is: hoe een vroom, studeerend meisje, de trots der familie, haar geloof verliest en ònder gaat. Walschap heeft dit geval met bloedigen ernst en waarheidszin trachten te verbeelden; maar zoo scherp als zijn zintuig is voor het natuurlijk-menschelijke, zoo weinig geoefend is het voor het meer dan natuurlijke. Zijn gevaarlijke eenzijdigheid maakt het vreemde boek tot lectuur, die slechts volkomen ontwikkelde, gevormde en rijpe lezers geen kwaad zal doen.

GROOT (Jan H. de) FIR. (252) *f* 2.90. Callenbach, Nijkerk.

Jan de Groot, die tot nu, naar ik meen, uitsluitend als dichter van weinig opvallende verzen eenigen naam had, publiceert plotseling een voortreffelijk verhaal, voorbeeldig van bouw en styleering, van karakteristiek en beschrijving. Het is een boek dat een der hoogtepunten van de litteraire productie in 1938 zal uitmaken. In sober, krachtig en smaakvol proza beschrijft hij in juist gekozen strakke tafreelen het levenslot van een uiterst orgineel type, Fir, een Poolsch Oekraïner, wild, hartstochtelijk, kinderlijk, een mengsel van heldhaftigheid, praalzucht, ruwheid, goedhartigheid, trots, geslagenheid, vroomheid en verzet. Deze wonderlijke figuur beheerscht het verhaal, waarvan ook de overige personages zeer goed beschreven zijn. En alle helpen mede het verhaal opbouwen en treden slechts op, in zooverre ze ermede in verband staan. Het speelt in Polen, waar de schrijver goed bekend moet zijn. Er staat geen woord teveel in het boek; alles, dialoog, be-

schrijving, feitenbericht, past harmonisch in het geheel. Het eigenaardige is dat de protestant Jan de Groot hier een zuiver katholieken roman heeft geschreven. — Slechts de dood van den held bevredigt mij niet en zijn verliefdheid op de barones lijkt mij een wat melodramatisch element. Een boeiend en waardevol boek.

ARONDéUS (W.) HET UILENHUIS. (227) *f* 2.25 en *f* 2.90. Kosmos, Amsterdam. 1938.

Van de 159 manuscripten, ingezonden op het uitschrijven der prijsvraag om eerstelingsromans door Kosmos te Amsterdam, was dit volgens de jury het beste. Het is inderdaad een merkwaardig boek, zoo merkwaardig, dat het den prijs kon verdiend hebben. Wat de jury weerhouden heeft het den prijs toe te kennen is wellicht het feit, dat het meer een onaffe episode dan een roman is. De schrijver bezit ongetwijfeld een zeer ongewoon episch talent, al is zijn wijze van inkleeden hier al te breed uithalend en wijdloopig. Het verhaal schiet niet op onder de weidsche beschrijvingskunst van den auteur. Maar deze auteur gaat tenminste eigen wegen en vermijdt al het afgezaagde der gewone romanceerkunst. Hij vertelt uitstekend, is de situatie voortdurend meester en heeft de allures van een rasschrijver. Was de fabel niet zoo mager uitgevallen, dan hadden we in „Het Uilenhuis" een voortreffelijken roman begroet. Nu staat bijvoorbeeld de goed beschreven kindertijd van den held in te weinig verband met het hoofdgebeuren. De brand op het einde is een te gemakkelijk en onbevredigend slot. De mysterieuze verhoudingen in het Uilenhuis deden grootscher gebeurtenissen verwachten. Doch dit neemt niet weg dat W. Arondéus iemand is, op wien de aandacht zal gevestigd blijven; hij schreef een eersteling die een rijpe vrucht blijkt te zijn, een werkelijke verrassing. Voor ervaren volwassen lezers.

KRAMER (Diet) KARAKTERS EN GEBEURTENISSEN. (144) *f* 1.25 en *f* 1.90. U. M. Holland, Amsterdam.

Onder den minder gelukkigen titel „Karakters en gebeurtenissen" heeft Diet Kramer hier een vijftal reeds vroeger geschreven schetsen en shortstories verzameld. Het fijne en gevoelige talent van de schrijfster blijkt ook weer uit deze schetsen. Drie ervan behandelen kindergevallen en zijn zuiver en natuurecht van klank en intonatie. De eerste en de laatste handelen over bejaarde menschen, de eerste heeft de pointe van een short story. Diet Kramer heeft een ongewonen speurzin voor gevoelige momenten, voor plotseling treffende situaties in het kinder- en gezinsleven en zij weet deze met vrouwelijk sensibele hand te beschrijven. Moge dit fijne boekje zijn weg vinden. Voor iedereen.

HEMELDONK (E. van) DORP IN DE HEI - GEERT EN GRETA. (304) Thijmfonds, Den Haag.

Verhalen uit de Belgische Kempen zijn sinds Conscience en de Sniedersen zeldzaam. Er zijn een paar Fransch schrijvende auteurs, die bij voorkeur hun romans in de Kempen laten spelen, maar zij stellen de Kempen voor als een soort ongecultiveerd Indianenland uit den voortijd. De schrijver van Hemeldonk publiceert, naar ik meen, een eersteling en de ondertitel wijst erop, dat er

nog een vervolg te wachten is. De auteur moet goed thuis zijn in de streek, die hij beschrijft; met liefde heeft hij de wisselende seizoenen, de elkaar volgende aspecten van weer en uitzicht beschreven. De natuurbeschrijvingen, het weergeven der gesteltenissen van hemel en lucht behooren tot de geslaagdheden van het boek. De menschen, die het boek bevolken en onder wie het verhaal zich afspeelt, zijn meer typen dan scherp geindividualiseerde figuren. De draagster van het verhaal is Greta, de boerendochter, die, in de liefde gevangen, trouwt met een zwakkeling, van wien zij vaag voorvoelt dat hij ellende over haar brengen zal. Maar haar liefde blijft; zij vergeeft hem alles en deze laatste trek, de verblindheid der liefde, is door den schrijver tot levende werkelijkheid geworden. Het is een katholieke roman van grooten werkelijkheidszin en met goede eigenschappen.

RENES-BOLDINGH (M. A. M.) BEGIJNTJE'S WONDERJAAR. (230) *f* 2.90. Bosch & Keuning, Baarn.

Een onderwijzeres gaat naar Indië om het huishouden van haar broer, dat in moeilijkheden verkeert, weer in juiste banen te leiden. Een lange zeereis brengt het alleenstaande meisje in zware beproeving, doch haar Godsgeloof houdt haar staande. In Indië komt eindelijk, als zij eenige maanden in den familiekring heeft doorgebracht, het groote geluk. De auteur is een vrome Christin, die een verhaal van Godsgeloof en Godsvertrouwen heeft willen schrijven. Het boek is wel allereerst voor Protestantsche kringen bestemd, maar ook Katholieken zullen het met genoegen lezen. Het is ontspanningslectuur van de goede soort.

DORHOUT (U. G.) JELLE HEEREMA. (230) *f* 2.25 en *f* 3.25. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1938.

Deze „oorspronkelijke roman uit het Friesche meerengebied" verhaalt de merkwaardige geschiedenis van een jongen dominee, die tegen den wil van zijn koppigen vader, een Frieschen boer, met een eenvoudig meisje trouwt, later de ontwikkelde, steedsche vrouw van een collega ontmoet, zich te ver met haar inlaat (waarom zijn eigen vrouw van hem heengaat), zijn ongelijk inziet en met vrouw en kind naar Canada emigreert. Litterair heeft het boek geen beteekenis. Alles wordt op eenvoudige, traditioneele wijze verteld en lezers, die geen anderen eisch aan hun lectuur stellen dan dat er een niet al te vervelende geschiedenis verhaald wordt, kunnen er zich mede amuseeren. Het eerste gedeelte van het boek is zeer gemeenplaatsig; verderop wordt het persoonlijker en echter, doch nergens reikt de schrijver uit boven de allergewoonste vertelkunst. Volwassen lezers.

VAN RIESEN (Wouter) EEN OUD-HOLLANDSCHE BURGEMEESTERSDOCHTER. Een Liefdestragedie uit de 17de eeuw. (282) van Loghum Slaterus, Arnhem. 1938.

De geschiedenis van een door een vreemden officier verleide burgemeestersdochter, die buiten echt een kind krijgt, naar Engeland trekt om aan het hof van Willem III genoegdoening te eischen voor een niet vervulde trouwbelofte, onverrichter zake terugkeert en zich dapper door het leven slaat. De locale kleur en de historische inleving werken niet overtuigend en de zinbouw getuigt nog niet van een gemakkelijke beheersching van het taalinstrument. Voor volwassenen.

CASANDER (F. K. van) LAWIJT RONDOM VERA. (136) *f* 1.75 en *f* 2.25. Kosmos, Amsterdam.

„Lawijt rondom Vera" moet een humoristische roman zijn. Ik heb er weinig humor en nog minder geest in ontdekt. Het geheel is voor mijn gevoel een tamelijk smakelooze charge, een penibel geval, dat ik slechts plichtmatig ten einde heb kunnen lezen. Het verhaal is een der inzendingen bij gelegenheid der eerstelingenprijsvraag door „Kosmos" te Amsterdam. Het was verstandiger geweest dezen eersteling niet uit te geven. Naast „Het Uilenhuis" en „Vergeetsche Bloei" valt „Lawijt rondom Vera" al te zeer af. De hoofdintrige is al

te onwaarschijnlijk, al te onmenschelijk om in een kluchtig romannetje beschreven te worden. Het is een anecdote voor een bedenkelijk weekblaadje. En de schrijver heeft de omgeving niet aannemelijk kunnen maken en er geen humor aan kunnen besteden. Wegens het scabreuze gegeven voorbehouden.

WIJNBEEK (Phe) WIJ VOEGEN ONS. (216) *f* 2.40. Bandversiering door Karel Hoekendijk. Bosch & Keuning, Baarn.

Een verhaal, waarin de moeilijke kunst van zich aanpassen aan veranderde levensomstandigheden met veel talent behandeld wordt. Toekomen met weinig in het begin van het huwelijk is niet gemakkelijk, later met nog minder schipperen, schijnt onoverkomenlijk moeilijk, maar die twee mooie dappere zielen laten zich niet uit het veld slaan en geven de moed niet op. Door heel dit boek treft ons de voorbeeldige flinkheid van de vrouw, die haar man steunt in al zijn moeilijkheden. Een mooi en goed boek voor volwassenen.

VALDEZ (A. Palacio) DE ROMAN VAN EEN SCHRIJVER. (280) *f* 2.25 en *f* 2.90. Uit het Spaansch door Mevr. Pompe van Meerdervoort. Melchior, Amersfoort.

Deze beschrijving van een jeugdleven boeit van het begin tot het einde. Het is een zeldzaam boek, vol aardige anecdoten, vol levendige beschrijvingen en vol van gezonde levensvreugde. De jeugd wordt door den schrijver beschouwd als een Aardsch Paradijs, en het zeldzame opvoedingssysteem, dat misschien bij een percent der jonge menschen succes zal hebben, werkt mee, om het leven gelukkig te maken. De heele atmosfeer van dit boek ademt gezondheid en levenslust. Alleen de vertaalster schiet in een paar punten te kort: zij kent de Nederlandsche katholieke terminologie niet voldoende en haar eruditie is blijkens enkele fouten niet zoo uitgebreid als die van den schrijver. Een boek, dat verdient veel gelezen te worden.

BARING (Maurice) HET KORTE AVONTUUR. (411) *f* 2.75 en *f* 3.25. Nederlandsche bewerking van Joh. P. Antonissen. „Pax", 's Gravenhage.

Baring is een vlot schrijver, een zeer ontwikkeld en zeer sympathiek mensch en een matige romanschrijver. Hij heeft, naar zijn eigen getuigenis, getracht indrukken, opgedaan in Rusland en Mantschoerije in tijd van oorlog te verzamelen, te sorteeren en ze als kralen aaneen te rijgen aan de dunne draad van een verhaal. Daartusschen in houden de handelende personen lange samenspraken over allerlei onderwerpen van godsdienstigen, kultureelen en artistieken aard, gewoon als menschen zonder opschroeverij en gewichtigdoenerij, maar toch ook weer belangrijk genoeg om ze met appetijt te lezen. Dramatisch is het verhaal niet sterk, maar de indrukken en de beschouwingen zijn die van een goed, edel, sympathiek en kundig schrijver. Lectuur voor volwassenen.

RACHMANOWA (Alja) KRUISWEG DER LIEFDE. (437) *f* 3.90 en *f* 4.75. Vert. door F. A. Brunklaus. Teulings, Den Bosch.

Ik betwijfel of de greep van Alja Rachmanowa met dezen roman over Tolstoi's huwelijksleven wel gelukkig geweest is. Wat gaat de buitenwereld Tolstoi's huwelijksleven aan? Er is reeds al te veel aandacht aan besteed. Bovendien leent zich de stof moeilijk voor een roman van een goede vierhonderd bladzijden. Heelemaal een roman is het ook niet; het boek heeft meer van een „vie romancée". Het is een heele onderneming door deze „histoire intime" heen te worstelen. Heel veel gebeurt er niet, afwisseling is er weinig; de eigenlijke draad door het verhaal is de voortdurende wrijving tusschen Sonja Baers en haar man. Sonja is de liefdevolle, opofferende, toegewijde vrouw en moeder, die voor de rechten harer kinderen opkomt, Tolstoi is de brute, egoïstische echtgenoot, de innerlijk ontredderde, die voortdurend gekweld wordt door zijn halfslachtigheid. Hij wil zijn goederen onder de boeren verdeelen, waartegen zijn vrouw zich voortdurend verzet. Inzooverre dit boek een rehabilitatie is van Sonja Baers en een aanklacht tegen den al te hoog bewonderenden Tolstoi als „het geweten van Europa", zooals hij ge-

noemd is, kunnen wij ermee instemmen. Doch dan ware een streng historische studie beter geweest. Nu is het een halfslachtig boek, lang en taai, hier en daar pijnlijk intiem. Voor rijpe, volwassen lezers.

CARROL (Gladys Hasty) OP DEN DREMPEL VAN HET LEVEN. (431) *f* 3.50 en *f* 4.50. Nederlandsche bewerking uit het Engelsch door Mevr. Schottelius geb. Tony de Ridder. Z. H. Uitg Mij., Den Haag.

Amerikaansche boeken schijnen den laatsten tijd in de smaak te vallen in Nederland. Vooral wanneer de mythe — Amerika — plaatst maakt voor het gewone leven van alledaagsche burgers met hun lasten, zorgen en vreugden; en met de wordingsgeschiedenis van het gewone Amerikaansche volk. Ook deze roman beeldt heel gewone menschen uit, die met den drang om wat te worden in de wereld meedoen en eindelijk het jachten moede, weer van voren af aan beginnen. Het verhaal is aantrekkelijk, maar een beetje vlak en dreigt nu en dan wat te lang te worden. Maar wie zich voor het doen en laten van gewone menschen interesseert, zal het met genoegen lezen. Voor volwassenen.

YAKUP (Kadri) KARAOSMANOGLU. Uit het Turksch vert. door Dr. J. H. Kramers en A. M. v. d. Bergh. (264) *f* 2.25. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1938.

Deze versch uit Turkije geimporteerde roman instrueert over Turksche toestanden te Ankara, de nieuwe hoofdstad, ten tijde der revolutie van Mustafa Kemal en tijdens den opbouw van het nieuwe rijk. De schrijver is blijkbaar een hartstochtelijke aanhanger van den dictator en schreef zijn boek met nationalistische bedoelingen. Het derde deel is een wat naïeve en simplistische verheerlijking van het nieuwe Turkije, herinnerend aan veel Russische en Duitsche boeken van gelijke strekking. Als roman is het werk niet bijzonder belangrijk, niet beter dan honderd andere romans die het society-leven beschrijven. Het belangrijke ligt in het feit dat hier de in het Westen vrijwel onbekende Turksche samenleving beschreven wordt in een periode van algeheelen omkeer en vernieuwing. De schrijver verdeelt zijn roman, waarin enkele figuren de algemeene mentaliteit vertegenwoordigen, over drie perioden, die van den strijd tegen Stamboel en het buitenland (omstreeks 1922), die van het gevestiqde gezag te Ankara en die van den gezamenlijken opbouw (vòor en na 1940). De roman is gebouwd en geschreven naar Westersch model en verschilt in dezen niet van een Westerschen roman. De oude Islamietische wereld stort hier ineen, er ontstaat een modern, Westersch Turkije. Voor rijpe volwassen lezers.

WIBMER-PEDIT (Fanny) RIDDER FLORIAN. (263) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. door J. Jacobs. Pax, Den Haag.

De auteur, zoo schreven wij in een vroegere recensie en wij herhalen het hier, is een Tiroolsche en een schrijfster van talent. Met „Ridder Florian" betreedt zij het gebied der historische „Dichtung" en, al zijn er in dit boek nog zwakheden aan te wijzen, het geheel is forsch en grootsch van allure. Het is het verhaal van een herdersknaap, die tot groote dingen geroepen wordt; hij wordt ridder, veldheer en raadsman van keizer Maximiliaan. Toch is het niet het historische, wat het boek zijn waarde geeft, maar het menschelijke. Met zuiveren blik en vrouwelijk juist inzicht volgt de schrijfster haar held door de wonderlijke lotgevallen zijns levens. Niet zijn uiterlijke, maar zijn innerlijke grootheid interesseert de schrijfster en maakt den geridderde tot een ongewoon mensch. Fanny Wibmer-Pedit heeft van Handel-Mazzettie geleerd; haar schrijfkunst herinnert aan deze groote voorgangster. De vertaling is met zorg bewerkt. Een boek dat wij graag aanbevelen.

SMITH (Nora K.) ZIJ WAS EN BLEEF EEN VREEMDE. (367) Bruna, Utrecht.

Dit boek schijnt uit het Engelsch vertaald te zijn, hoewel de titelpagina dit niet vermeldt. Het is een roman die speelt onder Engelsche boeren. De wijze van schrijven en inkleeding doet zeer eenvoudig, zelfs wat naïef aan. Maar in zijn eenvoud en oprechte onmiddellijkheid grijpt het boek aan, door-

dat alles zoo echt en zuiver is. Zonder veel kunst of technische vaardigheid beschrijft de auteur haar figuren, zooals zij ze in den geest waarnam, maar hun groei en ontwikkeling is zoo natuurlijk, zoo geleidelijk dat de natuur zelf dit verhaal schijnt neergeschreven te hebben. Het leven zelf schijnt hier uitgebeeld door een weinig geoefende, maar juist voelende hand. Hier en daar treft een zekere onbeholpenheid, kinderlijkheid in het weergeven der feiten en toch is het geheel overtuigend van werkelijkheidszin. Boerenromans zijn in Engeland, met zijn overwegende stadsbevolking, niet zoo talrijk en worden steeds zeldzamer. Hier wordt het leven van een vrouw beschreven, die als kind in een boerenfamilie kwam, maar er steeds een vreemde bleef. Menschen, natuur en omgeving staan levend en in onmiddellijke nabijheid voor ons. Het is een gezond en krachtig boek, dat te lezen is voor volwassenen.

LUSERKE (Martin) HASKO, DE WATERGEUS. Vertaling van Martien Beversluis. (240) *f* 2.90. Bosch & Keuning, Baarn.

We dachten dat het cliché, waarnaar o.a. Van Lennep en Bosboom Toussaint in hun romans de Katholieken plachten te typeeren, zijn tijd wel had gehad, maar voor Luserke blijkt het zijn onfrissche bekoorlijkheid nog niet te hebben verloren. In zijn geuzenroman zijn de Katholieke Spaansche tegenstanders en de monniken honderd procent schurken. Overigens is „Hasko, de Watergeus" een rauw, woest verhaal, waarin wel zeer kleurig en plastisch de wijze van oorlogvoeren der watergeuzen wordt uitgebeeld.

Geen aanbevelenswaardige lectuur; — integendeel.

HEMMER (Jarl) BRANDING ROND DE TOREN. Roman. Vert. door Ch. Gl. Behrens. (322) *f* 2.90 en *f* 3.90. Hollandia, Baarn.

Deze roman speelt zich af ergens hoog in het Noorden aan de Finsch-Zweedsche kust. Het is een verhaal van liefde en haat. Twee jonge menschen uit families, die elkaar een onverzoenlijken haat toedragen, krijgen elkaar lief — een Romeo- en Julia-motief dus! — en vinden elkaar; in hun liefde en hun vlucht wordt de oude familieveete begraven. Het boek is goed en krachtig geschreven en met groote zorg vertaald. Het Christendom heeft weinig vat op de heidensche levensinstincten dezer primitieve menschen. De twee minnenden volgen zonder gewetensbezwaar den drang van het bloed. De auteur heeft rijkelijk toegegeven aan zijn lust tot beschrijven; het verhaal zou gewonnen hebben bij grootere soberheid. Een boek, dat voorbehouden blijve voor rijpe, ervaren lezers.

COX (A. B.) DE PROFESSOR OP KATTEPOOTEN. Uit het Engelsch vert. door G. A. Y. Kriens. (294) *f* 2.25 en *f* 2.90. Kramers, Rijswijk.

Schrijvers van amusementslectuur kunnen rare bedenksels verzinnen, maar Cox maakt het al bijzonder kras. Twee professoren in de biologie hebben n.l. een theorie opgezet dat het mogelijk is een deel der hersenen van een pas gestorven mensch over te brengen in den schedel van een levend dier, waardoor dit dan enkele menschelijke eigenschappen aan zijn dierlijke zou toegevoegd krijgen, als spraakvermogen en denken. De afspraak tusschen de twee geleerde heeren was dat degene die het eerst zou sterven zich voor het groote doel beschikbaar zou stellen. Toen een der twee dan stierf, entte de ander de hersens over in den schedel van een kat. Het had een vrij lugubere historie kunnen worden, maar de auteur heeft er maar liever een humoristisch verhaal van gemaakt. Hetgeen hem waarlijk goed gelukt is. De meest idiote verwikkelingen ontstaan in het huis van den, kat geworden, professor, tusschen zijn huisgenooten en hun bekenden. Vermakelijke, en onschuldige lectuur voor volwassenen.

GLOERSEN (Kari) JOHN MYHRE EN ZIJN VROUW. Vertaling uit het Noorsch door Agnes Röntgen. (240) *f* 2.25 en *f* 2.90. Daamen, 's Gravenhage.

De lezing van dezen roman laat ons onbevredigd. Het is alsof de schrijfster iets heel diepzinnigs heeft willen uitdrukken en daarin niet geslaagd is. De conflicten gaan langs elkaar heen en de voorbereiding der

conflicten, die overigens veel te lang is, doet ons iets heel anders vermoeden. Ook het einde, dat een onverwachte liefdesverklaring brengt en een vroegtijdigen dood, wordt door den roman allerminst voorbereid. Voor volwassenen.

HALPER (Albert) DE HEKSENKETEL. Vertaald door J. Feitsma. (401) *f* 3.90 en *f* 4.90. „De Steenuil", Amsterdam.

De heksenketel is een groot verzendhuis in Chicago, waar de zakelijke werkmethode tot het uiterste is opgevoerd, waar de mensch geen menschelijkheid meer bezit, maar een onderdeeltje is geworden van een machine, die in razend tempo werkt. Grauwe, vergoorde wezens bevolken het huis, waar hun zenuwen, hun levenskracht vernietigd worden door een meedoogenlooze werkmethode. In dezen socialen roman belicht de schrijver de arbeiders en arbeidsters, van hoog tot laag, die, gelaten of wrokkend, door het tempo worden meegesleurd. Van enkelen wordt ook het leven buiten het verzendhuis weergegeven. Daar veeren ze even op, als de Hollander Willem Dorpat, of droomen ze toekomstidealen, krampachtig vastgehouden, als de jonge jood Paul Sussman. Maar op den achtergrond blijft steeds waarneembaar de heksenketel. De roman is geschreven in vurig, bruisend proza; hij is, in romanvorm, een ziedend protest tegen een zakelijkheid, die met humaniteit geen rekening houdt; de auteur verbeeldt de leelijkheid, omdat hij deze haat. Uiteraard is de lezing voorbehouden uitsluitend voor ervaren volwassenen.

CORSARI (Willy) EEN EXPRES STOPTE. Een nieuw Avontuur van Inspecteur Lund. (203) *f* 1.75 en *f* 2.25. Leopold, 's Gravenhage. 1938.

Willy Corsari schrijft mysterie-romans, die niet slechts door hun logica en hun spanning, maar ook door hun geest, hun goed Nederlandsch en hun voortreffelijke compositie aanbeveling verdienen boven slecht-vertaalde buitenlandsche producten in hetzelfde genre. Wie de vroegere avonturen van Inspecteur Lund met genoegen gelezen heeft, zal ook door dit nieuwe avontuur niet teleurgesteld worden. Voor volwassenen.

APON (Jan) DE GAST VAN KAMER 13. (247) geb. *f* 1.75. Bruna, Utrecht.

Apon's detective-romans kenmerken zich vooral door het volgen der klassieke regels: quasi-strenge logica, een ingewikkelde intrige met een onverwachte oplossing en vooral veel gepraat. Volwassenen, die vooral op deze eigenschappen prijsstellen, zullen dit werk met spanning lezen.

HUME (David) MICK MOET VERDWIJNEN. Vertaling van J. Feitsma. (263) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

De detective romans van Hume hebben altijd een spannende intrigue en een verrassende ontknooping. Maar ze zijn ook rommelig en ruw. Vernuftige, fijn uitgesponnen deducties en combinaties, en scherp logische redeneeringen zijn niet de sterkste zijde; er wordt gewoonlijk ongemeen actief in opgetreden: vuistgevechten, revolverschoten en overvallen. Ook de stijl is ruw. „Mick moet verdwijnen" de geschiedenis van een juweelendiefstal en de ontvoering van een filmacteur, is van dit gehalte. Daarom eenig voorbehoud; zeker geen lectuur voor jeugdige lezers.

OTERDAHL (Jeanna) DE WERELD GROEIT. Uit het Zweedsch vertaald door N. Basenau-Goemans. (237) *f* 2.—. Meulenhoff, Amsterdam.

De problemen van Helga Wilhelmina zijn ook de problemen der tegenwoordige jeugd. Jeanna Oterdahl probeert niet deze weg te vagen, maar stelt ze in een beter en helder licht en richt de oogen van Helga Wilhelmina op God, de Alwijze om zich nederig voor zijn wil te buigen. Eerlijke en gezonde lectuur voor iedereen.

RUBEL (James L.) JIM TREKT VAN LEER. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Er wordt inderdaad van leer getrokken in dit cowboy verhaal. Een strijd tusschen recht en onrecht wordt geaccompagneerd door revolverschoten en

staaltjes van vechtkunst; het recht overwint en, — dat is zoo het verloop in dergelijke romans — de held wint het meisje op den koop toe. Volwassenen.

COLTER (Eli) HET GEHEIM VAN DE ZILVERMIJN. Vertaling van F. Hoogewerff. (214) De Combinatie, Rotterdam.

Zelfs voor een roman van Far-West-romantiek gaat het er grof van langs in dit boek. Maar in den strijd tusschen zilver en gras overwint het recht, en de intrigue is vernuftig bedacht.

Voor volwassen lezers, die van hun lectuur eischen, dat deze hun sensatie verschaft.

GILL (Tom) HET ONRECHT HERSTELD. Vertaling uit het Amerikaansch van Joh. Ravensberg. (250) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Een avonturenverhaal, dat ergens in Centraal Amerika speelt, en waarin het nogal woest toegaat, zooals dat voor die streek blijkbaar passend is. Nu eens niet overdadig bevolkt met cowboys; de intrigue is spannend.
Eenigszins voorbehouden voor meer ervaren volwassenen, die van dit soort lectuur houden.

KENDRICK (Baynard H.) DE FLUITENDE MOORDENAAR. Vertaling van Johan Valckenier. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

Een nieuwe figuur introduceert de Amerikaansche schrijver in zijn speurdersroman, die van een blinden detective. Die er inderdaad in slaagt eenige mysterieuze moorden, gepleegd in een New Yorksch hotel tot oplossing te brengen. Nu de detective niet van zijn oogen gebruik kon maken, moest de factor, welke altijd een rol speelt in een detective roman, die van logisch redeneeren, van deduceeren en combineeren, versterkt worden. Dit is den schrijver gelukt, waardoor „De Fluitende Moordenaar" een bevredigend, en daarbij boeiend verhaal is geworden; de ontknooping is verrassend en wordt logisch verklaard. Volwassen lezers.

KENDRICK (Baynard H.) BLOED OP HET MEER. Vertaling van Johan Valckenier. (208) *f* 2.25 „De Steenuil", Amsterdam.

Het detective verhaal van Kendrick heeft niet het losse, het eenigszins onsamenhangende dat Amerikaansche politieromans nogal eens pleegt te typeeren. Er hebben enkele toevallige omstandigheden plaats, maar over het algemeen is het verhaal logisch samengesteld; het is bovendien spannend, en de oplossing is verrassend. Wie de moorden gepleegd heeft op enkele bewoners van een kleine stad in Florida kunnen volwassen lezers — de roman is overigens zonder voorbehoud — na boeiende lectuur pas op een der laatste bladzijden te weten komen.

HENGSTENBERG (Dr. H. E.) KATHOLIEKE ASCESE. Bewerkt door L. J. H. Wolf Pr. (253) *f* 2.90 en *f* 3.75. Brand, Hilversum. 1938.

Het karakter van dit werk wordt misschien het best aangegeven door te zeggen, dat het een theologisch-·ychologische verhandeling over de ascese is. Het is meer een wetenschappelijk werk dan een opwekking tot een vroom, ascetisch leven. Als geestelijke lezing kan het gebruikt worden, doch dit is niet zijn eerste doel. De schrijver bedoelt hier met ascese niet louter een soort geestelijke training door het zich ontzeggen van levensaangenaamheden, maar een geheele levenshouding, een innerlijke gesteltenis, die zich in daden en onthoudingen uit. Herhaaldelijk komt de schrijver te spreken over hedendaagsche opvattingen en stroomingen op gebied van levensleer en moraal en geeft hij de juiste verhoudingen en grenzen aan, waarin een beginselvast Christen deze te zien heeft. Op velerlei gebied is het boek zeer instructief, hoewel de wat dorre betoogtrant niet onmiddellijk tot lezen verlokt. Voor priesters vooral is het werk waardevol.

ROCHE (Aloysius) HEILIGEN VAN DICHTBIJ. Vert. uit het Engelsch door F. van Oldenburg-Ermke. (167) *f* 2.40 en *f* 2.90. De Toorts, Heemstede.

„Heiligen van dichtbij" is een aardig boek van „Katholieke blijmoedigheid", zooals de omslag zegt. De schrijver moet ontelbaar veel heiligenlevens gelezen en allerlei anecdoten, eigenaardigheden en menschelijke trekjes van hen genoteerd en onthouden hebben. Uit het materiaal dezer herinneringen bouwt hij zijn boek op, dat uit een zeventiental hoofdstukjes bestaat en vooral den natuurlijk gezonden levenszin, de blijde levensstemming, den practischen aard der heiligen doet uitkomen. Diepzinnig of verrassend van inzicht is het boek niet, maar het biedt lichte, onderhoudende lectuur: men zou het geestelijke ontspanningslectuur kunnen noemen. Naar de opdracht te oordeelen, zijn het Zondagavondtoespraken die de schrijver voor godsdienstige bijeenkomsten van zijn parochianen hield. Dergelijke beschouwingen, als hier worden geboden, maken vertrouwd en familiair met de heiligen en hebben iets over zich van de zorgeloosheid voor den dag van morgen van „de bloemen des velds en de vogelen des hemels".

HASLETT (A. W.) PROBLEMEN DER WETENSCHAP. Vertaald en ingeleid door Ir. C. van der Graaf. (336) Meulenhoff, Amsterdam.

Van enkele hoofdproblemen van wetenschappelijk onderzoek, die nog op uiteindelijke oplossing wachten, wordt hier een overzicht gegeven van het bereikte, en aangeduid hetgeen nog onbekend is. De behandeling is populairwetenschappelijk, zoodat de stof door een leek met normale ontwikkeling te volgen is. Te beter daar de schrijver de verklaringen en uiteenzettingen in duidelijk en prettig leesbaar proza heeft weten te schrijven. Voor zijn overzetting komt den vertaler een woord van lof toe.

Behandeld worden o.a. eenige vraagstukken der astronomie, de veranderingen der aarde, het raadsel van het geslacht, het begin van de beschaving, atomenleer, de oorsprong van den mensch, metereologie. Wij hebben tegen het boek echter het bezwaar dat de auteur theologisch slecht onderlegd is. Zonder er eenig bewijs voor aan te voeren wordt b.v. de stelling geponeerd dat er tusschen wetenschap en dogmatische theologie werkelijke tegenstellingen bestaan. Iets verder schrijft hij: „zooals meer en meer blijkt, zal niemand, ook niet de Schepper, kunnen voorzien, hoe het physisch heelal zich in de toekomst zal gedragen"! Een enkele maal ook geeft hij een zelfverzekerde bewering die verder gaat dan de huidige resultaten van wetenschappelijk onderzoek. Van de in 1890 door Dr. Du Bois gevonden resten van den z.g. Java-aapmensch, wordt b.v. beweerd dat deze tegenwoordig beschouwd wordt

als dicht bij den mensch staande, en dat „hij meer dan de helft van het opwaartsche pad tot het menschdom had afgelegd". Echter is tot op heden door de wetenschap critiek geoefend op de waardeering der gevonden resten, alsook over de reconstructie door Du Bois vervaardigd, en de gedachte van Du Bois, als zou dat wezen de voorvader zijn geweest van den mensch, is door velen opgegeven. Ondanks verschillende voortreffelijke kwaliteiten van het boek is het dan ook gewenscht dat het slechts door hen gebruikt wordt, die tot critisch lezen in staat zijn.

BIERENS DE HAAN (Dr. J. D.) HET RIJK VAN DEN GEEST. (190) Ploegsma, Zeist. 1938.

Het philosophische stelsel, dat Dr. Bierens de Haan huldigt en in dit boek nader uiteenzet, is het monisme van Spinoza, een pantheïstisch systeem, dat met de hoofdwaarheden van het Christendom niet te vereenigen is. Monistische wijsgeeren trachten de Bijbelsche grondwaarheden gewoonlijk zoogenaamd geestelijk te verklaren. uiteenzettend dat deze philosophisch niet houdbaar zijn en anders moeten opgevat worden. Ook Bierens de Haan doet dit. Hij is een ontwikkelde, humane geest en zal het Christendom nooit bestrijden, maar deze philosophie ondermijnt ten slotte heel de Christelijke leer. Er staan in dit werkje belangrijke beschouwingen over mensch en cultuur, al kunnen wij zijn wijsgeerige fundeeringen der verschijnselen niet aanvaarden. De schrijver beschouwt zijn idealistische philosophie, die hij vanaf Plato laat dateeren, als de eeuwige philosophie en is natuurlijk over het realisme van Aristoteles en Sint Thomas niet te spreken. Hiertegen is nogal wat in te brengen. Vakmenschen zullen hier waarheid en dwaling gemakkelijk onderscheiden; dillettanten zullen gemakkelijk misleid worden. Daarom blijft het werkje voorbehouden voor vakgeleerden.

LENNHOFF (Eugène) DE LAATSTE VIJF UREN VAN OOSTENRIJK. Voor Nederland bewerkt door Mej. Mr. E. W. Broekman. (162) *f* 1.90. Hollandia, Baarn.

Lennox was hoofd-redacteur van de voormalige Oostenrijksche „Telegraph" en voorstander van Dr. von Schussnigg. De laatste tragische uren van Oostenrijks onafhankelijkheid, op 11 Maart 1938, heeft hij van nabij mee beleefd, alvorens op het bijna laatste oogenblik te vluchten. De gebeurtenissen dier laatste uren worden in zijn boek verteld. Door zijn positie en door het contact, dat hij had met de leiders van Oostenrijk, was hij zeker in staat dit gebeuren vast te leggen. Het is uiteraard nog niet mogelijk af het geschrevene aan de historische waarheid te toetsen, maar Lennox schrijft vrij objectief en meerdere der verhaalde feiten zijn inmiddels gebleken juist te zijn, zoodat het geheel een betrouwbaren indruk maakt.

Het is een zeer lezenswaardig boek, waarin men niet onbewogen het laatste tragische hoofdstuk der geschiedenis van het onafhankelijke Oostenrijk leest.

VRIENDS (Jan) VOGELS GAAN EN KOMEN. Het Poirtersfonds, Eindhoven. 1938.

Een aantal losse schetsen over vogels, waarvan met behulp van lange, weinig ter zake doende citaten en ruim twintig bladzijden over aquaria een „boek" gemaakt is. De foto's hebben met de tekst niet veel te maken en zijn voor een deel reeds elders gepubliceerd. Hoewel tegen het lezen van dit werk geen enkel bezwaar kan worden gemaakt, is het niet mogelijk, dit aan te moedigen.

ANGELINUS (Dr. O.M. Cap.) DEEL EN GEHEEL. (69) Wijsgeerige Grondbegrippen No. 11. Romen en Zonen, Roermond - Maaseik. *f* 0.55 (bij abonnement *f* 1.90 per 4 deeltjes).

De kategorie: deel-geheel speelt sinds S p a n n in het filosofisch denken een groote rol. Dit wijst op een terugkeer naar Aristoteles en St. Thomas, die ook aan deze kategorie groote waarde toegekend hebben. Wijsgeerige

Grondbegrippen mogen daarom aan dit grondbegrip niet voorbijgaan. Dr. Angelinus geeft er een zeer heldere en goed ingedeelde uiteenzetting van. Alleen ten opzichte van het derde type zou ik met hem van meening verschillen, omdat juist de grootste zelfstandigheid meer van het geheel leeft dan de onzelfstandige deelen.

ARISTOTILES — THOMAS VAN AQUINO. Inleiding op de Metafysika I en II (58 - 68) Vertaald en van toelichting voorzien door Dr. B. C. van Benthem O.P. (Wijsgeerige Grondbegrippen No. 9 en 10. Romen en Zonen, Roermond, Maaseyk. *f* 0.55 per deel. *f* 1.90 per 4 deeltjes bij abonnement.

Dr. van Benthem geeft in deze twee deeltjes een vertaling van den Commentaar van St. Thomas op de Inleiding der Metafysika van Aristoteles. Het nadeel van deze soort uitgaven is, dat alle teksten uit vroeger tijd historisch belast zijn, veel beschouwingen inhouden, die tegenwoordig van geen belang meer zijn, zooals b.v. de lange beschouwing over de graden der dierenkennis. Eerst in het tweede deeltje begint de vaststelling van de verschillende graden in het menschelijk denken. Waarom niet met behulp van deze inleiding een nieuwe inleiding geschreven voor den tegenwoordigen tijd? De Bijlagen kunnen dit nadeel slechts gedeeltelijk opheffen en de noodzakelijkheid van bijlagen bewijst al het onvoldoende van het procédé. Aristoteles is de filosoof der interne finaliteit. Waarom kan P. van Benthem deze nog niet in het waarheidsstreven van het verstand ontdekken?

DE VLEESCHAUWER (Dr. H. J.) RENé DESCARTES. Levensweg en Wereldbeschouwing. (281) *f* 2.50. Voor België: Standaard, Antwerpen, Brussel. Voor Nederland: Dekker en van de Vegt, Nijmegen, Utrecht.

Descartes is de vader der moderne filosofie. Bij hem worden het eerst een menigte problemen gesteld, waarvan de beantwoording nog gedeeltelijk vastzit aan de Scholastieke voorgangers, maar die in hun ontwikkeling zich van dezen oorsprong meer en meer zullen losmaken. Dit werk geeft naar aanleiding van het derde eeuwfeest van de Discours de la Méthode een zeer zorgvuldige en in bijna in iederen zin verantwoorde weergave van de hoofdpunten der Cartesiaansche filosofie. De schrijver is zelf een criticus der Thomistische Wijsbegeerte en zelfs in 't algemeen van alle zijns-filosofie, maar hij verbergt zich zooveel mogelijk achter zijn onderwerp. Wie Descartes wil leeren kennen zal met zeer veel vrucht van dit werk kennis nemen.

PORTIELJE (A. F. J.) DIEREN ZIEN EN LEEREN KENNEN. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam. 1938.

Voor de bioloog en psycholoog zal kennisname van dit werk uitermate vruchtbaar zijn. De schrijver, erkend vakman, publiceert hier zijn waarnemingen in Artis in hun onderling verband en geeft daardoor tevens een „bijdrage tot de kennis van het driftleven en tot de ontwikkeling van het instinctbegrip". Meer dan tweehonderd fraaie foto's van W. Schut, door de schrijver van rake onderschriften voorzien, verhogen de wetenschappelijke waarde van het boek zeer, evenals de uitvoerige literatuuropgaven. Het boek eist veel van de lezer en mag geenszins populair genoemd worden. Dat de psychologische achtergrond en terminologie een totaal andere is dan men in Katholieke werken ontmoet, is voor de kritische lezers wel moeilijk, maar behoeft geen bezwaar te zijn. Voor ongeschoolden zal zulks hoogst verwarrend werken.

RUIZ VILAPLANA (Antonio) IK VERKLAAR ONDER EEDE. Vert. door Dr. J. Brouwer. (218) *f* 1.50. Brusse, Rotterdam. 1938.

De schrijver van dit werk was functionaris in de rechterlijke macht te Burgos, toen de burgeroorlog uitbrak. Zijn sympathieeën waren republikeinsch en blijkens hetgeen hij schrijft was hij over heel de linie links georiënteerd. Zoodoende stond hij van den beginne af vijandig tegenover de Francobeweging. Wat hij vertelt van de rechtschen is niet zeer vleiend en, al verdient hij op zijn woord gelooft te worden, toch verzwakt het feit van zijn

linksgezindheid aanmerkelijk zijn getuigenis. Dat de rechtschen hardhandig opgetreden zijn en onmenschelijke „zuiveringen" verricht hebben, is, ook na het getuigenis van Georges Bernanos omtrent Majorca, niet te ontkennen. Wat onrecht is blijft onrecht. Maar was het onrecht der linkschen, dat aan den opstand voorafging, niet nog verschrikkelijker en heeft dit de rechtschen niet tot het uiterste getergd? „Ik verklaar onder Eede" is een pijnlijk boek, dat ontwikkelde, denkende lezers niet in de war zal brengen, maar welks verspreiding onder de massa wij moeilijk kunnen wenschen.

WILHELMINA REGINA. Samengesteld door Jan Feith. (196) *f* 1.80 en *f* 2.50. Z. H. Uitg. Mij., Den Haag.

De bedoeling van „Wilhelmina Regina" is een overzicht te geven der ontwikkeling van het geheele openbare leven gedurende de thans veertig jarige regeering van Koningin Wilhelmina. Dit overzicht wordt gegeven in 40 hoofdstukken — over leger, vloot, middelen van vervoer, verzekeringswezen, litteratuur, film, enz. — geschreven door ter zake deskundigen.

Onze indruk is dat men in een beperkt bestek alles heeft willen behandelen. Het resultaat was dat elk hoofdstuk zeer kort werd; van elk onderwerp kon dan ook slechts een oppervlakkig en onvolledig overzicht worden gegeven. Daardoor heeft het uiterlijk fraai verzorgde boek slechts geringe waarde.

VRIES DE HEEKELINGEN (Prof. Dr. H. de) DE JOODSCHE HOOGMOED. (168) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Amsterdamsche Keurkamer, Amsterdam.

In het jodendom heeft de schrijver een trots meenen te onderkennen, die hij in zijn boek nader vastlegt en documenteert door aanhalingen uit de werken van Joodsche auteurs. Hij schrijft dezen hoogmoed dan toe aan zelfvoldaanheid, aan het gevoel van superioriteit van den jood over den niet-jood, aan de grenzenlooze verachting van den eerste tegenover den laatste, welke verachting diep in hem wortelt en hem in zijn optreden tegenover niet-joden altijd beheerscht. In laatste instantie drijft die hoogmoed hem er toe — volgens den auteur hét groote gevaar — de wereld onder zijn beheersching te brengen.

Het is kennelijk anti-semitisme dat den auteur tot het schrijven van zijn boek heeft gebracht en hem een stelsel doet zien waar maar al te dikwijls laakbare daden van enkelingen hebben plaats gehad. Die komen ook onder Christenen voor. Een boek dat men zeer critisch moet lezen.

OUWENDIJK (Jan) PIUS X. (148) *f* 1.25. Dekker & Van de Vegt, Nijmegen, Utrecht.

Het is Ouwendijk gelukt in een betrekkelijk gering aantal bladzijden het leven van Pius X te schetsen, zóó, dat daarin zoowel de mensch, de priester, de bisschop als de Paus voldoende duidelijk naar voren komen. Het anecdotische — dat in levensbeschrijvingen van Pius X nogal eens rijkelijk tot uiting pleegt te komen — is hier maar schaarsch vertegenwoordigd. Maar zeer goed is het den schrijver gelukt de enorme beteekenis van den Paus — in Zijn tijd niet altijd begrepen — te laten uitkomen. Zijn schijnbaar politieklooze gestalte had iets te zeggen in de topzware politiek van Zijn jaren. Mede daardoor schijnt het volle licht op het engelachtig karakter van Pius X. Gaarne aanbevolen.

KLIMSCH (Mgr. Dr. Robert) DE HEMEL. Nederlandsche bewerking van M. M. H. Haring Pr. (350) *f* 3.90 en *f* 4.90. De Residentiebode, Den Haag.

De inleiding tot het boek van Mgr. Klimsch is nogal fanfareachtig, maar een uitdrukking daarin is zeer juist: „Er wordt veel te veel gepreekt over de hel, veel te weinig over de hemel."

Dit boek is geheel gewijd aan den hemel. Wat uit de Openbaring, de Evangeliën en de levens der Heiligen over den hemel bekend is geworden, heeft de auteur verzameld, toegelicht en bemediteerd. Hij heeft zijn werk geschreven als geleerde en als geloovig mensch. Er worden onderwerpen in

besproken, die men interessant zou kunnen noemen, zooals het herkennen in den hemel, en dergelijke, — maar ook wordt getracht het begrip hemel te benaderen, zoover dat den mensch mogelijk is, als het uiteindelijk doel van den sterveling, waarop deze zijn geheele leven moet instellen. Als zoodanig is het een meditatieboek, dat het genadeleven krachtig kan bevorderen. Dat velen het dikwijls ter hand mogen nemen.

YENVEUX (O. M. I., A.) DE GODSVRUCHT TOT HET HEILIG HART VAN JEZUS VOLGENS DE GESCHRIFTEN VAN DE H. MARGARETHA MARIA ALACOQUE. Uit het Fransch bewerkt door J. J. M. van Doornik M. S. F. (258) *f* 2.10 en *f* 2.75. Romen & Zonen, Roermond - Maaseik.

Meestal wordt de naam van deze Heilige in verband gebracht met de Verschijningen, welke zij heeft gehad; minder is het bekend dat zij twintig jaar lang alles heeft opgeteekend wat Jezus' Heilig Hart haar heeft geopenbaard. Het geestelijk leven dezer religieuze was kerngezond; in haar geschriften heeft zij den waren geest der godsvrucht tot het Heilig Hart nagelaten. Het voornaamste van haar bewaard gebleven geschriften is verzameld in dit boek dat als meditatieboek of voor korte geestelijke lezingen uitstekend geschikt is.

MARMION O.S.B. (Dom Columba) DAGELIJKSCH BROOD. Overwegingen voor elken dag van het Kerkelijk Jaar. Deel III Van den Paaschtijd tot het H. Sacramentsfeest. (103) *f* 1.05 en *f* 1.50. De Toorts, Heemstede.

Het voortreffelijk werk van den geestelijkken schrijver Dom Marmion, — waaruit „Dagelijksch Brood" een bloemlezing is —, geeft korte overwegingen voor iedereen dag, verband houdend met de liturgie van den dag of het feest dat gevierd wordt. Zij vragen enkele minuten van ingekeerdheid, 's morgens; door haar treffende, diep aanvoelende devotie geven zij den dag wijding. Deel III bevat het tijdeigen van Paschen tot en met den H. Sacramentsdag en het Heilig Hartfeest; benevens de Heilige feesten van 27 April tot 24 Juni.

MAES O.P. (J. D. M.) STICHTING EN INRICHTING VAN DE KATHOLIEKE KERK. (134) *f* 0.60 en *f* 0.90. „Het Spectrum", Utrecht.

In de groote serie „De Katholieke Kerk" verscheen bovengenoemd boekje als het vierde deel. De vraag wordt behandeld en beantwoord: Kan en moet de Katholieke Kerk tot Christus worden teruggeleid als tot haar stichter?

De uiteenzettingen zijn helder en instructief; zij maken daarbij bewust de hooge waarden, die de Roomsch-Katholieke Kerk, als het levend orgaan van Christus' steeds voortdurend verlossingswerk, in zich omdraagt.

BENDER O. P. (Prof. Dr.) ZELFVERDEDIGING, DOODSTRAF, OORLOG EN OPSTAND. (128) Brand, Hilversum.

Het betoog, in een vroegere brochure, over het vijfde gebod wordt hier voortgezet met de onderwerpen, genoemd in den titel. Het zijn uiterst actueele en omstreden kwesties, juist in dezen tijd, en onjuiste theorieën, ook wel gangbaar onder Katholieken, zijn er vele. Nu hier van Katholiek-wetenschappelijk standpunt toelichting en verklaring van de materie wordt gegegeven, moet deze uitgave in de serie „Waarheid en Leven, Katholieke Levenswijsheid", dan ook sterk aanbevolen worden.

HILLEN (Dr. M. Th.) MYTHOLOGISCH HANDBOEKJE. (163) *f* 2.25. Thieme & Cie., Zutphen.

Dr. Hillen heeft zijn taak breed opgevat. Behalve verklaringen der namen uit de Grieksche en Romeinsche mythologie, — het grootste deel van het boekje — heeft hij ook verklarende lijsten opgenomen van namen uit de mythen en legenden van Egyptenaren, Babyloniërs en Assyriërs, Perzen, Phoeniciërs en Canaänieten, Chineezen en Japanners, Arabieren en Moham-

medanen, Hindoes, de Slavische volken, Kelten, Noren en Germanen. Deze lijsten zijn maar kort, waar wij die raadplegen, hebben zij ons niet teleurgesteld. Wetenschappelijke pretenties heeft deze gids niet, maar als practische vraagbaak — voor museumbezoek en lectuur — is het boekje geschikt.

KIZEL (J.) LICHT OVER SPANJE. (126) *f* 1.25. Met een inleiding van Z. Em. Kardinaal Goma. Het Spectrum, Utrecht.

Dit boekje met een inleiding van den Aartsbisschop van Toledo, is bedoeld als een propaganda vóór het rechtsche Spanje, tegen de „luidruchtige en tendentieuze berichten" van de andere zijde en, waar het voor Nederland bestemd is, wel meer bijzonder tegen de publicatie van den Heer J. M. de Semprún y Gurrea, vertegenwoordiger van de roode regeering in den Haag. Er staat veel wetenswaardigs, belangrijks en leerzaams in, zoo o.a. iets over de verhouding der regeering t.o.v. Rusland en de vrijmetselarij. De verklaring der feiten is in dit kort bestek echter vaak oppervlakkig en onduidelijk. Er wordt alleen gesproken over het licht aan de eene (Franco) en de duisternis aan de andere zijde. Maar zooveel licht over Spanje geeft dit boekje toch wel dat we beter dan tevoren beseffen om welke principieele vragen hier mède de strijd gaat en met welke ellende die gepaard gaat.

EEKHOUD (J. B. M. J.) DAMOPENINGEN EN MIDDENSPELSTUDIES. (120) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Een boek over dammen, dat niet alleen aan de beginnenden, doch ook aan de gevorderden iets te bieden heeft. De schrijver heeft eigen composities benut en getracht de uitbreiding der theorie hierin op zeer overzichtelijkek wijze aan te geven. Voor de liefhebbers.

VAN KONINGSKIND TOT MOEDER. (79) *f* 0.90. Het leven van Prinses Juliana. 200 foto's. Met een inleidend woord van Prof. Dr. H. Th. Obbink. Het Leven, Amsterdam.

Een boek waarin het leven van onze beminde prinses wordt uitgebeeld uitsluitend in foto's.: van af haar geboorte tot aan de geboorte van de jongste oranjetelg.

GAZENBEEK (Jac.) en VERSTEEG (J.) SNELLE WIEKEN BOVEN WIJDE VERTEN. *f* 4.90. Tekstverzorging en landschapsfoto's: Jac. Gazenbeek. Vogelfoto's: J. Versteeg. Callenbach, Nijkerk.

De schrijvers laten in dit goed verzorgd werk de inlandsche roofvogels en uitheemsche vogels, voor zoover zij op de Veluwe voorkomen de revue passeeren en vertellen daarbij uit eigen waarneming. Zij hebben er naar gestreefd door populaire uitbeelding de stof voor zoo groot mogelijk publiek toegankelijk te doen zijn. Aanbevolen voor vogelvrienden.

BRONTMAN. (L.) OP DE TOP VAN DE WERELD. De Russische Noordpoolexpeditie 1937-1938. Vertaling uit het Russisch van I. van Crefeld en W. de Vries-Lucks. (336) *f* 2.90 en *f* 3.90. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Een der deelnemers vertelt in dit boek de lotgevallen der Russische Noordpoolexpeditie en der overwintering van Papanin en zijn mannen op een drijvende ijsschots gedurende den winter van 1937 op 1938.

Opwindende gebeurtenissen komen er weinig in voor; het is een betrekkelijk eenvoudig verhaal van het leven van eenige menschen onder moeilijke omstandigheden. Maar er blijkt toch wel zeer goed uit hoe ontzaglijk groot de moeilijkheden zijn geweest dezer menschen, die maanden lang in de nabijheid van den Noordpool hebben verbleven. Het is een interessant verslag van het dagelijksch doen en laten eener noordpoolexpeditie, op de modernste wijze uitgerust.

RIVE BOX (Hans de la) JONGENS IN DE SNEEUW. (192) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door F. van Bemmel. Kluitman, Alkmaar.

Paul en zijn blind zusje zijn in Januari gast in pension „Duinroos" en maken veel tochten door de sneeuw, waarbij het aan geheimzinnigheid en romantiek niet ontbreekt. Aan te bevelen voor jongens van 11-14 jaar.

LEEMBRUGGEN (C. A.) DE ZILVEREN VOGEL. (187) *f* 1.— en *f* 1.35. Geillustreerd door L. van Suchtelen. Meulenhoff, Amsterdam.

Een jong meisje bevindt zich in handen van Dajaks en zal aan de goden geofferd worden. Het gelukt haar neef door middel van een list haar te bevrijden. Alles bij elkaar nu juist n i e t bepaald aanbevolen lectuur voor katholieke jongens.

KUYLMAN (H. E.) KOEN BORGERS. (191) *f* 1.— en *f* 1.35. Band en illustratie van G. D. Hoogendoorn. Meulenhoff, Amsterdam.

De held van dit boek is de zoon van een stroper, die van het stropen afziet en tot boschwachter benoemd wordt. Geschikt boek voor jongens van 10 jaar en ouder.

HILDEBRAND (A. D.) VIER HOLLANDSE JONGENS IN DE ALPEN. (191) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Een klein gezin wil de zomervacantie in Zwitserland doorbrengen en neemt om het financieel mogelijk te maken drie andere kinderen mee in pension. De verschillende avonturen welke de jongens beleven zijn wel eens het gevolg van hun ongehoorzaamheid, maar over het algemeen is dit toch een aardig boek voor jongens van ongeveer 14 jaar.

BLOEMHOF (Ina) HET GEHEIM VAN DE ZESDE. (168) *f* 1.35. Met stempel van den Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Het komt nu eenmaal vaak voor dat 'n zevende klas voor de anderen een geheimpje heeft, maar dat de zesde het heeft.... is een unicum. Een aardig boekje, geschikt voor meisjes van 9-12 jaar.

BEVER (Rie) EEN VEILIG NEST. (199) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geillustreerd door Rie Reinderhoff. Kluitman, Alkmaar.

Een vroolijk en frisch meisjesboek, met een gezonde levensopvatting, waarin de figuur van de grootmoeder, die zoo goed haar levenstaak begrepen heeft, domineert. Aanbevolen voor meisjes van 14 jaar en ouder.

LOKHORST (Emmy van) JESSY EN DE ANDEREN. *f* 2.— en *f* 2.75. Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Het is weinig indrukwekkend, zooals deze aan lager wal geraakte familie den tegenspoed draagt. Een vrij onbeduidend boek voor oudere meisjes.

WELSENES (Ajjon) van) EN DE AALSCHOLVER VLOOG.... *f* 175 en *f* 2.50. Geïllustreerd door van Looy. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Twee jongens winnen een wedvlucht om de wereld. Een fijn boek voor jongens van 12-16 jaar.

SIRKS-JOUSTRA (A. A.) MIES VINDT HAAR WEG. *f* 1.75 en *f* 2.50. Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Eerstens is de omgang van deze jonge menschen zóó vrij en ongecon-

troleerd, dat die alleen in een boek zonder fatale gevolgen kan blijven. Tweedens treedt er een vader op, die, van zijn vrouw gescheiden en met een andere hertrouwd, zijn kinderen het vermoeden ingeeft, dat vader „zich weer vergist" heeft. Om deze dubbele reden kunnen wij dit overigens frisch geschreven boek geen aanbeveling medegeven.

TRAUTWEIN (F.) HET DORP WAAR HET SPOOKTE. (152) *f* 1.35. Stempel van den Keurraad. Spaarnestad, Haarlem.
Een vroolijke jongen, die veel guitenstreken uithaalt is de held van dit verhaal, dat geschikt is voor jongens van 9-12 jaar.

KIEVIET (C. Joh.) DE WOELWATER. (194) 3e druk. Geillustreerd door Rie Reinderhoff.
Storend neutraal jongensboek.

LAAN (Dick) HET GEHEIM VAN DEN ZWARTEN MONNIK. (192) 2e druk. Geillustreerd door Rie Reinderhoff.
In Jrg. 24 van Boekenschouw, blz. 240 hebben wij de Iste druk van dit boek besproken en het een gezellig, geschikt boek voor jongens en meisjes geacht.

— DE RAAD VAN ZEVEN. (192) 2de druk. Geillustreerd door Rie Reinderhoff.
In de zelfde jaargang van Boekenschouw blz. 432 bespraken we de Iste dr. van dit verhaal en konden het om jeugdig geflirt niet aanbevelen.

PETILLON (Willy) LYDIA'S MOEILIJKHEDEN. (195) 2de druk. Geillustreerd door Rie Reinderhoff.
Over een humeurig meisje dat onder den indruk van de ziekte harer moeder tot inkeer komt. Geschikt voor meisjes van 12-14 jaar.

— DE KINDEREN VAN RHEEDE. (195) 2de druk. Geillustreerd door Rie Reinderhoff.
Bespreking Iste druk zie Boekenschouw 1931/32, blz. 96. Prettige lectuur voor jongens en meisjes van 14 jaar en ouder.

ZOOMERS-VERMEER (J. P.) EEN KLEIN MEISJE ALLEEN. (195) 3de druk. Geillustreerd door Rie Reinderhoff.

Prijs per deel *f* 1.25. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In Boekenschouw 1926/27, blz. 330 hebben wij dit verhaal over een klein stadsmeisje dat buiten op het land komt wonen, aanbevolen voor kinderen van een jaar of twaalf.

WOLTERS-DAWSON (Anne) DE POSTZEGELDIEFSTAL. (214) *f* 1.25 en *f* 1.90. Geillustreerd door Rothciv. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.
Hoe een paar vrienden goed detective-werk verrichten bij de vermissing van eenige waardevolle postzegels. Geschikte lectuur voor grootere jongens.

ASPEREN VAN DER VELDE (C. P. van) VAN BINNEN UIT. (219) *f* 2.50 en *f* 3.50. Geillustreerd door Nans van Leeuwen. Kluitman, Alkmaar.
Het gezin waarin de spreuk heerscht „van binnen uit" kan tot voorbeeld dienen van vele anderen. Het is geen wonder dat alle vriendjes en vriendinnetjes graag bij de familie van Tienen over de vloer komen want er heerscht daar een prettige en kameraadschappelijke geest. Een boek om aan te bevelen.

BETLEM Jr. (Guus) EEN WEEK MET MARCONI. (159) *f* 1.— en *f* 1.75. Geillustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.
Als Donald Derker met zijn vader in Londen verblijft waar deze laatste het huwelijk van de hertog van Kent voor de radio moet verslaan, hooren zij van hun gastheer, die jarenlang bevriend was met Marconi's trouwste

helper, de levensloop van deze groote uitvinder. Vlot en leerzaam boek, dat we gaarne aanbevelen.

CORSARI (Willy) EN IN DIE SNEEUWBAL ZIT IK. (220) *f* 2.— en *f* 2.90. Kluitman, Alkmaar.

De heldin van dit verhaal voor opgeschoten meisjes verlangt naar afwisseling, hetgeen Willy Corsari haar beleven laat in een leuk avontuur en allerlei onverwachte gebeurtenissen. Een meisjesboek waarin ook met de sleur van de gewone inhoud van meisjesboeken gebroken wordt. Goed geschreven en prettig om te lezen.

LAER S.J. (Joz. van) HET LEVEN WENKT. (141) *f* 0.70. Uitgave „Bode van het H. Hart", Alken (België).

Het zijn frissche, pittige verhalen die Pater van Laer schrijft, doortrokken van een godsdienstzin, diep en vol blijheid. Psycholoog, die hij is, kan hij daarbij boeiend en geestig uitbeelden. De bundel korte verhalen, bijeengebracht in „Het Leven Wenkt" zijn vooral ook geschikt voor de oudere jeugd.

BROWN (Tom) LUPA VAN HET WOLVENVOLK. (167) *f* 1.35. De Spaarnestad, Haarlem.

De strijd tusschen Lupa den wolf en Dsjengh den bergtijger, is het hoogtepunt in dit dierenverhaal, waarin de dieren spreken, en vele van hun gewoonten en hun instinct in verhaalvorm blijken. Een soort dierenepos voor de jeugd. Geschikt voor jongens van elf á twaalf jaar.

SCHMITZ (Marie) SUIKEREN PIETJE. (147) *f* 1.25. Geïllustreerd door Freddie Langeler. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Omdat het schattige Pietje zoo zoet is wordt hij door zijn kameraadjes „Suikeren Pietje" genoemd, maar dat hij dezen naam niet verdient en een reuze kraan is, moeten zij later toch erkennen. Aardig boek voor de kleintjes van 7-9 jaar.

OORDT (Ada van) ELS NEEMT DE LEIDING. (192) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geïllustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Onverwacht ontslag en geringe kans op een nieuwe aanstelling doen mijnheer Verschoor besluiten een pension op te richten, een poging die een volkomen succes wordt vooral door het opgeruimd karakter van zijn oudste dochter. Een vlot meisjesboek voor 14 jaar en ouder.

TOMSON (Walter) DE WOESTIJNPILOTEN. (192) *f* 1.20 en *f* 1.90. Geïllustreerd door Pol Dom. Kluitman, Alkmaar.

Twee jonge Engelsche vliegers krijgen een taak te vervullen bij de grensbewaking in Egypte en maken zoo kennis met de gebruiken en gewoonten der Oosterlingen. Interessant boek voor jongens van 14-17 jaar.

Naar aanleiding eener „Littérature hollandaise"

door J. v. H.

Litteratuurbeschrijving blijft — van universitair standpunt gezien — ten eeuwigen dage een basterdwezen, wetenschappelijk een halfbloed, een vrucht van nobel dilettantisme en schoolsche kennis. Alle pogingen om haar dit tweeslachtig karakter te ontnemen en haar onder de zuivere wetenschappen gerangschikt te krijgen, moeten mislukken. Zij werkt met grootheden, die wetenschappelijk nimmer volkomen meetbaar zijn, en veronderstelt een zintuig, dat de academie niet erkennen kan. De universitaire faculteit zou verstandig doen met zich tot taalwetenschap en louter taal- en geestesgeschiedenis te bepalen, zoolang zij het academisch beginsel der zuiver rationeel bewijsbare kennis huldigt. De demon, die in dingen van kunst en schoonheid de hand heeft, is een speelsche demon, een ware kwelgeest voor de ernstige matrone, de dorre stiefmoeder, die er onder den druk van een al te exclusief rationalisme uit de oude alma mater universiteit gegroeid is. Deze kwelgeest wordt niet getemd of gebannen, hoogstens even gevleid door de benoeming van een dichter tot hoogleeraar; bij de huidige academische atmosfeer zal de hoogleeraar noodzakelijk den dichter verslinden, een voldoeningsoffer aan de universitaire machten, en niet de dichter den hoogleeraar, wat een behagelijker godenoffer zou geweest zijn. Terzijde van den dichter-hoogleeraar zetelt misschien een beroemd atoomkundige of een levenslang jager op elementen en kijkt met verbazing naar zijn collega, makelaar in irrationalia, heraut eener muze, die in dit gezelschap van gonzende geleerdheid aandoet als een fee op een kookschool.

Zou het niet wijzer zijn, dat de universiteit heel het gebied der letteren, inzoover deze „de schoone" heeten, aan het gilde dier dilettanten overliet, die zich met den naam kunstenaar of letterkundige sieren? Er is geen onzaliger koppeling van woorden en begrippen dan het aloude „kunsten en wetenschappen", een in wezen vijandiger tweeling dan Jacob en Ezau in den schoot hunner moeder. Ook hier is een onderkruiper, die den eerstgeborene tracht te belagen. De „wetenschap" heeft het pleit gewonnen en de „kunst" heeft voor een bord linzensoep haar eerstgeboorterecht moeten afstaan. Nu leven de vijandige broeders in volkomen vervreemding; de wetenschap heeft zich in de universiteit verschanst, waardoor deze een vesting werd, een hoog, maar dor, levenloos instituut, dat jeugdige hersens van de noodige kennis voorziet. De kunst werd een zwervende bohémien, armelijk, ondervoed, geminacht, levend van het hart, een natuurkind als Ezau. In

klassieke tijden van menschelijk evenwicht konden kunsten en wetenschappen als in den bloede verwanten samengaan en in een periode van gelijke geestesgerichtheid, toen de universiteiten als vanzelf opbloeiden in Europa, kon de universiteit het volledige geestesleven omvatten en midden in de gemeenschap geplant staan. Waarheid en schoonheid werden erkend als in wezen identieke grootheden, als uitstralingen van eenzelfde licht. Maar de noodlottige waan der onverzoenlijkheid van geloof en weten had ook den onherstelbaren breuk tusschen den zin voor waarheid en den zin voor schoonheid, tusschen rede en verbeelding ten gevolge. Nu liggen beide hopeloos uiteen..... „and never the twain shall meet".

Dit martelend dualisme doet zich overal gevoelen en drijft in Duitschland bijvoorbeeld tot een nieuwe Weltanschauung, die de hereeniging van het gescheidene zoekt in bloed en ras en de rede tot den wonderlijksten beerendans dwingt. In Rusland heerscht de rede, een verminkte rede, met ijzeren vuist en heeft de verbeelding vrijwel uitgebannen.

Het is ten slotte bij de hedendaagsche constellatie der geesten een onnoozele en misplaatste concessie aan de machten der verbeelding, wanneer de universitaire bewindvoerders in Nederland dichters tot hoogleeraren gaan benoemen. De voorwaarden zijn trouwens vermakelijk genoeg. Iemand moet allereerst in bevredigende mate geleerde zijn; de schoolsche, rationeele kennis moet voor honderd procent verzekerd wezen, daarbij mag als secondaire functie het dichterschap komen. Dit is zelfs een aanbeveling. Een volbloed muzenzoon echter, een begenadigde, een nur-dichter, over wien midden in college of examen de geest zou vaardig worden en die plotseling in cantilenen zou uitbreken, zoo iemand zou natuurlijk aan een universiteit onmogelijk zijn. De pedel zou hem wellicht uit het gebouw moeten verwijderen. Een „absoluut" poëet, een dichter van „poésie pure" aan een Nederlandsche universiteit! Het zou een Rabelesiaansch schouwspel wezen. Veronderstel dat hij bij een plechtige promotie in Pythische orakelspreuken losbarstte of bij een faculteitsvergadering in berijmde geheimtaal ging spreken, dat hij alle bustes en portretten, die een universiteit te sieren plegen, van dichterlijke bijschriften zou voorzien; de baretten en tabbaarden zouden zeer onacademisch gaan wapperen, de snorren en baarden, die veel hooggeleerde gezichten omlijsten, zouden van verontwaardiging gaan trillen bij dit insolente spel van den kwelduivel der verbeelding.

Waar tot dan toe geen enkel woord viel, dat niet met proeven, met formules en folianten te staven was, waar de zuivere, onvermengde drank der wetenschap de meest Apollinische nuchterheid in stand hield, daar zou eensklaps de cocktail der Dionysische bedwelming zijn intree doen en heel die getabberde menigte in gevaar brengen in een college van Bacchanten te ontaarden. Hoofden, die zich jarenlang gebroken hadden over de vierde

dimensie, zouden zich nu wellicht in alle denkbare dimensies gaan bewegen; wie een menschenleeftijd lang naar het absolute nulpunt gestreefd hadden, konden zich eindelijk in de nabijheid daarvan gaan voelen; bestudeerders van hoogen atmosferendruk daarentegen zouden wanen aan het object van hun studie lijfelijk te bezwijken; onderzoekers der atoomconstructie konden zich als een dwarrelend electron voorkomen. De absolute poëzie, de „poésie pure" zou wonderen verrichten.

Maar de universitaire machthebbers zijn zoo wijs den geest der poëzie slechts in verdunde substantie en vermengd met een degelijke dosis wetenschap toe te laten. Het zou anders al te bont kunnen toegaan in een vesting der wetenschap.

Ieder verstandig mensch ziet, ondanks deze beschouwingen, gemakkelijk in, dat een dichterlijk besnaard hoogleeraar in de letteren — bij overigens gelijke begaafdheden — de voorkeur verdient boven een onbesnaarde. Het bezitten van snaren is een levenswaarde, die zelfs door geleerdheid niet te vergoeden is. Maar een universiteit is nu eenmaal een snaarlooze instelling naar opzet en beginsel; zoodra zij snaren toelaat, opneemt zelfs, is het met het recht der soevereine rede gedaan en is de mogelijkheid gegeven, dat de snaar tot een strop uitgroeit, waarin de zuivere rede verstrikt kan raken.

*　　　*　　　*

Deze losse bespiegeling hangt slechts verwijderd samen met wat er de aanleiding van was, het boekje namelijk dat een pas benoemd professor in de Fransche letteren over de Noord-Nederlandsche litteratuur voor Fransche lezers schreef. In de Editions Kra te Parijs, die overgingen in de Editions du Sagittaire, verschijnt sinds eenige jaren een serie „Panoramas der littératures contemporaines", waarin Johannes Tielrooy met een boekje van een kleine tweehonderd bladzijden de Nederlandsche litteratuur verzorgde onder den titel „Littérature hollandaise".

De opzet dezer serie is, een overzicht van den huidigen toestand der litteraturen te geven, niet een geschiedenis door de eeuwen terug. Zoo beschreef Vladimir Pozner de Russische litteratuur vanaf 1880 ongeveer, Benjamin Crémieux de Italiaansche vanaf 1870 en Jean Cassou de Spaansche vanaf 1898 — de eenige zusteruitgaven, die ik consulteeren kon —; Tielrooy begint zijn werkje natuurlijkerwijze met de tachtigers.

Johannes Tielrooy werd onlangs professor te Amsterdam; de vaderlandsche letteren vormen niet zijn eigenlijke vak en het is te meer te waardeeren, dat hij het aandurfde voor Fransche lezers een boek over Nederlandsche litteratuur te schrijven. Een dergelijk overzicht voor niet ingewijde vreemdelingen is een précair geval. De auteur heeft te schrijven voor lezers, die weinig of niets van het onderwerp weten en meestal curiositeitshalve, veronderstel ik, een dergelijk werk zullen ter hand nemen. Er zijn meerdere

methoden denkbaar, waarop de schrijver van zoo'n panorama kan te werk gaan. De twee voor-de-hand-liggendste lijken mij deze: vooreerst de traditioneel-schoolsche, waarbij de auteur het tijdperk in kortere perioden, gewoonlijk naar schrijversgeneraties, indeelt, de hoofdtendenzen der groep aangeeft en daarna de afzonderlijke schrijvers behandelt, ten tweede de niet-schoolsche, innerlijker en artistieker methode, waarbij hij zich om volledigheid, om namen en datums minder bekommert en er zich vooral op toelegt om inhoud, zin en waarde der verschillende groepeeringen of perioden vast te leggen door eenige karakteristieke werken of figuren uit te kiezen en daarop het volle licht te doen vallen. De laatste wijze van behandeling is ongeveer wat men met Busken Huet de „Rembrandtieke" geschiedschrijving kan noemen. Er wordt geen systematische opsomming gegeven; er wordt zelfs veel voorbijgezien en weggelaten, doch de hoofdmomenten, de kenmerkende verschijnselen worden overvloedig belicht of ontleed, zoodat ten slotte de totaalvoorstelling toch merkwaardig juist is. Het is een clair-obscur schilderen, waaraan niet ieder zich moet wagen en dat bij niet volledig slagen licht op volstrekte mislukking uitloopt.

Toch lijkt mij deze methode in omstandigheden als de boven vermelde de meest geschikte. Een Fransch lezer, die iets van de hedendaagsche Nederlandsche litteratuur wil weten, heeft weinig aan een paar honderd namen van schrijvers en eenige honderden boektitels, die voor hem een opeenhooping van barbaarsche onuitspreekbaarheden beteekenen, terwijl de uitvoerige en indringende karakteristiek van een richting of een opvallend werk hem inderdaad instrueeren kan. Wie bijvoorbeeld onze prozalitteratuur van de laatste vijftig jaar voor buitenlanders te behandelen kreeg, zou met een tiental namen kunnen volstaan, waarbij Couperus en van Schendel het leeuwenaandeel kon toevallen en de overigen voldoende waren om te illustreeren, wat er over het verdere proza nog te zeggen viel. Voor de poëzie geldt ongeveer hetzelfde; met enkele namen meer zou ook daarvan een goede karakteristiek te geven zijn.

De groote litteraire vernieuwingen hebben steeds betrekking op de poëzie, nauwelijks op het proza, wat uit het wezen der poëzie te verklaren is. De poëzie is, algemeen gezien, de onmiddellijke, vrijwel adaequate uitdrukking van het menschelijk gemoed en zal terstond elke belangrijke wijziging van het gemoedsleven registreeren. Zoo ergens, dan zijn hier vorm en inhoud èen; verandering van inhoud, een nieuwe geestes- en gevoelsoriënteering, mòet verandering van vorm teweeg brengen. Voor het proza geldt dit in veel mindere mate; hier kan van eenheid tusschen vorm en inhoud geen sprake zijn. Het proza volgt de innerlijke, geestelijke vernieuwingen slechts schoorvoetend en uit de verte en een gewilde, bewuste prozavernieuwing heeft meestal weinig zin en ook weinig gevolg; zij leidt gemakkelijk tot woordkunst of

andere krampachtigheden. Tachtig heeft op geheel andere en ingrijpender wijze de poëzie vernieuwd dan van Deyssel het proza. Een vernieuwing der poëzie is altijd minder aan een persoon gebonden, hoe sterk eèn figuur ook domineeren kan, dan wel aan een algemeene, nieuwe oriënteering der geesten, een nieuwen levensstroom, een vloedgolf, die velen gelijktijdig opneemt en medevoert. Daarom zegt een schematisch opsommen van namen en werken hier nog minder dan waar het over proza-werken gaat. Alles komt hier aan op het weergeven der juiste verhoudingen, op het zien der eigenlijke waarden en der wezenlijke strevingen.

Tielrooy heeft een goed en bevredigend overzicht gegeven van den hedendaagschen toestand onzer letteren. Een nieuw perspectief, een nieuwe schakeering of waarden-indeeling vindt men bij hem niet. Hij heeft natuurlijk geprofiteerd van de verschillende studies, die er over het onderwerp reeds geschreven zijn, van Dirk Coster en, naar ik meen, van het boekje van Herman Robbers, dat bij Elsevier verscheen. Den indruk van een oorspronkelijke, volkomen eigen beschouwing maakt het werk niet, wat trouwens een al te hooge eisch zou zijn. Voor mijn gevoel zou het boekje gewonnen hebben door een grootere beperking in het noemen van schrijvers, door een inniger concentratie op de hoofdfiguren en hoofdlijnen en door een breedere behandeling van het blijvend waardevolle. Er staan meerdere namen en werken in vermeld, die in geen enkel opzicht beteekenis hebben of recht op reminiscentie. Tielrooy schrijft voor Fransche lezers en zijn francophilie geeft soms den doorslag. Zoo vermoed ik dat Fenna de Meyier haar gunstige vermelding min of meer dankt aan het feit, „qu'elle est très au courant des choses françaises". Met meer recht dan deze Fenna de Meyier of mevrouw A. van Haersolte- van Holthe tot Echten ware bijvoorbeeld W. G. van Nouhuys vermeld, die reeds vòor veertig jaar zoo'n juiste critiek op van Deyssel schreef. Willem Paap verdiende een gerechter waardeering dan hem hier te beurt valt. Of Top Naeff werkelijk een „grande romancière" is, zooals zij hier genoemd wordt, betwijfel ik. Niet Kloos noemde Helene Swarth „het zingende hart van Holland", maar van Deyssel. Aart van der Leeuw, van wien alleen „Mijn Speelman en ik" vermeld wordt en niet „De kleine Rudolf", zou men een uitvoeriger bespreking toewenschen. Hij moet het zelfs met minder regels doen dan P. H. Ritter, wiens roman „Kaïn en Abel" tamelijk breed behandeld wordt, een niet gelukkige ruimteverdeeling. Vergelijkt men verder de ampele uitweidingen over Herman Robbers en Johan de Meester, dan valt de karige vermelding van Aart van der Leeuw nog meer op. Van Jan Eekhout heet het terloops, „qu'il a quelque talent", een uitlating die het vermoeden wekt, dat de schrijver niet volledig over hem ingelicht is, wat niet te veel verwonderen mag. Het is niet mogelijk om een litteratuur ook maar over een verloop van vijftig jaar persoonlijk geheel te beheerschen. Van Jef Last wordt minder vleiend gezegd, „l'on doit dire qu'il

manque vraiment trop de culture". Ik zou eer het talent van Jef Last betwijfelen dan zijn „culture". Du Perron wordt niet kwaad gekarakterizeerd: „il descend d'une famille de seigneurs européens, etablie dans la colonie depuis longtemps. On a confiance en soi dans ces familles-là et E. du Perron n'en manquait pas, lui non plus. Avec cela, quelque peu timide tout de même.... Car l'Europe, après tout, c'est encore le pays de la véritable civilisation; le colonial qui y arrive pour la première fois, ressent presque toujours, malgré son assurance apparente, une peur secrète de ne pas être jugé entièrement l'égal des gens de la patrie. Il parle d'autant plus haut.

Du Perron parle haut, il dit leur fait aux gens qui ne le plaisent pas, même quand il les comprend ou les connaît à peine."

Deze détail-bemerkingen, die zouden zijn uit te breiden, zijn tenslotte persoonlijke indrukken, waartegenover Tielrooy zijn meening kan staande houden. Als geheel beschouwd is deze „Littérature hollandaise" een verdienstelijk werkje, dat een goede kennismaking biedt met de Nederlandsche letteren van de laatste halve eeuw. Tielrooy's persoonlijk standpunt is het vrijzinnig humanisme, dat door Dirk Coster wordt gepatroneerd, een neutraal welwillend standpunt, dat velen echter te negatief voorkomt, den Christenen, omdat het te diesseitig is, en den heidenen der Forumrichting, omdat het te verzoenend is.

BOEKENSCHOUW

BAUR (Dr. Benedikt O.S.B.) IN CHRISTUS' LICHT. Vert. door G. P. J. van der Burg, Pr. (669) IIIde Deel. *f* 3.50 per deel. Foreholte, Voorhout.

Dit derde deel liturgische overwegingen voor elken dag omvat den tijd van Pinxteren tot aan den Advent. Het is geheel in den trant der vorige deelen en liturgisch-ascetisch van strekking. De boeken leenen zich zoowel tot geestelijke lezing als tot meditatie.

BOPP (L.) JEUGDOPGANG. Handboek voor Jeugdopleiding. Malmberg, 's Hertogenbosch.

Met de ondertitel „Handboek voor jeugdopleiding" wordt dunkt ons niets te veel gezegd. De fijnzinnige ervaren paedagoog, die L. Bopp is, heeft in dit boek met diep gevoel voor maat richtlijnen aangegeven, die voor iedereen die met de jeugd in aanraking komt, belangrijk zijn.

Het behoeft geen betoog, dat aan de rol die de bovennatuur bij de opvoeding speelt, die overheerschende plaats wordt toegekend, die haar wezenlijk toekomt en dat vanuit dit gezichtpunt de meest uiteenloopende stroomingen in de psychologie der rijpende jeugd worden beoordeeld.

Het stemt tot vreugde dat een tweede verrijkte druk van dit waardevolle werk in nederlandsche bewerking wordt aangeboden. Het moge met warmte worden aanbevolen aan allen — en dat zijn ook de ouders — die leiding willen geven aan de jeugd.

Julien Benda en zijn laatste werken

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Julien Benda heeft in zijn eerste werken de philosophie van Bergson trachten te weerleggen. In het algemeen kan men zich afvragen, of de wijsbegeerte van Bergson wel weerlegbaar is, immers zij behoort tot het type dier weinig omlijnde moderne wijsgeerige stelsels, die zich vooreerst weinig bekommeren om de leerstellingen, die zij in den grond bestrijden en zich uiteindelijk al even weinig laten beinvloeden door de opwerpingen, die zij doen geboren worden. Zij stellen zich tot taak het eigen gebouw verder op te trekken met voorbijgaan der critiek, die hun bestaan tracht aan te vechten en bevinden zich op zekeren dag voorbijgestreefd zonder vernietigd of direct aangetast te zijn. Voor het oogenblik echter laat ik anderen gaarne de zorg over na te gaan, of Julien Benda in zijn pogen geheel of ten deele geslaagd mag heeten en zelfs zijn geloofsbrieven als philosoof, in den technischen zin van het woord, te onderzoeken, te meer omdat Benda zich sinds zijn eerste werken vooral heeft doen kennen als historicus van de intellectueele beweging onzer dagen en als moralist. Zijn belangstelling is vooral uitgegaan naar den terugslag der groote denksystemen op de zeden, de letterkunde, de politiek en de critiek van een gegeven tijdvak, naar de zuivere geschiedenis ook; en de toekomst zal Benda's analyse van den invloed van het bergsonisme op onzen tijd, zooals neergelegd in zijn *Belphégor*, zeker weten te smaken.

Het was een natuurlijke ontwikkelingsgang dat de beweging van zijn gedachtenleven er hem toe bracht zich op de bres te stellen voor het behoud der intellectualistische stellingen in twee zijner werken, waaraan hij zijn beroemdheid dankt: *La Trahison des Clercs* en *La Fin de l'Eternel* en men is er niet onwetend van, dat hij „clerk" noemt dengene, die zich in het isolement van zijn ivoren toren tot functie stelt rechtvaardigheid en waarheid los van alle tijdelijke overweging, zooals eigen, maar ook nationaal belang, te verdedigen; zonder zich in het minst ter wereld om de practische konsekwentie's van zijn ideeën te bekommeren. Beteekent zulks dat de clerk zich van iedere handeling moet onthouden? Neen, doch slechts op voorwaarde, dat wanneer hij op het openbaar plein afdaalt, het alleen zal zijn om de universeele beginselen te verdedigen, zich daarbij ver houdend van alle opportunistische en zelfs concrete politiek.

Welnu, met *la Trahison des Clercs* is het groote succes tot Benda gekomen en daarmee, menschelijkerwijze zeer goed begrijpelijk, de bekoring ervan te genieten. Daartoe, en in zekeren zin ook om het plezier te smaken van zijn aanhang te kennen, moest Benda zijn vermaarde Tour d'ivoire verlaten. Inderdaad is hij er uit afgedaald, en wel met zulk een haast, dat wij ons aan

den indruk niet vermogen te onttrekken, dat hij er uit neergetuimeld is. Want wij zagen den voormaligen clerk er toe komen zijn commentaar over allerlei actueel politiek gebeuren met een zoo vurige hartstocht neer te schrijven, dat het niets minder beteekent dan een volslagen verzaking aan vroegere levenshouding. De onthutstheid van velen zijner volgelingen vroeg om een antwoord, dat ons met terzijdestelling van de meest onbeheerschte gedachtenuitingen nu min of meer expliciet in Benda's laatste werk, P r é c i s i o n[1]), gegeven wordt.

Als Benda met het gebrek aan logica in onze dagen spot; als hij het werkelijk optimisme van bepaalde pacifisten in het belachelijke trekt; als hij protesteert tegen het historisch materialisme der Marxisten of de dwaze conceptie van een communistisch humanisme kunnen wij zijn ideeën bijval betuigen. Wanneer echter de hartstocht der partijdigheid zich in hem baan breekt en hem niet alleen onrechtvaardig doet worden, maar ook in lijnrechte tegenspraak brengt met vroeger geuite gedachten — wij denken aan de vrijheid der gedachtenuiting voor den schrijver — worden wij door een bepaalde sceptische reserve bevangen. Vooral wanneer wij het zien gebeuren, dat deze apostel van de menschenrechten slechts rechtvaardige liefde in zich draagt voor, wat hij noemt de partij bij uitstek. Deze „parti de gauche" moet nu eenmaal dooden („doit tuer") en men vergeeft dit deze partij, want zij tenminste doodt slechts „onderdrukkers en geen verdrukten". Wij zijn intusschen wel ver van de intellectueele sereniteit, waarvan in Benda's vorige werken sprake was.

JULIEN BENDA

*　　　*　　　*

De voornaamste passages uit P r é c i s i o n zijn wel die, waarin de schrijver de houding van den clerk tegenover de politiek tracht te bepalen. Hij verdedigt de stelling — en men zal zulks verwacht hebben — dat de clerk volkomen in zijn rol is, wanneer hij de politieke feiten van dag tot dag naar waarde schat, mits hij aan de voorwaarde voldoet, dat hij niet polemiseert over individuen en concrete feiten, maar de algemeene principes daaruit losmaakt en verdedigt. Soit! Maar hoe verwonderlijk doet het dan aan, dat deze zelfde schrijver slechts één ideaal als ideaal van den clerk verdedigt, het ideaal van links. Het ideaal van links, dat is voor hem, niet het ideaal van socialisme en communisme, die hij als uiterst

[1]) Gallimard, Paris. 1937.

linksch betitelt, maar „het ideaal, dat, alléén, als meest verheven waarden den eerbied voor rechtvaardigheid en waarheid voorstaat," terwijl hij het ideaal van rechts definieert als dat, wat de maatschappelijke orde aan den top van den zedelijken ladder plaatst, om daar bij tijd en wijle rechtvaardigheid en waarheid aan ondergeschikt te maken. Laat ons er aan toevoegen, dat hier slechts sprake is van ideaal en mystiek in hun zuiveren vorm en Benda geenszins het oog sluit voor de waarheid, dat dit ideaal van links zeer dikwijls geen toepassing bij zijn dragers vindt. Maar, indien het waar is, dat vele mannen van rechts inderdaad een maatschappelijke orde voorstaan, die met de christelijke rechtvaardigheidsbegrippen in strijd is, waarom doet hij dan den weldenkenden onder hen geen recht wedervaren, waar hij voor links wel zijn onderscheid weet te maken?

En vanwaar de harteloze uitlating, dat Links mag en zelfs moet dooden zonder mededoogen? Wij zouden op deze vraag geen antwoord vermogen te geven, als de schrijver ons zelf zijn levensgeheim niet ontsluierd had in zijn voorlaatste werk: L a J e u n e s s e d' u n C l e r c [1]) Dit werk verklaart ons alle andere, door ons een verklaring te geven van den mensch, die ze schreef. En de waarheid over Julien Benda en zijn werk blijkt ons vooral een negatieve waarheid. Méér nog, een angstwekkende waarheid. Benda heeft geen hart. Hierin is nauwelijks sprake van eenige beeldspraak. Het gaat hier niet om een koud, koel, hardvochtig, gevoelloos hart. De intellectueele en zedelijke persoonlijkheid van Benda blijkt volkomen ontdaan van ieder gevoel en iedere reflex, waarvan het hart de physieke drager is. Wij bevinden ons met dezen man in een geval van zedelijke anatomie, dat aan monsterachtigheid grenst, zegt een bekend Fransch criticus, André Rousseaux in een meesterlijke analyse, die wij ons om haar uitzonderlijke scherpzinnigheid voor deze maal veroorloven ten deele over te nemen.

Julien Benda geeft er zich trouwens rekenschap van, zegt Rousseaux, en bekent het zichzelven en anderen. Hij doet zelfs meer dan dat, zooals wij zullen zien. Echter tracht hij bij herhaling dat monsterachtig aspect zijner persoonlijkheid voor ons te verzachten, door ons een subjectieve interpretatie van velerlei feiten uit zijn leven voor te houden, die intusschen geenszins een afdoende verklaring vormen, voor wie zich aan dit leven onpartijdig tegenoverstelt en zijn volle aandacht op het wezenlijk karakter van deze figuur concentreert.

De eerste verwonderende indruk, die ons treft, is, dat de persoon van Benda, bij afwezigheid van een hart, op vernuftige wijze van de instinctmatige bewegingen van zijn natuur heeft weten partij te trekken voor den opbouw van zijn intellectueele persoonlijkheid.

[1]) Gallimard, Paris. 1936.

André Rousseau zegt ons, hoe geheel het werk en geheel het leven van Benda op dèze eerzucht gericht zijn geweest: het geboorte-gebrek, waardoor hij was aangetast, in een voordeel om te zetten. Heel zijn streven ging op in het volhardend pogen om de afwezigheid van hart zooal niet voor de norm der menschheid, dan toch voor een vorm van bijzondere superioriteit te doen doorgaan. Deze afwezigheid werd op deze wijze door hem tot een beweegreden van trots en van voldoening, omdat hij als uitgangspunt aan zijn leven stelde, dat zij alleen een waarborg is voor de activiteit van de zuivere rede en de werkzaamheid van een absoluut menschelijk denken. Zijn koude ziel huivert van broederlijke vreugde, wanneer zij de woorden van Lamartine over Saint-Just ontmoet: Son coeur absent ne reprochait rien à sa conscience abstraite, et il mourut odieux et maudit sans se sentir coupable." En wat hemzelven betreft, verklaart hij: „Niet van het gevoelsleven verwacht ik de volledige ontplooiïng van mijn wezen, de verwezenlijking van de wet van mijn diepste ik. Ik hechtte mij aan de rede in haar meest onmenschelijken vorm."

* * *

De herinneringen, in la Jeunesse d'un Clerc neergelegd, toonen ons de langzame groei van dit onvolledig, onmenschelijk wezen vanaf de prille jeugd. De ontleding van de wording van dit harteloos kind doet ons denken aan de daad van een verminkt en verkankerd kind, dat de studie der medicijnen heeft ondernomen om met des te huiveringwekkender zekerheid in de oorzaken en verschijnselen van zijn kwalen in te dringen. Julien Benda releveert ons dit oordeel van zijn moeder over hem: Julien est très méchant. En wij mogen het niet vergeten: reeds dan woekert het kwaad sinds lang in deze ziel, immers boosaardigheid is veeleer een gevolg dan een oorzaak, van zedelijke verwording. Wanneer hij ons zegt, hoe hij zich op een bepaalden morgen goed gehumeurd voelt, vormt de zelfgenoegzaamheid van deze bespiegeling een der eerste elementen in de constructie van het egoïstisch ik; zij is een eerste daad, waardoor hij zijn intellectueel leven op zijn gevoels- en instincten-leven ent; een daad, waarbij het hart, dat langzamerhand onder velerlei verstandelijke parasieten gedood zal worden, een keer te meer uitgebannen wordt.

Zoolang Benda zich beperkt tot de ontleding van een zuiver verstandelijke materie, vermag hij de instemming van zijn lezers te wekken. In het hoofdstuk over zijn lyceumherinneringen doet zijn gebrek aan gevoeligheid op gelukkige wijze uitkomen, de bijzondere, de eigenlijke waarde, die de onderwijsstof voor een jongen geest vertegenwoordigt. Verder geeft zijn harteloosheid hem een open oog voor de buitensporigheden en dubbelzinnigheden, waartoe zulk een schoolleven onder den invloed van het hart aanleiding kan geven. Belangwekkende onthullingen doet hij ook, wanneer hij in zijn herinneringen teruggrijpt naar het kazerne-

leven en onthullingen doet over humanitaire gevoelens en betrekkingen onder mannen van verschillende maatschappelijke klassen, niet bijeengebracht in werkzaamheid of levensbeproeving. Hier verraadt ieder der weergegeven gedachten een opmerkelijke oprechtheid en juistheid.

Waar den schrijver de sympathieën zijner lezers ontvallen, zegt André Rousseaux, dat is, wanneer hij de ontleding van zijn al- of niet-vermeend liefdeleven begint. Dat een harteloos mensch in de onmogelijkheid verkeert lief te hebben, is een volkomen logisch ding. Het baart den lezer dus geen verwondering, dat Julien Benda hem de vertrouwelijke mededeeling doet van nimmer eenige avance aan een vrouw gedaan te hebben en dat de liefdesverhoudingen, waartoe hij werd verleid, haar oorsprong immer aan de andere zijde vonden. Echter wekt de uitstalling dezer intimiteiten een gevoel van hartgrondigen wansmaak. De gedachte dringt zich aan ons op, dat het gevoel van kieschheid Benda al even vreemd is als ieder ander gevoelen: een overigens geenszins verwonderlijk ding: smaak immers beteekent eigenlijk de overplanting van de gevoelens van het hart in het leven van den geest.

Julien Benda ontbreekt het grovelijk aan smaak. Zulks valt reeds te concludeeren uit het feit, dat hij er een welhaast wellustig genoegen in vindt ons zijn verstandelijk ik op zoo breedvoerig mogelijke wijze voor te houden in hetzelfde hoovaardige gebaar, waaraan hij zijn leven goeddeels ten offer bracht. Ook in het verstandelijk leven erkent de kiesche mensch een zedigheid, die hem belet de deur van zijn werkvertrek voor eenieder open te zetten. Julien Benda daarentegen noodigt een ieder hem te komen beschouwen in zijn cerebraal laboratorium.

* * *

Een dergelijke houding moge ons als buitenstaanders in bepaalde opzichten komisch aandoen, de komische zijde dezer zaak belet ons toch niet de ernst daarvan, voor hemzelven en wie zich aan hem overgeven, in te zien. Het doet lachwekkend aan, wanneer wij Benda in dit werk, en heel dit werk door het „ik ben een intellectueel, een puur intellectualist" zien vervoegen. Maar ernstig voor hem is, dat er in geheel dit leven geen daad voorvalt, die niet door deze idee, die hij zich vanzelven maakte, beheerscht en bepaald wordt. Een levens-idee, in den tragischen zin van het woord, want intellectualist zijn was voor hem méér dan een program: deze molos verzwolg heel Benda's leven. En zoo zijn wij gedwongen ons af te vragen, of een harteloos mensch wel een waarachtig mensch mag heeten. De schrijver zelf aarzelt geen oogenblik hierop bevestigend te antwoorden: immers voor hem maakt het verstand den mensch. Hij geeft zichzelven zelfs als het model van den mensch, waar hij een zuiver verstandelijk leven leidt. Wanneer Benda verklaart, dat de hoovaardij des geestes een der belangrijkste trekken van zijn karakter is, is dat nog niet ge-

noeg gezegd. De hoovaardij van den geest maakt een noodzakelijk bestanddeel van zijn wezen uit.

Alles, wat hij dan ook gedacht en geschreven heeft, vloeit uit een intellectualistisch subjectivisme voort, waarbij geen correctief van uitwendige levensdiscipline of menschennatuur zijn invloed vermag te doen gelden. De idealistische filosoof van het karakter van een Benda levert zich in zijn overgave aan zijn intellectualisme in wezenlijkheid over aan allerlei invloeden van buiten, die op zijn ideeën kunnen inwerken. Nog eens, hier is geen bemiddelaar, geen regulateur die zich stelt tusschen zenuw- en verstands-leven.

Julien Benda bekent zulks overigens, als hij toegeeft, dat niet één van zijn geschriften, niet een van zijn levensdaden zijn oorsprong niet vond in een „mouvement d'humeur". En hiermee kom ik bij mijn uitgangspunt terug: zijn artikelen van den laatsten tijd, waarvan de meeste in bovengenoemd Précision verzameld werden, toonen ons overduidelijk, tot welke aanvallen van slecht humeur en zelfs van woede, tot welke veranderingen van opvattingen een ideologisch spel onder overheersching van het instinctieve leven een mensch kan brengen.

En de noodzaak, waarin hij verkeert om het intellectueele leven als een afbeelding te beschouwen, bij zijn onmacht tot liefde, is ongeveer het eenige, wat er zoo overblijft in zijn theorie over den clerk, die hij vooral uitvond voor zijn persoonlijk gebruik. Want la Trahison des Clercs is het type der boeken met schitterenden titel en betwistbaren inhoud, waarin de verwarring der termen de verwaring der begrippen verdoezelt. De Jeunesse d'un Clerc komt die verwarring slechts vergrooten. Immers de idee van clerk houdt, in welken zin men den term ook nemen wil, hetzij in religieuzen of strikt cultureelen zin, een begrip van toewijding en zelfs van zelfopoffering in. Wien echter dient Benda? En zulks waar hij zichzelven als het model der clerken wil beschouwd zien? Niets anders dan zijn zucht zich van de werkelijkheid te isoleeren en zich in de wereld van het abstracte te vermaken met zichzelven alleen.

Benda, die zich altijd aan de ware wereld der clerken onttrokken hield, komt dan ook in zijn Jeunesse in een oogenblik van oprechtheid tot deze bekentenis: „Peut-être y avait-il dans un travail de ce genre un désintéressement absolu dont je n'étais pas capable." En deze en enkele soortgelijke bekentenissen maken, dat zijn figuur tenminste een zekere menschelijkheid voor ons behoudt en niet geheel van ons verwijderd staat.

Misschien ook wel geeft hij er zich rekenschap van, dat hij, door zijn trots misleid, nimmer den cultus van dè rede, maar slechts die van het eigen verstand, aanhing; waarbij deze zelfaanbidding de compensatie beteekende van zijn menschelijke armoede. Wij wachten zijn zelfinkeer: tot nu toe hield hij immer zijn trots voor een vorm van karakteradel, wat hem steeds belette zich bepaalde vormen van het egoïsme, verspreid in zijn werken, bewust te worden.

Over Marsman

door PIERRE H. DUBOIS.

Het is niet gemakkelijk nu over Marsman te schrijven; want ten eerste is hij sinds eenigen tijd een nieuwe periode ingegaan, en vervolgens dwingt zijn onlangs uitgegeven Verzameld Werk tot een oordeel over een oeuvre, dat de omvangrijkheid van een tijdschriftartikel eigenlijk ver te buiten gaat. Toch lijkt het mij nood-

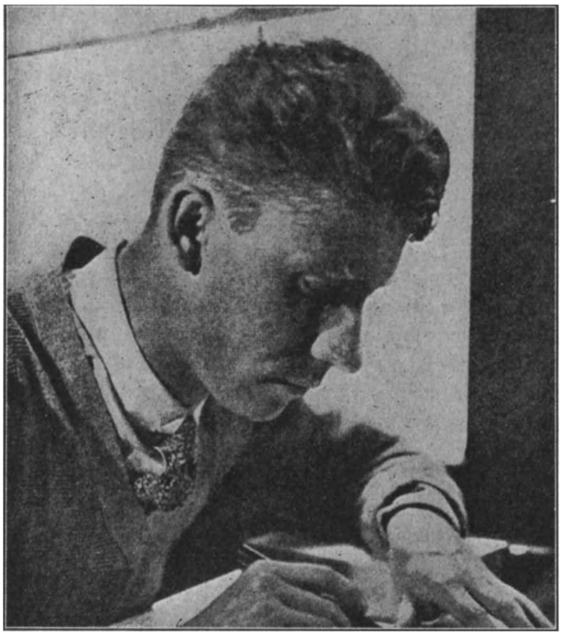

H. MARSMAN

zakelijk, zij het dan ook beknopt, een en ander over dit verzameld werk te zeggen, omdat Marsman mij interesseert door zijn verre van bloedeloos kunstenaarschap, door zijn intelligentie, zijn smaak, zijn aestetisch instinct. Hij boeit mij door zijn geheele persoonlijkheid, die ten nauwste verbonden schijnt met zijn werk, meer bizonder met zijn verzen en zijn critisch proza.

Marsman geeft, creatief van zichzelf het meest in zijn poëzie, een poëzie die merkwaardig genoeg van een bijna h a r d e sensibiliteit getuigt, van een hooge geslotenheid aan de eene kant, tegenover een spontane openhartigheid anderszijds. Zijn verzen hebben een onstuimigen hartslag, vanaf zijn eerste bundels reeds. die in zijn geaccentueerden levenswil nog steeds begrepen, ge-

noten, gewaardeerd wordt. In hun uiting, in hun vorm individueel, zijn zijn verzen qua gevoel onmiddellijk eigen aan de jeugd, de „eeuwige" jeugd, van een zichzelf observeerende gemeenschap. Ik geef toe, dat dit een zeer beperkte gemeenschap is, maar de individueele gevoelens van Marsman, terzij de horde, zijn de gevoelens van meerderen. Zijn individualisme is wijder, grootscher, edeler, dan dat van vele anderen, omdat hij individualist is bij de gratie van een zekere natuurlijke adel, een wil tot grootheid, die zich onmiddellijk verheft boven de platvloerschheid van het Hollandsche provincialisme. Hij heeft wellicht geen hekel aan Holland (getuige zijn diverse gedichten), maar zeer zeker aan dit Holland en in elk geval aan deze Hollanders, in zooverre hij in hen de kleingeestige burgerlijkheid, die inmiddels ook reeds een bloedelooze gemeenplaats geworden is, ontdekt. Zijn vitalisme, waarmee hij destijds zijn generatie trachtte te enthousiasmeeren tot een geestdriftige en vurige collectiviteit, en dat voor hem een soort gemeenschaps-functie vervulde, is een grandiooze mislukking geworden, die Marsman zichzelf nogal heeft aangetrokken, en waaruit hij uiteraard zijn consequenties getrokken heeft. Hij heeft zich op zichzelf, op zijn eigen persoonlijkheid teruggetrokken. In een nawoord bij de bundel „Tegenonderzoek" van Ed. du Perron, schreef hij, dat hij door niets zoozeer gebiologeerd werd dan door zichzelf, en dat het fenomeen-Marsman hem de moeite van het gebiologeerd-zijn ook waard scheen. Wellicht terecht, maar dan niet het minst, omdat in dat fenomeen-Marsman de moderne Europeaan, en de moderne kunstenaar gepersonifiëerd werd weergegeven. Afgezien van het feit, dat Marsman als intellectueel Europeaan, of als artist, wat in dit geval onscheidbaar is, van belang is, wekt hij reeds daarom belangstelling, omdat hij met groote nauwkeurigheid en met een groot auto-analytisch vermogen juist dezen intellectueelen Europeaan weerspiegelt in zijn verhouding tegenover de beschaving, zichzelf, de medemensch.

Maar naast Marsman als concreet (Hollandsch) symbool, staat het individu Marsman dat ons meer speciaal kan bezighouden, en dat, zooals ik aanvankelijk zei, zich het zuiverst weergeeft in zijn poëzie.

In het eerste deel van het Verzameld Werk, waarin deze poëzie grootendeels staat afgedrukt is men in staat zijn verzen door de loop der jaren geschreven, te volgen. Over Marsman's vroegere verzen behoef ik niet veel meer te zeggen. Er werd reeds vaak en duidelijk over geschreven, door Engelman bijvoorbeeld in zijn Parnassus en Empyreum. Men kent de gedrevenheid, waarmee hij zijn verzen schreef, men weet hoe hij al schrijvend in hen een strijdbaarheid ontwikkelt, hoe het schrijven van verzen bij hem aanvankelijk, en wellicht nog, geen uitsluitend aestethische beelding is, maar een proces, waarbij hij creatief het leven zuivert, omvormt, omschept, richt naar de normen zijner vitaliteit. Tallooze verzen bewijzen deze constataties.

Wanneer men het eerste deel van dit werk, zijn poëzie dus, doorbladert, bemerkt men, dat de eerste periode, exclusief het derde gedeelte met de verzen als: Berlijn, Potsdam, Val (behalve weer Amsterdam), en het begin van zijn tweede periode, de sterkste poëzie bevat, het overige, en vooral de derde periode, de zwakste.

Reeds in de tweede periode komen verzen voor die men van Marsman niet zou verwachten. Ik neem bijv. het vers Twee Meeuwen, en daaruit de volgende regels:

> dit is het uur waarin het àl zoo stil is,
> zoo onbeschrijflijk transparant en vredig
> dat het niet anders meer dan sterven kan
> aan zulk een wijdheid, zulk een doodlijk leven.
> een trilling lang — en reeds is het verzonken,
> vallende uit het ijl, ondenkbaar zweven
> tusschen waak en droomen in een
> steeds dieper zich verdichtend donker.

Inderdaad, dit is zoo „transparant", ik meen doorzichtig, ik meen banaal en verwant aan onze eertijdsche domineespoëzie, dat men zich afvraagt hoe Marsman dit heeft durven schrijven of publiceeren. Het beeldt niets uit, het suggereert niets, het is slap, zwak, vervelend. Het suggereert hoogstens de atmosfeer van gemeenplaatsen die aan dit „gevoel" blijkbkaar ten grondslag lagen: vredig, doodlijk leven, een trilling lang, etc. plus de saaie alliteratie in de laatste regel van het geciteerde.

Maar het is dit vers niet alleen; bijna de geheele derde periode is een aaneenschakeling van deze en slechtere gedichten. Het is wel triest iets dergelijks bij Marsman te moeten opmerken, die toch nog altijd een van de weinigen is, die de essentie van de poëzie dóór hebben, een van de weinigen die in staat zijn gebleken zich een poëtisch criterium aan te leggen, die daarbij over voldoende zelfkennis beschikt om te weten wanneer hij een goed en wanneer hij een slecht (dat is nog steeds „geen"!) gedicht schrijft.

Ik was en ik ben nog altijd benieuwd te weten, hoe Marsman zelf gedichten, zooals er zoovele in de derde periode voorkomen, beoordeelt, welke norm hij zichzelf bij het opnemen van deze verzen in zijn Verzameld Werk gesteld heeft. Ik kan mij haast niet voorstellen dat hij hierbij überhaupt van eenige maatstaf is uitgegaan, terwijl het toch nog geen axioma is dat alle door hem geschreven verzen inderdaad goed zijn. Ik neem bijv. maar eenige gedichten uit deze derde periode: Voorschrift, Tweede Voorschrift, Toren van Babel, Afscheid van het Dorp, Landschap, Polderland, Brief aan een Vriend, etc., etc., ik zou zoo door kunnen gaan, want er zijn bijna geen sterke verzen in deze periode meer te vinden. Indien men de vorm nog buiten beschouwing laat, wat men bij

deze wóórden bijna niet meer doen kan, dan nog is er in deze verzen weinig schoons te ontdekken. Hoe banaal het ook moge klinken: de niet-strophische gedichten zijn werkelijk niets meer dan gerhythmeerd, of nog niet eens gerhythmeerd, maar afgekapt, afgebroken proza:

> Tracht, na uw vijftigste jaar,
> langzaam te leeren, dat het goed is
> als de bladeren vallen;
> de sterksten worden dan toch nog lang niet gerooid;
> zeg tot u-zelf: „ik wil pas vallen
> onder den winterstorm". —

Deze wijsheid heeft zelfs bij Marsman niets mystieks, al tracht hij dit in deze vers-vorm te suggereeren; het is aftandsch en vervelend, maar vooral vervelend.

Nogmaals: is het schoon? is het diep? is het doorleefd zelfs? is het poëzie? — Ik kan mij niet voorstellen dat Marsman zelf dit gelooft. De enkele behoorlijke gedichten die ook hier nog tusschen staan, zijn nog: Paula Slapend, Twee maal Twee, en — maar ik geloof dat dit reeds bijna alles is.

Ik kan mij niet onttrekken aan de gedachte, hoe pijnlijk ook, dat Marsman's scheppend vermogen, om in zijn terminologie te blijven, hier n i e t de levensfunctie bij uitstek blijkt te zijn, of in elk geval geen uitstekende levensfunctie blijkt, omdat zijn leven met deze verzen verbonden, er niet in geslaagd is hen vanuit een potentieele chaos in een of naar een „reëele kosmos der poëzie" te transponeeren. Ik hoop nu maar één ding: dat Marsman dit beseft, al vrees ik zeer. Het is toch, voor wie deze verzen las, duidelijk: dat hij zijn poëtische charme verliest; dat hij onder een zekere dichterlijke vaardigheid een duidelijk gebrek aan gedrevenheid maskeert; dat hij dit bovendien zeer veronaangenaamt door een onmiskenbaar larmoyante toon; dat hij zich, en dit is misschien nog het meest tragische, van zijn momenteele onmacht min of meer bewust is, al veinst hij haar niet te zien, al — ik geloof het graag — w i l hij haar niet zien. Ik zou op deze klaarblijkeklijke zwakheid wellicht niet zoo nadrukkelijk gewezen hebben, als het niet juist Marsman betrof; maar tenslotte is hij potentieel nog altijd een van de meest levenskrachtige, een van de meest energieke talenten; en tè goed om tot „litteratuur" te verworden.

Men behoeft slechts de drie eerste regels van het laatste gedicht uit deze bundel: Paestum, te herlezen, om te zien dat dit onherroepelijk dood is:

> De zuilen zijn vluchtig verguld.
> een oeroud zwijgen heeft zich opgericht
> uit de getijden der vergankelijkheid.

Het is jammer, als Marsman dit zelf niet inziet.

II

Het tweede deel van dit Verzameld Werk bevat het voornaamste proza dat Marsman tot nu toe geschreven heeft.

De belangrijkste stukken hieruit zijn de roman: De dood van Angèle Degroux, Het Zelfportret van J. F., en het verhaal Teresa Immaculata. Ik vind dat Marsman's proza in waarde toeneemt. Zijn roman: De Dood van Angèle Degroux behoudt voor mij nog iets onwezenlijks, een eindeloos ge-analyseer in een verband waar dit niet aangenaam, en zooal aangenaam, voor een groot deel overbodig is.

De Blécourt strijdt, als ik het zoo kort mag zeggen, tegen fictie's. Ten deele althans. Dit is natuurlijk het goed recht van Marsman; maar het komt mij voor dat het object van de Blécourt's verachting, van zijn strijd: de vrees voor het leven, en het verraad daaraan, niet voldoende geconcretiseerd werd, om zich in een, in déze roman te realiseeren. Deze figuur mist een zekere mate van klaarblijkelijkheid, van feitelijkheid, waardoor zij zich te vaag, te abstract door de ruimte van deze roman beweegt. Is het probleem op zich de moeite van een romantiseering van het gegeven overwaard, de stof, de tijdsruimte, waarbinnen zich het geheel, of liever het deel, het slot van deze roman voltrekt, lijkt me te eng, te beperkt genomen. Men mist een geheel, een zekere vorm van causaliteit, die wel terloops door Marsman, als het ware naar het verleden van de Blécourt teruggrijpend, wordt binnengevoerd, doch dán, op dit moment namelijk, bijna als storend voor het geheel, voor de compositie wordt aangevoeld, terwijl het daarentegen juist aannemelijker, en binnen het kader van een roman liggend geweest ware, het gegeven zich juist te laten afspelen op het terrein van deze als terloops vermelde voorhistorie. Het Zelfportret van J. F. komt mij reeds veel concreter voor, en wekt inderdaad aanmerkelijk meer de gedachte aan een psychologisch verhaal op (zooals trouwens Marsman dit reeds vroeger zeer goed deed in het eveneens in deze verzameling opgenomen verhaal: A. - M. B., dat mij persoonlijk prettiger aandoet dan het toch ook zeer goede verhaal: de Bezoeker.)

Desondanks lijkt het mij, dat ook dit verhaal zich te zeer in psychologische bespiegelingen verloor. Een psychologie die op zichzelf weliswaar volkomen verantwoord, en zelfs subtiel geanalyseerd werd, maar die toch wederom aan het v e r h a a l afbreuk deed, de compositie verstoorde. Deze geschiedenis van Jacques Fontein krijgt daardoor op sommige punten een zekere gewrongenheid, een bepaalde mate van onechtheid, van schijn, die in de muziek als „valsch" zou zijn aangeduid. Het wekt soms zelfs de bijgedachte aan „krachtpatserij", bijv. in het gedeelte dat tot titel draagt: Het ouderlijk huis. De oude heer Fontein heeft de familie in een moeilijk parket gebracht door aan een hen bezoekend notaris plotseling een tienduizend gulden te leen te

vragen. Jacques, in een later gesprek met zijn zuster Annie, vraagt haar dan: — Maar waarom heeft vader ons en zichzelf dan in die situatie gebracht? (Annie heeft hem namelijk juist gezegd dat er van die heele historie, het geldgebrek en de schuld „natuurlijk" niets waar is). Zij antwoordt hem dan op deze vraag als volgt: — Dat zal ik je zeggen.... Omdat hij zichzelf tot iederen prijs wil verlagen. Hij verzint zelfs leugens als hij zichzelf maar vernederen kan. Wat hij ons aandoet is hem geheel onverschillig. Dat merkt hij zelfs niet. Ik heb hem vroeger natuurlijk niet gekend, maar ik ben er zeker van dat hij sinds zijn carrière gebroken is, geen gelegenheid laat voorbijgaan om zichzelf in het openbaar te kleineeren. Het komt voort uit de behoefte zichzelf te straffen en te zien lijden en tegelijk is dat een genot; en langzaam herhaalde zij: — Voor een comediant en een lafaard is dat een genot.

Het is zeer wel mogelijk dat dit de drijfveer van de heer Fontein geweest is, maar het is de vraag of dit meisje de aangewezen persoon of de aangewezen methode in dit verhaal was om dit duidelijk te maken; tenslotte was zij op een leeftijd die haar, naar ons later blijkt, nog naar een kostschool kan doen verhuizen. Men moge deze opmerking wat kinderachtig vinden, in het verhaal doet dit bijna lachwekkend aan. Het lijkt mij dat Marsman dit zelf gevoeld heeft blijkens het zinnetje: Ik heb hem vroeger natuurlijk niet gekend. Het klinkt haast alsof hij zich voor haar wijsheid wilde verontschuldigen. Over het geheel genomen lijkt dit verhaal mij nochtans beter dan de bovengenoemde roman. Het beste verhaal uit de bundel blijft voor mij echter ontegenzeggelijk: Teresa Immaculata.

Ook hier weer toont Marsman zich een uitstekend psycholoog. Hij analyseert zeer scherp, en voor mijn gevoel in dit verhaal zeker ook zeer fijnzinnig. Daarbij heeft deze geschiedenis in haar beknoptheid ook als vertelling fraaie kwaliteiten. Het is goed gecomponeerd en concreet. De psychologie is hier inderdaad belichaamd op een zeer aannemelijke en logische wijze.

Bij dit verhaal raakte ik er eigenlijk pas goed van overtuigd, dat Marsman ook als prozaschrijver over uitstekende kwaliteiten beschikt, en dat, waar ik in zijn poëzie een ernstige teruggang meende te constateeren, ik in zijn proza juist het tegenovergestelde meende te moeten vaststellen, wat mij in verband gezien niet zoo vreemd toeschijnt. Ik geloof dat het wel meer voorkomt dat een poëtisch verlies met een prozaïsche wint gepaard gaat, wat natuurlijk allerminst zeggen wil dat ik Marsman's poëtische kracht verloren acht.

III

Een enkel woord tenslotte nog over het derde deel van het Verzameld Werk: Marsman's critisch proza.

In verband met zijn sterke capaciteiten om tot de kern van het

behandelde door te dringen, lijkt mij de critiek van Marsman nog altijd te behooren tot zijn beste eigenschappen, en, als dat mogelijk is bij een creatief auteur, vooral tot zijn wezen. Marsman's beste functie is, geloof ik, zijn analytisch vermogen. Het meest directe, en meest concrete bewijs daarvoor is wel zijn proza; reeds de motieven, de problemen waarom zijn verhalen zich bewegen, zijn zoo gekozen, dat zij onafwijsbaar een diep-analytisch indringen vereischen. Sommige schijnen rechtstreeks van dié intentie uit geschreven te zijn, ik herinner bijvoorbeeld aan de Bezoeker.

Een ander, niet minder dwingend bewijs, dan zijn creatief proza, lijkt mij zijn critisch proza; niet alleen door zijn indringen in het werk zelf, maar eveneens door de keuze van zijn onderwerpen.

Ik onderga, zooals gezegd, Marsman het sterkst als analyticus, en ik geloof ook, dat hij, zichzelf analyseerend, zichzelf het sterkst ondergaat. Lees zijn autobiografische stukken, lees het tweede deel van zijn critisch proza, de subjectiviteit van zijn critieken, lees trouwens ook zijn verzen uit de eerste en tweede periode.

Ik geloof dat Marsman een van die auteurs is, welke zichzelf het beste kennen, en die uit die kennis een groote ervaring opdoen, waarmee zij zich een belangrijke creativiteit veroveren.

En daarom, het moet mij nog eens van het hart, spijt het mij zoo, dat hij tegenover zijn laatste verzen geen critischer houding heeft aangenomen: het had hem alleen ten goede kunnen komen.

BOEKENSCHOUW

GRUYTER (Jos. de) HILDO KROP. *f* 4.50 en *f* 5.75. De Spieghel, Amsterdam. 1938.

Jos. de Gruyter leidt hier een goede veertig weergaven van beeldhouwwerk van Hildo Krop in met een studie over hem van een dertig bladzijden, waarin hij wording en ontwikkeling en teven de markantste eigenschappen van den beeldhouwer beschrijft. De uitgave biedt een goede orienteering in het werk van dezen „stadsbeeldhouwer". De reproducties zijn voortreffelijk, zoodat het geheel geworden is tot een sierlijke uitgave. Penteekeningen van Krop zelf illustreeren bovendien den inleidenden text van de Gruyter.

KINDEREN. geb. *f* 3.90. Contact, Amsterdam.

„Kinderen" is een verzameling teekeningen van hedendaagsche kunstenaars, vier kleurreproducties en zes en vijftig reproducties in zwart en wit. Het is een mooie collectie teekeningen, die het kind in allerlei phasen, stemmingen en toestanden vasthouden. Alle kinderlievenden — en wie is niet kinderlievend? — zullen hun genoegen aan deze uitgave beleven. De weergave is voortreffelijk. Eenige verzen en prozastukken gaan vooraf als een natuurlijke inleiding tot de reproducties.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

CHARDONNE (Jacques) LE BONHEUR DE BARBEZIEUX. 18 frs. Stock, Paris.

In dezen roman van een jeugd roept de schrijver ons, met de beelden uit het verleden en de herinneringen aan zijn kindsheid, heel het dagelijksch tableau van een schilderachtig stadje voor den geest.

Méér dan Chardonne's andere werken, die ons door een al te ver gedreven zelf-ontleding der helden soms wat koud aandeden, roert ons dit boek, vermeerdert in ons, bijna zonder ons te ontroeren, en zeker zonder eenige sentimenteele chantage, de vriendschap voor de ten tooneele gevoerde helden en voor het leven, waarvan ieder van Chardonne's werken ons de groote waarde tracht aan te toonen.

JACQ. CHARDONNE

Zooals in zijn andere werken ook, schenkt de schrijver zijn voortdurende aandacht aan het menschelijk bestaan en ondervraagt hij zich omtrent wezen en realiteit van het door den mensch nagestreefde geluk.

Hij spreekt ons van de zoetheid van den vroegeren tijd, waarin de mensch zijn levenstaak waarachtig beminde; waarin hij zich, ver van valsche profeten, gelukkig achtte en slechts leed aan „eeuwige kwalen", „des maux éternels", zonder daarbij vanzelfsprekend gevrijwaard te zijn voor ieder maatschappelijk ongeluk.

Chardonne tracht het geheim dezer harten, waarin nog geen haat en afgunst woonden, te doorgronden, en hij noodigt ons uit hem op dien speurtocht te volgen. Hij vraagt den lezer zijn ervaringen aan die zijner helden te toetsen en onze overwegingen dringen daarbij door tot een tekst, die in vele opzichten zelf tot een hoogst interessante overweging werd.

De herinneringen, de familieportretten, waaruit dit werk is samengesteld, werden omlijst door een decor van natuur- en menschenleven, dat ons, in bescheiden, zachte kleuren gehouden, verlucht met de lichtende grijze tinten van het herfstgetij, op bijzondere wijze in staat stelt kennis te maken met een talent, dat zich verre houdt van ieder effectbejag door heftige contrasteering, ongebreidelde lyriek en onbeheerschte romantiek. En niettemin suggereert het werk op machtige wijze de kracht van 's levens greep op deze menschen.

Het ideaal van burgerlijk leven, dat ons hier wordt voorgehouden, is intusschen niet altijd verheven en in bepaalde opzichten zedelijk aanvechtbaar; maar dat alles neemt niet weg, dat het boek een schoone typeering mag heeten van den beschaafden, ongestoord voortlevenden, dynamiek-loozen mensch van vóór den oorlog, niettemin drager van de bepaalde burger-deugden, die tot stramien aan alle andere dienen. (Een werk voor volwassenen).

Dr. B.

GEVERS (Marie) LA LIGNE DE VIE. Roman. 16.50 frs. Plon, Paris. 1938.

Er zit iets gewrongens in, wanneer een Fransch schrijvende auteur, wonende tusschen Vlamingen, over hen gaat schrijven. Gewoonlijk ziet zulk een auteur uit de hoogte neer op het eenvoudige Vlaamsche landvolk en eveneens op het Vlaamsche geloofsleven. Van beide wordt dan licht een caricatuur geleverd. Neel Doff deed dit en, hoewel in mindere mate, ook Marie Gevers. Deze schrijfster schijnt in de Kempen te wonen; in „La Ligne de Vie" beschrijft zij althans de bewoners der Kempen en zij doet dit ongeveer of het daar Congo-negers zijn. Van een liefdevol verstaan dezer menschen, in hun doen en denken en voelen komt weinig terecht. Er heerscht een pre-historisch bijgeloof en de monniken der abdij doen daar dapper aan mee. Marie Gevers is nergens hatelijk tegenover geloof en geloofspraktijken, maar zij mengt geloof en bijgeloof zoo dooreen, dat er een valsche indruk ontstaan moet. Deze halve zigeuners leven slechts op het compas hunner instincten; het is een dorpskroniek, waarin de schaduwzijden van het meest brute dorpsleven rijkelijk vertegenwoordigd zijn. Zola's naturalisme schijnt nog niet dood te zijn. In haar vroegere werken heeft Marie Gevers een gelukkiger greep gedaan. Wie is er gebaat met het beschrijven van scabreuze verhoudingen, van de onzinnigste bijgeloovigheden en andere negroïde levenspraktijken op een vòor-Europeesch dorp? De kunst zeker niet. Slechts voor ervaren, rijpe lezers.

BERNANOS (Georges) LES GRANDS CIMETIèRES SOUS LA LUNE. Plon, Paris. 1938. 20 fr.

Bernanos is een wonderlijke vogel. Na het „Journal d'un Curé de campagne", het boek, waarmee hij een prijs won en dat een ongewoon succes werd, schrijft hij nu een pamflet van drie en een half honderd bladzijden tegen de practijken der rechtschen op

Majorca, het eiland waar Bernanos de laatste jaren woonde. Het is een gloeiend protest tegen de daden van hen die tot zijn eigen partij behooren. De „zuivering" die zij doorvoeren onder de Majorcanen, is inderdaad van een schreeuwende onmenschelijkheid. Bernanos is echter een zoo onstuimig en hartstochtelijk man, dat de mogelijkheid eener te eenzijdige veroordeeling niet is uitgesloten. Het boek is met vaart en drift geschreven en er staan schitterende bladzijden in naast veel herhalingen en langademige uitweidingen. Voor een niet-Fransch lezer is het vaak nogal taai wegens de voortdurende uitvallen tegen toestanden en verhoudingen, die slechts een Franschman interesseeren. Ontelbaar zijn de personen en groepeeringen, die het bij Bernanos hard te verantwoorden hebben; zelfs Claudel heeft het bij hem verbruid. Het is ongetwijfeld eerlijke en oprechte verontwaardiging die hem tot schrijven drong en in deze verontwaardiging spaart hij vriend noch vijand. In zijn hartstocht sleept hij alles mee wat hij op zijn weg tegen zich vindt en overlaadt het met hoon en sarcasme. Het werd aldus een al te breedvoerig, hoewel brillant pamflet, dat met critischen zin dient gelezen te worden.

DUITSCH

GRIESE (Friedrich) Bäume im Wind. Roman. Verlag A. Langen - G. Müller, München. 1937.

FRIEDRICH GRIESE

Is dit nu werkelijk een roman? Het is onmogelijk er een geschiedenis, een „fabel" uit op te diepen! De eigenlijke heldin van het boek is: „Erde, geliebte Mutter". Een epos der aarde dus. Het is maar een heel klein stukje van die aarde, waarop zich al het gebeuren afspeelt. Hardnekkig blijft Griese op dezelfde plaats, het kleine stadje met een paar dorpen er omheen. Geen stap zet hij er buiten, de verdere wereld bestaat in deze roman niet.

Er zijn geen wereldhistorische feiten, er zijn geen problemen, er zijn geen conflicten, er is alleen slechts een klein stukje grond, waarop menschen en dieren en planten wonen, die daarbij horen en van haar leven en van haar hun karakteristieke eigenaardig-

heden hebben. Griese aarzelt dan ook geen oogenblik die verbondenheid, die met natuurnoodzakelijkheid haar effecten heeft, regelmatig te onderlijnen. Er is niets, wat niet vanzelfsprekend is en — laat ik 't eerlijk zeggen — dat is juist de charme van het boek.

Alles wordt met een zakelijke nuchterheid gezegd, die een mens wel accepereren moet. Er is een grondtoon van sympathie en van hartelijkheid, die aandoenlijk is, maar hij weet zich tot het slot goed te houden. Dan echter zoekt hij een eind, windt zich op en gaat preken en wordt dan vanzelf vervelend.

Ik geef toe, dat hij met zijn opzet moeilijk een einde kon vinden. Het is niet in te zien, dat het boek wezenlijk uit is. Ja! Die zekerheid, dat het eigenlijk nooit uit kàn komen, hindert 't spanningsgevoel van af 't begin en alleen de rustig-ondeugende humor, de telkens andere belichting van het millieu, die geraffineerde techniek verraadt, houdt de belangstelling gaande.

Menige Hollandse lezer zal bij het lezen van deze roman aan Antoon Coolen denken, het zou werkelijk de moeite waard zijn deze twee schrijvers uitvoeriger met elkaar te vergelijken. Beiden zijn meesterlijke kenners van het land en het volk, beiden zien éénheid van land en volk, beiden waarderen de distantie van de humor. Wat echter Coolen op Griese vóór heeft, is dat de eerste de hemelkoepel niet als grens van het mensenleven ziet, maar als uitmonding in de eeuwigheid.

GOSWIN (P. Gath) DER GEBURTSTAG. Kösel-Pustet, München. 1937.

Het is een oude schoolmeester, dien wij op z'n verjaardag voor 't eerst en 't laatst ontmoeten. Wij maken nog net mee, dat z'n vriend de Pastoor de deur uitgaat en blijven dan alleen met hem en z'n wijnfles achter. De man heeft altijd gepiekerd, krom en scheef, zodat hij altijd aan 't verkeerde einde uitkwam. Hij vond het terwille van de deftigheid van het gepieker wel interessant een beetje brutaal vrijdenkerachtig te doen, maar van de andere kant, als hij zelf in de gaten kreeg, dat O. L. H. toch niet zo bijster enthousiast over dat gepieker was, kroop hij toch maar gauw in zijn schulp.

Nu echter, op z'n verjaardag, na een stevig glas wijn heeft hij moed en nu zal hij dan toch 'ns even dóórdenken en hoe meer wijn hij drinkt, des te moediger wordt hij, geen God of gebod zal hem meer tegenhouden. Hij heeft 't hoe langer hoe sater: „Es geschieht immer etwas". Maar, vol zoeten wijns, komt hij niet verder en hij moet verder en daarom steeds meer wijn. De wijn is op. Dat geeft niet! Hij strompelt moedig de kelder in, valt met z'n hoofd ergens tegen aan, ligt op de grond.... en piekert door. Maar hoe dichter hij bij de dood komt, des te godvruchtiger wordt toch z'n piekeren en als de dood hem komt halen, is hij weer zo ver, als toen hij een kind was.

„Der Geburtstag" is een origineele vertelling, geestig, ironisch,

ondeugend, zonder verdere uitwijdingen, alles maar kort aanduidend. Men zal er echter niet van kunnen genieten, wanneer men het type „denkende schoolmeester" met de hopeloze verwarring, waarin hij terecht moet komen, niet begrijpt.

SCHäFER (Wilhelm) MEINE ELTERN. Albert Langen - Georg Müller, München. 1937.

De bekende volksdichter Wilhelm Schäfer schrijft vol pieteit, zonder enige opsmuk de geschiedenis van zijn ouders. Het zijn typisch Hessische, brave en door en door kalvinistische mensen.

Men kan niet zeggen, dat 't bizonder belangrijk is wat er verteld wordt, maar toch interesseert het ons, èn om den dichter zelf, dien wij er beter door leren kennen, èn om het oer-echte, wat uit 't leven van zijn ouders uitstraalt. Het is een brok echt menselijk leven van moeite en strijd, van offer en trouw, in alle simpelheid van hun bestaan gedragen zonder klachten en vragen. Het is nièt de lichte blijheid der katholieke eenvoud, het is de bijna sombere ernst van het calvinisme, die hier werkelijkheid geworden is, maar héél mooi in geloof en eenvoud, zodat de laatste woorden van Schäfer's Vader: „Herr Jesus, hilf mir, ich bin bereit" werkelijk klinken als levenseindbekroning.

Men bestudere lang en intensief de twee portretten van zijn ouders en men zal hun leven beter nog begrijpen.

UMBRICHT (Wilhelm) RAYMUND FINDET DEN TEUFEL. Verlaganstalt Benziger und W. A. G. Einsiedeln, Köln 1938.

In de meest gelukte momenten doet deze roman een ogenblik aan Mauriac denken. Een ogenblik raakt hij aan de grenzen van de stoffelijke wereld en weet hij de geesteswereld als reëel aanwezig voelbaar te maken. Helaas! is de schrijver niet in staat geweest die ontzettende siddering, die uit de botsing der twee werelden volgt, te verdragen. Hij heeft z'n handen losgelaten en is voor zijn eigen visie gevlucht.

Het probleem, dat Umbricht — misschien enigszins — vermetel aandurfde, is moeilijk. Hij heeft het niet aangekund. De teleurstelling om de mislukking is des te groter omdat de eerste inzet er zo hoopvol uitzag. Hoopvol, alhoewel nog niet het gevoel, dat men tegenover een taal-meester stond. Er was te veel chablone, de zinnen stapten te kalmpjes voort langs de bekende paden. Maar toch die aarzeling werd later weer omgezet in geloof door de steeds duidelijker wordende, gedurfde visie van de dreiging der verschrikkelijke ontmoeting van den duivel met den mens, die hem durfde bestrijden. De ontzetting, dat een mens, die schok zou moeten opvangen, bevangt werkelijk een moment den lezer. De overtuiging, dat alleen de Almacht Gods dien middelaar-mens zou kunnen redden uit die stormende branding van duivelse bezetenheid, dringt zich even héél fel op. Maar als dan de laatste grote

strijd hartstochtelijk pathetisch aangekondigd wordt, wijkt de schrijver ineens uit en vlucht naar het banale.

Raymund is de priester, die in een armenwijk God tracht te bewaren en daarbij zeer dicht in aanraking komt met duivelswerk, dat hij als 't ware uit de daden, de woorden, de gesties der mensen ziet te voorschijn komen. Een eenvoudige karthuizermonnik, de man van gebed, weet met opoffering van zijn laatste kracht die macht van Satan te stuiten.

Het motief is duidelijk, de lange epiloog bewijst 't ten overvloede: daar waar men bidt, overwint men den duivel! Dat is natuurlijk heel mooi en heel waar, maar 't is niet dramatisch, tenminste niet zó. Heel jammer is 't, want Umbricht bewijst toch, dat hij een machtig idee of liever een machtige waarheid als episch gegeven kan zien. Een boek voor iedereen.

BEYER (Paul) KLEINER WELLENSITTICH ROMAN. Rowohlt, Berlin. 1938.

Ik heb geen papagaai en ik heb er ook nooit één de mijne mogen noemen. Dat is een bezwaar als men een recensie moet schrijven over een papagaaienroman. Men hoeft weliswaar geen moordenaar te zijn om een alleszins behoorlijk oordeel over een moordenaarsroman te kunnen plegen, maar dat is niet hetzelfde. Een papagaai is nu eenmaal maar een papagaai en een moordenaar.... een mens!

Er wordt gezegd: „Das anmutige Wesen des Vogels, sein originelles Sprachkauderwelsch wird so anschaulich, so apart und geistvoll geschildert, dass man aus dem Vergnügen nicht herauskommt."

Dit is dan voor de papagaaien-aaiende dames en papagaaiengesprekken-voerende vrijgezellen. Ik ben gemakkelijk uit het pleizier kunnen komen, al heb ik me toch wel een beetje bij de lectuur geamuzeerd. Het is niet onaardig, hoe de papagaai twee kinderloze getrouwde mensen tot echtgenoten maakt en vlak voor zijn tragisch sterven aan een verkoudheid hen nog geleerd heeft, dat 't misschien toch in een huwelijk niet zo kwaad is, als er een kindje binnenkomt.

De twee echtgenoten zijn wel geestig gezien en eveneens de heren van het Jazz-Orkest, waarin Egon Bernd de saxofoon bespeelt. Alles te samen in ieder geval een leesbare roman, voor papagaaien-houders en -verkopers misschien méér dan dat. Het is in ieder geval te proberen.

Speciaal aanbevolen voor papagaaien-liefhebbers.

ENGELSCH

HILTON (James) TO YOU Mr. CHIPS! (244) 5/. Hodder & Stoughton - London.

In een vroeger werk, „Good bye, Mr. Chips!," heeft James Hilton begrijpend, gevoelig en licht-humoristisch een onvergete-

lijk specimen van den Engelschen kostschoolleeraar gecreëerd. Mr. Chips is een halve eeuw leeraar aan de Brookfieldschool geweest, hij heeft een weinig opwindend leven geleid, met weinig ambities, maar hij was met hart en ziel aan zijn werk verknocht, de jongenswereld kende hij door en door. Die had hem een eigenaardig-milde levensfilosofie geleerd, waardoor hij zelf altijd iets van den jongen in zich had behouden.

„To You Mr. Chips!" is een bundel verhalen over jongens, die de Brookfieldschool bezochten en over kostschoolleven in het algemeen. Daardoor heeft de auteur de figuur van Mr. Chips nog verdiept en meerdere aspecten in hem belicht. Er waast een fijn-menschelijke sfeer over de omgeving van Mr. Chips, waarin hij domineert; — geen brillante figuur, maar door zijn menschenkennis en menschenliefde, zonder het euvel van overgevoeligheid, in zekeren zin toch een groot man. Aan de stories gaat een stukje autobiographie vooraf, waarin de schrijver de bronnen aangeeft, waaruit zijn Mr. Chips tot leven is gekomen.

WALPOLE (Hugh) THE JOYFUL DELANEYS. (464) 8/6. Macmillan and Co. - London.

Op den omslag vermeldt de uitgever dat „The Joyful Delaneys" de „happiest novel" is, die Hugh Walpole nog heeft geschreven. Dat is juist, mits men een bepaalde interpretatie aan het begrip „happy" geeft. De Delaneys, vader, moeder en twee ongeveer volwassen kinderen, van wier leven een jaar verteld wordt, zijn inderdaad lieden, die zich de moeilijkheden van het bestaan niet zwaar aantrekken; zij zijn niet bepaald welgesteld, al bezitten zij een huis, dat als pension wordt geëxploiteerd, zij maken in het vertelde jaar allerlei moeilijkheden door, maar hun optimistischen kijk op het leven weten zij te handhaven.

Levensblijheid in romans, die toch contact met het werkelijke leven houden, is betrekkelijk zeldzaam. We zouden daarom deze nieuwe uiting van Walpole's talent gaarne waardeeren, ware het niet dat die levensblijheid hier voor een deel valsch is wijl zij gedeeltelijk identiek blijkt met de negatie van het zesde en negende gebod. Walpole was tot dusver vrijwel „clean" in zijn romans; dit boek is, voorzoover het de moraal betreft, dan ook een pijnlijke verrassing. Overigen is „The Joyful Delaneys" met meesterschap geschreven. Walpole is een vlot en prettig verteller; hij behoort niet tot de grootsten, maar stijgt toch tot beduidend boven de middelmaat. Milieu- en karakterteekening zijn bevredigend — de wijze b.v. waarop de sfeer van London tusschen Piccadilly Circus en Hyde Park Corner wordt verbeeld, is als aanvoelbaar gemaakte stemmingspoëzie —, het verhaal is evenwichtig gebouwd en rijk aan gebeurtenissen. Maar de lezing moet uitsluitend voorbehouden blijven voor lezers, geestelijk zoo gerijpt, dat zij het valsche element in de levenshouding der Delaneys en van enkele hunner vrienden, scherp weten te onderscheiden.

BRANDE (Dorothea) LETTERS TO PHILIPPA. (151) 5/. Sheed & Ward - London.

Dorothea Brande heeft als medewerkster aan de „American Review" een aantal artikelen en critieken geschreven over moderne litteratuur — in den vorm van brieven aan een petekind —, thans gebundeld bij Sheed en Ward uitgekomen. Het boekje is een verrassing, een openbaring. Het tintelt van frischheid en gezonden zin. Mrs. Brande is niet Katholiek, maar haar oordeel kan door elken Katholiek worden onderschreven. Vanuit een gezonde moraal, met intelligentie en artisticiteit overziet zij de romanproductie, vooral die der na-oorlogsche jaren, — in één brief bespreekt zij bovendien nog de film. Zij toont aan hoe een schrikkelijk groot deel der na-oorlogsche litteratuur het werk is van een wortellooze generatie, geleid door een valsche filosofie, of door heelemaal geen. Zij duidt met intelligentie en artistieke verontwaardiging een verwording aan, die door haar omvang en algemeenheid dreigt niet meer als een verwording te worden gevoeld. Daartegenover duidt zij met een verbluffend juist oordeel die elementen in de litteratuur aan, welke gezond moreel en werkelijk artistiek zijn. Haar beschouwingen zijn verwerkt in een stijl, vrij van alle doffe zwaarte, bekorend door frissche levendigheid en sprankelend vernuft. Hier is een citaat uit een stukje over Chesterton: „When I had made my great discovery, I made another: that Mr. Chesterton had made it long before. But after a while one gets quite used to going all around Robin Hood's Barn, striking the right trail, following it down — and finding that Mr. Chesterton was there all the time. This has been my experience so consistently in the past few years that I can hardly give you better advice than always to read Mr. Chesterton first."

Het boek zij ten zeerste aanbevolen.

DUGUID (Julian) A CLOAK OF MONKEY FUR. (253) *f* 1.20. The Albatross-Tauchnitz Library - Paris.

TOWNEND (W.) CAPTAIN HERON. (258) *f* 1.20. The Albatross-Tauchnitz Library - Paris.

De expeditie, door Spanje in 1535 uitgezonden naar Zuid-Amerika, waar zich zilverschatten zouden bevinden, is de imposante achtergrond van Duguid's historische roman. Die expeditie — de ontberingen ter zee, de ontgoocheling wanneer geen zilver wordt gevonden, de pioniersstrijd der Spanjaarden, de intrigues onder de leiders — wordt buitengewoon kleurig verteld, als een heldendicht in proza. Dit verhaal is even belangrijk als het persoonlijk verhaal van Maria — de dienstmaagd van een Spaansche adellijke dame, die de expeditie vergezelde. Maria was de eenige feitelijk wier wensch vervuld werd: het bezit van een mantel van apenbont; — de op fortuin gerichte ambities van alle andere deelnemers der expeditie gingen onder in volledige desillusie.

De roman is belangrijk door het begrijpelijk maken van den

fantastischen en roekeloozen moed, die de verovering van Amerika door Spanje mogelijk maakte. De lezing is voorbehouden voor ervaren volwassenen wegens verschillende realistische scenes en het caricaturale beeld dat van een eenige priesters gegeven wordt.

„Captain Heron" is het dramatisch verhaal der reis van een „oceangoing tramp", van haar gezagvoerder en diens zoon. Het leven aan boord van een vrachtboot is onmiskenbaar naar de werkelijkheid geschilderd; het eigenlijke verhaal is boeiend, maar eveneens voorbehouden voor ervaren volwassenen.

DIVER (Maud) THE DREAM PREVAILS. (501) 8/6. John Murray - London.

Mrs. Diver heeft de koloniale Engelsch-Indische litteratuur verrijkt met een roman, waarin als opvallend element, de zich wijzigende betrekkingen tusschen Engeland en Indië sterk uitkomen. Leven en lotgevallen van hooger geplaatste Engelschen ontwikkelen zich naast die van geboren Indiërs, en die van Engelschen en Indiërs, welke door opvoeding of geaardheid tot beide kampen behooren. De geestelijke persoonlijkheid dier laatste figuren, als Sirkon Sinclair en de Indische officier Sher Afzul Khan, is met zorg tot uitdrukking gebracht; zij symboliseeren de tegenstellingen tusschen twee rassen en het essentiëele daarvan, — het streven tenslotte naar een harmonie welke vrede kan brengen. Overigens heeft de schrijfster haar verhaal in den toon van een society roman gehouden, maar die verdiept wordt door het perspectief, overal merkbaar, — het rassenvraagstuk in Indië. Daardoor is dit een lezenswaardig boek geworden, waarbij alleen het groot aantal personen, met wie men in het begin kennis maakt, wel even verwarrend zal werken. Ontwikkelde volwassen.

JERROLD (Douglas) THE NECESSITY OF FREEDOM. (306) 7/6. Sheed & Ward - London.

In zijn met gloed geschreven boek verdedigt Mr. Jerrold een conceptie der vrijheid, gebaseerd op Katholieke doctrien. Die Christelijke opvatting is historisch uniek, zij vindt haar reden van bestaan in het doel van het menschelijk leven; die vrijheid is de eenige welke moreele waarde bezit en daarom waard is te blijven bestaan. Hiervan uitgaande bespreekt hij de moderne politiek-economische systemen, toont aan hoe en waar deze — kapitalisme en communisme, parlementarisme zoowel als fascisme — de grondslagen der Christelijke vrijheid verzwakken, en daarna hoe deze grondslagen bewaard en versterkt kunnen worden. Een actueel en belangrijk werk.

De Romans van Richard Hughes

door JOS. PANHUYSEN.

Het is ongeveer negen jaar geleden, dat de eerste roman van Richard Hughes uitkwam. Hij heette A High Wind in Jamaica en in de Amerikaansche editie The Innocent Voyage. Hij verwekte sensatie. Men sprak er over in geheel lezend Engeland, in dorp en stad, in de landhuizen en waarschijnlijk op de boerderijen. Men verdeelde zich in twee kampen, voor of tegen A High Wind in Jamaica, men vond, dat dit boek, dit eenvoudige verhaal, de grondvesten der moraal aantastte, maar ook dat het de grondvesten voor een werkelijke moraal lei. Men bewonderde of verguisde het en bewondering en verguizing waren vaak gelijkelijk onredelijk. Het meest opzienbarende in dit boek, vond men, was de kinderpsychologie. Hier werden voor het eerst kinderen in hun gedachten, hun voorstellingen, hun gevoelens, hun verlangens en wenschen weergegeven als ze inderdaad zijn, maar zooals een volwassene, met zijn vele ideeën, zijn vooroordeelen, zijn verwrongen inzichten en zijn idealen ze helaas niet meer zien of zich voorstellen kon. Dat zeiden natuurlijk de voorstanders van A High Wind in Jamaica, de tegenstanders beweerden, dat kinderen en vooral hun kinderen niet zulke monsters als Emily Bas-Thornton konden zijn, dat de onschuld van het kind hier werd beleedigd en dat de schrijver om effect te bereiken niet schroomde de waarheid geweld aan te doen. Maar ook deze tegenstanders moesten, billijkheidshalve toegeven, dat de onwaarheid van den schrijver er in zijn boek, door een of ander duivelsch hulpmiddel, erg als waarheid uitzag. Als men, na negen jaar, A High Wind in Jamaica herleest, kan men zich gemakkelijk de sensatie van destijds weer herinneren, maar het meest opvallende bij zoo'n herlezing is toch wel de ontdekking, dat A High Wind in Jamaica absoluut geen sensationeel boek, dat het juist eerder het volmaakte tegendeel is van een sensationeel boek, dat alles eraan eenvoudig is. Het gegeven mag wat zonderling zijn, maar het is niet als zoodanig behandeld, er wordt nergens getracht een exotische sfeer te scheppen, al waren daartoe in het gegeven voldoende aanleidingen te vinden, er is een slot en een zeer beslissend slot, maar

RICHARD HUGHES

er had ook een geheel ander einde aan deze onschuldige reis kunnen komen zonder dat de waarde van het boek er aanmerkelijk door zou zijn veranderd. Het dramatische is in dezen roman immers geen hoofdzaak, alles is er eigenlijk hoofdzaak in, de wisselende tafereelen, de kinderen, maar ook de verschillende volwassenen.

Was het doel van den schrijver, vraagt men zich nu af, om een nieuwe kinderpsychologie in een verbeeld geval te geven? Onder meer zonder twijfel. Maar zeker niet uitsluitend en dit was dan maar een doel in een doel, dat meeromvattend was, het doel om te laten zien hoe het eigenlijk staat met stormen op Jamaica, met ouders, met kinderen, met negers, met dieren, met een reis op een koopvaarder, met een kapitein op een koopvaarder, met een kapitein, een stuurman, een bemanning van een piratenschip, met rechtspraak en rechters in Londen.

Het waait verschrikkelijk in dit boek; de wind rukt de horens van den kop van een koe en een heel huis van den aardbodem; er wordt een moord in begaan door een kind van goed tien jaar; een jongen valt uit een raam dood; de halve bemanning van een zeerooversschip wordt onschuldig tot den strop veroordeeld, maar toch kan men zich moeilijk een rustiger boek voorstellen. Maar een heel enkelen keer verhaast de schrijver het tempo, en dan verdenkt men hem inderdaad wel eens van een klein beetje effectbejag en heeft men te doen met een van de zeer zeldzame, minder goede passages. Doorgaans vertelt de schrijver verder met de langzaamheid, maar ook met de kieskeurigheid van den verteller, die juist wil laten zien, wat er in zijn ware geschiedenis op dat oogenblik en op die plaats te zien was en wat er omging in den geest van zijn helden en heldinnen. Hij schroomt daarbij niet om een algemeene waarheid naar aanleiding van de gebeurtenissen te berde te brengen, hij schroomt niet om een kleine verhandeling over natuurverschijnselen of bepaalde geesteseigenaardigheden van mensch en dier in te lasschen, hij is hier en daar uitgesproken essayistisch, maar nooit doelloos en deze overpeinzingen, deze zeer bewuste toespraken tot den lezer, deze mededeelingen wat hij er zelf nu precies over denkt, verhoogen de bekoorlijkheid, de frischheid en de oorspronkelijkheid van zijn boek en dragen nog meer bij tot het onsensationeele eenvoudige karakter er van.

Deze kalmte in een wervelwind, deze onverstoorbare gelijkmoedigheid tusschen piraten, kinderen en rechters komt echter niet voor uit koelheid, die gevaarlijke eigenschap van veel moderne auteurs, integendeel A High Wind in Jamaica zou men uit sympathie geschreven kunnen noemen, sympathie met de kinderen, die er in voorkomen, zelfs met Emily, met de kostelijke negerfiguur Lame-foot Sam, maar vooral met den kaperkapitein Jonsen en zijn stuurman Otto. Richard Hughes weet echter doorgaans precies wat hij wil en hij weet hoe hij dat bereiken moet, hij hoeft zich dus niet zenuwachtig te maken of tot het sensationeele zijn toevlucht te nemen.

Het gegeven op zich is romantisch genoeg. Is er iets romantischer te bedenken dan kinderen op een piratenschip? Uit onze vroege jeugd kennen we deze verhalen. Of de kinderen van tegenwoordig ze nog lezen weet ik niet, als ze het niet doen, missen ze naar mijn meening veel. Die verhalen immers brachten ons iets bij, niet alleen de adembenemende spanning van het avontuur boeide ons, maar vooral ook de sfeer, de sfeer van de zee, van het leven op zee, en de sfeer van de tropen, eilanden met inboorlingen, wilde dieren en exotische gewassen. We ontdekten in die verhalen, een wereld, die misschien niet bestond, nooit bestaan heeft wellicht, een wereld van romantiek.

A High Wind in Jamaica gaat over een soortgelijk eiland en het gaat over wilde dieren, over negers en zeeroovers, maar zooals deze werkelijk zijn. Een niet al te nauwlettend lezer zal er een aanslag op de romantiek in meenen te ontwaren, het eiland Jamaica is er een ontstellend reëel stuk aarde; kapitein Jonsen en Otto en José zijn geheel anders dan de piraten, die we in onze jeugd frequenteerden, zonderlinge, zeer zeker, maar toch ook heel simpele lieden, en buitengewoon menschelijk.

Bovendien heerscht in dit boek, bijna oppermachtig, op iedere bladzijde welhaast, de humor en de ironie en humor en ironie, zegt men, zijn doodelijk voor alle romantiek.

A High Wind in Jamaica verwekte destijds echter niet voor niets zulk een sensatie, het is een boek van verrassingen en misschien is de allervoornaamste verrassing er van, dat het, oogenschijnlijk in verweer tegen het romantische, zoo opvallend goed toont, dat iemand, die menschen en dieren en de natuur, waarin ze leven, wil laten zien, zooals hij ze na aandachtige beschouwing, bestudeering en bezinning leerde kennen, het romantische niet ontwijken kan. De meest drakerige motiveering om uit te leggen hoe iemand er toe komt zeeroover te worden is niet zoo geheimzinnig als de eenig ware. Het zware lichaam van kapitein Jonsen voortschuifelend over het dek is raadselachtiger en indrukwekkender dan de wildste zeeroover met lange snorren en met lonten in zijn baard. Hughes hervond het geheim van Defoe in diens Robinson Crusoe, dat het wildste avontuur te vinden is, waar men zich het best, en zoo nuchter mogelijk, rekenschap geeft van de werkelijkheid. Als men dat doet zal men de romantiek niet schaden en ten slotte ook de moraal niet.

In het meest aangevallen gedeelte van A High Wind in Jamaica, in de beschrijving van het kind, toonde Richard Hughes, dat de meeste kinderen betrekkelijk onschuldig zijn, omdat ze een betrekkelijk animaal, een weinig bewust persoonlijk leven leiden, omdat ze dus betrekkelijk onwetend zijn, maar hij laat in Emily Bas-Thornton ook zien, dat kinderen desondanks toch zeer goed de neiging tot het kwade kunnen ondergaan en involgen, dat ze in staat zijn tot, objectief gezien, groote misdaden, en dat ze zich dan ook, zij het onvolkomen, bewust zijn te zondigen. De

groote moreele waarheid, die in het geval Emily Bas-Thornton duidelijk wordt, is de ingeschapenheid van het geweten. Emily is niet gewetenloos, integendeel zij toont juist een geweten te bezitten. Zij doet een misdaad en zij houdt die geheim, maar zij houdt ze juist geheim, omdat ze deze als een misdaad erkent. En hiermede geloof ik, dat het voornaamste moreele bezwaar, dat tegen A High Wind in Jamaica is ingebracht, weerlegd is. En daarmede natuurlijk tevens het voornaamste artistieke bezwaar.

A High Wind in Jamaica was zulk een oorspronkelijk en ongewoon boek, dat men met spanning, maar ook vooral met schrik, naar een nieuwen roman van dezen schrijver uitzag. Met schrik, omdat men vreesde, dat hij zich herhalen zou. Men heeft negen jaar moeten wachten en toen men vernam dat deze nieuwe roman een Sea Story zou bevatten, was men nog bevreesd, ten minste zoo verging het mij.

De angst werd er niet minder op, toen ik het boek, nu enkele dagen geleden, in handen kreeg, de vorige roman beschreef immers een stormwind op Jamaica. In Hazard beschrijft een orkaan.

Van de eerste bladzijden af echter bemerkt men, dat dit nieuwe boek werkelijk anders is; hetzelfde in wijze van behandeling, nog grooter zijn de betoogende essayistische gedeelten, nog steeds, zelfs veelvuldiger, wordt de lezer toegesproken en op de hoogte gehouden van wat de schrijver over een en ander denkt, maar het onderwerp, hoewel het een soort familiegelijkenis vertoont met het onderwerp van A High Wind in Jamaica, is in den grond geheel nieuw.

Eigenlijk doet die bepaalde familiegelijkenis nog meer uitkomen hoe nieuw. Wat de omstandigheden betreft is deze te vinden in den orkaan, wat de figuren betreft in den betrekkelijken eenvoud dezer menschen, wat de openbaring der werkelijkheid betreft in de nauwkeurige beschrijving van een bepaald soort heldhaftigheid. Maar juist om dit bekende, vertrouwde, gelijke ontwaart men des te beter, dat men hier in een andere wereld gekomen is onder andere menschen met nieuwe opvattingen, verlangens en idealen.

Zeer bescheiden verlangens, zeer bescheiden idealen zijn het die deze zeelieden koesteren en nastreven, het meest opvallende in dit boek is het absoluut natuurlijke en dit blijkt doorgaans het schijnbaar onredelijke. Het is onredelijk, dat de kapitein en zijn bemanning, woedend en tot alles in staat, van de verschansing neerkijken op hun redders en aanvankelijk alleen hun kapitein op de Archimedes ontvangen willen. Maar juist in deze schijnbare kinderachtigheid en warsheid krijgt het eergevoel dezer menschen, na dagen van inspannend werk, van honger en dorst, zijn natuurlijke, eenigszins belachelijke, maar toch triomfante uiting. Zij hebben het recht om op hun eer te staan, deze zeelieden, althans de meesten van hen, zij zijn inderdaad heldhaftig geweest, al bleek deze heldenmoed weinig te hebben van de roekelooze dapperheid, die met bravoer gepaard gaat, al werd ze gewonnen

op de vrees, veroverd gedeeltelijk door routine, vakliefde en gedachteloosheid, welbeschouwd mogelijk maakt door die zonderlingste en onbaatzuchtigste aller menschelijke eigenschappen, die Richard Hughes zeer terecht in een van zijn vertoogen als deugd kenschetst.

As a profession sea-going seems something of an anomaly: for is not its mainspring Trade? Yes, it is a Colossus with each foot planted in a different set of values. I mean the raison d'être of it is economic and yet the practice of it is judged by standards which are not economic at all, which can only be called moral: and which are peculiar to it. For the working of a ship calls for certain qualities — virtues, if you like — which do not seem appropiate today to the relations of employers, and employed on shore. The shore-labourer's liability is limited: the seaman's is unlimited. The seaman may be called on to give the utmost that he is able, even to laying down his life. That is not an imposition on him, a piece of chicanery on the part of his employers: it is inherent in the profession he practises. A necessary draw-back? — Oddly enough, it even seems to be the reason why certain men, such as Mr. Buxton, embrace that profession in the first place.

I can only suppose that Virtue (using the word in its Roman rather than its Victorian sense) is a natural instinct with some men: they really cannot be happy unless they can give it an outlet.

Denk niet te snel, dat een dergelijke uiteenzetting in een roman of verhaal niet op haar plaats is, meen niet te gauw, dat daar niet geredeneerd mag worden over deugd of heldhaftigheid, dat deze moeten worden getoond. Ze worden getoond in den roman In Hazard en op zeer overtuigende wijze, maar, ondanks die prachtige verbeelding der zakelijk heldhaftigheid, is de bezinning er op verhelderend en wordt zelfs dat beeld er duidelijker door. De eischen en het uitzicht der heldhaftigheid zijn anders dan men doorgaans denkt, dit zeeverhaal laat u dit zeer goed zien, maar de eischen en het uitzicht van de goede vertelling zijn ook niet zoo gemakkelijk te bepalen. Niet de sierlijkheid, de zwier en het effect zijn beslissend, noch zelfs de heftigheid der waarneembare gemoedsbeweging. Niet wat het verhaal betreft, niet wat het heroïsme betreft. Er zullen misschien lezers gevonden worden, die vaststellen, dat Hughes, zooals hij destijds in A High Wind in Jamaica de onschuld van het kind ontmaskerde, nu hier, in In Hazard, het heroïsme bij den volwassene ontmaskert. Wellicht of zelfs inderdaad, maar men doet verkeerd te meenen, dat het masker altijd mooier en beter is dan het ware gelaat. Hughes laat hier het ware gelaat der heldhaftigheid zien, het mag niet overweldigend op het eerste gezicht, niet bijzonder sensationeel zijn, het is iets beters en iets meer, want het is waar en echt en het neemt voor zich in, zooals alles wat natuurlijk is en onopvallend schoon. De kapitein, wiens oogen steeds meer schitteren, wiens glimlach steeds meer hoopvol wordt en bemoedigend naargelang het gevaar en de on-

zekerheid stijgen, Buxton, die zich te buiten kan gaan aan de beoefening van zijn plicht, de jonge Dick Watchett, die vier en twintig uren lang de olieslang hanteert om olie op de golven te brengen en ze te bedaren, mogen uiterlijk met hun door honger en slapeloosheid gehavende gezichten, mogen innerlijk met hun onsamenhangende, gehavende koortsachtige gedachten er weinig enthousiasmeerend uitzien, zij toonen de waarde van den mensch, zij toonen, dat die waarde uiteindelijk gelegen is in de wilskracht tot de zedelijke goede handeling. Hughes mag zoo ironisch zijn als hij wil, onder het oorverdoovende geweld van den orkaan mag telkens weer een glimlach om zijn lippen spelen, ten slotte bewondert hij. Er zullen misschien lezers gevonden worden, die meenen, dat Hughes hier en daar met den godsdienst spot, maar ook hier ben ik niet zoo zeker van. Hij mag de kinderlijkheid van het geloof van een Dick Watchett laten zien, maar toont hij daarbij niet tevens hoe onontwijkbaar de godsidee is voor den natuurlijk denkenden mensch? In elk geval geloof ik, dat men volwassenen met eenigen critischen zin dit in verschillende opzichten nieuwe boek van Richard Hughes ter lezing kan aanbevelen, het is voor hen die na weten te denken, die zich niets wijs willen laten maken, maar die naast de neiging in het kwade ook in het goede en dappere in de mensch gelooven en daarom is het ook een boek vol poëzie.

Richard Hughes: In Hazard. Chatto and Windus, Londen.

BOEKENSCHOUW

SERTILLANGES (A. D. - O.P.) DE MYSTIEKE ROOS. Vert. door A. M. Janssen O.P. (170) Het Spectrum, Utrecht.

Een fijn en gedachtenrijk boekje over de Moeder Gods. Diepe, oorspronkelijke inzichten worden hier geopend, treffende, ontroerende dingen worden hier gezegd over de Heilige Maagd. Geen gemeenplaatsen of gevoelerige frasen, maar persoonlijke, doorvoelde, ik zou haast zeggen, doorleefde gedachten worden hier in frissche taal den lezer ter overdenking geboden.

SMITS VAN WAESBERGHE (M. - S.J.) NAAR ZONNIGE HOOGTEN. (104) *f* 0.75. van Aelst, Maastricht.

Een keurig uitgegeven en met zorg bewerkte kleine biografie van de Stichteres der Congregatie van de Zusters van het arme Kind Jezus. Het heilige leven dezer eenvoudige kloosterzuster, die evenzeer uitmuntte door sterkte als door oprechten eenvoud, zal bij ieder lezer weerklank vinden. Een aantal aardige teekeningen illustreeren den text.

I. Het „Litterary Supplement" van de „Times" recenseert in zijn nummer van 25 Juni een werk, dat door 21 leidende persoonlijkheden in Duitschland voor Engeland geschreven werd en ingeleid door von Ribbentrop. Dr. Todt, General-inspektor van het wegensysteem in Duitschland, beweert in dit boek „dat de diepere en geestelijke beweging van de nationaal-socialistische revolutie in deze onderneming (het wegensysteem) duidelijk is waar te nemen". Dat is een beetje kras! „Where the Englishman sees a road, zegt het Times-supplement, the German sees a Weltanschauung."

II. In het „Nieuwsblad van den Boekhandel" zagen wij een werkje aangekondigd: „K a t h o l i e k e Postzegels der geheele Wereld". Boekhandel. Uden. 55 bladzijden. Ook de postzegels gaan blijkbaar deelen in de geloofskwalificaties.

III . Een Amerikaansche zonderling heeft berekend, dat de letter „e" in het Engelsch zes maal zoo dikwijls voorkomt als welke andere letter ook. Nu heeft hij — uit vijandschap jegens de letter „e"? — een roman geschreven, waarin deze letter „e" geen enkele keer voorkomt, wat hem natuurlijk ontzaglijk veel tijd en moeite gekost heeft. De roman heet „Gadsby jeugdkampioen" en bestaat uit 50100 woorden. Om zeker te zijn gebruikte hij een schrijfmachine, waarvan het klavier de letter „e" miste.

IV. Chanoine Mugnier, de vijfentachtig-jarige rector der zusters van Saint Joseph de Cluny, is een populair man in de letterkundige kringen te Parijs. Hij was de intieme vriend van Joris Karel Huysmans, dien hij ook tot de kerk en het geloof terugbracht. Met het oog op zijn voortdurende invitaties voor litteraire „dejeûners" en maaltijden zei hij van zich zelf: „Als ik sterf, zullen ze me nog begraven in een tafellaken!"

Huysmans heeft hem al zijn boeken met een eigen opdracht aangeboden. Deze opdrachten vormen een korte bekeeringsgeschiedenis. Toen Mugnier Huysmans leerde kennen, publiceerde de laatste juist „Là-bas" in L'Echo de Paris. Toen het boek verscheen, schreef Huysmans deze opdracht: „Au miséricordieux et bon prêtre, j'offre ce funèbre livre, où je le supplie de trouver un désir désespéré de croire." De opdracht van „A Rebours" luidde: „Ces tranches de venaison avancée qui marchent.... en route," van „Le Drageoir aux Epices": „Ces désolantes épices d'une assez sale jeunesse." In de opdracht van „Les Soeurs Vatard" schreef hij: „Pas moniales pour un sou, mes deux filles, et ce ne sont pas celles-là qui intercéderont pour leur père, si elles lui survivent!", in die van „La Bievre" „Ma petite eau d'égout," in die van „En Ménage" „Je n'ose rien mettre sur ce livre, sinon affectueusement", in die van „Marthe" „Honteusement". Eindelijk luidde de opdracht van „En Route": „A Monsieur l'abbé Mugnier, ce livre qui a tranché en deux ma vie".

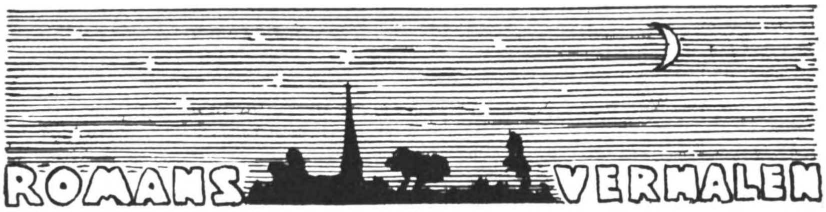

MAN (Herman de) AART LUTEYN DE ANDERE. (260) *f* 2.15 en *f* 2.90. Bosch & Keuning, Baarn.

In dit vervolg op „Kapitein Aart Luteyn" vertelt Herman de Man het leven van twee verdere leden der Luteynfamilie, Anne Margot, de weduwe, die omtrent de vijftiger jaren der vorige eeuw op den Rijn voer en het model van een goed Rijnschipper leverde, en Aart, een verren naneef, die in de twintigste eeuw de Luteyntraditie voortzette. Het boek bestaat uit twee verhalen, die slechts wegens het familieverband eenigszins samenhangen. De Man is hier weer in zijn element en beschrijft met onstuimige vertelkunst de wisselingen der Rijnvaart. Vooral Anne Margot, de kranige bestuurster der Rhosari, een vrouw die aan Cato uit „Scheepswerf De Kroonprinses" herinnert, is met forsche trekken geteekend. De Man publiceert de laatste paar jaren met koortsachtige haast roman op roman, wat zijn werk niet ten goede komt. Hij schrijft haastig en slordig en verzorgt de details niet voldoende. Wel is bijvoorbeeld een stuk verhaalkunst als „Anne Margot" aus einem Guss; men voelt den sterken schrijfimpuls die de Man bezielt, maar fijnere proevers worden gestooten door de vaak gebrekkige, onbewerkte taal. De kunst van van Schendel bereikt de Man nergens. Wellicht kent hij zich zelf en beseft hij, dat het fijnere ciseleerwerk niet zijn genre is. Hoe het zij, ook dit boek is weer geheel en al de Man en tallooze lezers zullen het genieten.

HIEGENTLICH (Jacob) SCHIPBREUK IN LUIK. Roman. (200) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Deze roman zou beter „Leven te Roermond" heeten dan „Schipbreuk in Luik". In het laatste kapittel treffen eenige schipbreukelingen van het Roermondsche college elkaar te Luik; vandaar de titel. Het verdiende beter dan tegelijk met wat ontspanningslectuur op goedkoope wijze te worden uitgegeven. Het is wat slordig en zorgeloos geschreven, maar wat den inhoud betreft is het een roman die zeer goede kwaliteiten bezit. Leven en verhoudingen der gegoede kringen te Roermond zijn er uitstekend, hoewel weinig flatteus, in beschreven. Het centrum vormt een Joodsche familie — ook de schrijver is Jood — en zoo wordt alles in het katholieke stadje door een Joodschen bril gezien, zonder parti pris echter. Het eerste gedeelte, waarin de jeugdjaren van Lex Moser behandelt worden, lijkt mij het best geslaagd. Het hopelooze einde, de geestelijke schipbreuk te Luik, vormt meer een plotseling afbreken dan een werkelijk slot. Het leven dezer Joden in een provinciestadje, van Joden, die van godsdienst en traditie zijn losgeslagen, is weinig benijdenswaardig. Stichtend is het boek nu juist niet; het blijve voorbehouden voor rijpe, ervaren lezers.

STOKE (Melis) DE REVOLUTIE VAN MIJNHEER STALPERSWAARD. (185) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Hoe Mijnheer Stalperswaard op straat een winkel passeerend een zwengel tegen zijn hoofd krijgt en welke wonderlijke gevolgen dit feit heeft; dit is de inhoud van Melis Stoke's boekje. Het is alles niet al te erg gechargeerd en niet al te onwaarschijnlijk uitgewerkt, zoodat het een niet onaardig verhaal is geworden. Luchtige ontspanningslectuur voor de vacantieweken. Melis Stoke kent langzamerhand het vak en weet hoe hij zijn lezers, zijn Hollandsche lezers, vermakelijk kan bezig houden. Het boekje is een niet te scherpe satyre

op het „qu'en dira-t-on?", het schrikbeeld van veel Hollandsche eerzame menschen. De Heer Stalperswaard wordt ervan genezen door den slag van den zwengel tegen zijn hoofd. Eer hij echter ook zijn vrouw ervan genezen heeft, is er nog heel wat meer noodig. Een aardig boekje dat een paar uur amuseeren kan.

SLOOTEN (Augusta van) WAAR HET BAMBOE RUISCHT. (300) Scheltens & Giltay, Amsterdam.

„Waar het Bamboe ruischt" noemt Augusta van Slooten haar Indischen roman en deze titel is volkomen passend voor dit verhaal van afscheid en weemoed, een eenvoudig verhaal zonder veel pretenties of litteraire aanspraken. De schrijfster kent de verhoudingen en toestanden, waarin haar figuren leven, uitstekend; zij moet het bedrijf eener Indische suikercampagne van nabij hebben meegemaakt. Zij is diep getroffen door het onbetrouwbare en het ontgoochelende van het leven; vandaar die stemming van weemoed, die door geheel het boek verspreid ligt. De „Ine" uit den roman, het jonge meisje, waaromheen de auteur haar verhaal opbouwt, moet door veel wederwaardigheden en disillusies heen, tot ook zij haar bestemming en haar geluk vindt. Het is een boek van gevoelige menschelijkheid, waarin het leven eener familie eenvoudig en waar is weergegeven. Voor iedereen.

MULDERS (F.) ONTMOETINGEN OP HET SCHOOLPAD. (151) *f* 1.25 en *f* 1.75. De Tijdstroom, Lochem.

De auteur van dit boekje staat blijkbaar aan het hoofd eener school en vertelt aardig en onderhoudend over hetgeen er zich in zijn school afspeelt. „Schooltafereelen" had de titel kunnen luiden. Het zijn inderdaad aardige tafreeltjes, die de schrijver arrangeert; heel zijn personeel treedt er op en een groot aantal kinderen, naargelang zij een rol te vervullen hebben. „Is dit boekje Litteratuur? Of Paedagogiek? Of Paedalogie?" vraagt de auteur en hij is zoo wijs zich daar weinig om te bekommeren. Het is een frisch, levendig boekje dat gedicteerd is door gezonden levenszin en geschreven met humor en genegenheid. Hoogere pretenties dan het dagelijksche schoolleven te schetsen in eenige markante figuren en teekenende gevallen heeft het niet; maar dit doet het dan ook uitstekend. De schrijver is een vroom mensch en de zorg voor deze jongens en meisjes, die de christelijke school bezoeken, is bij hem in goede handen. Een boekje dat elk lezer een paar aangename uren zal bezorgen.

VERMEULEN (Alfons) DE INGANG DER HEL. Episode uit het Afrikaansche Pioniersleven. (434) Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Dezelfde ongezonde mentaliteit, welke in een vroeger boek van Vermeulen viel te onderkennen (De Pioniersdagen van Chicongo), spreekt ook uit dit werk. Het is een tweede relaas van zijn leven en ervaringen in Centraal Afrika, waar hij een dertig jaren geleden als handelaar heeft verbleven. Hopelijk is hij beter handelaar dan schrijver; qua stijl beteekent het boek weinig. Met den inhoud is het erger gesteld; die is op meerdere plaatsen absoluut immoreel. Het in concubinaat leven van blanken en zwarte vrouwen wordt een normaal, gezond verschijnsel genoemd. Die het niet doet is meestal een „pervers type"! (bladz. 85).

Met blijkbaar genoegen worden beschrijvingen gegeven van perverse negerdansen. Het schouwspel van een aantal negervrouwen, wier kleedig beneden minimumeischen is, vindt hij „schoon en ontroerend". Zijn optreden daarbij beschouwt hij zelfs als een „ingeving van zijn Engel-Bewaarder"!

De lezing van het boek moet ontraden worden.

PILGRIM (David) ZOO'N GROOT MAN. (559) *f* 4.— en *f* 4.90. Vert. door W. J. A. Roldanus Jr. De Tijdstroom, Lochem.

Dit oorspronkelijk Engelsche boek werd reeds bij zijn verschijnen in dit tijdschrift (Jaarg. 30 - afl. 10) beoordeeld. Het is een uitvoerige roman over

Napoleon. Een boek dat slechts in handen kome van rijpe, levenservaren lezers.

SAVA (George) HET REDDENDE MES. Vert. door Mr. P. Linter. (305) Boot, Voorburg.

Dit boek moet de autobiografie zijn van een in Engeland bekend chirurg, die onder pseudoniem schrijft. Het is inderdaad ongewoon spannende lectuur. Als zeventienjarige luitenant der Wit-Russische marine verlaat hij Vaderland en leger en begint zijn zwerversleven met den vasten wil chirurg te worden. Teheran, Konstantinopel, Sofia, Parijs, Florence, München zijn de étappes die zijn wedloop naar het einddoel markeeren. Het zal wel „Dichtung und Wahrheit" zijn wat hij vertelt van zijn leven. Het is alles te mooi, te afgerond, te succesvol om zuivere historie te zijn. Het melodramatische element ontbreekt niet; eenmaal verraadt hem een snoode verloofde, een andermaal laat een jonge contesse hem in den steek. De schrijver speelt zich wat erg veel uit als den nobelen held en tevens als den gunsteling van het lot; alles, ook het onmogelijkste gelukt hem, behalve zijn Liebschaften. „Het reddende Mes" bezit alle eigenschappen om een succesboek te worden; technisch is het ongewoon knap geschreven. Toch mist het iets, dat een boek van blijvende waarde niet missen mag, diepere menschelijkheid en waarheid. Het gaat alles te glad, te handig, te mooi en succesvol toe. Men gelooft niet in deze George Sava, ik althans niet. Ware zijn carrière minder geslaagd, zijn boek had erbij gewonnen. Voor ontwikkelde, volwassen lezers.

A. B. C. Romans. Blitz, Amsterdam. *f* 0.35 per deel.

BAUM (Vicki) TONEELINGANG. (288) Vert. door S. J. Barent-Schönberg.
De uitgever Andries Blitz heeft een uiterst goedkoope serie geopend, de A. B. C. - Romans, waarin een aantal herdrukken verschijnen. „Toneelingang" is een dier vlotte, handig geschreven romans van Vicki Baum, waarin liefde en hartstocht schering en inslag zijn. Een boek van wellust en echtbreuk zonder eenige moraal of diepere levensopvatting; daarom voor niemand goed en slechts te lezen door geroutineerde, rijpe, ervaren lezers.

CARLISLE (Helen) MOEDERHART. (284) Vert. door M. Raismann.
Het verhaal eener vrouw, die geheel en al moeder is en slechts leeft voor en door haar kinderen. Treffend ondanks een zekere eentonigheid. Voor volwassen, gewende lezers.

FRAPIé (Léon) BEWAARSCHOOL. (285) Bewerkt door A. M. de Jong.
„La Maternelle" van Léon Frapié behaalde destijds den Goncourt-prijs. Een roman over de bewaarschool, vlot, geestig, levendig, goed vertaald door A. M. de Jong. Volwassen lezers.

ANET (Claude) ARIANE. (282) Vert. door Bern. Person.
Een roman die in Frankrijk succes had en voortreffelijk geschreven is. Maar voor een Christenmensch moeilijk genietbaar, daar het de zuiverste verheerlijking is van den wellust. Streng voorbehouden.

BIGGERS (E. D.) DE ZEVEN SLEUTELS VAN BALDPLATE. Bewerkt door Lydia Belinfante. (298).
Een humoristisch verhaal vol verrassingen. Voor iedereen.

VIRULY (A.) WIJ VLOGEN. (283).
Een bloemlezing uit de verschillende werken van den bekenden schrijver-vlieger. Frissche, prettige lectuur.

NOBEL (Paul de) EERELID DER MAATSCHAPPIJ. (266) Het Poirtersfonds, Eindhoven.

De werkloosheid is het motief en de inspiratie van Paul de Nobel's roman. Hij vertelt de jeugdgeschiedenis van een jongeman van goeden huize, wiens leven de gezochte bestemming mist door verlies van het fortuin. Dan begint

het lijdensverhaal dat identiek is aan dat van zooveel andere jongelieden: het zoeken naar werk, de verbijstering over het leven dat hem niet wenscht op te nemen maar aan de kant laat staan, de groeiende wanhoop. Tenslotte raakt hij verzeild tusschen smokkelaars.

Er trilt een zuivere tragiek door het leven van dezen jongeman, die steeds wordt afgestooten, maar die toch het geloof in God behoudt en daar kracht uit tracht te putten.

DE ECHO-SERIE.

Bij van Holkema en Warendorf verschenen de volgende herdrukken van boeken, die wij vroeger reeds recenseerden. Alle *f* 1.— en *f* 1.50.

SEIDEL (Ina) HET WENSCHKIND.

Een lang, maar spannend verhaal uit den tijd van Napoleon. Voor rijpe, ontwikkelde lezers.

ASHTON (H. S.) REMBRANDT.

Een uit het Engelsch vertaalde roman over Rembrandt, die er hier wat vreemd afkomt. Een weinig belangrijk boek. Voor geestelijk volwassenen.

ANDERSEN NEXö (Martin) HET KLEINE DIER.

Nexö beschrijft hier zijn jeugd tot 18 jaar. Socialistisch schrijver. Volwassenen.

WYNNE (Pamela) LIEFDE DOET WONDEREN.

Een liefde-romannetje. Ontspanningslectuur. Volwassen lezers.

EGGE (Peter) HALLVARD GRöNVOLD.

Een mooi, gevoelig boek. Wegens de vage religiositeit voor ontwikkelde lezers.

SEIDEL (Ina) WAAR GEEN KEUZE BLEEF.

Een mooie, roman voor volwassen lezers.

SAID (Kurban) ALI EN NINO. Vertaling van W. A. Fick-Lugten. (318) *f* 2.25 en *f* 2.90. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Ali is de afstammeling van een Perzisch geslacht, Mohammedaan; zijn vrouw Nino een dochter uit een Georgisch vorstenhuis, Christin. In het verhaal van hun jeugdleven en huwelijk laat de schrijver de levensbeschouwingen uitkomen tusschen beider geestelijke wereld, waartusschen hun liefde een brug tracht te spannen. Daarnaast geeft hij echter bijzonder veel aandacht aan het lichamelijk liefdeleven; het verhaal is zwoel en de lezing moeten wij daarom ontraden.

SEVENSMA-THEMMEN (G. e.a.) BOEREN EN BURGERS. (156) *f* 2.65 en *f* 3.35. Kok, Kampen.

Onder redactie van P. J. Kisseeu werden in dit boek korte verhalen gebundeld van eenige christelijke auteurs, als Sevensma-Themmen, J. K. van Eerbeek, Jan Breunesse, en enkele anderen. Zij schreven momenten uit den stand van kleine burgers en boeren, weergaven van alledaagsch gedoe, of hoogtepunten in kleine levens. Alle tegen den achtergrond van een christelijke geloofsovertuiging.

Zonder ver boven het middelmatige uit te komen, treffen de meeste schetsen toch door juist getroffen typeering der personen. Voor ervaren volwassenen.

MOORE (Amos) „ZEG HET MET KOGELS." Vertaling van J. D. A. van Gumster. (199) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Bepaald vriendelijke bedoelingen liggen er niet in den titel, maar het kogel-argument wordt gebruikt in het cowboy-westen van Amerika waar het nogal gangbaar is. Bovendien wordt het met kogels gezegd om de eer van

een meisje te verdedigen en een stel valsche munters te ontmaskeren. Dan kan dit argument wel eens het eenig juiste zijn.

In elk geval heeft de auteur een boeiend boek geschreven met veel spannende verwikkelingen, dat geschikt is voor volwassen lezers.

MAIRE (G. le) GROOTE MAN IN KLEINE STAD. (197) *f* 3.40. Illustraties van A. Schuling. Samson, Alphen aan den Rijn.

Hier is een dichterlijke en humoristische burgemeester aan het woord, die de intrede van een nieuwe burgervader in een kleine plaats beschrijft en daarbij op goedmoedige wijze verschillende eigenaardigheden van de personen, waarmee hij in aanraking komt kenschetst. Het leven in Graefwijk heeft voor een nieuwe burgemeeester ook zijn problemen, maar met zijn jonge vrouw weet hij er zich uitstekend aan te passen en hij geeft in dit gezonde Hollandsche boek aangename verpoozing waartoe de rake teekeningen en de eenvoudige gedichten het hunne bijdragen.

HORLER (Sydney) HET GEVAARLIJKE SPEL. (267) *f* 1.75. Vertaald door Mevr. Osieck-Meereboer. Bruna, Utrecht.

Een geschiedenis van internationale spionnen. Wat al te geweldig en overdreven in het zoeken naar spanning en afwisseling. Leesbaar voor volwassen liefhebbers van dit soort thrillerlectuur.

WALLING (R. A. J.) HET DRAMA VAN MID-WOOD. (256) *f* 1.75. Vertaling van Jhr. R. H. G. Nahuys. Bruna, Utrecht.

Er blijkt veel meer achter het schijnbaar onbewogen leven van den vermoorden Mr. Burnet te zitten dan zelfs zijn beste vrienden weten. De ingenieuze detectieve Tolefree weet dit door allerlei spitsvondige onderzoekingen en ontdekkingen te achterhalen. Een mysterie-roman in het klassieke genre vol spanning en verrassingen. Voor volwassenen.

HOUWENINGHE (Elly van) OP LEVEN EN DOOD OM..... EEN VROUW. (243) *f* 2.—. Zuid Hollandsche U.M., DE Haag.

Een professor gaat met zijn jonge vrouw met wie hij voortdurend in oneenigheid leeft, en nog twee jeugdige vrienden op expeditie naar de Kongo. Reeds vóór dat zij weg zijn is een van de twee jongemannen verliefd op „mevrouw Dora" en voila.... de driehoek is er! Ze houden zich tamelijk binnen de perken hoewel er af en toe iets om de hoek komt gluren dat ons minder zint, o.a. de gedachte van de jonge heethoofd, om den man van de vrouw die hij bemint in het oerwoud te dooden. In z'n geheel is het sop hier de kool niet waard en lezers met een beetje smaak zullen hun tijd aan dit prul wel niet verknoeien.

FRIS (J. J.) LIEFDE IN ZAKEN. (224) *f* 2.40 en *f* 2.90. Veen, Amsterdam.

Voor een eersteling is de vlotheid en de spanning van dit boek niet kwaad. Maar van de inhoud blijft niet veel over. Een eenigste verwende dochter trouwt hals over kop met iemand waarvan ze na korten tijd weer gaat scheiden omdat hij haar bedreigt. Zij gaat dan eenigen tijd als gouvernante, verlooft zich bijna met een ander, maar trouwt tenslotte met een ingenieur waarvan zij houdt. De menschen uit dit boek zijn koud, zakelijk en berekend. Er wordt hierin aan geen enkel hooger motief gedacht. Alleen de laatste echtgenoot heeft nog eenig idee van een „Almachtige" en wat sociale gevoelens. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

PEELEN (G. J.) DIJKDOORBRAAK. (251) *f* 2.40 en *f* 2.95. Terwee, Putten.

Een jonge onderwijzeres verlooft zich met een student, die haar echter na korten tijd liever kwijt wil. Zij heeft er veel onder te lijden, solliciteert naar een andere plaats en krijgt een baan in een dorpje waar nog zeer conservatieve menschen wonen. Na korten tijd vraagt een rijke boer, bestuurslid

van de school, haar ten huwelijk en na eenigen strijd stemt zij toe. In het begin kan zij het niet goed vinden met zijn moeder, een echte boerenvrouw, die niets van het stadsjuffie moet hebben. Juist als haar kind geboren zal worden sterft de moeder. Intusschen is er groote watersnood en haar man, op weg naar den dokter, kan haar niet meer bereiken. Dan komt als een reddende engel haar vroegere verloofde op de proppen. Hij is bij het leger en met zijn hulptroepen geplaatst in het dorpje waar zij woont. Uitgesproken protestantsch, maar niet hinderlijk. Geschikte ontspanningslectuur voor oudere lezers.

LUCAS (Jay) EEN VREEMDELING IN HET WILDE WESTEN. Vertaling van F. Hoogewerff. (262) De Combinatie, Rotterdam.

Het begint met een overval op een postkoets, en het eindigt met een treinroof en een dubbele bruiloft. Daar tusschen in wordt veel gevochten en geschoten, zooals dat in een Wild-West roman te doen gebruikelijk is.

Wegens enkele scenes voorbehouden voor wat oudere lezers.

FOSTER (Bennet) LANGS HET VEEDIEVENPAD. Vertaling van F. Hoogewerff. (237) De Combinatie, Rotterdam.

Een bende veedieven moet het na veel strijd afleggen tegen de eerlijke bewoners van een veedistrict in het Westen.

Een spannende cowboy roman voor wie in dit genre hun amusementslectuur plegen te zoeken.

TUTTLE (W. C.) RIDDERS VAN DE PRAIRIE. Vertaling van F. Hoogewerff. (219) De Combinatie, Rotterdam.

In dezen roman van wild-west romantiek heeft de schrijver een spannende intrigue weten te brengen door de cowboy-liefhebberijen, — rijden en schieten — als decor te gebruiken voor het verhaal van een meisje, dat voor een ander doorging, waardoor allerlei verwikkelingen ontstonden.

Het is allemaal boeiend en avontuurlijk, en het gelukkige einde ontbreekt niet.

EDGINTON (May) SCHIJNHUWELIJK. Vertaling van Marga Hoogendoorn. (234) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

De romantiek is wat gesuikerd, zooals dat in dergelijke romannetjes blijkbaar behoort: een meisje met een goede positie houdt van een jongeman, die niet veel meer dan droog brood verdient en een huwelijk is dus niet mogelijk. Ten tweede is daar een ander jongmensch, dat finantieel beter gesitueerd is, maar van wien het meisje weer niet houdt. Gevolg: allerlei verwikkelingen, zeer dramatische zelfs; — natuurlijk komt alles keurig in orde.

Amusementslectuur van weinig beteekenis, maar ze is onschuldig.

MANN (E. B.) DE WET VAN DEN KOGEL. Vertaald door L. Th. Franse. (223) *f* 2.25 en *f* 3.25. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een cow-boy verhaal, waarin de held de legendarische figuur van „Billy de Kid" uitbeeldt. Het is het gewone relaas van een ongeloofelijk vlug en dapper jongmensch; schieten en rijden kan hij als de beste en hij heeft op twaalfjarigen leeftijd reeds zijn eerste doodelijk schot gelost. Daarna worden alle misdaden, die in de streek gebeuren op zijn naam geschreven. Het meisje, dat hij liefkrijgt, tracht hem het gevaarlijke en verkeerde van zijn ondernemingen onder het oog te brengen en ook hier doet liefde wonderen. Oudere lezers, die van dergelijke lectuur gediend zijn, kunnen dit boek lezen.

BOMANS (Godfried) MEMOIRES OF GEDENKSCHRIFTEN. VAN MR. PIETER BAS. (220) IIde Druk. *f* 1.90 en *f* 2.75. Vox Romana, Rotterdam.

Deze tweede druk van het aardige boek „Pieter Bas" verschijnt, geillustreerd met een aantal penteekeningen. Er is veel geest in dit boek, al is alles ook niet volkomen bezonken en „ausgewogen". Moge het wederom zijn weg vinden.

CHESTERTON (G. K.) WAT MANKEERT DE WERELD? Vert. door Jos. Panhuysen. (183) *f* 2.50 en *f* 3.25. De Toorts, Heemstede.

„What's wrong with the world?" neemt een eigen plaats in Chesterton's oeuvre in. De meeste van zijn boeken zijn essay's over letterkundige, geschiedkundige of godsdienstige onderwerpen, gewoonlijk over al deze onderwerpen tegelijk. Het boven vermelde is een verhandeling over de hedendaagsche samenleving, over hedendaagsche opvattingen, gewoonten en toestanden, een essay dat buiten de rij valt. Het is een sprankelende critiek op de huidige maatschappij. Allen, die Chesterton kunnen lezen en van hem houden — wat gewoonlijk samenvalt —, zullen dit boek waardeeren. Chesterton's bonte fantazie viert zich hier uit in een schitterend vuurwerk van paradoxen, maar achter alles gaat zijn wijs en gezond oordeel schuil. Hij verdeelt zijn boek in vijven, het eerste gedeelte gaat over „De Mensch zonder Thuis", de drie volgende over „De dwaling omtrent den Man, de Vrouw en het Kind" en het laatste over „Den Weg naar Huis". Over het „wat" bij Chesterton is altijd moeilijk iets te zeggen, de volle aandacht valt steeds op het „hoe". Toch is het hem te doen om het „wat". Maar het „wat" is bij hem steeds het verstandige, wijze, beproefde, deugdelijke, waardevolle, het „hoe" is het Chestertoniaansche. Men leze dit boek om door een labyrinth van schitterende in- en uit- en aanvallen tot wijzer inzicht te geraken.

CHURCHILL (Winston S.) GROOTE TIJDGENOOTEN. Vert. door P. van der Valk. (362) Universum-editie, Haarlem.

„Groote Tijdgenooten" bevat ongeveer een twintigtal karakterschetsen van bekende politieke persoonlijkheden, voor 't meerendeel Engelsche, doch ook enkele Duitsche en Fransche. De beste zijn die van Churchill's Engelsche vrienden, figuren, die de schrijver niet alleen in hun politiek bedrijf, maar ook in het dagelijksche leven van nabij gekend en geobserveerd heeft. Het boek is zeer instructief omtrent de ongeschreven wetten van het Engelsche politieke leven, die eigenaardige sfeer van tradities en opvattingen, die een behoorlijk Engelsch politicus behoort aan te hangen. De buitenlandsche politici kent de schrijver niet van zoò nabij. Trouwe krantenlezers ontmoeten hier figuren, waarover zij voortdurend in de bladen gelezen hebben. Churchill's voorkeur en afkeer spreekt duidelijk door deze bladzijden heen, zijn afkeer van Ierland, zijn antipathie tegen het socialisme, zijn sympathie voor Frankrijk, zijn aristocratische Eton-geest. De vertaler heeft wat vlug gewerkt en zou bijvoorbeeld de bezittelijke voornaamwoorden bij een mogelijke volgende uitgaaf juister kunnen verdeelen.

TAMMINEN (Maya) KALEVALA HET FINSCHE VOLKSEPOS. (404) *f* 2.90 en *f* 3.90.

Mevrouw Hoogewerff-Tamminen is een Finsche van geboorte en heeft dus gemakkelijk toegang tot het beroemde Volksepos „Kalevala", dat zij hier in een goede bewerking den Nederlandschen lezer aanbiedt. Het is een heruitgave van een vroeger werk, verschenen onder den titel „Finsche Mythen en Legenden", met „Kalevala" als ondertitel. De voornaamste en schoonste gedeelten van het uitvoerige epos heeft zij in oorspronkelijke versmaat vertaald, het overige vult zij aan met een korte omschrijving. Een lange inleiding biedt de noodzakelijke oriënteering. Dit wonderlijke gedicht met zijn eigenaardige, zangerige versmaat, verdient wel de aandacht. Het dateert uit de middeleeuwen en is nog vol van heidensche mythen en toovenarij. Maar het is tevens van een eigenaardige, primitieve natuurpoëzie. De ontmoeting bijvoorbeeld van Väinämöinen en Aino is van een ongewone menschelijke en dichterlijke bekoring. En zoo zijn er veel tafreelen die treffen door zuiveren natuurzin, door hun menschelijkheid en hun poëtische onmiddellijkheid. Het boek is geillustreerd met veel foto's en reproducties van Finsche kunstenaars.

MOREUX (Abbé Th.) DE RAADSELEN DER WETENSCHAP. Vert. door F. D. J. Holtzer. (314) geb. *f* 3.50. Brepols, Turnhout.

Abbé Moreux is directeur der sterrenwacht te Bourges en bezit een bijzonder talent om helder en onderhoudend over allerlei wetenschappelijke problemen te schrijven. In dit boek behandelt hij vooral kwesties, die met de sterrenkunde verband houden, maar ook maakt hij uitstapjes op ander gebied. Zoo gaat bijvoorbeeld het eerste hoofdstuk over de wonderlijke bevindingen omtrent de pyramide van Cheops, een ander over het scheppingsverhaal van Mozes. Men kan het geheel bestempelen als populaire causerieën over hedendaagsche wetenschappelijke vondsten en problemen. De abbé keuvelt geestig en onderhoudend en zoo zal wie het boek terhand neemt, het niet gemakkelijk ter zijde leggen. Het is voor een lezer van eenige ontwikkeling en belangstelling onderhoudende en boeiende lectuur. Sommige hoofdstukken werden reeds eenigen tijd geleden geschreven, andere geven misschien wat sterk de persoonlijke zienswijze van den schrijver weer, maar alle bezitten een eigen bekoring door inkleeding en wijze van voorstelling; het zijn allerminst dorre en abstracte betoogen van een kamergeleerde. Een instructief en lezenswaardig boek.

BOVERI (Margret) OPMARSCH IN DE MIDDELLANDSCHE ZEE. Vertaling Mr. E. Straat. (428) *f* 3.50 en *f* 4.50. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

Het was blijkbaar de bedoeling der schrijfster in één boek zoowel de geschiedenis der Middellandsche zee te schrijven, als een idee te geven van Italië's machtsgroei, en de spanningen, die

daarvan het gevolg zijn. Geheel geslaagd is zij daarin niet. Het boek bevat zooveel gegevens, dat het geheel verwarrend werkt. Bij haar bespreking van Italië's politiek wordt Engeland niet volkomen recht gedaan, al is de eerlijke bedoeling der schrijfster wel duidelijk. Trouwens dit is geschiedenis van den dag, welke spoedig veroudert.

Interessant is zeker haar overzicht der geschiedenis van de Middellandsche zee, waarbij tot de oudste tijden wordt terug gegaan. Daarbij weet zij de sfeer van een landstreek en de karakteristiek van een volk voortreffelijk weer te geven. In de eigenlijke geschiedenis is zij echter niet overal geheel juist. Zij verheerlijkt de Moorsche beschaving wat sterk tegenover de Middeleeuwsch-Christelijke; de werking der Inquisitie in Spanje wordt niet juist voorgesteld, — de gewone fout. Trouwens in het algemeen wordt de Spaansche geschiedenis tendentieus verteld; in Spanje wordt bewaarheid, verklaart de schrijfster, dat „onwetendheid de macht der Kerk verhoogt".

Wat betreft de werkmethode in dit boek, het geeft geschiedenis, zooals die tegenwoordig wel door journalisten wordt geschreven: beeldend met ietwat grove, plastische effecten, er op berekend de fantasie aan te spreken, meer dan het historisch inzicht te verdiepen. Als zoodanig tegenover de meer bezonken filosofische geschiedbeschouwing toch niet zonder waarde.

De lezing moet voorbehouden blijven voor grondig ontwikkelde lezers.

SMEDT S.J. (. de) ONS BOVENNATUURLIJK LEVEN. Dl. I (380) Dl. II (330 Frs. 45.—. Nederlandsche bewerking door Dr. J. B. Poukens S.J. en M. Verheijlezoon S.J.. Universum, Brussel.

Notre Vie Surnaturelle, het magistrale werk van den bekenden Belgischen Bollandist, heeft lang, te lang op een Nederlandsche bewerking moeten wachten. Met des te meer voldoening kondigen we deze uitgave aan. De schrijver was niet alleen een geleerde, die als doorkneed was in de geschriften van Kerkvaders en Kerkleeraren, maar hij was bovendien een ervaren geestelijke leidsman. Deze wetenschap en deze ervaring beide stelden hem in staat om een standaardwerk over het geestelijke leven te schrijven. De groote verdienste van het boek schijnt ons hierin gelegen, dat het voor alle problemen van het ascetisch leven en de voortgang in de deugd als punt van uitgang de genade, in 't bizonder de heiligmakende genade koos en daaromheen alle beschouwingen, onderscheidingen en raadgevingen groepeerde. Wie dus een theologisch veilige, breedopgezette bespreking van het moeilijke, maar vruchtbare vraagstuk der katholieke genadeleer wenscht, vindt in deze verhandeling alles wat hij redelijker wijze kan verlangen. Dat de bestudeering ervan inspanning vraagt, spreekt vanzelf maar deze inspanning zal rijkelijk beloond worden. Het boek is allereerst bestemd voor priesters en kloosterlingen,

maar zal ook door leeken met vrucht ter hand genomen worden.

MOENS (Wies) DE DOODEN LEVEN. (104) *f* 1.20. De Phalanx, Brussel. De Amsterdamsche Keurkamer, Amsterdam.

Wies Moens herdenkt hier vier groote dooden, die voor Vlaanderen moeten blijven leven: René de Cercq, Lodewijk Dosfel, Oscar de Gruyter en Karel van den Oever. Met piëteit en geestdrift schrijft Moens over hen in een zeldzaam zuiver, levend en boeiend proza. Het zijn vier voortreffelijke karakteristieken van de hand van den zuiversten en onaantastbaarsten der Vlamingen. De Vlaamsche jeugd zal dit boekje ongetwijfeld te waardeeren weten, maar ook voor de Noord-Nederlandsche klinkt er een warm en bezielend geluid op uit deze bladzijden. Moge het werkje zijn weg vinden.

BERDJAJEW (Nicolai) CHRISTENDOM EN KLASSENSTRIJD. Vert. door N. van der Zeyde. (134) *f* 1.50 en *f* 2.25. Van Loghum Slaterus, Arnhem. 1938.

In de serie religieus-socialistische werkjes, die van Loghum Slaterus uitgeeft, verschijnt ook dit boekje van den uitgeweken Rus Berdjajew. Berdjajew is een tijdlang Marxist geweest, maar verliet het Sovjetland en is op het oogenblik een voorvechter van een vernieuwd beginselvast Christendom. In dit leerzame boekje wijst hij de zwakheden en dwalingen aan van Marx, geeselt de zelfgenoegzaamheid en het materialisme der eind-negentiende-eeuwsche burgerklasse en wijst den weg in de toekomst. Berdjajew is een „onafhankelijk" Christen buiten kerkverband, maar een Katholiek kan zonder moeite zijn zienswijzen aanvaarden. De verspreiding zijner denkbeelden kan wereld en Christendom slechts ten goede komen, waarom wij dit werkje gaarne aanbevelen.

MéRODE (Willem de) KALEIDOSCOOP. (63) Libellen Serie. Bosch en Keuning, Baarn.

Willem de Mérode, al behoort hij niet tot de grootsten der Nederlandsche dichters, kan zonder twijfel een goed oorspronkelijk vers schrijven, plastisch, met een wat gelijkmatige vormgeving en rhythme, die echter zonder twijfel verantwoord zijn. Zijn dichterschap is meer episch lyrisch, dan zuiver lyrisch en daarom slaagde hij in dezen bundel, die voornamelijk korte portretten bevat van beroemde menschen uit het verleden en van typische menschen uit het heden, nu en dan uitstekend. Verzen als Henri Quatre en De Boerendochter bewijzen dit. Hij weet den afstand tusschen zichzelf en de uitgebeelde figuur te bewaren en hen te stellen in een wijder verband.

HESSELS (W.) WIT EN ROOD. (31) Libellen Serie. Bosch en Keuning, Baarn.

In de bundel Wit en Rood komen verschillende kleine portretten voor, maar deze, in tegenstelling met die uit Kaleidoscoop van de Mérode, houden alle verband met het innerlijk van den dichter. Deze verzen zijn voornamelijk elegisch en spreken meest over de wenschen, de droomen en de mismoedigheden van een jong literator; in enkel meer onmiddellijke gedichten als Op de grens van Dood en Leven en Dageraad wordt het vers sterker persoonlijk en toont dan dat stugger en oorspronkelijker zien der dingen, dat

alleen aan de beste gedichten van Hessels eigen is, en hier te weinig aanwezig.

VAN HOEK (Luc.) DE ROOTHOORN. (56) Triborgh, Tilburg.
Dit is de tweede bundel van den jongen Tilburgschen dichter, het is, dunkt me een vooruitgang op zijn eersten. Zwierig zijn ook deze verzen, maar al is hun rhythme nog wel eens nonchalant en al loopt een breed begonnen krul nog wel eens uit in een weifelende stippellijn, toch werd de sierlijkheid beheerschter; en bovendien kwam hier en daar een dieper gevoel naar voren, als Klaagliedeken en Kort Gebed bewijzen. Toch zal deze dichter zich moeten blijven hoeden voor de koude sierlijkheid van een onechte, geaffecteerde naïeviteit, want al werd deze minder, al blijkt zijn vers ernstiger, ook in het vroolijke, toch is de pose nog niet geheel verdwenen.

MOENS (Wies) HET VIERKANT. (65) De Sikkel, Antwerpen. Mees, Santpoort.
Van de open, milde verzen van zijn jeugd is Wies Moens overgegaan tot het stroever, bedachtzamer gedicht, zijn vorige bundel Golfslag bewees dit reeds. Naast vrijere verzen bevat deze nieuwe bundel weer verschillende zuiver metrische en het is niet verwonderlijk ten slotte, dat dit metrum doorgaans, een gebruikelijk, voor epiek, is. Het lyrische gedicht gelukt Wies Moens niet meer zoo goed, maar in het meer epische vers zooals in Voorgeslacht, Het Erfdeel, en vooral ook in Krom als een Pikhaak, Recht van Gemoed, bereikt hij treffende effecten. Wellicht dat deze zanger en strijder voor de zaak van Vlaanderen, zijn volk nog eens een langer episch gedicht schenkt.

HEERKENS (Piet S. V. D.) DEN ÖRGEL. (46) Bergmans, Tilburg.
Dit is een aardig uitgegeven bundel Tilburgsche verzen met frissche vignetten. Deze pater schrijft gedichten en liederen in den trant van van Meurs, nog niet met zulk een volkomen beheersching, maar toch reeds met zeer waardeerbare resultaten. Vooral de verzen, die op „aawe liekes" gebaseerd zijn, blijken zeer geslaagd. De weergave van het Tilburgsch zal voor niet-Tilburgers, dunkt me, nu en dan nog al moeilijkheid opleveren; men voor het bezittelijk vrnw. mijn is bijvoorbeeld maar gedeeltelijk juist.

MARNIX VAN ST. ALDEGONDE. Bloemlezing uit zijn Werken. (31) Libellen Serie. Bosch en Keuning, Baarn.
Het voornaamste bezwaar tegen deze bloemlezing zal wel blijken, dat ze te klein is. Toch kan men er reeds de ernstige mannelijke stem van den dichter in hooren, vooral in den weergaloos mooi vertaalden 22sten Psalm. Het Wilhelmus zal wel niet opgenomen zijn om vermeende bekendheid. Evenwel mist men het. Om een enkel prozafragment vereischt het bundeltje eenig voorbehoud.

SLUYTER (Willem) Bloemlezing uit zijn Gedichten. (32) Libellen Serie. Bosch en Keuning, Baarn.
De Zeventiende eeuwsche predikant, die de verzen van deze bloemlezing schreef, was het vooral om de stichting te doen, een enkelen keer maakt hij wel eens een vers, dat wat beter uitvalt, bijv. Christus' Heerlijkheid en Kruisiging, maar doorgaans sticht hij alleen maar. Dit kan zijn nut hebben, maar het valt buiten het gebied der poëzie.

HET BOEK VOOR MOEDER. (380) *f* 4.25. Kok, Kampen.
Een groot aantal schrijfsters en schrijvers van protestantschen huize hebben aan dit royale boek medegewerkt. Alle, vooral praktische, vragen, waarmede een moeder te maken heeft, worden hier besproken. De geheele uitgave berust op Christelijken grondslag en het ideaal dat allen hier voor den geest staat, is de godsdienstige Christelijke moeder. Daarom is dit een

boek dat ook in katholieke kringen met vrucht zal gelezen worden. De eerste hoofdstukken behandelen ongeveer de principieele stelling der Christelijke moeder en hier komen eenige termen voor die ons, Katholieken, wat vreemd klinken, ofschoon de opvattingen strooken met de onze. In het verdere, grootste gedeelte van het boek worden huishoudelijke, praktische kwesties besproken, die voor elke moeder haar nut hebben.

FARELLY (Robert) DE ROK ZONDER NAAD. (240) *f* 2.25 en *f* 2.90. Uit het Fransch vertaald door Joh. R. Emark. Kramer, Heemstede.

Dit is een ingenieus boek. Rond de Romeinsche soldaat, die onder het kruis, het kleed van Christus gedobbeld heeft, wordt een roman gesponnen, waarin al de schriftuurlijke gegevens van het beginnend Christendom op vaak treffende wijze zijn verwerkt. Een paar keer wordt er evenwel de historisch waarheid geweld aangedaan. Dat n.l. bij de steeniging van Sint Stephanus Romeinsche soldaten zouden aanwezig geweest zijn is hoogst onwaarschijnlijk. Nog onwaarschijnlijker klinkt het dat Paulus eerst een dag na zijn bekeering, in den avond en zonder geleide Damascus zou zijn binnengekomen. De schrijver had deze feiten voor zijn verhaal noodig maar is dit al een fout in den profanen historische roman, hoeveel te meer hier, waar het de gewijde geschiedenis geldt. Voor 't overige geven we dit boek toch gaarne een aanbeveling mee. Het zal zeker met belangstelling, mogelijk zelfs met spanning gelezen worden en afgezien dan van de paar bovenvermelde détails heeft de schrijver zijn stof nauwkeurig en waardig verwerkt.

MULS (Jozef) FANTASTISCHE STEDEN. (133) *f* 4.90. „In den Toren", Amsterdam.

Jozef Muls is een aestheet, die de wereld afreisde op zoek naar schoonheid: schoonheid van dichtkunst, van schilderkunst, van bouwkunst. In dit boek geleidt hij ons door oude Europeesche steden: Brugge, Moskou, Constantinopel, Venetië, Oxford, Madrid, Bourges. Hij droomt er — en wij dan met hem — zijn droomen van natuurpracht en stedenschoon, van in goud en zilver en kleurenwemeling gevangen zonlicht, van oude kunst, van in steen gevatte cultuur-historische grootheid, van menschelijke glorie en rijk verleden. Daarom hindert het niet, dat deze reizen reeds lang geleden zijn volbracht en de herinneringen eraan nu eerst worden gepubliceerd. Of zijn het herdrukken?

WERELDGESCHIEDENIS. Het Jaar 1937. Algemeen overzicht door Dr. M. van Blankenstein. (162) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Torentrans, Zeist.

Deze jaarboeken bieden een interessante kroniek. Dat evenwel van geschiedenis in den engeren zin van het woord geen sprake kan zijn, blijkt onmiddellijk. Daarvoor liggen de feiten nog te kort achter ons en zijn te zeer verweven met het heden. De anti-fascistische en socialistische georienteerdheid van den overzichtschrijver blijkt herhaaldelijk, vooral in zijn appreciaties van de Spaansche aangelegenheid. De Joodsche moeilijkheden hebben zijn aandacht heel wat sterker als b.v. die van de Katholieken. De lezer zal daarmee rekening hebben te houden. Van het groot aantal foto's, in het tweede gedeelte van het boek verzameld, zijn vooral de reproducties der spotprenten belangrijk.

FONTENELLE (R.) HIS HOLINESS POPE PIUS XI. (278) 10/6. Menthuen, London.

Monseigneur Fontenelle heeft een leven van Paus Pius XI geschreven, waarin slechts een klein gedeelte gewijd is aan diens werkzaamheid vòòr de pauskeuze, terwijl zeer uitvoerig de geschiedenis van het pausschap wordt gegeven tot in de eerste maanden van 1937. Alle groote encyclieken worden behandeld; vrij diep gaat de schrijver in op de kwesties van de Action Française, het Lateraansch verdrag, het concordaat met Duitschland, het communisme, de toestand der Kerk in Spanje en Mexico, de verhouding tot de Oostersche Kerken. Uit het boek spreekt een diep ontzag voor beteekenis

en roeping van den H. Stoel; er blijkt uit hoe ontzaglijk zwaar de taak van den H. Vader is, en welk een brok historie door het Vaticaan gemaakt is. Een eindoordeel kan uiteraard nog niet worden getroffen, maar als overzicht van het werk van Pius XI tot 1937, is het boek bevredigend.

DE VONDELHERDENKING 1937. Gedenkboek. (294) Stadsdrukkerij, Amsterdam. 1938.

Druktechnisch is dit boek een juweel: het zal in later tijden getuigen van de opgewektheid, waarmede Vondels 350ste geboortedag in stad en land gevierd werd. Het bevat tot in de geringste bizonderheden een volledig verslag van alles, van festiviteiten, tentoonstellingen, uitgaven, van de Eeredoctoraten aan de Amsterdamsche universiteit, en van de vele redevoeringen, waarmee Vondels grootheid in 1937 is herdacht. Verwey's vers „Amsterdam en Vondel" gaat in handschrift voorop.

BOERDERIJEN. Samengesteld door Koen Limperg en W. van Gelderen. (113) *f* 2.25 en *f* 2.90. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Dit boek is op de eerste plaats bedoeld voor allen, die te maken hebben met het bouwen van boerderijen en het inrichten van bouwbedrijven. Dat daarbij in de meeste streken van ons land nog heel wat systimatischer kan worden te werk gegaan lijdt geen twijfel. Zoo dus bevelen we het bizonder de architecten aan en allen, vooral ook leiders van landbouwsorganisaties, die de boeren in dezen hebben te adviseeren. Zij vinden hier allerlei waardevolle gegevens, verduidelijkt door een groot aantal waardevolle illustraties. Ook voor den leek, die zich interesseert voor het platteland, voor zijn wel en wee, zijn economie, zijn schoonheid is dit een waardevol boek, al zal hij allicht hier en daar verstrikt raken in de vele technische aanwijzingen.

Een „mystieke" Roman

door J. v. H.

Het is de tragiek en tevens de troost van het menschenleven, dat er twee orde's zijn, waarin dit leven zich afspeelt, twee forums, waarmede de mensch te doen heeft, een uiterlijk en een innerlijk. Het uiterlijk forum wordt gevormd door wat men de algemeene opinie, de heerschende opvatting der menschen noemt. Zij is gegeven met de samenleving en ieder mensch is aan dit forum onderworpen. Iedereen wordt door zijn medemenschen beoordeeld overeenkomstig zijn houding en daden en dit oordeel zal noodzakelijk vaak oppervlakkig, naar den schijn gevormd en bedriegelijk zijn. Slechts een langdurige, intieme samenleving stelt in staat om iemands innerlijk in wezen en nuances veilig te beoordeelen en dan nog zijn vergissingen op groote schaal niet uitgesloten. Sympathie of antipathie kleuren doorgaans het orgaan zoozeer, dat het oordeel vaak toch weer waardeloos wordt. „Liefde is blind" zegt het spreekwoord, maar spreekwoorden zijn wijsheden, waarvan het tegendeel gewoonlijk even waar is, en zoo is liefde evenzeer helderziende als blind.

Het andere forum, het innerlijke, verborgene, geheimzinnige, dat voor menschenoog en menschenooordeel niet toegankelijk is, blijft de eeuwige toevlucht van wie voor het uiterlijke geen recht of genade vinden. Dit innerlijke forum is de orde der volstrekte gerechtigheid en waarheid, de orde van het volmaakte oordeel. In ieder mensch leeft het besef, ik zou haast zeggen, het instinct dezer orde. Wie zich hoogmoedig van de massa afwendt en in zelfbewuste eenzaamheid terugtrekt, zoekt daar de onuitgesproken erkenning van zijn recht; in de eenzaamheid zoekt of vindt hij dè eeuwige orde van recht en waarheid. Wie in algemeene menschenverachting de eigen waardigheid en zelfhoogheid als norm en maatstaf aan zijn daden en levenshouding aanlegt en zòo te doen en te denken tracht, dat hij zich voor eigen oordeel niet te schamen heeft, identificeert dit eigen forum met de orde der volstrekte gerechtigheid. Alle ontgoochelden, alle teleurgestelden, miskenden, onteerden, voorbijgeganen, verongelijkten — en wie is er niet al eens teleurgesteld, voorbijgegaan en verongelijkt in zijn leven? —, maar ook alle verontwaardigden, alle strijders tegen onrecht en wanverhoudingen, alle ordeherstellers trachten zich op te richten of staande te houden aan die innerlijke, onzichtbare rechtsorde, in het onuitroeibaar besef, dat zij hier aan het eeuwige, volstrekte, onwankelbare raken. Reeds het kind, dat gedwarsboomd wordt of zijn zin niet krijgt, trekt zich wrokkend en verongelijkt terug in deze orde der gerechtigheid, in koninklijke verachting voor het onvolmaakte rechtsforum der menschen.

Er is in deze ingeboren overtuiging eener volstrekte rechtsorde

iets als een besef van een andere wereld, van een rijk dat niet van deze aarde is, van een onvindbaar paradijs, van een orde, een werkelijkheid, waar al wat waar en schoon en gerecht is, samenvalt. Ieder legt getuigenis af van dit buitenmenschelijke en buitenwereldsche rijk van recht en waarheid door op zijn beurt en tijd te vluchten in deze onaantastbare orde der gerechtigheid.

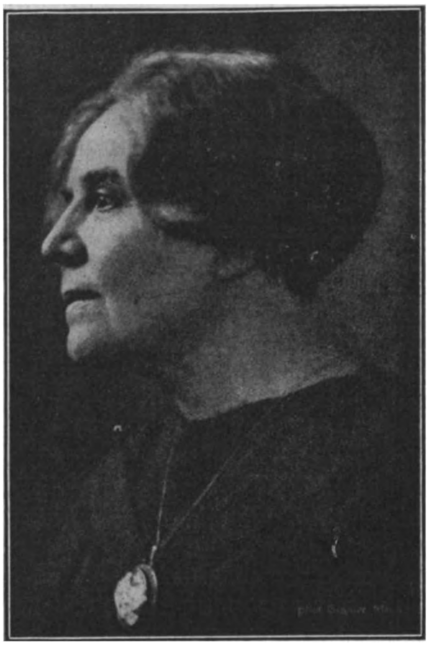

GERTRUD VON LE FORT

Voor een geloovig mensch valt deze orde samen met de goddelijke orde zelf en heel dit ingeboren besef der twee forums moet wel wortelen in het religieuze in den mensch. God is de persoonlijke waarheid en gerechtigheid en kent ons in goddelijke schouwing. De zoogenaamde „troost van den godsdienst" is gelegen in het persoonlijk accent, dat deze andere, onzichtbare orde voor den geloovige bezit. Hij heeft zich slechts een oogenblik uit de uiterlijke, zichtbare terug te trekken om zich in de eeuwige orde der volstrekte waarheid veilig te weten. Voor een niet geloovige is de verhouding anders. Ook hij kent de vlucht uit de betrekkelijke, menschelijke in de volstrekte, goddelijke orde, maar hij ontkent bewust wat zijn instinctieve vlucht in die onzichtbare orde rechtvaardigde en wat ze veronderstelde, dat namelijk het absolute, onbeperkte vòòr en boven het betrekkelijke, beperkte is.

* * *

Dit alles mag op spitsvondigheid lijken, voor het hedendaagsche geestesleven en bijzonder voor het verstaan der hedendaagsche litteraire uitingen is de onderscheiding der twee forums onontbeerlijk. Hoe meer een litteratuur zich toespitst tot intellectueele verfijning en een kaste-aangelegenheid dreigt te worden — een tendenz, die zoowel in Nederland als elders merkbaar is —, des te meer zullen de dragers dier litteratuur het ontoereikende, gebrekkige van het uiterlijke, openbare forum gaan voelen en een toegang tot het andere, waarachtige forum open houden. De romanschrijver heeft trouwens op bijzondere wijze met beide te maken; hij heeft menschen te beschrijven in hun levensverwikke-

lingen, in hun verhoudingen naar buiten en hun reacties naar binnen, hij moet zoowel het uiterlijke als het innerlijke forum beheerschen en in zekeren zin de voorzienigheid, de orde der volstrekte gerechtigheid, voor zijn creaturen vertegenwoordigen.

Er zijn weinig auteurs, in wier boeken het onderscheid dezer beide orde's zulk een rol speelt als in die van Gertrud von le Fort. Dit onderscheid is het wezen en de zin harer romans, het vormt hun achtergrond, hun perspectief, hun mystiek. Voor haar, de katholieke schrijfster, die blijkbaar niet anders kàn dan schrijven vanuit haar katholiek mystieke levensvizie, is het zichtbare aardsche menschenleven iets dat zich afspeelt op een voorplan, een voorgrond, maar dat volledig in al zijn uitingen een weerklank of een weerschijn vindt op een voor het menschenoog niet toegankelijken achtergrond. Het is een tweevoudig spel dat er plaats heeft, een menschelijk met schijnbare toevalligheden, met berekeningen, successen en tegenslagen, alles naar menschenmaat, en gelijktijdig een hooger, een goddelijk spel, een spel in een mystische orde, achter de menschencoulissen, met anderen maatstaf en waardenorm. Wie ooit een werk van deze zeer mystieke romanschrijfster las, zal begrijpen wat mijn woorden wellicht niet helder uitdrukken. Het menschelijk leven en de menschelijke lotgevallen hebben voor haar op zich zelf weinig beteekenis, slechts inzoover zij goddelijke waarheden en doeleinden verzinnebeelden en weerspiegelen. Een wonderlijk symbolisme beheerscht haar werk. Reeds haar eerste boek „Das Schweisstuch der Veronika", waarin zij op eigen wijze haar bekeering tot de Kerk van Christus verbeeldt, treft door zijn merkwaardige symboliek en in aldoor stijgende lijn domineert haar mystieke levens- en wereldvizie in de daarop volgende werken, „Der Papst im Ghetto", „Die Letzte am Schafott" en het pas verschenen „Die Magdeburgische Hochzeit".[1])

Gertrud von le Fort is, hoe paradoxaal het klinke, de romanschrijfster, de dichteres der Kerk; het hoofdthema harer boeken is het mystieke lichaam van Christus. Daarom zoekt zij haar gegevens in de geschiedenis en inspireert zich op een of andere episode uit het kerkelijk verleden. In „Der Papst aus dem Ghetto" is het de droevige figuur van een tegenpaus, die Christus' kerk vernedert en haar den kruisweg doet ondergaan mèt den Meester. De uiterlijke ontluistering der Kerk wordt haar tot innerlijke verheerlijking. In „Die letzte am Schafott" toont de schrijfster, hoe wat dwaas is bij de menschen tot wijsheid wordt bij God. Onder een groep martelaressen tijdens de Fransche revolutie ziet zij, die menschelijkerwijze de eerst geroepene tot den marteldood scheen, zich dien marteldood ontgaan, terwijl de geringste en moedelooste van allen juist den marteldood deelachtig wordt.

Gertrud von le Fort drijft de mystieke paradox op de spits; zij

---

[1]) Gertrud von le Fort. Die Magdeburgische Hochzeit. (347) Insel-Verlag, Leipzig. 1938.

toont de goddelijke orde in volstrekte tegenstelling met de menschelijke, tot de eerste de laatste volkomen doorbroken, overweldigd en vernietigd heeft. Gods overwinning in de nederlaag is haar meest geliefde stelling. En het wonderlijke is dat zij alle grepen der profane romankunst kent en met gelukkige hand toepast. Als psychologe, als vertelster, als schepper eener tragische verwikkeling is zij voorbeeldig. Zoowel het menschelijke als het goddelijke, realiteit en mystiek, zijn bij haar van een zuiverheid en echtheid als bij weinigen van haar landgenooten. Onder de weinige Duitsche schrijfsters van het oogenblik valt zij op als een markante, bijna mannelijke figuur. Zij heeft eigenlijk een nieuw genre geschapen, den „mystieken" roman, als we hem zoo noemen mogen, en dezen meteen tot een ongewone hoogte opgevoerd.

Haar laatste werk is „Die Magdeburgische Hochzeit", een onderwerp voor haar uit duizenden, een naam, waarmede de brand van Maagdenburg tijdens den dertienjarigen oorlog in 1631, wordt aangeduid. Maagdenburg wankelt tusschen Gustaaf Adolf en Tilly. De bevolking der keizerlijke rijksstad is Luthersch en neigt naar den Zwedenkoning over. Gustaaf Adolf's gevolmachtigde, Frankenberg, een blind fanaticus, wapent de stad tegen Tilly, die haar komt belegeren. Als de Zwedenkoning aftrekt, is de stad niet in staat langer weerstand te bieden. Tilly is een Christen-veldheer en heeft geduld tot het uiterste; maar de stadsraad blijft weigeren en Pappenheim en Mansveld, Tilly's onderbevelhebbers, overweldigen en plunderen de stad en steken haar in brand, tegen den zin van den generalissimus. Dit is het sober geraamte der hoofdgebeurtenissen.

De schrijfster heft deze gebeurtenissen op een hooger, mystiek plan. Tilly is de heldhaftige Christen, die vrome samenspraken houdt met zijn blauwzijden banier, waarop „Maria der Overwinning" staat afgebeeld. Vele kogels hebben de banier doorboord en èen dezer, afgeschoten door een katholiek, heeft Maria in het hart getroffen; de opening is hersteld, maar weer zichtbaar geworden en zoo draagt de Koningin der Overwinning een wonde in het hart. Tilly beseft, dat Maagdenburg niet kàn toegeven, zoolang het keizerlijk edict dat alle steden dwingt het Katholicisme aan te nemen, van kracht blijft en dus geeft hij opdracht bij den keizer de intrekking van het edict te bewerken om zoo Maagdenburg onder 's keizers heerschappij te kunnen terugvoeren en het rijk van de Zweden te bevrijden. Als hij meent hierdoor aan zijn vaandel ontrouw te zijn geworden, stelt Maria zelf in een van Tilly's vrome samenspraken met het vaandel hem gerust. Zij wilde niet met het zwaard in de hand over de geloofsverdeeldheid zegevieren, doch met het zwaard der geloofsverdeeldheid in het hart. Tilly's biechtvader echter, de vrome en geloofskrachtige Jezuiet, die wel het martelaarschap der geloovigen maar niet dat der kerk aanvaardt en ondanks zijn ootmoed niet Tilly's hooge zienswijze deelt, doet weinig moeite om van den keizer de intrekking van het

edict gedaan te krijgen. Gelijktijdig werken in Maagdenburg de predikanten aan de ophitsing van het volk tegen de katholieke machten en vòor den Lutherschen koning en zoo moet Maagdenburg het slachtoffer worden van partijhaat en geloofsverdeeldheid.

De wonde in het hart van Maria, dit is de kern van het geheele boek, dat opgebouwd is in een streng parallellisme van krachten en tegenkrachten en zich vermeit in een bijna overdadige weelde van symboliek. Tilly heeft juist gezien. Niet de rücksichtslose terugvoering der stad tot het Katholicisme overeenkomstig het edict kan hier redding en overwinning brengen; de geloofsverdeeldheid, de wonde in het hart van Maria, in het hart der Kerk, blijft en is niet weg te nemen. Dit beteekent niet eenheid en samenstemming boven geloofsverdeeldheid: niet dit is de eindconclusie in de laatste zin van het tragisch verwikkelde verhaal, doch de blijvende wonde mèt en ondanks allen wil tot verzoening. De Kerk staat onder het kruis en kan slechts onder het kruis haar roeping voltooien, zooals ook Maria onder het kruis heeft gezegevierd mèt haar zoon, een overwinning in de nederlaag.

Het is dit mystieke idee dat de dichteres in haar roman heeft verwerkelijkt, vleesch en bloed deed worden. Zij heeft het zich niet gemakkelijk gemaakt. De krijgsman en veldheer Tilly moest hier wijken voor den grooten, gevoeligen Christen en het wapengekletter en de luidruchtige krijgsdaden aan Pappenheim overlaten. Maagdenburg is vertegenwoordigd door den predikant Bake, een zwak, maar diepgeloovig man, wiens woord het volk tot geestdrift opzweept. De stadsraad volhardt ten einde toe in zijn weifelende houding, maar durft den fanaticus Frankenberg niet weerstaan. Dan is daar het bruidspaar Willigis Ahleman en Erdmuth Plögen, wier lotgevallen aldoor het keizerlijke leger en de stad verzinnebeelden. Erdmuth wordt haar verloofde ontrouw voor den Zweedschen gevolmachtigden en Willigis Ahleman treedt in zijn gekrenktheid in keizerlijken dienst. Bij de plundering der stad vindt hij Erdmuth geschonden en wordt ter laatster ure door Dominee Bake met haar vereenigd. Het boek eindigt met een plechtige dankhoogmis in de gespaard gebleven domkerk, waarbij Tilly's lijfbanier, het blauwe Mariavaandel, op zijn wensch onbekranst werd opgesteld; de vertrekkende Dominee Bake hoort diep ontroerd het katholieke Credo doordreunen tot op het domplein.

Men kan dit werk van Gertrud von le Fort beschouwen als een poging, een welgeslaagde poging, om den proza-roman te maken tot iets anders dan enkel de herschepping van menschen en menschenlevens. Door zijn kunstigen opbouw, door zijn parallellisme en evenwichtige verhoudingen, door de volgehouden symboliek in personen en gebeurtenissen en niet het minst door het albeheerschende idee wordt dit verhaal tot een soort dichtwerk en werkt met andere middelen op den lezer dan de gewone roman. Hier wordt weer een weg ingeslagen naar het oude kunstepos. Het boek is geschreven in een zeer verzorgde, beeldende taal; de

telkens wisselende tafreelen treffen door hun soberheid en juistheid. De soberheid wordt soms al te ingehouden strakheid, waardoor het verhaal eenigszins aan levendigheid inboet. De zin der dichteres voor symboliek, voor een verderen zin achter de figuren en tafreelen, is zoo werkzaam, dat hij dreigt te overwoekeren. Zij ziet de verhouding: Tilly's legermacht en de stad, onder invloed zoowel van „Magdeburg" als van „Hochzeit", zoo aldoor als een bruidsverhouding en het jonge paar Willigis en Erdmuth zoozeer als een symbool van beider vereeniging, dat wel nooit de werkelijke verhoudingen worden voorbijgezien, maar de zinspelingen daarop al te overvloedig zijn. Den lezer interesseeren vòor alles de werkelijke lotgevallen van stad en leger en hij ziet Erdmuth en Willigis nu eenmaal als levende menschen en minder als symbolen.

Een ongewoon en met groote kunst samengesteld boek is „Die Magdeburgische Hochzeit" ongetwijfeld. Zin en opzet van het werk staan zoozeer buiten het profane, zijn zoo door en door religieus, dat het verhaal slechts Christenmenschen bekoren zal. Bovendien liggen de accenten bij deze schrijfster niet daar, waar de doorsnee-romanschrijver ze leggen zou: niet in het beschrijven van hartstochtelijke scêne's, van spannende momenten, van ontstellende gebeurlijkheden vermeit zij zich, doch in het ordenen van het geheele verloop, in het evenwichtig balanceeren der krachten, in het zuiver uitbeelden der figuren en het uitwerken van den mystieken zin. De klassieke eigenschappen van maat en evenwicht, van soberheid en zuiverheid der uitdrukking komen hier tot haar volle recht. De auteur is schrijfster genoeg en beheerscht het handwerk voldoende om ondanks deze schijnbare belemmeringen een boeiend en prachtig verhaal samen te stellen over den strijd om en de verovering van Maagdenburg. De boekomslag zegt niet te veel, als hij van Gertrud von le Fort beweert: „Sie schuf in dieser Erzählung ein Werk, das uns gleichermaszen durch die menschliche Wärme wie durch die geistige Durchdringung der geschichtlichen Begebenheiten fesselt."

HALUSCHKA (Helene) HOE VINDT U HET MODERNE MEISJE? Vert. door Annie Salomons. De Toorts, Heemstede.

Wij hebben in dit tijdschrift de oorspronkelijke uitgave van dit werk reeds geprezen. De fijngevoelige schrijfster Annie Salomons heeft de vertaling ervan verzorgd en De Toorts gaf het op keurige wijze uit. Het is een werk met een bijzonderen charme en gaarne bevelen wij het aan.

Verleden en toekomst van den modernen roman

door FR. VAN OLDENBURG-ERMKE.

Het is niet mogelijk om over den modernen roman te spreken, als men in het midden laat, wat dat eigenlijk is.

Wat is een roman? En wat is, meer in het bijzonder, een m o d e r n e roman?

Zooals zoovele woorden, is ook het woord roman min of meer losgeraakt van zijn begrip. Het heeft zich voor vage algemeenheden laten spannen. En wie tegenwoordig „roman" zegt, loopt alle kans verkeerd begrepen te worden.

En daarom is het noodig, dat wij, alvorens over d e n r o m a n te spreken, eerst afrekenen met h e t w ó ó r d „r o m a n".

De spraakmakende gemeente, die ons leert de taal te gebruiken en te misbruiken, verstaat onder een roman zeer klaarblijkelijk een dik boek. Men spreekt immers van een boek, zoo dik als een roman. Doch zouden we probeeren om dien „men" knollen voor citroenen te verkoopen en hem een dik studieboek of, wat wel zoo erg voor hem is, een lijvige verzameling novellen in de hand willen drukken, dan zouden we spoedig ervaren, dat het niet enkel de dikte van het boek is, welke den doorslag geeft. Als men een roman vraagt, wil men een boek hebben van meer dan twee-honderd-vijftig pagina's omvang en waarin de hoofdpersonen niet telkens van naam en omstandigheden veranderen, zooals in een novellenbundel hinderlijkerwijze het geval pleegt te zijn.

Een speciale beteekenis had het woord roman voor de ouders eener vorige generatie, toen het opkomend naturalisme in Frankrijk, dat ook in Nederland zijn adepten had, als een adder, achter het gele omslag van Zola's romans school. Toen waren een reis naar Parijs en het lezen van een roman bij nette menschen even impopulair. En sinds Nederland zijn „Klaasje Zevenster" had, was het voor een roman geenszins een bewijs van goed gedrag, niet in het Fransch, maar in het Nederlandsch geschreven te zijn. — „Ofschoon een romàn, toch voor volwàssenen geschikt," lazen we eens in een catalogus achter Wolff en Deken's „Sara Burgerhart". Het zou ons niet verwonderd hebben, als dezelfde hand achter Dickens' onsterfelijke „Posthumous Papers of the Pickwickclub" geschreven had, dat dit werk ongeschikt moest heeten wegens het gepassioneerde karakter van den hoofdpersoon en het amoureuse aspect van de meeste zijner avonturen. — Is het nog noodig te zeggen, dat een dergelijke, veeleer kortzichtige, dan voorzichtige zienswijze den roman voor jaren en jaren erfelijk belast heeft met een zekere mate van gedurfdheid, met een, als we het zoo zeggen mogen, m o r e e l m i n d e r w a a r d i g h e i d s c o m p l e x, waar hij nog niet van hersteld is? Nog steeds zijn er schrijvers, die zeer klaarblijkelijk bang zijn, dat hun boeken niet voor vol zullen worden aangezien, als de situaties erin niet precair en de taal ervan niet meer dan vrijmoedig zijn.......

In volkswijken, waar nog iets van den volkschen geest der Middeleeuwen leeft, — heet onze laatste minstreel geen Louis Davids?! — noemt men „een roman" ieder voorval of iedere reeks van voorvallen, welke treffend is en, als zoodanig, sterk tot de verbeelding spreekt. En soms is een roman inderdaad „een roman", zooals blijkt uit een stok-oude recensie over „De Loop der Dingen" van Jeanne Reijneke van Stuwe. „Jeanne Reijneke van Stuwe," zoo lezen we daar, „ontleedt in dit nieuwe werk héél fijn de liefde eener waschvrouw „Bet" tot haar neef Jan, een timmermansknecht, maar de wijze, waarop dit geschiedt, is zoo vermoeiend-eentonig, zoo talentloos, één onophoudelijk dóór vertellen van hoé Bet voelde en hoé Jan voelde, dat de lezer alle belangstelling en geduld verliest, en niet meer in staat is het wezenlijk-mooie van Bet's zieleleven in zich op te nemen." — Hoeveel interessanter zou die

roman niet geweest zijn, als hij in de buurt zelf, waar hij zich afspeelde, door hen, die eraan deelnamen of er getuige van waren, in de taal zelf dier buurt verteld ware! —

In de Middeleeuwen was een roman een in de taal van het volk, — dus niet in het Latijn, — geschreven verhaal: een genre, rijk aan verscheidenheid, waarin zoowel de humoristische, als de speurdersroman vertegenwoordigd was, gelijk het vroolijke epos „Van den Vos Reinaerde" en de avonturen van Karel en den scherpzinnigen Elegast, zooals die in „Carel ende Elegast" beschreven staan, bewijzen.

En we kunnen zeggen, dat de roman, zooals wij die kennen, — dat dikke boek, dat doorloopt van het begin tot het einde en dat in zoo'n kwaden reuk staat bij oude, alleen-wonende dames, directrices van meisjespensionaten en Wederdoopsche ziekentroosters, — dat die roman dus uit dat Middeleeuwsche heldenepos ontstaan is, en wel met dien verstande, dat de Middeleeuwsche knittelverzen in den loop van den tijd in steeds leesbaarder en begrijpelijker Nederlandsch zijn overgegaan en de held te zelfder tijd steeds meer inkromp tot de proporties van een gewoon mensch, zoodat er in onze moderne romans van den held van de ridderromans der Middeleeuwen niets anders overbleef dan de naam, en we den hoofdpersoon van een boek, hoe laf hij ook mag zijn, nog steeds den held van dat boek noemen.

* * *

Om nu te komen tot een juist begrip van wat een roman eigenlijk is of zijn moet, of liever: om te komen tot een juiste bepaling van dat begrip, vragen we ons eerst af, wat het onderwerp van den roman is, wat het onderwerp van alle romans zijn moet.

En hierop is maar één antwoord mogelijk:

d e m e n s c h,

de mensch, soms vermomd in de gedaante van een dier, zooals in de Middeleeuwsche „Vos Reinaerde" of schijnbaar schuilgaande in de schaduw van een huis, zooals in „Buddenbrooks" van Thomas Mann,

de mensch, soms vernederd door zijn hoogmoed, zooals in Dostoïevsky's „Schuld en Boete", soms verheven door zijn nederigheid, zooals in diens „De Idioot", soms groot en eenzaam, gelijk hij verschijnt in het reinigend licht van Cervantes' humor, — in Spanje heeft men het lachen om Don Quichote al lang verleerd! — soms klein en tragisch, zooals in Couperus' „Eline Vere", soms groot en belachelijk, zooals in Sinclair Lewis' „Babbitt" en Wells' „The Autocracy of Mr. Parham".

Doch niet alleen de romanschrijvers houden zich met den mensch bezig. Ook schrijvers van medische handboeken doen dat en historici, moralisten, wijsgeeren, sociologen, journalisten, terwijl ook zij, die de aarde en haar volkeren bestudeeren, den mensch niet buiten beschouwing kunnen laten, hoezeer zij soms ook geneigd zijn de eereplaats aan den aap te geven.

Wat Thorbecke schreef over het verschil tusschen staatsinrichting en staathuishoudkunde, geldt echter in zekeren zin ook voor het verschil tusschen de romankunst en de edele kunst van wijsgeeren en moralisten. Zooals immers, volgens den grooten Nederlandschen staatsman, de staathuishoudkunde de staatsmachine in beweging en de staatsinrichting de staatsmachine in rust beschouwt, zoo beschouwt de wijsgeer, de moralist den mensch in rust, terwijl de romanschrijver den mensch in beweging beschouwt en beschrijft, hetgeen ook de historicus doet.

De historicus evenwel baseert zijn beschrijving van „den mensch in beweging" op documenten, op wat anderen van hem vertelden, op wat hijzelf aan geschriften naliet. De romanschrijver daarentegen laat zich, — uitsluitend of bovendien, — bij zijn beschrijving van den in ruimte en tijd zich bewegenden mensch leiden door zijn kunstenaarsintuïtie, zich bedienende van de middelen der kunst. Zijn norm is het wàârschijnlijke. De norm van den geschiedkundige is het historisch wàre. De historicus streeft in, met en door zijn wetenschap naar weten en kennen; de romanschrijver met de intuïtie van den kunstenaar naar begrip en inzicht.

De mensch, als maat aller dingen, is het onderwerp van alle kunst en van de romankunst in het bijzonder. Een boek, waarin de bergen grooter zijn dan de mensch, kan ongetwijfeld zeer belangwekkend zijn, maar is geen roman, als het dan nog wat anders zijn kan dan een geologisch of geografisch werk. Een boek, waarin meer waarde wordt gehecht aan de physieke gesteltenis van den mensch, dan aan den mensch zelf, kan hoogstens voor de geneeskunde waarde hebben. Een boek, waarin het bloed van den mensch en het landschap, waarin hij leeft, belangrijker worden geacht dan de mensch, is misschien aardig om te lezen, als het over de kannibalen van Nieuw Guinea gaat, maar kan zeker nooit een roman genoemd worden in de hooge beteekenis, welke wij aan dit woord wenschen te schenken.

De mensch, als maat aller dingen, dat is het onderwerp van den roman. En zooals men in de Openbaring van Sint Jan leest van engelen, wien God opdraagt den tempel te meten, zoo meet de kunstenaar Gods wereld met menschenmaat tot den dag, dat hij het Hemelsch Jeruzalem zien zal, dat gemeten wordt met menschenmaat, aan engelenmaat gelijk.

Maar waarom is juist de mensch het onderwerp van den roman en waarom juist de mensch, als mènsch, en niet, als organische, chemische, physieke zelfstandigheid?

Een roman, — we herhalen het, — is niet het werk van een geleerde, maar van een kunstenaar, niet van een dokter, die de reacties van het zieke lichaam observeert, maar van een artist, die, zooals Dr. H. J. A. M. Schaepman van Frans Hals, den schilder, getuigt, „de ziel (doet) spreken uit den zwier der tronie, der oogen blik, der handen adeldom". En als waar kunstenaar zal de romanschrijver een harmonisch geheel trachten te vormen uit een veelheid van gegevens, m.a.w. een kunstwerk scheppen.

Dit nu, — het scheppen van een harmonisch geheel, — is in een verhaal niet mogelijk, als het slechts een louter mechanische opeenvolging van gebeurtenissen biedt. En dat louter mechanische kan enkel dan vermeden worden, als er wèzens bij betrokken zijn, die op de gebeurtenissen niet louter mechanisch reageeren, maar die den gang der gebeurtenissen op verschillende wijzen kunnen beïnvloeden, m.a.w. menschen met hun verstand en vrijen wil.

We nemen het begrip roman dus zoo ruim mogelijk, terwijl we zijn standaard zoo hoog mogelijk stellen. En dan is de roman, wat er ook gebeure met het zeer speciale genre, waaraan velen bij voorkeur, meerderen bij uitsluiting den naam van roman geven, onsterfelijk en onvergankelijk, want altijd zullen er menschen zijn, die zichzelf willen herkennen in het beeld van een ander, ontroerd beschouwende, hoe een hand, die de hunne gelijkt, de zwaarte van het zware leven weegt.

* * *

Het beperkte genre, — of veeleer: het genre der beperking, — dat men bij voorkeur „roman" noemt en dat ik in mijn „Overzicht van de Jonge, Katholieke Letterkunde in Nederland" „een spel van en voor bejaarde dames" achtte, draagt veelal het fiere adjectief „modern". En nu het uit de Zestiger Jaren stammende genre stokoud geworden is, steunt het zijn gebrekkigen ouderdom op dien bijnaam „modern", als op een staf en laatsten steun.

Het genre werd geboren in een eeuw, dat het onderzoeken het denken verdrong, dat de logica plaats moest maken voor de empirie der ervaring, dat het geloof een functie der oogen, het denken een functie der handen en, — hoe paradoxaal het ook klinke, — het voelen een functie der hersens scheen geworden. En dit zijn aanwijzingen genoeg om de waarde aan menschelijkheid van den uit deze geestesgesteltenis geboren „modernen" ofwel „psychologischen" roman beneden een bepaald hoogte-niveau te weten.

Er zijn in dit genre meesterwerken geschreven, maar het zijn meesterwerken, omdat en voorzoover ze met hoofd en schouders buiten en boven het genre uitsteken, m.a.w. omdat en voorzoover ze n i e t t o t d a t g e n r e b e h o o r e n.

De critiek, — en niet die van de eersten de besten, maar van de schranderste en artistiek het fijnst voelende critici, — de critiek heeft in die

dagen de grootste prullen voortreffelijk geprezen, niet omdat ze voortreffelijk wàren, maar omdat ze voortreffelijk in het kadertje van de psychologischen roman pasten.

Wat kan voor materialisten de ziel anders zijn dan een, zij het zeer fijne, etherische materie, die op hun omgeving reageert, zooals een bepaalde chemische verbinding reageert op warmte en koude en de inwerkingen van andere stoffen? En als een roman dàt zien liet, die chemie der ziel, en als het dan klopte met wat de ervaring omtrent de gedragingen van de ziel leerde, dan heette zoo'n werk voortreffelijk.

„Dit boek is toch zoo wonderlijk," schreef Kloos eens, „zoo leerzaam en zoo groot vooral, dat ik niet kan besluiten het in het duister te laten, waar het nu al twintig langen jaren in ligt. De uitgevers durfden het niet te publiceeren, al waren zij ook begonnen het te drukken. De critiek dorst niet te spreken over wat haar een schande scheen, schoon de artiesten het boek genoten; en de weinige exemplaren, die in het geheim waren verschenen gingen van hand tot hand. Totdat eindelijk een fransch uitgever de zaak heeft aangedurfd, en het boek nu voor ieder verkrijgbaar is. En nu, nu het er is, zou het voor mijn gevoel een smaad wezen aan de nagedachtenis van den schrijver, en een ongeoorloofde inquisitie over de hersenen in hunne historische ontwikkeling, als ik de kennis van dit boek door zwijgen trachtte te onthouden aan diegenen mijner lezers, die ik er rijp voor acht. Want voor de artiesten zal dit boek zijn een boek van hooge schoonheid, een wereld van nieuwe gedachten en beelden en rhythmen, om hen aldoor te verbazen, en hen van schrik en onderdanigheid stom te slaan. Voor de psychologen aan den anderen kant en vooral voor de psychiaters, geloof ik, als leek, in alle bescheidenheid, dat het een document is van vrij groote waarde, en dat deze artistieke notaties van krankzinnige zieletoestanden, door den zich-zelf observeerenden gek-zelf met liefde beschreven, in alle geval hunne belangstelling verdient.

O, de heele zaak is zoo'n zonderling geval."

Tot zoover Willem Kloos. En 't is niet dé Willem Kloos van de binnengedachten, het eere-doctoraat en het zooveelste deel van de Litteraire Inzichten en Vergezichten, maar de jonge Kloos van de eerste jaren van „De Nieuwe Gids", van de „Veertien Jaar Litteratuurgeschiedenis", de schrijver van het prachtigste proza, dat sinds Hooft's „Nederlandsche Historiën" op papier werd gezet, de onverschrokken verdediger van de Tachtiger Beginselen en vernieuwer van onze letterkunde, die hier aan 't woord was: dezelfde ook, die zijn vriendschap voor Van Eeden zou opgeven, omdat diens werk niet in het smalle lijstje paste en die een middelmatig auteur, als Marcellus Emants den „Johannes Baptista der moderne literatuur" durfde te noemen, omdat diens werk wèl binnen dat geliefde kadertje viel, en die zich lovend uitliet over zekeren Bram van Dam en diens „Doortje Vlas", omdat hij „het algemeene harer persoonlijkheid" geeft, „datgene, waardoor zich hare individualiteit karakteriseert" en hij zich dat karakteristieke laat „ontwikkelen in wisselwerking met de omstandigheden, steeds zorgende, dat hij niets overtolligs geeft, en dat Doortje toch een individu, geen abstractie van eigenschappen wordt".

De jarenlange, eenzijdige belangstelling en uitsluitende vereering voor den psychologischen roman, waarin de individuen inderdaad individuen zijn en de ziel alleen erkend wordt voorzoover ze „zichtbaar" is en op een begrijpelijke, redelijke en natuurlijke wijze reageert op de omstandigheden, op de veranderingen in het weer en de fluctuaties op de beurs, is mede een gevolg van wat wij jaren geleden in een artikel in „De Nieuwe Eeuw" den „rubriceerlust des dagelijkschen levens" noemden. Het is de zucht om de wereld in vakjes te verdeelen en alleen rekening te houden met wat in die vakjes past. Het is dat gevaarlijke streven om zieke menschen niet meer, als zieke menschen, maar, als gevàllen, te behandelen en voort te jagen van specialist naar specialist, totdat de zeer algemeene en volstrekt niet speciale dood zich over het slachtoffer ontfermt. Het is de neiging om den koninklijken mensch te behandelen, zooals in een leerboek der zoölogie de dieren behandeld worden. En het is, ten slotte, de liefhebberij om een roman te ver-

werpen, omdat het boek voor het oogenblik niet behoort tot het beperkte genre, dat op dat oogenblik voor zich alleen den naam van roman heeft opgeëischt.

Het verschijnsel, dat we „moderne roman" noemen, bewijst het binnendringen in de litteratuur van het in de kunst fatale gevaar, dat m o d e heet. In zijn in 1930 verschenen bundel litteraire opstellen en critieken, „Fausten en Faunen", welke fier het motto draagt: „..... être vrai, et simplement vrai, il n'y a que cela qui tienne" (Stendhal), neemt Anthonie Donker het keer op keer voor boeken op, welke geenszins de waardige strengheid van den „modernen", psychologischen roman bezitten en die men toch eigenlijk beneden en buiten de belangstelling van den tegenwoordigen hoogleeraar Donkersloot zou achten. Maar het is nochtans zeer begrijpelijk in een nuchter en slechts lofwaardig in een verstandig mensch: dit partij kiezen vóór het levende en tègen het in een eng systeem gestikte of bijna gestikte. Schrijvend over iets zoo middelmatigs en frivools, als het werk van Vicky Baum, zegt Anthonie Donker: „En dat is dan geschreven in een stijl dansend, levendig en veerkrachtig, glinsterend als water, krachtig deinend als golven, en doorwaaid van ruimen, open wind. Als die staalkracht eens wilde stroomen door de slappe spieren van onze romankunst, slap van loome moedeloosheid of, ik weet niet wat erger is, van verfijnde, verschraalde aristocratie. Vertel, vertel me wat, zou ik al onze zielsontsluieraars en al onze woordkunstenaars willen smeeken. Een karakter ontleden is nog iets anders dan darmen schrapen of kaas raspen. Vertellen is iets anders dan zinnen schrijven als eerepoorten en van ieder woord iets maken, als een zorgvuldig gevouwen papieren bloem. Een verhaal moet stróómen, en er is bijna géén verhaal bij ons, dat stroomt."

Een rauw, eerlijk, hartig boek, als Coolen's „De Goede Moordenaar", de van alle psychologische rekenkunde gespeende, eerlijke en rechtuit en, als voor de vuist weg, vertelde romans van Herman de Man, het watervlugge proza van Albert Kuyle's „Harten en Brood", — een boek, waarvan de eerlijk evidente gebreken bijna even sympathiek zijn, als de onmiskenbare kwaliteiten, — en bovenal de rustig en trefzeker in volzin na volzin het verleden, als meer dan werkelijk visioen, oproepende stem van Arthur van Schendel bewijzen, dat het ook in ons land dan eindelijk gedaan schijnt te zijn met het dwangidee, dat het enge, beperkte en, ondanks de vrijmoedigheid der stofbehandeling, bekrompen genre, dat met steeds minder recht „moderne" roman heet, het heele en eenige gebied der romankunst is. Ja, kan, wat er in dat genre verscheen en verschijnt, eigenlijk wel roman heeten en het werk van den waren kunstenaar genoemd worden? We zagen reeds, dat de mensch met zijn verstand en vrijen wil, als middelpunt en toetssteen van een reeks gebeurtenissen, aan een verhaal eerst kleur en leven en den waren „smaak" van den roman geeft, de mensch, d e v r ij e mensch, die zoo en zoo reageert, zoo en zoo handelt, m a a r h e t o o k a n d e r s h a d k u n n e n d o e n.

Maar er staan weer romanschrijvers op, die het ontleden van karakters, het analyseeren van zieletoestanden, het begrijpelijk maken van het onbegrijpelijke niet het eenige doel en einddoel van hun streven weten. De merkwaardige en belangrijke kunstenaar, die ons met zijn „Kleine Inez" een meesterwerk schonk, Reinier van Genderen Stort, schrijft op pagina 48 van zijn bundel „Sprokkelingen":

„Synthetisch is de geaardheid van elk meesterwerk. De zwakke schrijver ontleedt, zonder tot een synthese te geraken en brengt doode dingen voort. De groote kunstenaar integendeel schept, gelijkt het leven zelf, organische vormen, waarvan de samenstelling door de ontleding van anderen bepaald wordt."

* * *

De moderne roman, waarover ik mij voornam iets te zeggen, verwarre men dus niet met wat een vorige generatie onder „modernen" roman verstond en nog hardnekkig verstaan blijft. Het besef, dat de mensch, als maat aller dingen, dus niet, als lijdend voorwerp van eenigerlei wetenschap, of als product van bloed en bodem, — een misverstand, dat geenszins nieuw is, — of als onbe-

langrijk onderdeel van een almachtige massa; het bewustzijn, dat de mensch, door de fantasie in nieuwen luister herschapen, het eigenlijk onderwerp van den roman moet zijn, wordt weer levend, ook al wordt het niet altijd even optimistisch geformuleerd, zooals blijkt uit wat Prof. N. Berdjajew schrijft in zijn „De Bestemming van den Mensch in dezen Tijd":

„De moderne, psychologische roman, fijn en gecultiveerd, houdt zich bezig met de analyse van het onbewuste, verdiept zich in de dynamische wereld der gevoelens en instincten en wordt tegelijk door een zeer ontwikkelde intellectualiteit tot het uiterste gecompliceerd. De mensch wordt er door de macht van het onbewuste, alsmede door den invloed van het rationeele in verscheurd..... In de moderne werken vindt men den mensch niet meer; hetgeen men er in vindt, is slechts de droevige waarheid v a n den mensch, de beschrijving van hetgeen zich in ons tijdperk met den mensch afspeelt."

Antoon Coolen heeft voor ons den mensch doen oprijzen in de rauwe, aardgrauwe gedaante van een Brabantschen peelwerker. Grooter, zuiverder, dieper kunnen menschen nauwelijks zijn. Maar Coolen, — we hopen: niet voorgoed, — heeft zich van hem afgewend en getracht menschen te scheppen, die grooter, belangrijker, dieper, merkwaardiger zouden zijn. Hij heeft den mensch grooter en meer bijzonder willen maken, dan een mensch kan zijn. En zoo werden de helden van zijn „Dorp aan de Rivier" en „De Drie Gebroeders" vage, schemerachtige, doorschijnende figuren, waar wij de anecdotes doorheen zien, welke hun het aanzijn schonken. De herscheppende fantasie van Coolen bleek sterk en overtuigend, maar zijn scheppende fantasie bleek onmachtig om uit te stijgen boven de toevalligheden, waaruit hij zijn inspiratie putte. En toch is Coolen een tè groot kunstenaar, dan dat we van hem niet met spanning het boek tegemoet zouden zien, waarin hij, zich voorgoed hernemend, Brabant zal verheerlijken door een held, aan innerlijke kracht en zielegrootheid en beminnelijke humor niet geheel en al ongelijk aan de figuur, die den schralen grond van La Mancha maakte tot het tooneel van avonturen, welke alle ridderromans overleefd hebben en die in Cervantes' „Don Quichote" voorgoed hun plaats vonden in de wereldlitteratuur.

Doch waarom zijn „Don Quichote" en Coolen's eerste boeken, — wij, van nature in vaderlandsche dingen zoo bescheiden Nederlanders moeten leeren het beste op gelijk niveau te zien, — waarom zijn die boeken, als roman, zoo geslaagd, maar de vruchten van den modernen romanoogst, waarover we zoo dadelijk iets gaan zeggen, als roman, zoo deerlijk mislukt?

De kunstenaar moet een harmonisch geheel geven. Dat is slechts mogelijk, als hij den mensch, het onderwerp van zijn kunstwerk, in een geheel weet te zien, in zijn verhouding namelijk tot zijn medemenschen en in zijn verhouding tot een hooger wezen, tot God. Daarom moeten d i e romans mislukkingen worden genoemd, waarin de mensch tot louter dier verlaagd wordt, of zich in kleinburgerlijke benepenheid alleen interesseert voor zijn eigen kleine kringetje en zich van de rest der menschheid niet bewust is, noch om ze te beminnen, noch om ze te haten of te verachten, en als die toestand niet, als een staat van geestelijke verdooving of verdoffing, maar a l s n a t u u r l i j k wordt voorgesteld, of waarin de mensch grooter gemaakt wordt (we zeggen niet: z i c h z e l f g r o o t e r m á á k t !) dan hij is, en zijn afhankelijkheid tegenover God uit het oog wordt verloren.

Hoe klein en nietig en ouderwetsch zijn de boeken van Simon Vestdijk, Wagener en hoe die wroeters in de riolen van het „onderbewuste" allemaal mogen heeten, vergeleken bij Coolen's beste werk! O zeker, het zijn allemaal razend knappe kerels en „Else Böhler" is ongetwijfeld een geschrift, dat voor de kennis van het hedendaagsche Duitschland meer dan voorbijgaande waarde bezit. Maar wat blijft er in die boeken van den mensch over? Die zielige ventjes met hun vuile nagelranden en hun nare droompjes, met hun slecht verholen slechte gewoontetjes, met hun grooten angst en hun kleinen moed, kwamen we ook al bij den allervriendelijksten Justus van Maurik tegen, alleen stierf die goede man te vroeg om Freud en Adler te hebben kunnen lezen en wellicht zou hij ook wel te eenvoudig van geest geweest zijn om

voor het werk van die befaamde kenners van het onderbewuste belangstelling te koesteren.

Maar de „kleine man" is niet die zielige, enkel om zijn afwijkingen belangrijke automaat, zooals die ons in het werk van Vestdijk en Wagener verschijnt. De menschen zijn niet van die vieze, walgelijke dieren, als Bordewijk in zijn laatsten roman, „Rood Paleis", beschrijft. Was Aart van der Leeuw een romanticus, een dagdroomer, omdat hij een andere meening was toegedaan, omdat hij in dat verrukkelijke boek, „De Kleine Rudolf", een mensch schiep, die. als geknipt scheen voor een burgerlijk verhaal à la Justus van Maurik of voor een van de misselijkste relazen van onze litteraire sadisten, maar die desondanks één van de meest levensblije figuren werd, die wij in onze letterkunde rijk zijn.

De mensch, als maat aller dingen, als geschapene naar Gods beeld en gelijkenis, leeft ook in hen, die het kleinst van ziel, het engst van geest lijken. „Le Noeud de Vipères", „De Adderkluwen" van François Mauriac is daar mèt de tijd en grenzen overstijgende romans van Dostoïevsky het stralende bewijs voor. Dit verhaal van den vrek, die haat en gehaat wordt met een haat van duivels, maar die toch een ziel heeft, die nog door een vonkje liefde ontvlambaar is; de Therèse Desqueyroux-cyclus van dienzelfden Mauriac, in welk dubbelboek al de gruwelijkheid van de zonde en het tragische hijgen van een ziel naar genade, naar licht en leven in al zijn grootschheid staan uitgebeeld; zijn „Zwarte Engelen" en vooral ook zijn „Leven van Jezus" wekken in ons een lichtend visioen van wat de roman in zijn edelste gedaante zijn moet en zijn kan.

Hoe belachelijk is in het licht van deze werken, wat Kloos in 1890 in zijn „Verleden, Heden en Toekomst" schreef:

„O, dat utopische Christendom! Wij meenden er nu eindelijk voorgoed van verlost te zijn, van zijn ijdele onwezenlijkheid, van zijn onware onmenschelijkheid, van zijn dwaze dogmatiek. Weg waren zijn God en zijn Duivel en zijn Onsterfelijkheid, en rustig waren wij bezig het leven te doorproeven, en te groeien tot levenden, waarachtig levenden.... "

„Zie, en daarom is het Christendom schadelijk voor de menschen, in den langen duur der tijden, omdat het de menschen geen menschen laat wezen in de dierlijke evolutie van Protoplasma-cel tot God."

* * *

In één van zijn uitnemende opstellen over schilderkunst schrijft Karel van de Woestijne, — en tientallen hebben het hem nagezegd, —: „Er kan (en hiermede probeer ik, eene zeer moeilijke omschrijving te ontwijken, die nooit volledig of mathematisch-stipt zou zijn), er kan heel wat meer schilderkunstige geest zijn te vinden in een stil leven, dat een ui voorstelt naast eene kruik genever, dan in een tafereel dat mij toont hoe schrikkelijk er werd gevochten om het lijk van Patroklos."

Maar als men deze waarheid ook op de letterkunde zou willen toepassen, dan verandert zij in haar tegendeel. Van de Woestijne doet er dan ook waarschuwend aan voorafgaan:

„Men vergisse zich hier niet in de waarde, die ik geef aan het woord en zelfs aan het begrip: geest. In de plastiek, in de schilderkunst, in de muziek zelfs heeft het begrip „geest" een gansch anderen inhoud dan in de literatuur, die de moreele en metaphysische wetenschappen weerspiegelt."

En toch, dunkt ons, hangt er sinds jaren in onze letterkunde een lucht van uien en genever, die ondragelijk is. Dit te zeggen en te constateeren valt misschien buiten de bevoegdheid van den litterairen criticus, maar een mensch, een Katholiek, die zijn plicht, als litterair criticus, gedaan heeft, heeft daarmee nog niet alles gedaan, wat zijn plicht is. De knapheid van Vestdijk en Bordewijk bewonderen, sluit het betreuren van de engheid en benauwdheid, de bedomptheid en schrilheid van hun levens- en wereldbeschouwing niet uit.

De plicht van litterair criticus om Wagener's intens vieze „Drieduizend

Meter Dood Water" in zeker opzicht, als knap geschreven, te bewonderen ontheft hem niet van den moreelen plicht om het, als een afzichtelijke verminking van den mensch, als Gods evenbeeld, te verwerpen.

Het is, daar de ziel belangrijker is dan de zielkunde, en de mensch belangrijker dan de litteratuur, niet bij deze litteraire sadisten, niet bij de knappe schrijvers van „Heden ik, morgen gij", „Rood Paleis", „Else Böhler", dat de toekomst van den modernen roman berust. „De menschheid," als wij hier en in dèzen zin mogen aanhalen, wat Engelman eens schreef over „het grommen van de metropool", „de menschheid is niet sterker of vermoeider, niet schuldiger of onschuldiger te midden van deze cacaphonie, dan Adam toen hij voor ons allen zijn eersten akker ploegde, dan Alexander toen hij den Bosporus over trok, dan Leonardo toen hij den witten demon opriep uit het gelaatsovaal der Mona Lisa, dan Lindberg toen hij de hand hield aan het hoogtestuur. Ieder heeft zijn deel en niemand het recht zich te beklagen. Wij hebben niet minder ziel en stijgkracht dan wèlk ander tijdperk, wij kunnen hetzelfde, wij doen hetzelfde."

Deze woorden spreken een hoop uit, welke, wat de romankunst betreft, nog niet in vervulling ging. Wel heeft in het werk van den Franschman Mauriac, van de Nederlanders Van Schendel en Coolen (in zijn beste boeken), van den brillanten Engelschman Chesterton de moderne roman zich los gemaakt uit de beperktheid, waarin hij gedurende vele jaren gevangen zat, maar het groote werk, de groote herschepping van den mensch in de gestalte van den boven de kleinheid van milieu en van onder den druk van sleur en gewoonte zich uitheffenden held, de autonoom levende en levensechte verpersoonlijking van goedheid en zieleschoonheid, den in fantasie en kunst, als het ware, vooruitgeleefden verkondiger en vertegenwoordiger van een nieuwen, eerlijker, schooner en edeler tijd, dat werk, die schepping ontbreekt ons nog.

Dostoïevsky heeft ervan gedroomd, — en hoe dicht heeft hij het in zijn groote romans benaderd! — van dat werk, dat een profetie zou zijn en een verlossing!

Iets van zijn geestdrift leefde er tien jaar geleden ten onzent in de toen nog rond „Roeping" en „Gemeènschap" in vriendschap en saâmhoorigheid gegroepeerde jongeren; leeft er thans nog somwijlen in het essayistisch werk van Anton van Duinkerken.

En 't is die geestdrift, 't is die verwachting, 't is kortom de zich allerwege openbarende hang naar geestelijke verdieping, naar een waarachtiger menschzijn; die onvrede met litteratuur, welke slechts, als litteratuur, bevredigt; dit tragische verlangen naar zelfkennis; die allerwege zich openbarende onrust des geestes, welke aantoont, dat de zoolang in zijn bestaan ontkende, in zijn ontwikkeling geknotte geest lééft, ontwaakt is en naar bevrediging hunkert; 't is dit alles, dat ons hoop geeft, dat de toekomst van den modernen roman belangrijker, grootscher, geestelijk gezonder zijn zal dan zijn „modern" verleden.

De eenstemmige voorkeur van het publiek, — en het wil wat zeggen, dat het boven zijn speurdersromannetjes, sportblaadjes en adellijke liefdeshistories tot een zekere helderheid van geest ontwaakt is, en nu màg het ook wat zeggen, waar dit zoo is, — de uitgesproken liefde van het publiek voor boeken, hoe middelmatig overigens ook, — het doet in dit opzicht, als Prof. Donkersloot, — voor boeken dus, waarin menschen, wèrkelijke mènschen leven, die grooter zijn dan de caricatuur, welke men van hen teekende in burgerlijk romannetje na burgerlijk romannetje, en belangrijker dan de uit medische handboeken weggeloopen ziektegevallen, waarop Vestdijk, Wagener en Bordewijk ons tracteeren; die voorkeur en die liefde geven ons mede de zekerheid, dat ook in ons land de stroom van de romankunst niet zal verzanden en dat niet het moeràs haar einde zijn zal.

Molière en de genesis van zijn Tartufe [1)]

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Molière begaat in het begin van zijn acteurs-loopbaan de groote fout van zijn geluk aanstonds in Parijs te willen beproeven. En zulks, terwijl de omstandigheden hem geenszins gunstig zijn. Zijn troep is verre van goed en wat erger is, zijn in den beginne min of meer laakbare relatie's met Madeleine Béjart maken succes des te minder mogelijk, waar de vrome abbé Ollier, een der Parijsche zielenherders, een „guerre à outrance" aan alle tooneel verklaard had en zich gezworen had de verworden mentaliteit van den Parijschen geloovige tot die uit Lodewijk XIII's dagen terug te voeren.

Tot „hors-la-loi" verklaard, ziet het Illustre Théatre zich genoopt een zwerftocht door Frankrijk te beginnen. Het plant zijn tenten neer in dorpen en gehuchten, ontsteekt zijn kaarsen voor wie hun tijd in ledigheid doorbrengen, vraagt schuchter gastvrijheid in die steden, waarvan de besturen het welgezind zijn en ziet hunkerend uit naar de gunst van een of ander adellijk heer of vrijgevig maecenas, bereid het den steun van zijn naam en rijkdom te geven en herbergzaamheid in moeitevolle dagen. Molière is intusschen niet de eenige leider, die zijn troep door het land doet trekken: jaloersche concurrentie-geest, die geen schijnheiligheid of lafheid schroomt, zaait hindernis op hindernis onder welhaast iedere stap van den grooten auteur. Het repertoire der in die dagen rondreizende troepen is zéér beperkt en van een dusdanige banaliteit, dat zelfs de buitenman, hoewel gewoonlijk gespeend van verstrooiing, er ruimschoots genoeg van krijgt. Molière is er echter de man niet naar om zich van deze gevaren geen rekenschap te geven en zulks drijft hem er toe, oorspronkelijke stukken en nieuwe kluchten voor de zijnen saam te stellen. Een oogenblik schijnt de fortuin Molière toe te lachen, als het toeval zijner vagabondages hem naar Pézenas voert, waar de prins de Conti resideert. Deze prins, die in groote ongebondenheid leeft en zich langzamerhand van schulden overstelpt ziet, stelt er, in spijt van biechtvaderlijke vermaningen, zijn trots in om een troep komedianten te onderhouden, die hij soms verscheidene malen per week in zijn provincie's en op zijn kasteelen laat optreden. Molière, oud school- en klassekameraad, wordt door Conti met open armen ontvangen, des te hartelijker, omdat hij een Madeleine Béjart en een Mademoiselle de Brie in zijn gezelschap meevoert.

---

1) De figuur van M. Couture in Asmodée maakt plotseling Molière's Tartufe weer actueel. Daarom deze uiteenzetting, die onzen lezers vermoedelijk welkom zal zijn.

Na twee jaar van ongestoorde vreugd en welstand treft de ramp der bekeering van de Conti de troep van het Illustre Théâtre in 1655 als een donderslag. Op zes-en-twintig jarigen leeftijd sluit de Conti zich aan bij de Compagnie du Saint-Sacrement en, als onstuimig neophiet, bant hij, mèt de ketterij, den lach uit zijn omgeving. Molière verlaat Pézenas, zoekt een heenkomen naar Lyon, maar Conti laat hem er niet met rust. Wars van een devotie als deze, die vriendschap verried, droomt Molière er van zich onder de koninklijke bescherming te stellen. Hierin ook ligt de oorzaak van de wrok, die de acteur bepaalden devoten toedraagt, wier wreede ijver hem behalve stuitend ook zeer nadeelig is. De slagen, die hij ontvangt, komen evenwel niet uitsluitend van jong-bekeerden.

* * *

Het leven van Lodewijk XIV, zijn hovelingen en zijn volk, was in de eerste regeeringsjaren zonder meer losbandig en zelfs de literatuur dier dagen is een afspiegeling van de algemeene zedenontwrichting. Omkoopbaarheid overal, ontucht tot in de koninklijke sponde, misdaad in eer tot in de meest bescheiden familie's. De horizon der toekomst was zelfs voor den meest onwetende der geloovigen van duistere wolken omsluierd en als doorlicht van helsche vlammen. Vrome bisschoppen trachtten deze vloed van zedenontaarding te stuiten en vurige leeken zonnen op middelen tot zelfinkeer en hervorming. Eén dezer, de hertog van Ventadour, pair van Frankrijk, en prins van Maubuisson, nam het initiatief tot de stichting van een leeken-congregatie: „la Compagnie du Saint-Sacrement et de l'Autel" en trad niet lang daarna in den priesterlijken stand.

Deze idee vond snel haar weg en de Ventadour bevond zich weldra door geestverwanten en partijgangers omstuwd. De waarheid te verspreiden en de dwaling weg te nemen; deugd te propageeren en ondeugd te onderdrukken; het ware geloof anderen door daden overtuigend voor te houden en de uitoefening van valsche religie's door alle ten dienste staande middelen tegen te gaan; dat was het voornaamste doel der Compagnie. Het verging echter deze „Compagnie du Saint-Sacrement" zooals het meerderen verging. Van een gezonde gedachte ter verwezenlijking van een hoogstelijk aanbevelenswaardig ideaal uitgegaan, gaf zij spoedig aanleiding tot afkeurenswaardige, soms verfoeilijke excessen en tot het meest flagrante sectarisme.

De Compagnie du Saint-Sacrement, wilde als katholieke vereeniging, niet verward worden met godsdienstige congregatie's, noch ook met de bestaande broederschappen van leeken. Zij stelde zich slechts ten doel den algemeenen geest van het Evangelie te prediken, zonder daarbij in eenigen korpsgeest te vervallen. Zij beoogde, in haar werk van liefdadigheid, slechts dóór haar leden te handelen, zonder zelf ook maar ergens bij aan den

dag te treden. Zij kreeg daarmee echter noodzakelijkerwijze het karakter van een geheim genootschap, waarvan men slechts de uitvoerende agenten vermocht te leeren kennen. Het groote gevaar, aan zulk een opvatting verbonden, was wel, dat de activiteit der leden vanzelfsprekend, spoedig verward werd met de algemeene activiteit der Compagnie, te méér omdat de leden gebonden waren aan een strenge tucht en een passieve, strikte en absolute gehoorzaamheid.

MOLIÈRE

In de periodieke vergaderingen gaven de leden verantwoording van hun daden, legden verwachtingen en teleurstellingen bloot, stortten hun hart uit en ontvingen hun opdrachten. Zoo bezocht eenieder de zieken, die hem waren aangewezen, volvoerde de publieke actes van devotie, die hem waren voorgeschreven, beloofde dèze onrechtvaardigheid te herstellen, gène ergernis te voorkomen; méér nog, de maatregelen af te dwingen om een einde aan bepaalde misbruiken te maken. Allen stelden zich tot plicht bestaande voorwerpen van ergernis, waarvan zij het bestaan kenden, te signaleeren; godslasteraars, prostituées, schuldige meisjes of overspelige vrouwen aan te brengen, zonder daarbij te vergeten op dezer bekeering te werken en goede werken aan te moedigen. „Meestal was de bedoeling zuiver, de oprechtheid volkomen", schrijft de historicus, M. Allier, die deze Compagnie wel het best leerde kennen door zijn historische vorschingen.

De Compagnie deed zich oorspronkelijk voor als een groote en grootsche onderneming tot zedelijke saneering en ieder zou haar werk toegejuicht hebben, wanneer zij haar werkzaamheid beperkt had tot een herstel van de waarachtige godsdienstige praktijken. Echter greep haar het verlangen aan den strijd aan te binden tegen sommige vormen van min of meer grof of ergerniswekkend, maar traditionneel eeuwenoud bijgeloof of zelfs heidendom, als carnavalsfeesten, duel, tooneelspel en..... het lichtvaardig gebruik van Gods naam. Zulks was voldoende om haar werk ernstig te benadeelen en haar veler sympathie te doen verliezen. Wat evenwel nog méér bijdroeg tot het verlies van iedere

populariteit was, dat, waar de overtuigende propaganda der goede werken of welsprekendheid te kort schoten, deze machteloosheid er velen toe vervoerde hun toevlucht tot dwangmaatregelen te nemen en de schuldigen aan den saeculieren arm van een of ander gezagsdrager over te leveren. En zoo werd de Compagnie er toe vervoerd, aan haar spionnage dezelfde uitbreiding te geven als aan haar liefdadigheidsbeoefening en het doel werd in vele opzichten tot een heiliging van middelen.

In tyrannieken ijver kwamen haar leden er toe hun zedenhervorming, tot in den schoot der familie's met geweld in te dringen, zich in die familie's te impatroniseeren, zooals Molière het kernachtig uitdrukte. En in deze omstandigheden traden deugden en gebreken dezer „patroons" in vollen omvang aan den dag. De niet bij de Compagnie aangeslotenen ervoeren, hoe deze heilige menschen veelal volkomen gelijk waren aan anderen: hoe dèze een verafgoder van zijn buik, gène een minnaar was van wijn en likeur; dèze een zelfbewonderaar, gène een kwaadspreker of lasteraar; deze een streeler van eigen gemakzucht, gene een mensch van hoogst colerisch temperament; hoe sommigen tot een wellust vervielen, die aan het sadistische grensde. Zij maakten zich vooral verfoeilijk door de angstvallige zorg, waarmee zij vrouw en dochters des huizes, personeel en bloedverwanten bespionneerden, niet schromend bij de minste vrijheid in taal — als in die eeuw gebruikelijk — tusschen beiden te treden, met hun achterdocht, onzekerheid en twijfel zaaiend in de harten van onschuldigen, verdeeldheid in familiekring en tweedracht in maatschappij. Het gevolg van deze houding is, dat tegen 1660 de Compagnie in verdenking staat bij godsdienstige en burgerlijke autoriteiten, maar langen tijd is haar invloed nog van een dusdanige omvangrijkheid, dat de Koning zelfs dezen niet in den weg durft treden. In Molière's geest rijst langzamerhand de figuur van een Tartufe als de belichaming dezer deels valsche devotie. De dood van M. Ollier staat hem toe na een odyssee van twaalf lange jaren te Parijs weer te keeren en den 24en October 1658 valt hem de gunst ten deel voor de eerste maal voor koning en hof op te treden in een kleine eenacter: Le Docteur amoureux. Molière weet den Koning met zooveel tact te complimenteeren en te vleien, dat zijn succes tot een triomf wordt en dra is hij de auteur „à la mode" en geniet zijn troep de algemeene gunst.

In de Ecole des Femmes gaat Molière voor het eerst bepaalde tegenstanders te lijf. Zijn Sganarelle is de ongenietbare persoon, die, de zeden in gevaar achtend, zijn tijd doorbrengt met te kermen over den slechten tijd en die met voorbijgaan van het eigen-ik in de ziel van de hem openstaande familie-levens wroet, alleen om daarin voedsel te vinden voor zijn gal en de uitnemendheid van zijn eigen austère principes te rechtvaardigen. Zijn Arnolphe in laatstgenoemde comedie paart aan deze onverkwikkelijke karaktertrek een niet onaanzienlijke mate van schijnheiligheid.

En deze Arnolphe doet de velen, die in hem een symbool zien, in het geweer komen. Molière geeft den lastertongen voedsel door met Armande Béjart, de dochter van zijn vroegere maîtresse, Madeleine Béjart — echter niet zijn eigen dochter, zooals velen valschelijk beweerden — in het huwelijk te treden. Echter blijven de leiders der aanvallen zich, om de koninklijke gunst niet te verliezen, verscholen houden. Boursault en zijn zoon, de Visé en Robinet lanceeren libel op libel, gesterkt door den geldelijken steun der grooten van de Compagnie: de hertogen d'Angoulême, de maarschalk de Noailles, de maarschalk de Créqui, monseigneur Péréfixe, bisschop van Rodez, de markies de Fénelon en, op de allereerste plaats, Conti, wiens ijver geen grenzen kent. De koninginmoeder voegt zich bij het complot en Lodewijk XIV zelf vermag nauwelijks aan de verwoede, maar geheime pogingen paal en perk te stellen.

Molière, sterk door de bemoedigingen van den Koning, gaart zijn krachten bijeen, concentreert zich en wendt al zijn krachten aan tot zijn eigen verdediging, die haar belichaming vindt in zijn Tartufe. Men heeft beweerd, dat de Koning zelf Molière het onderwerp van zijn tooneelstuk zou geïnspireerd hebben. Dat zij erover gesproken hebben en de koning hem tot het schrijven ervan zal aangemoedigd hebben, is geenszins onmogelijk. Molière had echter te veel redenen in en buiten zichzelven om zijn plan zonder eigenlijke raadgevingen te doen rijpen en bovenstaande uiteenzetting zal duidelijk gemaakt hebben, dat het plan tot het schrijven van zijn Tartufe reeds lang in hem moet geleefd hebben.

Wat zeker is, Molière las zijn blijspel aan het hof en de Koning schiep er groot behagen in. Men sprak erover als over een gewichtige gebeurtenis, waarvan men in nieuwsgierige spanning de sensationeele losbarsting wachtte. De lectuur had in Maart 1664 plaats gevonden en den 17en April kwam de Compagnie du Saint-Sacrement bijeen teneinde op middelen te zinnen om de publieke voorstelling aan het Hof te voorkomen. Vergeefsch pogen: den 12en Mei werd Tartufe aan het hof gespeeld, niet in zijn tegenwoordigen vorm, maar in drie bedrijven, wat logischer is en gelukkiger voor handeling en harmonie van het werk. De Compagnie had hierin moeten berusten, maar zij zou nu alle krachten aanwenden om de voorstellingen voor het publiek te verhinderen. Inderdaad werd, in spijt der koninklijke goedkeuring, Tartufe opgeofferd, niet aan de belangen van den godsdienst, maar aan die der valsche devoten, die er het eigen beeld in terugvonden.

Mochten er geen publieke voorstellingen plaats vinden, overtalrijk waren de lezingen in salons en de voorstellingen in adellijke kringen. Zij vonden plaats onder stormachtig applaus en commentaren, die zonder uitzondering tot dithyramben werden. Zelfs de pauselijke legaat wilde zich tijdens een kort verblijf in Parijs het genoegen van een voorstelling niet laten ontgaan. Maar de Koninginmoeder en Conti bleven de sterksten en Lodewijk XIV

wilde zich om een tooneelstuk niet met haar brouilleeren. Een verzoekschrift aan den Koning bleef zonder uitwerking.

Tegen Conti had Molière gemakkelijk spel: hij publiceerde een nieuw stuk: D o n J u a n, dat met het Carnaval van 1665 voor de eerste maal gespeeld werd. D o n J u a n, het is Conti, verfoeid door Molière, gehaat door den Koning, door Monsieur, Mademoiselle, tot voor kort door Mazarin, en nadien door de nieuwe ministers Colbert en de Lyonne. Don Juan is een bon-viveur, een onkuischaard, die speelt met het hart van wie hem naderen, die zijn slachtoffers meedoogenloos bespot en beleedigt en prat gaat op zijn wreedheden en verleidingskracht. Het is de Conti, die er eenmaal groot op ging alle schoone vrouwen van zijn tijd verleid te hebben.

En Molière zelf spreekt, als hij door den mond van zijn held zegt: „L'hypocrisie est un vice à la mode, et tous les vices passent pour vertus.... La profession d'hypocrisies a de merveilleux avantages. Tous les autres vices des hommes sont exposés à la censure, et chacun a la liberté de les attaquer hautement: mais l'hypocrisie est un vice privilégié qui, de sa main, ferme la bouche à tout le monde, et jouit en repos d'une impunité souveraine. On lie, à force de grimaces, une société étroite avec tous les gens du parti..... Combien crois-tu que j'en connaisse qui, par ce stratagème, ont rhabillé adroitement les désordres de leur jeunesse, qui se sont fait un bouclier du manteau de la religion et, sous cet habit respecté, ont la permission d'être les plus méchants hommes du monde? C'est là le vrai moyen de faire impunément tout ce que je voudrai. Je serai le vengeur de la vertu opprimée, et sous ce prétexte commode, je pousserai mes ennemis, je les accuserai d'impiéte et saurai déchaîner contre eux des zélés indiscrets....." Deze woorden waren ontwijfelbaar zeker recht op Conti gericht, die een pamflettist, doctor de Richemont, belastte met de zorg Molière's naam verder door de modder te sleuren. Hof en stad vond in D o n J u a n een voorwerp van dol vermaak en don Juan werd gespeeld tot aan Paschen met klimmende recettes oploopend tot 2390 ponden bij de vijfde voorstelling. Toch kon het te haastig ineengeflanste D o n J u a n niet lang de planken houden en men verhoopte iets anders van den reeds grooten Molière. Was het niet mogelijk, dat T a r t u f e nu eindelijk ten tooneele verscheen?

Plots sterft de Koningin-moeder en daarmee verdwijnt de invloedrijkste vijand van den auteur in 1666. Echter is in die dagen de Koning op veldtocht in Vlaanderen. Molière werkt zijn Tartufe iets om, schrapt de letterlijke Evangelie-teksten, die hij bij eerste lezing op Tartufe's lippen had gelegd en Tartufe wordt van den rigoristischen devoot, die hij oorspronkelijk was geweest tot een man van de wereld, als ieder ander gekleed. De titel wordt zelfs veranderd en de I m p o s t e u r wordt, voor den 5en April 1667, aan de muren van het theater Palais-Royal geafficheerd...... Het is een mooie avond met een ontvangt van 1890 pond, maar reeds den volgenden dag wordt op last van den eersten president van het

Cour du Parlement een tweede voorstelling verboden. Een tweede verzoekschrift gaat naar den Koning, die mondeling zijn steun toezegt. Den 11en Augustus echter verschijnt op de muren van Parijs de banvloek van den aartsbisschop tegen Molière en zijn werk. Zeven weken blijft zijn theater gesloten, dan wordt de *Misanthrope* opgevoerd, die een en twintig achtereenvolgende voorstellingen beleeft. Na het echec van de *Avare* ziet de auteur eindelijk alle obstakels opgeheven, de Compagnie overwonnen en de *Imposteur* opnieuw aangeplakt. De recette beloopt zelfs 2860 ponden en het stuk wordt 44 maal achtereen gespeeld. De slag is gewonnen en Tartufe heeft over al zijn vijanden getriomfeerd. In een derde placet spreekt Molière den Koning zijn dank uit. Maar de strijd heeft vijf jaar geduurd en vanaf dezen tijd zal hij geen eigenlijke karakterblijspelen meer schrijven.

BOEKENSCHOUW

MULDER (Dra Anne H.) GESCHIEDENIS VAN ORANJE DOORLUCHTIG VERTELD. (165) *f* 3.50. Kosmos, Amsterdam.

Mejuffrouw Mulder heeft hier op oorspronkelijke, ingenieuze wijze de geschiedenis van het Oranje-huis verhaald. Inderdaad een aardig, onderhoudend boek, dat terloops ook de geschiedenis der koninklijke kasteelen en buitens kort vermeldt. Philips van Spanje komt wat erg in het gedrang tegenover Prins Willem. Een luchtig, vlot en toch gedegen verhaal met veel oude prenten en foto's. Een der aardigste gelegenheidsuitgaven.

WIERINGEN (J. H. van) DE VOORHISTORISCHE MENS. *f* 3.90 en *f* 4.90. Thieme, Zutfen. 1938.

Dit boek van ruim 400 bladzijden geeft ons in de eerste 12 hoofdstukken een overstelpend feitenmateriaal en eindigt met een nieuwe theorie over het ontstaan van alle dingen (uit het absolute Niets, het summum van ledigheid, ontstaan door achtereenvolgende transcendente oorzaken, resp. de mono-, di-, tri- en quadridimensionale wereld, waarvan de derde onze gewone stoffelijke, anorganische wereld en de vierde die van het al-leven voorstellen.) Meer in het bizonder wordt dan het ontstaan van de mens besproken; de schr. wijst een ontstaan door evolutie af en neemt aan „een scheppingswerk van een supranatureel, akosmisch Wezen, dat door onze vaderen God genoemd werd".

Ook als men dit laatste hoofdstuk niet leest, zijn er bedenkingen te maken, speciaal wat betreft het totale gebrek aan overzichtelijkheid, het slordige Nederlands en schr.'s voorliefde voor (onnodige) vreemde woorden.

Het valt niet te verwachten, dat de niet ter zake kundige, die iets van de praehistorie weten wil, dit boek moeizaam zal doorworstelen. Wie er reeds iets van weet, zal het met vrucht kunnen bestudeeren, de vakman zal er geen nieuws in vinden.

Cultuurgidsen

door JOS. PANHUYSEN.

„Cultuur, als er ooit een woord was waard vervloekt te worden dan is het dit," zegt Ezra Pound ergens in zijn hoogst origineelen en vermakelijken Guide to Kulchur. Hij vindt het woord zoo verfoeielijk, dat hij het, zoo men ziet, tot Kulchur omvormt, waardoor het, mijns inziens, niet aan fraaiheid gewonnen heeft.

„Cultuur", schrijft Virginia Woolf in haar pamflet Three Guineas, „die vormlooze bundel, omwonden als ze thans is door onwaarachtigheid, laat halve waarheden ontsnappen aan haar schroomvallige lippen, maakt hetgeen ze verkondigt zoet en wee en lengt het aan met al de suiker en al het water, die ze vinden kan, dienstig om de roem van haar schrijver te doen stijgen of de geldbeurs van haar meester te doen zwellen." „Als men het woord cultuur maar hoort," vervolgt ze even later, „gaat ons hoofd al pijn doen, sluiten zich onze oogen, de deuren gaan dicht, en de lucht wordt loom en zwaar; we zijn in een collegezaal, vervuld met den kwalijk riekenden geur van muf drukwerk en we luisteren naar een heer, die gedwongen is iederen Woensdag, iederen Zondag een uiteenzetting te geven of te schrijven over Milton of over Keats, terwijl de seringenstruik in den tuin zijn takken vrij schudt en de meeuwen, opwervelend en snel weer neerduikend, met hun wilden, krijschenden lach schijnen te beduiden, dat men zulke onfrissche visch veel beter aan hen zou kunnen overlaten."

Zoowel Ezra Pound als Virginia Woolf, zoowel deze vrouw als deze man, kan men zonder eenigen twijfel met de terminologie van Professor de Bruyne cultuurscheppers noemen, en het zou mij niet verwonderen, als men zeker Virginia Woolf, de vrouw, tot de cultuurmenschen zou kunnen rekenen, wat nog iets anders is, maar van de cultuur moeten ze wel heel duidelijk geen van beiden iets hebben. Ze schrijven er echter over, de man zelfs een gids. Ze schrijven er over met duizenden anderen, alleen wel een weinig anders. Ze hebben een afschuw van het woord, omdat dit zoo zelden gebruikt wordt voor de zaak, die het eigenlijk aanduidt. Want deze zaak hebben ze lief. Hartstochtelijk. Men kan het bemerken aan hun beider toon, aan de hevigheid van hun aanval, de scherpte van hun spot, de koelheid van hun afwijzing en de begeestering, wanneer ze het hebben over den „eigen vorm en het wezen" van de thans tot een vormloozen bundel vervallene, die eens „gespierd was, vol lust tot avontuur en vrij", vooral vrij.

Ezra Pound's Guide to Kulchur zou men daarom haast als een boek van haat en afgrijzen kunnen kenschetsen, het deinst nergens terug voor scheldwoorden, het overlaadt verschillende menschen, menschen, die nu leven, met hoon, soms met den naam er bij, soms zonder een naam te noemen, omdat men niet allen noemen

kan, omdat geheele groepeeringen de gehate „cultuur", die geen cultuur is, verspreiden, en in stand houden. Pound schrikt er niet voor terug deze geachte lieden te verwijten wat Dante in zijn slotregel van den een en twintigsten zang van de Inferno van de duivelen schreef. Hij mag overdrijven, maar er zijn omstandigheden, waarin het raadzaam is sommige waarheden met een eenzijdig geweld te verkondigen.

Volgens Ezra Pound leven we in een eeuw van den Leugen en Virginia Woolf zou geen oogenblik aarzelen hem daarin gelijk te geven. De menschen worden belogen. In de kranten, in de manifesten, in de schreeuwende reclame, ze worden belogen op alle plaatsen bijna, in parlementen, vergaderzalen, bij politieke bijeenkomsten, en Ezra Pound voegt er aan toe, in de universiteiten. En ook hier vindt hij Virginia Woolf naast zich. Ook deze is bepaaldelijk over de universiteiten niet te spreken. Zij voeden niet op tot wezenlijke cultuur, beweert ze, zij voeden slechts op tot de beroepen, zij zijn slechts een voorbereiding tot wat men een succesvolle loopbaan pleegt te noemen.

En aan de waarde van deze succesvolle loopbaan, aan de waarde van het mannelijk beroepsleven, twijfelt ze, „niet aan de waarde in geld; die is groot; maar de spiritueele, moreele en intellectueele waarde er van." Zij meent, dat de menschen, die zeer succesvol zijn in hun beroep, „hun vijf zinnen verliezen en hun verstand. Het gezicht verkwijnt. Zij hebben geen tijd om naar schilderijen te kijkken. Hun gehoor laat hen in den steek. Zij hebben geen tijd om naar muziek te luisteren. De spraak verdwijnt. Zij hebben geen tijd voor conversatie. Zij verliezen hun zin voor verhoudingen — de betrekkingen tusschen de eene zaak en de andere. De menschelijkheid verlaat hen. Geld verdienen wordt zoo belangrijk, dat zij moeten werken nacht en dag. Hun gezondheid gaat heen. En zoo naijverig worden ze, dat ze hun werk niet met anderen willen deelen, ofschoon ze meer hebben te doen dan ze af kunnen. Wat echter blijft er over van een menschelijk wezen, dat zijn gezicht, zijn gehoor en zijn zin voor verhoudingen kwijt is geraakt? Niets dan een gebrekkig monster in een hol." Het is hier mijn doel niet om Three Guineas van Virginia Woolf te bespreken, ik wilde alleen even laten zien, dat ze een decadentie waarneemt en waaraan ze die toeschrijft. Ze schrijft die toe, zooals men ziet aan de „mannelijke" opvatting van het beroepsleven, zooals die onder meer op universiteiten klaarblijkelijk op zijn minst niet voldoende gecorrigeerd wordt; ze schrijft die ten slotte toe aan het geld.

Zoolang dit kranten en universiteiten beheerscht, zoolang deze laatste ondersteund worden op de eerste plaats, omdat het onderzoek daar verricht, „practische" resultaten oplevert, zoolang mannen vergeten te leven om steeds meer geld te verdienen, ziet Virginia Woolf de toekomst weinig hoopvol.

Ezra Pound gelooft niet aan de herleving van een wezenlijke cultuur zoolang wat hij Usura, de woeker noemt, de openbare meening

om het eigen bestaan te redden moet verduisteren en beïnvloeden. Zoolang „oogstdieven en speculanten" geduld worden, zal men een kunst behouden, die dezen past, een opgeblazen kunst, zonder waarachtigheid.

Terwijl Virginia Woolf echter betrekkelijk weinig voorstelt om in den toestand eenige verandering te brengen, om de verdonkering, waarvan Confucius spreekt in het zeventiende hoofdstuk van de Wijsgeerige Gesprekken, weg te nemen, „de liefde tot het weten, zonder de liefde tot de studie", is het boek van Ezra Pound voor een zeer groot gedeelte programmatisch.

Ezra Pound is een practisch man, waarschijnlijk, omdat hij een groot dichter is. Hij is soms wel eens weinig al te practisch. Als men niet wist uit verschillende andere publicaties van hem, uit zijn eigen gedichten onder meer, hoezeer hij de schoonheid liefheeft onbaatzuchtig, zou men nu en dan zich afvragen of hij de nuttigheid niet te ver drijft. Van de muziek zegt hij ergens, dat het doel er van is „den geest te zuiveren en te ordenen". Dit kan hoogstens een secondiar gevolg zijn. Deze vraag naar het practische toont zich ook in zijn voorkeuren. Ezra Pound zweert bij Confucius. Men kan dat overdreven vinden, maar geheel ongelijk heeft hij daarin, vooral op dit oogenblik niet. Pauthier, die in de vorige eeuw de vier klassieke boeken, de Ta Hio, de Chun-Yung, de Lun Yu, Meng Chu in het Fransch vertaalde, noemde Confucius de grootste Staatsinsteller, die ooit geleefd heeft, en hij verdedigt den Chineeschen Wijsgeer tegen hen, die beweerd hebben, dat diens leer slechts banaal en laag bij de grondsch zou zijn. Deze laatste meening ziet men nu nog herhaaldelijk in geschiedenisboeken verkondigd en zij is inderdaad volkomen verkeerd. Wie de Ta Hio, de Groote Studie, de Chun Yung of De onveranderlijkheid in het Midden, en de Lun Yu, de Wijsgeerige gesprekken inderdaad, bijvoorbeeld in een goede vertaling, las, zal ingezien hebben, dat deze wijsheid allerminst gewoon en dat ze in hooge mate bruikbaar is. Als men de eerste twee artikelen van de Ta Hio werkelijk in practijk bracht, zou men een goeden grondslag voor een wezenlijke cultuur hebben gelegd.

„1. De wet van de Groote Studie, of de practische philosophie, bestaat in het ontwikkelen en laten stralen van het lichtende princiep van de rede, die we van den hemel ontvangen hebben, om de menschen te hernieuwen, en om zijn beslissende bestemming te vinden in de volmaaktheid, of het hoogste goed.

2. Men dient eerst het doel te kennen, waarheen men zich richten moet, of zijn beslissende bestemming; en daarna moet men een besluit nemen; als men zijn besluit genomen heeft kan men den geest kalm en rustig houden; als de geest kalm en rustig is, kan men vervolgens genieten van een onveranderlijke rust, die niets kan verstoren; als men eenmaal tot het genieten van die onveranderlijke rust, die niets kan verstoren, gekomen is kan men daarna gaan overwegen en zich een oordeel vormen over de essentie der

dingen; nadat men overwogen en zich een oordeel gevormd heeft over de essentie der dingen kan men vervolgens den verlangden staat van volmaaktheid bereiken."

Dit is niet zoo eenvoudig, als men misschien op het eerste gezicht meent, in de Ta Hio wordt gezocht naar een leefregel, op grond van de kennis van den mensch, in de Chun Yung wordt dit onderzoek voortgezet om, zooals Pauthier opmerkt, te komen niet tot meer of minder aanbevelenswaardige voorschriften, maar tot „metaphysische principepen". In Lun Yu vindt men de toepassingen daarvan, vooral in verband met het leven onder de menschen en het regeeren.

Op het regeeren, het regelen der maatschappelijke zaken, vestigt Ezra Pound speciaal de aandacht. China was een democratie, maar een democratie in den eenig waren zin, waar de regeerders gehoorzaamheid konden verlangen, omdat zij het heil van het volk betrachtten, waar zij die regeerden, in de beste tijden, zich bewust waren van een „hemelsche zending" en van hun plicht ten bate van hun onderdanen en niet ten bate van een kleine groep hun land te besturen. Confucius bestreed twee dingen herhaaldelijk, het onrechtmatig verwerven van rijkdom, bijvoorbeeld door onrechtvaardige belastingen, en dubbelzinnigheid of vaagheid in woorden. Ezra Pound meent, dat deze twee dingen steeds samengaan. In het dertiende hoofdstuk van de Lun Yu vraagt Chu Lou aan Confucius wat hij het eerst doen ou als de Prins van Mei hem hoofd van de regeering maakte.

Confucius antwoordt hem: „Ik zou beginnen met de menschen en de dingen bij hun namen te noemen, dat wil zeggen met de passende aanduidingen, ik zou voor een correcte terminologie zorgen.

Chu Lou vraagt daarop: Zoudt u dat werkelijk het eerst doen? Ontwijkt u de vraag niet? Waarom zoudt u dat doen?

En Confucius zegt: Hoe weinig bekwaam zijt ge nog. De Edele weifelt als hij iets niet verstaat, hij voelt zich daar niet rustig. Als de terminologie niet juist is, niet past bij de begrippen, dan zullen de regeeringsinstructies niet duidelijk zijn, en als de instructies niet helder zijn en met de begrippen overeenstemmen zullen de werken niet goed gedaan worden en als de werken niet juist worden gedaan zullen de riten en de muziek niet worden geëerd en als de riten en de muziek niet worden geëerd zullen de straffen niet het beöogde doel bereiken, en als de straffen niet onpartijdig en rechtvaardig zijn, zal het volk niet weten hoe voet en hand te verzetten.

Daarom zorgt de Edele voor een juiste terminologie en geeft instructies die helder zijn. Als zijn instructies helder en volledig zijn kunnen ze worden uitgevoerd. De Edele duldt niet dat zijn woorden onoverwogen of vluchtig zijn."

Ik geloof, met Ezra Pound, dat dit belangrijk is en ik geloof ook, dat het dezen tot een verdienste aan te rekenen valt, de aandacht gevestigd te hebben op de beteekenis van Confucius, be-

paaldelijk van diens Wijsgeerige Gesprekken. Hij beweert, dat men, wat wezenlijke cultuur betreft, meer van de Chineezen kan leeren dan van de Grieken. Een stoutmoedige bewering, maar die bij voorbeeld door niemand minder dan Christopher Dawson gedeeld wordt in diens Progress and Religion. Guide to Kulchur is een eigenaardig boek, het bevat niet te verdedigen vooringenomenheden, het geeft nu en dan blijk van een niet geheel volledige kennis, maar zeer veel erin is behartenswaardig. Het kan den indruk maken verward en wat van den hak op den tak geschreven te zijn, het heeft dien indruk, blijkens een critiek, die ik las, reeds gemaakt, maar voor hen die een weinig thuis zijn in de onderwerpen, die Pound behandelt, is het dat niet. Een beschouwing als die over de Ethica Nicomacheia van Aristoteles is ondanks den schijn, het tegendeel van oppervlakkig, ook al vindt men de conclusies van Pound niet juist. In een enkel opzicht echter stelt Ezra Pound teleur, hetzelfde opzicht, waarin Virginia Woolf in Three Guineas teleur stelt.

Hoezeer zij de wezenlijke cultuur liefhebben, hoezeer zij vaststellen, dat voor die cultuur belangloosheid en onbevangenheid vereischten zijn, vereischten die in een door het geld beheerschte maatschappij steeds zeldzamer worden, zij vergeten met nadruk het doel der cultuur te constateeren. En daardoor onthouden zij aan hun betoog de eenheid en de hechtheid, die men er graag in zou gezien hebben, daardoor bezweren zij de gevaren niet, die tot een verwarring van cultuur met civilisatie kan leiden. In een boek van Clive Bell, dat het eerst in 1928 verscheen, en dat nu al in een six penny editie te krijgen is, in Civilisation kan men bemerken wat een cultuur zonder doel worden kan, niet meer dan een verfijnd hedonisme, dat in het bereiken van bepaalde aangename „states of mind" het hoogste ziet.

Het is over dit doel van de cultuur, dat men lezen kan in het fijnzinnige werkje van Professor de Bruyne: Wat is Cultuur?, dat in de serie Schijnwerpers uitkwam en dat ik niet genoeg ter lezing kan aanbevelen. Professor de Bruyne is een philosophieprofessor, die schrijven kan, een zeldzame eigenschap onder de bentgenooten. Bij hem voelt men niet telkens de onweerhoudbare lust om te zeggen: vooruit nu maar; weifel niet langer; zeg het; bij hem, zoowel in zijn grooter, zwaarder, als in dit klein, populair werk, treft men heldere, verstaanbare vaak zelfs poëtische taal. Komt dit wellicht, omdat hij wijsbegeerte en cultuur niet vereenzelvigt, dat hij ook de kunst tot de cultuur rekent en dat hij zulk een geestdriftig bewonderaar van de schoone kunsten en de letteren is?

In ieder geval zegt hij in Wat is Cultuur? ook over de kunst prachtige dingen. Hij laat daar ook zien hoe cultuur, die in zekeren zin supra-nationaal is, juist, waar ze het sterkst leeft, de meeste nationale kenmerken zal vertoonen. Maar vooral is zijn betoog waardevol, waar hij vaststelt, dat ware cultuur gericht zijn moet naar een doel en wat dat doel is. Dat doel kan men aanduiden

met dezelfde termen, die gebruikt worden in de Ta Hio, dat doel is inderdaad het Hoogste Goed. Zoodoende bestaat er geen wezenlijke cultuur, in den hoogsten zin, dan een religieuse, iets wat Ezra Pound wel ergens in zijn Guide to Kulchur toegeeft, maar elders al te zeer uit het oog verliest. Cultuur en Godsdienst hooren bij elkaar. Wie daar nog niet van overtuigd mocht zijn, leze The Making of Europe door Christopher Dawson, waarvan onlangs een uitnemende vertaling van Dr. A. Cuypers verscheen bij de Uitgeversmaatschappij De Spieghel, maar waarvan een bespreking buiten het bestek van dit artikel valt.

Ezra Pound: Guide to Kulchur. Faber & Faber, Russell Square, Londen.
Virginia Woolf: Three Guineas. The Hogarth Press. Tavistock Square, Londen.
Prof. Dr. de Bruyne: Wat is Cultuur? Uitgeverij Het Spectrum, Utrecht.

Boekenschouw

ENGELMAN (Jan) OM DE DOOIE DOOD NIET OF JAN KLAASSEN KOMT NAAR HUIS. (63) De Gemeenschap, Bilthoven. 1938.

„De Gemeenschap" gaf den text uit van het Delftsche lustrumspel, dat Jan Engelman schreef, waarvoor Henk Badings de muziek componeerde, dat Paul Storm regisseerde en waarvan Chaja Goldstein de choreografie verzorgde. De text is slechts èen der elementen uit een harmonisch bedoeld geheel en daarom heeft het weinig zin dezen afzonderlijk te beoordeelen. Toonelmatig beantwoordt deze kleurige, wisselende personen- en tafreelenrijke Jan-Klaassen-ensceneering wel aan zijn doel, namelijk een massa-opvoering in open lucht. De wetten hiervoor zijn natuurlijk geheel anders dan voor een gewoon binnenmuursch tooneelspel. De schrijver heeft wel bedoeld een fleurige voorstelling te geven van het menschenleven met zijn vreugde en zijn leed, zijn nuchtere alledaagschheid en zijn poëzie, zijn goed en zijn kwaad, een carnavals-optocht ongeveer, symbolizeerend de wezenlijke levensmomenten.

BEUSEKOM (Mr. E. van, e.a.) MOEDERS UIT ONS VORSTENHUIS. Geïllustreerd. (281) Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Verschillende auteurs vertellen de levensgeschiedenissen der Moeders uit ons Vorstenhuis, en wel van die, welke directen invloed op de geschiedenis van ons land hebben geoefend.

Wetenschappelijke beteekenis hebben de biographieën niet, ze zijn populair geschreven; maar ze vormen toch wel belangwekkende lectuur voor wie iets meer wenscht te weten van enkele leden van ons vorstenhuis.

JACQUES (J. J.) DOOR MOOI EUROPA. (98) *f* 0.75 en *f* 1.25. Zwagers, Rotterdam.

Eenige schetsen en reisindrukken van Zwitserland en Noord-Italië, versierd met foto's.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

COURTAVEL (Jean) LE VICAIRE DE GENNEVILLIERS. 18 frs. Sorlot, Paris. 1938.

Jean Courtavel schrijft romans om zijn ideeën te dienen, sociale romans. Le Vicaire de Gennevilliers, dat zich aangenaam laat lezen, is een roman van handeling, de roman van de godsdienstige en sociale daad, die zich bij voortduring aan de huidige, politieke actie tegenoverstellen. In een hoekje van de Parijsche banlieue heeft een kapelaan een centrum van maatschappelijke activiteit gesticht, rond de beweging van de J. O. C. Hij vindt een doodsvijand in een persoon, die de functie van factotum op een naburige fabriek verricht. Anderzijds is een ingenieur van die fabriek een zijner beste vrienden. Wat den patroon betreft, Le Marchano, hij is een uitnemend type van den industrie-leider van onzen tijd. Welwillend gezind jegens onzen kapelaan, zou hij zeker diens initiatief niet veronachtzaamd hebben, als zijn autoritaire zin zich de moeite getroost had er grondig van kennis te nemen. Nu voert zijn goede wil hem menigmaal tot slechts ontoereikende besluiten.

Slecht begrepen door de vertegenwoordigers van het kapitalisme, vindt de kapelaan vanzelfsprekend ook de communisten tegenover zich. Misschien zou de roman in kracht gewonnen hebben, wanneer Jean Courtavel ons aan den drager van het christelijk ideaal een of meerdere communisten, als even waarachtige dienaren van het andere, tegengestelde ideaal, had tegenovergesteld.

Nu vergenoegt hij zich te veel met ons het berekende, listige „spel van achter de schermen" van vele kerkvijanden te belichten. En hierin toont de schrijver, die geen ander is dan de bekwame hoofdredacteur van „Le petit Démocrate", Robert Cornilleau, zich een waar meester.

Een coalitie van extremistische elementen spant ten slotte een strik aan het financieel beheer dat de kapelaan ten gunste der werklieden voert en hij ontsnapt slechts aan het gevaar dank zij een welhaast direct ingrijpen der Voorzienigheid. Een „Deus ex machina", dien wij in den modernen roman minder gemakkelijk kunnen toelaten en die dezen niet aan geloofwaardigheid doet winnen. Overigens toont de schrijver zich ook wat hard voor sommige zijner figuren.

De lezer, die over deze bezwaren kan heenstappen, zal een genoeglijke lectuur vinden in dezen roman, die ons op uitstekende wijze vertrouwd maakt met de onontkoombare inwerking van bepaalde ideeën op den mensch en met bepaalde troebele levenselementen, daardoor in ons leven gewekt. En daarom beteekent dit boek een getuigenis van een tijd van beroering en ontwrichting. Volwassenen.

Dr. B.

VARENDE (Jean de la) LE CENTAURE DE DIEU. Roman. Grasset, Paris. 1938.

De Normandiër la Varende heeft nog de allures van de oude Vikingen, die Normandië binnenvielen en het zijn naam gaven. Zijn boeken handelen over Normandische kasteelen en Normandische adelgeslachten en zijn wijze van schrijven en voorstellen is die van een ouden houwdegen. Hij is pas kort

als schrijver opgetreden en heeft zich terecht reeds een naam veroverd. Le Centaure de Dieu werd bekroond, een verdiende bekroning, het boek getuigt van een ongewone begaafdheid. Gaston de la Bare is de tweede zoon uit een oud adelshuis. Hij is „né mystique comme il est né cavalier", vandaar de naam „de centaur Gods". Al de misdaden van zijn geslacht drukken op zijn ziel; hij voelt zich geroepen om uit te boeten wat zijn voorvaderen misdreven en zoo kan niets hem ervan afhouden priester te worden. De lokale kleur, de eigenaardige sfeer is voortreffelijk in dit boek. La Varende kent deze adelsfamilies en haar geschiedenis als geen ander en zoowel de fijnere, mystieke kanten van Gaston als de rauwere figuren uit zijn omgeving weet hij te beschrijven met zulk een zekerheid en overtuigende kracht, dat de lezer de geschiedenis als werkelijkheid ondergaat. Het is een ongewoon boek, dat boven de middelmaat uitsteekt en den schrijver onmiddellijk een plaats geeft onder de besten. De eigenaardig verzorgde, archaïstische taal, waarin la Varende zijn roman geschreven heeft, versterkt nog den indruk van waarachtigheid en natuurgetrouwheid. Wegens zijn rauwheid slechts voor volwassen, wetende lezers.

NÉMIROFSKY (Irène) LA PROIE. Albin Michel, Paris. 1938.

Met de latere boeken van Irène Némirofsky wil het niet meer vlotten. Met David Golder bereikte zij ineens een hoogte, die daarna niet meer bereikt werd, noch met L'Affaire Courilof, noch met Jézabel, wel de beste harer latere romans. „La Proie" is de minst gelukkige harer producten, een zwak werk zonder iets dat de vroegere kracht der schrijfster verraadt. Hangt deze neergang wellicht samen met het hopelooze pessimisme der schrijfster? Zij ziet in den mensch niet veel meer dan een insect vol venijn en haar boeken brengen nu juist niet in een blijde stemming. In dezen haar jongsten roman wordt de held de prooi van een wilden, onwaardigen hartstocht, tot zelfmoord hem daarvan moet bevrijden. Haar menschenwereld herinnert eenigszins aan die van Mauriac, maar mist de goddelijke barmhartigheid, die bij dezen schrijver de diepste donkerte doorstraalt. Némirofsky's helden zijn van God en menschen verlaten en zoeken vaak nog een laatsten troost in erotische prikkelingen. Er heerscht in haar wereld geen enkele hoogere wet of sanctie; het blinde, onweerstaanbare instinct misleidt den mensch en voert hem tot onheil en ondergang. In la Proie komen alle minder gunstige aspecten dezer schrijfster naar voren; het is een boek, dat Christen menschen aan de huiveringwekkende heerschappij van Satan herinnert. Streng voorbehouden.

IRÈNE NÉMIROFSKY

DUITSCH

MOLZAHN (Ilse) NYMPHEN UND HIRTEN TANZEN NICHT MEHR. Roman. Rowohlt, Berlin. 1938.

Er is niet uit wijs te worden, met geen mogelijkheid! Het boek is de kreet van een hartstocht die niet beheerscht is, het spel van een fantasie, die zich zelf elke controle weigert.

Er is een ring verloren! Dat is het motief, dat door heel het werk héénspeelt. Duidelijk is ook, dat de verloren ring een symbool is van het zoeken der menschen naar waarachtig, brandend leven, naar fel ervaren werkelijkheid met de vlucht uit de leugen van het dagelijks bestaan. Het is de roep van het onderdrukte gemoed, de schreeuw van het hart om zijn rechten. Het is

tenslotte de mislukte poging om aan een muzikaal motief epische vorm te geven.

Ik meen tenminste, dat de poging mislukt is, al blijft na de lezing respect achter. Hoe bont en onverbonden de verschillende lotgevallen ook door elkaar heenspelen, hoe verloren men ook raakt in die verwarde kluwen van gebeurtenissen en ervaringen, men twijfelt er geen ogenblik aan, dat de dichteres opgezweept wordt door één machtige gevoelservaring, die zich moet uiten, desnoods onverstaanbaar, desnoods wild-onbeheerscht, héénbrekend door de wetten, die menselijke kunst èn beperken èn heilig en mooi ordenen. Dat gevoelsgeweld mòet los, mòet er uit — zij heeft daarvoor de epiek gebruikt, terwijl er geen andere mogelijkheid is om die orkaan van hartstocht op te vangen dan de muziek.

De poging zij gerespecteerd, misschien als typisch nieuw verschijnsel als merkwaardigheid zelfs geaccepteerd, maar het is onmogelijk haar aesthetisch te aanvaarden. Immers een zo dóór en dóór muzikaal motief in een zo absoluut rationeel materiaal als de taal te beitelen, is een verkrachting van de stof. De meest verfijnde lyriek gaat minder ver dan deze roman.

Geschikt voor iedereen.

LAMPE (Friedo) SEPTEMBERGEWITTER. Rowohlt, Berlin. 1938.

Het is duidelijk, dat er in Duitschland heftig naar een nieuw „procédé" in de romankunst gezocht wordt. Er zijn er verschillenden — en Rowohlt is dikwijls hun uitgever — die de platgetreden paden willen verlaten. Ze hebben 't opgegeven naar nieuwe stoffen te zoeken, volgens de oude methode uitgewerkt. Ze willen een werkelijk nieuwe methode, iets héél, héél anders.

Friedo Lampe is er één van. Zijn roman — of hoe men dit werk ook noemen wil — begint met een beschrijving van een ballontocht van drie Engelsen, die gewed hebben dat zij van Osnabrück naar Engeland zullen varen. Boven een stad „stad aan de rivier" raken zij in een onweer.

Dan volgt een verhaal van een reeks gebeurtenissen, die in die stad op die onweersavond zich afspelen.

De schrijver eindigt met een terugkeer naar het begin: de ballon nadert de Engelse kust, nadat ze gelukkig door het onweer is heengekomen.

De reeks gebeurtenissen, waarvan de belangrijkste is de moord op een jonge onderwijzeres, hebben eigenlijk maar héél weinig met elkaar te maken, maar doordat alles in een kleine stad gebeurt, waar alles dichtbij is, hangen ze toch samen, tenminste door de atmosfeer: het is altijd hetzelfde stadje, dezelfde avond, het is familie, het zijn mensen, die elkaar kennen. Alles wordt stuk voor stuk even bekeken, nu dit, dan dat, en dan weer terug. Wil men dit goed aanvoelen, dan vergete men — men excuzere deze eis —, dat het een geschreven roman is en men denke alles in een film te zien. De film begint met een tocht van de ballon, die dan boven de stad in het onweer komt. De inzittenden kijken naar beneden. De filmoperateur brengt 't stadje steeds nader bij, maar hij zorgt dat de toeschouwer steeds blijft voelen, dat hij in 't zelfde milieu is, altijd boven ons hoofd datzelfde onweer, diezelfde namiddag, dezelfde mensen in telkens verschillende omstandigheden, nauwelijks een paar stappen van hun vorige stand verwijderd.

Strak wordt 't milieu gebonden aan verschillende heel scherp getekende détails, die bijna altijd zichtbaar blijven: de papierenvliegers in de lucht, de springplank van 't zwembad, de toren van de kerk, het onweer.

Op 't slot zien wij weer de ballon, met achter zich de stad, nu helemaal verlaten. De stad wordt steeds kleiner en verdwijnt dan geheel.

Een prachtig gestileerd draaiboek! Heel de betekenis van dit werk ontgaat den lezer, wanneer hij er niet alles op zet visioneel te lezen. Doet men dit zeer intensief, dan gaat er van 't werk een zekere bekoring uit, die den lezer tot verder lezen dwingt.

Geschikt voor iedereen.

WEINHEBER (Jozef) O MENSCH GIB ACHT. Ein erbauliches Kalenderbuch für Stadt- und Landleut. Albert Langen/Georg Müller, München. 1937.

Wanneer men dit „Kalenderbuch" vergelijkt met zijn bundel „Späte Krone", dan verwondert men zich. Hier is een heel andere Weinheber aan het woord. Ongetwijfeld, men herkent hem wel: hij is en blijft de man van de fijne vormkunst, hier en daar gaat ongemerkt heel wijd dat grote gemoed open, maar hier is hij bovenal de Wiener. Er wordt geen woord over Weenen gezegd, maar alle gedichten ademen de geest van Weenen. Hij laat zich niet alleen vrijer gaan in de vorm, hij lacht niet alleen meer dan anders, een tikje weemoedig, een tikje lichtzinnig:

„Wer nicht mehr lachen kann,
kann nicht mehr menschlich sein."

Het is niet alleen dat: door alle gedichten speelt fonkelendlicht alles wat hij heeft aan katholiek kultuurbezit, met alle herinneringen en beelden en feesten.

JOZEF WEINHEBER

Weinheber is niet diep religieus, bijna nergens bereikt een gedicht, als hij een katholiek feest bezingt een diepte, waar alleen een godsdienstig gemoed in afdaalt. Soms slechts geraakt hij aan de hoge betekenis der feesten of gebeurtenissen, soms zelfs gaat hij er helemaal langs heen. Op Maria Lichtmis bijv. zingt hij van de sneeuw en de zon. Kerstmis is een humaan feest geworden of het licht van een eeuwige kerstmisdroom. De feesten, die niet zwaar geladen van gevoel zijn, laten hem vrij onverschillig, hun dogmatisch karakter pakt hem niet.

Nog eens zij het gezegd: Weinheber is zo menselijk en dat is zijn beperktheid en zijn kracht. Niet zonder een weemoedige lichte ironie, die op de rand van het scepticisme staat, gaat hij over de wereld heen, maar in scherts en ernst blijft hij de gevoelige mens, edel en zwak tegelijk.

Men gelooft aan diepe ernst en persoonlijke bede, wanneer hij zegt tot Maria:

„Mutter mit dem Kind
Sieh, wie ich klein und ohne
viel Worte vor dir steh.
Gewähre und verschone!
Du trägst ja grosz die Krone
Misericordiae."

DIE KLEINE BÜCHEREI. Albert Langen/Georg Müller, München.

No. 88. Ernst Bacmeister, Erlebnisse der Stille, een reeks wat overgevoelige en dus niet al te diepzinnige gedachten van den bekenden dramaturg Bacmeister, maar die toch om hun rustige, aan de levende natuur aanknopende bezonkenheid de moeite waard zijn om méé-gedacht te worden.

No. 89. Jozef Hofmiller, Von Dichtern, Malern und Wirtshäusern. Het is merkwaardig, hoe deze vergeelde essays nog modern aandoen. Hofmiller is één van degenen, die de tijd waarin zij leven waarachtig zien zooals hij is en daarom in diezelfde tijd gewoonlijk over 't hoofd gezien worden.

No. 90. Carl Oskar Jatho, Melodische Ufer. Jatho blijft zich zelf getrouw, de bijna fanatieke minnaar van de natuur. Hij bewondert, geniet en vereert ze weer vanuit z'n kano, als 't ware het instrument van zijn vreugde.

No. 91. Leopold Weber, Die Nachbarkinder, eine Idylle. Een klein humoristisch epos, licht de Goethe-stijl ironizerend, niet zonder verdienste, maar toch niet rhytmisch sterk genoeg om tot 't einde toe te blijven boeien.

ENGELSCH

HAGGARD (Stephen) NYA. 8/6. Faber and Faber Ltd. - London.

Door de bevredigende wijze waarop het moeilijk te hanteeren onderwerp in den roman is verwerkt, zal „Nya" zeker tot de „outstanding books" van dit jaar behooren.

Het is de geschiedenis van het meisje Nya, de dochter van een Engelsch bestuursambtenaar in Nyasaland. Door het leven in een tropisch klimaat is zij geestelijk ontwikkeld boven haar leeftijd, maar zonder haar kinderlijkheid — zij is bijna veertien jaar — te hebben verloren. Tot voltooiïng van haar opvoeding wordt zij naar Engeland gezonden, waar zij onder de hoede komt van een oom en tante, en een pensionaat gaat bezoeken. Tijdens dit verblijf in Engeland maakt zij, door een toevallige omstandigheid, kennis met een jongeman van zes en twintig jaar. Nog op de grens tusschen kind en vrouw, ontstaat in Nya liefde voor den jongeman; een liefde, die, ongeweten door het meisje zelf, ontwikkelt tot de gevoelens der gelijke van den jongeman. Het is aannemelijk, treffend, — maar volstrekt niet overgevoelig — zooals Haggard deze te vroegtijdige geestelijke ontwikkeling en haar tragiek heeft geschreven. Hij heeft het gezien voor wat het is: niet-alledaagsch maar psychologisch verklaarbaar. Consequent en met fijn gevoel uitgewerkt. Geen oogenblik doet Nya denken aan een geëxalteerd, onsympathiek modern meisje, vroegrijp boven haar jaren. Zij is zichzelf aanvankelijk niet eens bewust van het proces dat zich in haar voltrekt; het is de tragedie van het rijp worden der vrouwelijke gevoelens vóór den normalen leeftijd. Met artistieke intuïtie heeft de schrijver tegenover haar den zes en twintig jarigen Simon Byrne geplaatst. Het is met verbijstering dat hij opmerkt op welke wijze het kennisje zich aan hem hecht; grooter nog wordt die verbijstering wanneer hij zich moet bekennen dat ook in hem, langzamerhand en onweerstaanbaar, liefde ontstaat voor Nya. De liefde zooals een man die voelt voor een vrouw, die zijn gelijke is. Hij realiseert zich het eigenlijk absurde der situatie, het niet geoorloofde daarvan, want Nya is lichamelijk uiteraard nog niet volwassen; maar hij gevoelt zich niet in staat zijn eigen liefde voor het meisje te onderdrukken. Dan volgt hij den eenigen weg, die voor hem open is; hij zelf maakt Nya aard en beteekenis bewust van wat zich in haar heeft voltrokken, en doet haar begrijpen dat het voor beiden noodzakelijk is, dat hij voor minstens vier of vijf jaar uit haar leven verdwijnt. Wanneer Nya volwassen is, zullen zij elkander opnieuw ontmoeten om een besluit te nemen.

Daarmee eindigt de auteur; de toekomst blijft onbekend. Dat is zijn zaak niet; hij heeft verbeeld de tragedie van een te vroege liefde, die nog in geen jaren kon worden vervuld, maar die daarbij toch bekoorlijk is door haar intensiteit; een vreemde wisseling van kinderlijkheid en vrouwelijkheid. Subtiel tot uitdrukking gebracht; zuiver, en vrij van hartstocht.

JACOB (Rosamond) THE TROUBLED HOUSE. (271) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd. - London.

De Iersche schrijfster Rosamond Jacob heeft een roman geschreven, spelend in 1920-21, de „Black and Tan" periode, waarin de felste strijd werd gestreden tusschen Ieren en Britten. Zij toont daarin het verscheurde huiselijk geluk in

een Dublinsche middenstandsfamilie, door de felheid waarmee de huisgenooten verschillende politieke overtuigingen belijden. De vader steunt het Britsche gezag, een der zoons is een pacifist, een ander een actief lid der rebellen organisatie. De moeder is een neutraal toeschouwster, zij is vòòr alles de moeder en echtgenoote; door haar oogen worden de gebeurtenissen gezien en leert de lezer die kennen. De bloedige feiten dier dagen voegen zich samen tot een triesten achtergrond. De roman is interessant door het beeld dat hij geeft van den Ierschen opstand. De schrijfster is vooral geïnteresseerd in de motieven, die het optreden van haar personen ten grondslag liggen; als onopzettelijk blijken uit hun optreden en gesprekken de diepere oorzaken, de verhoudingen en de idealen van den opstand. Het verhaal is daarbij innig menschelijk en ontroerend, wijl het de moeder en echtgenoote is, die het vertelt: de tragiek van een familie, in zich verdeeld.

Het al te harde, soms stuitende, maar begrijpelijke realisme, dat het werk van zooveel Iersche auteurs kenmerkt, wanneer zij het lijden van hun volk verbeelden, ontbreekt den roman van Rosamond Jacob. Waaruit blijkt dat zij zich volkomen heeft weten te vereenzelvigen met de persoon van de veronderstelde vertelster.

FLAHERTY (Robert) THE CAPTAIN'S CHAIR. (315) 7/6. Hodder & Stoughton Ltd. - London.

Het is uit de ervaringen van jarenlange exploraties in het noordelijk deel van Labrador en langs de kusten van de Hudsons Baai dat Robert Flaherty „The Captain's Chair", — een eersteling — heeft geschreven. Aanvankelijk zijn het eerder feilen, die bij het lezen opvallen dan kwaliteiten. De roman is los van constructie, in de beschrijvingen is weinig variatie en de karakters zijn geen van allen volledig ontwikkeld. Maar een voortgezette lezing overtuigt dat meerdere feilen maar oogenschijnlijk zijn. De ijzige verlatenheid van het sub-arctisch gebied is geen decor voor een spannende romanintrigue. Echter blijkt toch dat al het los verhaalde van een sterke intensiteit is: het leven op de verschillende posten der Hudson's Bay Company, de dagenlange sledetochten, met bijna bovenmenschelijke inspanning, door de poolstreken, de scheepsreizen over een zee, mistig, gevaarlijk gemaakt door ijsbergen en stormen, en vooral de laatste reis van kapitein Grant, die eens per jaar alle factorijen langs ging om die te proviandeeren. Flaherty heeft het menschelijk leven weergegeven, beleefd onder de meest moeilijke omstandigheden, welke de natuur kon scheppen. Die natuur met haar ontzagwekkende verschrikkingen is een hoofdfiguur in het boek; in die natuur domineert de Eskimo. De incidenten, verteld in sobere bewoordingen, zijn als het ware gehouwen uit de harde rots van het Noorden. In de beschrijvingen kon niet veel variatie zijn; de natuur is daartoe te monotoon en afstootend. Maar juist het steeds voelbare daarvan maakt indruk. En een zekere climax wordt toch nog bereikt in het verhaal der laatste tragische dagen van kapitein Grant, al had men deze figuur gaarne wat intiemer leeren kennen. Iets meer bezielende fantasie had de roman op een hooger plan kunnen brengen; wat deze thans daaraan bezit heeft het verhaalde toch reeds zijn eigen poëzie verleend.

WILLIAMSON (O. S. C., edited by Father Claude) GREAT CATHOLICS. (571) 10/6. Nicholson and Watson - London.

„Great Catholics" is een bundel biographieën van heiligen, dichters, diplomaten, philosophen, mystici, wetenschappelijke en sociale werkers; een vrij willekeurige keuze, maar allen groote Katholieken. Mannen en vrouwen, die hun inspiratie hebben gepuurd uit het Catholicisme, en een werk, een idée of een voorbeeld hebben nagelaten. De lijst is wel varieërend: St. Paulus, Hildebrand, St. Ignatius, John Dryden, John Lingard, Newman, Aubrey Beardsley, Leo XIII, Chesterton, om maar enkele namen te noemen. Het klinkt paradoxaal in een tijd van overproductie, maar boeken als deze worden er te weinig geschreven. Hieruit blijkt dat heldenfiguren maar al te vaak vervagen en hun grootheid verdwijnt in een leegte, terwijl het spiritueele leven zijn vervullende

kracht behoudt, en de heiligen blijven. De veelzijdigheid en de diepte der Katholieke gedachte spreken overtuigend uit deze biographieën. Belangrijk is het boek ook wegens de wijze waarop daarin biographie is geschreven. Geen opsomming van feiten en data; maar het naspeuren van motieven, het belichten der groote gedachte van een leven, en haar uitwerking. Het is interessant na te gaan hoe ieder der medewerkers daarin weer variatie heeft gebracht. In de keuze dier medewerkers is de samensteller gelukkig geweest; voortreffelijke essays zijn vooral die over St. Paulus door C. Martindale S.J., over St. Ignatius door Goodier S.J., over Lingard door Christopher Hollis, over Newman door Shane Leslie, over Gerard Manley Hopkins door D'Arcy S.J. en over Chesterton door Ronald Knox.

Een boek dat ten zeerste moet worden aanbevolen.

BOYD (Martin) NIGHT OF THE PARTY. (319) 7/6. J. M. Dent and Sons Ltd. - London.

Een der indrukken na het lezen van „Night of the Party" is, dat Boyd van zijn materie beter een tooneelstuk had kunnen maken: voor een roman zijn de dialogen veel te talrijk. Wat hij nu biedt is vleesch noch visch. Als roman is het boek in elk geval een mislukking. Ook al om de onbevredigende wijze waarop de hoofdfiguur is uitgebeeld. Dat is de schilder Gavin, een genie — al hebben wij daarvoor slechts zijn eigen overtuiging en het oordeel van zijn vrienden — wien het koud laat wat hij is en hoe hij handelt, mits hij zijn talent maar vrij kan uitleven. Boyd zelf mist hier echter de gouden gave van dezen schilder een waarlijk grootsche, heroïsche figuur te maken; hij suggereert ons een getourmenteerden geest, die zich echter uitsluitend blijkt te uiten in laf en slap egöisme en leelijke avontuurtjes.

Het is niet fair — en ook geen realiteit — alle ruime levensaanvaarding te schenken aan de immoreele figuren in dezen roman, en de deugd, het fatsoen en de levensernst te personifiëeren in de onmogelijke, tijd-vreemde Ella, een burgerlijk-Puriteinsche, die een halve eeuw te laat geboren is. Heel inconsequent geeft zij toch plotseling alle moraal prijs wanneer haar liefde wordt bedreigd. Erger nog is dat een moeder haar dochter aan schande prijsgeeft, terwille van compositie en coloriet van een schilderij.

Neen, dit werk van Boyd is moreel en artistiek een mislukking. Streng voorbehouden.

CRUSE (Amy) AFTER THE VICTORIANS. (264) 10/6. George Allen & Unwin Ltd. - London.

Evenals in haar beide vorige werken „The Englisman and His Books in the Early Nineteenth Century" en „The Victorians and their Books" wordt ook in „After the Victorians" de litteratuur bezien vanuit het standpunt van den lezer. „After the Victorians" begint met 1887 — met dit jaar sloot het vorige werk — en eindigt ongeveer 1914. Eigenlijk kan van litteratuur niet gesproken worden; Mrs Cruse bespreekt talrijke boeken, die in geen litteratuur overzicht genoemd worden, maar die in hun tijd opgang onder het publiek maakten. De wijze waarop de schrijfster de boekenwereld heeft behandeld, gaf haar gelegenheid tot het bespreken van allerlei ideëen en stroomingen, welke destijds het publiek interesseerden en beroerden, zooals het feminisme, en die hun weerklank vonden in boek en tijdschrift. Over het algemeen heeft zij zich bevredigend van haar taak gekweten. Te moeilijker was deze, daar sedert het begin dezer eeuw de boekenproductie zoo enorm is toegenomen, bepaalde onderscheidingen, waardoor de lezers in klassen konden worden verdeeld, gingen verdwijnen en meer en meer een individueele smaak ging overheerschen. Ofschoon later ook weer de invloed van massasuggestie voelbaar werd. Het boek is geschreven in prettigen, lichten causerietoon, het vertelt van allerlei soorten lezers, van boeken, die opgang maakten of aanleiding gaven tot heftige gedachtenwisselingen, van verschillende maatschappelijke toestanden. Wel misten we in het hoofdstuk „Books and Religion" een bespreking van Newman, die hier toch zeker op haar plaats ware geweest. Overigens een interessant werk dat belangstellenden in het Engelsche boek kan worden aanbevolen.

I. Het kostbaarste stuk papier ter wereld.

In 1930 had de Engelsche geleerde onderzoeker Grenfell uit Egypte een aantal papyrusbladen meegebracht voor de John Rylands-bibliotheek te Manchester. De bewerking en het onderzoek dezer papyri duurde lang en men is er nog niet mee gereed. In 1935 vond de papyroloog Roberts een stukje papyrus van 9 bij 6 cm. grootte, een onoogelijk, versleten vod, dat misschien het waardevolste stuk papier ter wereld is. Er staan namelijk op beide zijden van het papyrusstuk verzen uit het Joannesevangelie, en wel uit het lijdensbericht. (Papyrus is een plant, uit welker merg de bladen bereid werden, waarop men schreef. Zij groeide vooral in Egypte en onze naam papier komt er vandaan). De letters en schrijfwijze bewezen, dat dit stuk papyrus met zijn inhoud uit het begin der tweede eeuw stamt; sommigen nemen zelfs aan dat het blad dateert uit het einde der eerste eeuw, ongeveer tusschen 90 en 100 na Christus. Kort na het jaar 100 waren er dus reeds afschriften van het Joannesevangelie in Egypte. Het is het oudste Christelijke handschrift dat er bestaat. Men wist zelfs niet, dat er toen reeds Christenen in Egypte waren. Alle critici, die beweerden dat het Joannesevangelie uit het midden der tweede eeuw stamt, zijn erdoor weerlegd. Dit afschrift is reeds 10, 20 jaar na het ontstaan van het evangelie vervaardigd. De oudste evangelie-handschriften, die te Rome en te Londen (vroeger te Leningrad) berusten, dateeren uit de vierde eeuw en zijn van perkament. Men heeft slechts papyrusfragmenten, zooals dit, uit vroeger tijd.

II. Wij geven hieronder, uit het Nieuwsblad van den Boekhandel, een statistiek van de boekenproductie der wereld over de jaren 1935 en 1936.

	1935	1936	
Bulgarije	2269	2386	+ 161
Denemarken	3243	3541	+ 298
Duitschland	32212	32654	+ 442
Frankrijk	16201	20255	+ 4054
Groot Brittannië	16110	16572	+ 462
Hongarije	3246	3392	+ 146
Italië	11502	10979	— 523
Japan	39050	42570	+ 3520
Nederland	8028	8007	— 21
Roemenië	5924	6430	+ 506
Rusland	42698	43348	+ 650
Tsjechoslowakije	9218	11676	+ 2249
Vereenigde Staten . . .	8766	10436	+ 1670
IJsland	267	311	+ 44
Zweden	2869	2886	+ 17
Zwitserland	1952	1979	+ 27

III. Op het eind der vorige eeuw stelde Jules Huret een enquête in omtrent de verschillende litteraire scholen en richtingen, bijzonder over den stand van het Naturalisme. Paul Alexis, een vurig naturalist en leerling van Zola, zond daarop in overmatigen ijver aan den enquête-insteller een

telegram van den volgenden inhoud: „Naturalisme pas mort; lettre suit."

IV. De Fransche schrijfster Marie Gasquet kwam op een wandeling langs een Maria-kapelletje, waarin een Mariabeeld stond en daarvòor wat verflenste bloemen. Er kwam juist een herder voorbij en de wandelaarster vroeg:

— Onder welken naam wordt hier de Moeder Gods vereerd? Zij dacht aan: Onze Lieve Vrouw van goeden Raad, O. L. Vr. van den Vrede, O. L. Vr. van altijddurenden Bijstand etc.

— Chez nous, antwoordde de snuggere herder, c'est Notre-Dame de tout un peu.

V. Duitschland is het land der organisatie. Er is onlangs georganiseerd een „Verkehrsunfallverhütungsaktion".

VI. De Engelsche National Central Library leent boeken van en aan andere landen. Het laatste jaar werden er aan twintig en van vijftien landen boeken geleend. Duitschland leende aan Engeland de meeste boeken, 151, die in Engeland niet waren op te sporen. Dan komt Nederland, dat 15 boeken aan Engeland leende. De reden, waarom Duitschland zooveel boeken leenen kon, is de prachtige organisatie der staatsbibliotheek te Berlijn, die een cataloog bezit, waarin ook de boeken der grootere bibliotheken van geheel Duitschland staan aangegeven. Soms kon Duitschland een boek leenen, dat niet te vinden was in het land waar het was uitgegeven.

BROM (Gerard) VAN DE DAKEN. (179) Thijmfonds, Den Haag. 1938.

Een verzameling redevoeringen en toespraken tusschen 1925 en '37, door Prof. Brom op verschillende tijden en bij verschillende gelegenheden gehouden. Ook de oudere verloren niets van haar actualiteit. Brom is altijd de moeite waard en belangwekkend, al is zijn gedachtengang soms wat gecompliceerd. Hij is een fijnzinnig spreker en toch komen deze toespraken bij lezing nog beter tot haar recht, daar zij herlezen en overdacht kunnen worden. Ik weet niet aan welke dezer veertien voordrachten de voorkeur te geven; overal is een geest aan het woord, die diepte aan scherpte, vroomheid aan overtuiging paart. Minder apologetisch dan „Areopaag" is deze bundel meer getuigend, meer bestemd voor geloofsgenooten. Wat deze bonte rij toespraken verbindt, zegt het Voorwoord terecht, is het godsdienstig beginsel. Brom heeft altijd een groote groep vereerders en bewonderaars behouden en dit boek zal die groep ongetwijfeld nog versterken.

HELMER C. S. S. R. (H.) ER IS NOG VEEL TE DOEN..... (280) *f* 2.90 en *f* 3.50. Malmberg, 's Hertogenbosch.

Dat een opvoedkundig boek iets nieuws geeft in dezen tijd van al te overvloedigen wasdom op paedagogisch gebied, lijkt bijna ongeloof lijk. Maar toch is dat hier werkelijk het geval. Pater Helmer heeft over godsdienstige opvoeding, nieuwe, frissche gedachten; hij wijst op fouten, zoo oud, dat ze niet meer als fouten gevoeld werden. Hij wijst op misvattingen en tekorten, b.v. betreffende offertjes brengen, kindermis, schoolbiecht, gebeden opzeggen, — en hij vertelt er meteen bij hoe het wel kan en moet. Zonder eenige schoolsche pedanterie — direct en levendig.

Een prachtboek voor ouders, onderwijzers en zielzorgers.

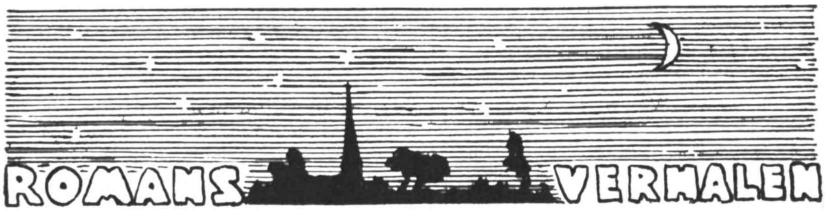

BOER (J. W. de) VROUWEN EN VRIENDEN. (220) ***f*** **2.90 en** ***f*** **3.90. Brusse, Rotterdam. 1938.**

J. W. de Boer was een bijna vergeten schrijver van enkele zeer persoonlijke romans, tot hij plotseling weer met „Vrouwen en Vrienden" te voorschijn treedt. Een eigenaardig en raadselachtig boek! De Boer verstaat het handwerk; zijn wijze van schrijven en ensceneeren is voortreffelijk, maar hij doet te geheimzinnig en hult zijn verhaal in een nevel van raadselachtigheid, die onwaarschijnlijkheid wordt en daardoor verliest hij zijn geloofwaardigheid. Hij brengt in een fantastisch havenstadje, „Port-Mémoyre", een zeer heterogeen gezelschap bij elkaar, geeft het zelfs een Chineezenwijk en laat zijn volkje een allerwonderlijkst leven leiden. Er landt een gezelschap Graalmeisjes, er vertoeft een diplomaat, een internationale spionne, er wordt gesproken over de allernieuwste gebeurtenissen, het „avondmaal" wordt er op wonderlijke wijze gevierd, kortom, men stort al lezende van de eene verwondering in de andere. Toch is de wijze, waarop de auteur deze vrienden en vrouwen, het zusterdrietal en Ilianka, beschrijft, uitstekend; het zijn bloedwarme menschen, die ademen uit menschenlongen. Maar de schrijver gaat zoo grillig en fantastisch te werk, dat het geheel bijna een harlekinade wordt. Meer evenwicht zou het boek tot een goeden roman gemaakt hebben; nu blijft het een fantastisch spel, dat wel geen lezer bevredigen zal. Volwassen lezers kunnen het merkwaardige boek zien te ontraadselen.

TOUSSEUL (Jean) DE MEIDOORN. Vert. door Marie W. Vos. (257) ***f*** **1.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1938.**

De Waalsche schrijver Jean Tousseul heeft zijn geboortestreek, een Maasstadje ergens beneden Luik, gezien in het verleden, een kleine tweehonderd jaar terug, in een tijd, toen er vrede heerschte, en hij heeft in dien tijd en die omgeving de idylle geplaatst, die den inhoud van dit boek uitmaakt. Het is een uiterst fijn en gevoelig verhaal, gesponnen met den zijden draad eener poëtische verbeelding. In het Maasstadje Condroz woont dokter Nalamont met zijn vrouw Françoise en hun nichtje Marie Bassenge. In hun schaduw leeft de wonderlijke kruidenmenger Servais Jacqueminet en om deze hoofdfiguren groepeeren zich de verdere in het verhaal betrokkenen. Er hangt door heel het boek als een geur van lavendel; de sfeer van een oude familiekroniek is wondergoed vastgehouden. Het is alles van een zuivere, piëteitvolle menschelijkheid, of oude, eerbiedwaardige herinneringen dit boek hebben samengesteld. Hoe de oversensiebele Marie Bassenge van haar angsttoestanden bevrijd wordt, hoe zij langzamerhand overweldigd wordt door de liefde voor den eigenzinnigen jongen tuinman en hoe beiden elkaar eindelijk vinden, dit is de hoofddraad die door het boek loopt. Alle gebeurtenissen en gewaarwordingen daar omheen zijn met overgevoelige hand in dit sprookjesachtige boek vastgelegd, dat door Marie W. Vos zorgvuldig vertaald werd. Volwassen lezers.

LANIA (Leo) GRENZEN. Uit het Duitsch vert. (361) ***f*** **2.75 en** ***f*** **3.50. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam. 1938.**

Boeken als dit worden bij voorkeur door Joden geschreven. Het zijn boeken zonder nationaliteit, zonder een bepaalde landskleur, zonder volkskarakter, boeken die in elke taal kunnen geschreven zijn. Zij behandelen

uiterst actueele onderwerpen, spelen in hoofdsteden en overal, waar de groote wereld verschijnt, bekommeren zich weinig om moraal of levenswetten en maken den indruk, dat hun auteur achter alle coulissen gekeken heeft en alle menschengeheimen en -bedoelingen kent. Iets dergelijks is het boek „Grenzen" van Leo Lania. Het boeit en is handig in elkaar gezet. Maar zijn cosmopolitisme, zijn onafhankelijkheid en ongebonden-zijn, zijn gemis van een bepaald karakter, zijn ontkennen van elke geldende wet of macht maakt het tot een boek uit Niemandsland, tòt een Jodenboek in den kwaden zin. Toch is er veel goeds van te zeggen: de auteur is thuis in deze internationale kringen en verhoudingen, hij weet hoe het in samenzweerdersmilieu's toegaat, doorschouwt communisten en fascisten, is op zijn gemak bij millionnairs en ministers en schrijft er aannemelijk over. Maar een boek moet evenals een mensch ergens thuishooren; dit is te Ahasverusachtig, tenminste voor mijn smaak. In erotische dingen gaat het erg onverbloemd en openhartig toe. Daarom voorbehoud.

MOLNàR (Frans) DE JONGENS VAN DE PALSTRAAT. Uit het Hongaarsch. (263) *f* 2.— en *f* 2.75. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam, 1938.

De jongensromantiek viert in dit boek hoogtij. Het is, op jongensschaal, een oorlogsboek; het verhaalt den oorlog tusschen twee legers, twee vijandelijke machten, die gevormd worden door aan beide zijden een groep schooljongens, die in optima forma een leger met bevelhebbers, met vestingen en bewapening samenstellen. De vrees voor het soldaatje-spelen zal misschien een of ander afschrikken het boek aan jongens te geven; toch lijkt mij die vrees overbodig. Het boek is te gezond en natuurlijk, te fijnzinnig en menschelijk om een verkeerden invloed te hebben. Molnàr schijnt uit zijn jeugdherinneringen geput te hebben, toen hij het schreef. Het is wel allereerst een jongensboek, doch ook volwassenen kunnen het genieten, al is er niet veel werk gemaakt van fijnere jongenspsychologie en wordt er meer gestreefd naar romantiek dan naar realisme. Molnàr heeft ongetwijfeld paedagogische bedoelingen gehad met dit werk; de meeste dezer jongens zijn geidealizeerd en modellen van eergevoel en dapperheid. Maar het blijven toch werkelijke jongens en het avontuur, dat zij beleven, is zoo gevoelig en fijnzinnig verteld, dat wij het boek iedereen aanbevelen.

SAYERS (Dorothy) COLLEGE ZONDER MANNEN. Geaut. vert. uit het Engelsch door D. O. (416) *f* 2.75 en *f* 3.25. Pax, Den Haag.

Het eerste boek, in het Nederlandsch vertaald, van de begaafde schrijfster, die een nieuw soort detective-roman heeft uitgevonden. De opsporing van de misdadigster wordt ingeweven in een beschrijving van een Engelsch College met vrouwelijke professoren en vrouwelijke studenten. De misdaad wordt zoozeer op den achtergrond geschoven, dat er niet eens een moord gepleegd wordt. Het college wordt alleen op stelten gezet door allerlei dwaze handelingen van een vrouw, die wraak wil nemen op het vrouwelijk intellect, dat mannen hun brood ontrooft. De gewichtig-diepzinnige of pseudo-diepzinnige gesprekken maken het verhaal wel eens langdradig, maar over het algemeen is het een zeer interessant experiment. Voor volwassenen.

EYSSELSTEYN (Ben van) VEERTIG JAREN. De Geschiedenis van een Familie. (365) *f* 3.90. Geillustreerd. Callenbach, Nijkerk.

„Dit boek is het uitgewerkte scenario, waarnaar ter gelegenheid van het 40-jarig Regeeringsjubileum van Koningin Wilhelmina de Nationale Film 1898 „Veertig Jaren" vervaardigd werd onder productie-leiding van Guus E. Ostwalt en onder regie van Edmond F. Gréville. ..... Het ontwerp van den schrijver van dit boek werd bekroond, terwijl tevens met goedvinden der schrijfster gebruik werd gemaakt van eenige motieven uit het ontwerp-scenario van Mevr. Jo van Ammers-Küller."

Deze inleidende verklaring zegt genoeg over inhoud en strekking van dit boek. Het is, in romanvorm ongeveer, de weergave van de gelegenheids-

film „Veertig Jaren". Litteratuur moet men hier natuurlijk niet zoeken. Er moest een vorm worden gezocht, waarin op ongedwongen wijze bijeengebracht kon worden wat er in deze veertig jaren in Nederland belangrijks is voorgevallen. De schrijver heeft dit met groote handigheid klaargespeeld. Wellicht is de kleine burgerij en de boeren- en arbeidersstand wat verwaarloosd en domineert te uitsluitend de voorname burgerstand. Maar de algemeene aspecten van Nederland tijdens de vier laatste decennia komen toch even ter sprake, vooral de technische nieuwigheden en de gebeurtenissen van het Oranjehuis. De optimistische feesttoon blijft ten einde toe gehandhaafd. Er zijn natuurlijk allerlei desiderata die in het werk ontbreken, maar .... aanvaarden we zonder al te veel critiek het boek van Ben van Eysselsteyn.

MARSHALL (Edison) DE BERG DER EDELE GESTEENTEN. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Deze schrijver heeft een bijzondere reputatie op het gebied van avontuurlijke romans, welke zich in alle deelen der wereld afspelen. Hij verstaat de kunst een plaatselijke sfeer te scheppen, waarin zich allerlei spannende gebeurtenissen ontwikkelen. In dit verhaal gaat het om een jade-mijn in China, waarvan een Amerikaansch jong meisje de eigenaresse is. Zij alleen weet de plaats, waar dit kostbare gesteente te vinden is in het rijk van Prins Kiang, die van de mijn gehoord heeft en haar niet ongestoord haar gang laat gaan als zij haar eigendom in bezit wil gaan nemen. Chineesche sluwheid en Amerikaansche durf staan tegenover elkander en vormen het gegeven voor dit boek dat aangename ontspanningslectuur biedt voor volwassenen.

GREIG (Maysie) GRIJP HET GELUK. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geaut. vertaling van C. Kroesen. Kruseman, Den Haag.

Wel ja, grijp maar toe naar dat beetje schijngeluk, dat te vinden is in ongeregelde samenleving, in dancings, in mode-shows, en dergelijke! Een huwelijk voor de reclame, dat schijnt heel gewoon te zijn.... maar als er sprake is van uit liefde te trouwen en bij elkander te blijven, dan wil men zich niet binden! Later maakt de schrijfster dan alles weer zoo'n beetje in orde en wordt er toch gehuwd, maar dit heele verhaal zit vol met de onzinnigste, en lichtzinnigste beweringen en situaties zoodat het er niet mee door kan.

LORING (Emilie) DAAR KOMT DE ZON. (221) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door A. Riewerd. Kruseman, Den Haag.

Van deze schrijfster heb ik wel eens een beter boek gelezen, waarin de opzet niet zoo gezocht en ongerijmd was. Want dat een predikants-dochter in een opwelling ineens al hetgeen zij haar korte leven lang geleerd en geloofd heeft over de heiligheid van het huwelijk zoo maar over boord gooit om een schijnhuwelijk te sluiten met een man, die zij pas een half uur gezien heeft om politieke redenen, dat is vrijwel onaannemelijk. Verder is het een vrij onderhoudende geschiedenis met aardige momenten en groote menschen kunnen het als vacantie-lectuur gebruiken.

AMES (Jennifer) VEELKLEURIGE DROOM. (221) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door Jeanne Kloos-Reyneke van Stuwe. Kruseman, Den Haag.

„Spelen met vuur" zou ook geen slechte titel voor dit boek geweest zijn. De jonge verpleegster, die den beroemden chirurg reeds vanaf haar jeugd liefheeft en heel goed weet, dat zij het gevaar zoekt met bij hem in betrekking te blijven; de dokter, getrouwd met een schatrijk, verwend vrouwtje, dat niets van zijn beroep begrijpt, die ook tot de ontdekking komt dat hij zijn alles in zijn werk waardeerende verpleegster bemint en haar op haar kamer bezoekt, het lijkt allemaal heel onschuldig maar is toch gevaarlijk spel. Door een groot ongeluk van het doktersvrouwtje komen de hartstochten tot bedaren en gaat elk van de drie de situatie beter zien, zoodat ten slotte alles nog in goede banen geleid wordt. Een van die verhalen op het kantje af, die voorbehouden moeten worden.

BRIDGES (Victor) MR. LYNDON ONTSNAPT. (312) *f* 2.25 en *f* 2.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Een goed verteld verhaal over een ontsnapten gevangene, die bovendien nog onschuldig blijkt te zijn, mist zelden zijn aantrekkingskracht: Dit onderwerp maakt ook de bekoring uit van dit boek, waarin de lezer meeleeft met Lyndon in zijn pogingen om weer een achtenswaardig burger te worden. Eer hij het zoo ver brengt, moet hij een bende schurken ontmaskeren, die het hem niet gemakkelijk maken. Een gezellige geschiedenis voor iedereen.

MARTIN (M. Charles) OOG OM OOG. (253) Vertaald door Reggy Sikkens. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

Een geheim speurder wordt door zijn superieuren er op uit gestuurd om in Tomstone het recht te handhaven. Niemand weet met welk doel hij komt en wie hij is. Na veel strijd en gevaren, weet hij het kluwen van onrecht en omkoperij te ontwarren waarna hij alles laat varen en een voorbeeldig echtgenoot wordt. Voor oudere lezers.

SNOW (Ch. H.) KONING GOUD. (207) Vertaling van H. van Suchtelen. „De Combinatie", Rotterdam.

De familie Dorsett is op weg om goud te zoeken. De eenige dochter is een zeer eerzuchtig en heethoofdig meisje, dat als haar vader als een bezetene er op los vecht in extase toeziet. Zonder eenige moraal, hier en daar taai en tegenstrijdig. Alleen voor rijpere lezers.

MANN (E. B.) RECHT ZONDER WET. (205) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van W. Goedkoop Jr. Schoonderbeek, Laren.

Dallas Spain komt van Dodge City over naar een streek waar hij onbekend is, om zijn vader te wreken, die vermoord werd. Na allerlei gevaren en moeilijkheden weet hij den moordenaar te ontmaskeren en met hem af te rekenen. Vlot en spannend geschreven lectuur voor groote menschen.

PRATT (Theodore) DE LAATSTE SLAG. (192) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door H. D. Schouten. Schoonderbeek, Laren.

Dit is het verhaal van een jonge man die zich gaat vestigen op een kleine farm in een vreemd land. Hij krijgt niet alleen van de zijde der bevolking maar ook van die der natuur groote moeilijkheden te overwinnen, tot tenslotte een geweldige orkaan hem zijn levensgeluk brengt. Vacantielectuur voor volwassenen.

TYLER (Esther) HET GEHEIM VAN FARRINGTON KLIF. (226) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. Kleber-Bosdijk. Schoonderbeek, Laren.

Er staat op het heele eiland maar één huis waarin een moord gebeurd. De lezer wordt het geheele boek door in spanning gehouden waar de dader is en of hij ontdekt zal worden. Dit is een detective-verhaal van de goede soort, waarin de ontknooping tot de laatste bladzijde verborgen gehouden wordt.

DELMONT (Joseph) DE VANGST VAN GROOT WILD EN VAN OLIFANTEN. (248) Dupuis, Charleroi.

De schrijver schijnt de grootste Europeesche dierenvanger te zijn die er bestaat en hij vertelt in dit boek zijn verschillende avonturen op zijn tochten door oerwoud en in de dzjungel om zich meester te maken van gevaarlijke dieren die zich slecht laten vangen. Er staan aardige platen tusschen de tekst en het boek is voor liefhebbers geschikte lectuur.

PANHUYS (Anny von) TWEE UIT EEN NEST. (296) *f* 2.25 en *f* 2.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Na haar eerste boeken, waarin Anny von Panhuys te vrijen teugel aan haar fantasie liet en sensatie haar niet vreemd was, geeft zij hier een vlotte,

aardige vertelling over twee meisjes, tweelingen, die in haar prilste jeugd gescheiden worden. Een van haar blijft bij de ouders, die in zorgelijke omstandigheden verkeeren, de andere komt bij een tante, zuster van haar moeder, die voortdurend een stapje hooger klimt op de maatschappelijke ladder. De zusters, moeders, raken in onmin met elkander, zoodat de tweelingen geheel vervreemd van elkander opgroeien. Er volgt dan een aardig gevonden ontknooping, waaruit de hereeniging van de twee meisjes en de verzoening van de moeders voortspruit. Een aangenaam leesbaar boek voor volwassenen.

PANHUYS (Anny von) HET WITTE PAARD. (243) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. uit het Duitsch. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Het geschilderde strijdros van een der vroegere heeren van Dittborn wordt door de maan soms op zoodanige wijze belicht, dat het zich als levend tegen den muur afteekent en aan de bewoners van het oude slot menig onrustig uur bezorgt. De nieuwe gezelschapsdame van de barones ontdekt echter spoedig de ware toedracht der zaak en zorgt door haar huwelijk met den jongen baron voor een „Happy end" van het boek. Ontspanningslectuur van de lichtste soort. Voor iedereen.

HEERKINS (P.) OLA WOLO. Roman van een bruinen slaaf. (220) *f* 1.90. Lecturis, Eindhoven.

Achtergrond van de geschiedenis van Ola Wolo is de strijd tusschen de opperhoofden van Boven- en Beneden Megó op 't eiland Flores.

Ola Wolo wordt door zijn heer, Rani Noemba van Boven-Megó gebruikt om geheime berichten over te brengen en den tegenstander hinderlagen te leggen. Blindelings gehoorzaamt de slaaf aan alle bevelen, daar hij zichzelf ziet als een pijl op den boog van zijn heer, die gaan moet, waarheen hij wordt gericht. Zijn eenige plicht is: tot het uiterste een goede pijl te zijn. Hoe hij deze plicht vervult wordt hierin boeiend beschreven, terwijl ook prachtig is weergegeven de geheele Oostersche sfeer, waarin alles zich afspeelt.

PALMER (Stuart) WIE WIERP DE LASSO? *f* 2.15 en *f* 2.90. Vert. door J. H. Delahaye. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De pogingen om het antwoord te vinden op de vraag, die in den titel is uitgedrukt, hebben een leesbaar verhaal opgeleverd. Om enkele openhartigheden is het niet geschikt voor al te jeugdige lezers.

ROBERTSON (Frank C.) IN VOORTDUREND GEVAAR. *f* 2.25 en *f* 3.25. Vert. door Jan W. A. Kessels. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een jonge cowboy is van pure naastenliefde tot over zijn ooren in een ranchersoorlog geraakt, waarmee hij volstrekt niets te maken heeft. Voor liefhebbers van het genre die niet veeleischend zijn.

GREY (Zane) MET DE KUDDE NOORDWAARTS. *f* 2.50 en *f* 2.90. Vert. door A. D. Baert. Schoonderbeek, Laren.

Een veeboer uit Texas brengt met een tiental drijvers een kudde van bijna zesduizend dieren naar het noorden. Het wordt een maandenlange, ontzaglijke zware tocht door de steppe. Er is iets verfrisschends in die ruige kerels, die een enkele maal zelfs ontroerend van menschelijkheid zijn. Een boek voor iederen volwassene.

HAUCK (Louise Platt) DE KLEINE DOKTERES. *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek, Laren.

Terry Ford, een meisje uit de befaamde „hoogere kringen", van Chicago, krijgt roeping en gaat medicijnen studeeren. Zij is van een door het evenwicht heen geslagen volmaaktheid, die irriteerend werkt. Zij verbeeldt zich met de liefde te hebben afgerekend en wordt natuurlijk toch verliefd.

Voor zij dat zichzelf erkent, wordt er nogal overvloedig geredeneerd. Ofschoon Terry's opvattingen voor een arts rijkelijk naïef zijn, behoeven zij toch eenige correctie. Een aanstellerig boek, dat niemand rijker maakt en volwassenen niet schaadt.

WENTWORTH STONE (Amy) LAAT POLLY HET DOEN. Bewerkt door Willy Pétillon.

BEGBEE (Emma) PEGGY ONTDEKT NIEUWS. Bewerkt door Willy Strijt.

BOYLSTON (Helen Dore) LEERLING-VERPLEEGSTER. Bewerkt door Fenna de Meyier. Hollandia, Baarn.

Drie Amerikaansche boeken voor oudere meisjes. Vlot en levendig geschreven. Het gaat hier en daar wel wat Amerikaansch en vrij toe, maar aardige boeken zijn het. In „Laat Polly het doen" knapt een meisje in jongenscostuum van alles op. „Peggy ontdekt nieuws" is het leuke verhaal van een journaliste en het derde verhaalt van een leerling-verpleegster.

ROBINS (Denise) DE ONBEZONNEN KUS. *f* 2.15 en *f* 2.90. Vert. door Molly van Friezendorp. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De heldin van het boek is een lieftallige juffer met hemelhooge idealen inzake liefde en huwelijkstrouw. Zij „bemint" een man die het met zijn wettige vrouw niet vinden kan. De wettige vrouw heeft op haar beurt een vriend en zoo kan, via een echtscheiding, de ideale combinatie tot stand komen. Deze kiktsch had gerust onvertaald kunnen blijven.

HAUCK (Louise Platt) HET HUWELIJK VAN ROZEMONDE. *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek, Laren.

Het romantische huwelijk van Rozemonde en Jim dreigt te mislukken door de jaloezie van Jim's jongeren broer, een verwenden, grilligen nietsnut, maar op de laatste bladzijde is de idylle weer intact. Geschikte vacantielectuur voor volwassenen.

SARIS (Leni) LICIA ZET DOOR. (195) *f* 1.35. Geillustreerd door Nans van Leeuwen. Meulenhoff, Amsterdam.

Na de plotselinge dood van haar vader neemt Licia, het verwende luxe-poppetje, de zorg op zich van een tweeling. Ze doet veel goed in het huisgezin waar ze als kinderjuffrouw een betrekking heeft en vindt tenslotte ook haar eigen geluk na veel wederwaardigheden. Een goed en aardig boek voor meisjes van 14 jaar en ouder.

GEZELLE (Guido) VLAAMSCHE VOLKSVERTELSELS. Geïllustreerd door Martha van Coppenolle. (31) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

De vijf vertelsels, thans in dit boekje verzameld, lagen verspreid — en vergeten — in jaargangen van „Rond den Heerd" en van „Biekorf".

Gezelle heeft ze het volk afgeluisterd, en ze zoo eenvoudig en naïef oververteld als alleen hij dat kon. De tekst heeft Martha van Coppenolle op gelukkige wijze gëinspireerd tot de teekeningen.

WIBMER-PEDIT (Fanny) DE WEG DER EENZAMEN. (280) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Gerard van den Burgt. „Pax", Den Haag.

Een verhaal uit den tijd der zeventiende eeuwsche heksenprocessen. Het is een allerdroevigste familiegeschiedenis, waarin niets dan miserie en leed, terwijl het eindigt in een tweejarige gevangenschap en de onschuldige veroordeeling en ter doodbrenging van de moeder en twee kinderen. In hoeverre dit alles op werkelijk gebeurde feiten berust is moeilijk te achterhalen. In dit boek schijnt alle leed van dien treurigen tijd bijeengebracht zonder eenige lichtzijde. Daardoor wordt het eenzijdig. Iedereen mag het lezen, maar opwekkende lectuur is het zeer zeker niet.

SINCLAIR (Upton) DE HANDEN INEEN. (400) *f* 1.90 en *f* 2.50. Vertaling van Johan Winkler. De Arbeiderspers, Amsterdam. 1938.

De oorspronkelijke titel van dit boek is „Coöp". De bekende Ameri-

kaansche schrijver geeft hier in romanvorm zijn inzicht in de kwestie: hoe het werkloozen-vraagstuk volgens hem is op te lossen. Of het inderdaad een oplossing is? Sinclair blijft zóó vaag in zijn omschrijving, dat het ondoenlijk is, daarover een oordeel te geven. Er wordt scherpe critiek geoefend op de Amerikaansche regeering en haar steunregelingen. De huwelijks-moraal is verre van Christelijk. Het boek is vlot geschreven maar niet vrij van langdradigheid. Volwassenen kunnen het lezen.

RUTTEN (Felix) DE TOCHT NAAR MORGENLAND. (224) Het Poitersfonds, Eindhoven.

In dit boek wordt de zwerversnatuur der zigeuners beschreven. Het is de geschiedenis van twee jonge zigeunerkinderen, die van hun familie losgeraakt zijn. In hun gedachten en streven leeft een groot verlangen naar een eigen vaderland, vooral de muzikale Milenko heeft dit heel sterk. Als eindelijk de familie de kinderen op het spoor is, sterft Milenko door te groote inspanning bij de redding van een verdrinkend kind. Een boek met weinig handeling maar met goede inhoud, dat geschikt is voor iedereen.

OLSSEN (Karin) LIEFDE IN DE LUCHT. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een verliefd piloot en dito stewardess lijken ons niet bepaald bevorderlijk voor veilig luchtverkeer, wanneer ze van een gehalte zijn als in dezen roman. Als ontspanningslectuur voor volwassenen nog juist te genieten.

LEROY (Madeleine) EVA VEROVERT BIARRITZ. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een erfenis brengt de hardwerkende typiste Eva van Weenen naar de „groote wereld" van Biarritz. Onschuldig amusement, maar niet voor bakvisschen.

MANUEL (Vera) DE VERDWENEN SECRETARESSE. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Op het ministerie van buitenlandsche zaken zijn documenten gestolen. De opheldering van dezen diefstal zal voor normale hersens wel te ingewikkeld zijn. Voor liefhebbers dus.

CHRISTIE (Agatha) HET GEHEIM VAN DE ZEVEN SCHOORSTEENEN. *f* 2.25 en *f* 2.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

„De Zeven Schoorsteenen" is de naam van een oud Engelsch landgoed, waar de draden samenkomen van een knap in elkaar gedraaide politieke intrigue. De geestige dialoog, de kostelijke humor, waarmede sommige leden van de upper ten geteekend zijn, maken dit charmante boek leesbaar voor iedereen, ook voor wie niet ingesteld is op Scotland-Yard-scherpzinnigheid. De vertaler verdient een compliment voor zijn keurig Nederlandsch.

BRAND (Max) ZES GOUDEN ENGELEN. (212) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerff. „De Combinatie", Rotterdam.

Een spannende detective-roman, waarvan, zooals gewoonlijk, de ontknooping weinig voldoening geeft. Het recept is: als de normale hoeveelheid bladzijden volgeschreven is, dan mag de schurk voor den dag komen. Voor volwassenen.

STEIN (Lola) FATALE SCHOONHEID. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van J. Janzen. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Gesuikerde romantiek, verteld in een daarbij passend gezwollen taaltje. Het boek bevat de avonturen van mijnheer Arnulf Udelode, die verdacht wordt zijn vrouw te hebben geworgd. Hij is natuurlijk onschuldig en wordt beloond met de liefde van een knappe jonge dame. Lectuur voor volwassenen, die op het behoud van hun goeden smaak geen prijs stellen.

FISCHER (Dr. F. H.) HET LEVEN ONZER VOOROUDERS. IIde Deel. (497) Van Holkema en Warendorf. Amsterdam. 1938.

Dr. Fischer heeft dit werk van De Roever-Dozy „Het Leven onzer Voorouders" geheel herzien en opnieuw bewerkt, vooral het cultuurhistorische gedeelte. Ook dit tweede deel (het eerste bespraken wij in onzen vorigen jaargang) is voor de grootste helft een nieuw werk van Fischer geworden. Slechts de laatste hoofdstukken (ongeveer eèn derde van het boekdeel), die louter historisch zijn, bleven ongewijzigd. Dr. Fischer betracht een stricte neutraliteit tegenover Protestantisme en Katholicisme en, al zal een Katholiek sommige dingen anders zien, een ontwikkeld Katholiek met onderscheidingsvermogen zal ook dit deel met nut en genoegen doorlezen. Cultuur-historie is noodzakelijk een eenigszins subjectieve wetenschap en Dr. Fischer verricht eigenlijk pioniersarbeid. Daarom maakt het boek ook niet den indruk van een streng gesloten geheel; vele beschouwingen hoeven zoo maar niet voetstoots als volstrekte waarheden aanvaard te worden. Kortom het boek eischt denkende, critische lezers. Daar staat echter tegenover, dat het voortdurend perspectieven opent, nieuwe gezichtspunten biedt, dat het tot nadenken prikkelt. Ieder lezer zal hier dingen vinden, die hem onbekend waren, oordeelen en inzichten, die hem treffen. Misschien had Dr. Fischer goed gedaan met geheel het boek „om te gooien", met de louter historische hoofdstukken te laten vallen en enkel cultuur-historie te geven. Nù doet het boek min of meer tweeslachtig, onsamenhangend aan. De zuiver historische hoofdstukken hooren hier eigenlijk niet meer thuis. Het werk is rijk geillustreerd. Een boek voor ontwikkelde, tot oordeelen bevoegde lezers.

SLEEN (Dr. W. G. N. van der) ZUID AFRIKA. (271) *f* 2.90 en *f* 3.90. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

Dit is een uitvoerig en goed reportagewerk over Zuid-Afrika, zooals het Nederlandsche Boekhuis er verscheidene van Anton Zischka heeft uitgegeven. Dr. van der Sleen heeft een studiereis door de Zuid-Afrikaansche republiek gemaakt en een groot gedeelte van zijn boek is een reisverslag. Dit boek is in staat de geringe kennis, die de doorsnee-Nederlander van de Boerenrepubliek heeft, aan te vullen. Nederlanders zijn de stichters der Kaapkolonie en vormen er nog steeds de kern van. Hier is een stuk Nederland gevestigd, dat zich steeds meer als oorspronkelijk Nederlandsch doet kennen en aan den Engelschen invloed ontworstelt. Dr. van der Sleen schrijft over verleden en heden, over cultuur en toestanden, over taal en gebruiken, over de vele problemen die op een oplossing wachten, op onderhoudende wijze. Over de godsdienstige verhoudingen zegt hij niet veel, ofschoon zijn boek overigens een tamelijk volledig relaas van de Boerenrepubliek geeft. Men zou dit boek een ruime verspreiding toewenschen; het is een uitstekende kennismaking met den vaderlandschen stam in het verre Zuiden.

HöLAAS (Odd) OOK IK BEN AMERIKA. (214) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vert. door Greta Baars-Jelgersma. Bijleveld, Utrecht. 1938.

De Noorsche journalist Odd Hölaas heeft Harlem in New-York en de Zuidelijke Staten der U. S. A. bezocht, meer dan bezocht, hij heeft daar onderzoekingen ingesteld en toen dit boek over het Negervraagstuk geschreven. De houding der Angel-Saksers tegenover de Negers is een wonde plek in de samenleving der U. S. A. Theoretisch en grondwettelijk is de positie der Negers vrij gunstig, maar practisch is zij onwaardig. De feiten, die de schrijver mededeelt, feiten van de laatste jaren, zijn ongelooflijk. Vooral in de katoen-staten van het Zuiden geldt de Neger nog als een eeuwig

minderwaardige naar ras en bloed. Hölaas is een handig en onderhoudend schrijver, die zijn lezer weet te boeien en alles zoo inkleedt, dat zijn boek leest als een spannend verhaal. Hoewel het boek slechts als reportage, als verslag van zijn reizen en onderzoek bedoeld is, voelt men overal het innerlijk verzet van den schrijver tegen de negerverdrukking. Hij wil op zijn wijze bijdragen tot verbetering van het lot der negers, tot erkenning, ook practisch in de samenleving, van hun waardigheid als mensch. Een groot aantal foto's begeleiden het geschrevene. Een boek voor volwassen lezers.

JUHASZ (Andor en Sari) DIT IS GESCHIED IN OOSTENRIJK. Van Serajewo tot Berchtesgaden. Vert. door Frans Schneiders. (165) *f* 1.90 en *f* 2.50. Nederl. Boekhuis, Tilburg.

Het echtpaar Juhasz woont sinds eenigen tijd als journalisten te Weenen. Hier beschrijven zij de gebeurtenissen in Oostenrijk vanaf den moord op den troonopvolger te Serajewo. Veel van wat er sinds dien tijd voorviel, was weer vergeten en wordt hier opnieuw in herinnering gebracht. Hun zienswijze zal menig Nederlandsch lezer eenigszins verbazen. Zij zijn nogal welwillend voor de Nationaal-socialisten en hun oordeel over Dollfuss en Schuschnigg is nogal hard. Men krijgt haast den indruk dat de beide laatsten ontzettend kortzichtig en onverstandig waren, terwijl de Hitlerianen Oostenrijk eigenlijk een weldaad bewezen met het binnen te trekken. Het is mogelijk dat Dollfuss en Schuschnigg zich vergist hebben, maar de voortdurende agitatie en de eindelijke overval der Nazi's wordt hier wel wat erg neutraal, om niet te zeggen lieftallig, geschilderd. Als totaal overzicht der feiten van de laatste 25 jaren is het boek zeker geslaagd, maar men zou de gezindheid der schrijvers nauwkeuriger willen kennen om hun oordeel te kunnen waardeeren.

DE VRIJER-STRUYS (M. J.) DERTIG JAAR DOMINEESCHE. (204) Daamen, Den Haag.

Wat maakt eigenlijk de bekoring uit van dit boek? Litterair heeft het geen pretenties en geen beteekenis. Ook de geesteshoek, van waaruit het geschreven is, het geestesniveau waarop het zich doorgaans beweegt, is niet belangrijk of opvallend. Het staat vol van nietszeggende en belanglooze bijzonderheden. Toch heeft het boek zijn bekoring. En deze moet wel daarin bestaan dat het geschreven is door een volbloed Christen, door iemand die leeft in en uit het kinderlijkste geloof, die alles ziet en beoordeelt en beleeft in christelijke liefde. De schrijfster zegt nergens ook maar eèn woord kwaad van haar evenmensch en heeft slechts bewondering en sympathie voor anderen. Deze kinderlijke, oprechte, door en door Christelijke zin geeft het boek zijn bijzondere waarde. Zij vertelt van haar verblijf als Domineesche te Odijk in het Utrechtsche, te Bloemendaal bij Haarlem, en van het werk van haar man en haar in en om de oude kerk te Amsterdam. Op Katholieken kan de lezing van dit boek bevrijdend en verruimend werken, en tevens beschamend, omdat hier een daadwerkelijk Christendom beleefd wordt van heldhaftige afmetingen. De leer komt nauwelijks ter sprake, maar aldoor wordt het Christelijk liefdegebod in al zijn omvang nageleefd. Een merkwaardig boek, dat slechts belangrijk wordt door den eenvoudigen Christelijken geloofs- en liefdegeest, die het bezielt.

NICOLAS (Joep) WIJ GLAZENIERS...... Met 36 illustraties. (95) Het Spectrum, Utrecht.

De glazenier Joep Nicolas blijkt ook een verrassend goed schrijver te zijn: in een boekje van nog geen honderd bladzijden geeft hij een beknopte geschiedenis der kunst van het glas, bespreekt hij enkele beroemde glasramen en gaat hij den bloei na der glazenierskunst. Interessant voor den leek zijn de technische uiteenzettingen betreffende deze kunst.

Wijl het een kunstenaar is die over zijn eigen kunst schrijft, is zijn werk niet alleen doceerend, maar geeft het ook een visie over het wezen en de idealen der glazenierskunst.

Daardoor niet het minst werd het een belangwekkend boekje, dat tot meer appreciatie kan leiden van een kunst, wier bloei schijnt te gaan herleven.

WICKLAND (Dr. Carl. A.) DERTIG JAREN ONDER DE DOODEN. (610) Vert. door G. Zorab. Boucher, Den Haag.

De Amerikaan Wickland beweert dertig jaar lang krankzinnigen te hebben genezen, door de booze geesten, die hen bezaten, uit te drijven. Dat ging heel eenvoudig. De geest, die het een patient lastig maakte, werd uitgenoodigd tot een bezoek bij een medium — de vrouw van den schrijver. Eenmaal daar binnengeloodst, werd hij met electriciteit behandeld — geesten schijnen daar niet tegen te kunnen — waarna hem aan het „verstand" werd gebracht dat hij niet meer naar den patient terug mocht maar zijn domicilie verder maar moest vestigen in de normale geestenverblijfplaats. Soms moesten wel tien geesten uit één patient verwijderd worden. Zoo'n patient was een compleet geestenpension. Natuurlijk werden de geesten meteen behoorlijk ondervraagd; honderden bladzijden worden we vergast op het gekeuvel tusschen geesten en Mevr. Wickland. Heel interessant. Een der geesten was tijdens zijn leven moordenaar, en deswege opgehangen. Hij opende het gesprek met Mevr. Wickland met de mededeeling dat hij pijn in zijn nek had!

Een dwaas boek, en volstrekt afgekeurd.

SINCLAIR (Upton) HET GEZOND VERSTAND BEN IK. De geschiedenis van Ford, autokoning, idealist en werkgever. Vertaald door W. F. H. ter Brugge. (207) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brusse, Rotterdam.

De titel vertolkt het vlijmend sarcasme waarmee Upton Sinclair het leven van Ford heeft geschreven. Hij ziet hem, en dikwijls niet ten onrechte, als den groot-industrieël, die meedoogenloos menschen hanteert alsof zij machine-onderdeelen zijn. Dergelijke figuren, wier verstandelijke vermogens gewoonlijk eenzijdig ontwikkeld zijn, hebben door de macht, welke zij bezitten en het gebruik dat zij er van maken, iets sinisters over zich. Zoo heeft Sinclair ook Ford gezien. Die visie verscherpt hij nog door, parallel met Ford's leven, het bestaan te beschrijven van een zijner employés en diens familie, — volkomen afhankelijk van den autokoning. Geschikt voor volwassenen, die critisch kunnen lezen.

ZISCHKA (Anton E.) ITALIë. *f* 2.90 en *f* 3.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Zal de overwinning op Abessynië voor Italië zijn, wat de overwinning op Rusland voor Japan was? De schrijver zoekt een antwoord op deze vraag door na te gaan, welke organisatorische en organische krachten werken en wroeten in het huidige Italië, welke economische middelen aan die krachten ten dienste staan. Uitgaande van de geschiedkundige, geografische en sociale factoren geeft hij een interessante kijk op de wording en de toekomst van het fascistisch, imperialistisch Italië. Met zijn synthetischen blik op de vele disparate gegevens verklaart de schrijver, hoe Italië kwam tot kolonisatie; waarom het bij de uitbreiding van de bewapening zijn kracht vooral moest zoeken in een moderne, sterke luchtmacht.

Ofschoon uit het geheele boek zijn sympathie voor het fascistisch regiem ons tegenwaait, mogen we hem toch niet als niet-objectief veroordeelen. Het is een goed geopolitisch werk over het hernieuwde keizerrijk.

SALSMANS (S. J. - Prof. J.) DE BIECHT. (103)

VERSCHUEREN (O. F. M. - L.) HET GEBED. (122) Het Spectrum, Utrecht.

Bovengenoemde twee werkjes zijn uitgekomen in de serie „De Katholieke Kerk"; een complete godsdienstleer en apologie. Zij zijn daarin het 5e en 6e deel. Meer en meer blijkt de voortreffelijkheid dezer uitgave. De boekjes zijn leerstellig, terwijl de uiteenzettingen te volgen zijn door normaal ont-

wikkelden. Vooral in „De Biecht" valt op hoe glashelder verschillende moeilijke en delicate kwesties worden behandeld.

Volkomen bij den geest van het onderwerp sluit de verhandeling aan „Het Gebed". Het is minder leerstellig, maar het boekje is vooral ook gericht op de practijk van het bidden, en bespreekt o.a. de gebedstoestanden, die aan het mystiek gebed voorafgaan. Het verdiept de kennis en verhoogt ongetwijfeld de religiositeit.

BARENDRECHT (Dr. G.) en KRUSEMAN (Dr. G. Jr.) DE GLORIE VAN ONS POLDERLAND. Met 109 afbeeldingen naar foto's. (192) Boot, Voorburg.

De natuur-litteratuur is de laatste jaren ontzaglijk gegroeid; toch kan het verschijnen van dit boek in het minst niet overbodig worden genoemd. Integendeel. Want het wekt op tot het zien van schoonheid in die gedeelten van het land, die het meest Hollandsch zijn, en toch door veel Nederlanders het minst worden gewaardeerd: het polderland. Wat er groeit en bloeit en leeft op het weiland, het bouwland, langs dijken en wegen, langs en in het water, heel die weelderige en frissche schoonheid, leeren de schrijvers zien en genieten.

Vooraf gaat een hoofdstuk over ontstaan en geschiedenis van het polderland.

De foto's zijn uitstekend; sommige zijn zelfs van suggestieve schoonheid, zooals die der ploegende paarden, tegenover blz. 93.

JANSSENS (Dr. J.) KLASSE EN STAND. Een sociologische studie over het klasse- en standverschijnsel, getoetst aan de opvattingen van enkele moderne sociologen en aan die van de encyclieken Rerum Novarum, Quadragesimo Anno en Divini Redemptoris. (310) *f* 3.25. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen, Utrecht.

Een zeer uitgebreide historische en dogmatische, documentair goed verzorgde bestudeering van het in den titel genoemd probleem. Ook wie over de middelen om aan den klassenstrijd een einde te maken, met den schrijver van meening verschilt, zal aan deze gedegen studie niet voorbij mogen gaan.

BLOMBERG (Harry) EEN NIEUW BEGIN. Vert. uit het Zweedsch. (192) Boot, Voorburg.

De Zweedsche schrijver Harry Blomberg verhaalt hier in „perspectieven", zooals hij het noemt, in „tafreelen" of „scènes", zooals het ook zou kunnen heeten, zijn terugkeer van ongeloof en socialisme tot het Christendom, een naar de leer wat verwaterd Christendom, via de Oxfordgroep. Een dergelijk persoonlijk geschrift heeft voor zijn landgenooten, die hem beter kennen, meer belang dan voor buitenlanders, voor wie Blomberg of een onbekende of hoogstens de schrijver van een of anderen roman is. Hem, den socialistischen schrijver, heeft het Russische communisme blijkbaar geweldig ontgoocheld en afgeschrikt en langzamerhand keerde hij tot het geloof in God terug. Het is een vreemd, schijnbaar grillig samengesteld boek en de geloofsbelijdenis op het einde kan Katholieken niet geheel bevredigen. Zoekers van „verhalen" zullen hier niets van hun gading vinden, daar er weinig in „verhaald" wordt. Ontwikkelde lezers met onderscheidingsvermogen, die het boek om zijn ideeën, om des schrijvers oordeel over veel dingen lezen willen, kan het boeien.

BRUYNE (Prof. Dr. Edgar de) WAT IS CULTUUR? (86) Het Spectrum, Utrecht.

De cultuurphilosophie laat niet alleen toe een begrip op te bouwen van wat eigenlijke en zuivere cultuur behoort te zijn, maar ook een objectief oordeel te vellen over de feiten, die de cultuurwetenschap aan de hand doet, en uit de vergelijking van de feiten met het ideaal, gevolgtrekkingen af te leiden, die voor de herschepping en de instandhouding van ons cultuurmilieu van gewicht zijn.

In zijn essay heeft Prof. de Bruyne dit betracht; de lezing — en overpeinzing — daarvan kan ten zeerste worden aanbevolen.

SCHMIT (P. M. - O. Carm.) ST. PLECHELMUS. (197) *f* 3.50. Verhaag, Oldenzaal.
De bronnen omtrent leven en sterven van Sint Plechelmus zijn uiterst karig en het is bijna een wanhoopsdaad een leven van hem te schrijven. Pater Schmit heeft dit beseft, maar hij heeft over den patroon van Oldenzaal toch een leesbaar boek willen schrijven. En dit is hem ongetwijfeld gelukt. Met behulp van geschiedenis en omgeving en met erinbetrekking van Plechelmus' levensgezellen heeft hij een eenigszins bevredigend levensbeeld van den Heilige geleverd, zoo bevredigend als onze kennis van hem slechts toelaat. Vooral voor de Twentenaars is dit boek een welkome bijdrage. De wat hooge prijs zal helaas! menigeen afschrikkken zich dit boek over den Heilige aan te schaffen. Een aantal foto's van aan Plechelmus gewijde kerken illustreeren het werk.

KRUSEMAN (Dr. W. M.) ACTIE IN DE PLANTENWERELD. (71) *f* 0.90.

FRANKE (S.) VROOLIJKE VERSJES VAN 'T ARTIS-VOLKJE. (29) *f* 0.45.

JACOBSE (Muus) TUSSCHEN DE BEDRIJVEN. (31) *f* 0.45.

STRIJBOS (Jan P.) DE VOGELS VAN ZEE EN STRAND. Met foto's en penteekeningen van den schrijver. (72) *f* 0.90.

ROOSENBERG (A.) ALS VERLIEFDE MENSCHEN BRIEVEN SCHRIJVEN. (72) *f* 0.90. Bosch & Keuning, Baarn.

Bovengenoemde boekjes zijn verschenen in de libellen-serie. Het eerste bespreekt de uitwendige bewegingen der planten als gevolg van bepaalde prikkels en ook haar inwendige actie. Het boekje van Franke bevat vroolijke versjes over dieren, geschikt voor kinderen van 8 tot 10 jaar.

Muus Jacobse schreef een bundel gedichten; enkele speelsch, maar de meeste van peinzenden weemoed met Protestantsch-religieuzen inslag.

„De Vogels van zee en strand" is een geschikte leiddraad voor degenen, die belang stellen in het strandleven, en die de vogels, welke zich aan de zeekust vertoonen, willen leeren kennen of onderscheiden.

A. Roosenberg heeft liefdesbrieven gebundeld van bekende en historische persoonlijkheden, als Kloos, Bismarck, Wagner, Thorbecke, Katherine Mansfield. Hij heeft er nog aan toegevoegd, wat ik zou willen noemen, een technische verhandeling over den liefdesbrief. Een nogal eigenaardig onderwerp, niet bijster belangrijk dunkt me, maar mogelijk kan het enkele lezers — en lezeressen, — interesseeren.

BEEKMAN (O.S.B. Dom. A.) EGMOND'S HEDEN EN VERLEDEN. (83) *f* 0.95. S. Adelbertus Priorij, Egmond-Binnen.
De drie Egmonden kunnen terugzien op een rijke en belangwekkende geschiedenis, vooral Egmond-Binnen, op welks gebied de beroemde abdij heeft gestaan.
Dom Beekman vertelt de historie der dorpen en van de abdij; kort, maar helder en interessant. Het is met rechtmatige trots dat hij de historie der priorij kon besluiten met het relaas der hernieuwde stichting. Een handig, informatief boekje.

ADLER (Dr. Alfred) MENSCHENKENNIS. Derde druk. (219) *f* 3.75 en *f* 4.75. Bijleveld, Utrecht.
Bij het verschijnen van den derden druk mogen wij volstaan met de opmerking dat het werk van den stichter der Individualpsychologie uitsluitend gereserveerd moet blijven voor een kleinen kring van critische, gerijpte en ontwikkelde lezers, die naast waardeering, critiek kunnen oefenen op stellingen en opvattingen, die van de onze sterk afwijken.

Verleden en Toekomst

door J. v. H.

Er heerscht onmiskenbaar windstilte in de Nederlandsche litteratuur. Een beweging, een jonge groepeering, een tijdschrift met schuimende of stormende, roekelooze artikelen bestaat er op het oogenblik niet. Van verschillende zijden werd dit reeds vastgesteld en werd er uitgezien naar opvolgers of plaatsvervangers. De oudere schrijvers, dichters en prozaïsten, zijn de champagne-jaren reeds lang voorbij en blijven doorgaan met op vaste tijden romans of verzenbundels te publiceeren. Wel traden er de laatste jaren enkele schrijvers op den voorgrond, die in korten tijd een richting wijzende macht werden, doch zij waren niet jong meer in den hedendaagschen zin en geen eigenlijke vernieuwers. Vestdijk en Bordewijk zijn tamelijk plotseling het litteraire forum gaan beheerschen, doch er is in hun werken weinig of niets, dat jongere talenten tot geestdrift stemt. Er verschenen in deze jaren wellicht even belangrijke boeken en bundels als in elk ander doorsneetijdvak — noemen we slechts Het vijfde Zegel, Warden een Koning, Karakters, Het bezegeld Hart en Een winter aan zee — en toch blijft het gevoel van een stillen, weinig bewogen tijd.

Wie een goede tiental jaren terug nog de jongeren heetten en in meerdere periodieken, in „Vrije Bladen" en „De Gemeenschap", zich heete smidsen van litterair leven stichtten, naderen langzaamaan de veertig en hun impulsen verstilden natuurlijkerwijs tot eenzamer bezinning. Door jeugdige enthousiastelingen werd dit vaak betreurd, doch het normale levensrhythme is niet te stuiten of te wijzigen. Een veertigjarige staat anders in wereld en leven dan wie het middelbaar onderwijs nog pas achter den rug heeft. Aan weten en inzicht heeft hij gewonnen wat hij aan drang en drift der ziel verliezen moèst. Wie op dien leeftijd nog voor volbloedjongere spelen wil, eindigt in een kramp en schijnt noodzakelijk te belanden in een of anderen vorm van fascisme, dien volkskramp bij uitstek.

Niet dat de oudere smidsen haar temperatuur matigden, zou moeten verwonderen, maar dat er geen nieuwe in de plaats kwamen. De laatste heette „Forum", doch uit haar vuurhaard stegen zooveel giftgassen, dat hij moest gedoofd worden. In een land met zwak litterair leven en nog zwakkere tradities, is het gevaarlijk elk rookend lemmet te dooven en slechts de heldere vlam van het intellect te erkennen. Het lijkt mij niet onaannemelijk dat Forum voor een goed deel schuldig is aan de heerschende luwte. Het tijdschrift heeft wellicht niet in breede kringen school gemaakt; maar breede kringen vernieuwen een litteratuur niet. Dit doen begaafde en vermetele enkelingen, waarbij de begaafdheid op den duur belangrijker is dan de vermetelheid, en juist van zulken zou ook nu de stoot moeten uitgaan. Veel jonge

menschen van talent uit vrijzinnige milieu's zijn met de moedermelk (of de moederabsinth) van Forum gevoed, in zekeren zin een krachtvoedsel, maar niet het middel tot aankweeking van jonge geestdrift. Het normale gevolg dezer Forum-training bij jeugdige menschen was, dat zij cynische grijsaards werden, die bijvoorbeeld Shakespeare te lyrisch vonden en het aandurfden hem aan den hedendaagschen smaak aan te passen. De bekende Romeo-en-Julia-amputatie te Amsterdam werd typischerwijze alleen door den Forum-redacteur toegejuicht.

Een jongmensch, dat Shakespeare te lyrisch, Vondel te vroomburgerlijk, een dichter een behoedzaam te naderen iemand vindt, dat alle geestes- en traditie-waarden met achterdocht te bejegenen acht en uit overmaat van bewustheid niets zoozeer vreest als wat op een begin van verrukking lijkt, zoo iemand richt geen baanbrekend tijdschrift op, noch sluit zich aan bij een groepje conquistadoren.

Dat de „Vrije Bladen" practisch in „Forum" eindigden en Marsman bij ter Braak en du Perron werd ingelijfd, is de droeve neergang van een vitalisme, dat met de onstuimigste verheerlijking der levensdrift begonnen was. „Het graan des levens", dat moest worden „omgestookt tot jenever van poëzie", werd gedistilleerd tot een bedenkelijk litteratuurdrankje voor liefhebbers. Forum streefde naar een zuivering van het litteraire leven op verkeerde wijze. Het wilde de Nederlandsche zienswijze, het levensgevoel op Europeesch peil heffen en brak radikaal met gegevens, die niet straffeloos te miskennen en met het enkele intellect niet te louteren waren. Al wat in de volksche en Christelijke traditie geworteld stond, wat niet door een bepaalde modern-Europeesche denkwijze beroerd was, wat aan een algemeen aanvaard schema van schoonheid en poëzie beantwoordde, werd door Forum onherroepelijk afgewezen. Dat deze „Forensen" in sommige dingen juist zagen, neemt niet weg dat zij hun volgelingen opvoedden tot een geestelijke achterdocht en gereserveerdheid, tot een vermagering in poëticis, die gemakkelijk tot cynisme omsloeg.

Nu heeft het Nederland doorgaans niet aan verstandelijkheid en reflexie ontbroken: wij zijn opvallenderwijs een volk van wetenschappers, onderzoekers en filologen en winnen slechts Nobelprijzen op dit gebied. Doch waarin wij te kort schieten, is die eigenaardige geesteslenigheid, die gave van vinding en verbeelding, die een speelsche Muze in den schoot werpt, die harmonie van geest en sensibiliteit, van doorlichte gevoeligheid en gevoelige helderheid, welke tot een schoon en stijlvol leven predisponeeren en sommige volken hebben gekenmerkt. Het zuivere Christendom heeft deze eigenschappen altijd eerder aangekweekt dan onderdrukt. Het heeft de wilde en cultuurlooze Barbarenvolken van beginnend Europa aan hun Germaansche ongebondenheden ontwend, het heeft hun Zuidelijken vormen-

zin en levensstijl bijgebracht en aldus veel lichte plekken van schoonheid geschapen in de latere middeleeuwen. De nieuwere term „volksch" is een gevaarlijk slogan in den mond der hedendaagsche nationalisten, maar, goed verstaan, duidt hij op waarden, die niet te verwaarloozen zijn en waarborgt een gezonde traditie. Slechts een richting, waarin de verstandelijke helderheid van forum den weg zou wijzen aan een nieuwe bezieling, aan krachten die zich voeden uit traditie en verleden, zou een vruchtbaar litterair leven kunnen scheppen. Marsman heeft eens op een keerpunt gestaan, waaruit voor hem, naar wij meenen, een nieuw élan had kunnen geboren worden. Het is reeds leerzaam dat „De Gemeenschap", in tegenstelling met andere soortgelijke organen, zich zoolang staande hield, wat ongetwijfeld daaruit te verklaren is, dat zij beginselen huldigde, die niet van vandaag of gisteren zijn, maar in haar vernieuwing oude waarden wilde herstellen. Dat ditzelfde tijdschrift op het oogenblik door veel jonge menschen, althans in het eigen kamp, min of meer gepasseerd wordt, is grootendeels wel de nawerking van dien eigenaardigen jeugdroes, die sinds den oorlog heel Europa bevangen heeft en waaruit „De Gemeenschap" zelf ontstaan is. Het opvallendste gevolg van dien jeugdroes is het extreme nationalisme, dat in veel landen, meer onder den drang der jeugdinstincten dan door humane redelijkheid, overheerschend is geworden. In het kalme en minder geteisterde Nederland heeft die roes zich politiek niet kunnen uitwerken, doch op artistiek en sociaal terrein heeft hij zijn invloed geoefend. Politiek en wetenschap zijn van oudsher gebieden, die de ouderen niet gemakkelijk uit handen geven, doch er zijn ook dingen, die met loutere redelijkheid en wijsheid niet te beheerschen zijn en hierin vooral kan het élan eener nieuwe jeugd scheppend en bevruchtend werken. De veranderde levenshouding na den oorlog, de verstoring der „burgerlijke" rust en zelfgenoegzaamheid, de drang naar het krachtige, heroïsche, naar een volstrekt Christelijk leven, het breken met oude vormen om te geraken tot een nieuwen levensinhoud, al dit nagestreefde, dat niet zoo vlot te verwezenlijken bleek, is in hoofdzaak te danken aan die plotseling uitgebroken geestdrift der na-oorlogsche jeugd. „hart en vuur" was het wachtwoord, al was er wel eens te veel vuur en te weinig hart. Een ander gevolg van deze bezieling is nog altijd, dat de hersens te licht vergeten worden. Jonge menschen met temperament en zelfbewustzijn, doch karig bedeeld met Salomonsgaven, konden en kunnen nog voetstoots als profeet optreden. Wie maar flink de eigen jeugd pavoiseert en een krachtig geluid uitstoot, is er zeker van in sommige kringen gehoor te vinden. Er zijn in een verloop van anderhalf decennium een onnoemelijk aantal blaadjes en periodiekjes verschenen en verdwenen, die alle streng religieus geörienteerd waren, gewoonlijk ook de kunst wilden dienen en welker schrijvers als gediplomeerde kerkvaders en kunstrechters over hun onwaardige en diep

vervallen medemenschen vierschaarden. Het voorbeeld der „authentieke" jongeren heeft zoo aanstekelijk gewerkt, dat talloozen zich jongeren zijn gaan voelen, die voor andere dingen in de wieg gelegd waren. Men ziet voorbij dat bij ingrijpende vernieuwingen niet het loutere vuur, maar ook het talent beslist, op artistiek en litterair gebied zelfs uitsluitend het talent.

Met welk een bloedigen ernst in Nederland een ideaal beleden en omstreden wordt, blijkt uit de vele groepjes en kringetjes, die het „jongerenideaal" — om alles in eèn, hoewel onnauwkeurig woord samen te vatten — in den loop der jaren te voorschijn riep, kringetjes, die met de trouw van samenzweerders de eigen kroonschatten hoedden en oningewijden, als waren het Muselmannen, hielden buitengesloten. De Hollander verstart liever in zijn ideaal of in wat hij zich als ideaal heeft toegeëigend, dan dat hij uit nog zuiverder idealisme dit ideaal bij tijd en wijle weet prijs te geven. Vooral wanneer het in zijn kern religieus is, laat hij er zich door opvoeren tot een onvermoed fanatisme. Men begrijpt iets van de verbetenheid der godsdienstoorlogen in vroeger tijd, als men ziet, hoe onverzoenlijk en onverzettelijk jonge menschen, wier inzichten en doeleinden slechts een haarbreed verschillen, tegenover elkaar kunnen staan.

* * *

Door de algemeen aanvaarde methode om de litteratuurperioden naar geslachten in te deelen en nog onder den indruk der jongerenbeweging van de laatste twee decenniën is de meening gangbaar geworden dat de litteratuur zich telkens op korten termijn te vernieuwen heeft en wel zoo, dat er een gesloten phalanx van jonge talenten optreedt, liefst met een opstandig tijdschrift, met uitdagende leuzen en een nieuwe levensvizie. Deze verwachting laat zich echter moeilijk motiveeren. Afgezien van de tachtiger en de ongeveer twintiger-beweging, waartusschen een periode van veertig jaren ligt, is er van zulk een litterairen strooptocht niets te bespeuren. De dichters van het allereerste plan, Herman Gorter, van de Woestijne, Boutens, H. Roland Holst en Leopold, die, ruim genomen, de op tachtig volgende generatie vertegenwoordigen, hebben nooit aan een dergelijke campagne deelgenomen. Er vallen niet elke tien jaar beelden te stormen en heiligenhuisjes neer te halen. Niet het feit dat er geen jongerengroep een schuimend tijdschrift lanceert, is het bevreemdende — in deze behoefte zou te voorzien zijn; er zijn altijd menschen, die meenen dat „Jahveh in den storm of in het vuur of in de aardbeving is, terwijl hij spreekt vanuit de koelte" en die den storm lief hebben om wille van den storm —, maar het bedenkelijke is, dat er zich geen bijzondere talenten aankondigen. De tijdschriften brengen regelmatig de bijdragen van ontluikende poëten en van tijd tot tijd verschijnen er eerste verzenbundels, doch hun zwakheid blijkt het best hieruit, dat hun

kracht gelegen is in de belofte die zij inhouden voor de toekomst.

Aan katholieke zijde is Paul Vlemminx een der opvallendste en oorspronkelijkste nieuwere stemmen, hoewel zijn dichterschap zich nog niet zoo krachtig toonde dat hem een toekomst verzekerd is. Leo Boekraad, een nòg jongere, schijnt nog te zeer bevangen in Engelman's categorieën. Eduard Hoornik — indien ook deze tot die zijde te rekenen is — vond in korten tijd een gunstig gehoor, maar zijn verzen wekken het gevoel van het „schon Dagewesene". Ook de gedichten van een paar vruchtbare Zuid-Limburgers, Paul Haimon en Rob Franquinet maken dien indruk.

La chair est triste helas! et j'ai lu tous les livres!

Dit bekende vers van Mallarmé geeft eenigszins de stemming aan, waarin zich de poëzie dezer laatsten beweegt. Paul Vlemminx heeft dit op hen voor, dat hij poëzie van-den-buiten schrijft en alle tristesse de la chair en boekenreminiscentie hem vreemd zijn.

Wellicht is de verenging van het poëtische veld tot bijna uitsluitend korte lyrische gedichten mede oorzaak van het terugdringen of teruggedrongen worden der poëzie. Lyrische stemmingen en korte verrukkingen beleven jonge menschen nu eenmaal overvloediger dan oudere en dit verklaart, dat er zooveel jonge lieden een tijd lang hoop gevende verzen schrijven, doch later òf geheel versagen òf naar het proza overgaan. In een tijd van andere poëtische instelling, toen de roman nog nauwelijks bestond en de poëzie een breeder veld besloeg, eigenlijk alles omvatte, was het „lyrische gevaar" minder groot. Nù dreigt de poëzie aan de loutere lyriek zoo niet te bezwijken, dan toch te gaan kwijnen. Tous les vers sont faits! zou men willen herhalen en toch!..... als er iemand een nieuwe wijs vindt, een nieuwe vorm en een nieuwen klank, besterft het alle wijsheid en kritiek. Er hoeft slechts een echte, onverdachte even zijn stem te heffen:

October, slooper van mijn streven en mijn hopen.....

Ik ben met u alleen, o Venus, felle star.....

O late dag, gij smaakt naar water en naar rozen.....

en er wordt iets wonderlijks en kostbaars wakker, iets dat herinnert aan Leopold's „oinou hena stalagmon".

De „Anthologie de la Renaissance Catholique"

door J. d. N.

„Van Verlaine tot Claudel" staat er op de smalle band, die het boek is meegegeven. Een rij portretten gaat vooraf aan het voorwoord van Claudel, dat een scherp requisitoir is tegen verschillende van zijn landgenooten. Men hervindt hierin den Claudel van de Correspondance met Jacques Rivière, waarin hij dezen de wijze raad geeft, om de volgende boeken te lezen: de Bijbel, de mystieken, levens der heiligen, Dante, Newman. Van de praktijk zegt hij: „de liturgie en de ijver in het volgen der heilige officies, zullen u meer leeren, dan de boeken. Plongez-vous dans cet immense bain de gloire, de certitude et de poésie." In „Art et Scolastique" vindt men, wat overigens logisch is, dezelfde volgorde: „On descendrait ainsi de la beauté des Ecritures révélées et de la Liturgie, à celle des écrits des mystiques, puis à l'art proprement dit."

Het meest tastbare bewijs, dat deze raad als primair mag gelden voor een zuivere ontwikkeling der persoonlijkheid, als katholiek dichter, vinden wij in deze Anthologie.[1])

Renaissance en reformatie hebben, als een vreeselijke, centrifugale kracht op de innerlijke rijkdom van den mensch gewerkt. Het geheele Middeleeuwsche volk is door de lichtende wolk van het katholicisme getrokken en heeft er het licht en de warmte van medegenomen, zich uitend in de hoogste vorm van gemeenschapsdaad, de kathedraal. Langs de speelsche kanteelen kan men steeds hooger zoeken, maar als het serene azuur zal bereikt worden, vloeien alle lijnen samen en worden bekroond door het kruis. Vol van symboliek stond dit kruis midden tusschen het leven. De Advocata nostra had nog haar vaste plaats en luisterde aandachtig naar de prachtige hymnen en gebeden. De boete voor de zonde was meestal van grootsche allure, want vallen en opstaan was ook hùn dagelijksche ervaring. Na de stormen stonden groote groepen ontdaan van hun glorieuse zekerheid en zij begonnen weer te zoeken naar den verborgen rijkdom. Het lange, mystieke uur na de katharsis van de vervolgingen in de eerste eeuwen, had een einde genomen. Theologen, philosophen, dichters en kunstenaars wendden zich tot hen en deelden rijkelijk mede van het hunne. Baudelaire zegt niet tevergeefs; „de eerste noodige conditie, om een gezonde kunst te scheppen, is het geloof in de integrale eenheid." Deze eenheid moet gevonden worden in de godsdienst, waaruit alle kunsten moeten voortvloeien. Henriette Roland Holst kon het na jaren worstelen schrijven:

> De oude waarden, menschheid zwoer ze af,
> maar zonder waarden kan de mensch niet leven,
> dies heeft zij valsche waarden zich verschreven
> en al dit vreeselijke is daarvoor de straf.

Deze Anthologie bewijst een terugkeer naar de bronnen, die zuiver zijn en volgens belofte zuiver zullen blijven. De dichters, die prelude-spelers van de Schoonheid moeten zijn, gaan weer voorop en men staat wellicht voor een toenemende, massale herontdekking van innerlijken rijkdom, die sluimerend was en ook velen katholieken onbekend. Als de massa's ervan doordeesemd zouden zijn, zou het aanschijn der aarde kunnen veranderen.

Henri Ghéon, een van die wedergekeerden op Kerstmis van het front te Artois, zegt het voor hen allen in: Transparence.

---

[1]) Louis Chaigne. Anthologie de la Renaissance Catholique. Paris, Alsatia. 1938. 25 frs.

Non, le ciel intérieur
Dont j'ai fait la découverte
Par Votre Grâce et mes pleurs
Ne rend les feuilles plus vertes.

Rien n'a bougé, mais l'accord
Qu' avait pressenti mon âme
Eclate au jour comme l'or
Des maîtres sons dans la gamme.

Het is gedurende die unieke ontmoeting op de meest democratische plaats van de wereld, namelijk de communie-bank, dat de werkelijke omhelsing van God aan allen dezelfde liefde mededeelt. Het is, alsof in dit geheimzinnige licht de herfstnevels optrekken en zich oplossen in het heldere azuur.

Combien claire sera l'âme de celui-là qui chante au long du jour
La gloire du Seigneur dont il a reçu le Corps, le matin
Et combièn pure, la voix qui sort de cette bouche entr'ouverte.
Jean Pierre Altermann.

..... et les enfants font leur prière
Dans la langue de leurs aieux.

De madonna's met de serene kinderoogen, die zoo diep schouwen in het leed der menschen, beginnen weder te leven. In enkele gedichten ziet men den dichter zichzelf verbeelden ongeveer als de kanunnik geschilderd door Jan van Eyck, die geknield ligt bij de moeder Gods. Het gedicht Notre-Dame auxiliatrice van Claudel vindt zijn verklaring in die eene zin uit genoemde Correspondance: Treed zoo spoedig mogelijk in de Sint Vincentius-vereeniging, waarvan ik het geluk geniet, reeds 20 jaren lid te zijn.

L'enfant chétif qui sait qu'on n'est pas fier de lui et qu'on ne l'aime pas beaucoup.
Quant d'aventure sur lui se pose un regard plus doux
Devient tout rouge.....
Les pauvres s'ouvrent peu, mais il n'est pas impossible de gagner leur coeur. Il suffit de faire attention à eux et de les traiter avec un peu d'honneur.
In zijn Présentation de la Beauce à Notre Dame de Chartres is Charles Péguy, de rural, die over de wisseling der landschappen spreekt en de citadin, die Parijs niet vergeet, maar een grootsche ontroering bevangt hem, als hij de kathedraal ziet, binnengaat en bidt.

C'est la pierre sans tache et la pierre sans faute,
La plus haute oraison qu'on ait jamais portée.

De terugkeer tot de madonna is niet alleen te vinden in de dichtkunst, maar ook in de andere kunsten. „A Maurice Denis. Maître des Annonciations merveilleuses" staat boven een gedicht, dat opgedragen werd aan dezen schilder.

* * *

Een Anthologie vertoont een groote analogie met een schilderijen-tentoonstelling. De samensteller verraadt in beide gevallen zijn oordeel en zijn smaak door de keuze, die hij deed. De anthologie heeft dit voordeel op een museum of tentoonstelling, dat daarvoor geen reizen noodig zijn en de toegang altijd open staat. In deze bloemlezing staan symbolisten, realisten en andere -isten broederlijk naast elkaar en zelfs ontbreekt de medestichter van het cubisme, Max Jacob, niet op het appel. Velen dezer dichters prijzen de stilte en worden „compagnons du silence", van die stilte, waaraan onze tijd zoo intens behoefte heeft.

Leer stil zijn en leer niets doen en leer wachten:
't geheim der sterken school altijd daarin,

dat zij zich instelden op lange drachte'en
intoomden d'ongestuime dadenzin. (H. Roland-Holst)

Uit de majestueuze stilte van de woestijn schreed Christus eens op de menschen toe. Uit de stilte van het gebed treden de apostelen uit de zaal naar buiten en beginnen hun prediking. Saulus vlucht uit het tumult van de vervolging in de woestijnstilte en begint zijn grootsche rondreizen. De menschheid is arm aan stilte geworden. De drang naar activiteit en bedrijvigheid veruiterlijkt en vervlakt de geesten. Dit euvel is overigens van ouden datum. Paulus zegt reeds: „Want alle Atheners en de vreemdelingen, die bij hen zijn gevestigd, hebben voor niets anders tijd dan voor nieuwtjes vertellen of nieuwtjes hooren." En was het nieuwsbericht van de slang niet voldoende, om Eva in de appel te doen bijten? De mogelijkheden van de leugen zijn echter sinds dien tijd wel tot record-hoogte gestegen.

In d'ochtend was de logen in haar fleurigst kleed gekropen
en stapte lachend uit de hersens van den redacteur.
Na drie uur was zij duizendvoudig van de pers geloopen
en 's avonds stak een hand haar achter iedere deur.

Het gedicht eischt, zoowel van den dichter, als van den lezer de bezinning der stilte en heeft in dit opzicht reeds zijn cultureele waarde.

De beschrijvende catalogus van deze anthologie is met veel eruditie samengesteld. Op ieders persoonlijk accent wordt in een korte, levenswarme beschrijving gewezen, waarbij de couleur locale dikwijls een voorname rol speelt. Een note biographique, een bibliographie en een à consulter gaan vooraf aan de gedichten, waarbij van eenige schrijvers een fac-simile geplaatst werd.

Er is ongetwijfeld een stijging aanwezig. Terwijl bij Lamartine en Hugo, die als précurseurs aangegeven worden, in hun werken naast prachtige bladzijden over de Kerk, ook de lasterlijke niet ontbreken, wordt het gewaad, waarin de Kerk optreedt, zuiverder en de poëzie stijgt in eenige gedichten tot mystieke hoogten. Na Baudelaire, Verlaine en Rimbaud komen les contemporains, een nieuwe phalanx, onweerstaanbaar opdringend en den zin verdiepend. Het is een glorieuse tocht, die zijn eindpunt nog niet heeft bereikt, en St. Jeanne d'Arc heeft heel veel met haar vaandel te dekken. Jean-Pierre Altermann opent de rij met zijn vers claudelien. Serge Berrault, doet in zijn gedicht „Grand Portail des Morts" Chartres' kathedraal oprijzen met haar wonderlijk Zuider-portaal. Thomas Braun, die de eerbiedwaardigheid van een Francis Jammes bezit en almaar door zegeningen uitspreekt, plaatst in zijn bundel „Le livre des Bénédictions" zelfs een „bénédiction déprécatoire contre les souris, les taupes, les fouines, les vers et autres animaux nuisibles." Van Eusèbe de Bremond d'Ars vinden wij een ontroerend „A la mémoire de Louis de Cardonnel."

Tu ne t'es pas trompé: ceux qui la nuit se lèvent
pour mettre tout debout la harpe devant Dieu
ne sortent pas en vain du linceul ou du rêve
une vertu leur vient des hauts textes de feu.

La Grande Chartreuse wacht op de terugkeer van het gebed: Ce nid autrefois si proche au ciel, begint in staat van verwaarloozing te geraken. Het is een wondeplek, die om genezing vraagt, vooral in dezen tijd. Het gebed is in zijn subtielheid niet te vervangen door gewapend beton en wapens, want het stijgt boven deze krachten uit, omdat men daardoor Gods' almacht als het ware, in de hand krijgt.

In alphabetische volgorde trekken de dichters op. Guy Chastel, Paul Claudel, Max Jacob, Francis Jammes, Louis le Cardonnel, François Mauriac, Louis Mercier, Péquy, Robert Vallery Radot, om slechts eenige namen te noemen. Ook de dichteressen verkregen hun plaats en verdienen zeker de volle aandacht. Van Henriette Charasson zegt de schrijver: „Les femmes de lettres nous avaient habitués à de médiocres histoires, où l'amour n'allait presque jamais sans le péché." Zij verheerlijkt in haar gedichten, die echt

vrouwelijke deugden, zooals ook Marie Noel, wier naam alleen al een edele herinnering is, zoo gaarne doet.

Mère de Dieu, divine ménagère
Qui besognez aux celestes parvis,
Reine angélique, et pauvre sur la terre
Tout occupée à frotter le logis.

Ook Raissa Maritain, vrouw van den bekenden filosoof Jacques Maritain is vertegenwoordigd en haar gedichten, roepen onwillekeurig een vergelijking op met Gertrud von le Fort's „Hymnen an die Kirche". Ondanks alle verschil zijn toch alle gedichten hier op èen punt gericht en men denkt aan de paneelen van die unieke „aanbidding van het Lam". Zij trekken op in groote scharen, die nog door ontelbare gevolgd zullen worden. Het is in de gemeenschap der heiligen, dat ieder zijn plaats vindt. De staatsie-kleeding van den ambassadeur, het sober gewaad van den priester, en de bedelaarsplunje van een humilis worden bestraald door denzelfden glans van het Licht, want voor allen geldt datzelfde woord: Er is een Lam, dat bloedt. Hun gezangen klinken mede in het groote koor van engelen en heiligen, in het „una voce dicentes: Sanctus, Sanctus, Sanctus."

Boekenschouw

LAZZARINI (Luigi) PIUS XI. (285) fr. 10. Geautoriseerde vert. van A. Hendrickx S.S.S. Boekcentrale, Amsterdam - Beyart, Brussel.

Voor zoover ons bekend, is dit het eerste meer uitgebreide leven van Pius XI dat in Nederland werd uitgegeven. Het is een vertaling van het interessante boek van den Italiaanschen schrijver Lazzarini, dat alom zoo zeer de aandacht op zich gevestigd heeft en geeft een fijn geschetst en met groote waardeering en levendig begrijpen geteekend beeld van den wijzen en vaderlijken Paus onzer dagen. Er spreekt een groote bewondering en verknochtheid uit elke bladzijde van dit prachtige leven en wij voelen dat de schrijver zijn hart heeft uitgeschreven. Een aanbevolen boekwerk.

KROON (Dr. J. - S.J.) ZEKERHEID BIJ BIJBELLEZING. *f* 0.90. Verlucht met vignetten door Frans Hamer. R.K. Centraal Bureau voor onderwijs en opvoeding, Den Haag.

Pater Kroon heeft een reeks opstellen over Bijbelsche onderwerpen samengesteld, die reeds vroeger werden gepubliceerd in „Verbum" en „Studiën". De eerste opstellen hebben betrekking op den Bijbel in het algemeen, de laatste behandelen vraagstukken die verband houden met verschillende plaatsen in het Oude Testament. De behandeling der onderwerpen is recht op den man af, in een rustig, voornaam Nederlandsch. Zeker zal dit werk den ontwikkelden leek houvast geven bij het lezen van den Bijbel.

De teekeningen van Frans Hamer zijn uiterst eenvoudig en zeldzaam frisch.

INTERNATIONAAL SCHAAKTOURNOOI. NOORDWIJK 1938. (77) *f* 1.25. Bewerkt door Hans Kmoch. Sijthoff, Leiden.

Dit nauwkeurig verslag van het internationaal schaaktournooi 1938 zal voor liefhebbers om de aantrekkelijke uitgave en keurige druk een aanwinst zijn.

Oud Iersch vertaald

door JOS. PANHUYSEN.

Steeds meer gaat men erkennen, dat Ierland een bijzondere plaats in Europa innam, dat het gekerstend werd op een geheel bijzondere wijze, dit eiland van Sint Patrick, en dat hier, in de vroegste, in de duistere eeuwen, die aan de middeleeuwen in meer beperkten zin voorafgingen, een samenleving tot stand kwam en een cultuur geschapen werd, die geheel eenig is, zonder weerga.

Ierland werd, zooals men weet, niet onmiddellijk vanuit Rome bekeerd, en daardoor werd de mondeling overgeleverde nationale literatuur, die reeds bestond, niet, zooals op het continent, door het latijn en de latijnsche didactiek verdrongen, maar kon zich verder ontwikkelen; leeken en kloosterlingen zetten de traditie van de barden voort, het latijn, dat zij kenden en bestudeerden had eenigen invloed op het werk in de volkstaal; met name de Iersche lyriek ontleent haar vormgeving aan het latijnsche vers, maar de geest ging niet verloren; zonder bekommernis, vrij en onstuimig maar ook in de latere verhalen met al de bewerkelijkheid, met al de kunstmatigheid zelfs van een geraffineerde vormgeving, uitte zich de ziel van een volk in dit proza, doorschoten van verzen, dat tot nu toe zijn betoovering behield.

Nergens in West Europa kent men een literatuur, die zoo oud is, en tegelijkertijd zoo geheel zichzelf, zoo oorspronkelijk en zoo krachtig. De Angelsaksische poëzie, de IJslandsche sage komen, en waarschijnlijk nog onder den invloed van het Oud Iersch, eerst later, het Oud Iersch kan men inderdaad met Kuno Meyer „the earliest voice from the dawn of West European civilisation" noemen.

Nu men begint in te zien, dat er naast groote voordeelen, ook groote nadeelen aan de latiniseering van Europa verbonden waren, nu men met Dawson kan en durft vaststellen, dat Europa dieper tradities bezit dan de humanistische en occidentale cultuur ons door de renaissance gebracht, en dat de latijnsche „op rhetorica en litteratuur gebaseerde geesteshouding ook haar gebreken" heeft en voor een deel wellicht „verantwoordelijk is voor die zekere kunstmatigheid, welke een der zwakste kanten onzer beschaving vormt," zal men meer geneigd zijn naar die vroegste stem te hooren. Ook in ruimeren kring. In het bijzonder, als men overweegt, dat men, zonder kennis te nemen van die oude verhalen, de moderne Iersche literatuur nauwelijks begrijpen kan, het vers van Yeats is ondenkbaar zonder dit vroege proza en deze vroege poëzie en zelfs in Nederland wordt het vers van Adrianus Roland Holst in het licht dezer oude heldensagen verstaanbaarder.

Daarom zullen, dunkt me, velen dankbaar zijn voor de ver-

zameling, die Tom Peete Cross en Clark Harris Slover onder den titel Ancient Irish Tales publiceerden.

Het is een verzameling vertalingen van verschillende hand, sommige uitmuntend, sommige minder goed, maar alle zeer leesbaar, vertalingen van de verhalen uit den oorspronkelijken tekst. Het is een zeer rijke verzameling en wie ze geheel gelezen heeft bezit zonder eenigen twijfel een goed idee van deze literatuur, en zal zeker haar belang inzien, niet alleen op historische gronden, maar ook en vooral om haar waarde op zich. Want deze is groot.

Een geheel eigen wereld verschijnt hier, en, voor wie het eerst van deze literatuur kennis neemt, een geheel nieuwe wereld. Gewoonlijk, en ook in dit boek, onderscheidt men drie afdeelingen of cyclen, de Mythologische cyclus, de Ulster of Conorische cyclus en de Ossian- of Fenian cyclus, waarbij zich een aantal gemengde verhalen voegen, die men ook in deze verzameling aantreft.

Niet alleen in den mythologischen cyclus, maar in al deze cyclen vindt men het wonderbare. Er wordt een stof behandeld, die voor-christelijk, die voor-historisch is, „the action of time and change has softened down the mythical element, without getting rid of it altogether. The gods have ceased to be gods, but they have not become ordinary men."

In sommige dezer vertellingen is alles als in een nevel gehuld, een geweldige strijd speelt zich daarin af; chaotisch lijkt de wisseling van duister en licht; telkens verspringt het relaas, en uit de woorden, die men leest, komen echo's van andere woorden en stemmen van een grootsch en ongekend verleden, toen goden en menschen met elkander verkeerden. Maar hoe verwarrend en verbijsterend dit nu en dan ook blijken mag, hoe donker de schaduw van het kwaad als in de voorspelling van Badb, de dochter van Ernmas, de wereld verschijnt hier als een wonder met een geestelijke beteekenis en in het geloof aan een reïncarnatie en in het „eliseesch verlangen", waarvan bijvoorbeeld Cornac's adventures in the Land of Promise, het veel latere gedicht Oisin in the Land of Youth en vooral ook The Voyage of Bran son of Febral verhaalt, vindt men een eeuwigheidsheimwee zoo algemeen menschelijk, dat het iederen poëzie gevoelige nog altijd treffen zal.

De woorden van de vrouw „uit onbekende landen" blijven zingen in het geheugen, glinsterend als het water van de zee om het eiland der gelukzaligen.

Unknown is wailing or treachery
In the homely well-tilled land:
There is nothing rough of harsh,
But sweet music striking on the ear.

Without grief, without gloom, without death,

Without any sickness or debility —
That is the sign of Evin:
Uncommon is the sign of such a marvel....

There comes happiness with health
To the land against which laughter peals:
Into the Land of Peace at every season
Comes joy everlasting.

Te grooter en vreemder lijkt deze schitterende, deze eeuwige vreugde, om dat naast het wonderbare in welhaast al deze verhalen het pathetische aanwezig is, helden en vrouwen leefden in een harden, onmeedoogenden tijd, liefde en haat verschijnen hier in hun elementaire kracht, hun elementairen eenvoud, maar ook, als een onafwendbaarheid, als een noodlot. „Wailing and treachery", list en bedrog en het weeklagen, dat niet te weerhouden is, om het sterven van het geliefde, om het vergaan van de schoonheid en de kracht der jeugd, om het overal dreigen van den dood, om den doem der taboes, die men niet ontgaan kan, die Diarmuid Grainne doen volgen, die hem ten slotte den dood brengen. Een pathetiek, die vooral in de latere verhalen rhetorisch worden kan, maar die zelfs in deze rhetoriek nog altijd genoegzaam natuurlijkheid behoudt, omdat zij uit de gebeurtenissen en de verhoudingen zelf geboren wordt. Pathetisch is het lot van Deirdre en de zonen van Usnech, maar, zooals Professor Ker heeft opgemerkt, nog pathetischer is het lot van Fargus, die door koning Cinchabar gebruikt werd om tot hun vernietiging te leiden; pathetisch is de strijd die „Da Derga's Hostel" verwoestte. Steeds echter blijft het verband met de werkelijkheid aanwezig, het verhaal mag nog zoo geheimzinnig en romantisch en rhetorisch zijn, nooit wordt het romantisch in den lateren zin van dat woord, het leven is deze helden en vrouwen lief, zij wagen het, maar zij wagen het, als er kans bestaat om het te redden. En deze openhartige zakelijkheid, die men ook zoo herhaaldelijk in het werk van Yeats aan kan treffen, redt dit werk van onechtheid en overdrevenheid.

Juist omdat de plundertochten op vee, de „cattle-raids" inderdaad als plundertochten gegeven worden, zijn zij van een overtuigender heroïek en bezitten zij grooter epische kracht dan vele van de latere ridderromans. Het verhaal van Diarmuid, die met de bruid van zijn leider Finn, met Grainne vluchtte, is zoo treffend, niet, omdat hij haar slechts, door een taboe gedwongen, volgde. Het is, in al den lust tot het avontuurlijke en het wonderbare, deze zin ook voor het zakelijke, die deze Iersche verhalen en vooral de lyriek, waarvan zij doorschoten zijn, zoo zeldzaam mooi maakt in de beschrijving der natuur. De wijze, waarop deze dichters, deze koningen en kluizenaars de natuur bezagen, zou, zooals Kuno Meyer heeft opgemerkt, voor eeuwen verloren gaan in Europa, inderdaad zou men hun voorliefde voor het sprekende detail „impressionistisch" kunnen noemen, zij hielden niet van de natuur als

achtergrond van het menschelijk gebeuren, maar om haar zelfs wil. Men hoeft daarvoor slechts uit de vele een enkel gedicht te nemen, bijvoorbeeld het lentelied van Finn uit het verhaal The Boyhood Deeds of Finn.

May-day, season surpassing!
Splendid is colour then.
Blackbirds sing a full lay
If there be a slender shaft of day.

The dust-coloured cuckoo calls aloud:
Welcome, splendid summer!
The bitterness of bad weather is past.
The boughs of the wood are a thicket.

Panic startles the heart of the deer,
The smooth sea runs apace —
Season when ocean sinks asleep,
Blossom covers the world. . . .

A wild longing is on you to race horses,
The ranked host is ranged around:
A bright shaft has been shot into the land,
So that the water-flag is gold beneath it.

A timorous, tiny, persistent little fellow
Sings at the top of his voice,
The lark sings clear tidings:
Surpassing May-day of delicate colours.

Het is deze oorspronkelijkheid en frischheid, die zelfs in de meest uitgewerkte rhetoriek, in de lange traditioneele beschrijvingen van helden, heldenrusting en wapentuig toch nog altijd leven blijft en die tot luisteren dwingt. Men kan begrijpen hoe Sint Patrick bekoord werd door de relazen van de grijze mannen, die overgebleven waren van het oude leger, den ouden „fian" van Finn, al vreesde hij in het aanhooren „a destruction of devotion and a dereliction of prayer". Hij werd gerustgesteld echter. „Patrick's two guardian angels came to him," leest men in The Colloquy of the Old Men, „Aibellan and Solusbretach, of whom he inquired whether in God's sight it were convenient for him to be listening to the stories of the fian. With equal emphasis, and concordantly, the angels answered him. „Holy cleric, no more than a third part of their stories do those ancient warriors tell, by reason of forgetfulness and lack of memory; but by thee be it written on tables of poets, and in learned men's words; for to the companies and nobles of the later time to give ear to these stories will be a pastime." Which said the angels departed."

Sint Patrick volgde den raad, door den hemel gegeven, en zoo treffen we in deze wonderlijke geschiedenissen wat een bekoring te meer van hen uitmaakt, de samengang van heidensch en christelijk; er zullen bewonderaars der keltische literatuur zijn, die dit betreuren, voor velen echter zullen deze gedeelten een bijzondere aantrekkelijkheid bezitten, het einde van The Phantom Chariot of Cu Chulainn bijvoorbeeld en de wonderlijke verzen uit The Birth of Conchobar, die als een voorafschaduwing zijn van sommige der beste verzen van Yeats, waarin heidensche mythe en christelijk geheim elkander vonden.

Be not sorrowful, O wife,
A head of hundreds and of hosts
Of the world will he be, thy son.

The same propitious hour
To him and to the king of the World.
Everyone will praise him
For ever to the day of Doom;
The same night he will be born.
Heroes will not defy him,
As hostage he will not be taken,
He and Christ.

Naast deze verhevenheid wist de zin voor natuurlijkheid en echtheid dezer dichters en schrijvers ook door te dringen tot de parodie, tot het groteske en het burleske, men vindt dit bijvoorbeeld in Bricriu's Feast en vooral in die waarlijk eenige schepping The Vision of Mac Conglinne. Het verhaal van den zwervenden student, die koning Cathal mac Finguine bevrijdt van een duivel der gulzigheid, die in diens lichaam huisde, door hem te vertellen van een visioen, dat geheel is samengesteld uit de meest verschillende spijzen, is met zulk een beheersching van de stof beschreven, met zulk een gelukkige woordkeus en in zulk een meesleepend rhythme, dat men inderdaad met de samenstellers kan getuigen nergens in de geheele wereldliteratuur vóór Rabelais iets te kunnen aanwijzen, dat er op lijkt. Het visioen is verbijsterend oorspronkelijk en de geraffineerde stijl doet het volkomen recht, bovendien hoeft men er gelukkig niet voor te waarschuwen als voor het werk van Rabelais. Weidsch, met groote kracht en een alles overmeesterenden humor stroomen de zinnen en Mac Conglinne schrijdt voort „erect, with exultant head, with stout steps. The wind that comes across that country — it is not by me I wished it to go, but into my mouth. And no wonder; so heavy was the disease, so scant the cure, so great the longing for remedy. I advanced vehemently, furiously, impatiently, eagerly, greedely, softly, gliding, like a young fox approaching a shepherd, or a royston-crow to carrion, or a deer to the cropping of a field of winter-rye in the month of June." Voortgestuwd wordt

men door dit rhythme en men leest door tot het „happy end" zonder dat een oogenblik de toon van zorgeloozen satirischen overmoed verstoord wordt.

Ancient Irish Tales is een rijk boek, ik geloof, dat het kans heeft een klassiek te worden als de Mabinogion van Lady Guest, de bekende vertaling van de keltische verhalen uit het Welsh. Ik heb slechts een enkele opmerking; de verzamelaars zijn misschien wijs geweest zich niet aan mythologische verklaringen te wagen, maar toch mist men een langere inleiding en bovendien zou men in enkele noten graag gezien hebben uit welke handschriften, de verhalen ontleend zijn.

Tom Peete Cross and Clark Harris Slover: Ancient Irish Tales (Volwassenen) George G. Harrap and Company Ltd. Londen.

LAGRANGE (O.P. Garrigou) ALS GIJ U NIET BEKEERT..... De drie bekeringen en de drie wegen. Uit het Fransch vertaald door E. Ruys O.E.S.A. (172) *f* 1.35 en *f* 1.95. v. Eupen, Eindhoven.

Berustend op de meest soliede beginselen der Godgeleerdheid, wordt hier toch zonder vertoon van wetenschappelijkheid, voor kloosterlingen en ontwikkelde leeken, de leer der christelijke volmaaktheid uiteengezet, vooral ook van haar praktischen kant.

Dit boekje helpt den Christen bij het vervullen van zijn plicht: het geestelijk leven in zich te bevorderen en naar best vermogen te streven naar de volmaaktheid. Dat velen zich mogen laten leiden door dezen veiligen gids.

NAAYKENS (B. A. M. - M.S.C.) PLATOON'S LEER OVER DE ZIEL VERGELEKEN MET ORPHISCHE OF Z.G. ORPHISCHE OPVATTINGEN. (142) Bergmans, Tilburg.

In dit proefschrift wordt een bijdrage geleverd tot het onderzoek naar de oorspronkelijkheid van Platoon's leer over de ziel, en naar de beteekenis van z.g. Orphische opvattingen voor Platoon's tijd. Uit deze leer komen ter sprake de punten welke meer onmiddellijk met de godsdienstige voorstellingen van de dialogen verband houden: het goddelijk karakter der ziel, de val der ziel, de zielsverhuizing en de uitboeting van misdaden in dit aardsche leven bedreven.

Aan het einde van elk hoofdstuk levert de schrijver vergelijkingen met z.g. Orphische teksten.

RODENBURG (J. B.) DE GRENZEN VAN HET GOOI. (Een historisch-geografische verkenning). (42) *f* 1.25. Rozenbeek en Venemans, Hilversum.

Voor bezoekers en kenners van het Gooi is de studie van den Heer Rodenburg interessant. Hij bespreekt de historie van deze landstreek, haar geologie en hydrologie, haar oude en nieuwe begrenzing, en vermeldt meerdere belangwekkende bijzonderheden, welke men in werkjes over het Gooi doorgaans niet aantreft.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

BILLY (André) NATHALIE OU LES ENFANTS DE LA TERRE. Roman. 20 frs. Flammarion, Paris. 1938.

„Récits des temps romanesques" noemt André Billy zijn boek in den ondertitel, zich hiermee als-het-ware verontschuldigend voor de romantisch gekleurde gebeurtenissen, die hij opdient. Het is een alleraardigst en voortreffelijk geschreven verhaal, een episode uit de Barbizonsche schilderswereld tijdens het tweede Keizerrijk. Millet en Rousseau treden er op, mitsgaders een groep minder bekende Barbizonners, die allen wonen of bijeenkomen in de kroeg van den ouden Ganne, waarin een goed deel van den roman zich afspeelt. Een der schilders is een spitzel van de keizerlijke politie en door dit element in zijn verhaal op te nemen, heeft Billy gelegenheid spanning en verwikkeling in zijn roman te brengen. De dorps- en schilderssfeer, dit eigenaardig mengsel, ontstaan door de vestiging der artiesten in het plaatsje, is uitstekend weergegeven evenals ook de afzonderlijke figuren, die den draad van het verhaal afspinnen. „Romanesque" zijn de gebeurtenissen inderdaad, een liefdeshistorie, waarvan Nathalie de kern vormt, een samenzwering van half onnoozele dorpstypen, een aanslag op Napoleon, een romantisch huwelijk enzoovoort. En alles wordt verteld met luchtigen zwier, een heel klein beetje ironisch, frisch en levendig en zoo levenswaar, dat men zich in het Frankrijk en het Barbizon van tachtig jaar geleden terug verplaatst waant. De levenswijze dezer schilders en bohémiens is niet erg stichtend, waarom het boek slechts gelezen worde door volwassenen.

ANDRÉ BILLY

MÉGRET (Christian) ILS SONT DéJà DES HOMMES. 18 frs. Fayard, Paris. 1938.

Christian Mégret beschrijft in dit boek met zijn eigenaardigen

titel het leven van een groepje jongens op een ongewoon soort kostschool. Een gefortuneerde kunstenares, die haar triomfen achter den rug heeft, sticht een instelling, waar kinderen van weinig fortuinlijke artiesten gratis worden opgevoed en onderricht. Wij beleven de vreemde lotgevallen van dit kinderpension, dat tengevolge van den oorlog zijn hoofdleider verliest en geheel onder leiding van een oud-koloniaal komt te staan, hoofdzakelijk door de gemoedservaringen van een zekeren Pierre, kind eener artieste die in het buitenland vertoeft. De auteur heeft deze kinderen met indringende psychologische scherpte en juistheid beschreven, hun verwaarloozing en verruwing, de schuwe gevoeligheid van Pierre, de vroege verdorvenheid van anderen, de in den grond niet slechte, maar onnadenkende zorgeloosheid van den koloniaal-surveillant. Er wordt wat erg veel nadruk gelegd op minder smakelijke intimiteiten en perversiteiten van enkele dezer verwaarloosden. Het verhaal is wat lang en gerekt en veel bladzijden worden gevuld met onbeduidende beschrijvingen van kinderlijke alledaagschheden, waardoor de spanning verslapt. Het is geen kinderidylle, die hier beschreven wordt, eer een kinderinferno. Wegens de sexueele aberraties blijve het boek streng voorbehouden.

FAYET (Claude) L'EPREUVE DE LA NEIGE. Plon, Paris. 1938.

Claude Fayet is een dier romanschrijfsters, die zonder al te diep af te dalen of ongewone conflicten te scheppen, een boeiend verhaal schrijven, vlot, handig, levendig, een uitstekend feuilleton voor een betere krant. In L'Epreuve de la Neige gaan eenige jongelui naar Chamonix voor den wintersport, geraken daar onverwacht in een sneeuwstorm en in dit levensgevaar toont eene uit het gezelschap, die zich tot nu toe stil achteraf heeft gehouden, al wat er aan verborgen energie en opofferingszin in haar schuilde; zij doorstaat de „sneeuwproef" en die heeft zijn eigenaardige gevolgen. Belangrijk is het boek niet, een ontspanningsroman van de goede soort. De karakteristiek der voornaamste figuren is heel behoorlijk, bouw en samenstelling van het verhaal zijn uitstekend en alles wordt verteld met de noodige soberheid en afwisseling, zoodat er een zeer leesbaar romannetje ontstaan is, dat litterair niets nieuws biedt, maar eenige uren verpoozing kan bezorgen. Voor liefhebbers van de wintersport heeft het de aantrekkelijkheid dat het te Chamonix speelt en de eigenlijke handeling zich afspeelt onder sportbeoefenaars.

DUITSCH

HAUSER (Heinrich) NOTRE DâME VON DEN WOGEN. Roman. Eugen Diedrichs Verlag Jena. 1937.

Heinrich Hauser beschrijft, wat hij heeft meegemaakt en dat is een tocht met een oud zeilschip van Hamburg naar Australië.

Wat hij allemaal vertelt, is natuurlijk met de oogen der fantasie gezien. De figuur van Andersson, den kapitein, is in zijn uiterste consequentie een mythische onwaarschijnlijkheid, de tragiek die rondom het „laatste" zeilschip geweven is, is vrije vinding, maar dat is de hoofdzaak niet van het boek.

De hoofdzaak is puur het leven op het schip en dat leven is overtuigend geschilderd. Een dergelijke schildering is alleen mogelijk, als men het zelf heeft meegemaakt, als men in hart en nieren de spanning van het avontuur, de macht der eenzaamheid, de ontzaglijke verwijdering van wereld en tijd doorleefd heeft. Er is geen zeeman aan 't woord, die jarenlang niets anders gekend heeft dan strijd en gevaar, het is de dilettant, de man die voor 't eerst de ontdekking doet en daarom veel gevoeliger is voor alle ervaringen. De lezer volgt met spanning, hoe Jorg, de man die gevlucht is voor de dreiging der techniek, langzamerhand zich in dat zeeleven inwerkt. De eerste dagen weet hij nog niet veel te vertellen, hij denkt alleen nog maar terug en zoekt z'n troost bij wat sterke drank in de kombuis; langzamerhand echter gaat hij kijken, maar nog met de ogen van een stadsmens, die op avontuur uit is en nu van zijn eigen waaghalzerij geschrokken is. Eerst heel geleidelijk verovert hij de zee en begint hij de grootheid en de spanning van het totaal andere bestaan op zee te beseffen.

Door dit procédé ontstaat èen werkelijke roman, een epos der zee.

Het is de vraag, of de ingelaste vertellingen, die Jorg voor zijn kinderen opschrijft, de waarde van de roman verhogen. Dat telkens aan zijn vrouw en kinderen denken is natuurlijk een evident bewijs, dat hij zich toch steeds gast blijft voelen en z'n verbondenheid aan 't land niet kwijt kan raken. Vermoedelijk zijn die vertellingen dus wel een technisch verantwoorde kunstgreep, maar toch valt 't te betwijfelen of dit wel de juiste oplossing was. De gespannen eenheid, die aan dit boek iets geweldigs had kunnen geven, is daardoor herhaaldelijk onderbroken.

Alleen volwassen personen kunnen dit boek van een schrijver, die religieus geaberreerd is, lezen.

ALVERDES (Paul) DAS ZWIEGESICHT. Erzählung. Albert Langen - Georg Müller, München. 1937.

Het gegeven is ongeveer het volgende: Juliane Vring, een mooie vrouw, is enige jaren gelukkig getrouwd, in trouw en toewijding, maar met de vrees voor 't ouder worden komt ineens een liefde in haar op voor een zekeren Erewein. Die liefde gaat rechtstreeks op een huwelijksconflict aan, maar nog net bijtijds weten zij die klip te omzeilen, wanneer Erewein aan zijn eer denkt en Juliane aan haar kinderen.

Wat in dit honderdmaal uitgewerkte thema aantrekkelijk is, is vooreerst de psychologische verklaring van deze plotseling heftig

uitlaaiende liefde door de vrees voor het oud-worden. Deze vrees wordt weer verklaard door het feit, dat haar man in de verste verte niet in staat geweest is haar jeugd en haar schoonheid zo te bewonderen en te vereren, dat zij die graag in die liefde had laten ondergaan. Zó kon „le démon du midi" bezit van haar nemen.

Een andere schoonheid of in ieder geval een andere eigenaardigheid is de manier, waarop Juliane en Erewein hun weg weer terugvinden. Er is in beiden héél weinig overleg. Juliane is als een thermometer, die stipt en nauwkeurig op koude of warmte reageert. Juliane vindt eigenlijk niet zich zelf terug, ze voelt, hoe Erewein's herwonnen eergevoel kil op haar werkt en daarmee komt ze instinctief tot bezinning. Merkwaardig is ook, dat in Erewein ook de bewuste overweging slechts zeer onduidelijk optreedt. Wat hem redt, is een levensgevoel, een niet afstand kunnen doen van wat hij in levensstrijd innerlijk veroverd heeft.

Ongetwijfeld is deze eigenaardige reactie in een novelle zeer aantrekkelijk. In een roman heeft men een meer actieve, meer reflexieve levenshouding nodig om tot het einde geboeid te blijven. Voor een novelle echter is het voldoende.

HAUSER (Heinrich) SÜD-OST-EUROPA IST ERWACHT. 6.80 M. en 7.80 M. Rowohlt, Berlijn.

De schrijver heeft een autotocht gemaakt door den Balkan. Na zich te hebben losgemaakt van oude vooroordeelen omtrent den traditioneelen „heksenketel van Europa", waren hij en zijn camera beiden even ontvankelijk voor de vele indrukken die het land en de menschen hun boden. De auteur heeft zich verzadigd aan de schoonheid van de bergen en de bosschen. Vol eerbied en verheugd als een jonge gymnasiast ontdekte hij Griekenland als het land van Homerus' helden. Maar op de eerste plaats ging toch zijn belangstelling uit naar vraagstukken van cultureelen en economischen aard en naar de merkwaardige politieke constellatie van deze landen, die niet langer het terrein zijn, waarop de groote mogendheden hun partijen spelen. Hij vond een levenskrachtig volk, dat echter met zijn vrijheid nog niet goed raad weet, getuige de critieklooze navolging van het Westen en nog meer van Amerika. Het is jammer, dat deze vlotte reportage er de sporen van draagt, dat zij geschreven werd op de treeplank van een auto en in ongeriefelijke hotelkamers. Veel onverwerkte indrukken werden neergepend en leverden een haastig, soms ademloos proza. De vele foto's zijn zeer goed.

ENGELSCH

DOWDEY (Clifford) BUGLES BLOW NO MORE. (496) Collins, Londen.

De Amerikaansche burgeroorlog schijnt plotseling een bijzonder geliefd onderwerp te worden. Na Mitchell's Gone with

Wind en Faulkner's The Unvanquished verscheen weer een lijvige roman Bugles blow no more van Clifford Dowdey. Dit werk vertoont gelijkenis zoowel met het boek van Faulkner als met dat van Mitchell. Het tracht de oorlog en het heroïsme weer te geven, maar daarnaast tracht het ook het leven en de houding der vrouw gedurende en na den oorlogstijd te toonen.

Inderdaad hebben de beide hoofdpersonen Brose Kirby en Mildred een representatieve beteekenis, vooral in hun meeningsverschillen, hun uiteenloopende levensopvatting, bij den man beheerscht door het eergevoel, bij de vrouw door de liefde voor het leven en het gezin.

Ondanks de velerlei gebeurtenissen en de vele niet zonder talent gekarakteriseerde figuren mist dit boek iets in vergelijking met de twee andere. Het is epischer opgevat, maar de oorlogstafereelen en de heldhaftigheid der personen bezitten niet de onmiddellijkheid en de menschelijkheid van The Unvanquished, terwijl Gone with the Wind, ondanks de bezwaren, die men tegen dit boek kan hebben, levendiger en humoristischer is. Volwassenen.

HORGAN (Paul) FAR FROM CIBOLA. 163) 6/. Constable & Comp. Ltd. London.

De legende plaatste de zeven steden van Cibola in het goudland dat de pioniers in Nieuw-Mexico zochten, steden die hen fascineerden, die steeds achter den horizon gedacht werden, maar nooit werden gevonden. Het motief heeft Paul Horgan geïnspireerd tot zijn voortreffelijk geschreven korten roman „Far from Cibola", spelend in het moderne Nieuw-Mexico, gedurende den zwaarsten crisistijd. Een roman, somber van toon, maar vermooid door de schoonheid van het proza.

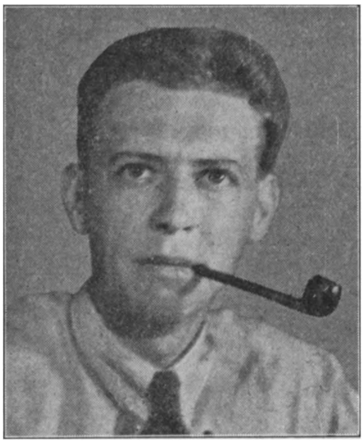

PAUL HORGAN

Een aantal bewoners van een kleine stad en haar omgeving worden ieder afzonderlijk den lezer voorgesteld, zóó, dat hij hun karakter leert kennen, hun individualiteit, zooals die tot uiting komt onder de dagelijksche levensomstandigheden. Ieder van hen ziet uit naar een gebeuren dat later op dien bepaalden dag, door den roman beschreven, zal plaats hebben: een zitting van eenige regeeringsambtenaren, die hulp zullen brengen aan het stadje dat zwaar onder de crisis heeft te lijden. Dezelfde personen ontmoet men weer in de volksverzameling, die ontstaat voor het gemeentehuis, waar de commissie

confereert en waar ieder naar den eigen aard, dien men onder normale omstandigheden heeft leeren kennen, reageert op het bijzonder gebeuren van een massabetooging. 's Avonds neemt men hen opnieuw afzonderlijk waar, ieder thans beïnvloed door de afgeloopen opwindende gebeurtenissen.

Paul Horgan heeft zich de laatste jaren een naam gemaakt in de Amerikaansche literatuur met zijn groote romans. Nu, met „Far from Cibola" geeft hij blijk ook verrassend goed een korten roman, eigenlijk een novelle, te kunnen schrijven. Door enkele aanduidingen, een paar suggestieve trekken, leven zijn personen overtuigend, en zijn zij scherp van elkaar te onderscheiden. Momenten en scenes worden zoo fel belicht dat zij zich in den geest griffen. Alles groepeert zich rond de massabetooging in het stadje. Beklemmend is het zwellen en dalen der volks-emotie weergegeven, waarvan een doodelijk ongeluk de climax is.

Het is een verhaal van innerlijke bewogenheid in een sfeer van triestheid; onder den indruk daarvan leven de menschen, ieder naar persoonlijken aard; de belangwekkendheid, die het leven bezit en zijn veelheid van vormen werden door Horgan's proza tot uitdrukking gebracht.

Voor eenigszins ervaren volwassenen.

LOWE (Eric) SALUTE TO FREEDOM. (672) 10/6. Collins, London.

De Australische schrijver Eric Lowe heeft een eersten roman geschreven, die er, wat den omvang betreft, wezen mag, ook overigens — voor een eersteling — meerdere goede kwaliteiten bezit, en zeker een volbloedig verhaal is, interessant en dikwijls zelfs boeiend. Want de schrijver blijkt een verteller te zijn met inventief vermogen, terwijl stof en plaats van handeling voor ons ongewoon zijn. De roman speelt voor een groot deel in het achterland van New South Wales, het verbeeldt het leven daar gedurende de laatste veertig jaar. Hij schildert de ontzaglijke uitgestrektheid van het Australische landschap, monotoon wellicht maar met een suggestie van frischheid en vrijheid. Er komen beschrijvingen in voor van een kangoeroejacht, van wilde rennen te paard, van een orkaan, van cultiveering van den grond, van pastorale scenes op en rond de groote cattlefarms, bekorend door het ongewone en de boeiende, plastische wijze van weergeven. Het is voor een belangrijk deel tegen dezen achtergrond en met dit décor dat de levensgeschiedenis wordt verteld van Robin Stewart, vanaf zijn jongensjaren tot den middelbaren leeftijd. Hij is de zoon van een grootgrondbezitter; zijn jeugdjaren op het land, zijn studietijd, zijn huwelijksleven, het verblijf, tijdens den oorlog, in Egypte en Palestina, en zijn lotgevallen daarna weer in Australië, de personen, die hem omringen en op zijn leven van invloed zijn — alles wordt verteld met gevoel voor de belangrijkheid, welke een menschenleven bezit.

Daarnaast toont de roman de typische gebreken van een

eersteling. De constructie, bijzonder in het eerste deel is niet evenwichtig; er is soms opvallend weinig harmonie; er wordt geen onderscheiding gemaakt tusschen onbelangrijke incidenten en een waarlijk diep, dramatisch gebeuren. Met bekorting zou de roman gewonnen hebben; de auteur is te kort geschoten in beheersching en selectievermogen.

Maar de kardinale fout ligt dieper. Lowe heeft dieperen zin aan het leven van Robin Stewart willen geven, door van zijn held een strijder te maken, die zich geestelijk vrij wil vechten, de gebeurtenissen en handelingen op te nemen in een spiritueele worsteling en die daaraan ondergeschikt te maken. Talrijke handelingen van Robin Stewart zijn symbool — zooals de beklimming van den berg Karluen, — maar maken als zoodanig weinig indruk. Het zoeken van Robin naar het geheim van het leven, zijn inwendige strijd voor geestelijke vrijheid overtuigt niet, fascineert niet, wijl het toch waarlijk grootsche daarvan ontbreekt. Met eenige teleurstelling moet men tenslotte lezen dat Robin de „ultimate freedom" vindt in een vaag uitgedrukt, nogal banaal min of meer communistisch principe.

In het eigenlijke doel van zijn roman is de auteur niet geslaagd. Ondanks alle gebreken toont zijn boek toch talent, episch talent; hij is een verteller, die de belangstelling opwekt en dikwijls zelfs boeit, maar als denker schiet hij te kort. De moraal eischt voor het lezen een sterk voorbehoud.

PASSOS (John Dos) U. S. A. (1450) 10/. Constable & Co. Ltd. - London.

Onder den titel „U. S. A." zijn de vroeger verschenen romans „The 42nd Parallel", „Nineteen-Nineteen" en „The Big Money" thans in één band vereenigd. In de vorige jaargangen van Boekenschouw (26e jaarg. bladz. 162; 28e jaarg. bladz. 355; 30e jaarg. bladz. 357) werd reeds herhaaldelijk over Dos Passos en zijn werk geschreven. We kunnen daarom volstaan met de mededeeling dat de eerste roman een dwars-doorsnede bedoelt van het Amerikaansche leven vóór den oorlog; „Nineteen-Nineteen" toont dat leven onmiddellijk daarna en onder directen invloed daarvan; „The Big Money" openbaart de Amerikaansche maatschappij in haar expansie, corruptie en vermoeide onrust der latere jaren. De kwaliteiten en fouten van Dos Passos zijn opvallend. Hij is een schrijver opmerkelijk door puntigheid en scherpzinnigheid; hij observeert goed en laat zijn figuren naar eigen aard reageeren op emoties en gebeurtenissen. Maar die figuren zijn, door eenigszins oppervlakkige karakterbeelding, als individuen niet sterk; het zijn meer uiterlijke omstandigheden dan innerlijke individualiteit, welk hen drijven; en dan is Dos Passos in zijn observaties eenzijdig. Inderdaad, het grootste bezwaar tegen hem is, dat hij als observeerder en realist zoo verschrikkelijk eenzijdig is. Hij ziet in zijn figuren weinig meer dan slaven van hartstochten; sexueele beheersching is hem volkomen vreemd;

de meeste personen zijn de producten en dragers van een gedegenereerde levenshouding. Als weergave eener bepaalde zijde van het leven is zijn roman belangrijk; maar die bepaalde zijde schijnt te willen pretendeeren het leven te zijn. Dat is een misvatting, artistiek en maatschappelijk, welke de beteekenis van den roman vermindert.

Het is duidelijk dat voor „U. S. A." een stevig voorbehoud geldt.

HICHENS (Robert) THE JOURNEY UP. (474) 8/6. Cassell and Company Ltd. - London.

Bepaald origineel is Robert Hichens in zijn talrijke romans — hij schrijft al meer dan veertig jaar — nooit geweest. Aan literaire experimenten heeft hij zich nooit gewaagd; hij schreef zijn verhalen om te vertellen en paste zich gewoonlijk aan bij den lezerssmaak-van-het-oogenblik. Hij behoort tot de groep auteurs die zich langs den zelfkant der literatuur bewegen; zonder dat van bepaalde diepere of artistieke waarde kan gesproken worden, staan meerdere van zijn romans toch boven de gewone amusementslectuur. Tot de beste daarvan moet ook „The Journey up" gerekend worden. Toch bestond juist hier het gevaar voor oppervlakkigheid en cliché, want de roman speelt voor een groot deel in het au fond banale Engelsche society-leven, nog banaler gemaakt door de tallooze roman-scribenten, die daarin bij voorkeur hun stof gezocht hebben. Maar Hichens is er inderdaad in geslaagd een verhaal te schrijven waarin werkelijke menschen leven, wier karakteriseering vrij overtuigend is, en waarin, over het algemeen, de gebeurtenissen zich logisch en natuurlijk ontwikkelen. Het is de geschiedenis van het huwelijk van een opkomend jong chirurg met Ida Blount, een mannequin. Het succes der jonge vrouw in de societykringen leidt tot allerlei verwikkelingen en tenslotte tot een tragische climax. Die tragedie is overtuigend, zij wordt reeds te voren als onafwendbaar gevoeld; hier toont de schrijver psychologische kwaliteiten, die in veel van zijn vroegere romans ontbreken. Eén euvel daaruit is gebleven: er komen te veel niets ter zake doende conversaties in voor. Daardoor werd de roman eenigszins wijdloopig; zonder deze wijdloopigheid zou de crisis heviger en treffender nog zijn geweest.

Ondanks dit is „The Journey up" toch een verhaal dat door zijn inhoud boeit, en dat door zijn karakteriseeringen den smaak kan bevredigen van wie iets meer verlangen dan de gemiddelde amusementslectuur. Geschikt voor ervaren volwassenen.

Madame de Sévigné en haar tijd[1)]

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Madame de Sévigné, de „épistolière" van alle tijden, ondervroeg zich herhaaldelijk over den brief en wat zijn interesse en aantrekkelijkheid uitmaakt. Het zou voldoende zijn haar overwegingen te groepeeren, om daaruit een aesthetiek van den brief te doen geboren worden, hoewel een uitdrukking van een stugheid als het woord aesthetiek wel wat tegenstrijdig moet heeten aan de vrije vlucht van een beweeglijke verbeelding als de hare. Bovendien zou een karakteriseering, als hier bedoeld, wellicht te denken geven, dat zij zich bij het schrijven te voren bepaalde beginselen zou hebben gesteld om die vervolgens op haar schrijfkunst in toepassing te brengen en niets is meer in strijd met haar persoonlijkheid.

Toch is het voor het juiste begrip van haar correspondentie van belang, dat wij ons rekenschap geven van bepaalde geesteshoudingen, waaraan Madame de Sévigné, zich deels bewust, deels onbewust, overgaf en waaraan bepaalde karakteristieke elementen, haar geestesscheppingen eigen, vallen toe te schrijven. Als tijdgenoote van een Racine, een Corneille, een Descartes, een Molière en een Boileau zal het niet onze verwondering wekken, dat wij deze schrijfster bij haar weergave van tafereelen en ideeën de grootste trouw aan de waarheid zien betrachten. Alle groote geesten der zeventiende eeuw zijn het eens over dit gegeven: niets boezemt belangstelling in dan het ware. Er leeft zelfs een dusdanige hartstocht voor de waarheid in deze velen, dat zij er langs den weg van een onverdedigbaar syllogisme toe komen schoonheid soms aan waarheid te assimileeren en gelijk te achten. Wanneer Mme de Sévigné een brief van haar dochter leest, die haar den volkomen indruk van waarheid opdringt, ondergaat zij een ontroering van aesthetische orde. Het is vooral de waarheid, die haar in den ontvangen brief bekoort en zij meent op haar beurt eenzelfde bekoring uit te werken door het nastreven van een kinderlijke en onbevangen waarheid in de gevoelens en schilderingen, waarmee zij dezen beantwoordt.

Wààr zijn in een brief, beteekent in volle oprechtheid persoonlijk beleefde gevoelens en eigen meeningen over alle dingen tot uitdrukking brengen. Wààr zijn, dat is de werkelijkheid eerbiedigen, en die schilderen zonder haar te verdoezelen of te idealiseeren. De zucht naar waarheid voert deze schrijfster dikwijls tot hetzelfde volmaakte realisme dat men bij een Boileau ontmoet. Wààr zijn, veronderstelt tenslotte, dat men zich beijvert den meest

---

1) Artikel, geschreven naar aanleiding van het pas-verschenen werk: Mme de Sévigné et sa fille par Mme Saint-René Taillandier (Grasset 1938).

oprechten en nauwkeurigen uitdrukkingsvorm te vinden, zelfs wanneer men daarbij zijn toevlucht zou moeten nemen tot een minder gekuischte vocabulaire. Deze schrijfster beperkt zich echter niet tot de bloote weergave van feiten en gebeurlijkheden. Zeker, er zijn brieven, waarin zij kinderlijk lucht geeft aan de gevoelens, die haar beroeren. Maar meestal verliest zij het genoegen, dat zij haar lezer moet verschaffen, niet uit het oog. Het is het transponeeren van dezen zucht tot behagen in haar brieven, dat haar brieven een geheel bijzonder karakter verleent. Dit verlangen leeft overigens in ieder groot schrijver dier dagen, maar bij Madame de Sévigné wordt het tot een geheel bijzonderen vorm van haar moederliefde.

Het middel tot het wekken van dit behagen? Het is de scherts. En de scherts, waarvan deze schrijfster blijk geeft, doet haar ook weer in geen enkel opzicht van haar tijdgenooten verscheiden zijn. Wij vinden ze fijn-genuanceerd in het oeuvre van La Fontaine terug. En minder licht in het werk van Boileau, is ze er toch geenszins uit afwezig. Zij neemt ook een aanzienlijke plaats in de conversatie dier dagen in. En daar deze badinage vernuft en geestes-verfijning vraagt, heeft zij een niet gering aandeel in de preciositeit, die later in de taal gaat geboren worden. Zoodat wij reeds eerste sporen van preciositeit vinden tot in het klassieke werk van een Corneille en Racine toe. De badinage van Madame de Sévigné komt overeen met wat La Fontaine in zijn fabels als vroolijkheid betitelt. Zoo ontmoet men in haar correspondentie een element van fantasie, van spel, vernuft en geest, soms aan lichtzinnigheid rakend, dat er het realistisch karakter ten deele van maskeert. Badineeren immers voert noodzakelijkerwijze tot min of meer uitgesproken vervorming der werkelijkheid om die een zekere merkwaardigheid in pikanterie te geven. Badineeren veronderstelt, dat de toeschouwer weigert zich aan het tragisch karakter eener zaak over te geven, en den nadruk op haar nooit ontbrekende grappige kanten blijft leggen. Badineeren verbiedt ons nauwlettende overweging der dingen en dwingt ons de reactie's van ons innerlijk gevoelsleven terzijde te stellen. De badinage is een uitdrukkingsvorm, die zijn bloei vindt in tijden, waarin gemeenschapszin en sociabiliteit hun hoogtepunt bereiken. Deze sociabiliteit, deze gemeenschapszin toch, eischen een voortdurend vergeten van de schrijnende wereldsmart en een vrij-

MADAME DE SÉVIGNÉ

willige wegcijfering van individueele gevoeligheid. Badinage brengt met zich, dat wie er zich aan overgeeft op willekeurige wijze de verschillende orden van het menschelijk denken dooreenmengt en er behagen in schept ernstige dingen in een atmosfeer van grap en scherts te plaatsen, evenals frivole dingen in een atmosfeer van levensernst. Het ongewone valt boven alles in haar smaak. Het spreekt vanzelf, dat de badineur gemakkelijk tot plompheid en oneerbiedigheid vervalt, wanneer zijn badinage een zekere gemaaktheid en gewildheid aankleeft. Haar buitengewone levendigheid van geest, haar beweeglijkheid en haar spontaan vruchtbare geest doen Madame de Sévigné vrijwel altijd deze gevaarlijke klippen bij haar onverwachte vergelijkingen vermijden. Slechts zelden wordt de gezochtheid tastbaar. Toch gebeurt het, dat haar natuurlijke gevoeligheid en goedheid schuil gaan achter deze hindernissen, al behoedde haar moederliefde haar immer voor echte gevoelloosheid.

Aan deze moederliefde alleen — en geenszins aan een natuurlijke behoefte tot schrijven — danken wij geheel het litterair monument, dat door de markiezin de Sévigné werd opgetrokken. Voor wie daaraan tot voor eenige maanden nog twijfel mocht bestaan, zal deze twijfel zeker door het pas verschenen werk: Madame de Sévigné en haar dochter[1]) van Mme Saint-René Taillandier zijn weggenomen. Het zijn de afwezigheid van Mme de Grignan uit Parijs en de moedertrouw van de markiezin, die ons deze briefwisseling van zoo uitzonderlijke grootte brachten. Het is ook de moederliefde, die aan bovengenoemde hoedanigheden, die Mme de Sévigné met haar tijdgenooten gemeen had, die van spontaniteit toevoegde. Als zij geconstateerd heeft, welk een levendig karakter deze spontaniteit haar brieven geeft, komt zij er deels bewust, deels onbewust en instinctmatig toe, om in ieder harer brieven dit effect te betrachten en door alles een levende stijl na te streven. Dit leven vol tintelende schilderachtigheid ontleent zij op de allereerste plaats aan een onweerstaanbare opgeruimdheid en een onverzwakt vroolijk humeur, waarvan zij bij voortduring blijk geeft. Dit levende vindt zijn oorsprong eveneens in een soort vlindervlucht van idee tot idee zonder dat zij zich bij een enkele daarvan te lang stil blijft houden. Dit leven gaat ook uit van het kaleidoscopische van de beelden, die zij oproept en die zij in immer snel tempo aan ons oog doet voorbijgaan. Dit leven ligt tenslotte ook nog besloten in de overwegingen, waaraan zij zich weliswaar oogenblikkelijk overgeeft maar die vrij vluchtig uitgaan naar heel de verscheidenheid der dingen, die haar omringen. En zij moge de groote problemen van het leven slechts aanraken, geene er van wordt er door haar veronachtzaamd. Dit verlangen naar

---

[1]) Mme de Sévigné et sa fille par Mme Saint-René Taillandier (Paris, Bernard Grasset 1938).

leven te scheppen, geeft Madame de Sévigné haar voorliefde voor kleine, tastbare feiten, die den door haar opgehangen tableaux aantrekkelijkheid en coloriet geven. Wat haar koud en versteend schijnt, is de expressie-vorm, die niet door concrete bijzonderheden verlevendigd wordt. En door deze smaak voor bijzonderheden onderscheidt de schrijfster zich van haar eeuw, die daaraan algemeen achteloos voorbijgaat.

Toch ligt in deze opeenhooping van kleine feiten, al moge zij eenerzijds den indruk van levensintensiteit wekken, het gevaar verscholen van de schepping van onsamenhangend brokwerk, van de oproeping van een groote menigvuldigheid van facetten, die in spijt van hun schitterende wisseling van tinten, toch uiteindelijk weinig anders vermogen te beteekenen dan een ijdel kleurenspel. Madame de Sévigné ontsnapt vrijwel immer aan deze dreiging. Beweging en gloed van haar woorden nemen iedere gewaarwording van verveling weg. Ieder der gereleveerde bijzonderheden wordt ons in een zoo aantrekkelijken en belangwekkenden, onverwacht treffenden vorm ook, voorgehouden, dat het verrassende van de uitdrukking ieder oogenblik de mogelijk verzwakte aandacht nieuw leven inblaast. De schrijfster bestaat zoo bijvoorbeeld het stoute stukje ons de agenda van geheel een lieven, langen welbesteden dag als het meest merkwaardige gebeuren ter wereld voor te houden. De behoefte ook om iets levends te scheppen voert de schrijfster er toe deze brief aan het gesprek te assimileeren. „Ce sont des conversations que nos lettres, schrijft zij haar dochter, je vous parle et vous me répondez."

Soms voelt men zich midden in de conversatie van dien tijd verplaatst. De zinnen gaan het kader van de briefwisseling ver te buiten. Men beluistert opeens het accent van het levende woord. De schrijfster doet ons zoo begrijpen, hoe er in de zeventiende eeuw sprake is van een tweevoudige taal. Een taal, gemodelleerd naar latijnsche vormen en woordorde, ampel, plechtstatig en zwaar van gang. En een andere, de taal, door de voorname wereld gesproken, méér, veel méér overeenkomstig den levendigen en scherpen geest van het Fransche volk, concreter en lichter dan de eerste. De meeste werken der zeventiende eeuw illustreeren ons op heldere wijze, hoe men eigenlijk in de latijnsche taal bleef schrijven, zij het met behulp van Fransche woorden. Madame de Sévigné levert ons het bewijs, hoe reeds in haar dagen de taal der conversatie volkomen adaequaat is aan het genie der natie. De schrijfster gelooft, dat er ook geen enkel onderwerp uit de conversatie behoort gebannen te worden en overeenkomstig dit ideaal verkrijgt alles en een ieder burgerrecht in haar correspondentie. Wat betreft den rijkdom en de verscheidenheid der opmerkingen, die zij maakt over mensch en maatschappij, gaat deze correspondentie die van een Voltaire te boven, terwijl deze laatste haar daarentegen overtreft in intellectualiteit en diepte. Voltaire is nu eenmaal een bij uitstek philosofische natuur,

die er een heimelijk behagen in vindt zijn diepzinnigheid achter een schijn van klaarheid te verbergen.

* * *

Intusschen is het voor de kennis van een figuur als die van Madame de Sévigné niet voldoende om boven ontlede, instinctief of bewust aangenomen houdingen nader te preciseeren. Het is noodzakelijk in het temperament door te dringen, waarvan zij de levende, zichtbare uiting zijn.

De criticus is overigens, vóór alles, een zieleminnaar. In een veelal teleurstellende wereld, waarin onwetendheid zoowel als kennis, oorlog zoowel als vrede, geluk zoowel als ongeluk, zelfs leven zoowel als dood, al te dikwijls een frivool karakter en een karakter van schijn aannemen, voelt de criticus zich noodwendig gedreven tot een diepe beschouwing der zielen, waarmede hij verkeert. En achter de onbezielde regels, waarin eertijds geestdrift, blijdschap of angst trilden, ontwaakt voor hem spoedig de ziel. Zij trilt op; haar nieuw ontwaakt leven deelt zich aan hem mee. In deze verovering van de onbekende ziel liggen voor hem smarten en vreugden. De smart van te voelen, hoe ondanks alle nasporingen, een ondefinieerbaar iets zich aan onze intimiteit onttrekt; de vreugde van te zien, hoe alle onderscheiden elementen, door onze ontleedkunst aan den dag gebracht, zich harmonisch en organisch ordenen tot een geheel, waarin hij een nieuw gewekten hartklop vermag te beluisteren. En welk een afwisseling van voldoeningen en verwonderingen: de voldoening te ontdekken, wat men voorvoeld had, de verrassing van het onvoorziene te ontdekken. Aan welke gevoelens zich de innige voldoening komt paren in al deze zielen, hoe onderscheiden ook, de mengeling van logica en van illogisme te ontdekken, die aan de basis van hun, zoowel als van het eigen leven ligt.

Het werk van Madame Saint-René Taillandier komt waarschijnlijkheden voor ons tot zekerheden maken of bestaande zekerheden bevestigen. Het kapitale evenement in Mme de Sévigné's leven is wel het vertrek van haar dochter naar de Provence. Vóór de scheiding verschijnt het „ik" van de schrijfster slechts bescheiden in haar correspondentie. Van haar dochter beroofd, wil zij alles weten van haar leven en gedachtenleven. De gedachte aan haar dochter wekt een ontroering in de moeder, welke vraagt zich vrij uit te mogen storten. Het verlangen te behagen en de behoefte haar hart te doen spreken brengen Mme de Sévigné er toe zichzelve ten tooneele te voeren. In de eeuw der o n p e r s o o n l i j k h e i d geeft de moederliefde een der meest belangwekkende vrouwen van dien tijd de vrijheid haar eigen ik te ontsluieren.

Vanaf de scheiding met haar dochter, verandert haar brief van karakter en wel juist omdat het „ik" er een accent in brengt van innigheid, van innerlijke beroering en geestdrift, spijt en mijme-

rend verlangen. Zij zegt ons haar droefheid, haar heimweevolle teederheden, haar mijmering in eenzaamheid, haar voorgevoelens en onjuistheden over wien en wat zij liefheeft. Hier en daar treedt een fond van vroolijkheid aan den dag, dat zich met haar tranen vermengd. Het „ik" van Mme de Sévigné brengt behalve meer gevoeligheid in den brief, daarin ook een grooter en verrassender verscheidenheid van toonaarden. De vraag dringt zich intusschen aan ons op, of de schrijfster in die bevrijding van persoonlijke gevoelens inderdaad zooveel verschilt van haar tijdgenooten als een oude, nog gangbare critiek ons pleegt te beweren. Ik voor mij geloof sinds lang niet meer aan de haat der klassieke schrijvers voor het eigen ik. Hierin bestond voor hen geen parti-pris. Waarheid is, dat zij het „ik" noch vluchtten, noch zochten. Wanneer zij het op hun weg ontmoetten, spraken zij er met graagte over, maar zooals men over andere dingen gemeenlijk spreekt, goedmoedig en zonder gezwollen woordenpraal.

Wat den geest der klassieken tegenstond, was niet het feit van over zichzelven te spreken, maar het „ik" met een trotsche zelfverlustiging als een eenig en buitengewoon ding naar voren te brengen. De klassieke schrijver zag in zichzelven het beeld der menschheid, het beeld van den algemeenen mensch; de romanticus echter en ook veelal de moderne schrijver staart zich blind op die aspecten van zijn persoonlijkheid, die hem van vele anderen verschillend doen zijn en hem in eenzaamheid doen verkeeren. Madame de Sévigné is wel geheel van haar tijd in haar beschrijving van de eigen ziel. Dat „moi", waarvan zij zoo dikwijls spreekt, is een „moi", in het gezelschap waarvan wij ons behaaglijk voelen, een „moi" zonder pretentie, vol bescheidenheid. Zij vindt er genoegen in haar geest voor dien van haar dochter weg te cijferen. Zij brengt zich gaarne tot het niveau van haar zoon terug, die tot de „grove geesten" behoort, zooals zij zich uitdrukt; geesten, welke méér verlustiging vinden in „geschiedenissen" dan in wijsgeerige stelsels. Overtuigd van de waarheid van den katholieken godsdienst, wenscht zij van ganscher harte godvruchtig te zijn, maar ziet zich genoodzaakt zich met een plaats onder de „lauwen" te vergenoegen, wien het aan de noodige kracht ontbreekt welbewust den goeden weg naar diepe devotie te volgen.

Het „ik" van Madame de Sévigné, dat zich in haar verhouding tot haar dochter zoo dikwijls vertoont, is waarlijk van een groote bekoring. En toch, mag ik zulks bekennen? Het stelt mij tegelijk ernstig teleur. Ik vraag mij dikwijls af, of ik die ziel, zoo transparant bij den eersten indruk, waarlijk kèn. Ondanks de vele en velerlei ontboezemingen, waarvan zij ons den stillen toeschouwer mâakt, bevangt mij dikwijls de meening, dat wij van deze ziel slechts de sociale zijde kennen, als ik mij zoo mag uitdrukken. En de gewaarwording deelt zich daarbij aan ons mee,

dat de geheime diepten van deze ziel in duisternis en mysterie gedompeld blijven. Ook, na lezing van het boven aangehaalde werk, kan ik mij niet aan den indruk onttrekken, dat de ziel van deze vrouw is als een zee met bewogen oppervlak, waarvan de dieper gelegen wateren in hun onbewogenheid voor ons gezichtsveld verborgen blijven. Het is van die verholen diepten, dat ik het leven zou willen benaderen. Het altijd gelijke, blijde humeur van deze vrouw ontstelt mij. Vond zij dan haar wezenlijke voldoening in de veelal armelijke feiten, waarvan zij ons deelgenoot maakt?

Geen enkele smart van Madame de Sévigné schijnt zooals zulks bij haar tijdgenooten het geval is, in zich de echo te dragen van eenige permanente smart onzer menschheid. Geen probleem, geen drama schijnt verborgen in de diepere plooien van deze ziel. En toch weigeren mijn verstand en mijn gevoel te gelooven aan een gevoeligheid bij deze vrouw, die hoe levendig en hoe gemakkelijk aangedaan ook, toch nimmer tot in de diepste schachten van het wezen grijpt. Zij dwingt ons tot de bevreemdende vraag: openbaren brieven, zelfs die brieven, waarin het „ik" het meest rechtstreeks schijnt te spreken, werkelijk in dezelfde mate dat „ik" als een werk van beeldhouwkunst, schilderkunst, muziek of dichtkunst. Ik weiger daarop een beslissend antwoord te geven, evenals het mij welhaast onmogelijk voorkomt, dat men zijn leven lang brieven schrijft, zonder te raken aan een verborgen obsessie, aan een geheim drama, die zich in uw leven gewrongen hebben. Maar toch ken ik een Racine, een Mauriac, een Corneille, een Molière, een La Fontaine beter na het lezen van een hunner kunstwerken dan het levensgeheim van een Madame de Sévigné na het lezen van een geheele correspondentie. Een verdere poging om dieper door te dringen in de verborgen gangen van dit raadselachtig leven, stel ik mij voor in een volgend artikel te beproeven.

HILL (Napoleon) MAAK ZÊLF UW TOEKOMST. Voor Nederland bewerkt door John. Kooy. (271) *f* 1.90 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een van die Amerikaansche boeken, die U prompt den weg naar maatschappelijk succes wijzen, indien U de gegeven adviezen opvolgt. Voor een groot deel zijn die adviezen geput uit de carrières van mannen, die men geslaagd pleegt te noemen, Carnegie, Ford, en dergelijke. Mochten deze mannen dus uw ideaal beteekenen, en voelt U iets voor de functie van staalmagnaat, dan heeft U hier de handleiding.

I. Een eigenaardige reclame. De Engelsche uitgever Dent & Co. heeft een eigenaardige wijze van reclame maken uitgedacht. De Amerikaansche auteur Gene Fowler heeft bij deze uitgeverij een boek gepubliceerd „Onward Trolley!", waarin de held, Trolley, een soort Don Quijote is uit het midden der negentiende eeuw. Hij beleefde zijn avonturen omtrent dien tijd in het Rotsgebergte. Om het boek „erin" te krijgen marcheert nu door de straten van Londen Kapitein Trolley. In de linkerhand draagt hij een boeket, in de rechter een degen-wandelstok. Hij gaat alle boekwinkels binnen, groet met sierlijken zwaai en reikt zijn kaartje over. Als hij voorbijgaat, brengen alle policemen de hand aan den helm. En „Onward Trolley" wordt druk gelezen.

II. De Engelsche schrijver Claude Houghton had zijn eersten roman voltooid, maar kon er geen titel voor vinden. Hij was bijna wanhopig er ooit een te vinden, toen hij, ten einde raad, met het eenige manuscript onder zijn arm, een Londensche bus nam om een vriend over het geval te gaan raadplegen. Hij was zoo in gedachten verdiept, dat hij op een bepaald moment het handschrift liet vallen. Juist passeerde in tegengestelde richting een zware vrachtwagen en het scheelde maar heel weinig, of de vrachtwagen was over het manuscript heengegaan en had waarschijnlijk alles vernietigd.

— Dat scheelde maar een haar! riep iemand, die het toevallig zag. Houghton slaakte een kreet van blijdschap. De uitroep paste precies als titel voor zijn boek: Het scheelde maar een haar!

III. In het Duitsche blad „Der S.A.-man" komt een rubriek voor „Der politische Soldat". In het nummer van 19 Augustus schrijft een medewerker van het blad onder deze rubriek een artikel over „Architektur und Weltanschauung". Een vakman is deze medewerker niet. Hij verwart bijvoorbeeld de Cluniacensers met de Albigensen. Maar in een zoo geharnast blad als „Der S.A.-man" mag dat wel. Verder drukt hij bijvoorbeeld een foto af van het bekende „Münster" in Freiburg en schrijft daar de volgende opheldering bij:

> Nicht durch des Dogma, sondern im Kampf mit ihm, trotz starren Buchstabenglaubens schuf sich die deutsche Seele dieses vollendete Gehäuse, das kaum mehr verwachsen ist mit dem Boden, sondern nur nach oben strebt. Die Sehnsucht nach freier, geistiger Entfaltung, die im Religiösen unmöglich war, drückt sich im Stein aus." Het is niets anders dan de reeds toentertijd levendige Sehnsucht naar den Führer, den grootsten aller Duitschers.

Zulke voorlichting geeft geen hoogen dunk van de ontwikkeling der S.A.-mannen en der „politische Soldaten". De kathedralen der middeleeuwen zijn dus eigenlijk geen bewijzen van het geloof der middeleeuwers, maar van hun verlangen zich aan het geloof te ontworstelen. Hopelijk is de deutsche Seele nog te verstandig om dezen onzin te slikken.

IV. Het uitgeversbedrijf Crowel te New-York is van plan een Weekly uit te geven, dat tegelijk in twintig landen zal verschijnen, o.a. in Londen, Parijs, Berlijn, Rome, Stockholm, Moskou, Tokio, Calcutta, Sydney, Lima, Mexico, Santiago, Buenos-Ayres, Rio de Janeiro etc. De buitenlandsche edities zullen 90 procent van den text der New-Yorksche uitgave bevatten, de rest zal plaatselijk nieuws zijn. Illustraties en text zullen door vliegmachines naar de respectievelijke hoofdsteden worden overgebracht. Zoodra de vliegverbinding met America geregeld is, zal het blad verschijnen.

V. Alexandre Dumas gaf in het „Petit Journal" graag puzzles op in den trant der tegenwoordige kruisraadsels. Eens stelde hij voor een gedicht te maken met de volgende rijmen:

Femme	Orestie
Catalina	Gabrio
Ame	Repartie
Fouina	Agio
Jongle	Figue
Citoyen	Faisan
Ongle	Ligue
Païen	Parmesan
Mirabelle	Noisette
Mirabeau	Pâté
Belle	Grisette
Flambeau	Bâté

Het bevredigendste antwoord kwam van een zekeren Mouzin, die het volgende rijmstuk inzond:

Je hais celui qui trompe et flétrit une femme —
Je hais Tibérius, Neron, Catalina,
Et les autres tyrans. — Je hais l'homme dont l'âme
Devant quelque danger lâchement fouina;
Celui qui, pour avoir des honneurs, rampe et jongle;
Celui qu'on paye afin qu'il soit bon citoyen;
Celui qui veut toujours au prochain rogner l'ongle;
Celui qui, baptisé, devient juif ou païen. —
Du sol qui fait mûrir la douce mirabelle,
De ma chère Provence, où naquit Mirabeau,
Je hais les ennemis. — De ma vie encore belle
Je hais tel qui voudrait éteindre le flambeau. —
Je hais un ignorant qui blâme l'Orestie,
Qui méprise Dumas, Méry, Kar, Gabrio,
Et tant d'autres à qui la gloire est répartie. —
Je hais les gens qui font abus de l'agio;
Les riches qui, voulant faire aux pauvres, une figue,
Leur refusent du pain et dînent d'un faisan;
La tourbe des jaloux qui, contre nous, se ligue;
Le prodigue qui jette au chien le parmesan,
L'avare qui voudrait dîner d'une noisette;
Le gourmand trop gorgé de vin et de pâté;
Le fat qui, sans rougir, insulte la grisette,
Et le lecteur qui dit: „Que Mouzin soit bâté."

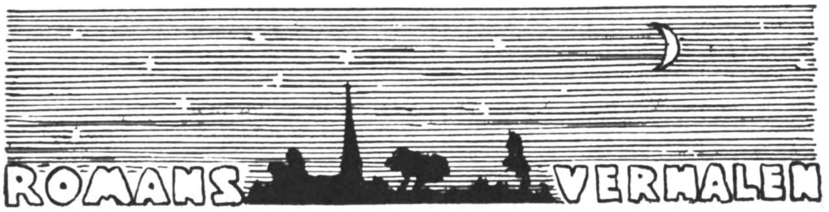

BORDEWIJK (F.) KARAKTERS. Roman van Zoon en Vader. (366) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1938.

Bordewijk bereikt met dezen stoeren roman ineens een hoogte, waarvoor zijn vroegere kortere en langere verhalen slechts „Vorstufen" waren. In compositie en uitwerking, in schrijfkunst en karakterteekening is dit een voortreffelijk stuk werk, dat tot de allerbeste verschijnselen van dit jaar moet gerekend worden. Sober en strak verhaalt Bordewijk den opgang van een volksjongen, die het ver wil brengen in de maatschappij. Op zich zelf is het geval niet zoo heel ongewoon of overmatig belangrijk, maar Bordewijk geeft achtergrond aan het geheel. Het uitgebreide advocatenkantoor, waarop de jonge Katadreuffe werkzaam is, leeft en beweegt door heel het boek, in zijn dagelijksche bedrijvigheid en in de individuen die het bevolken. In Katadreuffe's moeder en in zijn vriend Jan Maan is het „volk" op treffende wijze vertegenwoordigd. Daarachter stroomt de Maas, de groote levensader der stad en ook deze speelt een rol in den roman. De „Vader", de deurwaarder Dreverhaven, is een figuur van Balzacsche afmetingen, zooals trouwens geheel het boek, dat rijk is aan ongewoon forsche, bijna gechargeerte figuren, aan Balzac herinnert. Bordewijk heeft langzamerhand zijn voorliefde voor al te sterke charges afgelegd en bereikt hier een krachtig evenwicht, niet het minst door den jongen Streber Katadreuffe van zooveel noblesse en menschelijkheid te voorzien, dat hij meer is dan een louter geldverdiener. De strijd tusschen vader en zoon, die op het einde niet enkel een strijd uit vijandschap blijkt te zijn, is hèt groote conflict in het boek. Het zijn door en door Hollandsche karakters, die Bordewijk beschrijft, even Hollandsch als de bekendste figuren uit van Schendel's romans. Het geheele verhaal ademt een robuste innerlijke gezondheid. Volwassen lezers zal dit boek een hooge genieting zijn.

POLLATSCHEK (Stefan) VLAMMEN EN KLEUREN. Het Leven van Vincent van Gogh. Vert. door H. J. Smeding. (332) *f* 2.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1938.

Er zijn reeds meerdere vies romancées van Vincent van Gogh geschreven. Pollatschek gaf het zijne den naam „Flammen und Farben" en legde daarin reeds al het gefolterde, geteisterde, opgezweepte en rustelooze dat van Gogh's leven zoo tragisch maakte. Het geniale in verband met het pathologische komt in dit als roman verhaalde leven bijzonder tot uiting. De auteur laat in een serie tafreelen, die uiterst levendig en natuurgetrouw beschreven zijn, Vincent's leven aan ons voorbijgaan. De perioden van zijn teeken- en schilderwerkzaamheid, eerst in Holland, dan te Parijs en te Arles, worden het breedvoerigst weergegeven. Te Parijs treden de bekende schilders uit dien tijd in zeer pittoreske scène's op. Als schildering van Vincent's persoonlijkheid, van zijn innerlijke nooden en bewogenheden, is het boek uitstekend geslaagd en tevens is het een aanvankelijke inleiding in de denkbeelden en zienswijzen der Parijsche schilderschool. Bij weinig kunstenaars is het werk zoo onmiddellijk openbaring der ziel als bij van Gogh, weinigen hebben als hij geschilderd als met de eigen ziel en zenuwen. Hij was een diep betreurenswaardig en ongelukkig mensch, maar zijn woeste schilderdrift zal ten eeuwigen dage verbazing wekken. Een interessant boek voor ontwikkelde, ervaren lezers, goed geschreven als boek van verbeelding en waarheid, met fijn begrip van het wonderlijke verschijnsel, dat Vincent van Gogh heette.

BARING (Maurice) DAPHNE ADEANE. Vert. door Joh. P. Antonissen. (366) *f* 2.75 en *f* 3.25. Pax, Den Haag.

De romans van den katholieken schrijver Maurice Baring spelen gewoonlijk in de Engelsche aristocratie. Zijn kunst herinnert aan die van Galsworthy, doch daar zijn levensvizie katholiek is, vormen zijn boeken een pendant van den agnosticus Galsworthy. Ook Baring munt uit in het boeiend beschrijven van het alledagsleven der menschen uit de gegoede kringen evenals Galsworthy. Er is een eigen talent van observatie, van psychologie, van schikking en ordening, van inventie en schrijfwijze noodig om het leven dezer klasse zoo weer te geven dat het blijft interesseeren. Van eenig rauw realisme is bij dezen Engelschen aristocraat geen sprake. De wetten Gods worden in dit overbeschaafd milieu even zeer overtreden als waar ter wereld ook, maar de vormen worden bewaard; al wat „shocking" is, wordt vermeden. Katholicisme en ongeloof ontmoeten elkaar dagelijks in dit milieu en Baring beschrijft op overtuigende wijze hoe het eerste, ondanks zwakheid en menschelijkheid van zijn belijders, als een zuurdeesem kan werken op wie er zich voor open stellen. Merkwaardig is, dat zij die het boek zijn naam geeft, Daphne Adeane, in het geheel niet optreedt. Als het verhaal begint, is zij reeds dood en toch beheerscht zij min of meer het geheele gebeuren. Wellicht is deze vinding wat kunstmatig, zooals het beschrijven van dergelijke verfijnde kringen in het algemeen gemakkelijk wat kunstmatig aandoet, reeds door de keuze der stof zelf. Een boeiende roman voor volwassen lezers.

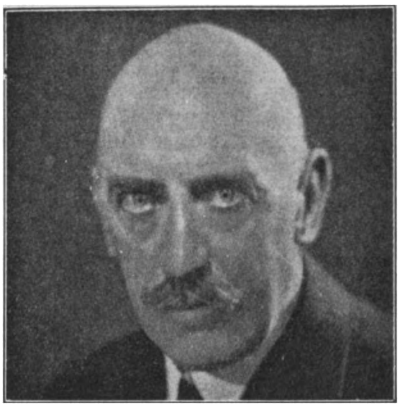

MAURICE BARING

RIVIèRE (Isabelle) BRUIDSTRANEN. Uit het Fransch vert.. (307) *f* 2.40 en *f* 3.—. Thijmfonds, Den Haag.

De vertaler van Isabelle Rivière's roman „Le Bouquet des Roses rouges" heeft dezen „Bruidstranen" genoemd. Het is de liefde- en levensroman van Jacques Rivière en van de schrijfster zelf, Isabelle Fournier, zuster van Alain Fournier. Onder invloed van Paul Claudel, die in den roman Mathieu Champel heet, keeren beide tot het Godsgeloof en de Kerk terug. „Zelden is de liefde van man en vrouw, zoo schreven wij bij het verschijnen van het Fransche boek, de onbevredigdheid der volmaaktste menschelijke liefde, de behoefte aan God, zoo intens en levenswaar beschreven. Beiden aanbidden elkaar, beiden bezitten een natuurlijk kuischen zin en, als na eenigen tijd, het gemis van een dieperen levenszin, van een hoogere oriënteering zich aldoor gevoeliger opdringt, vinden zij dit alles terug in de aanvaarding der Kerk. Met haast vrouwelijke overdadigheid wordt de liefde-phase tusschen Michel en Agatha, zooals zij hier heeten, beschreven, het verlangen naar het moederschap, de pijnlijke schroom voor wat het huwelijk met zich brengt, maar alles staat in zulk een overtuigend natuurlijke sfeer, dat het moet doorleefd zijn. Het is een allerzuiverst katholieke roman; niet katholieke lezers zullen over veel het hoofd schudden. Een dergelijk boek kan slechts geschreven worden in een land van ongebroken katholieke traditie." Wegens de vele openhartig intieme beschrijvingen is het boek slechts bestemd voor wetende rijpe lezers.

ALLEN (Hervey) DE SLAG BIJ AQUILA. Vert. door J. Hedley-Roggeveen. (291) Elsevier, Amsterdam. 1938.

De langdurige afscheidingsoorlog tusschen de Zuidelijke en Noordelijke

staten der U.S.A. is een dankbare stof voor Amerikaansche romanschrijvers. Sommigen vatten hun taak breeder op en vinden er gelegenheid in om als achtergrond de min of meer verschillende culturen van Noord en Zuid te beschrijven. Hervey Allen heeft dit niet gedaan en beschrijft slechts een bepaalde episode en nog wel de geschiedenis van slechts weinig personen uit deze episode, op eenigszins romantische wijze. Aanvankelijk vertelt hij enkel wat kolonel Franklin overkwam op zijn verlofsrit tijdens den oorlog door het gebied zuid-westelijk van Philadelphia, doch bij dezen rit raakt hij in een wonderlijke historie verwikkeld en dit wordt de eigenlijke roman. Het is een zeldzame samenloop van gebeurtenissen en toevalligheden, die soms sprookjesachtig aandoen, en heel deze romantische geschiedenis speelt zich ongeloofelijkerwijze af aan den rand van het slagveld, in een onvermoede en haast ontoegankelijke bergkloof. Hervey Allen schrijft vlot en geestig, wat breed en behagelijk, en vermeit zich graag in romantische gebeurlijkheden en gevoelens, maar zijn figuren staan in frissche menschelijkheid voor ons en vragen onze aandacht. Alles bijeen een boeiend verhaal, in opbouw en schrijftrant herinnerend aan de romans uit een vorige eeuw. Voor volwassen lezers.

KRAMER (Willem) ROELIE. (206) Zomer & Keuning, Wageningen.

„Roelie" verhaalt de geschiedenis van een kleinen jongen uit een arbeidersgezin, die langzamerhand blind wordt. Aanvankelijk beloven de korte telegramzinnen, die de allergewoonste dagelijksche ervaringen van een Enkhuizener jongetje weergeven, weinig loonends. Maar al doorlezend wordt de lezer gewonnen door de sfeer van echtheid en zuiverheid, die het boek kenmerkt. Alles is er ongewoon natuurlijk en doorleefd en wordt met den zuiversten eenvoud verhaald. Zonder eenige charge of sentimentaliteit, zonder schoonschrijverij of opgeschroefdheid wordt er het kinderleven van Roelie in beschreven, met groot talent van invoeling en weergave. De beteekenis en tevens de bekoring van het boek zijn gelegen in dit psychologisch zuivere herscheppen van een kindergemoed, dat de naderende blindheid als een dreigende verschrikking over zich voelt komen. Het is gemakkelijk dit verhaal als onbelangrijk, als copieerkunst op zij te schuiven, maar daarmee doet men het boek onrecht. Roelie ademt en leeft in dit boek en zijn ondervindingen zijn zoo juist en gevoelig geregistreerd, dat het werk met de beste kinderbeschrijvingen, met „Jaapje" en „Bartje" kan vergeleken worden. Is er sprake van sentimentaliteit, dan is het de sentimentaliteit die het leven zelf vaak meebrengt. Zelden werd het kindergemoed zoo treffend en boeiend beschreven als hier, zoo zonder litteratuur, zonder verfraaiing, zoo geheel en al naar het leven en de innerlijke werkelijkheid. Iedereen zal er iets van zijn kinderjaren in terugvinden.

LEER (Francisca van) RENATE. (152) 18 frs. Standaard, Brussel. 1938.

Dit boek houdt ongeveer het midden tusschen een apologetisch bekeeringsverhaal en een fictieve vertelling. Het doel der schrijfster is ook wel evenzeer apologetisch te werken als onderhoudend. De auteur schrijft bondig en zakelijk en het geheele geval komt den lezer zeer aannemelijk en overtuigend voor. Zeker twee derde van het boek is in dialoogvorm, vooral de eerste helft, waar Renate in haar zich-niet-kunnen-binden zeer goed wordt geschilderd. Zij komt uit een zeer vrije artiestenwereld, waarin jonge menschen zonder eenige beperking den meest vrijen en ongebonden omgang met elkaar hebben. In korte zakelijke dialogen worden de verschillende personages gekarakterizeerd. De tweede helft, waarin de bekeering begint en voltooid wordt, heeft meer dat apologetische karakter, waarvan reeds sprake was. Voor katholieke lezers is dit alles aannemelijker dan voor niet-geloofsgenooten. De andere, hoogere werkelijkheid breekt hier door en deze is niet zoo gemakkelijk te beschrijven. Een zeer lezenswaardig boek.

GEEST (K. van der) THUISREIS. (285) *f* 2.50 en *f* 3.50. Leopold, Den Haag. 1938.

Een nauwkeurige en juiste weergave van het dagelijksch doen en laten der matrozen op een vrachtboot maakt nog geen roman uit. De schrijver van

„Thuisreis" heeft vergeten dat voor een verhaal of roman niet slechts het hoe, maar ook het wat meetelt. De eerste paar honderd bladzijden, waarin het gewone bootmansleven van Jens Veltrup en eenige zijner makkers gecopieerd wordt, zijn verstoken van elke spanning en vrijwel zinledig. Ook van de „Thuisreis" komt weinig terecht. Op het einde gebeurt er iets, iets ontstellends zelfs: het schip wordt aangevaren en zinkt in zee met Jens Veltrup als eenig achtergeblevene. Maar deze ramp is een toevalligheid, die geen verband houdt met het voorafgaande in het boek. De „Baroe" wordt aldoor als een caduque boot voorgesteld, maar deze aanvaring staat ook daarmee niet in verband. Kortom, de fout van dit moeilijk door te worstelen boek, waarvan de realistische beschrijfkunst niet onverdienstelijk is, is het gebrek aan vertelstof. Reeds in van der Geest's eerste boek „Eiland in de Branding" was teveel copieerlust, doch hier is niet veel anders dan dat. Aan schrijfkunst en realistischen zin ontbreekt het den auteur niet, maar hij bedenke belangrijker gebeurtenissen en gecompliceerder verwikkelingen. Slechts voor volwassen lezers.

KNAPE (Jan Mzn.) HET GEVECHT OP DE LADDER. (244) *f* 2.90. Bosch & Keuning, Baarn.

Een jongen uit een dagloonersgezin blijkt goede hersens te bezitten en krijgt door bemiddeling van den onderwijzer een plaatsje als klerk op het gemeentehuis. Hij moet hoogerop en zal later gemeentesecretaris of burgemeester worden. Dit is het „gevecht op de ladder", zooals de titel luidt. Een leesbaar verhaal voor lezers die niet al te hooge eischen stellen. Schrijf- of vertel- of styleerkunst is er aan het boek niet besteed. De beschrijving van Piet, de hoofdpersoon, en van de andere figuren gaat niet uit boven het simpele weergeven der voordehand liggende lotgevallen, die een loopbaan als die van dezen Piet begeleiden. De waarschuwing van den schrijver vòor in het boek, dat hij geen bepaald dorp en geen bepaalde personen bedoeld heeft, lijkt mij overbodig. De figuren bezitten slechts zeer algemeene trekken en men kan zich moeilijk voorstellen dat iemand zich in het boek zou herkennen. Voor iedereen.

HOLLANDER (Onno) DE MENS BIJ DE GRENS. (260) *f* 3.50. Servire, Den Haag.

Onder den titel staat gedrukt „roman"; het schijnt dus de bedoeling van den auteur te zijn geweest dien te schrijven. Maar dan is het toch bij die bedoeling gebleven. Want een roman is het boek zeer zeker niet. Ook geen essay. Het bevindt zich in niemandsland, dicht bij de grens van beide.

Het brokkelige, oninteressante levensverhaal van een zekeren Erik is als een soort kapstok waaraan allerlei kwasi-diepzinnige betoogen zijn opgehangen over „diepere levensproblemen". Hegel komt er bij te pas, en Goethe, en natuurlijk het kosmisch bewustzijn en een stuk of wat -ismen. Alles een beetje ongaar en overspannen. De grens, die de schrijver bedoelt, schijnt Erik aan te duiden, waar hij ergens zegt: „Wij staan aan de grens van een nieuw en groot tijdperk. Van een tweede Renaissance. De Mensch wordt zich bewust van zijn plaats in de schepping en van de bestemming der wereld."

De schrijver is er laat mee, en bovendien is hij nog abuis. Lectuur die afgekeurd moet worden.

FLETCHER (J. S.) HET LAATSTE AVONTUUR VAN RONALD CAMBERWELL. Vertaald door Drs. Th. M. P. Klaus. (208) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Familieaangelegenheden, familiegeheimen, liefde, haat, verstooting en erfenissen zijn het stramien, waarop de bekende schrijver een spannenden misdaadsroman borduurt. Voor volwassenen.

SHARPS BUCHANAN (M.) DE MOORD IN DE ONDERGROND. (224) Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Een detectiveroman volgens een eenvoudig recept. Telkens komt een nieuwe verdachte te voorschijn, die het dus niet gedaan heeft, totdat op het einde de ware man voor den dag komt. De schrijfster overdrijft gelukkig niet; het boek heeft een kleinen leesspiegel en is gauw uitgelezen. Voor volwassenen.

RUCK (Berta) DE LIEFDESIDYLLE VAN EEN PRINS. Vert. G. Kroesen. (205) Sijthoff, Leiden.

De Liefdesidylle van een Prins is een zeer romantisch verhaal voor iedereen. Een jong meisje ontmoet een jongen. Jaren later blijkt die jongen een kroonprins te zijn. Als zijn vader sterft breekt in zijn land een opstand uit, zoodat hij geen vorst behoeft te worden en het meisje van destijds huwen kan. Het is alles vrij ongelooflijk, maar herhaaldelijk wel amusant.

SINCLAIR (F. de) HOTEL „DE SPRINGENDE BAARS". Een Detective verhaal. (234) *f* 1.75. Bruna, Utrecht.

Een cliché-achtig verhaal over valsche munters, die zich als onschuldige kasteelheeren en pensiongasten vermommen en door een handige detective ontmaskerd worden. Voor volwassenen.

DICKSON (Carter) DE NOODLOTTIGE PAUWENVEEREN. Vertaald door J. D. A. van Gumster. (230) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

De moord met gesloten deuren; een oud recept, opgeluisterd door het verhaal van een geheimzinnige vereeniging, die op het einde heelemaal geen vereeniging blijkt te zijn. Een detectiveverhaal voor volwassenen.

APON (Jan) HET GORILLA-MYSTERIE. Een Detectiveroman. (215) *f* 1.25 en *f* 1.75. Sijthoff, Leiden. 1938.

Een detectiveroman, waarvan het legkaart-schema wat al te doorzichtig en onwaarschijnlijk is. Overigens vlot geschreven. Voor volwassenen.

MAC DONALD (Wm. C.) TROUBADOUR-COWBOY. Vertaling van Frits Hoogewerff. (240) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Combinatie", Rotterdam.

'n Dichtende cowboy is 'n unicum in 't wilde Westen. Doch niet alleen zijn rijmtalent, maar ook zijn geslepenheid en schietvaardigheid, doen Jinglebob boven de anderen uitsteken. Hij slaagt er dan ook in Scarab en zijn handlangers te ontmaskeren en te verslaan. Dit aardige boek, welk een happy end tot besluit heeft, is geschikt voor iedereen.

SANDERS (CH. W.) HERSTELD ONRECHT. (223) Vertaald door H. J. Kok.

— ZWART BLOED. (218) Vertaald door Frits Hoogewerff.

— JONG WEERLICHT. (205) Vertaling van H. van Suchtelen.

FORSTER (Bennet) DE ONGESCHREVEN WET. (226) Vertaling van H. v. Suchtelen.

WAYNE (Chester) EL SOMBRO. (216) Vertaling van Frits Hoogewerff.

HILTON (Francis) ONDANKS ALLES. (248) Vertaling van Frits Hoogewerff.

FIELD (Peter) TROUW STAAT PAL. (189) Vertaling van H. v. Suchtelen.

JAMES (Dan) DE VREEMDELING VAN STORM RANCH. (216) Vertaling van H. van Suchtelen. per deel *f* 2.35 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Al deze cowboy-boeken behandelen min of meer het zelfde onderwerp, hetwelk aan de liefhebbers van deze lectuur overbekend is. Het is niet mogelijk om de verschillende veranderingen in de intriges apart te vertellen. Wij kunnen ons dus bepalen met te zeggen dat deze boeken voor lezers met onderscheidingsvermogen geschikt zijn.

FREEMAN (Martin Joseph) VERMOORD DOOR EEN GOOCHELTRUC! Vert. door A. Vorstman. (232) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De moord op een excentrieken millionnair — merkwaardig zooals in dit soort verhalen millionnairs altijd excentriek zijn — is het begin van een reeks gebeurtenissen, die samen dezen detectiveroman uitmaken. Enthousiast kunnen we er niet over zijn; dit product zal het genre van den speurdersroman niet opvoeren. Integendeel. Het verhaal is grof van opzet en uitwerking; het spel van den fijnen geest, dat dit oeuvre tot prettige ontspanningslectuur kan maken, ontbreekt. Bovendien heeft de schrijver — mogelijk ook de vertaler —

den politieman, die het gebeuren beheerscht, een rauw, onbehouwen taaltje in den mond gelegd.

Het Hollandsch der vertaling laat trouwens ook in andere opzichten te wenschen over. Er wordt b.v. gesproken van een lijk dat „afgelegen" wordt. — Het verhaal kan niet worden aanbevolen.

ROAN (Tom) DE WRAAK VAN DEN HALFBLOED. Vertaling van J. H. Delahaye. (222) *f* 2.25 en *f* 3.25. J. Philip Kruseman, Den Haag.

HORTON (Robert J.) HET SPOOR VAN DEN BUIZERD. Vertaling van S. M. v. d. Galiën. (231) Sijthoff, Leiden.

COLTER (Eli) EEN GEVAARLIJKE DUBBELGANGER. Vertaling van Frits Hoogewerff. (200) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Drie romans, die in de Cowboy-districten van Noord-Amerika spelen. De titels zijn verschillend, de namen der optredenden eveneens, maar de verhalen zelf lijken merkwaardig veel op elkaar; d.w.z. dat er veel en woest wordt gereden, dat er bijna op elke bladzijde geschoten wordt, dat spannende intrigues zijn verwerkt, en dat na veel strijd in een onverwacht slot het recht zegeviert. En dan niet te vergeten het meisje, dat de belooning is van den held. Niet voor jeugdige lezers.

COXE (George Harmon) DE PERSFOTOGRAAF ALS SPEURDER. Vertaald door D. J. C. Kruseman. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Het aantal variaties van den speurdersroman schijnt ongelooflijk groot te kunnen zijn. In dezen roman is het een persfotograaf die de politie assisteert bij haar onderzoek naar den dader van den moord op een rechtsgeleerde.

Opvallende kwaliteiten bezit het verhaal niet; wel is het met de moraal van eenige personages en van hun optreden niet heelemaal in orde.

Daarom een ernstig voorbehoud.

PÉTILLON (Willy) PROBLEMEN RONDOM REX, DEN BOUVIER. (111) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van Hans Borrebach. „De Tijdstroom", Lochem.

Volgens de waardeering van de schrijfster zijn goede, vriendelijke menschen blijkbaar alleen bestaanbaar onder hen, die een soort „naasten"-liefde kunnen opbrengen voor honden en paarden. Behoorlijk geschreven, maar niet kerngezond van opvatting.

CHARTERIS (Leslie) DE SAINT IN NEW YORK. Nederlandsche bewerking van Havank. *f* 1.75. Bruna, Utrecht.

De Saint heeft niets te maken met Sinterklaas of met welken hemeling ook. Het is de bijnaam van een op eigen gelegenheid werkenden god der wrake. Omdat de kringen der officieele gerechtigheid door corruptie zijn aangevreten, beschouwt hij het als zijn persoonlijke roeping, een reeks misdadigers uit te roeien, die de weerlooze bevolking teisteren. Na iederen menschlievenden moord laat hij als visitekaartje een teekening achter van een heiligenfiguurtje, vandaar zijn bijnaam. Een boek van niet geringe verschrikking voor volwassen liefhebbers.

HAVANK. ER KLOPT IETS NIET. (264) *f* 1.35 en *f* 1.95. Bruna, Utrecht.

Een heele reeks detective-romans, waarin Silvère en de Schaduw de kolen uit het vuur halen, om in de stijl van Havank te blijven, heeft deze jonge schrijver reeds op zijn naam staan en met pleizier neem ik altijd zijn nieuwe boeken ter hand om ze in één adem uit te lezen. Hij neemt zijn gevallen nooit tragisch op, maar laat zijn humoristischen kijk op de menschelijke zwakheden voortdurend zegevieren. Dit verhaal behandelt een moordgeval in een villa in Amalfi, dat in die romantische omgeving aandoet als een vlek op een wit satijnen gewaad. Het kost Silvère heel wat moeite om met de Schaduw den dader te vinden, waarbij de lezer hen met veel genoegen al lezende helpen kan. Volwassenen.

BAKER (Emily) OM HAAR ZELF. (125) *f* 0.60. Naar het Engelsch. Veenman, Wageningen.

Een vlot geschreven verhaal op christelijken grondslag van een Amerikaansch jong meisje, dat bij familieleden in Engeland in huis komt, zich volgens den wensch van haar overleden vader houdt alsof zij arm is en daardoor een huwelijk sluit dat eerlijke liefde en onzelfzuchtigheid tot basis heeft. Lectuur voor iedereen.

NYE (Nelson) DE LEEREN ZWEEP. (202) *f* 2.40 en *f* 2.75. Vertaling R. Sikkens. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

Om assistent-vrederechter van de Vereenigde Staten in een of ander klein plaatsje in Colorado te zijn, is geen pretje. Dit boek geeft de plaatselijke kleur en de moeilijke situaties goed weer, al is de taal buitengewoon ruw en van allerlei krachttermen doorspekt. Voor oudere lezers.

HOUWENINGHE (Elly van) LOTTY WORDT EINDELIJK VERSTANDIG! (216) *f* 2.—. Zuid. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Wie belangstelt in de wijze waarop een verwende, rijke eigenzinnige jongedame den man verovert, die niets van haar weten wil, maar dien zij zich daarom juist heeft uitgekozen, kan eenige uren zoek brengen met dit vrij sentimenteel en ongeneerd geschreven boek, dat voor lezeressen met eenige levenservaring er mee door kan.

POATE (Ernest M.) DE NAALD DIE DOODDE. (224) *f* 1.90. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Dit detective-verhaal speelt zich grootendeels af in de Amerikaansche dokterswereld. Een millionair op hoogen leeftijd wordt plotseling op geheimzinnige wijze ernstig ziek. Zijn lijfarts roept een collega te hulp, die na nauwgezet onderzoek de aard van de ziekte ontdekt maar niet achterhalen kan wat de oorzaak daarvan is. Een scherpzinnige detective brengt licht in het geval en ontmaskert den schuldige. Het boek is geen eerste-klas werk maar leesbaar voor ouderen.

WORTS (George F.) MOORDENAARS PARADIJS. (216) *f* 2.25 en *f* 2.65. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Het voornaamste deel van deze griezelige geschiedenis speelt zich af op een klein eiland waar een stelletje boeven samen is gebracht door een krankzinnigen schurk. Dit is wel sensatie-lectuur van de meest verkeerde soort. Een gek, die zijn slachtoffers met een tang de halswervel doorknijpt en zich op die manier van zijn vijanden ontdoet is geen smakelijk object voor ontspanningslectuur. Dan kan men beter zoo'n boek ongelezen laten.

HILTON (Francis W.) COWBOY-BLOED. (248) *f* 2.25 en *f* 2.65. Vertaling van Frits Hoogewerf. „De Combinatie", Rotterdam.

SANDERS (Ch. W.) REVOLVERS SPREKEN RECHT. (223) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerff. „De Combinatie", Rotterdam.

SHORT (Luke) HARTEN VAN GOUD. (262) *f* 2.25 en *f* 2.65. Vertaling van H. van Suchtelen. „De Combinatie", Rotterdam.

Naast Sanders, die een geroutineerde schrijver van Wild-West-verhalen is, maken de beide andere als beginnelingen geen slecht figuur. Het thema van alle drie de verhalen is vrijwel het zelfde. In alle drie treedt een rechtschapen held op om de ondeugd te vervolgen en kwade praktijken aan het licht te brengen. Voor volwassenen geschikte lectuur.

PETERSON (Margaret) HET NOODLOT EN DE WACHTER. (240) *f* 2.25 en *f* 2.65. Vertaling van Jkvr. Henriette Rappard. „De Combinatie", Rotterdam.

De geheimzinnige verwikkelingen en intriges van Oostersche gebruiken en het aantrekkelijke van de vreemde toestanden in een kleine plaats in Engelsch-Indië hebben deze schrijfster aangelokt om dit verhaal samen te stellen waarin de liefde en hartstocht van een jongen vorst voor een Engelsch

jong meisje zich onder het wakend oog van een altijd-biddend fakir afspelen. Bloed en tranen, oorlog en dood zijn het gevolg van deze verboden liefde. Alleen oudere lezers kunnen dit sensationeele boek ter hand nemen.

BENNET (Robert Ames) DE HELD VAN DE COLORADO. (232) *f* 2.25 en *f* 2.90. Mulder, Gouda.

In het land van Arizona schijnt het te wemelen van goede en slechte cowboy's. De held van dit verhaal is er een van de bovenste plank en hij weet door zijn vastberadenheid en kalm overleg allerlei scheeve toestanden recht te zetten en het hart van een allerliefst meisje te veroveren. Geschikte lectuur voor liefhebbers van revolver-romans.

MONTGOMERY (L. M.) JANE VAN LANTERN HILL. (221) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek, Laren.

Het nieuwe boek van deze schrijfster speelt even als haar andere op Prince-Edward-eiland. De hoofdpersoon is een twaalfjarig meisje, wier ouders gescheiden zijn. Het kind denkt dat haar vader dood is en bemerkt pas later dat het huwelijk harer ouders door gestook van haar jaloersche grootmoeder, ten onder is gegaan. Zoodra zij dit weet stelt zij alles in het werk om de twee menschen weer tot elkander te brengen, hetgeen haar tenslotte gelukt. Een geschikte roman voor iedereen.

HOUWENINGHE (Elly v.) MENSCHENZORGEN.... MENSCHENVREUGDEN. (199) *f* 2.—. Zuid. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Deze romantische geschiedenis over een oude schuldbekentenis, een jongemeisjeskostschool en een paar vroolijke vrienden doet sterk denken aan de fabricage van H. Courths Mahler & Co. De taal is hier en daar sterk overdreven en de stijl slecht verzorgd. Kwaad steekt er niet in, maar het is een sentimenteel niemandalletje waar geen mensch wijzer van wordt.

MASTERMAN (Walter S.) HET VLIEGENDE MONSTER. Vertaling van Frits Hoogewerff. (261) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Combinatie, Rotterdam.

Een griezelig en overdreven fantastisch verhaal over een kasteel in Engeland, waar eenige moorden worden gepleegd onder geheimzinnige omstandigheden, die hun oplossing vinden in een Arabische woestijn, waar voorwereldlijke monsters blijken te wonen. Kolossale nonsens, waarin de fantasterij al te ver gaat.

MILLER (Helen Topping) ABBY'S PROBLEMEN. Vertaald door Jeanne de Kruyff. (214) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De problemen van Abby waren niet mis: een broer moest van gevangenisstraf, haar vader van een finantiëelen ondergang gered worden, terwijl zij zelf gevaar liep een ongelukkig huwelijk te moeten aangaan. Natuurlijk loopt het tenslotte allemaal goed af; voor volwassen lezers, die wenschen te lezen hoe dat gebeurt, is dit boek onschuldige amusementslectuur.

HAUCK (Louise Platt) GEEN CHARME, ALSTUBLIEFT! Vertaling van H. S. Lanson. (235) *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Lynne Lascelles is een meisje, dat veel wilskracht bezit; haar broer mist die eigenschap maar hij is gezegend met charme. De eerste zoekt een man, die bij haar past, en tevens probeert zij haar broer wat pittiger te maken, opdat diens vrouw hem niet zal verlaten. Op dit belangrijk thema is een romannetje geschreven, waarin de gebruikelijke misverstanden plaats hebben, die hun oplossing vinden in een gelukkig einde.

Amusementslectuur van weinig beteekenis, waarin het ook met de moraal niet heelemaal in orde is.

VAN DIVERSE PLUIMAGE

DAWSON (Christopher) DE SCHEPPING VAN EUROPA. Een Inleiding tot de Geschiedenis der Europeesche Christenheid. Vert. door Dr. Aug. Cuypers. (344) *f* 3.90 en *f* 4.90. De Spieghel, Amsterdam.

Dit magistrale werk van den Engelschen katholieken geleerde verdient bijzondere belangstelling. Men kan het een cultuurgeschiedenis noemen, ofschoon het van de gewone cultuurgeschiedenissen nog al afwijkt; het is eer een synthese van volkerengeschiedenis, een uit- en overzicht vanuit „hoher Warte". Dawson beschrijft ongeveer de geschiedenis van Europa tijdens den neergang van het Westersche keizerrijk en de daaropvolgende eeuwen tot aan de elfde. Maar hij doet dit met bijzonder erin te betrekken de mentaliteit, de geestesgerichtheid der Europeesche menschheid op de verschillende belangrijke momenten. Hij beschrijft niet enkel, maar wil tot conclusies komen. Zijn boek is een werk, rijk aan ideeën. In de elfde eeuw is Europa, West-Europa, langzamerhand tot een zekere cultuureenheid gegroeid. De grondslag is gelegd voor de latere Europeesche beschaving. Deze cultuur is een algemeen Europeesch bezit en niet een aangelegenheid van afzonderlijke naties en landen. Zij dateert niet sinds de Renaissance, doch werd gegrondvest in de vroege middeleeuwen. Dit is Dawson's gedachtengang, gewonnen en geboren uit zijn geschiedbeschouwing. Hij is een grondig kenner der geschreven en niet geschreven bronnen voor onze kennis uit die bewogen eeuwen der volksverhuizingen. Zijn diepgaand inzicht in de structuur der samenleving, in de economische en sociale verhoudingen der laat-Romeinsche en der Barbarenwereld wettigt zijn conclusies. Het is een ongewoon leerzaam boek. Dawson schept licht en orde in deze chaotische eeuwen, waarover de wetenschap nog niet zoo vaste en omlijnde meeningen heeft als bijvoorbeeld over de eeuwen daarvòor en daarna. Het schrijven van dit werk moet voor hem zelf een ontdekkingstocht geweest zijn. Het boek veronderstelt in den lezer eenige ontwikkeling en historie-kennis.

LEOPOLD (Dr. H. M. R.) ROME. dl. 1. OUDHEID.

POST (Prof. Dr. R. R.) ROME dl. 2. MIDDELEEUWEN, RENAISSANCE, BAROK.

SMIT (Mgr. Dr. Jan Olaf.) ROME. dl. 3. DE STAD VAN HET VATICAAN EN NIEUW ROME. „Joost van den Vondel", Amsterdam.

Wat aan deze boeken het allereerst te constateeren valt, is: dat het platenalbums zijn. Want zóózeer overheerscht veelal het platenmateriaal den tekst, dat dit wel de eerste bedoeling schijnt dezer uitgave: kijkgenot, — waarmee evenwel niets ten nadeele van den tekst bedoeld is. Een genotvol uur wordt het bij eerste kennismaking al bladerend een voor een de talrijke, fraaie koperdiepdruk reproducties te bezien. Zoo reeds stapt men door eeuwen van macht en majesteit, van grootheid en durf, van levenskunst en praalzin, van stedeschoon en uitgelezen bouwdrift, van onovertroffen picturale en sculpturale plastiek. Een stad en een stedevolk vieren hier in hoogheid en schoonheid hun indrukwekkende triomfen uit; een groot wereldrijk schreef hier zijn geschiedenis in monumenten van bouwkunst en beeldhouw- en schilderkunst. Dit alles zal daarna vanzelf prikkelen tot lezing en bestudeering van wat drie bij uitstek bevoegden over de geschiedenis van Rome geschreven hebben. En de text stelt allerminst te leur. Er zouden kleine bemerkingen te maken, desiderata aan te geven zijn, maar vooreerst ontbreekt hier de ruimte daartoe en vervolgens heeft ieder auteur recht op een eigen ziens- en behandelingswijze. Daarom beperken wij ons tot een korte aankondiging. Mogen deze boeken over Rome hun weg vinden onder het Nederlandsche publiek.

PAPOUSJEK (Dr. Jaroslaw) EEN GROOT PATRIOT. Dr. Edvard Benesj. (206) Vertaald door P. T. Welter. Elsevier, Amsterdam. 1938.

Wel zelden zal een uitgave de actualiteit zóó mee hebben als deze Benesj-biografie. De Tsecho-Slowaaksche president wordt hier zoo goed als uitsluitend bezien als politieke persoonlijkheid. Reeds vanaf het begin van den Wereldoorlog zien wij hem werkzaam tot afscheiding van Oostenrijk - Hongarije en tot vorming van een onafhankelijk Tsecho-Slowakije. De lezing van dit boek zal ongetwijfeld veel bijdragen tot dieper inzicht in de conflicten, die nu de wereld zóózeer in spanning houden.

RITTER Jr. (Dr. P. H.) WISSELEND GETIJ. (145) *f* 1.45. Callenbach, Nijkerk.

De schrijver gaf aan zijn geschrift dezen ondertitel mee: veertig jaren Nederlandsch cultuurleven in vogelvlucht 1898-1938 en niet eens maar verscheidene malen dacht hij den lezer te moeten voorhouden, dat het boek „geen andere pretentie heeft, dan een reeks van kantteekeningen bij het tijdsgebeuren der laatste veertig jaren over die elementen in dat tijdsgebeuren, welke mij persoonlijk het meest hebben getroffen". 't Is of de schrijver den recensent op voorhand de wapens uit de handen heeft willen slaan! Wij bedoelen hiermee te zeggen, dat wat meer diepgang niet overbodig geweest ware.

De auteur zegt hier en daar wel rake dingen, maar dikwijls is hij ons toch te vlot in de weergave zijner opinies en vraagt dan adhaesie zonder diepere argumentatie.

GRAAF (Dr. A. de) HANDELSPOLITIEK EN PRIJSBEWEGING (112 + grafieken) Uitgegeven door de Nederl. Ver. voor den Vrijhandel te 's Gravenhage. W. P. van Stockum en Zoon, Den Haag.

Op instigatie van Prof. Goudriaan heeft de Ver. voor den Vrijhandel door een deskundige het probleem van de correlatie tusschen prijsbeweging en handelspolitieke stroomingen laten behandelen. Hij komt tot de conclusie, dat de correlatie niet altijd bestaan heeft, maar vergeet daarbij de cijfers (der prijzen) te toetsen aan den monetairen toestand der bedoelde landen. Daarom schiet zijn betoog gedeeltelijk langs de vraag van Prof. Goudriaan heen en zijn slotopmerking dat men voor de efficiency van het productieapparaat moet zorgen, is een koeienwaarheid.

KOHNSTAMM (Prof. Dr. Ph.) DEMOCRATIE IN DE BRANDING. (191) *f* 2.10 en 2.75. Meulenhoff, Amsterdam.

Dit werk verschijnt in de serie „Opvoeding en Wereldbeschouwing". Het is een verzameling opstellen, die Prof. Kohnstamm schreef in de laatste decennia. De titel geeft vrijwel den samenhang der opstellen: van verschillende zijden wordt de idee der democratie belicht. Eenige typische Calvinistische opvattingen, o.a. de gezagsbasis volgens het algemeen Calvinistisch systeem, komen in het werkje tot uiting. De schrijver neemt eeǹ eǹkele maal wat gemakkelijk zijn toevlucht tot het aannemen van een irrationale, wat verder niet te beredeneeren valt. In het algemeen kunnen wij deze verdediging en beschrijving der democratie vrijwel volledig aanvaarden. De verwerping der democratie naar Attisch model, onderschrijven wij geheel. Vòor lezers van ontwikkeling en onderscheidingsvermogen een zeer bruikbaar boekje.

BEMOLT VAN LOGHUM SLATERUS (A. J.) HET KLOOSTER FRENSWEGEN. *f* 2.90. van Loghum Slaterus, Arnhem.

Dit boek is een doctorsdissertatie, waarin de schrijver ontstaan, geschiedenis en opheffing van het klooster Frenswegen beschrijft. Dit, eenmaal beroemdste en laatste klooster van de Windesheimsche congregatie, gelegen bij Noordhorn aan de grens van Overijsel, werd gesticht kort vòor 1400 en opgeheven bij de algemeene secularisatie in Duitschland nà 1800. Voor de geschiedenis der Windesheimers en der moderne devotie is dit proefschrift als historische monografie van beteekenis.

MOLENAAR (Johan) HET SPINET (62) Stols, Maastricht.
In dezen bundel spreekt de dichter ergens over zijn eigen verzen en hij beweert dan, dat ze „maar matig zijn". Als men daaronder verstaat, dat ze niet tot de hoogste dichtkunst behooren is dat waar, maar toch heeft Joh. Molenaar een bescheiden eigen talent. Hij wordt nu en dan verleid tot wat al te groten eenvoud en, zonderling genoeg, tot iets, dat op pose lijken gaat, maar somtijds, als hij geheel zichzelf is, weet hij te treffen, bijvoorbeeld in de verschillende herdenkingsverzen en in een kort gedicht als Huwelijk. Dan blijkt een eigen ervaring herschapen en gevangen in een beeld en het beperkte lot, dat de meeste menschen tegenwoordig leiden, blijkt helder overglansd.

MÉRODE (Willem de) DE LEVENSGIFT. (23) Elckerlyc-Boekjes No. 3. Bosch & Keuning, Baarn.
In enkele verzen geeft Willem de Mérode de gevoelens weer van Elizabeth Barrett voor haar man Robert Browning. Zij zijn klaarblijkelijk geïnspireerd op de Sonnets from the Portuguese en ze dragen inderdaad de vervoering der Engelsche verzen over, al zijn ze ook van een stroevere hartstochtelijkheid. Ze nemen in het werk van de Mérode een geheel eigen, voorname plaats in.

FRANQUINET (R.) IN MEMORIAM MAURICE RAVEL. (16) Stols, Maastricht.
Robert Franquinet heeft ongetwijfeld dichterlijk talent, men kan dit ook zien aan deze herdenkingsverzen, maar men kan er ook in zien hoezeer dit talent bedreigd wordt door een soort nieuwe rhetoriek, door een woordenovervloed, en beeldenopstapeling, die den zin van het gedicht verduisteren; deze kunstmatigheid gaat jammer genoeg niet gepaard met een kieskeurigheid wat het rijm betreft, terwijl het hooggestemde rhythme in sommige laatste regels van strofen al te vlak en daarom banaal verloopt. Desondanks blijft dit In Memoriam een merkwaardige proeve. De teekeningen van den auteur zijn wat stijf, minder vlot dan we van hem gewend zijn.

KELK (C. J.) en KOOL (Halbo C.) STEKELBAARZEN EN HEKELVAERZEN. (66) Uilenreeks. Bigot & van Rossum, Amsterdam.
De verzamelaars wijzen er in hun voorwoord op, dat fel hekelen niet de sterkste zijde van de Hollandsche dichters is, dat ze het gewoonlijk niet verder brengen dan stekeligheden. En daarin hebben de verzamelaars gelijk, hun bloemlezing kan als een bewijs dienen. De mooiste verzen, die er in staan hebben maar betrekkelijk weinig uit te staan met de satyre en zelfs met de stekeligheid, en de meest hekelende verzen, die men er vindt, hebben maar weinig met poëzie te maken. Bijvoorbeeld het vers van Slauerhoff: In Nederland, waarmede de bundel opent, is Slauerhoff op zijn allerslechtst, op den keper bezien afgezaagd gerijmel. Toch is het voor ervaren volwassenen de moeite waard van het bundeltje kennis te nemen.

PREZ (Frans de) SONNETTEN. (90) Stockum, Den Haag.
Frans de Prez heeft een heele reeks sonnetten geschreven op de meest verschillende onderwerpen, hij wist in een sonnet te schrijven over Faust, Don Juan, den zwerver, den monnik, den belijder, den martelaar, den alchimist, den profeet, het genie, den leider, den tyran; over lust, zonde, contemplatie, illusie, conventie, mode, kunst, taal, woord, tooneel, over slagvelden en mislukte oogsten en nog verschillende andere zaken meer, hij weet echter niet van eenige oorspronkelijkheid daarbij te overtuigen, het rhythme zijner sonnetten vertoont weinig afwisseling en, hoewel zijn vers niet van gezwollenheid is vrij te pleiten, maakt hij het zich nu en dan toch bijzonder gemakkelijk.

REIGERSBERG VERSLUYS (Dr. F. van) RECHTER EN GRONDWET IN DE VEREENIGDE STATEN VAN NOORD-AMERIKA. (133) *f* 3.—. Dekker & van de Vegt, Nijmegen - Utrecht.
Een grondige historische en critische studie der constitutioneele inter-

pretatie door het Supreme Court van de Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Door de gebeurtenissen van de laatste jaren is dit vraagstuk van het rechterlijk toetsingsrecht thans actueel.

SINNINGHE (J. R. W.) LIMBURGSCH SAGENBOEK. Met 8 houtsneden van Nic. J. B. Bulder. (358) *f* 3.90 en *f* 4.90. Thieme & Cie., Zutphen.

Limburg is een dorado voor den folklorist, die speciaal aandacht wijdt aan sagen en legenden. De Limburger bezit een rijke phantasie, in geen enkel gewest ontstonden onder het volk zooveel legenden, en — belangrijk — nergens is men er zoo vroeg bij geweest de volksverhalen op te teekenen. Dit sagenboek is dan ook vrij volledig; achter talrijke sagen heeft de verzamelaar aanteekeningen geplaatst, waardoor hij de wetenschappelijk georiënteerde folkloristen aan zich heeft verplicht. Aan het einde van het boek werd nog een uitgebreide lijst van bronnen opgenomen.

De sagen zelf zijn eenvoudig oververteld, fantastisch, kleurig, zooals ze onder het volk leefden en leven; humoristisch ook vaak en met een religieuzen inslag, omdat ze zoo dikwijls ontstonden uit en door de vroomheid van den Limburger.

LANGEVELD (Dr. M. J.) DE OPVOEDING VAN ZUIGELING EN KLEUTER. (179) *f* 2.10 en *f* 2.75. Meulenhoff, Amsterdam.

In de veelheid der litteratuur over het in den titel genoemde onderwerp valt dit boekje op door de prettige, frissche wijze van behandeling. Het laat zich met genoegen lezen, het geeft massa's nuttige wenken en het verruimt het begrip van kinderpsychologie. De schrijfster staat op protestantsch-christelijk standpunt; echter is haar werk ook voor Katholieken bruikbaar. In haar litteratuurlijstje geeft zij ook eenige Katholieke titels, echter wat weinig, vergeleken met het aantal der Protestantsch-Christelijke.

BRUGMANS (Dr. I. J.) GESCHIEDENIS VAN HET ONDERWIJS IN NEDERLANDSCH-INDIë. (370) *f* 4.90. Wolters, Groningen.

In zekeren zin heeft Dr. Brugmans met het schrijven van dit boek pioniersarbeid verricht, want een geschiedenis van het onderwijs in Nederlandsch-Indië, beginnend vanaf de vestiging van het gezag der Oost-Indische Compagnie, bestond, naar wij meenen, nog niet. Trouwens, de geheele Indische geschiedbeoefening is lang verwaarloosd; pas de laatste jaren toont zij teekenen van opleving. De historie van het onderwijs moet daarin een belangrijke plaats innemen. Uiteraard is het boek van Dr. Brugmans niet volledig; de auteur zelf spreekt bescheiden van een proeve. Maar dan toch een verdienstelijke. Waarin vrij geordend en overzichtelijk de onderwijs-geschiedenis is te volgen, bijzonder die van de 2e helft der 19e en het begin der 20e eeuw. Ook de jongste ontwikkeling wordt kort aangegeven. Voor geïnteresseerden een waardevol boek.

HESSEN (Prof. Dr. J.) DE ZIN VAN HET LEVEN IN DEZE TIJD. (172) *f* 2.10 en *f* 2.75.

HANSELMANN (Prof. Dr. H.) IK - GIJ - WIJ EN GOD. Vertaald door W. M. Beun. (192) *f* 2.10 en *f* 2.75. Meulenhoff, Amsterdam.

Deze twee voortreffelijk geschreven werken over levenswijsheid en de verschilende geestesstroomingen in een verwarden tijd zijn door opvatting en behandeling meer bepaald aangewezen op een Protestantsch-Christelijk lezerspubliek.

DECOENE, KAN (Dr. A.) KRISTELIJKE PAIDEIA IN DENKEN EN DOEN. (251) Malmberg, Den Bosch.

Enkele hoofdstukken werden speciaal geschreven met het oog op Vlaamsche kultuur- en schoolproblemen, maar het grootste en belangrijkste deel van den inhoud is dermate algemeen, dat het boek ook zeer geschikt is voor Hollandsche paedagogen.

Het geeft de Katholieke beginselbeschouwingen der paedogiek, klaar gesteld tegenover de neutrale; het gaat diep in op religieus-zielkundige vraagstukken en geeft positieve richtlijnen aan. Zonder oppervlakkig te worden behandelt de schrijver zijn stof frisch en ongemeen klaar. Een uitstekend werk.

VEN (D. J. v. d.) VAN SCHEEPJE ZEILEN EN SCHUITJE VAREN. (32) *f*0.45.

SETERS (A. J. C. van) OMGANG MET ZIEKEN. (40) *f* 0.45.

JASPERSE (Dr. P.) ZOU IK EEN OPERATIE AANDURVEN! (32) *f* 0.45. Bosch & Keuning, Baarn.

Nieuwe uitgaven in de libellen-serie van deze uitgeefster. Het eerste boekje vertelt van het zeilen in Friesland en van het z.g. „skypke silen" door de jeugd met eigen geconstrueerde scheepjes.

De tweede uitgave is een causerie over de beste wijze van ziekenbezoek, zoowel wat het lichamelijk als het geestelijk belang van zieken betreft.

„Zou ik een operatie aandurven?" is een populair-medische bespreking over het onderwerp in den titel aangegeven.

Eenige aan te bevelen religieuze werkjes:

CRUYSBERGHS (Mgr. K.) NAAR MEER VOELING MET DE H. SCHRIFT. (108) *f* 0.80. De Vlaamsche Drukkerij, Leuven.

Zes vastentoespraken, die ten doel hebben in te leiden tot het lezen der H. Schrift.

HEEREN (A. van der) HET LEVEN VAN JESUS CHRISTUS. (46) Desclée de Brouwer, Brugge.

In 40 gekleurde platen worden de meest bijzondere gebeurtenissen uit het leven van Jesus weergegeven; naast elke plaats is een korte uitleg opgenomen, ontleend aan de Evangeliën. Een heel geschikt boek voor kinderen van ongeveer elf á twaalf jaar en ouder.

LAMMERTSE (J.) MèT ONZE KINDEREN VóóR GOD. (60) *f* 0.60. R.K. Jongensweeshuis, Tilburg.

Een religieus-paedagogisch werkje over de opvoeding der jeugd, als onderdeel van de moderne actie „Voor God".

IN HET LAND DER VIJF RIVIEREN. (391) frs. 25.—. (Vijftig jaar Missie-arbeid in Panjab (Engelsch Indië). Uitgegeven onder leiding van P. Dr. Thomas en P. Dr. Emmerich. Missie-Prokuur der Pater Kapucijnen, Antwerpen.

De Belgische Provincie der Minderbroeders Kapucijnen heeft vijftig jaar gewerkt in de Engelsch-Indische Missie van Panjab. Dit boek geeft de geschiedenis van hun arbeid en hun offers gebracht ter liefde van God voor het heil der zielen welke aan hen werden toevertrouwd. Het is een lijvig boekdeel geworden, waarin de lezer meeleeft met de teleurstellingen en zoo nu en dan met het welslagen van de pogingen der ijverige missionarissen om vasten voet te krijgen bij de bevolking. Een document van heldhaftig missiewerk, dat wij in handen van velen zouden willen zien.

ZOO IS LIMBURG. (95) Strengholt, Amsterdam.

Een aantrekkelijk boekje met veel foto's en kleine artikelen waarin de lof van Limburg bezongen wordt en dat tot doel heeft om het bezoek aan Limburg zooveel mogelijk te propageeren.

BYRDAL (Lis) VIERT VROOLIJK FEEST! (192) *f* 1.90. Voor Nederland bewerkt door R. Lotgering-Hillebrand. Geillustreerd door Ebba Schultz. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Een Deensche gastvrouw geeft ons hier allerlei raadgevingen voor het ontvangen van gasten, het arrangeeren van kleine partijtjes, het geven van

een fuifje, het aangenaam bezighouden van gasten en 1001 andere dingen om vooruit te bedenken. Het boek ziet er allersmakelijkst en gezellig uit en zal voor menige huismoeder een ware uitkomst kunnen zijn.

MüLLER-FREIENFELS (Prof. Dr.) DE VOORNAAMSTE RICHTINGEN IN DE HEDENDAAGSCHE PSYCHOLOGIE. Vertaling van Dr. P. H. Ronge. (194) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bijleveld, Utrecht.

Gezien de groote belangstelling die tegenwoordig bestaat voor psychologie, ook in wetenschappelijken vorm, is dit een belangrijk boek. Want het biedt belangstellenden, over hetgeen hun van de practische uitwerkingen der psychologie tot dusver geboden werd, gelegenheid zich ruimer te oriënteeren en de verschillende stelsels critisch te vergelijken. Het boek geeft een scherpzinnig geordend overzicht van de verschillende richtingen der psychologie, een uiteenzetting van de grondbeginselen en uitgangspunten dier richtingen. Hoofddoel van den auteur was het kenmerkende weer te geven, niet om kritiek te oefenen. Voor het lezen wordt vereischt dat men eenige kennis bezit der wetenschappelijke terminologie.

SAMUEL (Herbert) GRONDSLAG EN OPBOUW. Op den Drempel van den Nieuwen Tijd. Vertaling van Yge Foppema. (196) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag.

In „Grondslag en Opbouw" bespreekt de Engelsche staatsman Samuel staatkundige, zedelijke en godsdienstige vraagstukken die zich op het oogenblik met dwingende kracht aan de wereld opdringen. De schrijver is scherpzinnig, hij bezit, vooral op het gebied der staatkunde, groote kennis en hij schrijft ontegenzeggelijk met eerlijk gevoelde overtuiging.

Maar zijn ideeën op godsdienstig terrein wijken dermate af van de Katholieke principes dat de lezing van zijn boek uitsluitend voorbehouden moet blijven voor hen, die door kennis van economische en sociologische onderwerpen tot critisch lezen in staat zijn.

WIJNGAARDEN (Dr. W. D. van) MEESTERWERKEN DER EGYPTISCHE KUNST TE LEIDEN. (112) *f* 3.50 en *f* 4.50. Sijthoff, Leiden.

De conservator van het Rijksmuseum van oudheden te Leiden heeft een album samengesteld waarvan de tekst bijdraagt tot een beter verstaan der Oud-Egyptische beschaving. Daarnaast bevat het een aantal zeer goed geslaagde afbeeldingen van de belangrijkste en mooiste kunstwerken uit de verschillende perioden der Egyptische geschiedenis, aanwezig in het Leidsch Museum.

PEREGRIEN (P. Dr., e.a.) CHRISTUS AAN HET KRUISPUNT DER WEGEN. (220) 20 frs. Franciscaansche Standaard, Antwerpen.

Van verschillende schrijvers werden in dit boek Christus-beschouwingen bijeengebracht. Zij vertolken dat Christus staat aan den oorsprong, maar ook aan de uitmonding van alle wezen in God, als de schakel, die elk wezen verbindt met God in wording en bestemming.

Daarnaast wordt behandeld Christus in onze wereldbeschouwing, Christus in het verleden, het heden en de toekomst. Wellicht is nooit zoo fel om het geheim van Christus' gestalte gestreden als juist thans. Daarom ook is dit devote en vrij diepgaand boek zoo belangrijk. Voor eenigszins ontwikkelde lezers een prachtwerk.

LAST (Jef) DE SPAANSCHE TRAGEDIE. (198) *f* 2.90. Contact, Amsterdam.

Jef Last heeft als officier bij de linksche troepen in Spanje gestreden; in dit boek vertelt hij zijn frontbelevenissen en geeft hij zijn ideeën over de diepere beteekenis van den burgeroorlog.

Hij is een hartstochtelijk, temperamentvol schrijver; hij vertelt diep treffend van den strijd, maar zijn visie, vooral op het Christendom, is zoo valsch, dat de lectuur van het boek. moet worden ontraden.

HÖLSCHER (To) in samenwerking met pater ROMUALDUS (O.M. Cap.) DE KATHOLIEKE JEUGDBIJBEL. Met foto's en kaarten. Het Nieuwe Testament. *f* 2.50 en *f* 3.25. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

In eenvoudige woorden maakt de schrijfster de geschiedenis van het leven en werken van den Zaligmaker voor haar jeugdige lezers begrijpelijk. Al vertellend geeft zij bijzonderheden over de geographische gesteldheid van het land,. over de gebruiken en opvattingen van de menschen die er wonen, over de toestanden die het Romeinsch bewind ten gevolge had. Wij meenen, dat deze zeer verzorgde uitgave op de eerste plaats geschikt is voor leerlingen van middelbare scholen en die daarmee gelijkstaan. Voor de bevolking der hoogste klassen is de toon wellicht te nadrukkelijk verklarend.

KUIPER (Joh. E.) ALS WIJ EENS IN LAPLAND WOONDEN. van Rein Stuurman. (111) *f* 0.80. Meulenhoff, Amsterdam.

Vijf Laplandsche sprookjes, met toewijding geschreven, vol van een bijna teederen humor. Om technische redenen lijkt ons de aangegeven leeftijd van 6-10 jaar te laag: de zinnen zijn veel te lang en niet helder van constructie.

DUIN (Frank van) REGGIE'S REPORTAGES. Geïll. door P. Stempels. *f* 1.20 en *f* 1.95. Meulenhoff, Amsterdam.

Er zit pit in dien jongen reporter Reggie! Interessante lectuur voor groote jongens.

PULLES (Tiny) STA-PAL. Geïll. door Toonder. *f* 1.20 en *f* 1.95. Meulenhoff, Amsterdam.

Een would-be „modern" boek, in telegramstijl en vol groote woorden. Maar de telegramstijl geeft het boek geen vaart en de groote woorden kunnen niet den mageren inhoud verbergen, die niet meer is dan een sentimenteel relaas van meisjesdroomerijen. Voor grootere meisjes, die niet al te schwärmerisch zijn aangelegd.

LELIE (Frans) KAPERS OP NIEUW-GUINEA. (198) *f* 1.20 en *f* 1.90. Holkema & Warendorf, Amsterdam.

Een Chineesche kaper tracht bezit te nemen van een gedeelte der kust van Nieuw-Guinea en daar een opstand te verwekken tegen het Hollandsch gezag. Hoe deze poging verloopt en welke avonturen er gebeuren, kunnen jongens van ongeveer 12 tot 16 jaar lezen.

WAHL (Villa Thrap) LIESJE BAKT POFFERTJES. Een kookboek voor kleine meisjes. Uit het Noorsch bewerkt door Hanny Brink. (85) *f* 1.10 en *f* 1.50. Zuid. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Een alleraardigst, origineel boek voor meisjes van een jaar of negen, tien. Het is een verhaal van een meisje, haar moeder en vooral haar grootvader, en in den loop van dit verhaal komen allerlei recepten voor van eenvoudige lekkernijen, waarop de kinderen zelf haar keukentalenten kunnen oefenen.

MERWE (H. te) LANDSVROUWE EN LANDSMOEDER. (94) Meinema, Delft.

BERG (G. S. van den) VAN BLIJDE DINGEN TOCH HET MEEST. (17) Meinema, Delft.

Beide boekjes geven een overzicht van het veertig jarig bewind van H. M. de Koningin. Bij het eerste werkje is een afzonderlijk fotoboekje ge-

voegd; het is geschikt voor kinderen van ± 11 tot 14 jaar. Het tweede boekje kan gelezen worden door kinderen van 9 á 10 jaar.

DOEKES-DE WILDE (M.) TIM TOM. De geschiedenis van een klein kereltje op een grote zolder. (100) *f* 0.80. Meulenhoff, Amsterdam.

Aardig neutraal kinderboek, geschikt voor lezers en lezeressen van 8 á 9 jaar.

WOLF (Henk de) HET KLOKJE VAN ZEVEN UUR...... EN NU NAAR BED. (224) *f* 2.50. Veen, Amsterdam.

De korte verhalen, door een der radiovereenigingen voor de microfoon verteld, zijn in dit boek gebundeld. Neutrale jeugdlectuur, geschikt voor kinderen van ongeveer 7 - 9 jaar.

MARXVELDT (Cissy van) JOOP EN HAAR JONGEN. (187) *f* 1.60 en *f* 2.50. Met teekeningen van Hans Borrebach. 7de druk. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Bij deze 7de druk behoeven we niet veel meer te vertellen. De boeken van Cissy van Marxveldt zijn over het algemeen zeer gewild door de oudere meisjes. Het is zeer aangename lectuur, die van oppervlakkigheid niet vrij te pleiten is.

MAREE (Piet) WIE TEEKENT ER MEE! *f* 1.50. Leopold, Den Haag.

Alleraardigst teekenboek voor de allerkleinsten. Vooral het echte leitje achterin het boek verstopt zal een groote aantrekkelijkheid hebben. Voor de kleuters!

TOLLENAAR (Emmy) JIJ, DAPPERE KLEINE MARLON. (185) *f* 1.20 en *f*1.95. Geïllustreerd door Toonder. Meulenhoff, Amsterdam.

De dapperheid van Marlon Heemvelt bestaat hierin dat zij, om tot een trouwdag te komen alles aanpakt wat ze maar krijgen kan en in weerwil van alle tegenstand, die ze ondervindt, serveuse wordt in een groote lunchroom. Aardig boek voor meisjes van 14-17 jaar.

LUTKEN (Viva) DE STORM. (173) *f* 1.— en *f* 1.75. Uit het Deensch vertaald door Mary Horrix. Bewerkt door Willy Pétillon. 2de druk. Valkhoff, Amersfoort.

Boy, heeft tot haar 12de jaar altijd meegevaren op vaders boot en wordt daarna aan de zorgen toevertrouwd van een paar strenge, vaak niet-begrijpende grootouders. Haar leventje in het kustplaatsje te midden van eilanden en rotsen is zeer bewogen en door haar moed wordt haar vader van een wissen dood gered. Voor meisjes van 12 - 14 jaar.

BRUYN-OUWEHAND (Mia) HERMELIJN'S HUWELIJK. (270) *f* 2.75. Thieme, Zutphen.

Met dit boek geeft de schrijfster de verdere levensloop van Hermelijn, de hoofdpersoon van haar gelijknamig vorig boek. En we kunnen het alleen maar jammer vinden dat ze dit deed. Want voor de jongere meisjes die haar eerste boek konden lezen, is dit minder geschikt. Het kan wel haast niet anders of het huwelijk tusschen twee jonge menschen midden in de moeilijkheden van het Indische leven en niet gebaseerd op een uitgesproken levensbeschouwing, moet vrij spoedig déraillееren. Gelukkig blijft het maar bij een dreigende echtscheiding en vinden deze menschen elkander weer, maar alles bij elkaar is dit boek niet voor de jonge meisjes waarvoor het bedoeld was.

KREMER (S.S. - P. Heinrich) EIN GANZER KERL! 3e Verbesserte Auflage. (121) *f* 1.35. Verlag von Franz Borgmeyer, Hildesheim.

Kernachtig wordt in „Ein Ganzer Kerl!" leven en strijd van de jeugdapostel Don Bosco verteld. Een uitstekend jongensboek.

Litteratuurgeschiedenissen en werkelijkheid

door J. v. H.

Er zijn nauwelijks bedriegelijker dingen dan litteratuurgeschiedenissen. Een eerlijk mensch kan er slechts door de heerschende gewoonte om deze boeken serieus te nemen, toe komen een nieuwe te gaan schrijven.

Wat is het bedriegelijke in dit bedrijf? Dit, dat de schrijver van zoo'n werk nooit precies mag zeggen, waar hij zijn persoonlijk oordeel uitspreekt of waar hij schrijft naar de bevinding van anderen, welk auteur of boek hij niet of niet voldoende gelezen heeft. De rampzalige, die een litteratuurgeschiedenis aandurft, moet elk schrijver en elk boek der hem toegemeten periode beoordeelen, vonnissen op het openbare forum, voor heel het lezend publiek, zòo dat elk zijner woorden en uitspraken te controleeren valt. Hij moet den schijn ophouden, dat hij niemand napraat en elk vonnis geveld wordt met volkomen kennis van zaken. Als de romancier Jansen honderd boeken heeft geschreven van een omvang, dat slechts levenslange kluizenaars en gevangenen dit oeuvre met studie kunnen doorwerken, moet de litteratuurhistoricus, indien Jansen een schrijver van formaat is, dezen honderddeeligen auteur in enkele bladzijden ontleden en determineeren; is Jansen een waardeloos scribent, dan moet hij hem met èen gebaar, met èen zin afmaken, doch uit dat gebaar moet de kennis van alle honderd deelen even oplichten.

Nooit heeft een krijgsgenie zijn troepen zoo machtsbewust en met zoo simpele handbeweging geregeerd, als de litteratuurhistoricus geheele legers van auteurs en boeken ten leven wekt of ten doode doemt. Eèn pennestreek.... en een halve bibliotheek stort als waardelooze ruimtevulling in elkaar, èen trompetstoot..... en de andere helft rijst op als de hoogste openbaring van den geest. De historicus zal bijvoorbeeld schrijven: „Goede familieromans schreven ook de auteurs A. en B. en de dames C. en D., A. en C. meer in het tragische, B. en D. meer in het luchtige genre. Een kort succes genoot E. met zijn aardig debuut X., doch zijn latere boeken zijn oppervlakkige volkslectuur. Leesbare reisverhalen over China en Voor-Indië leverde G.; ook zijn vierdeelige „Geschiedenis der Kolonisatie in het Oosten" is nog altijd van waarde, maar zijn werk „Boedhisme en Shintoïsme" stelde algemeen teleur. Een ander auteur, die zich door de geschiedenis geïnspireerd voelde, is H. Zijn fantastische Byzantijnsche romans bevredigen minder dan die uit den Renaissancetijd, waarin hij meer historischen grond onder de voeten heeft. Een eigenaardig talent is I., die, na zijn krachten aan een grootsche

verbeelding over de Volksverhuizing beproefd te hebben, zich tot den regionalen roman wendde en een aantal boeken aan de schildering van het dorpsleven wijdde."

Dit tiental regels, dat men in dezen ongeveeren vorm in elke litteratuurgeschiedenis van eenigen omvang aantreft, kan de arme historicus slechts in angstzweet hebben neergeschreven. Hij heeft geworsteld met zijn herinneringen aan Byzantijnsche en Renaissancehelden, aan Chineesche reisverhalen en Boedhisme, aan dorps- en familiekronieken, tot er een heksensabbath door zijn hoofd spookte, doch wanhopend aan een heldere ordening van al die Byzantijnen, Chineezen, dorps- en familiehelden, heeft hij kort en voorzichtig een meening uitgesproken. De schimmen der auteurs, die wellicht hun nachtrust, hun longen, hun bloed hebben ingeboet bij het neerschrijven van hun verre of nabije, hun huiselijke of exotische verbeeldingen, hebben hem aangegrijnst. Met opzet is hij vaag en weinigzeggend gebleven in zijn kwalificaties. Die „historische grond onder de voeten van H." in zijn romans over den Renaissancetijd klinkt nogal aannemelijk; die tijd is zooveel dichter bij dan Byzantium. Van de vierdeelige „Geschiedenis der Kolonisatie in het Oosten" en van „Boedhisme en Shintoïsme" heeft hij alleen de ruggen gezien, maar het is veel waarschijnlijker dat een geschiedwerk over koloniseering behoorlijk uitvalt dan een studie over zoo verwikkelde verschijnselen als Oostersche godsdiensten. Van de familieromans der vier eersten en de dorpsverhalen van den teruggekeerde uit de Volksverhuizing heeft hij er verschillende — de voornaamste, naar het heet — gelezen, andere even ingezien, maar geen sterveling kan van hem eischen, dat hij vele maanden gaat verknoeien aan al die familie- en dorpslimonade; bij een wat algemeene, voorzichtige uitspraak kan geen enkel Nederlander hem controleeren.

Nog verborgener liggen de voetangels en klemmen op het gebied der poëzie. Is het oerwoud der prozaschrijvers met het ondoordringbare veelvoud hunner romans eenmaal heelhuids en zonder kleerscheuren doorgetrokken, dan wacht den auteur het verraderlijke kunstpark der poëten. Hij heeft ze zoo goed als allen volledig gelezen en bestudeerd, sommigen heeft hij bewonderd en genoten, bij anderen heeft hij zich grenzenloos verveeld en zich verbaasd, dat zooiets tot de schoone kunst wordt gerekend. Bij de taaisten, de strengen, de superlyrici, heeft hij zijn studeerkamer verlaten en is bij zijn handwerkende vrouw gaan zitten om zijn studie wat te vermenschelijken. Zijn uitgever zou echter failliet gaan of hem een proces aandoen, wanneer hij de dingen precies neerschreef zooals hij ze meent en voelt. Een litteratuurgeschiedenis is een objectief werk, even objectief als een vlinderverzameling, waarin elke vlinder in zijn vakje wordt opgeprikt. Is een dikdeelige romanschrijver nog met kwast en lijmpot op te plakken, voor een dichter zijn fijnere vingers en

spelden noodig. De essence der poëzie is in vage algemeenheden niet te vangen noch elke persoonlijke nuance met voorzichtigheden te suggereeren. Hier moet hij woorden gaan gebruiken, die porseleinachtig aandoen en met handschoenen te hanteeren zijn. Eèn te ruwe greep kan verwoestingen aanrichten en hem blootstellen aan gevaarlijke kritiek.

Is het kunstpark der poëzie doorschreden, dan kan de historicus herademen in een nabeschouwing. De nabeschouwingen en de inleidingen vormen zijn veiligste terrein. Hier voelt hij zich op beganen grond en grove ontsporingen zijn uitgesloten. Met een flinke dosis meer kennis van zaken dan de doorsnee-lezer en wat zorgvuldig gekozen termen is er wel een algemeen overzicht te schrijven.

* * *

Er moet nu eenmaal litteratuurhistorie geschreven worden en wie den moed opbrengt zulk een monnikenwerk te ondernemen, verdient den dank der natie. Het eischt geen geringe zelfverloochening om schrijvers, die men persoonlijk zeer hoog stelt, niet al te zeer op te hemelen en scribenten, die men verfoeilijk vindt, toch een behoorlijke plaats in te ruimen. De heer W. van Leeuwen heeft den moed gevonden weer een dergelijk boek te schrijven en hij is zoo verstandig geweest zijn stof over een aantal medewerkers te verdeelen, zoodat ieders taak niet al te omvangrijk werd. Hij noemt het werk „Dichterschap en Werkelijkheid", een naam, die uit de spinozistische sfeer van Noordwijk stamt en niet heel gelukkig is.[1])

„De beide Vleeschhallen met Vogelmarkt en woning van Breedero."

Allereerst valt aan dit machtige volumen de rijke illustreering op en de bijzonder verzorgde wijze van uitgave. Het oog vindt aldoor zijn voldoening in dit boek, al zijn de portretten niet alle geslaagd. De text werd verzorgd door W. van Leeuwen, Dr. H. Moller, Dr. J. Karsemeijer, Dr. W. Staverman, Dr. G. Besselaar en Dr. J. A. Joris (Marnix Gijsen). De ruimteverdeeling is nogal onevenredig. De periode sinds tachtig, van de hand van van Leeuwen, is overmatig vertegenwoordigd tot in de onbeduidendste scribenten toe. Zoo leest men ergens op de ruimte van èen blad-

---

[1]) Dichterschap en Werkelijkheid. Geillustreerde Literatuurgeschiedenis van Noord- en Zuid-Nederland en Zuid-Afrika. (387) Onder redactie van W. L. M. E. van Leeuwen. De Haan, Utrecht. *f* 5.90.

zijde de namen van eenentwintig schrijfsters, die gezamenlijk een oeuvre van een paar honderd romans hebben geschreven, terwijl bijvoorbeeld in het boek de namen Justus van Maurik en Pater Bernard van Meurs ontbreken. Andere gedeelten worden uiterst summier behandeld; de achttiende eeuw wordt „gedaan" in tien bladzijden. Ook de Middeleeuwen zijn maar matig bedeeld, zoodat veel goeds en waardevols uit dien tijd niet voldoende tot zijn recht komt en de bewerker, Dr. Moller, zich tot een wat schematisch overzicht moest beperken.

Veruit het beste, persoonlijkste stuk is „De Zuid-Nederlandsche Literatuur na 1830" van Marnix Gijsen. Hierin vindt men niet alleen een goed overzicht, maar ook eigen, doorleefde uitspraken, zuiver van intonatie en zegging, die getuigen van een gevoelig en helder inzicht. Wat hij schrijft over Gezelle en van de Woestijne hoort tot het fijnzinnigste en persoonlijkste, dat ooit over deze grooten gezegd werd.

Ook Staverman's overzicht van de negentiende eeuw tot tachtig is minder schoolsch en conventioneel bewerkt dan de natachtiger periode. Staverman durft Potgieter den grootsten onzer schrijvers na Vondel noemen, ongetwijfeld een daad van moed in de huidige atmosfeer. Karsemeijer's eerste hoofdstuk „Renaissance, Humanisme, Hervorming" biedt een goede inleiding tot de gouden eeuw, die het met vijftig bladzijden doen moet, wel wat karig naast de bijna honderd der litteratuur sinds tachtig. W. van Leeuwen is niet bijzonder boeiend of oorspronkelijk in zijn behandeling der laatste vijftig jaar; hij is meer uit op volledigheid en catalogizeering dan op treffende karakterizeering en eigenheid van geluid. Er staat hier te veel vermeld, dat „nur" litteratuur of maakwerk is en over twintig, dertig jaar volkomen zal vergeten zijn.

Karsemeijer acht zich uit „historisch besef" verplicht Jacob Cats tot de vijf voornaamste dichters uit de eerste helft der gouden eeuw te rekenen en hem een paar bladzijden in te ruimen in hetzelfde dichtercompartiment met Bredero, Hooft, Vondel en Huygens. Het lijkt mij beschamend voor de Nederlandsche muze naast deze voorname geesten Cats als vijfde geplaatst te zien. Op dit niveau hoort Cats niet thuis. Als palfrenier achter de gouden koets der grooten had hij afzonderlijk vermeld kunnen worden, doch èen gezelschap met hen te vormen is boven zijn stand.

„Wij gaan bij een dichter om troost en steun. Maar hoe kan iemand die geven, die zelf niet harmonisch leeft?" schrijft Staverman naar aanleiding van Bilderdijk en deze uitspraak komt mij rijkelijk naïef en simplistisch voor. Vooreerst geloof ik niet, dat een dichter de geroepene is om „troost en steun" te schenken, tenzij voor Christelijk-vrijzinnigen. Ik voor mij ga tot een dichter, omdat hij iets ongewoons, iets schoons, ontroerends, treffends, diepzinnigs, stoutmoedigs of luchthartigs te zeggen heeft, doch nooit ofte nimmer om troost en steun. Te meenen dat een dichter

„harmonisch leeft of leven moet" verbaast in de twintigste eeuw. De meeste en grootste dichters leven buitengewoon onharmonisch. De eerste de beste koekebakker wint het van hen in levensharmonie. Heel deze woordenverbinding „dichter, troost en steun, harmonisch leven" verraadt, dat Dr. Staverman het „dichterschap" te veel van de „werkelijkheid" gescheiden ziet. — Een andere uitspraak van Staverman lijkt mij eveneens aanvechtbaar. „Het belangrijkste element in Potgieters werk, zegt hij, is zijn dichterlijke verbeelding. Hij z a g alles vòor zich.... Als hij aan de oever van de Rijn stond, zag hij de rivier van de Alpen komen." Afgezien van de onjuistheid der weergave — eerst wordt de dichterlijke verbeelding in het werk gelegd en dan in Potgieter zelf! — is een sterke en visueele verbeelding nog niet „dichterlijk". „Dichterlijke" verbeelding is heel wat anders, een gecompliceerder gave dan het zich scherp kunnen voorstellen der dingen.

„Houtsnede van J. Buckland Wright in „Tusschen Vuur en Maan" van A. Roland Holst."

Moeilijk te rijmen zijn ook de uitspraken van bladzijde 121, waar Dr. Karsemeijer de achttiende eeuw als een tijd van verslapping en algeheelen geestelijken neergang voorstelt, en die van tien bladzijden verder, waar Dr. Staverman beweert: „We zijn geneigd de achttiende eeuw te beschouwen als een tijd van verval en inzinking. Geheel ten onrechte: voor ons land past die voorstelling niet, voor het overige Europa nog minder." Wat hij verderop aanbrengt om deze bewering te bewijzen, is nogal bedenkelijk en wederom al te simplistisch. „Het kritische verstand zegevierde over het gelooven op gezag." Een dergelijke uitspraak simplificeert de verwikkelde historische werkelijkheid zoodanig, dat ze niet meer te aanvaarden is, evenmin als de volgende bewering: „Ook weten wij nu, wat de achttiende eeuw niet wist, dat naast en achter het verstand het gevoel werkt." Zoo stupied is in de lange rij der eeuwen wel geen enkele, zelfs geen pre-historische, geweest, dat zij achter het verstand het gevoel niet werkzaam wist.

Deze uitspraken openbaren het verschillende standpunt der schrijvers. Geen enkele eeuw is zulk een zuivere toetssteen voor de al of niet Christelijke geestesgerichtheid van een auteur als de achttiende. Een Christenmensch kan deze eeuw, die voorgoed met de Christelijke bovennatuur brak en zich zuiver naturalistisch

instelde, onmogelijk in haar geheel of ook maar grootendeels aanvaarden, terwijl een agnostisch of heidensch ingestelde hier de kiemen van allen vermeenden vooruitgang in het latere Europa zich ziet ontwikkelen.

Hier openbaart zich tevens wat er hapert aan den opzet van „Dichterschap en Werkelijkheid", dat namelijk het geheele werk niet vanuit èen Weltanschauung geschreven is, maar vanuit meerdere, of vanuit geen enkele. De Christelijk georiënteerde medewerkers hebben blijkbaar opdracht gekregen of zich persoonlijk voorgenomen om het eigen standpunt zooveel mogelijk in het duister te laten, of althans niet te sterk naar voren te schuiven en de niet Christelijken hebben voortdurend bedacht, dat zij voor een overwegend geloovig publiek schreven. Zoo moest er wel een wat onpersoonlijk, academisch werk ontstaan. Was het een boek over schildpadden of rupsen geweest, dan had dit niet geschaad. Doch nu handelt het boek over een groot deel der geestesgeschiedenis van Nederland, en dit in zeer verscheiden tijdperken, in een katholiek, een protestantsch, een vrijzinnig, een half heidensch of gemengd tijdperk. Daarom had de redacteur, meen ik, beter gedaan met eenigszins gelijkgezinde medewerkers te vragen. De methode om voor de Middeleeuwen een katholiek te charteren, voor de volgende twee eeuwen een orthodox protestant, voor de achttiende een vrijzinnige en zoo verder, heeft wel het voordeel, dat de behandelde periode aan een min of meer verwanten geest is toevertrouwd, doch ieders persoonlijk inzicht en vrije uitspraak worden er noodzakelijk door gebonden.

Een boeiende getuigenis, een persoonlijke belijdenis, wat een monografie soms kan wezen, is een litteratuurgeschiedenis zelden of nooit. Is zij dit wel, dan zal haar auteur moeilijk het verwijt van te groote subjectiviteit en onbillijkheid ontgaan. Om volkomen geslaagd te wezen moet een littératuurhistorisch werk bijna noodzakelijk wat schoolsch en kleurloos zijn. Een bewijs, dat het genre in zich bedenkelijk is. De eisch om een uitgebreide periode zoo te kennen, zoo te bezitten, dat er over zoowat alle schrifturen dier periode een eigen, geldig oordeel wordt uitgesproken, is te hoog voor een mensch. Of men zou de methode, die mijns inziens de ware is, moeten volgen, dat men een keuze deed, de representatiefste en belangrijkste schrijvers uitvoerig behandelde en tallooze mindere grootheden zwijgend voorbijging. De redacteur van „Dichterschap en Werkelijkheid" heeft het gevaar eenigszins vermeden door de stof over meerderen te verdeelen, wat echter weer andere bezwaren heeft meegebracht.

Bij Knuvelders Inleiding[1])

door PIERRE VAN VALKENHOFF.

Zowel over het schrijven van de geschiedenis der letterkunde als over het onderricht der literatuurhistorie in middelbaar en voorbereidend onderwijs bestaan vele en velerlei meeningen. Men huldigt aan de ene zijde objectiviteit aan de andere subjectiviteit, sommigen wensen vooral nadruk gelegd te zien op de moderne letteren tegenover anderen die de historische daarboven verkiezen. Blijft het uitzien naar het al geruimen tijd aangekondigde, onder leiding van grote vaklieden te verschijnen, nieuwe standaardwerk; intussen werd het middelbaar onderwijs, en inzonderheid het katholieke, alweer verrijkt met een aanwinst: de hierboven genoemde Inleiding van Knuvelder, een geheel van te voornaam belang dan dat men het met een aankondiging zou mogen voorbijgaan. Immers de auteur heeft hierin wel eigen paden bewandeld, en zijn ideeën zijn te opmerkelijker waar hier een man van de praktijk aan het woord is, die het — niemand zal het ontkennen — niet aan de kennis der theorie ontbreekt. Vandaar dat het Voorwoord tot dit werk een ongemeen interessant karakter bezit en nadere beschouwing overwaard is.

De schrijver en samensteller beoogt op de eerste plaats bloemlezing en litteratuurgeschiedenis — uit éénzelfde geest en opvatting gesproten — met elkaar in verband te brengen. Ook naar zijn meening zijn de teksten hoofdzaak, al streefde hij naar een vermindering van het aantal, door in de plaats van delen enige grotere gehelen te kiezen overigens zonder ellenlange commentaar en eindelooze voetnoten. Bij de keuze dezer teksten ging hij enigszins zelfstandig te werk, omdat het middelbaar onderwijs volgens hem vooral niet op te leiden heeft tot gevoelige poëten of sensitivistisch-aesthetisch reagerende mensen. Daarnaast schonk hij aan de eis der literaire voortreffelijkheid volle aandacht. Hij is echter niet blijven staan bij het: „lezen" van: „bloemen", maar — en ziedaar iets, het zij hier terloops al opgemerkt, van groot belang — heeft volgens een bepaald systeem een aantal werken behandeld om zo het gebodene nader tot den leerling te brengen. Daarnaast is er bovendien — in verband met de daarop betrekking hebbende examen-eis — veel aandacht besteed aan de behandeling van het kunstwerk als exponent van de tijd waarin het ontstond, en derhalve heeft Knuvelder het mede als hoofdzaak beschouwd inzicht bij te brengen in de cultuurstromingen, met name in de renaissance, de verlichting en de romantiek, die onze cultuur beslissend bepalen. Hij voegt daaraan toe dat zijn schets geenszins de pretentie heeft een volledige literatuurgeschiedenis te geven, maar slechts datgene wat voor de middelbare school noodzakelijk geacht kan worden. Aan het eind komt hij terug op zijn uitgangspunt om tenslotte enige — niet al te zorgvuldige — literatuuropgave te geven.

De belangrijkheid van dit Voorwoord zal weinigen ontgaan; het bezit een betekenis die overeenkomt met zijn ernst. Het benieuwt den lezer Knuvelders beloofde uiteenzettingen inzake zijn meegaan met Gerretsons stellingen elders aan te treffen, en al zal niet iedereen zijn geringe Maerlant waardering delen, dat hij in dezen in volledige overeenstemming met zijn principe handelt valt niet te ontkennen. Nochtans zegt de auteur veel waar hij meent dat zijn schets alles geeft wat voor de middelbare school noodzakelijk geacht kan worden, want ook zonder zijn principes te verwerpen kan men toch van mening zijn dat zijn literatuurgeschiedenis hier en daar veel te beknopt, ja onvolledig is, en het aanbeveling zou verdienen bij een eventuele herdruk ook de omvang van bloemlezing en schets ietwat meer even-

---

[1]) Inleiding tot de Nederlandsche Letterkunde door Gerard Knuvelder. Eerste Deel A Schets van de geschiedenis der Nederlandse Letterkunde tot ±1770.

Id. Eerste Deel B. Bloemlezing. L. C. G. Malmberg 's-Hertogenbosch.

redig te doen zijn. Dat het zijn werk aan oorspronkelijkheid ontbreekt zal niemand ontkennen, maar in dezen dreef hem het toepassen der theorie ietwat te ver, en wij menen er dan ook niet aan te hoeven twijfelen, of de praktijk zal op deze plaatsen grotere uitvoerigheid verkiezen.

Nochtans mene men niet dat met de literatuurgeschiedenis niet volstaan kan worden. Zij staat in een te goed en nauw verband met de bloemlezing — die op meerdere plaatsen ook: „geschiedenis" geeft — dan dat men de hierboven aangeduide bezwaren als overwegend zou moeten aanmerken. De systematische overzichtelijkheid heeft door de beknoptheid onmiskenbaar gewonnen en dit is een verdienste die meerdere gebreken door de vingers mag doen zien. Daarbij achten wij het een voorname hoedanigheid dat bijna overal de cultuurhistorische achtergrond goed getekend is, een iets eveneens van belang voor de duidelijkheid en de indeling. De auteur aarzelt niet terloops de aandacht op andere terreinen der cultuur — muziek, bouwkunde — te vestigen, terwijl hij elders een figuur als Ruusbroec juist in Westeuropees verband weet te situeren. Niet iedereen zal alles onderstrepen. Waar Knuvelder een zekere middeleeuwse eenzijdigheid tegenover de renaissance aanneemt kunnen wij hem niet geheel volgen, en graag ook hadden wij de uiteenzettingen van de overgang middeleeuwen-renaissance anders geformuleerd gezien. Wordt de renaissance duidelijk beschreven — in dit verband vestigt de auteur uitvoerig, ook met enkele minder geslaagde afbeeldingen, de aandacht op andere kunsten —, ook heeft Knuvelder de reformatorische en contrareformatorische letterkunde goed weten te plaatsen. Een uitstekend hoofdstuk achten wij dat over de barok, dat wij met nadruk in aller belangstelling aanbevelen.

De bloemlezing sluit bij dit alles zeer nauw aan en bezit eveneens haar qualiteiten. Het wil ons echter voorkomen dat een enkele maal de verklarende tekst niet geheel en al is ingesteld op het bevattingsvermogen van den leerling, een iets dat de schrijver bij een herdruk nog eens moge nagaan. Op een enkele plaats — Hadewych! — mist men zijn systematische verklaring node. Te prijzen achten wij in het bijzonder de hier en daar toegepaste vergelijkingen van auteurs uit verschillende tijdperken en de opname van enkele brieven van Erasmus. Niet overduidelijk is Knuvelders uiteenzetting van Van der Noots Olympiados, terwijl ook niet iedereen zijn betrekkelijk hoge waardering voor Heinsius delen zal. Waar Bredero's Klucht van de Koe niet opgenomen is, sloop een onjuistheid in in de voorafgaande woorden tot het hieropgenomen fragment van De Spaansche Brabander. Uitstekend vinden wij sommige ter verklaring gekozen inleidingen van Potgieter. Zeer uitvoerig was Knuvelder met Hoofts Geeraerdt van Velsen waarbij hij voor een deel eigen aanteekeningen volgde, die de belangstellende lezer eveneens naar zijn verantwoording daaromtrent doen uitzien.

Ziedaar enige aantekeningen bij de critische lectuur van dit werk gemaakt. Het behoeft geen betoog dat het meerdere verdiensten bezit dan de hier aangegevene, maar evenmin is het te ontkennen dat het ook nog enkele tekortkomingen inhoudt welke wij hierboven niet aanstipten. De te grote uitvoerigheid op de ene plaats veroorzaakt nodeloze en ongewenste beknoptheid elders, een iets zowel voor literatuurgeschiedenis als bloemlezing geldend. Andermaal kan men dit een bewijs voor het verband tussen literatuurgeschiedenis en bloemlezing heten, want zo iets dan is het wel dit wat een zeer bijzondere zijde van het hiergebodene uitmaakt. Het moet hier nog aan toegevoegd dat Knuvelder het geheel op eenvoudige en algemeen bevattelijke wijze heeft geschreven. Nochtans is de stijl niet overal te prijzen en hinderen enkele ontsporingen, naast een — gedeeltelijk ongemotiveerde — hoofdlettervoorkeur. Wij zijn er ons wel van bewust dat sommige dezer kanttekeningen van ondergeschikte betekenis zijn; evenwel misschien kan de schrijver er bij verdere voltooiïng of herdruk rekening mee houden; een en ander komt toch ook de uiterlijke vorm ten goede. Tenslotte nog een opmerking: zoals het werk daar nu ligt is het voor zelfstudie niet geschikt, doch waar de auteur zelf aantekeningen in het tweede deel belooft, hopen wij dat hij daarmede niet te zuinig moge zijn; het boek is immers te bij-

zonder dan dat het onthouden zou moeten worden aan hen die het rijk der Nederlandse letteren door zelfstudie willen ingaan. Naast de daar nu gebruikte standaardwerken kan het dan ook op deze terreinen als een veilige katholieke gids dienen. Knuvelders werk is een boek van grote betekenis; met interesse zien wij uit naar zijn voltooiïng en wensen intussen dit eerste deel de belangstelling welke het toekomt. De uitgeefster verzorgde het geheel op goede wijze.

PLOEG (O.P. - Dr. J. P. M. van der) SCHRIFT EN OVERLEVERING. (125)
DORRESTEYN (S. C. J. - Dr. H.) HET HEILIG PRIESTERSCHAP. (125) Het Spectrum, Utrecht.

In de serie „De Katholieke Kerk" zijn bovengenoemde twee nieuwe deelen uitgekomen. Evenals de vorige kunnen ook deze wegens de beknopte, — maar niet onvolledige — overzichtelijke, en voor den eenigszins ontwikkelden leek begrijpelijke behandeling, ten zeerste worden aanbevolen.

DUINKERKEN (Anton van) TWEE VIERKANTE METER. (82) Bigot & van Rossum, Amsterdam.

De raadselachtige titel „Twee vierkante Meter", die ongeveer de ruimte van een ziekbed aangeeft, is slechts de aanleiding voor van Duinkerken om al keuvelend op het leven van den wonderlijken wijsgeer Diogenes te komen en dit, met Wahrheit en Dichtung vermengd, te vertellen. Een leven dat waard is verteld te worden, ongewoner dan de meest fantastische roman. Wijsheid en anecdote wisselen hier af. Een aardig boekje, dat niemand half gelezen zal terzijde leggen.

WEISMANTEL (Leo) MENEER VINCENT. (237) Nederlandsche bewerking van Louis Thijssen. De Residentiebode, Den Haag.

Een Heiligenleven...... en wat voor een! Sint Vincentius is misschien wel de meest bekende heiligennaam van onze dagen, maar hoevelen weten verder iets van hem af? Dat hij goed voor de armen was, dat hij gevangenen hielp, verder strekt zich de kennis van het leven van Monsieur Vincent niet uit. En nu is hier de uitstekende bewerking van dit prachtige boek van Leo Weismantel verschenen en kan iedereen genieten van dit heiligenleven, dat boeiender is dan de meeste historische romans en zijn beschamende onkunde over het leven van dezen grooten mensch aanvullen.

ELIAS (Mr. E.) VAN DEN HAGENAAR EN ZIJN STAD. (176) met teekeningen van Piet van der Hem. Blitz, Amsterdam.

Schrijven over alles wat je ziet, wat je treft, van het simpelste gebeuren nog iets aantrekkelijkst weten te maken is de taak van een goed journalist. En in dit boek is zoo'n journalist aan het woord, een scherp opmerker, die kleine eigenaardigheden hekelt, terwijl zijn genegenheid voor den Hagenaar en zijn stad uit elke bladzijde spreekt. Piet van der Hem heeft zich met zijn rake teekeningen geheel aangepast aan de geestige schetsen van den schrijver. Voor volwassen kenners en niet-kenners van de hofstad een prettig boek.

Madame de Sévigné en het geheim harer ziel

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Laat het geheim van Madame de Sévigné's zieleleven zich doorgronden? Wij voelen bij nadere beschouwing van dit leven in ons den indruk gewekt van een levendig verstand; wij zien voor onzen geest de spiegeling van een machtige verbeelding, welke deze vrouw aan de grootsten van haren tijd, aan een St. Simon, een Molière en een Bossuet gelijk maakt. Het blijkt ons, hoe al dezen elementen van haar persoonlijkheid een wonderbare gave van oorspronkelijkheid ten dienste staat. Maar hoe ver grijpen de gevoelens in het hart van deze vrouw? Haar brieven ademen oprechtheid, vroolijkheid en gezondheid, ademen zelfs een dusdanige bekoorlijkheid dat „haar woorden lach en gratie rond zich spreiden", zooals Madame de Lafayette eens van haar zeide.

Maar waarom dringt zich dan de onafwendbare gewaarwording van een middelmatige gevoeligheid van deze ziel aan ons op, terwijl haar brieven aan haar dochter toch van liefdesuitingen pleegden over te vloeien?

En nog stelliger zet zich de overtuiging in ons vast, dat geen dezer algemeene indrukken de afspiegeling harer waarachtige persoonlijkheid mag heeten, als wij weten, dat deze zoo origineele, levende kunstproducten, als de brieven van de schrijfster zijn, slechts ontstonden onder een nauwlettende surveillance van dezen geest.

De criticus zoekt dan ook naar de plaatsen, waar deze ziel zich het meest toegankelijk toont en zijn belangstelling richt zich allereerst onwillekeurig op de vroegste brieven, welke hem aanstonds voor een verwondering stellen. Zij zijn van een uitzonderlijke sterkte en gedrongenheid van taal; zij geven blijk van een verbluffend gemak tot vermijding van breedsprakigheid en tot keuze van het juiste woord. De vertelkunst staat hier reeds aanstonds op een hoogte, die nauwelijks meer eenige ontwikkeling zal toelaten. Zij houdt in zich vervat de kunst van kort te zijn, zonder ooit tot bloedloosheid te vervallen; de kunst van een indruk van rijkdom te wekken, zonder ooit in overvloedigheid verzand te raken; zij geeft blijk van een gevoel voor evenwicht tusschen het „te veel" en „te weinig", tusschen directen en indirecten stijl, dat een hoogen zin voor „mesure" in deze vrouw verraadt.

Dit gevoel voor maat en evenwicht vindt tenslotte zijn voleinding in een zelfbeheersching en een onthechting aan de belangen van het eigen ik, die ons in een blijvende bewondering

voor deze vrouw gevangen houden. Deze vrouw bestaat het kunststuk een houding in haar leven te verwezenlijken, die haar in staat stelt ieder ding en alle gebeuren, dat haar betreft, te beschouwen met het oog van een onpartijdig getuige, dat is: als zaken, die haar u i t w e n d i g blijven. Bij iedere gelegenheid weer treft ons haar luciede onpartijdigheid, de heldhaftigheid, waarmede zij de dingen van zichzelve weet los te maken om ze v a n b u i t e n a f te beschouwen.

De machtige tijdsinvloed van een St. Franciscus van Sales is hier niet verre, als wij haar een harer beleedigers hooren toevoegen: „Soyez juste, comme si vous jugiez d'une chose qui se fût passée entre deux autres personnes."

„MADAME DE SéVIGNé
door Ferd. Elle."

Als Madame de Sévigné spreekt over het proces van een Fouquet, voelt men, hoe zij, in spijt van innerlijke beroering, de meest volkomen en de meest volmaakte helderheid van geest bewaart, en zulks ook, als zij haar verstand aan de ontleding der kneuzende feiten zet. Het proces verscheurt haar de ziel en toch vraagt zij, dat de rechtvaardigheid haar beloop zal hebben.

Bij de kennismaking met deze oogenschijnlijk tegenstrijdige gevoelens, breekt zich de gedachte in ons baan, dat de gemeenplaats der critiek omtrent een zeer betrekkelijke gevoeligheid van deze ziel wel eens minder reden van bestaan kan hebben.... Slechts dèze zekerheid blijft ons bij, dat nimmer eenige storing in haar gevoelsleven verandering vermocht te brengen en dat hare gevoelens nimmer eenige schade vermochten te doen aan de scherpte, waarmee haar blik over menschen, dingen en ideeën waarde. In overeenstemming met deze zienswijze is ook het feit, dat zelfs de dood van haar dierbare vrienden en de onzegbare smart van gescheiden te worden van haar dochter, die haar, boven alles, na aan het harte lag, haar niet zullen beletten de weetgierige oogen in onverzwakte aandacht op de dingen rond haar gezicht te houden, ook al mogen die oogen bij tijd en wijle lichtelijk omsluierd zijn geweest door de pijnen van het oogenblik.

In één woord: dèze gedachte dringt zich aan mij op, dat het hier slechts een door strijd verworven beheersching van verstands- over gevoelsleven betreft.

Veronderstelt zulk een zelfbeheersching een minderen zin voor de levenswerkelijkheid? Deze geest is vóór alles een concrete geest. Het veelvormig en verscheiden spel van levensgebeuren en levenskleur brengt de markiezin nimmer moeiheid. Wat haar verrukt, is de bijzondere kant der dingen, het onverwachte aspect van de vliedende minuut. Haar natuur is onverzadigbaar voor wat het altijd frissche en altijd hernieuwde schouwspel der buitenwereld betreft. Zij toont belangstelling voor alles, smaakt alles, mint alles. Deze gave van zich voor heel de totaliteit der dingen te interesseeren maakt, dat Mme de Sévigné geen keüze doet uit de werkelijkheid teneinde de materie harer brieven saam te stellen. Hèèl die werkelijkheid wordt er in opgenomen in al de verscheidenheid harer tinten. En bij de werkelijkheid vergeet zij geenszins de realiteit van een juist beheer van huis en fortuin.

Toch heeft deze practische zin niets prikkelends in zich. Hij wordt getemperd door te veel goedheid en edelmoedigheid. De schrijfster toont zich gelukkig zich ongeveer geheel voor haar dochters „uitgekleed" te hebben. Wanneer haar Bretonsche pachters, in spijt van hun zwoegen, niet in staat blijken aan hun verplichtingen te voldoen, kwijt zij hen gaarne van de schulden van dat jaar. Ontzet bij de gedachte aan armoede of aan behoefte in het leven van wie haar dierbaar zijn, aanvaardt zij deze ontberingen gaarne voor zich zelve. Bij al, wat zij doet, toont zij een gemak en een soepelheid van aanpassing, die onze grootste bewondering wekken. Is het noodig hieraan toe te voegen, dat een dergelijk levensoptimisme tot de zeldzaamheden behoort?

* * *

Zij staat dus wel in het volle leven, deze beminnelijke figuur. En toch draagt zij een extremistisch element in zich, dat haar ieder oogenblik het gevaar doet loopen de werkelijkheid uit het oog te verliezen. Zij heeft een welhaast verontrustend sterke verbeelding. Gevaarlijk bij naturen als die van een Chateaubriand, die de werkelijkheid immer ontgoochelt en teleurstelt, is zij onschuldig bij een Madame de Sévigné, immers deze werkelijkheid is voldoende, om haar bevrediging te schenken. Derhalve geeft zij zich aan die verbeelding over, geniet van al haar grilligheid, bedwelmt zich aan de brooze bouwwerken, die zij optrekt, maar keert welgemoed tot de nuchterheid van het dagelijksch levensgebeuren weer. Bij instinct weet zij, dat droom en werkelijkheid twee onderscheiden dingen zijn, die zich niet vermengen laten en nimmer komt de gedachte in haar op, haar leven naar haar mijmeringen te modelleeren. Een wel bewonderenswaardige discipline voor een verbeeldingsleven van deze uitbundigheid. Als hare tijdgenooten, geeft zij gaarne den droom zijn plaats in haar leven, maar zij is van haar tijd en de menschen uit de jaren van Descartes hadden de gewoonte dingen van verschillende orde scherp van elkaar gescheiden te houden en te onderscheiden. Deze gewoonte, geënt op het katholieke levens-

beginsel, had tot gevolg, dat men duidelijk wist, wat wèl en wat nièt behoorde gedaan te worden. En toch de artistieke natuur van een Madame de Sévigné deed haar verbeelding soms aan het hallucinatorische grenzen en verplaatste haarzelve tot in de ziel der dingen, waarvan zij ons spreekt.

Men waant Madame de Sévigné te Parijs en haar dochter te Grignan. Help uzelven uit dien waan: Madame de Sévigné is in levende lijve te Grignan en wandelt met haar dochter over het kasteelterras en in het goed verwarmde Parijsche vertrek, waarin zij zich aan haar liefde overgeeft, voelt zij de frischheid van den Provincaalschen avond over haar schouders vallen.

Deze overrijke fantasie kan ook oorzaak zijn van een te-grootzien der bewegingen van haar gemoed. Wanneer zij zich deze soms voor de verbeelding roept, meent zij ze menigmaal te ervaren tot in de diepste diepten harer ziel, terwijl bepaalde aanwijzingen ons anderszins doen vermoeden.

Dit spel van verbeelding en gevoel kan ons echter helpen helder te zien in de liefde, die de markiezin voor haar dochter gevoelde, een liefde, die aan het hartstochtelijke grensde. Maar het betreft hier een hartstocht, waarin de verbeelding het leeuwenaandeel had. En dat juist maakt deze moederliefde belangwekkend; dat juist doet haar het kader der banaliteit te buiten gaan, geeft haar een bijzondere allure en een uitzonderlijk accent.

De liefde voor eigen kinderen, hoe achtenswaardig ook uit maatschappelijk en natuurlijk-menschelijk standpunt gezien, hoe waardig ook aangemoedigd te worden, geeft den buitenstaander niet altijd een volmaakte bevrediging, uit aesthetisch oogpunt gezien. In deze liefde is gewoonlijk iets te vulgair-natuurlijks, iets te gelukzalig-voldaans, is te weinig sprake van een loutering door den droom. Te veel ouders stellen er zich tevreden mee in hun kroost de afspiegeling eigener middelmatigheid te bewonderen. Voor hoevelen beteekent hun uitsluitende liefde voor het eigen kind niet de definitieve kristalliseering van de ouderlijke natuur, die daarmee ontoegankelijk wordt voor heimweevolle verlangens, voor iederen roep van buiten. Wanneer echter dit gevoel aan beproevingen raakt blootgesteld, openbaart het dikwijls de aangrijpendste accenten, die een ziel kunnen ontsnappen.

Wat ons daarom verheugt, is dat, na de scheiding van haar dochter, ditzelfde gevoelen den scherpe prikkel werd voor de verbeelding van Madame de Sévigné, die anders wellicht te veel blootgesteld zou zijn geweest aan de invloeden der alledaagsche werkelijkheid. In deze omstandigheid verkrijgt deze moederlijke passie de volle schoonheid en de volle aantrekkelijkheid der hartstochten, waarin de verbeelding haar adelenden invloed doet gelden. Een passie, wel zéér verschillend van die, welke, op pure gevoeligheid en puur sentiment berustend, oneindig minder rijk en verscheiden zijn.

Van haar dochter verwijderd, werd de verbeelding van Mme de

Sévigné tot een schepster van nooit verminderende, altijd wisselende onrust. De markiezin stelt zich in de levendigste en meest intense kleuren ieder der gebaren, houdingen en woorden harer dochter voor oogen. Als een spiegel, die de beelden vervormt, overdrijft haar visie het gewicht van deze of gene teekens en wekt immer nieuwe kwellende en veelal fictieve problemen.

Haar door de afwezigheid van het beminde voorwerp overprikkelde verbeelding geeft deze vrouw van een zoo beheerscht gevoelsleven, zoo forsch in de levenswerkelijkheid geplant, toch soms het aspect van een waarlijk beangste ziel.

Het beeld van de liefde wordt door deze verbeelding gegrepen om er den glans, den vollen glans der volmaaktheid over uit te storten. En het lijdt geen twijfel, of de hartstochtelijke liefde, waarmede deze moeder haar dochter beminde, was mede de oorzaak, die haar belette zich geheel naar het devote leven te keeren.

* * *

Niettemin ontmoeten wij bij deze figuur een machtige aantrekking tot zielegrootheid. Wanneer zij bij den evenmensch eminente hoedanigheden vermoedt, weet zij die zonder voorbehoud te bewonderen en te vereeren. Bewonderaarster van Corneille als zij is, vindt zij bij gelegenheid Cornelische accenten om het sublieme eener handeling tot uitdrukking te brengen. Het is in de atmosfeer van haar tijd, dat zij dien smaak voor grootheid ademt.

Terwijl zij gemakkelijk bepaalde zwakheden in anderen verontschuldigt, toont zij zelf een machtige beheersching over zich zelf en zelfs, voor wie haar beleedigen, houdt zij de verwijten op haar lippen terug. Zonder minachtend aan de eischen van het mondaine leven voorbij te gaan, hecht zij slechts waarachtige waarde aan de sterke kwaliteiten des geestes. Het geheel harer lectuur geeft blijk van de grootste ernst. „La divine raison", zooals zij de rede eenmaal betitelde, dicteerde geheel haar levenshouding, dezelfde rede, die in onze dagen als koud, verachtelijk en bedrieglijk door heele volkeren uitgebannen wordt.

„Elle a eu raison pendant sa vie, elle a eu raison après sa mort et jamais elle n'a été sans cette divine raison, qui était sa qualité principale," schrijft zij in bewondering neer bij den dood van Madame de La Fayette. Een vrouw, die de bekoorlijkheid eener andere vrouwenfiguur zoekt in haar goddelijke rede! Wij, twintigste-eeuwers, staan welhaast versteld de woorden van bevalligheid, schoonheid en vrouwelijke verleiding te zien gekoppeld aan het woord rede en dat nog wel door middel van het epitheton „g o d d e l ij k". Voor ons werd het woord rede vleugelloos en vermag zich nauwelijks meer te bezielen: wij zijn in de eeuw van irrationaliteit, van tellurische krachten, kudde-instincten en valsche mystiek.

Deze rede niettemin was het, die haar — en anderen — behoedde voor buitenissige en extremistische ideeën. „La parfaite

raison fuit toute extrémité, zegt ook Molière. En deze zin voor het „juiste milieu", als voor de eenig redelijke houding in dit leven, stelt deze moeder soms zelfs tegenover haar dochter, die als een vurig Descartes-aanbidster er een enkele maal reeds toe komt een al te uiterste stelling in haar denkwereld in te nemen.

Aan dezen cultus van de menschelijke rede dankt de zeventiende eeuw haar diepgaande kennis van het menschelijk hart en Madame de Sévigné vreest niet af te dalen in wat Pascal „le vilain fonds" van den mensch noemde en toont zich daarbij een even groot kenner der psychologische werkelijkheid als een Bossuet, een Racine of een La Rochefoucauld uit haar tijd. Onmeedoogend voelt zij zich bij tijd en wijlen verplicht zelfzuchtige motieven, onder den schijn van onbaatzuchtigheid verborgen, bloot te leggen.

* * *

Waar nu vond Madame de Sévigné de kracht een evenwichtigheid te verwezenlijken, als die, — men zal het begrepen hebben — welke haar gansche leven kenmerkte? Waar lag het geheim van dien vrede met zichzelve en dien vrede met alle dingen? Waar lag de oorsprong van een levensrhythme, dat haar in staat stelde zonder kennelijke moeite en welhaast zonder overgang van den eenen, zieletoestand in den soms tegengestelden over te gaan? Waar vond zij de kracht om een onbreekbare harmonie te scheppen in een mengeling van tegenstrijdige elementen als die, welke haar door een tijd van beroering als de eerste helft der zeventiende eeuw werden opgedrongen?

Het is alles in haar waarachtig christelijke geest. Alle „stoutigheden" van haar taal en van haar pen, haar natuurlijke geneigdheid tot spotlust en ontembare zin voor realisme weken voor dezen geest, die haar leven van den morgen tot den avond doordeesemde. Het christendom blijkt zoozeer geïnfeodeerd, beter nog, geassimileerd door haar wezen, dat het christendom haar als tot een tweede natuur is geworden. Maar wat een aantrekkelijkheid in dit waarachtig christendom, wat een gratie in deze christin, die actief deelnemend aan het mondaine leven harer dagen, daarin de gelegenheid slechts vindt om overal rond zich de charm van haar glimlach en de balsem harer genegenheid te spreiden. Zoo bezien, is de kleindochter van Sainte Chantal den bijnaam van „sainte relique", dien sommige vriendinnen haar gaven wel in alle opzichten waardig. Het onwrikbare, welhaast tegen-natuurlijke aspect, dat de Jansenisten later en ook de Calvinisten aan het door hen aangehangen christelijk geloof gaven, had reeds in de latere levensdagen van een Madame de Sévigné de bestaansmogelijkheid van een christin als deze, die aan levenslust en levensbegeerte, het meest levendige levensoptimisme, een aan een tintelend humeur een waarachtig christelijke ziel paarde, volkomen weggecijferd. En toch, zulk een eerbiedwaardige figuur vol aantrekkelijkheid was Madame de Sévigné, wier brieven dit christelijk fonds

met een steeds sterker wordend relief doen uitkomen. Voor deze ontluikende, vrouwelijke schoonheid was het christendom slechts een bescheiden, maar sterke voogd, die er slechts voor waakte ieder der facetten van deze ziel in vollen glans te doen uitkomen, deze tegelijk vrijwarend voor „vreemde smetten".

Wij gaven het reeds te verstaan: de natuurlijke blijdschap, — „de gaîté", zooals wij ze noemden — was de blijdschap eener ziel, die vrede had gevonden met zichzelve en met alle dingen, omdat zij voor altijd zekerheid bezat betreffende de essentieele levenswaarheden. En op grond van deze zekerheid durfde de markiezin getuigen, dat zij voor de waarheid der dogma's en voor de zekerheid van het bezit van het eenig „ware" en „schoone" bereid was zich in stukken te laten hakken. Het vurig verlangen om in te stemmen met deze, voor haar onomstootelijk ware levenswerkelijkheid vertolkt zich bij haar in een onderwerping aan dit leven, dat de wil der Voorzienigheid beteekent.

De mensch van tegenwoordig kent die levensonderwerping niet meer: hij kent slechts een vervoerden cultus voor dit leven of werpt het laatdunkend en hoonend van zich af. Hij geeft er zich in bedwelming aan over in dagen van voorspoed, als het hem van weldaden overlaadt: hij slingert het zijn vloek toe, wanneer het hem verraadt en zijn beproevingen overstuurt. Zoo stelt een aanvaarding van dit leven, als die door Madame de Sévigné, ons voor een blijvende verwondering, te méér omdat in de dagen der beproeving haar houding van levensaanvaarding, wel verre van aangetast te raken, zich veeleer nog versterkte.

En het was voor het schouwspel van den dood, dat deze christelijke gelatenheid, aan karaktersterkte ontsproten, haar als van een apotheose kwam omhullen.

In plaats van door het schouwspel van den doodsstrijd van een harer vrienden overstelpt te zijn, voelt zij haar ziel overvloeien van een geluk, dat aan verrukking grenst en zij spreekt van den dood als „van het heerlijkste ding der wereld". Om in den dood een heerlijk ding te zien, moet er in de ziel, van een vrouw vooral, wel een zeer diepe geloofsovertuiging geleefd hebben. En wellicht was de kleindochter van Madame de Chantal dichter bij haar heilige grootmoeder, dan eenige critiek ooit durfde veronderstellen.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

SAINTE-SOLINE (Claire) LE HAUT DU SEUIL. Rieder, Paris. 1938.

Claire Sainte-Soline is lyceum-leerares te Parijs en publiceerde in enkele jaren een vijftal romans, waarvan Le Haut du Seuil de jongste is. Het gegeven van dezen roman is nogal ongewoon. Een gefortuneerd industrieel, protestant en puriteinsch opgevoed, ontdekt den ontrouw van zijn vrouw. Innerlijk nog niet met haar verzoend, wordt hij half en half oorzaak van haar dood in het water bij een vischpartij met haar op het meer. Hierdoor raakt hij uit het evenwicht, verkoopt zijn bloeiende zaak, wordt boer in de bergen en vindt tusschen herders en boeren zijn gemoedsrust terug. Bij een nachtelijk onweer wordt hij door den bliksem gedood. — Deze wonderlijke episode vormt den inhoud van den roman en Claire Sainte-Soline heeft al haar psychologische scherpzinnigheid aangewend om dit geval boeiend en overtuigend te verhalen. Waarin zij ongetwijfeld geslaagd is. De eenzelvige, puriteinsch opgevoede Frédéric Horessais is het type van den eenzamen, menschen ontvluchtenden intellectueel, die zijn dagen slijt in gemijmer en bij het eenvoudige bergvolk aansluiting vindt. De rauwe natuur geneest hem. Vervreemd van het Christendom zijner jeugd blijft alle godsdienstige bezinning vruchteloos voor hem. Tot een bliksemslag hem op een rondgang 's nachts nedervelt. Slechts voor volwassen lezers.

BRICE (Raoul) LA TRAHISON DE VÉNUS. Roman. 18 frs. Gallimard, Paris. 1938.

Om den lezer gerust te stellen diene de mededeeling, dat Vénus een hond is, en het verraad van dezen hond brengt de oplossing van het zeer ingewikkeld geval, dat Raoul Brice hier beschrijft. Het is een wilde fantazie, wat hier verhaald wordt, een onwerkelijk avontuur in een gefingeerd land tusschen Rusland en Roemenië. Litteraire beteekenis heeft het boek niet. Wie zich een paar uur met een wonderlijk avontuur vermaken kan, vindt hier zijn gading. Het einde van het verhaal ontsluiert niets meer of minder dan dat de journalist, die de hoofdpersoon vormt, een koningszoon blijkt te zijn, een waarlijk niet alledaagsche ontdekking. En de hond Vénus geeft den stoot tot deze ontdekking.

Fantazeerlust en satyre hebben dit verhaal gesponnen en wie beide genieten kunnen, zullen dit boek kunnen lezen. Voor volwassen lezers.

DUITSCH

KIRSCH (Edgar) HANS GRIMM UND DER NORDISCHE MENSCH. Albert Langen-Georg Müller, München. 1938.

Dit is nu werkelijk een boek, waar de lezer onwel van kan worden. Zo zelfverzekerd mogelijk gaat de heer Kirsch den dichter Hans Grimm op z'n rasideëen onderzoeken, voorzien van de rotsvaste overtuiging, dat van het resultaat van dat onderzoek de betekenis van Grimm voor de Duitse dichtkunst afhangt.

Welnu Grimm haalt voldoende, ruim voldoende zelfs. Het is waar, niet alles is precies volgens de rassentheorie, hij heeft wel eens van die poëtische ontsporingen, die een beetje goed gepraat moeten worden, maar over 't algemeen: Grimm mag er zijn.

De heer Kirsch heeft bovendien nog schoon gelijk, Grimm heeft genoeg domme dingen proberen te denken, die hem geschikt maken om als kampioen van de nationaal-socialistische wereldbeschouwing op te treden...... maar hij is ook een dichter en zo heeft hij ook belangrijke dingen te vertellen gehad. Daarover echter zwijgt de schrijver in alle talen.

Het is hier niet de plaats om met hem in discussie te treden over de zelfoverschatting van het blanke ras en wat daarmee samenhangt, en over de overschatting van den Duitser in het bizonder. Het is echter heel moeilijk daarover geen satire te schrijven.

EHRLER (Hans Heinrich) MIT DEM HERZEN GEDACHT. Betrachtungen. Albert Langen-Georg Müller, München. 1938.

Er zullen mensen zijn, die met een zekere stille vreugde dit boek zullen lezen; mensen, die een voorliefde hebben voor een bezinning, die aan meer actief gerichte naturen overgecultiveerd zou lijken. Ehrler heeft veel weg van iemand, voor wien het „Erlebnis" zo ongeveer doel in zich zelf is, voor wien het leven pas belangrijk wordt om de intensiteit van het aanvoelings- en invoelingsvermogen.

Het gevoelig zijn óók voor heel kleine feiten en dingen is ongetwijfeld hoogst waardevol. Niet stompzinnig langs de gebeurlijkheden heen te sjokken is een eis, die men aan een mens mag stellen. Maar er bewust op uitgaan, geen rust of duur hebben tot iets van de binnenzijde uitspreekt, lijkt toch de ziekte der kultuur.

Ehrler heeft nooit een zekere vrees van niet belangrijk genoeg te zijn kunnen overwinnen en daarom forceerde hij de diepzinnigheid. Zo ook weer in deze beschouwingen. Men proeft het al uit de eerste regels:

„Die zwei Worte, Vater und Mutter, nein, Mutter und Vater, setzen uns das Mal des Menschenseins, das magische, mystische, mythische auf."

De gedachte is lang niet zo diep als de uitdrukkingswijze tracht te suggereren.

Het spontane, onverwachte, dat wat eigenlijk ontroert omdat het een plotseling licht is, ontbreekt. Het is nooit een werkelijke schouw der werkelijkheid, het is een met moeite leeggewrongen Erlebnis. Zo nu en dan pakt het wel: enkele dingen zijn — om zo te zeggen — respectabel, maar het meeste is toch vrij onbeduidend en al te beperkt.

ERNST (Paul) KOMÖDIANTEN- UND SPITZBUBENGESCHICHTEN. Eine Auswahl, Albert Langen-Georg Müller, München. 1938.

Deze uitgave omvat ongeveer de helft van de vertellingen, die in de Verzamelde Werken van Paul Ernst, eveneens onder de titel van „Komödianten- und Spitzbubengeschichten" verschenen zijn.

Gelijk men weet, zijn deze verhalen voor de eerste maal in 1920 verschenen, een kleine twintig jaar geleden dus. Het is nu merkwaardig, dat ze niets van hun levenskracht in die jaren hebben ingeboet.

Zonder enige opdringerigheid zijn ze geschreven. Geen enkel woord te veel. Schijnbaar nonchalant verteld, zijn ze in werkelijkheid uiterst zorgvuldig opgebouwd met een heel fijne en charmante zorg in de woordkeuze. Schijnbaar speels, soms op 't frivole af, verraden ze toch de diepe weemoed van den zigeuner.

Het zijn kostelijke invallen, die verteld moeten worden. Men krijgt 't gevoel, dat hij 't echt niet kan laten, hij moet ze kwijt. En toch zijn ze weer zo helder en doorzichtig, dat men den bewust vormenden kunstenaar niet kan wegdenken.

Het meest tekenend is het laatste verhaal, dat het einde van het komedianten- en spitsboevenbedrijf schildert, maar — en dit is niet zonder grootse ironie gezegd — men heeft ze toch niet kunnen uitroeien. Nu werken ze in het groot en...... zijn veel gevaarlijker.

„Die Komödianten gehen nicht mehr zur Bühne, die Bühne überlassen sie der Talentlosigkeit. Die Gauner betreiben nicht mehr Gaunerei, das überlassen sie den Dummköpfen.... Uns steht die ganze Welt offen. Zeigen wir ihr unsere Kräfte. Freie Bahn dem Tüchtigen." Voor volwassenen.

WEYRAUCH (Wolfgang) STRUDEL UND QUELL. Rowohlt Verlag Berlin. 1938.

Laten we eerst kort de geschiedenis vertellen:

Een jong getrouwd paartje, dat met kinderlijke hoop het nieuwe leven begint, raakt verloren in de ellende van armoede en vertwijfeling. Ook hun huwelijksgeluk dreigt daarin te bezwijken. Angstwekkend dicht zijn ze bij de ondergang gekomen als hun kindje ter wereld komt. Juist vanaf dat ogenblik komt de redding in zicht. Niet plotseling als een wonder, neen, héél, héél langzaam wordt het licht in het duister. De jonge Papa ziet af van de

hoogmoed van zijn schrijvers-idealen en wordt in een kleine stad in Zuid-Duitsland wijnhandelaar. Daarmee vindt ook zijn zieleleven gezondheid en rust terug.

Het is niet zo erg belangrijk, wat er verteld wordt. Het is een particulier gevalletje van drie-hoog-achter viermaal bellen.

Maar — en dat is wel belangrijk — Weyrauch weet goed te vertellen. Hij is fris, pittig en vol humor. Men zou zo zeggen, dat de schrijver en de held van het boek in wezen één zijn. De gedachte- en gevoelswereld van dezen ontwortelden mens is prachtig gezien. Hoewel hij niet in de „ik-vorm" schrijft is toch het milieu en het gebeuren gezien met de ogen van deze persoon. Dat is zonder twijfel aantrekkelijk.

Jammer is het, dat de schrijver met een zekere onduidelijke problematiek het boek belangrijker heeft trachten te maken. Het was veel aangenamer geweest en meer aangepast aan het vrij onbeduidende gegeven, wanneer hij 't niet met naïef-onheldere probleemschijn verduisterd had.

ENGELSCH

MASEFIELD (John.) DEAD NED. The Autobiography of a Corpse. (301) 7/6. William Heinemann Ltd. - London - Toronto.

Naast zijn officiëel-traditioneele functie van Poet Laureate blijkt meer en meer dat Masefield nog een andere, minstens zoo belangrijke, traditie voortzet en handhaaft; namelijk die der Engelsche vertelkunst. Die is steeds door enkelen, aansluitend, als een literaire edelsteen glanzend gehouden. Vertelkunst, die allereerst een verhaal geeft, gecreëerd uit volbloedige menschelijkheid en verbeeldingskracht. Er moge politiek in verwerkt zijn, of een probleem, of een sociale analyse of philosophie, de betoovering van het „verhaal" overheerscht. Van die traditie is John Masefield thans ook de drager.

Met „Dead Ned" heeft Masefield een meesterstuk van vertelkunst geschreven. Het is zonder eenige gekunsteldheid, als het ware geheel natuurlijk, als vanzelf, doortrokken van den geest der eeuw, waarin het verhaal speelt, — de achttiende eeuw. Zij wordt nergens genoemd, er komt geen enkel jaartal in den roman voor; het blijkt uit de ongedwongen hoofdschheid der vormen, uit het vermelden, terloops, van een pruik, een kanten das, van de „Grand Tour", uit maatschappelijke verschijnselen, en, boven alles, uit de gesuggereerde sfeer, innig verbonden met het verhaalde. Dat is de autobiographie — het gebruik van den eersten persoon is ook in den trant der groote achttiende eeuwsche vertellers — van Dr. Edward Mansell, zoon van een bekend Londensch geneesheer, assistent van zijn vader, later van een anderen dokter. Na het tweede huwelijk van zijn vader, raakt hij van dezen vervreemd, en maakt kennis met een ouden admiraal. Dan treedt het noodlot, reeds lang voorvoeld, op. De admiraal, die Ned tot erfgenaam

had verkozen, wordt vermoord; de jonge dokter wordt van den moord beschuldigd, veroordeeld en terechtgesteld. Dan weten bevriende doktoren het lichaam te bemachtigen en.... de levensgeesten weer op te wekken. Ontdekking door de machinaties van een vijandigen intrigant dreigt, en Ned wordt aan boord gesmokkeld van een slavenschip, waarop hij, als scheepsdokter, naar een Afrikaansche kust zeilt. Daar eindigt dit eerste deel, want de schrijver belooft een tweede, waarin de rest verteld wordt. Dat schijnt het hoogtepunt te zullen worden, — maar dit eerste mag er ook zijn. De stijl is van klassieke eenvoud; het vertelde is geheel verhuld in het eigenaardig waas dat ontstaat wanneer men een dubbele persoonlijkheid waarneemt: den jongen man, zooals hij was eenige tientallen jaren vóór den tijd der vertelling, en tegelijkertijd zooals hij is geworden, gevormd en ervaren door de verhaalde, schrikkelijke gebeurtenissen. Masefield is gevoelig voor het pessimisme van het noodlot; dit eenigszins gedempte pessimisme penetreert het verhaal, dat hierdoor eenig voorbehoud eischt. De roman is niet verdeeld in hoofdstukken, er is geen enkele onderbreking; — dat de vertelling boeiend is blijkt wel mede hieruit dat men het gemis daarvan nauwelijks opmerkt.

SASSOON (Siegfried) THE OLD CENTURY AND SEVEN MORE YEARS. (293) 8/6. Faber and Faber Ltd. - London.

„The Memoires of George Sherston" was autobiographie in de transparante kleedij van fictie; dit blijkt eerst recht nu „The Old Century and Seven more Years" is verschenen, als „the true story of Sassoons first twenty-one years". Er bestaat hier en daar wel overeenkomst. Het tooneel is grootendeels het pastorale Engelsche landschap van veertig en meer jaren geleden; ook hier weer het beheerscht-rustige, door natuurlijken eenvoud zoo bekorende, schoone proza waarin een levensgang is vervat. Maar overigens staat dit boek zoo op zichzelf dat het na de lezing, voor kort, van de „Memoires" toch opnieuw boeit.

Het min of meer sensationeele, dat zoo menig biograaf in zijn jeugdverhaal meent te moeten leggen om latere mislukkingen of successen te verklaren, ontbreekt. Het groote avontuur voor den jongen was het beleven van zijn eigen geestelijke wereld, geïsoleerd van zijn omgeving. Vroegtijdig en sterk van indrukken had die geestelijke vorming plaats door een langdurige ziekte, die tot lichamelijk nietsdoen noopte.

Sassoon dwingt tot aandacht; aan dien dwang geeft men gaarne toe. Want door hem herleeft een bepaalde vervlogen tijd, zoo fascineerend en indringend dat men er geheel in wordt opgenomen. Daarin is geplaatst een menschenleven dat gevormd wordt en zich vormt, en waarvan de werkelijkheid belangrijk is. Het is een genot de persoonlijkheid van deze autobiographie is observeeren; daarin overheerscht een optimistische toon, ondanks de zekere

weemoed welke aan elke herinnering is verbonden. Voor ervaren volwassenen.

ROCHE (Mazo de la) GROWTH OF A MAN. (377) 8/6. Macmillan & Co. Ltd. - London.

Het is maar een betrekkelijk alledaagsch leven, van welks jeugd, groei en ontplooiïng tot de rijpe mannelijkheid, Mazo de la Roche in haar roman vertelt, maar zij doet dat met zoo'n gebalanceerd talent van observatie en verbeeldingskracht, met zoo'n psychologisch inzicht waardoor de waarde van het menschenleven wordt erkend, dat het, op zich weinig opvallende, bestaan van Shaw Manifold al den schoonen glans en de belangrijkheid heeft verkregen, die het wondere menschenleven in werkelijkheid bezit. Het geheele boek door blijft dit waarneembaar, — waar de harde jeugd van Shaw wordt beschreven in het gezin van ongevoelige grootouders, zijn energieke studie voor boschbouwkundige, zijn sleepende ziekte, zijn herstel, en een gelukkig leven met zijn moeder en zijn vrouw.

MAZO DE LA ROCHE

De schrijfster heeft de schoonheid van het leven lief, ook in het lijden. Zij heeft het lief, juist zooals het is, en zoo weet zij er ook den lezer voor te interesseeren. Geen valsch vermooien, maar ook geen ongezond pessimisme. De eeuwigheidsgedachte, als lichtend perspectief, is uitgesproken niet aanwezig, maar een beteekenisvolle achtergrond van het leven wordt toch gesuggereerd.

Als verhaal is de roman evenwichtig en gaaf, de details zijn verzorgd en komen op hun juiste waarde uit, krachtig en schoon zijn de impressies van de Canadeesche natuur.

Geschikt voor volwassenen.

HARPOLE (James) THE WHITE-COATED ARMY. (263) 8/6. Cassell and Company Ltd. - London.

Een medicus met schrijverstalent is een gelukkige combinatie. De medicus is meer dan een ander in de gelegenheid diep en reëel het leven te schouwen, hij is van nabij betrokken in den strijd tusschen leven en dood, telkens weer staart hij in het mysterie. Is hij daarbij tevens kunstenaar dan transponeert hij zijn diep beleefde ervaringen tot drama's. Wat in den grond technische rap-

porten zijn, worden vol-menschelijke geschiedenissen, soms een treurspel, soms een comedy met een happy end. Zoo zijn de verhalen, bijeengebracht onder bovengenoemden titel, geschreven door Dr. Harpol, — schuilnaam van een Engelsch medicus — en gebaseerd op aanteekeningen in zijn case-book. Hij is een knap schrijver, die een klaar en sterk proza schrijft, dat elke wisseling van stemming vermag weer te geven. Uit zijn practijk-verhalen spreekt een idieële opvatting van zijn beroep en een groote menschenliefde. Hij voelt zich gelukkig wanneer hij vorderingen der medische wetenschap kan aantoonen als een overwinning bevochten door de white-coated army; de artist in hem kan dan een blijspel schrijven inplaats van een treurspel.

Voor ervaren volwassenen een zeer lezenswaardig boek.

SOTHERN (Margaret) DEATH SOLVES NOTHING. (272) 7/6. Sheed & Ward - London.

De roman van Margaret Sothern is geïnspireerd door het moderne wereldgebeuren dat een der groote conflicten is van dezen tijd, de tegenstelling tusschen Christendom en Communisme. De verschillende vormen daarvan doen zich voor in het leven van Sophia Kotulinska. Zij is een sleur-Katholieke, die het hard-mechanische leven in Duitschland ontvlucht en onder invloed van een jongen Rus het ideaal zoekt in het Communisme. Tot zij dit vol leert kennen in zijn materialisme en athëisme. Dan wordt zij ontvankelijk voor de wezenlijke waarden van het Katholicisme, dat zij eerst dan pas gaat beleven. Er hangt een waas van somberheid over dezen roman, slechts daar doorbroken waar de stralen van het geloof schijnen. De schrijfster heeft er zich, gelukkig, van onthouden de tendenz opdringerig te laten uitkomen. Daardoor werd haar boek, als verhaal, waardevoller, en ook overtuigender. Een aanbevolen roman voor volwassenen.

KREY (Laura) ... AND TELL OF TIME. (727) 10/6. W. M. Collins Sons & Co. Ltd. - London.

Als zooveel andere Amerikaansche romanciers, die den laatsten tijd hebben gepubliceerd, werd ook Laura Krey geïnspireerd door den Burgeroorlog. Toch wekt haar roman niet de gedachte: van het goede te veel. Want „... And Tell of Time" beweegt zich op een nog niet zoo afgewerkt gebied; hij speelt niet gedurende den eigenlijken oorlog, maar in de periode daarop aansluitend. In den tijd namelijk van reconstructie in de zuidelijke Staten, toen het economisch leven, totaal gewijzigd door de afschaffing der slavernij, op geheel gewijzigde grondslagen nieuw moest worden opgebouwd. Een verwarde tijd van wetteloosheid en gevaar; de Ku-Klux-Klan begon haar actie, lynchpartijen waren aan den regel van den dag; de klasse der „poor whites" ontstond; er werd getast naar een nieuwe ordening.

Al deze elementen van een belangwekkenden tijd heeft Laura

Krey verwerkt in haar roman, waarin zij, eenigszins eenzijdig, zich gesteld heeft op het standpunt van den Zuiderling. De gebeurtenissen heeft zij gegroepeerd rond het leven van Cavin Darcy en zijn vrouw, van jonge menschen tot bejaarde lieden. Zij zijn bezitters van een katoenplantage; intens ervaren zij het leven van het nieuwe Zuiden.

„. . . . . And Tell of Time" kan eenigszins beschouwd worden als een aansluiting op „Gone with the Wind" van Mitchell. Het is een gevoelig-romantisch verhaal met breed uitgesponnen levensgebeurtenissen — met eenige bekorting zou de roman aan onmiddellijkheid van inwerking en spanning wel gewonnen hebben, — van een groot aantal personen, wier leven, ondanks een zekere eenzijdige belichting, aanvaardbaar is en den lezer interesseert. Zakelijk is de schrijfster blijkbaar goed op de hoogte, — van belang voor een roman waarin economische factoren zijn verwerkt; — dit verhoogt de belangwekkendheid van het verhaal.

Volwassenen.

WIESINGER (Leopold) VAN HABSBURG TOT HITLER. (183) *f* 1.90. De Gemeenschap, Bilthoven.

Dit boek van den vroegeren Oostenrijkschen staatssecretaris behandelt wat met Oostenrijk gebeurde van 1918 tot 1938. Veel van wat de schrijver ons vertelt, weten we, maar hoe gemakkelijk zijn we de draad kwijt geraakt juist in deze veelheid van gebeurtenissen. Veel ook wisten we niet, met name hoe wankel Schuschnigg's regeering eigenlijk was en hoe Oostenrijks standenstaat een schoone gevel was voor een oud door en door bouwvallig gebouw. Helder en duidelijk wordt hier alles uiteengezet en we gaan iets meer er van begrijpen hoe 't aloude Oostenrijk moest ondergaan.

GüNTHER (Konrad) HET LEVEN DER INSECTEN. Vertaald door Rinke Tolman. *f* 1.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1938.

Een populair-wetenschappelijk werkje van de goede soort. Wie iets van insekten wil weten, zal er geen beter vinden, doch ook wanneer men meer in het algemeen iets uit de levende natuur lezen wil, zal men met vrucht en met genoegen dit onderdeel aan de hand van dezen schrijver nagaan. Het boekje zal o.a. nuttig werk doen als gids voor priesters en jeugdleiders, die gegevens zoeken over de doelmatige inrichting der natuur of stof voor een instructie in natuurstudie. Het slothoofdstuk „het wezen der instincten" is oppervlakkig en dringt nergens tot het wezenlijke door. Niet-voorgelichte kinderen geve men het boek niet in handen.

DUYVIS (Guda E. G.) OUD-INDIAANSCHE KUNST UIT MEXICO EN PERU. *f* 2.10. „De Spieghel", Amsterdam.

Een album platen van Oud-Indiaansche kunst uit Mexico en Peru met toelichtende tekst, verschenen als uitgave van het maandblad „Beeldende Kunst".

De poëzie van Gerard Manley Hopkins

door JOS. PANHUYSEN.

Gerard Manley Hopkins ging in 1866 over tot de katholieke kerk, hij studeerde toen op het Baliol College te Oxford, op aanraden van kardinaal Newman voleindde hij daar zijn universitaire studies en in 1868 begon hij te Roehampton zijn noviciaat bij de Sociëteit van Jezus. Om dien tijd verbrandde hij de poëzie, die hij tot dusver geschreven had. Hij was, nu zijn leven een bepaalde wending genomen had, voornemens geen poëzie meer te schrijven, tenzij op verzoek van zijn oversten. Van deze vroegere poëzie bestonden echter, althans voor een gedeelte copieën, die bewaard zijn gebleven, zoodat men er zich een oordeel over vormen kan. Een enkel vers er van, als Heaven-Haven is oorspronkelijk en liefelijk, maar de overige zijn meer kunstvaardig dan kunstig, en vertoonen sterke invloeden, bepaaldelijk den invloed van Swinburne. In 1875 echter vroeg zijn rector hem een ode te maken op het vergaan van de Deutschland, een schip, waarmede vijf Franciscanessen reisden, die door de Falck wetten uit Duitschland verbannen waren en dat in den mond van de Theems schipbreuk had geleden.

Gerard Manley Hopkins had het verzoek ontvangen, waarvan hij zijn schrijven van poëzie had afhankelijk gesteld, en hij maakte The Wreck of the Deutschland „to the happy memory of five Franciscan Nuns exiles by the Falck Lawsdrowned between midnight and morning of Dec. 7 th, 1875." Met dit gedicht begon, wat Herbert Read ergens de renaissance van de Engelsche poëzie noemt. De vroegere gedichten van Hopkins leken in geenen deele op dit werk, zelfs de beste niet. Hier was iets volkomen nieuws geschapen, men kon tradities aanwijzen, men kon deze poëzie in zekere mate vergelijken met die van de „metaphysicals", vooral ook met die van den katholiek Crashaw, men kon, wat woordkeus en rhythme en alliteratie betreft, vergelijkingen maken met de Angelsaksische poëzie, maar deze tradities hadden een nieuw en eigen leven gevonden in den zeer oorspronkelijken geest van den dichter. Ieder woord in The Wreck of the Deutschland had en heeft zijn eigen betoovering, zijn eigen glans en zijn gespannen beteekenisvolheid. Edith Sitwell heeft in haar Aspects of Modern Poetry gewezen op het eruptieve, op het vulkanische van de poëzie van Hopkins, reeds in dit eerste nieuwe gedicht wordt men getroffen door het geweld der uiting en begrijpt men dat iedere bekende vorm voor een onderwerp als dit, voor de strengheid van gedachte, de scherpe klaarheid der visie, de kracht en vurigheid van het gevoel, die hier hun uiting vonden, onvoldoende en ontoereikend moest zijn.

In zijn bekende biografie geeft pater F. Lahey S.J. in het hoofdstuk The Craftsman een uitstekende uiteenzetting over de eigenaardige prosodie van Hopkins; deze prosodie lijkt daar en ook in de uiteenzettingen, die Hopkins zelf er over in zijn brieven gaf, zeer welbewust, en overdacht, zij lijkt zelfs niet vrij te pleiten van een zekere kunstmatigheid, maar men is desondanks geneigd, met den criticus Herbert Read, te gelooven, dat deze prosodie een verstandelijke rechtvaardiging is van een vorm, die in eerste instantie intuïtief ontstond.

Een verbeelding als The Wreck of the Deutschland, het gansche leven overspannend, zee en aarde en hemel in zich sluitend, en de beteekenis van het leven dezerzijds peilend tot in zijn meest verblindende glorie en zijn diepste bitterheid kon niet anders dan het gewone „loopende rhythme" doorbreken, moest „omwerpen en contrapunteeren" moest den terugweg vinden naar de vrijheid van het lang geleden bekende, maar vergeten „springende rhythme".

Verreweg de meeste eigenaardigheden van de vormgeving van Hopkins, het weglaten van het betrekkelijk voornaamwoord, het herhaaldelijk toepassen der tmesis, waardoor een bepaald woord als het ware naar voren gestooten wordt, het doorgaan van het metrum van den eenen naar den anderen regel, komen onafwendbaar, vanzelfsprekend voort uit hetgeen geuit wordt. De meesterlijke beginstrophe van The Wreck of the Deutschland kan dit alleen reeds toonen.

Thou mastering me
God! giver of breath and bread;
World's strand, sway of the sea;
Thou hast bound bones and veins in me, fastened me flesh,
And after it almost unmade, what with dread,
Thy doing: and dost thou touch me afresh?
Over again I feel thy finger and find thee.

Het lijkt wonderlijk, dat uit een gemengd bericht, wat de tijding van het vergaan van de Deutschland in zekeren zin toch was, op het verzoek van een overste, een zoo groot en een de poëzie hernieuwend kunstwerk kon ontstaan, maar wie eenigermate in de beteekenis van de poëzie van Hopkins is doorgedrongen zal dit toch begrijpelijk vinden. Er was in dezen dichter een levenshouding, die hem in alles een eenheid deed zien, en uit deze eenheid alles, tot in het oogenschijnlijk geringste. De dichter, die priester was en wiens dichterschap onafscheidelijk is van zijn priesterschap, ziet alles in Christus en ziet inderdaad in Christus alles, daarom brengt een gemengd bericht over vijf zusters Franciscanessen hem onmiddellijk tot God en het lijden der verbannenen en verongelukten onmiddellijk tot de passie, tot het keerpunt in de geschiedenis, waarop het lot der menschheid voor de tweede maal veranderd werd door God zelf.

It dates from day
Of his going in Galilee;
Warm-laid grave of a womb-life grey;
Manger, maiden's knee;
The dense and the driven Passion, and frightful sweat;
Thence the discharge of it, there its swelling to be,
Though felt before, though in high flood yet —
What none would have known of it, only the heart, being hard
[at bay,

Is out with it! Oh,
We lash with the best or worst
Word last! How a lush-kept, plush-capped sloe
Will, mouthed to flesh-burst,
Gush! — flush the man, the being with it, sour or sweet,
Brim, in a flash, full! — Hither then, last or first,
To hero of Calvary, Christ's, feet
Never ask if meaning it, wanting it, warned of it — men go.

In het tumultueuse der gevoelens, in het rakelings bij elkander zijn van vertwijfeling en hoogste hoop, in het grensgebied tusschen diepste smart en de meest uitzinnige vreugde, ziet men de bewogenheid van de zee en de schipbreuk zelf weerspiegeld en deze zijn er op hun beurt een beeld van; reeds in dit eerste nieuwe gedicht werd het zienbare en het hoorbare, het physieke op een weergalooze wijze met het spiritueele verbonden, dooreengegloeid; zeer vaak stijgt de spanning haast tot het ondraaglijke, maar deze hevigheid wordt altijd beheerscht door het woord, het eruptieve karakter leidt nooit tot gevoelsuitstortingen, die buiten de artistieke verbeelding vallen, alles vindt zijn plaats in de grootsche conceptie.

Dit wordt veroorzaakt door het inzicht in de eenheid, die van alle dingen het doel is en waarvan alle dingen weerschijn hebben, maar ook door de scherpe opmerkingsgave, die Hopkins bezat voor de verscheidenheid der dingen; hij zocht steeds naar het eigen karakter, naar het bijzondere, het individueele, het meest kenmerkende, naar de „inscape", zooals hij het in een zijner brieven kenschetste, hij gaf zich niet tevreden voordat hij zich volkomen duidelijk rekenschap van dien „inscape" had gegeven.

„I do not think I have ever seen anything more beautiful than the blue-bell I have been looking at. I knew the beauty of Our Lord by it. Its inscape is mixed of strength and grace, like an ash-tree. The head is strongly drawn over backwards and arched down like a cutwater drawing itself back from the line of the keel. The lines of the bell strike and overlie this, rayed but not symmetrically, some lie parallel. They locked steely against the paper, the shades lying between the bells and behind the cockled petal-ends and nur-

sing up the precision of their distinctness, the petal-ends themselves being delicately lit. Then there is the straightness of the trumpets in the bells softened by the slight entasis and by the square splay of the mouth."

Niet alleen echter in een bloem, in de vlucht van een vogel, in de uiterlijke verschijning van een mensch, in de velerlei wisseling van wolken of in de kleur, den vorm, de beweging van de golven der zee zoekt en vindt hij dit eigene, dit wezenlijke, hij vindt het ook in de gevoelens en vooral in de ideeën.

Wanneer pater Lahey zijn werk vergelijkt met veel modernen, dan merkt hij op, dat hierin van een navolging van Gerard Manley Hopkins nog niet zooveel te bemerken valt en gedeeltelijk heeft hij daarin zonder twijfel gelijk. „Hopkins wrote the Deutschland," zegt hij, „from an intuition of will and intellect, but Mr Eliot wrote Waste Land from an intuition of emotions and impressions, which eschew the logic of ideas. Hopkins will also differ from other poets of to-day who have attempted a sensuous intuition only."

Men heeft denzelfden drang naar het wezenlijke, die Hopkins zoowel wat het zinnelijk waarneembare als het spiritueele betreft, drijft, als een tegenstelling willen zien, als een gebrokenheid, maar de voornaamste verzen van dezen dichter, bovenal zijn gedicht: The Windhover, dat hij zelf zijn best geslaagde schepping achtte, bewijzen juist de natuurlijkheid, de vanzelfsprekendheid voor Hopkins van den overgang van het physieke tot het geestelijke of van het gelijktijdig verschijnen van beide.

Het „terrible pathos", dat Dixon in het werk van Hopkins vond komt niet voort uit hetgeen men doorgaans gebrokenheid noemt, en nog veel verder is men van de waarheid af, als men met Read zou meenen, dat het voortkomt uit den twijfel. Er is geen sprake van twijfel in de verzen van dezen dichter, voortdurend leeft hij in het geloof, dit is hem wat hij zelf in eén van zijn prachtigste gedichten, The Blessed Virgin compared to the Air we Breathe, van de Heilige Maagd zegt, als de lucht, die hij inademt.

I say that we are wound
With mercy round and round
As if with air......

Het „terrible pathos" heeft een dieperen en zeldzamer grond, „it sprang from causes," schrijft pater Lahey, „which have their origin in true mysticism. Hopkins, smiling and joyful with his friends, was at the same time on the bleak hights of spiritual night with his God. All writers on mysticism — St. Teresa, St. John of the Cross, Poulain, Maumigny, & c. — have told us that this severe trial is the greatest and most cherished GIFT from One Who has accepted literally His servant's oblation." De zoogenaamde „terrible" sonnetten worden in dit licht gezien inderdaad geheel iets anders dan een uiting van twijfel, zij verklaren integendeel de hevigheid

en de vurigheid van dit oogenschijnlijk stoorlooze, maar overtuigd gerichte leven, zij nemen in de Engelsche poëzie een geheel eigen plaats in en overtreffen zelfs de vaak zeer mooie religieuse poëzie van de metaphysicals of van Francis Thompson.

Not, I'll not, carrion comfort, Despair, not feast on thee;
Not untwist — slack they may be — these last strands of man
In me ór, most weary, cry I CAN NO MORE. I can;
Can something, hope, wish day come, not choose not to be.
But ah, but O thou terrible, why wouldst thou rude on me
Thy wring-world right foot rock? lay a lionlimb against
me? scan
With darksome devouring eyes my bruisèd bones? and fan,
O in turns of tempest, me heaped there; me frantic to
avoid thee and flee?
Why? That my chaff might fly; my grain lie, sheer
and clear.
Nay in all that toil, that coil, since (seems) I kissed the rod,
Hand rather, my heart lo! lapped strength, stole joy,
would laugh, chéer.
Cheer whom though? the hero whose heaven-handling
flung me, fóot tród
Me? or me that fought him? O which one? Is it each
one? That night, that year
Of now done darkness I wretch lay wrestling with (my
God!) my God.

Er is een werkelijke tegenstelling in deze hopende wanhopigheid en deze wanhopende hoop, zij wordt ook door Pater Lahey aangeduid in het boven geciteerde fragment, want in de uiterste duisternis was Hopkins „smiling and joyful with his friends".

Hij zag de wereld met oogen, die meer en beter in zich opnamen dan de meeste oogen doen; als wij allen leefde en kende hij door de waarneming der zinnen en als weinigen smaakte hij de vreugde daarvan, hij heeft buitengewoon liefelijke gedichten geschreven, waarin de liefelijkheid van een verschijning nauwkeurig door beeld en woord en licht zingend rhythme gevolgd wordt, hij heeft majestueuse gedichten geschreven, er is majesteit in de beschrijving van de vlucht van de Windhover, maar van deze schoonheid, ontzagwekkend of liefelijk, werd hij steeds gevoerd naar een schoonheidsvuur „a billion time told lovelier, more dangerous. . . .", het waarnemen door de zinnen leidde hem niet af daarvan, het bracht hem er heen, als dit gebeurd was, werd echter de ontoereikendheid der zinnen openbaar, pijnlijk en „terrible", de gebondenheid van den mensch in het leven dezerzijds.

Smart heeft deze dichter gekend, als door weinigen gedragen kan worden, vreugde, als door weinigen wordt gesmaakt: beide toonen hem als „God's servant", ongetwijfeld is hij een van de

grootste dichters van Engeland uit den nieuweren tijd, hij was tevens een Engelschman door en door, en, zonderlinge ironie, ook priester en zelfs Jezuïet.

Gerard Manley Hopkins: Poems
G. F. Lahey: Gerard Manley Hopkins.
Beide in The Oxford Bookshelf-serie. Oxford University Press. Londen.

WINTER (H. de) HET GROOTE DEMASQUé. (264) Een oorspronkelijke roman. *f* 1.90 en *f* 2.75. Bruna, Utrecht.

De geschiedenis van een jongeman, die zijn fortuin verliest, naar Indië vertrekt, door laster zijn verloofde verliest, een moord begaat of althans een doodslag en op het einde zijn verloofde weer terugvindt. Een geschiedenis, die weinig origineels heeft en soms wel wat pikant wordt. Niet aan te raden.

WOODWARD (W. E.) A NEW AMERICAN HISTORY. (750) 12/6. Faber & Faber Ltd. London.

Blijkens den inhoud is het vóór alles Dr. Woodward's bedoeling geweest een sociaal-economische geschiedenis der Vereenigde Staten te schrijven; hij behandelt de opkomst en ontwikkeling van zijn volk vooral als een steeds verder schrijdend sociaal proces. Hiermee legt hij den nadruk op een der markantste kenmerken juist van de Amerikaansche geschiedenis, waarbij hij gelukkig critisch genoeg is gebleven, de belangrijkheid daarvan ook weer niet te overdrijven. Deze wijze van geschiedschrijving maakt het boek tot zeer geschikte lectuur voor niet-Amerikanen. Daartoe draagt ook bij de opvallende frissche schrijftrant van Dr. Woodward en de luciditeit van zijn stijl. Zijn boek is allerminst een complicatie van statistieken; het laat zich eerder lezen als een roman. Zelfs karakterschetsen van leidende figuren ontbreken niet.

Het critisch geschreven werk, dat bij is tot de verkiezing van Franklin Roosevelt tot president, is, zooals gezegd, vooral geschikt voor niet-Amerikaansche lezers, die belang stellen in deze stof.

STENO (Flavia) DE NACHT VAN SAN LOREINZO. Uit het Italiaansch vert-door Dr. Annie Hochberg-van Wallinga. (244) *f*2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

„De Nacht van San Lorenzo" is een nogal romantisch gekleurd verhaal waarin het leven wordt verteld van een vrouw, die door haar zonde haar gezin moest verlaten en die haar kind, dat na haar vertrek ontvoerd was, eerst op volwassen leeftijd terugvond.

De intrigue is boeiend; voorbehouden voor volwassen, gerijpte lezers.

I. S. O. S. William Shakespeare.

Onlangs werd door de Americaansche radio een oproep gedaan tot William Shakespeare om tot zijn vrouw, die zwaar ziek lag, terug te keeren en het echtelijke domicilie niet meer te verlaten. De luisteraars, die Shakespeare's levensgeschiedenis kenden, vroegen zich een oogenblik af, of zij hier met een misplaatste grap te doen hadden, doch spoedig bleek dat het over een naamgenoot van den beroemden man ging, die zijn vrouw verlaten had en nu verzocht werd terug te komen.

II. Volgens de statistieken werden in 1937 in het Italiaansch vertaald 678 boeken, in het Tsjechisch 666, in het Duitsch 659, in het Fransch 596, in het Russisch 581, in het Poolsch 538, in het Nederlandsch 491, in het Hongaarsch 452, in het Zweedsch 419 en in het Engelsch (zonder U.S.A.) 310 boeken.

III. Talen zijn natuurlijke producten van den menschelijken geest, gemeenschappelijke producten, en kunsttalen als Volapuk en Esperanto zijn ongeveer margarine of nog iets minder, schrijft het Duitsche tijdschrift „Die Litteratur". Toch hebben kunsttalen haar bestaansrecht, omdat zij noodig kunnen zijn voor de internationale „verständigung". Vroeger deed het Latijn dienst als internationale geleerdentaal. Doch het Latijn raakte uit het gebruik. Nu wil echter het fascistische Italië weer het Latijn als zoodanig gaan herstellen — het Fascisme voelt zich immers als de voortzetting van het Romeinsche imperium en blijft zich dus hierin consequent. Er is aan de universiteit te Rome een „Istituto di Studi Romani" opgericht, dat het herstel van het Latijn voor wetenschappelijke doeleinden moet voorbereiden. Het instituut heeft reeds contact gezocht met de voornaamste universiteiten van Europa en de Italiaansche radio-uitzenders zullen wetenschappelijke vertoogen in het Latijn door de wereld gaan verspreiden. Er blijft echter eèn moeilijkheid, namelijk de uitspraak, die in elk land anders is. Slechts de Katholieken gebruiken in vele landen een ongeveer gelijke uitspraak, de Italiaansche.

IV. Tot welk een blind fanatisme het Nationaal-Socialisme zijn volgelingen tracht op te zweepen blijkt weer uit het volgende poëem dat voorkomt in de „Völkische Beobachter" van 22 Sept.

Führer! Wir stehn bereit!
Führer, befiehl!
In dieser grossen Zeit
Wirf uns ins Ziel!

Führer, lass Stein uns sein
Für Deutschlands Bau.
Füg in das Werk uns ein
Ewiger Schau!

Führer, uns wirf ins Ziel!
Gott will den Streit!
Führer, du gabst so viel.
Nun ist es Zeit.

Führer, dass unser Blut
Dein Bauwerk schweisst.
Es gibt kein grösseres Gut
Als das da heisst:

Führer, wir sind bereit!
Führer, befiehl!
In dieser grossen Zeit
Wirf uns ins Ziel!"

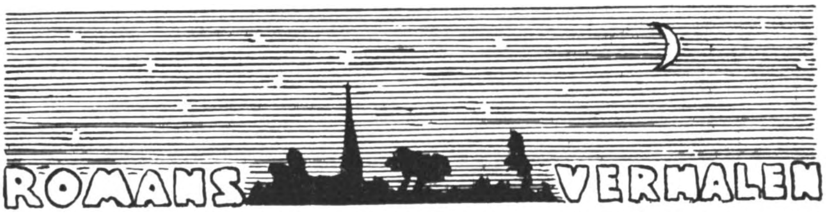

CATHER (Willa) HET HUIS VAN DEN PROFESSOR. Vert. door Gabr. Smit. (224) *f* 2.— en *f* 2.60. Thijmfonds.

Wat dezen roman zijn bijzondere bekoorlijkheid geeft, is mijns inziens de prachtige weergave van den professor. Deze „professor" staat levend en lijfelijk voor ons, in zijn eigenaardigheden en hobbies, een man met het hart op de rechte plaats. Een prachttype en op voortreffelijke wijze levend geworden in het boek. Trouwens heel de eigenaardige familie, de professor met zijn vrouw, zijn twee dochters en haar echtgenooten, staat in markante trekken in het boek beschreven. Daartusschen doet de geschiedenis van Tom Outland, wat vreemd en onwaarschijnlijk aan. Waar de schrijfster vertelt van professor Sint Peter en zijn gezin is alles, tot in de kleinste details, van het leven afgekeken, terwijl zij in de geschiedenis van Tom Outland en den Mesaberg voelbaar fantazeert. Dit gedeelte staat ook in een niet heel duidelijk verband met den loop van het geheel. De bedoeling moet wel zijn, dat Outland's verhaal een doorslaanden invloed heeft op het innerlijk van den professor; maar het blijkt niet duidelijk genoeg. Het einde van het boek is te zeer een vraagteeken, te weinig een conclusie, een oplossing. Toch is het een merkwaardig en spannend boek, een boek van een sterk en oorspronkelijk talent. Ieder die het openslaat, zal het met genoegen ten einde toe lezen. Gabriël Smit zorgde voor een goede vertaling.

FALKBERGET (Johan) CHRISTIANUS SEXTUS I. DE PIONIERS. Uit het Noorsch door M. de Gelder-Jansen. (339) *f* 3.75 en *f* 4.90. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit eerste deel van de trilogie „Christianus Sextus" is weer een episch verhaal van grootsche allure. Het speelt hoog in de bergen van Noorwegen, waar kopererts wordt gevonden, en een kopermijn vormt het centrum van het boek. Een groep Zweedsche arbeiders, die over de grensbergen naar Noorwegen zijn gekomen, vormen de eene helft der romanfiguren; de andere wordt gevormd door de inwoners van Bergstadt. In dit eerste deel heerscht een typische militair-ridderlijke geest, zooals die in veel Scandinavische romans voorkomt, het uitgesprokenst in Gösta Berling van Selma Lagerlöf. De geest van Gustaaf Adolf en Karel XII heeft blijkbaar in Zweden en het aangrenzende Noorwegen doorgewerkt. Onder de Zweedsche arbeiders — de roman speelt kort na 1700 — zijn trouwens nog oudsoldaten van Karel XII. Het is een verhaal van nood en armoede, van ridderzin en huwelijksliefde, geschreven door een dichter, die een wonderlijk stuk verleden heeft weten op te roepen. Van het gangbare realisme en naturalisme is hier geen spoor te ontdekken. Het is romantiek van de zeer goede soort, een prachtig gestyleerd verhaal, een boek vol menschelijkheid, blijkbaar geschreven door een Christenmensch, die zijn eigen wegen gaat.

MEERSCH (Maxence van der) ER VOERT GEEN WEG BUITENOM. Vert. door J. A. Sandfort. (327) *f* 3.50 en *f* 4.50. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit boek is een rijk geillustreerde uitgave in vertaling van van der Meersch' „L'Empreinte du Dieu". De vertaling is voortreffelijk. Van der Meersch is een katholiek Vlaming uit Noord-Frankrijk, die, hoewel nog jong, reeds eenige goede romans schreef en den Goncourt-prijs won. Dit boek

bezit een ongewone frischheid en afwisseling en mist dat geconstrueerde, wat kunstmatige, dat den doorsnee Franschen roman wel eens kenmerkt. Een eenvoudig Vlaamsch meisje raakt getrouwd met een smokkelaar aan de Fransch-Belgische grens. Als zij ontdekt een bruut getrouwd te hebben, zoekt zij hulp bij een oom, die haar opneemt in zijn kinderloos huis. Hier begint de tragedie; beiderzijds ontvlamt er hevige liefde, zij geeft zich aan hem met het gewone gevolg. Haar man ontdekt haar spoor en brengt den oom om het leven. De weduwe eindigt met, ondanks het gebeurde, haar nichtje in liefde op te nemen. Dit alles wordt beschreven met groote natuurlijkheid en levenswaarheid; alles volgt als organisch uit het voorafgaande. Het is of de natuur zelf hier een drama opbouwt, dat zòo verloopen mòest. Het natuurfatalisme is zelfs al te sterk, alsof het kwaad onvermijdelijk was. De Christelijke leer schijnt onvereenigbaar met de levensdriften. Wegens dit alles is deze geschiedenis van een zeer delicaat geval slechts geschikte lectuur voor ontwikkelde volwassen lezers.

VESAAS (Tarjei) HET GROOTE SPEL. Uit het Noorsch door Claudine Bienfait. (298) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag. 1938.

Na het voortreffelijke verhaal „De zwarte Paarden" van den jongen Noorschen schrijver Tarjei Vesaas is „Het groote Spel" eenigszins een teleurstelling. Dit boek mist de spannende ensceneering van zijn voorganger. Het is wat monotoon en vlak en zonder gespannenheid. Er wordt de jeugd in verhaald van een boerenjongen, een jeugd, waarin weinig opvallends gebeurt. De jongen groeit, om zoo te zeggen, vast aan den grond, waarop hij geboren is; hij is voorbeschikt om het ouderlijk boerenbedrijfje voort te zetten. Dit alles wordt met groote kracht van invoelen en weergave beschreven, de dagelijksche indrukken van het ouderwordende kind, de vriendschap met Olaf, de puberteit enzoovoorts. Doch de gebeurtenissen zijn te egaal om een sterke belangstelling te wekken. Ik twijfel eraan of zulk een boek een vertaling verdient. Ook zou het boek winnen aan een geringere belangstelling van den schrijver in de sensueele ontwikkeling van zijn held, en een grootere in zijn geestelijken groei. Wegens de hier en daar wat zwoele sfeer slechts voor wezenlijke volwassenen.

WIDMANN (Ines) TRAGIEK VAN VOLK EN VROUW. Vert. door Jacques van Eijk. (249) *f* 2.25 en *f* 2.75. Pax, Den Haag.

Dit boek verscheen het vorig jaar onder den naam „Die Schwabenmargaret". Wij bespraken de oorspronkelijke uitgaaf in den 31sten jaargang van dit tijdschrift (bladz. 450). Het verhaalt den tragischen levensloop van een vrouw, die, verstrikt in zonde en schuld, van het eene kwaad in het andere wordt gedreven, tot zij eindelijk, haast noodgedwongen, verraad pleegt aan haar volk. Den achtergrond van het verhaal vormt de inval der Jougo-Slaven in het Oostenrijksche Karinthië na de vredessluiting van den grooten oorlog. Een boek vol tragische levensverwikkeling. Slechts voor volwassen lezers.

AMMERS-KÜLLER (Jo van) HEEREN, KNECHTEN EN VROUWEN. De Geschiedenis van een Amsterdamsche Regentenfamilie in de jaren 1778 tot 1813. deel III De Getrouwen 1799-1813. Roman. (496) *f* 3.60 en *f* 4.90. Meulenhof, Amsterdam. 1938.

Dit sluitstuk van de trilogie der bekende schrijfster over den Franschen revolutietijd, lijdt aan hetzelfde gebrek aan dramatiek als zijn voorgangers. Op den achtergrond van een historisch relaas der gebeurtenissen uit den Napoleontischen tijd, ontmoeten de dramatis personae der vorige deelen elkaar op de meest onverwachte wijze en in de meest onwaarschijnlijke omstandigheden. De knechten zijn alle verdwenen en zelfs heeren geworden en de vrouwen treden ook sterk op den achtergrond. Het zijn vooral de oude en de nieuwe heeren, die elkaar hier in den weg treden. In verband met

het oplevend nationaal gevoel vinden we hier zeer onverwacht de pruiken van de vorige periode als getrouwen van het Oranje-huis verschijnen. De grootgeworden knechten komen jammerlijk aan hun einde en de heer, die maarschalk van Napoleon werd, moet met zijn vroegere geliefde uitwijken naar Amerika. Voor mijn literair en voor mijn vaderlandsch gevoel is het werk een teleurstelling geworden.

Voor volwassenen.

RIJNSDORP (S.) ELDERT HOLIER. (287) *f* 3.90. Bosch & Keuning, Baarn.

De auteur van dit boek heeft te hoog gegrepen. Een nieuwe kunst- en geestesbeweging te beschrijven op natuurlijke, indringende, overtuigende, treffende wijze, is niet iedereen gegeven. „Yana" is zulk een kunst- en geestesvernieuwing, en de kring, waarin „Yana" zich doorzet, wordt door Rijnsdorp beschreven. Maar zijn krachten zijn niet toereikend. Het boek blijft een beetje chaötisch, de personages treden niet uit de boeken- in de menschensfeer en de belangstelling van den lezer verflauwt. Een eenvoudiger verhaal ware den schrijver wellicht gelukt; zijn schrijfkunst en inventie zouden hiervoor voldaan hebben. Doch nu is alles, wat hier wordt voorgezet, te onaannemelijk. Eldert Holier is de hoofdfiguur in de Yana-beweging, het domineerende personage in het boek. Doch ook deze Eldert interesseert te weinig; hij leeft niet, evenmin als zijn mede-Yanisten. Er komen tafreelen in het verhaal voor, die niet onverdienstelijk zijn, doch waar het op aan komt, het scheppen van menschen, het raken van de juiste snaar, zoodat de lezer wordt opgenomen in en medegesleept door den roman, dit blijft achterwege. Meer eenvoud, meer diepte, meer natuur, meer waarheid, dit alles heeft Rijnsdorp noodig om een roman van beteekenis te schrijven. Volwassen lezers.

RANDWIJK (H. M. van) EEN ZOON BEGRAAFT ZIJN VADER. (222) *f* 2.90. Callenbach, Nijkerk.

Een verhaal van een wel niet verloren, maar toch uit den aard geslagen zoon, die zijn familie slechts zorgen baart en den dood van zijn vader min of meer verhaast. Van Randwijk heeft de gebeurtenissen, die dit sterven voorafgaan, de houding van den zoon, het jubilée der firma, op pregnante wijze beschreven, echter niet zonder eenige geforceerde styleering. Het klinkt nogal onnatuurlijk, wanneer een jonge vrouw tot haar man op een reis in Zwitserland zegt: „We hebben vacantie! Ziedaar de bergen, ze hebben hun ruggen gebogen om ons te dragen. Morgen kietelen we die kolossale reus daar in de flank!" Zoo is er in de gesprekken en de beschrijvingen te veel gezochtheid; meer eenvoudige natuurlijkheid en menschelijkheid zou het boek goed doen. Wat de karakteristiek betreft, blijven de figuren te zeer in de waterverf. Ook de omgang van Philip met Anna is weinig overtuigend en natuurlijk. Een leesbaar boek, dat met minder inspanning beter zou geslaagd zijn.

EEWYCK (Egbert) DE KLIMMERS. Roman. (288) Blitz, Amsterdam.

Eewyck schreef reeds een paar romans, die van een opvallend talent getuigden. „De Klimmers" is echter geen vooruitgang, eer het tegendeel. Er is hier teveel sensatie, te veel kunstelooze grofheid. De auteur werkt met middelen als aanrandingen, verkrachting, gevechten met het mes, enzoovoorts. Vertellen kan Eewijck, het blijkt uit elke bladzijde; doch wat hij hier pleegt, is geen gezonde vertelkunst. Dit boek is op vele plaatsen zwoel en wreed, op het weerzinwekkende af, en het prikkelt voortdurend tot ongezonde belangstelling. Eewijck kent het arbeidersvolk, dat hij hier beschrijft, en er staan scenes in van groote menschelijke teederheid. Ook de opbouw van het verhaal, hoewel wat diffuus en onsamenhangend, is niet zonder verdienste. Maar er is zooveel kras naturalisme, zooveel speculeeren op

bedenkelijke instincten, dat we het zeer middelmatige boek moeten afwijzen.

KOCH (C. Garland) BATTLING BRINIO. Holland-België roman. (397) *f* 3.25 en *f* 3.90. Bruna, Utrecht.

Wanneer men den geheelen roman heeft gelezen, en dan nog eens den onder-titel overziet, — Holland-België roman — moet men onwillekeurig glimlachen. „De roman van een Bokser" ware juister geweest. Want het is grootendeels het levensverhaal van een zeeuwschen visscherszoon en van zijn carrière als bokser. Met de techniek der nobele bokssport is de auteur blijkbaar uitnemend op de hoogte; zijn beschrijvingen van eenige boksmatches zijn technisch volkomen verantwoord. De bokserij vindt hij zelf bovendien zoo nobel dat hij meent, via deze krachtpatserij iets te kunnen bijdragen tot het versterken der toenadering van de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden. Waarschijnlijk met hetzelfde doel werden verschillende gebeurtenissen uit den na-oorlogschen tijd in het verhaal verwerkt, o.a. het lot van de Vlaamsche politieke ballingen, en werd den hoofdpersoon een nogal vroolijk Vlaamsch heerschap als vriend toebedeeld. Als roman is het boek niet bijster geslaagd; het verhaal is nogal los; de gebeurtenissen zijn geforceerd bij elkaar gebracht; het ontbreekt den auteur aan bezielende fantasie. Volwassenen.

BRUYN (Cor) DE OVERGANG VAN DIEUWERTJE STAM. (181) *f* 2.90. Van Dishoeck, Bussum.

Dit boek verhaalt op lezenswaardige wijze van een vereenzaamde boerenvrouw, die, in vijandschap met haar naaste familieleden, zich opsluit in het ouderlijke huis, allen menschenomgang vlucht, tot zij door de menschlievendheid van een goede buur uit haar eenzaamheid verlost wordt. Leven en verleden van Dieuwertje worden op overtuigende wijze beschreven, zòò, dat haar zich terugtrekken van menschen en familie, van dominee en kerk zelfs, aannemelijk wordt. Het is alles geen groote kunst wat dit boekje biedt, maar een leesbaar, overtuigend verhaal van menschenleed is het wel. Dieuwertje's leven speelt zich af op het land tusschen boerenbevolking, zoodat de achtergrond, de levenssfeer beperkt is; maar in zijn beperktheid is het boekje een geslaagde weergave van een verbitterd vrouwenleven. Voor elk volwassene.

SAYERS (Dorothy) HET LIJK MET DE PINCE-NEZ. Vertaald door Heleen v. d. Bogaert. (277) *f* 1.90 en *f* 2.75. Bruna, Utrecht.

D o r o t h y S a y e r s schrijft aantrekkelijke detectiveromans, omdat zij geestig is en talent van schrijven bezit. Het genre raakt uitgeput, maar deze schrijfster heeft het op verdienstelijke wijze vernieuwd. Voor volwassenen.

MOOIJ (Willem C. J.) HEER ZOEKT POSITIE. (208) *f* 2.90. Van Dishoeck, Bussum.

Een van de groote en pijnlijke wonden van dezen tijd, de werkeloosheid, heeft deze schrijver geïnspireerd om een geval te schetsen van een chef op een groot kantoor die ontslagen wordt omdat de zaken achteruit gaan. Hij is getrouwd en heeft een zoontje. Bij zijn vrouw vindt hij niet veel steun in zijn dappere pogingen om het hoofd boven water te houden. Zij begrijpt hem niet en is ontevreden dat zij alle huiswerk zelf moet verrichten. Hij tracht zijn moed en arbeidskracht bijeen te houden en ontmoet een jong meisje dat hem steunt, hem goede wenken geeft, hem tenslotte aan een betrekking helpt, maar ook meer voor hem is. De verwijten van zijn vrouw als hij thuis komt na een contract voor een nieuwe baan te hebben geteekend, dat hij toch maar een „klein baantje" heeft aan genomen, drijven hem met zijn zoontje den dood in. Dit is een zeer wrang en onverwacht einde van dit overigens rustig verteld leven van een werkeloozen heer. De schrijver

heeft daarmede een te geweldige punt achter zijn werk gezet, want niets in dit verhaal doet vermoeden dat deze mensch zoo'n ongelukkig einde zou vinden. Uit alles spreekt dat hij zich in de toestanden van zijn figuren heeft ingeleefd en een stuk leven heeft willen uitbeelden. Voor lezers met gerijpt onderscheidingsvermogen.

STEYNEN (Job) MUZENKEUKEN. (215) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brusse, Rotterdam.

Job Steynen ziet allereerst in de menschen het karikaturale; niet echter met het oog van den cynicus, eerder met een zekere goedhartige ironie. Zoo moeten de figuren gezien worden waarmee hij zijn muzenkeuken heeft bevolkt: een paar kunstenaars, en kwasi-kunstenaars, en een jeugdig landlooper. Menschen, die de afgetreden maatschappelijke paden vermijden en daardoor den schrijver overvloedig stof leveren.

Een sterk schrijver is Job Steynen niet, het karikaturale is ook iets te veel aangedikt, maar hij heeft het dwaas, — en soms ook wel verstandig — gedoe van zijn figuren toch tot een vermakelijken, hier en daar ook gevoeligen, roman weten te verwerken.

Voor de lectuur ervan is eenig onderscheidingsvermogen vereischt.

GEUS (Willem de) PIET HEYN. (351) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag.

Van de bekende historische feiten is de schrijver in zijn roman over het leven van Piet Heyn, niet afgeweken. Maar het is toch grootendeels zijn fantasie geweest, die den eigenlijken roman heeft geschreven. Een voortreffelijk beheerschte fantasie, die van den Hollandschen vlootvoogd een aannemelijke figuur heeft gecreëerd, zooals het historisch bekende laat veronderstellen. Daarbij tevens een spannend verhaal. Jammer dat de schrijver op bladz. 174 een beeld van St. Antonius door Piet Heyn als een afgod laat zien. Ook zijn voorstelling der strijdmotieven van Spanje is tendentieus-partijdig, waartegenover hij Piet Heyn zich laat gevoelen als een werktuig Gods. Voor ervaren lezers, die dit in het oog weten te houden, is „Piet Heyn" overigens een lezenswaardige en boeiende roman.

MUNK (Christian) EENZAME KUDDE. (227) *f* 2.40 en *f* 3.25. Geaut. vert. van Mr. P. J. A. Boot. Zuid Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit forsch geschreven boek brengt ons op de wilde bloeiende pampa's van Argentinië en doet ons de bekoring van de wijde uitgestrektheid en de pracht der Zuidelijke sterrenhemel ondergaan. Het is het verhaal van het vervoer van een groote kudde mijlen en mijlen ver en onder de beschrijving over alles dat daarmede samenhangt zijn de vertellingen van de verschillende cowboys s'avonds bij het kampvuur heengeweven. Dit is nu eens geen cowboy-verhaal van revolvertrekken en vechten, maar een echt doorleefd en fijn aangevoeld boek waaruit de groote liefde voor de natuur de pen van den schrijver heeft geleid. Een mooi en goed boek voor lezers die iets beters verlangen.

HAUCK (Louise Platt) LIEFDE KOMT EN GAAT. (200) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek, Laren.

De titel van dit boek is een onwaarheid want liefde welke eenmaal bestaat gaat niet meer en het heele verhaal waarbij de liefde welke de schrijfster alleen schijnt te kennen, verdwijnt, berust dus op een onmogelijkheid. Er komt een echtscheiding in voor welke als heel natuurlijk wordt beschouwd en de heldin heeft een goede man getrouwd voor welke zij alleen maar vriendschap en geen liefde zegt te hebben en leeft steeds in de vrees dat zij nog eens een man ontmoeten zal voor wien zij liefde zal gaan voelen. Dit gebeurt en hoewel zij bij haar man blijft is zij in gedachten voortdurend bezig met haar liefde voor dien anderen. Jammer van dit overigens vlotgeschreven boek, dat wij het niet kunnen aanbevelen.

GELLECUM (H. van) HET MOTLEY-COURANTEN-CONCERN. (226) *f* 2.— en *f* 2.50. Zuid Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De fantasie van dezen schrijver gaat naar verre landen en buitenlandsche toestanden. Zijn boek handelt over een kolossaal couranten-concern in Kansas-City waar de directeur vermoord wordt. Een eenvoudige Hollandsche detective Kleinveldt, helpt de Amerikaansche politie om het geval op te lossen waarbij hij te maken heeft met gangstersbenden, die hem het vuur na aan de schenen leggen. Vlot geschreven en boeiend ontspanningsboek voor volwassenen.

MULTON (Edward) HET SIGNAAL DES DOODS. (212) „De Stuw", Rotterdam.

Er schijnt in Afrika's oerwouden een geheimzinnige macht aan het werk te zijn die de veiligheid van de geheele wereld bedreigt. Aan twee agenten: een van den Franschen en een van den Britschen geheimen dienst wordt de opdracht gegeven om te ontdekken wat er gaande is. Het verhaal van hun wederwaardigheden vormt de inhoud van dit spannende boek dat voor iedereen geschikt is.

BOHR (Marius) DE PARVENU. (232) *f* 2.— en *f* 2.50. Zuid.-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit boek vertelt de geschiedenis van een zelf-made man die de zaak van zijn vader met veel kennis en talent heeft uitgebreid en tot groote rijkdom is gekomen. Hij steekt ver uit boven zijn beide broers die bij hem in de zaak werkzaam zijn. Hij is wat ruw, deze parvenu, maar eerlijk en recht uit en offert alles op voor het welslagen van zijn zaak. Hij heeft een tamme verhouding met een jonge vrouw waaraan hij een einde maakt zonder al te veel gewetensbezwaren waarna zij hem op zijn pleizierreisje naar Parijs volgt en zich in de Seine wil verdrinken. Dit voorval en andere verwikkelingen van zijn leven voor dat hij de ware vrouw vindt worden vlot en suggestief beschreven, maar de inhoud van dit boek vraagt voorbehoud voor rijpere lezers.

BRISTOW (Gwen) IN DEN ZOMER VAN HET LEVEN. (255) *f* 2.40 en *f* 3.25. Nederlandsche bewerking van Johan Koning. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dit is de roman van een pioniers-gezin. Man en vrouw hebben elkaar op de meest romantische wijze leeren kennen toen zij met hun booten de rivier afzakten om het land dat zij van Koning George gekregen hadden, te gaan ontginnen. Het harde leven, de vreeselijke toestand waarin een vrouw die bevallen moet, verkeeren kan in een armelijke blokhut met een lekkend dak waar de mieren in groote kolonies over de vloer trekken, is met ongemeene kracht beschreven. Hun verdere leven als zij tot rijkdom en stand zijn gekomen, de kinderen opgroeien, wordt ons met dezelfde rake beschrijvingskunst verteld. Uiteraard is dit geen boek voor jongeren, maar ontwikkelde volwassenen met kennis van zaken zullen van dit boek genieten.

MUIR (Augustus) HET MYSTERIE DER KROONJUWEELEN. (243) *f* 2.— en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling van W. J. A. Roldanus Jr. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

De vermetele opzet om de kroonjuweelen uit den Tower te stelen is ontdekt door een jong meisje dat met de bende in relatie staat. Zij waagt haar leven om den gouverneur van den Tower te waarschuwen maar vindt weinig geloof. Pas als de misdadigers werkelijk tot de daad over gaan, begrijpt men dat het ernst is. Een verhaal vol avontuurlijke gebeurtenissen dat men in één haal uitleest. Volwassenen.

EBERHART (Mignon G.) TRAGISCH HUWELIJKSVOORSPEL. (224) *f*2.15 en *f* 2.90. Vertaald door R. C. Fellinga. Kruseman, Den Haag.

De wijze waarop Mignon G. Eberhart haar detectiven-romans samenstelt heeft haar tot een van de beste schrijfsters van deze soort lectuur gemaakt. Ook in dit boek boeit zij den lezer van het begin tot het einde, vanaf de onvoorzichtigheid van het jongemeisje dat een bezoek brengt op den avond voor haar huwelijk bij een lichtzinnig jongmensch tot aan de bladzijde waarop de scherpzinnige detective Wait de oplossing van den moord op dien jongen man ontdekt. Het boek moet worden voorbehouden voor lezers met onderscheidingsvermogen.

LAWRENCE (Josephine) STEENEN VOOR BROOD. (254) Vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Josephine Lawrence heeft een uitgesproken talent om pijnlijke en treurige toestanden uit de vrouwenwereld met rake pen te schetsen. Zij geeft hier het leven van drie zusters uit één gezin welke alle drie door een soort ziekelijke neiging tot opofferingsgezindheid aangetast zijn waarvan de oudste het meeste heeft maar ook het tragische slachtoffer wordt. Zij offert zich op in haar betrekking en voor haar arme bloedverwanten, eindigt haar leven als een zielige oude vrijster in een armelijke omgeving. Dit leven is uitstekend getypeerd en soms wrang van realiteit. Voor hen die weten te onderscheiden een belangwekkend boek.

BALDWIN (Faith) DROOM..... DIE WAARHEID WERD. (216) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door C. Dumoulin-Goedkoop. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Dit is een van die Amerikaansche romans uit de groote wereld welke nu in de mode zijn en een beeld geven van de dwaasheden van den tegenwoordigen tijd. In Palm Springs loopen de dames en heeren in cowboy-pakken rond en het welopgevoede Engelsche jongemeisje dat daar bij een tante in huis komt te wonen, kijkt zich vol verbazing de oogen uit. Er wordt gespeeld, gedanst, de nachten worden doorgefuift en men leeft van schandaaltjes en intriges. De stiefmoeder van Cynthia doet daar volop aan mee en probeert haar zoo veel mogelijk dwars te zitten tot een pientere cowboy haar uit de moeilijkheden redt. Het verhaal is geestig geschreven en voor ouderen leesbaar.

DOWNING (Tod) HET MYSTERIE VAN DE GEBROKEN NAALD. (295) Vertaling uit het Amerikaansch van Leo van Dijk. „De Steenuil", Amsterdam.

Deze schrijver heeft een onbewoonde streek in Mexico waar een enkel eenzaam landhuis staat, uitgekozen als tooneel voor zijn moordgeschiedenis. Er komen daar toevallig verschillende reizigers samen en zoo nu en dan sterft er een op geheimzinnige manier. Het geval wordt hoe langer hoe raadselachtiger en als de lezer denkt dat hij er heelemaal niet meer uit wijs kan, komt er een eigenaardige oplossing die heelemaal in de stijl van dit vreemde verhaal is. Voor lezers met onderscheidingsvermogen.

MORTON (Anthony) DE MAN MET HET BLAUWE MASKER. (256) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. vertaling van Jan van Arckel. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Deze Man met het blauwe masker is een Engelsche Arsène Lupin, een gentleman-inbreker, een man die door geboorte en opvoeding tot de hoogste kringen behoort en uit verveling en geldgebrek het stelen van de kostbaarheden van zijn kennissen als een opwindende sport beoefend. De schrijver won met dit verhaal een prijs van 7500 $ voor de beste detective-roman hetgeen te begrijpen is want het zit goed in elkaar en houdt de spanning bij den lezer tot het einde geboeid, al is het dan ook geen echte detective-story. Volwassenen.

OBERLIN (Maria) HET SCHOT IN DE STUDIO. (227) *f* 2.— en *f* 2.50. Geautoriseerde vertaling van W. J. A. Roldanus. Zuid. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Dat er een schot gelost wordt in de studio op een beroemden dirigent is niet zoo'n onbegrijpelijk geval, want de revolver ligt er en de man heeft vele vijanden en benijders, maar de schrijfster heeft allerlei ingewikkelde familierelaties en een dweepzieke jonge dame er bij gehaald om de zaak te verdoezelen. Het verhaal is daardoor zwak van opzet en de oplossing goedkoop. Voor rijpere lezers.

SINCLAIR (F. de) PAPS. (283) *f* 2.90. Bruna, Utrecht.

Een komiek geval: een weduwnaar met drie dochters en drie schoonmoeders, die elk de grootmoeder van een der dochters zijn. Een soort blauwbaard dus? Neen, verontruste lezer, tout simplement, Paps is tot driemaal toe weduwnaar geworden zonder dat hij er zelf iets aan meegewerkt heeft en is nu opgescheept met drie levenslustige schoonmoeders, die hem veel te graag mogen. Het kost hem heel wat moeite en levenskunst om rustig zijn eigen weg te kunnen gaan, waarbij zich allerlei komische situaties ontwikkelen. Dit is weer een echt Sinclair-boek dat oudere lezers eenige prettige oogenblikken kan bezorgen.

YOUNG (Gordon) RED CLARK IN DE BOCHT. (235) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door Arnold N. Cohen. Schoonderbeek, Laren.

Zich een groot man tot vijand maken, al gebeurt dat per ongeluk, kan de oorzaak van veel moeilijkheden worden. Red Clark, een eenvoudige jonge cowboy ondervindt dit aan den lijve, maar hij weet er zich dapper door heen te slaan. Zijn avonturen worden kleurrijk in dit boeiende boek beschreven en liefhebbers van Wild west lectuur kunnen er hun hart aan ophalen.

KAISER (Else) LUCI MAAKT CARRIèRE. (205) „De Steenuil", Amsterdam.

Op den omslag staat dat dit een boek voor groote meisjes is. Het gaat dan ook over een jong meisje, dat een baan moet zoeken, na eerst een cursus voor particulier sécretaresse gevolgd te hebben, maar deze Lucy is onder het mom van geestig te zijn zoo brutaal tegen haar ouders, zoo verwaand en leeft zoo alléén voor „succes" in de wereld alsof er niets anders bestaat, dat onze jonge meisjes dit boek beter ongelezen kunnen laten.

COOLIDGE (Dane) DE SCHRIK VAN DEN RIO GRANDE. (216) *f* 2.— en *f* 2.50. Vertaald door Charles R. Dieperinck. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Er wordt aan de Rio Grande op de grens van Texas en Mexico een terreur uitgeoefend door een bende bandieten onder aanvoering van een groot misdadiger. De Rangers worden er op uit gezonden om dien man te pakken. Zijn gewetenloosheid en zijn sluwheid stellen deze dappere mannen telkens voor een teleurstelling maar tenslotte moet het recht toch zegevieren. Veel schietpartijen, maar overigens een gezond, frisch geschreven boek voor iedereen.

GOVAN (Christine Noble) DE ROODE CAMELIA. (203) Vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Een boek vol ontzetting waarin moord op moord geschiedt en de menschen in angst en vreeze leven. Het is een van die verhalen waarvan men zich afvraagt waarom ze geschreven worden?..... alleen om aan de sensatie-zucht van het publiek tegemoet te komen? Het is daarbij slecht

vertaald, op blz. 11 kruipt een slang over de „onregelmatige vliezen waarmee de beneden veranda geplaveid was". Ra ra wat is dat? Oudere lezers.

NELSON (Al. P.) DE VEEDIEVEN VAN GRASS CITY. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling door G. Soutendijk. Schoonderbeek, Laren.

Red Rochford, de jonge cowboy, stelt zich tot taak de streek van veedieven te zuiveren en ongerechtigheden te wreken. Na zijn leven meerdere malen gewaagd te hebben, verovert hij zijn doel en ook Hing Kingston, de rijke bankiersdochter. 'n Verhaal uit de Far-West van weinig beteekenis.

LüTKEN (Viva) DE STORM. Vertaald door Mary Horrix, bewerkt door Willy Pétillon. *f* 1.75. Valkhoff & Co., Amersfoort.

Dit verhaal over de dochter van een zeeman, een robbedoes, een halve jongen, die later, onder invloed van een zieken neef, haar al te groote overmoed aflegt, is spannend, niet te sentimenteel, niet hinderlijk neutraal, en zal door oudere meisjes graag gelezen worden.

ROBINS (Denise) ZOOALS CAROLINE HET ZAG. (223) *f* 2.15. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Eenigszins zonderling is dit verhaal van een meisje dat met een rijken man trouwde, door haar stiefdochter belasterd en eindelijk gerehabiliteerd werd wel. Deze rehabilitatie is immers niet het happy end. Het happy end is, dat de rijke man aan een beroerte sterft, zoodat Caroline kan huwen met zijn secretaris, op wien ze verliefd is geraakt, een wat eenzijdig happy end, zooals men ziet. Voor volwassenen, die bescheiden eischen stellen.

KEELER (Harry Stephen) X JONES VAN SCOTLAND YARD. (217) *f* 2.— en *f* 2.50. Geaut. Nederl. bewerking van W. J. A. Roldanus Jr. Z.H. Uitg. Mij., Den Haag.

Het gegeven van zijn vroeger werk „De zaak Marceau" neemt de schrijver in dit werk nog eens op, om het op een andere manier te bewerken en er andere conclusies uit te trekken. Die zijn echter vreeselijk ver gezocht. Ook de opbouw van de intrige met de dorre weergave van documenten verslapt de spanning. Het experiment lijkt mij daarom minder geslaagd. Voor volwassenen.

CUNNINGHAN (Eugene) VECHTERSBLOED. Vert. door Charles R. Dieperinck. *f* 2.— en *f* 2.50. Zuid-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Vechtersbloed bewijst, dat een boek met negen à tien dooden niet alleen onbelangrijk, maar zelfs doodgewoon vervelend kan zijn. Onschadelijk voor wie er van houdt.

ROBERTSON (Frank C.) DUIVELSRANCH. Uit het Amerikaansch door L. T. Franse. *f* 2.25 en *f* 3.25. Kruseman, Den Haag.

Een menschelijker boek dan de titel doet verwachten. Voor iedereen.

MOORE (Amos) PARDON WORDT NIET GEGEVEN. Vert. door J. D. A. van Gumster. *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Een lynchpartij, een reeks moorden, brand, veepest en een regiment schurken, — plus De Onverschrokken Held met zijn geliefde — dat geeft een wild en ingewikkeld verhaal voor volwassen liefhebbers.

MANN (E. B.) MET STERKE VUIST. Vert. door H. S. Lanson *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Na afloop van hun zware tochten door de prairie springen de vee-

drijvers uit den band op de wijze die in deze kringen gebruikelijk is: drank, spel, vrouwen, ruzie, moord — en dat allemaal in den superlatief. Een ruw en somber boek, dat schooljongens beter niet in handen krijgen.

WIJCK MASON (van) HET VRIJBUITERSNEST. Vert. door J. D. A. van Gumster. *f* 2.25 en *f* 2.90. Schoonderbeek, Laren.

Jammer dat de auteur dit overigens vlotte boek heeft ontsierd door enkele passages, die bepaald ordinair zijn. Een „verhouding" en de niet zeer solide opvatting van het huwelijk maken het boek ongeschikt voor te jeugdige lezers.

BENNET (Robert Ames) EEN MAN VAN DE DAAD. Vert. door J. G. H. van de Bovenkamp Jr. „De Steenuil", Amsterdam.

Een onwaarschijnlijk verhaal van cowboys, roodhuiden en liefde. Volwassenen.

MARSON (Edna) DE PRINSES VAN WHITECHAPEL. (222)

POATE (Ernest M.) DE NAALD, DIE DOODDE. (224)

BUCHANON (M. Sharps) DE MOORD IN DEN ONDERGROND. (224) Scheltens en Giltay, Amsterdam.

Drie gewone net leesbare detective-romans voor de fanatiekelingen.

SCHIROKAUER (Dr. Alfred) EEN LIEFDE IN SHANGHAI. Vertaling van H. van Reenen. (221) „De Steenuil", Amsterdam.

Wie van romantiek houdt, een tikje gezwollen en ietwat sensationeel, kan bij Schirokauer terecht. Ditmaal betreft het een jong, onwetend meisje, dat naar Shanghai komt, daar tweemaal bijna het slachtoffer wordt van gedegenereerde individuen, om tenslotte toch nog het geluk te vinden. Ontspanningslectuur van weinig beteekenis, met voorbehoud voor ervaren volwassenen.

ZONNEWIJZER 1939. Almanak voor het katholieke Gezin. *f* 0.95. Het Spectrum, Utrecht.

Met dezen „Zonnewijzer" is de oude Almanak op gelukkige wijze herrezen. Het is inderdaad een soort Jaarboek voor het katholieke gezin, wat hier geboden wordt. Allereerst is er afwisseling en zijn er verrassingen, tot zelfs een ouderwetsche rebus toe. Het is een boek dat men aanvankelijk met genoegen doorbladerd, hier en daar eens leest en later met nieuwe voldoening wèer ter hand neemt. Vervolgens: de volkstoon, de goede en juiste, lijkt mij zeer gelukkig getroffen. Er wordt niet gedaan aan moderne kunstexperimenten, noch in verzen, noch in plaatwerk of teekeningen, iets wat in zoo'n boek niet thuis hoort. Wat echter vooral opvalt, is de sfeer, de stemming, die het boek beheerscht. Dit is zooiets als wat de onzichtbare en ongrijpbare aether verondersteld wordt te zijn ten opzichte der stoffelijke wereldsubstanties. Dit boek doorbladerend en lezend geraakt men onmiddellijk in een blijde, haast idyllische, katholieke gezinsstemming. Men vergeet, dat er oorlog dreigt, dat de wereld een tranendal is, dat de menschen elkaar bedriegen, dat er een Freud op aarde leeft, dat Oostelijk van ons land de barbaarschheid haar kop opsteekt, dat er een Godloozenbond bestaat en nog zooveel meer. En het doet goed dit alles soms even te vergeten. Met andere woorden dit boek verspreidt iets als de simpele blijheid der kinderen Gods, iets wat op een geestelijken aether lijkt. De verhalen, gedichten, keuvelarijen, kortom geheel de bonte inhoud met zijn illustraties en prenten is afgestemd op het katholieke gezin, zonder smakeloos of banaal te worden, maar ook zonder opgeschroefde gekunsteldheden. Met zijn ruim vierhonderd bladzijden druk, zijn tallooze teekeningen en reproducties is het boek ongelooflijk goedkoop. Moge deze „Zonnewijzer" zich bestendigen en dè Almanak voor Nederlands (Zuid en Noord) Katholieken worden. Hier is met goed gevolg de juiste weg ingeslagen. Vlamingen en Noord-Nederlanders hebben er aan medegewerkt.

SENTRY (Francis) HAKENKRUIS EN SOVJETSTER. (192) *f* 1.60 en *f* 2.20. (voor leden *f* 0.95 en *f* 1.25). Thijmfonds, Den Haag. 1938.

De ervaringen van een Engelschman, gevangengezet wegens deviezensmokkelen, in de gevangenissen van Duitschland, waar hij vooral omgang heeft met communisten. Het Thijmfonds staat in voor de juistheid der controleerbare feiten, en „waar zij den auteur ongecontroleerd tusschen de gevangenismuren moest achterlaten, daar legt de onbevangen, tot in het kinderlijke oprechte toon van het relaas getuigenis af, dat de schrijver de waarheid en niets dan de waarheid wenscht te spreken".

HART (B. Liddell) EUROPA MOBILISEERT. Vertaling uit Engelsch door Spectator. (256) *f* 3.90. Contact, Amsterdam.

Nu de krijgswetenschap helaas een belangrijke wetenschap is geworden verdient „Europa Mobiliseert" alle belangstelling. Het is geschreven door een erkenden militairen specialist, adviseur van den Britschen generalen staf. Zijn boek overziet de huidige militaire constellatie van Europa, de vragen, welke betrekking hebben op het Europeesch evenwicht, de moderniseering en industrialiseering van den oorlog, en de verschillende dreigingen van tegenwoordig. In populaire vorm worden voorts tactiek en de verschillende wapens besproken; ook geeft de schrijver beschouwingen over landsverdediging.

Uiteraard is lectuur, zooals die in dit boek wordt geboden, nogal luguber. Maar het doet sympathiek aan dat Liddell Hart wel militair, maar geen militairist is; hij veroordeelt het onverantwoordelijk gespeel met millioenen menschenlevens; hij heldert veel op dat anders overdreven schrikaanjagend is, o.a. in zijn besprekingen van den lucht-oorlog.

TOUW (Dr. A. de) PHILIPS VAN KLEEF. Een bijdrage tot de kennis van zijn leven en karakter. *f* 6.90. Wolters, Groningen - Batavia. 1937.

Philips van Kleef geniet in historiographie geen al te goede faam. Het boek van Dr. de Touw is min of meer een eerherstel. Hij meent, dat de slechte reputatie van Philips het gevolg is van een eenzijdige belichting zijner persoonlijkheid. Hij werd steeds beschouwd vanaf het standpunt zijner vijanden.

Met zorg reconstrueert Dr. de Touw in deze eerste biographie Philips' leven. Dit boek kan, zooals de schrijver wenscht, inderdaad de inleiding worden tot een hoogst interessante discussie over een merkwaardige Nederlandsche figuur, jegens wie de Muze der geschiedenis zelden geheel onpartijdig was.

B. D.

STUIVELING (Dr. G.) DE BRIEFWISSELING VOSMAER-PERK. (100) *f* 1.50. v. Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1938.

Het artikel dat onder bovenstaanden titel in „Groot Nederland" verscheen, wordt tegelijk in boekvorm uitgegeven, en het verdient dit. De briefwisseling is niet over de geheele linie even belangrijk, maar de verhouding Vosmaer-Perk wordt er glashelder door. Voor Vosmaer is deze uitgaaf, zoo niet een eerherstel, dan toch een eerbewijs. Ook de jonge Perk verliest er zeker niet door aan sympathie. Over veel opvattingen omtrent poëzie en aanverwante dingen van beide auteurs kan men hier lezen, ook over Vosmaer's angstige zorg voor zijn tijdschrift. Het slot vormt het verzoek van Perk's vader aan Vosmaer om de uitgave van Jacques' gedichten te verzorgen, waarin hij eindelijk toestemt. Stuiveling leidt de brievenverzameling in en begeleidt den text met ophelderingen.

HEUVEN GOEDHART (G. J. van) ONRUST IN HET LAND VAN MASARYK. (195) *f* 1.75 en *f* 2.50. Bijleveld, Utrecht.

Dit boekje, dat tegemoet wil komen aan het verondersteld verlangen van den ontwikkelden leek iets meer te weten te komen van het Sudeten-Duitsche vraagstuk (hetwelk bij verschijnen hiervan nog niet tot een oplossing was gekomen) stelt allereerst het vraagstuk zelf, geeft daarna iets uit de geschiedenis van de Tsjechen en de Slowaken en de bevrijding van die beide loten van één stam en tenslotte in het kort de politieke geschiedenis van de Tsjechoslowaaksche staat sedert 1918. Het geheel is geen wetenschappelijk boek geworden maar eenvoudig van opzet gebleven. Schrijver stapt met zevenmijlslaarzen door de geschiedenis. Hij blijkt een groote bewonderaar te zijn van den persoon Hus, die door het Concilie van Konstanz als ketter veroordeeld werd; de inconsequentie van deze fanatieke ijveraar ziet hij over het hoofd, waardoor dit boek eenig voorbehoud vraagt. Overigens geeft het heldere informaties over de gewezen actueele kwestie.

DAM VAN ISSELT (W. E. van, e.a.) NEDERLAND IN DE BRANDING. (265) *f* 2.25 en *f* 2.90. Hollandia, Baarn.

Verschillende schrijvers hebben voor dit boek verhandelingen geschreven over economische, koloniale en militaire onderwerpen. Vraagstukken, zooals zij juist thans en voor de toekomst zich voordoen. Volledig kon dit betrekkelijk beknopte boek niet zijn, maar wat geschreven werd over Nederland's welvaartsbronnen, de verhouding tot het buitenland, de verdediging van het eigen land en van Ned.-Indië, over de economische omstandigheden van Oost- en West-Indië, is actueel en geeft inderdaad een begrip, een overzicht van de meest urgente problemen welke Nederland thans bezig houden.

KRUIF (Paul de) DIENAREN DER MENSCHHEID. Vert. van Alice Schrijver. (368) *f* 2.90 en *f* 3.90. van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Als schrijver van populaire boeken over de medische wetenschap en haar beoefenaars heeft Paul de Kruif zich naam gemaakt. In zijn nieuwste boek geeft hij een verslag van de laatste ondernomen pogingen tot bestrijding van kraamvrouwensterfte, de tuberculose, kinderverlamming en de geslachts-

ziekten. Hij vertelt van den waarlijk heldhaftigen strijd door hygiënisten gestreden in laboratoria, ziekenhuizen en woningen; een strijd zonder fanfare geschal, maar die juist door zijn betrekkelijk onbekend zijn zoo diep treft, nu er in een boek een geregeld verslag van wordt gegeven.

De Kruif weet den heldenstrijd tegen ziekte en dood pakkend, zelfs dramatisch, weer te geven. Wel moet de lezing voorbehouden blijven voor behoorlijk ontwikkelden, daar hij hier en daar afwijkt van het Katholiek principe, o.a. betreffende het recht van het kind op het leven, boven dat van de moeder, en wegens zijn visie op de geslachtsziekten.

LANGEVELD (Dr. M. J.) DE OPVOEDING VAN ZUIGELING EN KLEUTER. H. Meulenhoff, Amsterdam.

In onze bespreking, vorig nr. Boekenschouw, werd over de schrijfster van dit boek gesproken. Deze vergissing moeten wij herstellen; de auteur is de heer Dr. M. J. Langeveld.

HESSEN (Prof. Dr. J.) DE ZIN VAN HET LEVEN IN DEZEN TIJD. H. Meulenhoff, Amsterdam.

De recensent van dit boekje in het vorig nr. van Boekenschouw schreef, dat het meer was aangewezen op een Protestantsch-Christelijk lezerspubliek. Prof. Hessen moet echter katholiek zijn. De vergissing is hieruit te verklaren, dat de Nederlandsche bewerker zich eenige vrijheden veroorloofde, die den indruk konden wettigen, dat het voor een Protestantsch publiek geschreven was. Het boekje is echter ook voor Katholieken uiterst bruikbaar. Het bevat diepzinnige gedachten en wijst de Christelijke levensleer als de eenig houdbare en leefbare aan. De auteur zoekt naar de kern der groote levensphilosophieën aller tijden en constateert overal een hooggerichte geestelijkheid. Hij wijst op het goede en op het verkeerde in menschen als Nietzsche, Klages enzoovoorts en concludeert tot de Christelijke levensopvatting als de eeuwig steekhoudende. Een waardevol essay voor denkende lezers.

BALEN (Mr. W. J. van) ONS GEBIEDSDEEL CURAÇAO. (148) *f* 1.90. Tjeenk Willink, Haarlem.

Het is den Heer van Balen gelukt in een beknopt boek vrijwel al het wetenswaardigs van ons West-Indisch gebiedsdeel Curaçao, waartoe ook Aruba, Bonaire en de Bovenwindsche eilanden Sint Maarten, Saba en Sint Eustatius behooren; te vertellen of aan te duiden: geschiedenis, taalkwesties, dagelijksch leven, middelen van bestaan, gezondheidstoestand, natuurschoon. economische vooruitzichten. Vlot en prettig geschreven, zij het wel dat de stijl hier en daar wat slordig is. De kennis van onze West-Indische bezittingen is in het moederland niet groot; het boek van den deskundigen schrijver zal zeker tot uitbreiding dier kennis bijdragen.

GRIJZE UIL. PELGRIMS DER WILDERNIS. Vertaling van D. E. K. v. O.-v. M. (314) *f* 2.90 en *f* 3.90. Thieme & Cie., Zutphen.

De schrijver, die zich Grijze Uil noemt, en geboren is uit Schotsch-Indiaansche Ouders, heeft jaren geleefd in de meer ontoegankelijke streken van Canada, waar hij in het bijzonder het leven der bevers heeft geobserveerd. Het is dan ook grootendeels hiervan dat hij in zijn boek vertelt; ook van zijn zwerftochten door de Canadeesche boschstreken en de daar beleefde avonturen. Zijn boek bezit de charme van het eenvoudig gadegeslagen maar intens beleefde natuurgebeuren. Echter blijkt hier en daar een eenigszins panthëistische visie; we zouden de lezing daarom uitsluitend willen adviseeren aan critisch lezende volwassenen.

SCHMID (Prof. Dr. Bastian) ONTMOETINGEN MET DIEREN. Vertaling van J. Dijkstra. (191) *f* 2.90 en *f* 3.90. Thieme & Cie., Zutphen.

In Prof. Schmid is de gelukkige combinatie aanwezig van geleerde en enthousiast dierenvriend. Bovendien bewijst zijn boek dat hij een prettig

verteller is. Hij beschrijft daarin zijn proefnemingen met dieren, o.a. betreffende het richtingsvermogen van den hond, het reukvermogen der dieren en de diensten daarvan, de werking van hun instinct, hun optreden onder ongewone omstandigheden. Door de wetenschappelijke vorming van den schrijver werden zijn observaties van meer en dieper inhoud dan men in een groot deel der werken van dezen aard pleegt aan te treffen. Een enkele keer gebruikt de auteur een gevaarlijke uitdrukking, b.v. waar hij van de dieren spreekt als van bezielde wezens. Dit kan tot onjuiste conclusies leiden; echter blijkt uit zijn boek overigens voldoende, dat hij den dieren het bezit der functies van een menschelijke ziel niet toekent.

Een interessant boek voor ontwikkelde volwassenen.

BüSCHER (G.) DE ELECTRICITEIT IN BEELD. Voor Nederland bewerkt door H. G. Brusse. Met ongeveer 600 afbeeldingen in de tekst. (104) *f* 1.90 en *f* 2.50. Thieme & Cie., Zutphen.

Over electriciteit een oorspronkelijk boek te schrijven lijkt welhaast onmogelijk. Maar Büscher is het gelukt. In een groot aantal korte, voor ieder bevattelijke, verklaringen, elk verduidelijkt door geestige teekeningen, wordt een populaire uiteenzetting gegeven van de voornaamste begrippen der electro-techniek, en van haar toepassingen. Het is geen leerboek; de bedoeling is den leek op prettige en makkelijke wijze inzicht te geven in een techniek, welke het meest wordt toegepast.

En daarin is de schrijver volkomen geslaagd.

GOODIER S.J. (Alban) WITNESSES TO CHRIST. Studies in the Gospels. (164) 7/6. Burns Oates & Washbourne Ltd. - London.

De geestelijke lectuur van Goodier treft steeds weer opnieuw door haar frischheid en oorspronkelijke zegging. Ook deze „studies in the Gospels". Het boek bevat twaalf hoofdstukken. In elk daarvan wordt een bepaald aspect der Evangeliën behandeld; de schrijver laat daarbij uitkomen dat, wanneer al enkele moeilijkheden tegen de Evangeliën kunnen worden opgeworpen, waarvoor geen uitleg of oplossing mogelijk zijn, dit altijd moeilijkheden betreft, die negatief of „circumstantial" zijn, maar dat zij nooit de positieve waarheden raken. Vooral op het laatste wordt sterk den nadruk gelegd. Eenige hoofdstukken bespreken het directe getuigenis betreffende Christus door de figuren, die in het Evangelie voorkomen, als Johannes de Evangelist, de Apostelen en Pontius Pilatus; andere overzien den achtergrond van Jezus' leven, — Nazareth en Galilea. Een voortreffelijk boek, dat bijdraagt tot dieper inzicht in de Evangelieverhalen, en veel stof bevat voor meditatie.

NOHARA (W. K. van) BRASILIEN TAG UND NACHT. (261) M. 4.80 en M. 5.80. Ernst Rowohlt Verlag, Berlin.

Het zijn vooral de meer uiterlijke aspecten van Brazilië en het Braziliaansche leven, welke door Nohara in zijn reportageboek verteld worden. Het leven op straat en in openbare gelegenheden, het reizen, volksgebruiken, zooals die den vreemdeling opvallen. Uit aardige kleine trekjes laat hij het volkskarakter blijken; ook het binnenland en het leven daar, heeft zijn aandacht gehad. Het werk is geschreven in vlotten causerietoon, die zich prettig laat lezen. Wel is het jammer dat de schrijver onevenredig veel attentie heeft geschonken aan de meer lichtzinnige zijden van het publieke leven. Daardoor moet de lectuur voorbehouden blijven voor ervaren volwassenen.

Eenige aanbevolen Fransche uitgaven:

DEUXIèME (Fome) JE CROIS EN DIEU. (288) Desclée de Brouwer et Cie. - Paris.

CLAUDEL (Paul) INTRODUCTION AU „LIVRE DE RUTH". Texte Intrégral de l'Ouvrage de l'Abbé Tardif de Moidrey. (236) Desclée de Brouwer et Cie. - Paris.

BLOCK (Dr. Martin) GYPSIES. Their Life and their Customs. With 79 half-tone illustrations. (248) 12/6. Methnen & Co. Ltd. - London.

Door langdurig verblijf onder de zigeuners en veeljarige studie van hun levensgewoonten, raseigenschappen, taal, kunst, religieuze gevoelens en geschiedenis, is Dr. Block een der weinigen, die met wetenschappelijke bevoegdheid over dit vreemde, raadselachtige volk kunnen schrijven.

Hij heeft zich hoofdzakelijk bepaald tot de zigeunerstammen van Europa; van hun geheele levensgemeenschap geeft hij een nauwkeurig verslag, — toegelicht met talrijke, geslaagde foto's, — dat de belangwekkendheid bezit van het ongewone, vrij is van sensatiebejag, en prettig leesbaar is geschreven. Belangrijk is vooral het hoofdstuk waarin Dr. Block, bijzonder aan de hand van taalgegevens, oorsprong en geschiedenis der zigeuners behandelt.

Een interessant werk.

QUENNELL (Marjorie and C. H. B.) A HISTORY OF EVERYDAY THINGS IN ENGLAND. Volume I 1066-1499; volume II 1500-1799. 8/6. each. B. T. Batsford Ltd. - London.

De Quennells schrijven over al die dingen, welke eigenlijk slechts den achtergrond, het décor, van de geschiedenis uitmaken. Maar dan toch een achtergrond, die op zichzelf al belangwekkend is, en ook zoo belangrijk dat zonder de kennis daarvan, historisch inzicht niet wel mogelijk is. Binnen het maatschappelijk, dagelijksch leven der voorgeslachten heeft zich veel van het belangrijk historisch gebeuren afgespeeld, het verklaart dikwijls dit gebeuren of was er de stimulans van. In de twee bovengenoemde boeken worden deze „every day things" beschreven en verklaard, vanaf de 11e tot de 19e eeuw. Toegelicht door een groot aantal platen en teekeningen wordt een overzicht gegeven van het dagelijksch leven in de achtereenvolgende eeuwen, van de kleeding, het voedsel, het reizen, bouw en inrichting van kerken, kloosters, huizen en kasteelen, van de geneeskunst, kortom van alles dat met het dagelijksch leven verband hield. De samenstelling dezer boeken moet een geweldige studie gekost hebben; ze zijn vlot geschreven en geschikt voor ieder algemeen ontwikkelde.

SCOTT-MONCRIEFF (George) THE STONES OF SCOTLAND. Illustrated. (132) 10/6.

STRATTON (Arthur) THE STYLES OF ENGLISH ARCHITECTURE. Part. I. THE MIDDLE AGES. (32) 2/6. Part. II. TUDOR AND RENAISSANCE. (39) 2/6. B. T. Batsford Ltd. - London.

Onder leiding van Scott--Moncrieff hebben eenige archaeologen, bouwkundigen en een historicus de ontwikkeling geschreven van den Schotschen bouwtrant vanaf de vroegste tijden. Schotland is rijk aan kasteelen, oude kerken en ruïnes, de stijl daarvan is typeerend voor de tijden waarin de bouw plaats had, en voor de natuur van het land, waarmede zij harmonieëren. De historicus, die aan het boek meewerkt, Prof. Hannah schreef een historisch overzicht dat vooral voor den gëinteresseerden leek het werk zeer interessant heeft gemaakt. De talrijke illustraties zijn prachtig uitgevoerd.

De twee laatstgenoemde boekjes geven een beknopt overzicht der stijlen van de Engelsche architectuur, toegelicht door gravures.

ASSMANN (H.) DE ONTVOERING VAN HEINTJE PELVEREM. (160) *f* 1.35. „De Spaarnestad", Haarlem.

De hoofdpersoon van dit jongensboek is zoo'n frissche, origineelgeestige, ruwe, maar in zijn hart goedige jongen als in 't bijzonder Amsterdam die schijnt af te leveren. Die Amsterdamsche jongen dan, komt door een vergissing in Afrika terecht waar hij zoo zijn eigen luimige visie op de zwarte wereld heeft en van alles beleeft wat lezers van elf á dertien jaar interesseert. Hun zin voor avonturen wordt in dit boek bevredigd; avonturen, die spannend zijn en vrij van ongezonde sensatie.

Een aanbevolen boek, met stempel van den keurraad.

TERVOOREN (Lina) EEN RARE FAMILIE. (160) *f* 1.35. „De Spaarnestad", Haarlem.

In een saai dorp, waar sommige notabelen erg deftig doen, komt een Indische familie met acht ultra levenslustige kinderen den verloftijd doorbrengen. Ze beleven allerlei avonturen en brengen een frisscher geest in hun omgeving.

Aardige lectuur voor kinderen van ongeveer 12 jaar.

HAMSUN (Marie) DE LANGERUD-KINDEREN IN DEN WINTER. Geïll. door Pol Dom. Naar het Noorsch door Claudine Bienfait. *f* 1.60 en *f* 2.50. Kluitman, Alkmaar.

Er staan goede bladzijden in dit eigenaardige boek, maar wij twijfelen er aan, of 't Nederlandsche kinderen zal aanspreken: de mentaliteit der personen en de levensomstandigheden op een Noorsche boerderij zijn hun waarschijnlijk àl te vreemd. Ook lijkt ons de idyllische liefde van een paar elfjarige kinderen, hoe naïf ook, misplaatst in een boek voor kinderen van 8-14 jaar. Overigens een gezond boek, dat misschien 14-jarigen wel kunnen waardeeren. De vertaling is stroef en lang niet onberispelijk.

FRANKEN (Nanny) TEHUIS VOOR MEISJES. Geïlll. door Hans Borrebach. *f* 1.65 en *f* 2.25. Kluitman, Alkmaar.

Het Tehuis voor Meisjes bevat enkele studenten en kunstenaressen, gegroepeerd rond een volmaakt uitgebalanceerde mevrouw, een model van tact en discretie. Nanny Franken heeft een benijdenswaardig vlotte pen. Ze maakt het zich echter wel wat erg gemakkelijk met deze cliché-typen. Aan de studenten heeft ze zich niet gewaagd, maar de artisten leverden prachtstof voor de gebruikelijke bakvisch-luchtkasteelen: avondjaponnen, charmante jongelui, zéér vrije omgang en..... „Die ganze Welt dreht sich um Liebe". Ofschoon het allemaal vrij onnoozel is, maken verschillende sensueele passages — de heele sfeer is trouwens een beetje wee — het noodzakelijk, dat de „oudere meisjes" toch minstens achttien jaar zijn.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A. M.) IN GELIJKE PAS. Geïll. door Hans Borrebach. *f* 1.20 en *f* 1.90. Kluitman, Alkmaar.

Het gewone recept voor meisjesboeken: modelouders met modelkinderen, aardig, vlot en opgeschroefd. Maar wie heeft toch uitgemaakt, dat dit een boek is voor meisjes van 10-14 jaar? Wij meenen te weten, dat deze leeftijd normaliter nog niet aan „Liefde" toe is en zeker nog geen actieve rol speelt in de gecompliceerde romans der volwassenen. Om deze reden zouden wij het boek liever bestemd zien voor 16-18 jarigen.

TOMSON (Walter) DE PRINS VAN MOSSINIA. Geïll. door Pol Dom. *f* 1.20 en *f* 1.90. Kluitman, Alkmaar.

De negerprins Percy Addani is in Engeland opgevoed. Hij keert terug als een beschaafd en ontwikkeld man, met een hooge opvatting van zijn taak. Walter Tomson schrijft interessant over de kinderlijke menschen daar in Nigeria, die hij, door een jarenlang verblijf aan de Peperkust, blijkbaar goed kent. Een mooi boek voor groote jongens.

WILKESHUIS (C.) EEN JONGEN VAN DE ZEE. Geïll. door Hans Borrebach. *f* 0.75 en *f* 1.20. Kluitman, Alkmaar.

Wat een prachtige Hollandsche jongen is die Rinus en wat is het leven sterk op een klein eiland, waar de hemel openstaat tot aan den horizon. Gaarne bevelen wij dit boek aan, dat geschikt is voor jongens van 12-14 jaar. Wij geven het echter van harte den wensch mede, dat het ook ouderen iets te geven — of terug te geven — heeft van wat een jongenshart bezit aan eenvoud en vreugde.

EYGENHUYSEN (Truus) DE ZON BREEKT DOOR. Geïll. door M. Bosch van Drakestein. *f* 0.75 en *f* 1.20. Kluitman, Alkmaar.

Marleentje, arm maar gelukkig, sluit vriendschap met Gerrie, rijk maar niet gelukkig. Gerrie helpt haar over de narigheid heen. Ondanks veel introspectief gemijmer mist de goede wil der hoofdpersonen in dit strikt neutrale boek toch feitelijk allen grond. Voor meisjes van 8-12 jaar.

HURK (Toon van den) OP AVONTUURLIJKE WEGEN.

KNAAP (A. J. van der) EEN STRIJD OM DE TOEKOMST.

GROOTHEDDE (I. F. J.) DE SANGGAU-DIAMANT.

FEITSMA (J.) VOOR GOD EN DEN KONING.

Elk boekdeel *f* 0.95. Van Putten & Oortmeier, Alkmaar.

Vier verhalen voor de jeugd, die het stempel dragen van den Keurraad voor katholieke jeugdlectuur. Illustreering en wijze van uitgaaf zijn zoodanig, dat de prijs wel zoo laag mogelijk gesteld is.

GROOTHEDDE (I. F. J.) JIM, DE ZOON VAN DEN PELSJAGER. (160) *f* 1.35. Stempel van den Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Een spannend boek, waarin het leven der pelsjagers in het hoge en koude Noorden beschreven wordt en Jim, de hoofdpersoon veel leert en beleeft. Voor jongens van 12-14 jaar.

WARNSINCK (Margot) HET SEIN STAAT VEILIG. (185) *f* 1.65 en *f* 2.25. Geillustreerd door Hans Borrebach. Kluitman, Alkmaar.

Up and downs van eenige meisjes, die samen huishouden. Ondanks de gezochtheden hier en daar, een vlot geschreven boek, dat echter om de al te vlotte omgang tusschen de jongelui, niet aanbevolen kan worden.

Antoon Coolen en zijn jongste boek

door J. v. H.

Met de „Herberg In 't Misverstand"[1]) is Antoon Coolen teruggekeerd, voorzoover er van een terugkeer kan gesproken worden, tot zijn eerste liefde. Die eerste liefde was „Kinderen van ons Volk", zijn eerste belangrijke boek, een boek, waarin de geheele Coolen zich uitsprak. Coolen is een natuurnabij, zeer gevoelig mensch, zonder eenige intellectueelenallure, een niet luidruchtige en door geen cultuur vervormde, die in de zuiverheid van zijn wezen het veiligste compas vindt en, onafhankelijk van critiek of bedillerij, zijn eigen wegen gaat. Een groot talent is hij niet en de roman in den exclusieven zin van een levenstragedie is niet zijn terrein. Maar hij kent zijn kracht en haar grenzen en binnen die grenzen heeft hij langzamerhand veel verblijdends bereikt.

De meest eigenlijke Coolen lijkt mij de primitieve, vrome, idyllische, haast middeleeuwsche beschrijver van legenden en Brabantsche binnenhuisschetsen, waarin zijn zin voor het ongecompliceerd natuurlijke, het naïef menschelijke, het wonderlijke, sprookjesachtige zich kan uitvieren. Daarnaast is er in Coolen — maar dit lijkt mij secondair — iets van den zoekenden, onrustigen modernen mensch, die ontsteld staat tegenover de heerschende levensproblemen en de hedendaagsche gekweldheden. Doch zijn wezen is te wars van deze dingen, te zeer ingesteld op het onverwikkelde, zuiver natuurlijke, te zeer aangedaan van harmonische goedheid om zich daarin te verliezen. Altijd weer wint het in hem zijn loutere natuurzin, zijn menschenliefde, zijn ingeboren voorkeur voor het door geen cultuur verwrongene.

Er zijn over Coolen harde dingen gezegd en met minachtend gebaar is hij voorbijgegaan en afgewezen door al te intellectualistisch ingestelden. Maar met de gedweeheid van den generaliteitslander heeft hij dit alles zwijgend over zich heen laten gaan en in stilte het pleit gewonnen. Hij heeft zich nooit verweerd, maar was zoo wijs te blijven schrijven en te blijven varen op eigen compas. Met vijanden heeft hij zich nooit opgehouden en aan vrienden, die te onbescheiden vat op zijn gevoelige natuur kregen, heeft hij zich weten te onttrekken. Zoo heeft zijn talent zich op natuurlijke wijze ontwikkeld in gelukkige onafhankelijkheid, tot hij een gaaf werk als „Herberg In 't Misverstand" kon schrijven. De boeken, die er liggen tusschen „Kinderen van ons Volk" en dit laatste missen ongetwijfeld, hoeveel goeds er ook van te zeggen valt, die gaafheid, die natuurlijke eenheid van verhaal en toon en stemming, die zijn jongsten roman kenmerkt. De uitstekende novelle „De Man met het Jan-Klaassenspel" zou wellicht zijn uit te

---

[1]) Antoon Coolen. „Herberg In 't Misverstand." (375) Nijgh en van Ditmar. Rotterdam. 1938.

zonderen, doch het levenspessimisme daarin strookt te weinig met Coolen's natuur. Ook „De goede Moordenaar", een boek dat schrijvers eigen voorkeur schijnt te genieten, past niet geheel in het innerlijk landschap van den auteur, noch in het uiterlijke landschap dat hij met voorliefde uitbeeldt. In de van Taeke-romans „Dorp aan de Rivier" en „De drie Gebroeders" zijn voortreffelijke stukken, maar de zwaartepunten liggen er te ver uiteen, toon en stemming zijn te verschillend, ernst en humor vloeien er te weinig harmonisch in elkaar over om de gaafheid van zijn laatste werk te bereiken.

De „Herberg In 't Misverstand" is geschreven allereerst dooı een voortreffelijk verteller. Vertellen kan niemand zooals Coolen. In eenvoudige taal, met de juiste heffing en deining, met spanning en viering van den draad, te vertellen is niet iets alledaagsch. Het is iets anders, iets meer voorloopigs dan de strenge styleering en kunst van beschrijven. Om deze styleer- en beschrijfkunst bekommert Coolen zich maar matig; hij is niet karig met het woord en keurt zijn zinnen niet met den smaak van den ciseleerder. Hij is er vooral op uit den zuiversten en natuurlijksten toon te treffen, meer dan militaire, straffe zinnen neer te schrijven. De koele, strakke, woordkarige en uitsluitend plastische weergave is Coolen volkomen vreemd. Als verwante der middeleeuwsche primitieven is de gevoelssfeer der dingen hem veel te dierbaar om deze prijs te geven voor de zakelijke observatie. In een slechts halven uitroep van zijn dorpsmenschen, in een enkel dorpsgeluid, in een typisch teeken of gebaar schuilt voor hem zooveel wat tot de gevoelswereld hoort, wat onmiddellijk „het dorp" oproept, dat het hem zelf een genot wordt deze te vermelden. Men kan dit landelijke romantiek of verzotheid op het regionale noemen, Coolen gaat zijn gang en stoort zich niet aan de stuurlui op den wal. Hij schrijft zijn romans op de eerste plaats voor zich zelf, omdat hij geniet van de vreugde zijner figuren en mede lijdt met hun leed. Van een strenge, zich zelf verbergende objectiviteit is bij hem geen sprake. Hij staat onder de toeschouwers, hij viert kermis mee als er kermis is en begeleidt persoonlijk zijn dooden naar het graf. Hij is zelf het zooveelste medelid van de kaart- en fuifclub, die geregeld bijeenkomt in de Herberg In 't Misverstand.

Er is iets van de naïeve verwondering van een dorpsjongen in Coolen's verhaaltrant, iets ongeacheveerds, iets verspringends, spontaans, iets soms verrukkelijks en ongewoon raaks. Het motto van Dirk Coster, dat de „Herberg In 't Misverstand" inleidt en waarin gezegd wordt, dat een werk slechts voor een klein gedeelte gemaakt wordt, doch voor het grootste gedeelte zich zelf maakt en de schrijver zelf het meest benieuwd is naar den uitslag van zijn boek, bevestigt op treffende wijze wat boven beweerd werd over de kinderlijk speelsche, zelfbenieuwde gesteltenis, waarin Coolen zijn boeken. althans dit boek schreef. Deze gesteltenis is verwant met de kinderlijke verwondering, de verbaasde deelname, waar-

mede de oude volksepen, de oude balladen en romancen geschreven of gezongen zijn. Coolen is geen Homerus, doch in gereduceerde verhoudingen is zijn herberg-dorp een klein Troje met omgeving, zijn er de Homerische helden en heldinnen op hùn wijze vertegenwoordigd. Coolen bezit meer dan de meeste romanschrijvers de zuiver epische „instelling" en vereenigt de schijnbare tegenstrijdigheden, van namelijk allerinnigst aan het gebeuren deel te nemen en toch vanuit epischen afstand het geheel te beheerschen en te overzien.

ANTOON COOLEN IN ZIJN TUIN.

Hij heeft intusschen in velerlei opzicht gewonnen sinds „Kinderen van ons Volk", niet alleen aan technisch kunnen, doch ook aan beheersching, aan zelfkennis, aan inzicht in menschen en verhoudingen. Zijn nieuwste boek is geschreven door een rijper, evenwichtiger, wijzer en reëeler ziend mensch dan het eerste. Coolen ziet thans in zijn Brabantsche dorpsbevolking niet zòo uitsluitend meer de streekmenschen met hun landelijke eigenaardigheden, doch meer de menschen tout court; niet zoo zeer wat hen doet verschillen van anderen als wel datgene, waarin zij overeenstemmen met den „everlasting man" heeft nu zijn aandacht. Het menschelijk niveau is hier op een eenigszins ander plan geheven. Daarmee hangt samen dat de schrijver van zijn dialect is teruggekomen en hier het gewone Nederlandsch schrijft, het zelfs zijn dorpsmenschen in den mond legt. Dit komt zijn werk ongetwijfeld ten goede. Ook zijn de gebeurlijkheden en lotgevallen der dorpelingen, die in „Herberg In 't Misverstand" beschreven worden, minder accidenteel en aan de oppervlakte liggend; zij raken dieper het wezenlijke des levens en vloeien voort uit het persoonlijk wezen der figuren zelf. Dit verhaal is veel minder een regionale roman dan verschillende zijner voorgangers, ook al speelt het in een dorp en op een zeer dorpschen achtergrond. Het anecdotische, dat Coolen altijd bekoord heeft en hem wel eens op al te verre en bijkomstige zijpaden lokt, is ook hier aanwezig, maar het is ingeweven in het hoofdstramien en verliest zijn anecdotisch karakter door zijn verbondenheid met het geheel en zijn gemotiveerd-zijn in het voorafgaande.

Alle boeken van Antoon Coolen zijn geschreven en willen gelezen worden met, zooals het oude recept luidt, een glimlach en een traan. Hierin is de auteur nog geheel uit de school der romanschrijvers, die uit de romantiek geboren waren, Dickens, de Duitscher Wilhelm Raabe en van Lennep. Dit genre is in dezen tijd van bloedrooden ernst en strakke zakelijkheid weinig in tel. Er wordt hedendaags met „de kunst" zoo plechtig omgegaan en zulk een ernst gepleegd, dat „kunst" en saaiheid verwante begrippen dreigen te worden. Althans de Nederlandsche romankunst is opvallend taai in vele van haar goede producten; zij mist doorloopend de vivaciteit en kleurigheid, die men van verhalende kunst verwachten mocht. Wie Coolen kent, weet te voren dat een kaart- en fuifclub van dorpelingen, die er een stamkroeg op na houdt, een kolfje naar zijn hand is en dat er in zoo'n kring wonderlijke dingen gaan gebeuren. Een kroegbaas met platvoeten, die bij elke bediening „si voe" zegt, een postbode, die in ruzie leeft met zijn vrouw en aldoor over het harde huwelijksjuk klaagt, een gemeentesecretaris die Nietzsche citeert en burgemeester wil worden, een aannemer van nonnen-kloosters, die acrobatentoeren verricht, een vriendenclub eindelijk, die jaarlijks den Eifel bezoekt, waarbij telkens leden zoek raken, een dergelijk gegeven is zoo geheel en al Coolen, dat de Europeesch geörienteerden het boek wel ongelezen zullen terzijde leggen. Maar Coolen heeft geleerd, en weet zich wonderwel te beperken. Het wordt geen orgie van kroeg- en dorpsgrappen; integendeel! het wordt een tragedie. Het menschenleven, ook op een dorp, is voor den ruim veertigjarigen schrijver geen idylle meer, doch een wonderlijk iets, een mixtuur van leed en geluk. Zelfs de vriendenclub valt ongeveer ten offer aan de levenstragedies harer leden: de notaris verhangt zich, een ander komt gebroken uit de gevangenis, een derde verliest door medeschuld zijn zoontje. Tegen dergelijke slagen is geen vriendenkring bestand.

Coolen is er in dit boek in geslaagd rond zijn Herberg een samenhangend geheel te scheppen, een dorp op te roepen, en in de markeering van enkele levenslijnen het leven eener dorpsgemeenschap vast te leggen. In geen zijner vorige werken heeft hij dit zoo bevredigend en ten volle bereikt als hier. De roman van weinig personen met eèn dezer als middelpunt der verwikkeling ligt Coolen niet. Zijn aanleg schijnt in wezen novellistisch, ingesteld op het afzonderlijk geval of op de verbinding dezer gevallen tot een soort mozaïek. Aan een mozaïek herinnert de „Herberg In 't Misverstand" nog het meest. De levensgebeurtenissen van velen worden erin verhaald zonder onmiddellijken samenhang; slechts de achtergrond, de dorpsstemming en eenige toevalsdraden brengen een eenheid teweeg. En toch gevoelt men dat hier alles samenhangt, toch heeft men den indruk van eèn schilderij. Het is de sfeer, de bijzondere gevoelsstemming van het geheel, de weersgesteldheid en temperatuur van het boek, die dit bewerken.

Deze menschen leven allen vanuit eèn gezichtshoek, vanuit eèn levenshouding: de groote wereld- en levensvragen worden door hen op eendere wijze beantwoord en allen denken over de dingen, die den mensch in zijn diepste wezen beroeren, hetzelfde. Daardoor wordt er een onderlinge band geschapen, die, hoewel onbewust, deze dorpelingen tot een zekere eenheid samenbindt, tot meer dan menschen die toevallig naast elkaar leven. Zoo is de episode der Deysselbloemen, een boerenfamilie, die met den vriendenkring uit de Herberg niets te maken heeft, toch geen hors-d'oeuvre. Zij past in het groote mozaïek en vormt een uiteindelijk verblijdend moment tusschen de ruïnes, die het leed heeft aangericht. Het leed maakt veel slachtoffers in dit verhaal, misschien wat onevenwichtig veel. Een daarvan is het zoontje van den postbode Jan Jacob, dat den dood zoekt uit ontroostbaarheid over de ouderlijke twisten. Deze wrange oplossing is wellicht het minst aannemelijke uit het geheele boek. De jongen heeft geboet en gebeden voor de verzoening zijner ouders; als deze verzoening uitblijft, gaat hij het water in en vindt den dood. Zelfmoord van een zoo landelijk en vroom jongetje is nogal onwaarschijnlijk evenals trouwens de wel erg onverwachte zelfmoord van notaris Duchateau. De enkele duistere zinspelingen op den stand der zaken van den notaris hebben dezen zelfmoord al te weinig voorbereid en aannemelijk gemaakt en de motiveeringen achteraf zijn voor den lezer niet afdoende. Als tegenstelling met de dreigementen van den postbode, die aldoor met zelfmoordmiddelen rondloopt, doch nooit tot de daad komt, is de vondst niet kwaad.

Zoo zal een kritisch lezer gemakkelijk eenige bedenkelijkheden ontdekken, doch dit alles doet weinig ter zake. Coolen heeft een aardig, kleurig en levendig dorpsverhaal geschreven met een ongewone piëteit en toewijding. Hoe raak en juist hij de „ziel" van het dorp weet te treffen, blijke uit een beschrijving als deze, die den indruk eener dorpskermis weergeeft, niet uit onmiddellijke aanschouwing, maar volgens de geluiden die een kermis rond het dorp uitstrooit.

> „Zoo was het kermis. Wie in de velden liep, hoorde den verren dreun der draaiorgels op het marktplein; soms met een zachten windstroom mee, waren zeer nadrukkelijk de bassen te hooren, ook de bel van de luchtschommels en die van den kinderdraaimolen waren te vernemen, ook hoorde men de slagen op de hoofden van Jut en af en toe in de landelijke stilte het doffe gerombom van de gildetrom. De gildebroeders van Sint Sebastiaan trokken uit met den standaardrijder, de dekens en den vendelzwaaier, en met den nieuwen koning die den vogel had afgeschoten. Zij brachten den vendelgroet bij hun eereleden en zoolang ge het tromgeroffel hoorde, wist ge dat daar de vendelzwaaier bezig was met zijn schoon en sierlijk spel."

De „Herberg In 't Misverstand" wordt een symbool van het menschenverblijf dat deze aarde is, deze groote herberg vol misverstanden. Coolen heeft hier het natuurlijke te-kort van alle menschenlevens voelbaar gemaakt; in zooverre is de grondstemming van zijn boek, dit onbevredigd-zijn met de natuurlijke en ondoorbreekbare beperking, een wezenlijk religieuze, ook al blijft het onmiddellijk godsdienstige op den achtergrond. Voor ieder, die lezen kan, ligt een sterk religieuze en ernstig moreele zin aan het werk ten grondslag. Het boek is voor wetende volwassen lezers.

Boekenschouw

BESKOW (Nils) JEZUS ONZE HOOP. (223) *f* 2.25 en *f* 3.25. Uit het Zweedsch vertaald door Fr. Andreas Metz O.C. Foreholte, Voorhout. 1938.

Dit boek is door Beskow geschreven toen hij nog heel ver van het Katholicisme afstond en daarover nog allerlei vreemde begrippen had. Het ware ons liever geweest, als de schrijver vóórdat de vertaler begon, zijn werk op al deze vreemde begrippen had herzien. Nu was het noodig dat de vertaler telkens en telkens weer in voetnoten zich tot rectificaties genoopt ziet. Dat werkt op z'n zachtst gezegd zeer storend. Voor het overige zij dit boek gaarne aanbevolen. Als in zijn andere boeken weet Beskow ook hier telkens weer te boeien door zijn opmerkelijk talent om de dagelijksche dingen rond hem te gebruiken ter illustreering van de ongeziene werkelijkheden der geestelijke wereld.

RENAULT (Jules) MENSCHEN VAN MORGEN. (150) *f* 1.50 en *f* 2.25. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Uitstekende adviezen staan er in dit boek, gebaseerd op begrip liefde en leiding. Zij betreffen de wel dikwijls zeer lastige opvoeding in de moeilijke jaren. Allerlei vraagstukken, die zich dan plegen voor te doen worden behandeld, als film, sport, reinheid, godsdienstig leven, liefde, gezag en vrijheid, en dergelijke. Het boekje is niet gesteld in den pedanten, autoritairen toon, welke werken van dezen aard nogal eens pleegt te kenmerken, alsof de auteur alleen de opvoedkundige wijsheid in pacht heeft.

„Menschen van Morgen" overtuigt, het geeft inzicht, en het is geschreven met groote liefde voor de jeugd.

Het kerkelijk goedgekeurde boekje kan worden aanbevolen.

POLL (Max van) INDIë EN WIJ. (116) Gooi en Sticht, Hilversum.

In zijn brochure betoogt de Heer van Poll, hoe, naast den eigenlijken Missiearbeid, ook het Katholieke leeken-volksdeel een taak in en ten opzichte van Indië heeft te vervullen. In het licht der Katholieke levensbeschouwing bespreekt hij dan de verschillende aspecten der Nederlandsch-Indische samenleving.

Charles Morgan

door G. S.

Charles Langbridge Morgan werd geboren te Kent in 1894. Als zoon van Sir Charles Morgan. Op dertien jarigen leeftijd werd hij ingeschreven als zeecadet in Osborne, later in Dartmouth en hij diende achtereenvolgens in de Atlantische Oceaan en in China. De jonge Morgan was echter teveel individualist en voelde zich te zeer aangetrokken tot kunst en mystiek om de strenge, en dikwijls brute discipline op een Engelsch oorlogsschip te kunnen volhouden; daarom nam hij in 1913 ontslag uit de Marine en legde hij zich toe op de studie van het beschouwende leven. Bij het uitbreken van den wereldoorlog trad hij opnieuw in dienst, maar reeds in de eerste maanden van den oorlog werd hij bij Antwerpen afgesneden van de hoofdmacht van het Engelsche leger en gedwongen om over de Nederlandsche grens te trekken. De volgende vier jaren bleef hij geinterneerd in Holland, eerst in Groningen, dan op een fort bij Bodegraven en een jaar later toen de officieren op eerewoord werden vrij gelaten, als gast op een kasteel in Gelderland. Na den oorlog ging hij studeeren in Oxford, waar hij zich vooral interesseerde voor het tooneel en hij voorzitter werd van de Oxford University Dramatic Society.

In 1921 ging hij in de journalistiek en werd tooneelredacteur van The London Times. Iedere week verschijnt een artikel van hem over het Londensch Tooneel in The New York Times.

Het werk van Morgan is sterk autobiographisch; in bijna al zijn boeken vinden we sporen van het leven, dat hij geleid heeft en de gebeurtenissen, die hij heeft meegemaakt.

Zijn eerste roman The Gunroom, 1919, toonde dit al dadelijk. In The Gunroom beschreef hij de toestanden en de mistoestanden op de Engelsche vloot. Gedurende enkele dagen lag het boek in de étalages en was het te krijgen in de openbare uitleenbibliotheken. Toen greep de Marine in, en ofschoon er in Engeland geen officieele censuur bestaat, werd het boek overal teruggenomen.

Hetzelfde, ofschoon in mindere mate, gebeurde met zijn tweeden roman My name in Legion, 1925. Ook hiervan is geen enkel exemplaar meer te krijgen.

Morgan keerde zich nu af van de prozaische en materialistische werkelijkheid en zijn volgende roman is heel anders ingesteld. Portrait in a Mirror verscheen in 1929 en maakte geweldigen opgang. Dit werk werd bekroond met de Femina-Vie Heureuse Prize en is in twaalf of dertien talen vertaald. Het is de geschiedenis van de jeugdliefde van een jong schilder Nigel Frew, door hemzelf verteld op 70 jarigen leeftijd.

Nigel is de jongste zoon uit een koopmansgezin en zijn oudere broer en zuster, maar vooral zijn ouders, beschouwen hem nog volkomen als een kind. Door het feit dat hij teekent komt hij in aanmerking voor een uitnoodiging om de Kerstvacantie door te brengen bij de Trobeys, vrienden uit den studententijd van zijn broer Richard. Hier wordt hij verliefd op Clare Sibright, de verloofde van Ned Fullaton, die eveneens te gast is op Lisson, tesamen met zijn vader Henry Fullaton, een gevierd maar oppervlakkig schilder. Nigel begint een portret van Clare, maar zijn visie is vertroebeld en hij kan niet komen tot een rustige conceptie van haar karakter, zoodat het schilderij onvoltooid blijft. Hij voelt, dat Clare Sibright wegens haar armoede gedwongen is om te trouwen en dat zij daarom ongelukkig is, terwijl ze van den anderen kant vol opgewektheid zit. Dit dualisme is teveel voor zijn beginnende techniek. Hij keert terug naar het ouderlijk huis, maar hij is onrustig en staat op het punt om weg te loopen, als de schilder Fullaton hem uitnoodigt bij hem op Windrush te komen werken. Alles is beter dan thuis te blijven en hij neemt de invitatie aan. Clare is ondertusschen getrouwd met Ned Fullaton en op Windrush groeit er een band tusschen haar en Nigel, die telkens sterker

wordt als zij zich verzetten en elkaar ontwijken. Op het moment dat ze zullen toegeven vlucht Nigel weg uit Windrush naar Frankrijk om in Parijs verder te studeeren. Enkele jaren later komt hij terug bij zijn ouders op Drufford. Hij is man geworden en als schilder staat hij aan het begin van zijn roem. Alles is vreemd thuis en het contact tusschen de huisgenooten is verloren. Dan komt opnieuw een uitnoodiging uit Lisson om daar de Kerstvacantie door te brengen. We zien ongeveer hetzelfde gezelschap als den eersten keer, met uitzondering van Clare en Ned Fullaton, die in Noorwegen zijn. Plotseling verschijnt Clare, ze is weggereisd uit Noorwegen, tegen de wil van haar man, en nog diezelfde nacht komen Clare en Nigel bij elkaar. De lichamelijke beleving van hun liefde verbreekt de spanning tusschen hen en in den morgen is alles afgeloopen.

„Your love was too soon, mine too late" zegt Clare, „It's as if two people with different languages were to learn to speak to each other only after their secrets had become meaningless".

De sexueele spanning tusschen twee menschen is één van de hoofdthema's van Portrait in a Mirror, maar daarnaast vinden we vele gedachten en opmerkingen over kunst die de moeite waard zijn om te overwegen en te bestudeeren. De schilderkunst is slechts een middel voor Morgan om zijn ideeën naar voren te brengen over kunst in het algemeen. Bij voorbeeld in Hoofdstuk II (blz. 34 in de Albatross uitgave): „They are deceived who think that an artist's work is no more than a highly organized view of truths already accessible in a different form, and that he is not a bringer of new truth, but an interpreter of the common stock. Art is news of reality not to be expressed in other terms. In this sense an artist is a messenger of the gods, and for this reason cannot explain their message in a tongue other than his own. The experience itself, and that it is of reality, is not by him to be mistaken. It may be isolated and final, like the falling of a seed from which a plant springs, or, like rain, be continually renewed upon him.....

The making of the work of art — the harvesting of the original truth — is a less intense experience than the conceiving of it, for in the moments of conception, and perhaps at no other time, the artist fully apprehends his gods and sees with their eyes their reality. This power to be impregnated, and not the writing of poems, the painting of pictures, or the composition of music, is the essence of art, the being an artist. Production may or may not follow after it; but, even in his childhood, while as get he scarcely knows what it is to be a craftsman, an artist is wholly subject to it, and sees in it the riches of his life. Then, as the craftsman moves towards manhood and discovers his craft, the miracle that has from the beginning been within him declares itself. Before, he was bidden; now he knows to what".

Of in Hoofdstuk IV (blz. 139 Alb. Uitgave):

„An artist must have joy in the difficulties of his medium; if not, he avoids them and misses the opportunities which they imply. If he be a writer, it is not enough that he think wisely and, as careless men will have it, say what he thinks. To write is not merely to inform the mind or flatter the senses; it is, by the art of words, so to entice or subdue the soul that it may enter, through illusion at once intellectual and sensuous, into a truth (or, indeed, a lie) beyond statement. Each word and phrase, their chiming and clashing, their ebb and flow; the grave peacefulness, the laughter, the song, all the rhythms of language these are the instruments of enticement or subjugation."

Wij hebben deze citaten bijna niet ingekort, om tegelijkertijd een indruk te geven van Morgan's stijl. Dit is echter niet gemakkelijk omdat zijn romans opgebouwd zijn uit verschillende gedeelten, deze weer uit hoofdstukken en iedere zin verstaan moet worden in de beteekenis en de sfeer van een bepaalde passage. Zeer sterk komt dit naar voren in The Fountain ons inziens zijn beste roman.

The Fountain handelt over de lotgevallen van enkele Engelsche officieren, die geinterneerd zijn in Nederland. De hoofdpersoon, Lewis Alison, is vol blijdschap over de gelegenheid die hij krijgt om rustig een studie te maken van de geschiedenis van het beschouwende leven, nu hij zich ver moet

houden van strijd en politiek. Ongeveer een jaar lang zitten ze op een fort bij Bodegraven, waarbij Lewis door de kracht van zijn persoonlijkheid de leider wordt van een groep die wil uitbreken, en die denkt dat ze alleen succes kan hebben als hij meedoet. Tenslotte wordt het complot ontdekt en Lewis is blij. Korten tijd later komt een regeling tot stand waarbij de officieren op eerewoord vrijheid van beweging krijgen binnen Nederland. Lewis Alison heeft kennis gemaakt met Baron van Leyden, doordat hij vroeger les gegeven heeft aan de Engelsche stiefdochter van den Baron, Julie, die getrouwd is met den Duitschen Officier von Narwitz. Hij weet niet waar hij anders heen moet en daarom neemt hij de uitnoodiging aan om te komen wonen op het goed van van Leyden. Hij zet zijn studie van de mystieken voort, maar nu en dan wordt hij afgeleid door de herinnering aan het vroegere samenzijn met Julie. Evenals in Portrait in a Mirror ontstaat ook nu weer de spanning tusschen den man en de vrouw die ze niet kunnen overwinnen, omdat de geestelijke overgave sterker is dan de lichamelijke.

De nederlaag in de slag bij Jutland brengt hen bij elkaar omdat ze beiden Engelsch zijn. Hun liefde groeit tot de uiterste consequenties, en Morgan ontleedt alles, van de oorzaak en de aanleiding, tot het verloop en het gevolg. Plotseling komt het nieuws dat Julie's echtgenoot, Baron von Narwitz ernstig gewond is en dat hij naar Holland zal komen. Von Narwitz sterft vlak voor de wapenstilstand en na zijn dood raakt de verhouding bekend die er bestaan heeft tusschen Julie en Lewis. Lewis was al vertrokken en Julie loopt weg om zich in Roterdam bij hem te voegen.

Een enkel citaat moeten we hier geven voornamelijk om wille van den stijl. Het is het einde van het eerste hoofdstuk van deel drie. Ook hier, in The Fountain, is de hoofdpersoon weer gevlucht en veroorzaakt daardoor, dat het intense gevoel tusschen hemzelf en Julie aangroeit inplaats van afneemt. Er zijn gasten geweest op het kasteel en Julie heeft zich moeten verdedigen tegen de luchthartige, halfgemeende spotternijen dat zij veranderd is. Laat in den avond gaat zij naar de bibliotheek, waar Lewis placht te werken. Zij begint een brief aan hem, maar verscheurt haar geschrift voordat het af is, en gaat zitten in een van de schietgaten die uitzien op een vijver, die ligt aan de voet van den hoofdtoren.

„Was there moon enough to see the water and the island? In an embrasure, feeling the warmth of her blood drawn into the cool stone against which she was leaning, she thought that to-night she would have liked to dance and hear music, not the whisper of her own solitary clavichord, but the sparkle of a harpsichord or the brilliance of violins. She would have liked to dance for long hours by candle-light, and in the morning, when she was tired, with the echo of music growing tired in her mind, strip and swim in the lakes about sunrize, watching the island afloat among straws of golden crystal, feeling the drag of cold water under the thrust of her striking arm."

George Moore had Morgan aangewezen als zijn officieele biograaf, (diens Epitaphon George Moore verscheen in 1932) en had vele en lange gesprekken met hem. Op zijn vraag wat hem, Morgan, het meeste interesseerde in dit leven kreeg hij ten antwoord:

„art, love and death... because I think of them as three aspects of the same impulse, the impulse to re-create myself".

Art, love and death, deze drie woorden en begrippen komen telkens en telkens terug in Sparkenbroke de jongste roman van Charles Morgan. Sparkenbroke vormt het laatste deel en de verklaring van wat er in de twee voorafgaande romans verdedigd werd. Portrait in a Mirror, The Fountain en Sparkenbroke zijn ongeveer een trilogie.

In het eerste had de kunst de overhand, in het tweede de liefde, in het laatste de dood, zonder dat de twee andere elementen evenwel ooit ontbreken. De dood is dus nooit een verschrikking, maar altijd iets waarnaar men moet streven en dat men moet opvatten als een bevrijding, zooals ook de kunst en de liefde een bevrijding zijn. Het zou ons te ver voeren om te onderzoeken in hoeverre Morgan's ideeën een philosophisch geheel vormen, en voor zijn positie als romanschrijver is dit trouwens van minder belang. Het

is genoeg te weten dat hij sterk onder invloed staat van Plato en dat zijn verblijf als zeeofficier in Britsch-Indië en in China hun sporen hebben achter gelaten. Het belang van het liefde-element staat duidelijk uitgedrukt in Sparkenbroke (Book II, Chapter IX).:

„Without women, there might be no art-or none of mine, he thought- for between men and women there is a tension, an indefinable quick expectancy like a harp-string, taut but at rest, and the quiver of it is among art's primary impulses".

Morgan's opvattingen over den opbouw van den roman zijn geheel verschillend van die van vele andere moderne schrijvers, zooals James Joyce, Virginia Woolf, Norman Douglas en Aldous Huxley. Bij iedere zin en in elk hoofdstuk moeten we den samenhang kunnen voelen met wat voorafgaat en wat volgt, dus niet alleen met het geheel. Ook zijn proza staat, meer dan dat van bovengenoemde schrijvers, onder invloed van het proza van vorige eeuwen. De invloed van de brieven van Keats en van schrijvers uit de tweede helft van de vorige eeuw is duidelijk te merken, bijvoorbeeld in een zin als: „But Ethel had looked into her mirror and feared, and had looked into her heart and been weary".

De stijlfiguren van parallelisme en antithese zijn altijd gebruikt, maar toch nooit zooveel als in de 19de eeuw, vooral bij Oscar Wilde. Morgan zoekt wel altijd naar vernieuwing, maar niet naar omverwerping van het oude om er iets geheel nieuws voor in de plaats te zetten. Hij is bovenal een man van traditie, tenminste in zijn denkbeelden over vorm en stijl.

Morgan is geen katholiek schrijver. Practisch is alles bij hem geoorloofd, wat dient om te komen tot de „bevrijding". Deze moet geleidelijk komen en verdiend worden; dat is wat hem afhoudt van zelfmoord of van cynisme. Daarom beschouwen we zijn romans als minder gevaarlijk dan die van Huxley of Maugham, wiens figuren dikwijls minder eerlijk zijn ten opzichte van zichzelf. Morgan's boeken zijn slechts voor ervaren, rijpe lezers.

De eerbied voor het leven en de eerbied voor de vrouw wordt ondanks alles gepropageerd en verdedigd.

ERENS (Mr. Frans) VERVLOGEN JAREN. (203) *f* 2.90 en *f* 3.70. Thijmfonds, Den Haag. 1938.

De herinneringen, vooral aangaande de tachtigers, van Mr. Frans Erens waren bij gedeelten reeds in De Maasbode en elders verschenen. Hier vindt men ze geordend bijeen in een aaneensluitende beschrijving van 's schrijvers jeugd tot ongeveer den vollen mannelijken leeftijd. Het is niet alleen een zeer lezenswaardig boek wegens hetgeen de schrijver verhaalt uit zijn kinderjaren in Zuid-Limburg, zijn studietijd te Parijs en zijn omgang met de tachtigers te Amsterdam, maar ook bevat het bemerkingen en gegevens, die voor de litteratuurhistorie van beteekenis zijn. Er bloeide tusschen '80 en '90 een typisch „littaratorenleven" in de hoofdstad; de café's, waar deze litteratoren bijeenkwamen, worden herhaaldelijk vermeld. Erens komt uitdrukkelijk op tegen een reeds vastgeroeste opvatting, het leiderschap namelijk van Kloos. Ook vermeldt hij de reden der groeiende antipathie van Paap tegen de redacteurs der Nieuwe Gids. Zoo staan er vele anecdotische bijzonderheden in deze „Vervlogen Jaren", die grootendeels nog niet bekend waren. Het werk zal ongetwijfeld zijn weg vinden. Een beschouwing van van Duinkerken over Erens leidt het boek in.

Francis Jammes

door Dr. B. M. BOEREBACH.

De stem van den zanger werd plots afgebroken, maar de murmelende beek, de grillige speling van den wind, de suizelende wiekslag van den vogel, de sonore echo der verten bewaren hare trillende beroering. Een groot dichter is van ons heengegaan, wanneer wij bemerken, dat iets van hem in de siddering van het natuurleven rond ons is overgegaan om zich daarin te vereeuwigen. Francis Jammes is niet meer en reeds verheft zich uit den schoot der droefenis, waarin zijn dood de Fransche letteren dompelde, een zang van onsterfelijkheid.

Alles wat de ontleding van zijn levensgrootheid ons omtrent de stille bewogenheid en adeldom van dit leven zou kunnen leeren, de vele gemeenzame herinneringen, die ons na deze scheiding blijven, zooals het beeld van zijn patriarchale gestalte en het karakter van den eerbied, die ons bij het naderen van dit groote, minnende hart beving, al deze dingen wijken terug voor dit éene feit, slechts onmerkbaar voor hen, wier oog en oor hun gevoeligheid verloren onder het tumult van het hedendaagsche leven: van het geïnspireerde wezen, dat van ons henenging, blijft iets onvergankelijks op onze aarde achter, dat aan de aloude kleur der ons omringende dingen, een nieuwe schakeering toevoegt en aan de symphonie der seizoenen een nog onbekende melodie.

Als de literatuur, in den meest verheven zin des woords, is als een formulier, waaraan geheel de menschheid de gelukkige verbindingen van woord en van gedachte ontleent, die haar in staat stellen den geheimen zin van dit leven te doorgronden — of althans te benaderen —, als de groote dichters degenen zijn, die nieuwe sleutels smeden, die ons den toegang tot de wereld van het onkenbare openen, zoodat bij het overschrijden van den drempel der geheimenis, zich lichtende verten voor ons openen, die ons een nieuwen blik geven op den onderlingen samenhang der dingen, lijdt het geen twijfel, of Francis Jammes was een dezer wijzen.

Het jonge geslacht gaat min of meer achteloos voorbij aan wie hen in de levens-mysteries vermogen in te leiden. Men verwerpt in onze dagen geheel of ten deele de cultuur, waar men zich met de illusie vleit van alles zelf nieuw te kunnen ontdekken. De onwetende gaat prat op zijn onwetendheid. En zelfs komt de barbaar er toe zijn barbaarschheid als een staat van frischheid te beschouwen, die hij zich voorstelt nauwlettend te bewaren en nieuw te cultiveeren.

Velen dezer begaan de fout van schoolsche imitatie en onverwerkte boekenwijsheid, die inderdaad doodelijk kunnen werken, te verwarren met de onuitputtelijke bron van levensverrijking,

welke, zonder eigen oorspronkelijkheid aan te tasten, voor ons besloten ligt in een intiemen omgang met den eersten-rangsdichter, demiurg en schepper van werelden. De lentes, eenmaal door een Ronsard, een Chénier, een Lamartine en een Hugo bezongen, paren haar gamma's van tinten en muziek aan den lichtenden adem der lente, wier vernieuwing ons jaarlijks komt verblijden.

Het vallen van den nacht en het dalen der morgenschemering over Parijs is van een prangende benauwing, sinds Baudelaire's hart, dat hart „mis à nu," de schrijnende smart van hun beklemming uitschreide. En in de wazige verten, in de „parelgrijze" atmosfeer, boven „goudverwelkte" zeeën („des mers d'or fané") onder het schaarsche gebladerte van buitenprieeltjes, waarin de verre echo van eenig dorpsfeest komt wegsterven, zaaide Verlaine eenmaal, arglistig, voor immer, de kwijnende sfeer van een ondefinieerbaar droefgeestig verlangen, het gif van het ergste leed („le poison de la pire peine"), het verdriet van niet te weten waarom („la peine de ne savoir pourquoi").

Ook Jammes toovert ons in zijn dichtbundels en prozawerk tallooze visioenen en rijkdommen voor oogen. Jammes is voor ons de dichter der Géorgiques chrétiennes, de groote natuurdichter.

Natuur! Machtig tooverwoord, waartoe de mensch iederen keer weer zijn toevlucht neemt, wanneer een verkeerd begrepen cultuur zijn waarachtig menschzijn te ontwortelen dreigt. Dit beroep op de natuur werkt in hem, gebiedend als een levensdrift, en instinctmatig grijpt de litteraire kunst naar de vertroostingen van moeder aarde terug, wanneer ontwrichting haar levenssubstantie met uitputting bedreigt. Het was het verlangen vaste voet in de levenswerkelijkheid te herkrijgen, na de wazige subtiliteiten van een op de spits gedreven symbolisme in de tachtiger jaren, dat de mensch er toe dreef na 1900 heul te zoeken in het werk van de drie groote natuur-dichters, Péguy, Claudel en Jammes.

* * *

Voor Francis Jammes is de roep der natuur de gezamenlijke stem der wezens, die deze samenstellen. In die stem beluistert hij de broederlijke uitnoodiging, die de nederigste van Gods scheppingen, tot de grashalm en de geurige aardkluit toe, richten tot de eerste onder haar, terwijl zij hem de offerande van hun frischheid en energieën brengen. De geheimenis der reserves van wijsheid en poëzie, die in den wereldschoot verborgen liggen, wordt door dezen dichter aan ons geopenbaard. Hij ontsluiert ons den zin van de nachtelijke stilten, waarin de dieren sluimeren en de planten van ademhaling veranderen; hij openbaart ons het geheim van de eeuwig-ruischende stem van het nimmer-verstillend atmosferisch bewegen. Deze en duizend andere stemmen leert hij ons beluisteren, de een na de ander: de stemmen der menschen;

de stemmen der dieren; in één woord, alle geluiden, die in het veld den mensch omvangen houden: de stem der schoonheid, die uitgaat van de uitgelezen natuurplekjes, waar de mensch zijn gedachtensfeer ziet uitgebreid tot aan de verste grenzen der wijd ontplooide horizonten; die der boomen, die hem de stille ingetogenheid, de schaduw en den vrede hunner natuurlijke tempels bieden; die der steenen, waarbinnen zijn familieleven zich ontrolt, welke steenen ten slotte evenveel liefde in zich vervat houden als de harten zelf, wien zij schutse bieden.

De dichter dringt de waarheid aan ons op, dat de wereld van kennis en bewogenheid, die ons omringt, in ieder oogenblik ons hart en onzen geest te bevruchten vermag, wanneer wij ons beter menschzijn daar slechts voor openstellen.

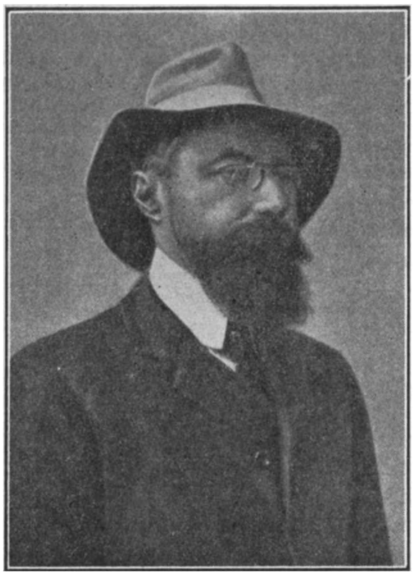

FR. JAMMES IN ZIJN GOEDEN TIJD.

Immers in het onderling samenzijn met de natuur geeft de mensch, dien naam waardig, zich er vol fierheid rekenschap van, hoe de krachten van den bodem en diens levenssappen vragen om hulpe zijnerzijds, waar zonder hem deze krachten een vrij barbaarsch karakter zouden behouden. De wingerd, het korenveld, het hoogopgaand geboomte zijn evenzeer menschelijke als natuurlijke dingen. De natuur spreekt slechts van gemak tot planten en dieren, die haar slaven zijn. Voor den mensch is zij een edelmoedig mede- en vijandig tegenstander tegelijk. Maar het is de eer van den mensch zich dien weerstand te zien tegenovergesteld, als teeken van zijn onafhankelijkheid en vrijheid. En hij geeft er zich rekenschap van, dat een aldus begrepen samenwerking met de natuur hem niet verlaagt.

Integendeel, wanneer de mensch den Vergiliaanschen geest bezit — en dat is het geval met een Francis Jammes — houdt de natuur hem de elementen van orde voor, die zijn leven moeten beheerschen. Het gebeurt dan, dat de schrijver, dien het landleven tot inspiratie brengt, daaruit de meest verheven maatschappelijke ideeën distilleert: gevoel voor de zuivere huwelijksverhouding, voor vaderschap, voor traditie, in één woord voor die banden en hiërarchische verhoudingen, die de orde van familie- en staatsleven bewerkstelligen.

Een aanraking als deze met de natuur voert den mensch — wij zagen het — regelrecht tot metaphysieke overwegingen en ontdekkingen en zelfs tot een wezensphilosofie, waarbij de menschelijke rede zich beweegt aan de grenzen van de wereld van het godsdienstige.

Met andere woorden, het zuivere natuurgevoel voert den mensch onwillekeurig naar de wereld van het bovennatuurlijke.

En zoo wordt de natuur tot het fundament, waarop alle menschelijk handelen gegrondvest is, en poëzie tot de meest verheven substantie, die onze geest aan de bestaande dingen vermag te onttrekken, of beter nog, die hij daaruit vermag te sublimeeren, wanneer den mensch geen bovennatuurlijk ideaal is geschonken.

„Is het schoonste der gedichten niet het werk van den landarbeider?" vraagt Francis Jammes zich in zijn voornaamste gedichtenbundel, de Géorgiques chrétiennes, af.

> „Le plus humble artisan surpasserait ma voix
> Et sans lyre savante il dirait mieux que moi.
> Il peut se passer d'art: mieux que le luth, résonne
> Sous un vaillant outil la douve de la tonne.

En elders:

> Cet homme, aux saintes mains, par le marteau noircies
> Prouvait l'humble grandeur d'une pénible vie.

De smid, de kuiper, de oogsters, de herders, ieder der menschen, die hij ten tooneele voert, wel verre van de slaven van den bodem te zijn, beheerschen die vanuit de hoogte hunner menschelijke waardigheid.

De indrukken, die de helden van Jammes van de natuur ondergaan, blijven zij bij voortduring meester, zonder dat er ooit sprake is van eenige absorptie door die natuur. Steeds is er hun wil, die door een sober en ascetisch leven aan het spel der zinnen onthecht, nauwlettend over de gewaarwordingen, van buitenaf opgedrongen, waakt en de ontvangen indrukken ordent.

Het leven en de leer van Christus doordringen Jammes' poëzie. En dit leven en deze leer vertoonen geen spoor van bekrompenheid of exclusiviteit. Het christendom werd hier tot den godsdienst, die den mensch omvat in zijn meest verscheiden functie's en meest verscheiden maatschappelijke situatie's en die hem in staat stelt te midden der anderen, die zijn gelijken zijn, een leven te leven hem en dien anderen waardig:

> S'il est beau de donner ses nuits aux oraisons,
> Quoi de celle qui peine et quand dort la maison?

In deze poëzie is een verheven zin, een menschelijke en dus maatschappelijke schoonheid aan iedere menschendaad en zoo is

het Evangelie voor dezen dichter geen kunstvoorwerp, waarmee hij zijn verzen louter siert. De Evangelie-boodschap werd hier tot een weldadig licht, dat den meest beangsten onder de medebroeders, den meest uitgestootenen onzer maatschappelijke verhoudingen, de perspectieven opent van een vaderland zonder begrenzing, zonder smarten, zonder graven. Zijn helden zijn de bedelaars naar waarheid, schoonheid en geluk, wien eenmaal de belofte der eeuwige genoegdoening zal geschonken worden. En méér dan ieder ander dichter bezit Jammes bij dit alles den zin voor werkelijkheid. Anderen als een Rousseau, een Chateaubriand, een Lamartine mogen de natuur in een onsterfelijk lied bezongen hebben, tè dikwijls overkwam het hun die natuur in het net hunner abstractie's gevangen te houden en die te verluchten met de kleuren der eigen verbeelding.

Bij Jammes geen transfiguratie der beelden, maar de weergave der gewaarwording in al haar truuste, boersche naaktheid. Maar deze onopgesmuktheid is van een treffende suggestiviteit. In het beste van zijn werk heeft hij het wonder gewrocht de wereld der gewaarwordingen en die der expressie in de nauwste verbondenheid saam te brengen. En mensch èn dier èn plant deelen ons den warmen hartklop mede van het tintelend-gespannen leven hunner zielen. En zoo blijft ons hun beeld voor oogen, gesierd met de gratie van den goddelijken glimlach, die de aardsche dingen heft naar het plan der eeuwigheid.

Boekenschouw

WARD PRICE (G.) IK KEN DEZE DICTATORS. Uit het Engelsch door V. van der Dussen. (318) *f* 2.75 en *f* 3.50. Fidelitas, Amsterdam.

De beteekenis van een boek als dit ligt vrijwel alleen in zijn actualiteit. Over een jaar misschien is het reeds verouderd en onleesbaar. Ward Price staat op bijzonder goeden voet met Hitler en Mussolini en weet allerlei bijzonderheden van hen en hun omgeving te vertellen. Hij is journalist en zijn boek is handige reportage. Hij zegt zooveel goeds van de dictatoren en hun staten, dat wij hopen dat elk lezer zoo schrander zijn zal de betuigingen van Ward Price op haar juiste waarde te schatten. Het boek is haast gecamoufleerde propaganda voor Fascisme en Nationaal-Socialisme.

BIEGEL (Anne) „JA, WIJ HOUDEN VAN DIT LAND." (102) *f* 1.60. v. Stockum & Zoon, Den Haag.

Het land, dat tot zoo'n enthousiasten titel aanleiding geeft, is Noorwegen. Prettig, geestdriftig dikwijls, worden vacantiegenoegens in het fjordenland beschreven, indrukken gegeven van het volk en het openbare leven; reisschetsen, die toekomstige bezoekers vooral van nut zijn. Wegens het hoofdstuk over het Noorsche badleven is eenig voorbehoud vereischt.

BUITEN LETTEREN LANDSCHE

FRANSCH

MAUROIS (André) CHATEAUBRIAND. fr. 26.- Ed. Bernard Grasset, Paris. 1938.

Het moet voor den eleganten biograaf Maurois een bijzonder genoegen en een van eerbied vervulde voldoening geweest zijn het leven te schrijven van den grooten romanticus en grooten Franschman. Het leven van Chateaubriand omspant de meest bewogen tijdperken van de geschiedenis van Frankrijk van de voorbereiding der Fransche revolutie door de leer van Rousseau, die hij in zijn jeugd vereerde tot den val van Louis Philippe door de Julirevolutie, waarvan de kanonschoten zijn sterfbed nog verontrustten. Hij dwaalde in zijn jeugd door de bosschen van Amerika op zoek naar den volmaakten natuurmensch en de ideale samenleving, hij keerde daarvan eenigszins ontnuchterd terug met een handschrift van een paar duizend bladzijden, moest uitwijken voor de guillotine en in Engeland enkele jaren honger lijden onder de émigrés; onder Napoleon zag hem zijn vaderland weer terug en werd hij een tegenstander van den Korsikaan en een strijder voor de legitimiteit; onder de restauratie wisselden hooge posten van minister, gezant en ongenade elkander af, tot hij onder den hertog van Orléans weer een voorstander werd van den verbannen koning, die weinig van hem wilde weten. Als echte romanticus altijd ontevreden met zich zelven en de wereld en toch vreeselijk met zich zelf ingenomen en verlangend een groote rol te spelen in de politiek, heeft hij bij de vrouwen een rust gezocht, die hij nooit gevonden heeft, omdat hij even gemakkelijk eeuwige trouw beloofde als weer verbrak. Maar ondanks zijn onmatige hoovaardigheid en zijn zelfoverschatting is hij aan twee liefdes trouw gebleven: de liefde voor Frankrijk en de liefde voor het Fransche woord. En als hij verdient, tot de onsterfelijken te hooren, dan is het, omdat hij Frankrijk geëerd heeft door zijn geschriften. Een „machine à livres" noemt hij zich zelf met eenige bitterheid, omdat hij zich verbeelde een geniaal staatsman te zijn, maar ook in de staatkunde is hij slechts groot door de zinnen, die hij erover geschreven heeft en niet door de daden, die hij gesteld heeft.

CHATEAUBRIAND

Daarvoor was hij te veel de romanticus, die „préférait en politique les beaux rôles aux actions utiles".

De levensbeschrijving van Maurois vindt vanzelf meer gelegenheid de zwakheden van zijn held op politiek gebied en zelfs als menschelijk karakter bloot te leggen dan de schoonheden van zijn proza. Hierin volgt de schilder zijn model na, dat hij een bijzonder genot heeft in de geestige uitdrukking, zooals Chauteaubriand zich vermaakte in het sonore woord. Een zwakheid en een kracht, waarvan de Franschman wel nooit afstand zal doen, maar die den schrijver toch soms eerder onder de welwillende critici dan onder de enthousiaste bewonderaars doet rangschikken. Men bewondert soms meer de puntigheid van den schrijver dan de genialiteit van zijn held, die zoo geweldig verstrikt was in alle groote en kleine menschelijke gebreken. Zelfs het christendom van dezen auteur van het „Genie du Christianisme" en hersteller van den godsdienst, eerst als aesthetisch en dan als politiek middel is van twijfelachtige waarde. Totdat hij op zijn ouden dag het geloot zijner jeugd weer hervindt en verzoend met God in afwachting van de eeuwige opstanding sterft als een gewoon mensch. „Une tentative manquée pour faire de sa vie une oeuvre d'art, puis une autre, celle là réussie, pour faire sur sa vie une oeuvre d'art", dat is het oordeel van Maurois over Chateaubriand in dit werk, dat zelf ook een klein kunstwerk is.

DUHAMEL (Georges) CéCILE PARMI NOUS. Chronique des Pasquier. Mercure de France. 1938.

„Cécile parmi nous" vormt het zevende deel van de Chronique des Pasquier. Men kan over Duhamel denken zooals men wil, men kan hem wat vaderlijk, wat gesapig, wat effen vinden, maar een uitstekend verteller blijft hij. Dit laatste boek bevat het zeer menschelijk en met fijne nuanceering geschreven verhaal van Cécile's huwelijksmislukking. Haar man Richard Fauvet is het model van den gevoelloozen, kouden intellectueel, die elke vrouw razend moet maken. Cécilie vindt het geloof terug en daarin den onmisbaren troost over den dood van haar kind. Tevens speelt de oude Pasquier weer een nieuwe wonderlijke rol — levenslang verwisselt hij zijn rollen —, namelijk die van romanschrijver. Met wonderfijnen humor voert Duhamel hem hier op: hij heeft een roman geschreven en verwacht er wonderen van, doch vindt geen uitgever. Zoo gaat het levensspel der Pasquiers door en de clan blijft bijeen; slechts Josef vervreemdt er eenigszins van in zijn jachten naar geld. Het is wellicht geen geweldig werk wat Duhamel hier schreef, maar het is een boek van fijnzinnige en menschkundige verhaalkunst, boeiend, smaakvol en gevoelig. Van de reeds verschenen zeven deelen is dit wellicht het menschelijk zuiverste en meest nabije, het warmste en levendigste.

POëME (Sacre) CHARLES PLISNIER. Edition Universelle, 55 rue Royale. Bruxelles. 15 Belg. frs.

Deze dichtbundel verscheen in de Cahiers des Poëtes Catholiques, waarvan de opzet is, om ieder jaar 7 dichtbundels, 2 tijdschrift-nummers en een bloemlezing, te laten verschijnen. Voor een luttel bedrag kan men zich abonneeren. Dit gedicht is de worsteling van den hoogmoed met de genade. Men herkent hierin die lijn; de hoogmoed; die door het geheele menschelijke geslacht kan getrokken worden, maar die éénmaal een glorieuze doorbraak heeft gekend en de doortocht zag van een Moeder en haar Zoon, die de weerbarstige lijn telkens weer naar zich toe wil trekken om ze in zijn licht bijna geheel te doen vervagen. „Tot afgunst toe begeert de Geest, die Hij in ons deed wonen." St. Johannes van het Kruis heeft dit zoo zuiver uitgedrukt in een van zijn gedichten, waarvan de eerste strophen zijn. „Pour goûter tout, Ne prenez goût à rien. Pour arriver à savoir tout, Ne désirez rien savoir." Alle wapens zijn overgegeven. Plisnier ziet die hoogmoed zoo diep. Eenmaal eraan overgeven, eindigt dit in het barbarendom.

> Orgueil. C'était l'idole, encore, que tu cherchais
> barbare,

dans l'homme et son regard.
L'idole
Et tu nommais:
„frères",
les hommes.
Mais
tes frères c'étaient la mer
trouble de leur sang, l'orage
qui brûlait leur front désert
Et tu servais un image.....

De eerste gedichten zijn geladen met opstandigheid en zonde, die de oudste dochter van den hoogmoed is. Het rythme is zwaar, alsof het in een worsteling gewikkeld is, om de rust terug te vinden. De wapens van Jezus, om een term van Péguy te gebruiken zijn hier l'image de ma mère et le reflet de sa belle mort. Het vragen om vergiffenis welt dan ook als een zuiverende bron uit deze op. Het is de terugkomst van een verloren zoon met het ontroerende:

„Pourquoi, disait Dieu,
pourquoi souffres-tu, mon fils, toi
que je vois?

Zuivere lyrische ontboezemingen zal men in deze bundel zeer sporadisch aantreffen. Er komt meer de gedrongen houding van strijd met korte, scherpe flitsen tot uiting. Volwassen lezers.

J. d. N.

BRON (Ludovic) PIERRE L'ERMITE. (148) Editions „Alsatia", Paris.

Mgr. Edmond Loutil, beter bekend onder zijn schrijversnaam, vierde in de afgeloopen maand zijn vijftigjarig priesterfeest. Ook in ons land is hij een veel gelezen auteur. Meerdere van zijn romans en novellenbundels zijn in het Nederlandsch vertaald. Wie nader wil kennis nemen van het leven en werken van dezen Franschen priester, die niet alleen een schrijver maar ook een zeer invloedrijke Parijsche pastoor is, zij dit boekje aanbevolen. Ludovic Bron gaat er wel niet diep op in en wij missen m.n. een critische waardebepaling van L'Ermite's litterair werk, maar toch zal de lezer zich gaarne op de hoogte stellen van de levensbizonderheden van dezen uitzonderlijken priester: homme du peuple, de l'Eglise et de Dieu. De bisschop van Straatsburg schreef een van die charmante voorreden, waarvan de Franschen het geheim bezitten.

DUITSCH

KOLBENHEIJER (E. G.) DAS GOTTGELOBTE HERZ. Roman aus der Zeit der deutschen Mystik. (536) Langen, Müller, München. 1938. 7.80 M.

Kolbenheijer is een der schrijvers naar het hart der Nationaal-Socialisten, de beschrijver der duitsche innerlijkheid als wezenskenmerk van het ras. Das gottgelobte Herz is Margarete Ebner, de middeleeuwsche mystieke uit het begin der veertiende eeuw. Hoofdthema van het boek is de Duitsche middeleeuwsche mystiek, belichaamd in Margarete en daarnaast de politieke strijd van Keizer Lodewijk den Beier tegen den Paus. Beide, mystiek en politiek, zijn volgens Kolbenheijer een natuurlijk groeiend verzet tegen den buitenlandschen dwang der Kerk. De opbouw van den roman is vrij zwak; er is zoo goed als geen verwikkeling, mystiek en politiek hebben slechts weinig raakpunten. De geschiedenis der politieke figuren kon uit het verhaal uitgelicht worden zonder dat de Ebner-roman veel schade zou lijden. Wel is het werk met talent geschreven. Sfeer en omgeving zijn in voortreffelijke middeleeuwsch coloriet gehouden. De dialoog is doorgaans in archaïstisch Duitsch, wat de lezing niet vergemakkelijkt; daar komt nog bij dat de hedendaagsche Duitsche letters uit rassenvooroordeel aldoor Gotischer en moeilijker leesbaar worden. De geschiedenis van Margarete Ebner is veruit het belangrijkste en beste ge-

deelte van den breedvoerigen roman en deze heeft de auteur met indringende fijnheid van psychologie en invoeling geschreven. Soms doet deze mystiek wat zwoel en vreemd aan, zooals ook de uitlatingen van Meister Eckhart, die in enkele tafreelen optreedt, zeer pantheïstisch klinken. Meister Eckhart moet wel de ideeën van Kolbenheijer zelf vertolken. Een gaaf kunstwerk lijkt deze roman mij niet. Daarvoor is hij te weinig samenhangend, te weinig verwikkeld en speelt de opzet om de Duitsche geaardheid en Duitsche opvattingen te doen triomfeeren, den schrijver te zeer parten. Het is meer een breede greep uit het middeleeuwsche politieke en religieuze leven dan een roman. De kerkelijke hiërarchie komt er natuurlijlk niet al te best af. Een boek dat wegens zijn vorm reeds, tot ontwikkelde lezers zal beperkt blijven.

ENGELSCH

WILLIAMS (Patry) I AM CANUTE. (347) 8/6. Faber and Faber Ltd. — London.

Het is verwonderlijk dat, waar de historische roman de laatste jaren een hoogtij beleeft, nog geen dezer romans — tenminste geen van beteekenis — zich heeft bezig gehouden met tijd en personen, thans behandeld in „I am Canute". Dat is in het begin van de elfde eeuw; volgens Belloc „the last of the Dark Ages, and the dawn of the Middle Ages". De nog altijd waarneembare Scandinavische invloed in Engeland dateert van dien tijd; hij bereikte zijn hoogtepunt onder Canute, die koning was van Denemarken, Noorwegen en Engeland. Uit de duisterheid van dien vreemden, raadselachtigen tijd is het begin van het tegenwoordige ontstaan. Op de grens daarvan staat de figuur van Canute; zijn geschiedenis is er een van heroïek en tragiek; zij schijnt half legendarisch en is toch werkelijk. Saga's en kronieken hebben die tweezijdige historie vastgelegd. De twee schrijvers, die onder den naam Patry Williams leven en tijd van Canute hebben verteld, hielden zich opvallend nauwkeurig aan die saga's en kronieken. Zelfs is er iets van den typisch kleurloozen, zakelijken toon dezer kronieken in het verhaal overgegaan. Maar in sommige beschrijvingen, als die van den slag bij Assandun, waar Edmund Ironside Engeland verloor aan den Noorman Canute, is ook het primitief-hartstochtelijke van dien woesten tijd vervat; die beschrijving is kleurig, episch; zij laat u voelen hoe zoo'n gebeurtenis tot een bruisend heldendicht inspireerde.

Alle vaststaande historische feiten zijn waarheidsgetrouw in den roman verwerkt: de strijd van den laatsten Angelsaksischen koning Ethelred II en Edmund tegen Canute, het verraad van Edric, Lord of Mercia, het huwelijk van Canute met Ethelred's weduwe Emma in de kathedraal van Winchester. En door alles penetreert de suggestie van het directe, het onvormelijke, van de felle woestheid, die bestond naast het idyllische van het vroeg-middeleeuwsche leven, van de tegenstellingen, zonder overgang, tusschen barbaarsche hardheid en een weekheid van gemoed, die de menschen in tranen deed uitbarsten bij het luisteren naar een boete-predicatie.

De taal moet voor de schrijvers een probleem zijn geweest. Zij hebben dat gelukkig opgelost door, — met een enkele minder geslaagde uitzondering — noch te archaïsch te worden, noch te modern, terwijl de hedendaagsche lezer er toch door wordt aangesproken.

BUCHANAN (George) ENTAGLEMENT. (391) 8/6. Constable & Co. Ltd. - London.

In „Entanglement" is een poging gedaan het ontzaglijk verwarde en verwarrende leven van een wereldstad vast te leggen. Een dwars-doorsnede van het Londensche leven gedurende een jaar. Een leven, zoo gecompliceerd, met zooveel facetten die schakeeringen toonen van hel licht tot diep donker, met zooveel tegenstellingen en paradoxen, dat zelfs de knapst geschreven visie niet veel meer dan een suggestie kan geven. Buchanan heeft ongeveer veertig personages gecreëerd; zij maken samen het verhaal en staan dus allen in zekeren zin met elkander in contact. Om alle phasen van het leven te ver-

tegenwoordigen zijn zij producten van verschillende standen en overtuigingen, vanaf den directeur van een groot concern tot den simpelen arbeider. Het was de bedoeling van den auteur dat de een niet belangrijker was dan de ander; hij heeft, zonder veroordeel, gestreefd naar objectieve weergave: in een zoo ontzaglijk conglomeraat zijn allen tenslotte klein. Zeker in het jaar dat de schrijver zich koos — 1937 voorjaar 1938 — met zijn rampdreigingen.

Dat de roman als verhaal geslaagd geheel is, kan niet bepaald gezegd worden. Dat was ook welhaast onmogelijk. Bij een dergelijke dwars-doorsnede kunnen de gebeurtenissen niet anders dan min of meer fragmentarisch verteld worden, er is geen gelegenheid voor karakterontwikkeling; het haastig verwisselen van een groep personen — die in nauwer contact met elkander staan — met een andere, werkt verwarrend. Het visionnaire, vereischt voor een werk van dezen aard, ontbreekt Buchanan. Blijkbaar is het boek ook wat haastig geschreven. Toch is „Entanglement" een lezenswaardig werk gebleven, en iets van de suggestie, hierboven aangeduid, is aanwezig. Zeker bezit Buchanan grondige kennis van vele zijden en uitingen van het moderne leven. De roman is voor ervaren volwassenen.

MARE (Walter de la) THE WIND BLOWS OVER. (525) *f* 1.20. The Albatross Library - Paris.

MEIJNELL (Laurence W.) THE HOUSE IN THE HILLS. (287) *f* 1.20. The Tauchnitz Edition - Paris.

WALTER DE LA MARE

De beste kwaliteiten van zijn poëzie typeeren ook het proza van Walter de la Mare. Hij is een droomerig romanticus, vervuld van het mysterieuse in de levensverschijnselen. Over de scheppingen van zijn verbeeldingskracht waast een vreemde, onwezenlijke rust. Bij voorkeur verwijlt hij op de grens tusschen zijn en niet-zijn; hij is een visionnair in occulten zin. Daarin liggen zijn hoogtepunt, maar ook zijn tekortkomingen. Want de la Mare exploreert suggestief schaduwachtige regionen, maar het bevredigend oplichten van een antwoord op het mysterie heeft niet plaats. Van dezen geest doortrokken zijn de meeste der elf korte verhalen in dezen bundel. Ze zijn geschreven in een uiterst verzorgd, subtiel, fijn geciseleerd proza, dat elke gewenschte stemming vertolkt. De lezing moet voorhouden blijven voor ervaren, gevormde lezers.

„The House in the Hills" is een boek voor hen, die van een romantisch-avontuurlijk verhaal houden. Zoo iets in den geest van „The Prisoner of zenda". De roman van een verdwenen prinses, naar deugdelijk oud

recept afkomstig uit een imaginair Oost-Europeesch koninkrijk. Politieke intrigues, vervolgingen, ontvoeringen, niets ontbreekt. Door stijl en karakteriseering staat Meijnell's roman beduidend boven het gemiddelde peil van den doorsnee „thriller".

Prettige ontspanningslectuur voor volwassenen.

LARGE (E. C.) ASLEEP IN THE AFTERNOON. (413) 7/6. Jonathan Cape - London.

Het typeerende van „Asleep in the Afternoon" — en tot het einde goed volgehouden — is, dat Large een roman binnen een roman heeft geschreven: de hoofdfiguur, Charles Pry, construeert een roman over een thema dat ook den inhoud uitmaakt van Large's boek. Dit klinkt mogelijk ietwat verwarrend; inderdaad is het ook niet makkelijk overal Mr. Large van Mr. Pry te blijven onderscheiden. Vooral niet wijl de auteur — ik bedoel Mr. Large — zooals al werd opgemerkt, de samenwerking tot het einde heeft volgehouden. De een heeft den ander belemmerd. De roman van Pry komt met horten en stooten tot stand; op zich zelf is dit niet onbelangwekkend om dat de lezer nu kan waarnemen hoe het zich ontwikkelend gedachtenleven van Charles Pry het wordingsproces van zijn roman bëinvloedt. Maar die onregelmatige groeistuipen hebben het vlot verloop van Large's roman sterk gehinderd. Neen, de samenwerking van Mr. Large en Mr. Pry is geen gelukkige geweest. Ook met de moraal is het niet bepaald in orde, en voor het lezen moet dan ook een sterk voorbehoud gesteld worden.

BELLOC (Hilaire) THE GREAT HERESIES. (277) 7/6. Sheed & Ward - London.

Elk nieuw werk van Belloc is telkens weer een intellectueel genot voor den Katholiek. Door den glashelderen stijl, de markante, individueele opvattingen en beschouwingen — die wetenschappelijk gefundeerd zijn — door de positieve christelijkheid en de apologetische waarde.

Ook „The Great Heresies", waarin Belloc vijf der grootste aanvallen op de Kerk behandelt: het Arianisme, het Mohammedanisme, de ketterij der Albigenzen, de Reformatie, en wat hij noemt de Moderne Ketterij. Dit laatste hoofdstuk is actueel, n.l. van dezen tijd; het behandelt de strijd, dien de Kerk thans te voeren heeft. De strijd tegen de krachten, wier grootste gevaar niet schuilt in het opstellen van een nieuwe doctrina, maar in de bedoeling het geloof te vernietigen. In betrekkelijk weinig bladzijden geeft Belloc hier een uitstekend exposé van het moderne groote conflict tusschen geloof en ongeloof.

Een boek dat vertaald behoort te worden.

STANLEY (selected and arranged by Arthur) THE GOLDEN ROAD. AN ANTHOLOGY OF TRAVEL. (623) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd. - London.

„The Golden Road" is een bloemlezing reisverhalen, waarbij de samensteller geput heeft uit de literatuur van alle tijden. Xenophon heeft een bijdrage geleverd; maar ook de beschrijving van de eerste vliegtocht over het Kanaal werd opgenomen. Er zijn enkele stukken Engelsch proza, die halsstarrig in elke bloemlezing worden opgenomen; ook Stanley, overigens oorspronkelijk in zijn keuze, heeft zich daaraan blijkbaar niet weten te onttrekken. Het fragment b.v. uit Doughty's „Arabia Deserta" dat werd opgenomen in „The Golden Road" heb ik nog in geen enkele andere bloemlezing gemist.

Maar dit is dan wel de zwaarste aanmerking op het boek; Stanley heeft zijn anthologie met zorg samengesteld en voortreffelijk ingedeeld; een prettig leesbaar boek dat een idee geeft van het genre reizen in de literatuur.

Een roman van liefde en volkeren-verbroedering

door Dr. NIC. PERQUIN S.J.

De roman, waarover ik hier wil spreken is „André und Ursula" van Polly Maria Höfler[1]). Het is mij onmogelijk om van dit boeiend boek afscheid te nemen met slechts een korte bespreking. Ik kan geen oordeel uitspreken over zijn blijvende waarde, dat is ook niet nodig: immers het biedt zoveel belangrijke aspecten, dat het zonder meer een nadere beschouwing óverwaard is.

Waar gaat de roman over? Over het volgende:

Een Duitse studente heeft toevallig als kind het dagboek van een gevallen Franschen schrijver in handen gekregen. Ze leest het jaren later. Uit de inhoud maakt ze op, dat misschien de bloedverwanten nog leven en dat deze op dat dagboek meer recht hebben dan zij. Zij schrijft aan Tante Angèle. Tot haar ongelooflijke verbazing ontvangt zij een brief van den doodgewaande, een brief die tegelijkertijd een uitnodiging is om hem in Longeville te komen bezoeken. Zij gaat en nu ontwikkelt zich daar een liefde tusschen hen beiden, die spoedig in een gelukkig huwelijk zal uitmonden. Maar André krijgt een ongeluk, dat door zijn vrijwel idioten broer is voorbereid. Dan keert Ursula naar Duitschland terug.

Dit is wel zo wat de korte inhoud van het verhaal, die ik met opzet zo zakelijk mogelijk voorstel, ontdaan van alle dieperliggende gevoelens en gedachten.

Bezien wij nu de opbouw: De roman zet in met de beschrijving van een trieste avond, waarin Ursula, alleen op haar kamer, aan haar inniggeliefde gestorven vader zit te denken. Zo komt ze er toe herinneringen te gaan zoeken. Toevallig vindt ze bij het zoeken het dagboek van André Duval. In korte trekken vertelt zij dan, hoe zij als kind bij een bezoek aan het hospitaal dat dagboek van een gewonden soldaat gekregen heeft.

Dan volgt het dagboek, waaruit de lezer André's geest goed leert kennen.

Het eerste deel eindigt met haar reis naar Frankrijk.

In het tweede deel wordt haar verblijf in Frankrijk geschilderd met het tragische einde.

Het is nu heel merkwaardig, dat al heel gauw blijkt, dat de schrijfster (een „Grenzlanddeutsche") Frankrijk, in ieder geval de streek, waarover zij spreekt, buitengewoon goed kent. Het is niet aan twijfel onderhevig, zij is iemand die het landschap langdurig en liefdevol gezien heeft, die de mensen met hun typisch Franse eigenschappen bestudeert.

Zij werkt in haar tekening niet met Schablonen, zij heeft oog voor de fijnste nuances. Zij heeft de drie boeren, die op den „docteur" wachten, hardnekkig zien zitten; zij is bedolven geweest onder de stortvloed van verwijten en uiteenzettingen; zij heeft in een kleine-stad-restaurant gegeten, ja ..... ze *is* aangekeken als de „Deutsche".

Men krijgt de indruk, dat zij op reis aantekeningen heeft gemaakt, om haar indrukken de één of andere keer te „gebruiken". Ja, het lijkt zelfs, alsof de schrijfster werkelijk *àls* studente in de Franse taal een studiereis naar Frankrijk heeft gemaakt. Enfin! even naief als onze studenten in de moderne talen naar het buitenland gaan om interessante indrukken op te doen van het land en het volk, gespitst op het belangrijke en bang er niet voldoende van te profiteren.

Zij beschouwt alles, zoals een vrouw ziet, een vrouwelijke studente met belangstelling voor het détail en overmate van sentiment, zeer sterk lettend op uiterlijkheden, instinctief reagerend op een gezicht. Je ziet de personen voor je, zoals je iemand, die lang weg is, in je voorstelling ziet.

---

[1]) Fundsberg Verlag Föllmer und Esser, Berlin 1937.

Men zou een ogenblik kunnen denken, dat de schrijfster bewust Ursula als kinderlijk nieuwsgierig studente heeft willen schilderen. Maar dat is toch onwaarschijnlijk. Over het gedeelte van het boek, waarin Frankrijk beschreven wordt, ligt werkelijk een zekere pedanterie, een interessante-weetjes-mededeeling, een eruditie-hoogmoed of liever eruditie-ijdelheid. Je hoort de juffrouw voor de klas of in een geestig gesprek met haar vrouwelijke collega's: „zo, heb je dat allemaal meegemaakt? Reusachtig interessante reis, zeg."

Er is inderdaad een zekere distantie tot land en volk aanwezig, klaarblijkelijk omdat zij alles heeft bekeken àls iets interessants. Dat blijkt ook heel bizonder uit de tekening van den heel singulieren Jezuitenpater. Hoe vreemde Paters er ook over de wereld mogen rondlopen, zo'n vreemde sinjeur ontmoet men niet. Klaarblijkelijk heeft ze een eigenaardigen Priester in de gauwigheid totaal verkeerd begrepen.

Maar Höfler stijgt daar boven uit, telkens en telkens laat ze de ballast van haar weten vallen en zweeft dan in een zoete droom van idealen en verwachtingen.

De locale kleur is eruditie, de droom is kunst. Heel die ontzaglijke levenservaring met den man harer liefde is een droom. Die man is geen werkelijkheid, die man heeft eigenlijk geen fouten, hij is puur ideaal. Het is een droomfiguur. Maar dat hindert in deze roman niets. Men weet toch, dat er geen droomverstorende realiteit zal volgen. Van 't begin af aan voelt men, dat zij nooit, nooit een leven samen zullen hebben. De vertelling is zo weemoedig van toon, zo vol smartelijke herinnering, dat men over de toekomst geen illussies kan hebben. Al wijst de schrijfster ook vooruit, al wil ze ook de lieve schijn wekken van iets, wat nog vervulbaar is, toch weet men het: als dat meisje zó vertelt, dan is haar geluk niet gevonden.

Daarom leest men het boek ook met zo'n eigenaardige spanning. Er is geen happy-end mogelijk en toch er is geen enkele reden om een droevige ontknoping redelijkerwijze te verwachten. Het is alleen het drukkende van een zwoele zomerdag, die onmogelijk dat blauw aan de hemel kan vasthouden. In elk feit gaat men de mogelijkheid van het ongeluk verwachten, maar als men dan meent, dat de slag zal vallen, gaat ze plotseling op zij en wijkt uit. Rakelings strijkt ze soms langs de afgrond en stuurt ze weer de brede vlakte in.

Maar meer en meer gaat men vermoeden, wat er gaat komen. Een paar maal duidt zij aan van welke zijde het ongeluk zal komen, maar dan nog weet men niet, of de beestachtige Gaston geestelijke of lichamelijke moord zal volbrengen. Hij probeert 't eerste, maar wordt gedwongen tot het laatste.

Ik kan me niet voorstellen, dat in de opbouw dezer tragedie een belangrijke fout is. Daarom gaat er een ontroering van uit, die droevig en toch zoet is: „Het heeft niet mogen zijn"! Maar de heldin berust. Zij is achtergebleven met een brandende herinnering, met een licht in de ogen van zaligheid, die vol en rijk genoten is en tegelijk met de kracht van het losgelaten te hebben, omdat het moest. Het was echter niet een moeten van noodlot, maar het moeten omwille van het ideaal.

Want nu komt 't merkwaardige. Zij ziet 't inderdaad als een offer voor het ideaal. André Duval had als hoog levensidee de verbroedering der volkeren, met als einddoel: eeuwige vrede. Dat ideaal zou in hun huwelijksleven wel ondergegaan zijn in hun persoonlijk geluk. Nu haar held gestorven is, weet zij haar taak ten volle. Die taak is zijn ideaal over te nemen en in Duitschland de verkondigster te worden van dat grote idee, dat broedervolkeren elkaar moeten begrijpen, om in dat begrijpen een broedermoord onmogelijk te maken.

Beziet men de roman op die manier, dan krijgt ze een totaal ander aspect. Dan is de roman geen droom meer, maar een wekroep, een uitgesproken en bewuste tendentie. Dan is die schijnbaar kinderlijke droom van verlangen een wel overwogen, verstandelijk opgezet plan. Dan is dat gevonden dagboek niet het woord van een enkeling, maar de stem der gevallen soldaten, de smeekbede, dat hun dood niet tevergeefs zou zijn. In

dit licht beschouwt is het ook begrijpelijk, dat telkens het motief terugkomt, dat de soldaten hun bloed geofferd hebben voor de vrede.

Maar dan is ook Ursula geen individu, dan is ook André geen individu. Het zijn dan symbolische figuren, ideaalbeelden van de grote zielen in beide landen, die met alles, wat zij hebben en wat zij zijn, in willen staan voor de vrede. Dat André en Ursula vrede en onderling begrijpen wensen is duidelijk, maar zien wij ze als vertegenwoordigers van een idee, dan klinken hun herhaalde gesprekken over vrede en eendracht niet zo declamatorisch.

In die samenhang gaat men ook vermoeden, dat bijv. een Gaston een Frans type vertegenwoordigt, het type van hartstocht en haat. — Maar — men komt op die manier er gemakkelijk toe tè veel bewustheid in de roman te leggen en daarvoor zijn niet voldoende gegevens.

Die wil tot vrede nu is ernst, hoge ernst. Ja. 't Merkwaardige is, dat de schrijfster zich schaart aan de zijde der Franse democratie en bewust aan Frankrijk haar democratische regeringsvorm gunt, als meer overeenkomend met hun aard, terwijl zij met vrees tegenover het fascistisch georienteerde „Croix de feu" staat, van welke zijde uit zij oorlog verwacht.

Zij is een toegewijde volgelinge van Hitler, zij kan zelfs niet nalaten om een bijna kinderachtige hymne te zingen op de zegeningen van het nationaal socialisme, zij is overtuigd met een kracht, die alleen het geloof aan een mythe kan geven, van de serene vredeswil van Hitler.... en toch boven dat geloof staat haar ideaal: propagandiste der volkerenverbroedering te zijn.

Men kan geen ogenblik aan de eerlijkheid van deze overtuiging twijfelen. Daarvoor is borg het feit, dat onbewust de tragedie in die overtuiging haar artistieke bekroning gevonden heeft. Het is evident, dat zij g e l o o f t een groot ideaal te bezitten, zij heeft er rust in gevonden, er is vrede in dat hart gekomen, de vrede van het gehoorde antwoord.

Nu is het zeer opvallend, dat de verkondiging van dat grootse geluk der toekomst niet boven een voortdurende herhaling van hetzelfde is uitgekomen, het is een mislukt ritornel in dezelfde woorden en zinswendingen. Misschien meent de schrijfster het ideaal concreet gemaakt te hebben in de verhouding van André en Ursula, maar daar spreekt niet meer de propagandiste, daar spreekt de vrouw, die een man liefheeft zonder meer.

Ursula kan tegenover velen propagandiste zijn met de tamelijk onuitstaanbare en nogal typische Duitse opdringerigheid van het „willen begrijpen" en dat maar telkens opnieuw zeggen, maar tegenover Tante Angèle en André is ze geen propagandiste, maar een mens en in dat milieu is zij pas mooi.

Daaruit volgt, dat de schoonheid van het boek niet berust op de uitbeelding van het verbroederingsideaal, dat van nationaal-socialistische ideologie uit geschiedt, maar op de perfecte weergave van een eenvoudige geschiedenis van een liefde. Zeker heeft dat vastgehouden ideaal aan de tragiek van het geval een wijder perspectief gegeven, doch dat is niet te danken aan de inhoud van het ideaal, maar aan 't pure feit, dat er nog een ideaal voor de eenzame vrouw is. Men is er blij om, al vindt men 't ideaal, zoals het door haar gezien wordt, niet erg meeslepend.

Zo gezien zijn er in dit boek geweldige tekorten, maar toch blijft het een uitzonderlijk mooi werk, omdat hier een wonderlijk iets gebeurd is, nl. dat ondanks de doorzichtigheid van de tendentie een totaal ondergaan in de directe realiteit heeft plaatsgevonden en die realiteit die een liefdedroom is, is zó gevoelig, zó vol, zó van dichtbij gezien, dat men alle tekorten als beminnelijke zwakheden aanvaardt.

Wystan Hugh Auden

door JOS. PANHUYSEN.

Als men het werk van Wystan Hugh Auden leest kan men nauwelijks gelooven dat nog maar ettelijke jaren geleden de bundels Georgian Poetry verschenen, waarin het Engelsche landschap en de Engelsche idealen in vrij traditioneelen vorm in eenvoudige, soms gezocht eenvoudige woorden werden verheerlijkt. Niet dat Auden geen liefde voor Engeland zou gevoelen, dat doet hij, vooral blijkens zijn laatsten bundel Look Stranger, zeer zeker, en ook de Engelsche idealen kent hij al raakt hij nu juist niet gauw begeesterd op hen. Rust echter en den eenvoud der Georgians is bij hem niet te vinden. Deze jonge man, die in 1907 geboren werd, voelt de bewogenheid en de angsten van dezen tijd als weinig anderen, hij beseft, dat het op het oogenblik niet gaat om de stemmingen, de vervoeringen, de kleine liefdes en voorkeuren van den enkeling, maar hij is er even ver van af, al is zijn werk communistisch getint, om de massa of den arbeider zonder meer te verheerlijken. Hij voelt zich bedreigd, niet zoozeer als enkeling, maar als een deel van de wereld, waarin hij woont, herhaaldelijk komt in zijn werk deze dreiging in het beeld eener afschuwelijke ziekte voor, in een vlek, die zich uitbreidt als gestorte inkt op een vloeipapier, welhaast in ieder van zijn boeken spreekt hij over den vijand, die steeds machtiger wordt, omdat men hem als zoodanig niet erkennen wil, een van zijn mooiste gedichten, de ode aan zijn leerlingen opgedragen, die voorkomt in den bundel The Orators, is een militaire ode, een voorbereiding tot den strijd en het motto voor al zijn werk zou men aan dit gedicht kunnen ontleenen: „All leave is canceled to-night. Ergens in zijn autobiografie wijst Chesterton er op, dat de strijdliederen van de socialisten, vrijwel alle overwinningsliederen zijn, liederen van den dageraad, dat ze steeds handelen over het oogenblik na den zege, over den zonsopgang, maar nooit over den strijd, die klaarblijkelijk steeds in den nacht gevoerd wordt. Hij heeft geen vertrouwen in overwinningsliederen, die niet van den slag gewagen. In Auden zou hij zijn man gevonden hebben, deze spreekt slechts nu en dan over de toekomst, hij spreekt doorgaans over het heden en het op handen zijnde gevecht. De bedreiging maakt hem bevreesd, maar niet laf, zij brengt hem er toe zich rekenschap te geven. Rekenschap van zijn kracht, maar nog meer van zijn zwakheid, rekenschap van den vijand, maar nog meer van de eigen landgenooten en den toestand rondom hem, rekenschap van het reeds verworvene, dat niet verloren mag gaan, maar dat verloren kan gaan.

Hij is voor een dichter, zelfs voor een dichter van nu, sociaal dus buitengewoon geïnteresseerd, men zou willen zeggen te veel, maar hij is een kunstenaar en zijn sociale belangstelling is

niet een toevoeging, is onafscheidelijk van zijn werk, hij heeft de spanningen van den tijd in zich opgenomen en vanuit deze spanningen, met de persoonlijke bepaaldheid, die ze bij hem verkregen, ontstaan zijn beelden.

Weekhartigheid, de vage, algemeene verbroedering kent hij niet, zijn vers is strak doorgaans met herhaaldelijk gebruik van stafrijm, zijn woorden glinsteren en fonkelen, zijn hard en scherp, hij is een dichter van inkeer en tucht, maar zijn zelfbezinning en zijn zelfbeheersching hebben steeds een doel, het verweer en den aanval. Alleen als hij den aanval richt op zijn eigen landgenooten en op de samenleving, waarin hij zich bevindt, wordt zijn vers losser, gebruikt hij, maar met een uiterste kunstvaardigheid en treffend effect, het knuttelrijm, zooals het eens eveneens voor de satyre gebruikt werd door Butler. Maar in de satyre, in het groteske, zoowel als in de bespiegeling van het gewetensonderzoek voor zichzelf en anderen, in de angst voor het komende en in den moed om dit te weerstaan vindt hij, wat hij als dichter te bereiken en te verwezenlijken heeft, de schoonheid. Het is de zeldzame en niet de minst verheven schoonheid, die men ontwaart in oogenblikken van gevaar, in oogenblikken tusschen leven en dood, die ontheven lijken aan de tijdelijkheid. Het vers van dezen herhaaldelijk bizarren, grotesken dichter, die zelfs de rijmelarij niet vermijdt, als hij daarmede resultaat kan bereiken, heeft herhaaldelijk iets plechtigs en een vers ontleend aan het Angelsaksische gedicht The Rood misstaat er niet in.

W. H. AUDEN

Lo, a dream met me in middle night, I saw in a vision
Life pass as a gull, as a spy, as a dog-hated dustman:
Heard a voice saying-'Wystan, Stephen, Christopher,
all of you,
Read of your losses.'

Als de stemmen uit The Waste Land van Thomas Stearns Eliot klinkt zulk een vermaning, maar al is de sfeer er soms even apocalyptisch, al hoort men van storm en onweer en zieke leiders en koningen, de houding is anders, de liefde is wetender en virieler,

de kijk meer practisch. Auden maakt zich geen illusies, zelfs niet over het proletariaat.

Those over thirty,
Ugly and dirty,
What are they doing
Except just stewing?
Content for the year
With foods out of tins and very small beer —
Flaking the rust of obsolete plant
Slacking at the corners, thinking 'I can't'.
Sloping up the hill, for they've nowhere else to go —
To the parks and the platforms where the windbags blow
Spying on athletes playing on a green,
Spying on kisses shown on a screen,
Their minds as pathic as a boxer's face,
Ashamed, un interesting, and hopeless race.

Als Auden in zijn laatsten bundel den vreemdeling raadt of verzoekt om te kijken, dan weet hij waarnaar en hij is er zich ook van bewust, dat het niet altijd een aangenaam tafereel is om te laten zien. Auden is van IJslandsche origine en dit verklaart wellicht de eerbied voor de persoonlijkheid in hem, hij weet, dat de menschen er toe gebracht moeten worden zichzelf te zijn om voor een ander iets te beteekenen, zijn liefde, en de liefde, die hij aanroept in tal van zijn gedichten is niet de allesomvattende menschenliefde, die communisten en socialisten eens predikten, en die altijd wat erg schraal en vaag leek. Zijn liefde is een persoonlijke en een weerbare, zij is geboren uit het gevaar, zij is een hachelijke, die weet te moeten redden voor het te laat is, zij is angstig voor duizend zaken en duizend verleidingen, zij wantrouwt soms zelfs de natuur en de schoonheid, nog te meer omdat ze deze zoozeer bewondert.

The power that corrupts, that power to excess
The beautiful quite naturally possess,

zegt hij en hij weet wat hij zegt, hij is er van overtuigd, dat we niet maar blindelings gedreven worden door de omstandigheden al hangt over zijn werk ook de duistere dreiging van een noodlot, hij weet, dat de keus beslist, dat het geweten leidt of zich wreekt. Van die angsten, de kleinheid, de hoop, maar ook van dit geweten spreekt hij in de verschillende tooneelstukken, die hij tesamen met Christopher Isherwood schreef en die opgevoerd werden door het Groupe Theatre. The Dog beneath the Skin is zelfs in zijn geheel genomen een gewetenspel, in het koor van den aanvang verschijnen de twee leiders als „the guardians of the gate in the rock", de twee getuigen, waarvan gesproken wordt in de Apocalyps, negende hoofdstuk, derde vers. The Dog beneath the Skin is een komisch, grotesk, fantastisch gericht over de tegenwoordige

samenleving, al onze dwaasheden, zonden, aberraties passeeren er de revue, het eischt daarom zelfs voorbehoud, maar op het einde wordt er een keus gedaan, Francis Crewe, Alan Norman en allen, die hen volgen willen, verlaten Pressan Ambo. The Ascent of the F6, dat een jaar later, in 1936 verscheen, lijkt mij het best geslaagde spel dat Auden en zijn medewerker tot dusver schreven, hier komt de waarde van de persoonlijkheid nog meer tot zijn recht, het had bijna evengoed door een fascist als een communist kunnen geschreven zijn. Michael Ranson is niet alleen een held, hij is de held bij uitnemendheid, het beklimmen van den berg F6 is niet slechts een sensationeele ontdekkingstocht, het is een onderneming, waar het wel en wee van de wereld van afhangt, telkens wordt door middel van de radio het vorderen en de avonturen van den tocht bekend gemaakt, en in twee kleinburgers, Mr. A. en Mrs. A. geeft Auden de reacties van het volk. Nergens werd door Auden het verlangen naar heldhaftigheid, niet naar het praten over, maar naar het volvoeren van een ideaal en nergens werden de angsten van de menschen van dezen tijd, die geen dag lang zeker zijn van hun bestaan, zoo precies, zoo ontroerend en beklemmend precies gebeeld als in deze ulevellenverzen, de kleinheid en de aanleg voor grootheid van „l'homme moyen sensuel" vindt men er zuiver weerkaatst.

No, nothing that matters will ever happen;
Nothing you'd want to put in a book;
Nothing to tell to impress your friends —
The old, old story that never ends:
The eight' o'clock train, the customary place,
Holding the paper in front of your face,
The public stairs, the glass swing door,
The peg for your hat, the linoleum floor,
The office stool and the office jokes
And the fear in your ribs that slyly pokes:
Are they satisfied with you?

Het leven, duldeloos eentoonig en duldeloos vlak, waarin geen geloof en nauwelijks eenige liefde bestaanbaar is, dat zelfs het klatergoud van een valsche romantiek verloren heeft, is deze menschen tot in het ondraaglijke bewust geworden, het geheele tooneelstuk jaagt adembeklemmend voort naar een gebed, het gebed, dat deze menschen ten slotte, alweer in ulevellenrijmen, richten tot dezen bergenbeklimmenden held, een gebed buitengewoon eenvoudig, maar buitengewoon veelzeggend tevens.

Make us kind,
Make us of one mind,
Make us brave,
Save, save, save, save.

Het laatste stuk van Auden en Isherwood, dat enkele weken

geleden uitkwam en dat On the Frontier heet, is naar mijn meening geen vooruitgang op The Ascent of the F6, het verhaalt te onmiddellijk van den tijd waarin wij leven, het handelt over een oorlog tusschen Ostland en Westland over een groot industriëel en een führer en over een Ostlandsch meisje een Westlandsche jongen, die geen bijzonder karakter bezitten en het ook niet tot een duidelijk omlijnd type brengen, maar niettemin de dragers moeten zijn van de hoop, die in On the Frontier uitgesproken wordt. Geen wonder dat het een vrij vage hoop blijkt.

Veel duidelijker heeft Auden zijn hoop geformuleerd in The Orators en in zijn laatsten bundel, waarvoor hij de koninklijke medaille voor poëzie verwierf, Look Stranger. Auden ziet een mogelijke toekomst en daarvoor wil hij de liefde disciplineeren.

> Never higher than in our time were the vital advantages;
> To matter entire, to the unbounded vigours of the
> [instrument,
> To all logical precision we were the rejoicing heire.
>
> But pompous, we assumed their power to be our own,
> Believed machines to be our hearts' spontaneous fruit,
> Taking our premises as shoppers take a tram.
>
> While the disciplined love which alone could have
> [employed these engines
> Seemed far too difficult and dull, and when hatred
> [promised
> An immediate dividend, all of us hated.

Om de haat te vermijden of te overwinnen, om de gedisciplineerde liefde te verkrijgen moet de belangstelling in de toekomst vergroot worden, moet men uit de onnatuurlijkheid van de huidige samenleving weggeraken, met zijn vele problemen, met zijn leegwerkende, doodende gedachten.

> For no one thinks unless a complex makes him,
> Or till financial ruin overtakes him,

en van complexen en financial ruin zijn we al te rijkelijk voorzien. De toekomst, die Auden zich droomt is een hemel op aarde, maar het is daarom een „thouhgtless Heaven", het is de droom van een wereld, waarin ieder zijn eigen wezen zal vinden, stralend en schoon, waarin de wil vanzelf zonder de weifelende tusschenkomst der gedachte het goede zal doen, waarin de liefde tot bloei zal komen, waarin de duisterheid der steden verdwenen zal zijn.

> The few shall be taught who want to understand,
> Most of the rest shall love upon the land;
> Living in one place with a satisfied face

All of the women and most of the men
Shall work with their hands and not think again.

Het woord „think" moet men hier natuurlijk nemen in een bepaalden zin, ook in die toekomst zal er een gedachte zijn, maar niet de gedachte over de gedachte, alleen de spontaan opkomende, levende gedachte

Alive like patterns a murmuration of starlings
Rising in joy over wolds u n w i t t i n g l y weave....

Het is een droom en een ijdele droom deze toekomstverbeelding, en daarom wellicht is Auden zoo welbewust van het heden, nu „Tears fall in all the rivers", daarom is zijn vermaning in het afzonderlijk verschenen gedicht Spain zoo dringend.

We are left alone with our day, and the time is short,
and History to the defeated
May say Alas but cannot help nor pardon.

De schoonheid in vele zijner verzen is daarom echter niet minder, noch lijkt mij de mannelijkheid van zijn liefde en zijn bereidheid tot de tucht en het offer, zijn waardeering der heldhaftigheid bij de erkenning van menschelijke zwakheid, geheel vergeefsch.

Spain, Look Stranger, On the Frontier, The Ascent of the F6, The Dog beneath the Skin, The Orators en een eigen bloemlezing Selected Poems kwamen alle uit bij Faber & Faber, 24 Russell Square, London. Volwassenen.

Boekenschouw

BUIJTENEN (M. P. van) SINT VINCENT. (118) *f* 1.25. Serie De Gemeenschap der Heiligen. XI. Dekker en van de Vegt, Nijmegen.
Een levensbeeld van den heiligen Vincentius dat het resultaat van de onderzoekingen van Pierre Coste en P. Debongnie C.ss.R. vereenigd heeft en een lezenswaardig boek geworden is.

HEIJSTER (Sis) OPVOEDINGSMOEILIJKHEDEN VAN IEDEREN DAG. Een boek voor moeders en andere opvoedsters. (106) *f* 1.90. „Kosmos", Amsterdam.
Opvoedkundige lectuur is er tegenwoordig meer dan overvloedig, maar de prettig leesbare, niet-pedante boeken daar onder zijn schaarsch. Tot die kleine categorie behoort het werk van Mej. Sis Heijster.

Over opvoedingsmoeilijkheden vanaf den kleuterleeftijd tot dien van de puberteit geeft zij talrijke wenken en adviezen van waarde die verantwoord zijn en voor ieder begrijpelijk. De schrijfster verklaart in haar voorwoord voorstandster te zijn van een opvoeding mèt God; echter heeft zij haar beschouwingen neutraal gehouden om alle moeders te kunnen bereiken. Een bruikbaar boekje.

I. Een merkwaardige club. Er zijn te Philadelphia eenige honderden zakenmenschen, die dagelijks naar New-York en terug reizen, tweemaal daags een traject afleggen van 140 Km. Zij hebben een club opgericht, de „Club der zeven-uur-menschen"; om 7 u. verlaten zij Philadelphia en keeren om 7 u. 's avonds terug. Toen de club 150 leden telde, hebben zij een aparte wagon laten bouwen, met een bar, speeltafeltjes en schrijfmachines. Maar het bijzondere van den wagon is de bibliotheek. Elke maand komen er dertig boeken bij. Ieder heeft dagelijks vier uur tijd om te lezen, den tijd der heen- en terugreis. Er wordt zoo verwoed gelezen, dat èlk lid zijn treinbiljet altijd in denzelfden zak heeft zitten, zoodat de controleur het kan vinden zonder den lezer te onderbreken.

II. Een Romeinsch dagblad weigerde onlangs een doodsbericht op te nemen, dat aldus luidde: „Hierbij vervul ik de treurige plicht den dood te berichten van mijn dierbaren oom, die heenging zonder mij iets na te laten." De inzender van het doodsbericht bracht de zaak voor het gerecht, beschuldigde het blad wegens weigering van een commercieele order en vroeg schadevergoeding. Het blad had geweigerd, omdat het de annonce onteerend vond voor den overledene. De rechtbank deed echter uitspraak ten gunste van den inzender van het doodsbericht, oordeelend dat er van diffamatie geen sprake was, dat de goede zeden niet getroffen waren, dat er hoogstens sprake kon zijn van een gebrek aan tact en pieteit bij den inzender en dat een dagblad dergelijke kleinigheden niet te beoordeelen heeft.

III. Genoteerd uit de bladen. „Un inmense incendie avait éclaté dans le grand magasin, situé sur la Cannebière, en face de l'hôtel de Noailles, où est descendu pendant le congrès radical le président Edouard Daladier, qui était la proie des flammes en un instant."

Een blad beveelt een boek aan op de volgende wijze: „Vertelsels voor mijn hond." „Lees dit boek, het is voor u geschreven."!

IV. Bij de opening der laatste „Kunstwoche" was een schilderij aanwezig, dat, ofschoon het modern aandeed en zeer vaag was, toch voor de tentoonstelling goedgekeurd was. De partijleider stond er even voor stil en vroeg zijn omgeving, wat het voorstelde. „Eine Mondlandschaft"! was het antwoord, waarop de partijleider: „In Deutschland scheint nur die Sonne!" Daarop werd het schilderij spoedig verwijderd. — Se non e vero.... !

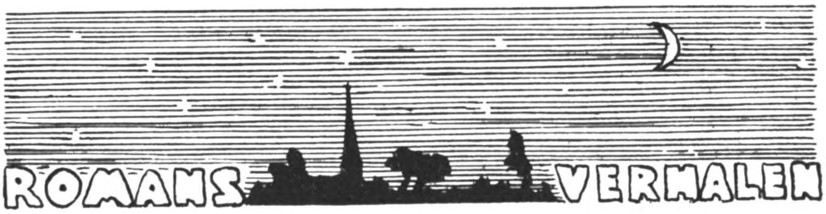

SCHENDEL (Arthur van) DE WERELD EEN DANSFEEST. Roman. (253) Meulenhoff, Amsterdam.

Arthur van Schendel verpoost zich graag tusschen zijn zware Hollandsche romans met luchtiger, vlotter werk. Zulk een verpoozing is „De Wereld een Dansfeest". Alles groepeert zich hier om den dans en om het typische van dit werk nog duidelijker te doen uitkomen heeft van Schendel hier een kunstige wijze van compositie aangewend: hij laat namelijk een aantal in den roman betrokkenen om de beurt een verhaal doen, wat dan telkens een stuk van den roman vormt. Zoo speelt het geheel zich af in de voorstelling der om beurte vertellenden. Deze verhaalmethode heeft haar voor en tegen. Er wordt aldus voor afwisseling en levendigheid gezorgd, wat in zulk een dansverhaal noodzakelijk is. Het nadeel is dat de spelende en dansende figuren wat vaag en weinig scherpomschreven blijven. Ook doet heel dit groepje Hollanders, dat in Parijs en Londen en Brussel triomfen viert, nogal onwaarschijnlijk aan. De lezer gelooft er moeilijk in. Het boek blijft beneden de standing der Hollandsche romans, het is meer een amusante verbeelding dan een werk dat voor de toekomst geschreven werd. Wel bewijst het de ongelooflijke vruchtbaarheid van van Schendel, die meerdere boeken per jaar pleegt te publiceeren, boeken van zeer uiteenloopende inspiratie en rythme. Vooral als variatie in het toch reeds rijke oeuvre van den schrijver zal „De Wereld een Dansfeest" velen welkom zijn.

VESTDIJK (S.) DE NADAGEN VAN PILATUS. (377) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam. 1938.

Na „Het vijfde Zegel" is dit boek van Vestdijk over Pilatus in alle opzichten een tegenvaller. Het speelt voor een groot gedeelte zoozeer in de onderwereld van het sexueele en zijn aberraties, dat het pijnlijke en ergerlijke lectuur is. Vestdijk wil in alles verbluffen, ook in de kennis van het sexueele. Hoe ver men de grens voor een schrijver ook zou willen uitstrekken, hier is de grens van het behoorlijke ongetwijfeld overschreden. De fantazieën van de Maia van Magdala, die hier optreedt en die weinig overeenkomst toont met de evangelische, zijn zoo stuitend en lubriek, dat wij iedereen dit onreine boek ontraden. Afgezien van deze bezwaren slaagt Vestdijk weer zooals gewoonlijk in de schildering zijner figuren en in de afzonderlijke tafreelen. Caligula, Pilatus en anderen treden hier op in afzonderlijk plastisch

en talentvol geschreven scènes. De verwikkeling en compositie van het geheel zijn echter zeer zwak en alleronwaarschijnlijkst. Het begint reeds in het eerste hoofdstuk met een bijna kinderachtig geënsceneerd opstootje in Alexandrië. De verdere verwikkeling met Caligula, Pilatus en Maria van Magdala als hoofdfiguren is onmogelijk en op het drakerige af. Het Christendom en de eerste Christenen ziet Vestdijk ongeveer zooals Tacitus ze zag, als een idiote verbijstering van plebejers. Heel dit boek met zijn sadistische walgelijkheden en weerzinwekkende sexualiteiten is een vergissing en een afdwaling: het is Vestdijk onwaardig.

FABRICIUS (Johan) KASTEEL IN KARINTHIë. (563) *f* 3.75 en *f* 4.90. Leopold, Den Haag. 1938.

Johan Fabricius laat zijn fantazie spelevaren in vele oorden der wereld, dit maal in het weinig bekende Karinthië. Hij bouwt er een kasteel, bevolkt het met een adellijke familie, laat den grooten oorlog over Oostenrijk komen, waardoor het kasteel bijna ontvolkt raakt, en laat de laatste overblijvende trouwen met een pachterszoon. Wat men van Fabricius ook moge zeggen, hij weet onderhoudend te vertellen, hij weet romans te schrijven, die geen oogenblik vervelen. Dit „Kasteel in Karinthië" boeit ten einde toe, hoe lang het verhaal ook is. En aldoor zijn de optredende figuren levende, individueele menschen met eigen harts- en polsslag en zijn hun lotgevallen zeer menschelijke en natuurlijke belevenissen. Dit boek van Fabricius is een der weinige goede romans die hier verschijnen, wellicht het beste dat hij tot nu toe schreef. Hij handhaaft zich heel het boek door, zoowel in de doorvoering der persoonlijke geaardheid zijner creaturen als in het menschelijk verloop der gebeurlijkheden. Om litteratuur in den engeren zin bekommert Fabricius zich weinig, maar hij zorgt ervoor een onderhoudend en levendig verhaal van menschen te schrijven, wat voor een romanschrijver het eerst noodige is. Het toppunt zijner voortreffelijke fabuleerkunst bereikt hij, mijns inziens, in het eerste gedeelte van het werk, waar de baron met zijn vier kinderen 's morgens uitrijdt, trotsch op zijn kroost. De jeugd der vier kinderen is met bijzondere veine beschreven. Het boek is helaas! wegens zijn dikte moeilijk te hanteeren. Een uitgaaf in twee deelen ware wellicht beter geweest. In erotische aangelegenheden legt Fabricius zich niet de strengste reserve op; daarom is het verhaal slechts geschikt voor rijpe, ervaren lezers.

VRIES (Teun de) HET RAD DER FORTUIN. Roman. (447) *f*3.90 en *f* 4.90. van Loghum Slaterus, Arnhem. 1938.

In „Het Rad der Fortuin" vervolgt Theun de Vries de geschiedenis van het Wiarda-geslacht, die in „Stiefmoeder Aarde" verhaald werd en in de novelle „De Bijen zingen" reeds even begonnen was. In dezen laatsten roman houdt hij zich minder

bezig met de sociografie van Friesland dan in diens voorganger en het boek heeft erbij gewonnen. Slechts in het voorbijgaan wordt een bepaalde ontwikkeling in het boerenbedrijf, betrekking hebbend op de zuivelindustrie, geschetst; zijn hoofdaandacht houdt de auteur gespannen op de afstammelingen der twee Wiarda's, de zonen van Tjalling en Jorig. In breeden, rustigen stroom stort het boek zijn zinnen over den lezer uit en wordt hij ingewijd in de lotgevallen dezer Friesche boerenzoons, waarvan de een fabrikant, de andere dominee, de derde, de zoon van den mislukkeling Jorig, daglooner wordt. Opvallende eigenschappen, markante momenten heeft het werk van Theun de Vries niet. Het is degelijk en verzorgd handwerk, realisme in den bekenden trant. De dominee verlaat zijn geloof en zijn stiel en wordt een ongelukkige zwerver. Dit boek van den redacteur van het communistische dagblad staat natuurlijk buiten alle religie; de mensch is hier louter natuurverschijnsel. Beter dan in eenig ander zijner zwaarbloedige romans heeft Theun de Vries hier levende menschen en natuurware lotgevallen beschreven; deze menschen zijn aannemelijk en ademen uit levende longen. Een boek voor rijpe, ervaren lezers.

GENDEREN STORT (R. van) HET GOEDE LEVEN. Roman. (272) Querido, Amsterdam. 1938.

Reinier van Genderen Stort blijft voorloopig nog de schrijver van „Kleine Inex", ook na „Het goede Leven". Hij is een aristocraat naar geboorte en geest. Er ligt een ongewone voornaamheid over zijn werk; tot in de geringste wending en uitdrukking gevoelt men den gentleman. Deze fraaie voornaamheid van zegging wordt soms echter stijfheid en gewrongenheid. Wat den inhoud van „Het goede Leven" betreft, heeft van Genderen Stort hier eenige modellen van fijne en hooge menschelijkheid geschilderd in den Jodenjongen Ruben, die door den menschlievenden Dokter van Meeghen als zijn zoon wordt aangenomen, en in Beatrijs, het ideaal eener bruid. Daaromheen groepeert hij zijn minder edele figuren, die grootendeels door Ruben ten goede worden beinvloed. De strijd tusschen goed en kwaad, tusschen de lage, egoïstische instincten en de christelijk humane goedheid vormt het hoofdthema van het boek. Als roman, als verhaal van menschelijke conflicten, van hartstochten en lotgevallen heeft het boek eenigszins geleden onder de hooge ethische tendenzen. Dit boek reikt niet aan de hoogte van „Kleine Inex" en „Hinne Rode". Maar het is een zeer leesbaar boek vol nobele gevoelens en edele menschelijkheid. De schrijver staat op het standpunt van een vrijzinnig Christendom, waarin meer nadruk valt op menschenliefde dan op de strenge leer. Veel hiervan kunnen wij onvoorwaardelijk aanvaarden, hoewel de doctrien te vaag en zwevend blijft. Een boek voor volwassen lezers.

BREEDVELD (Walter) DE AVOND VAN ROGIER DE KORTENAER. (290) *f* 2.90 en *f* 3.90. Urbi et Orbi. Utrecht. 1938.

Een jong schrijver debuteert hier met zijn eerste grootere werk. En het debuut heeft zijn verdiensten. Er gebeurt wat in het boek. Het beschrevene is belangrijk en schokkend genoeg om in een roman verhaald te worden en een boek tot boeiende lectuur te maken. Een groot en ervaren schrijver zou de heftige gebeurtenissen, die hier voorvallen, een dieper, menschelijker, natuurlijker achtergrond gegeven hebben, zou alles op zijn waarschijnlijkheid en aannemelijkheid gewikt en gewogen hebben. Nu volgen de dingen wat onwaarschijnlijk op elkaar en vervalt de schrijver soms in het melodramatische. Allerlei niet alledaagsche dingen laat de schrijver te gemakkelijk, te voetstoots plaats vinden. Kortom op allerlei momenten verraadt zich nog de weinig ervaren auteur. Den hoofdinhoud vormen de wederwaardigheden van een luitenant-generaal in rust, die in Vught een huis erft, het gaat bewonen en daar door wat hij ziet en hoort en beleeft, tot het Katholicisme bekeert. Zoo mag hij een schoonen levensavond beleven. Er is veel goeds van het boek te zeggen; de schrijver zal zich echter moeten verdiepen, zijn fantazie moeten bedwingen, meer de werkelijkheid moeten afzien om nog eens iets heel goeds te schrijven. Te veel figuren in zijn boek blijven nog schimmen, die geen menschelijke verwantschap toonen, zoo bijvoorbeeld de zwager te Arnhem, de wonderlijke Tronk-Lenneger en anderen. Een gebeurtenis als het spionnage-geval is al te goedkoop en onwaarschijnlijk.

MADE (J. A. van der) PELGRIMSREIZE. (314) *f* 2.90 en *f* 3.90. van Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1938.

De zwakheid en de kracht van dezen roman, maar vooral de zwakheid, bestaat hierin, dat al het gebeurende voorvalt in een sfeer van lyrische, gevoelige onwerkelijkheid. Van der Made heeft het heimwee, het gevoel van eenzaamheid, de wereldontvluchting van dezen pelgrim, een dokter, die huis en practijk verlaat om in Frankrijk te gaan zwerven, niet aannemelijk, niet menschelijk overtuigend en tot deelname dringend weten te maken. Het blijft alles verdoezeld in een fletse gevoelssfeer, te onwerkelijk en veraf om sterke belangstelling te wekken. Misschien zullen theosofische dames diep geroerd worden door deze sentimenteele onwezenlijkheden, maar een normaal lezer niet. Het boek is geschreven in gevoelige, poëtische volzinnen, maar rythmische zinnen redden den roman niet. Het ontbreekt het boek aan concrete menschelijkheid, aan bewogenheid, aan diepte en echtheid van toon en sentiment. Van der Made's eerste roman „Twee honderd Gulden voor Darja Wledinskaja" beviel mij beter dan deze zijn opvolger. Wegens de vele eigenaardige situaties, die in het verhaal voorkomen, slechts voor ervaren rijpe lezers.

BEEK (Albert van) DE CIRKEL SLUIT ZICH. (216) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Deze roman, waarin het leven van een dorpsjongen beschreven staat, die een groot zakenman wordt en zijn kinderen een andere richting uit ziet gaan, had goed kunnen worden, als de schrijver minder beschreven, en meer gestalte gegeven had, als hij zijn figuren had laten spreken en handelen. De elementen voor een behoorlijken roman zijn aanwezig, doch de auteur vergeet dat een romancier met niets zoo zuinig moet wezen als met beschrijven, dat hij zijn creaturen zich zelf moet laten uiten in woord en gebaar. Het geheim van een goed auteur is de kunst van het „gestalte geven", een kunst die door niets te vervangen is, zelfs niet door de kunst der verwikkeling, der vorming van de intrige. Albert van Beek heeft zijn figuren afzonderlijk niet kwaad gekarakterizeerd en het uiteenvallen van het gezin heel aannemelijk voorgesteld, maar hij doet dit alles zelf, hij had het de figuren en het gezin moeten laten doen. Daardoor ook verloopt het geheel wat traag en zit er weinig spanning in het verhaal. Een boek voor wetende, volwassen lezers.

EYK (Henriëtte van) ALS DE WERELD DONKER IS... Querido, Amsterdam.

Een zestal korte verhalen: fantastisch en volksch, grotesk en humoristisch, ironisch, sarcastisch, levenswijs. Zij zijn als fijn marionettenspel. Het gaat over kerstmannetjes, die ruzie krijgen, Sinterklazen, die de klandizie kwijtraken, spoken die het vak verleeren, maar telkens weer wordt het een rake spot met menschen en dingen.

SCHAIK-WILLING (Jeanne van) UITGESTELDE VLUCHT. (145) Querido, Amsterdam.

Deze opstellen zijn als gedichten, die de onwerkelijkheid, de droom, het verlangen naar het land van belofte, willen uitdrukken. In elk er van zucht een mensch naar een wereld ver buiten de dagelijksche beslommeringen. Het zijn schetsen die men aandachtig lezen moet om hun werkelijke zin te doorgronden en zij zijn met een uitgelezen keus van woorden weergegeven. Een belangwekkend boek voor liefhebbers van mooie taal en niet alledaagsche lectuur. Lezers met onderscheidingsvermogen.

DREISER (Theodore) EEN AMERIKAANSCHE TRAGEDIE. Vertaald door J. W. F. Werumeus Buning. (650) *f* 1.90. Arbeiderspers, Amsterdam. 1938.

„An American Tragedy" is de bekendste roman van Dreiser, een der groote romans uit de bloeiende litteratuur der U.S.A. van den laatsten tijd. Met zeldzame preciesheid en concreetheid en met een ongewoon psychologische doordringing beschrijft Dreiser jeugd, groei en ondergang van Clyde Griffith, den innemenden, handigen, jongen Streber, die alle meisjes charmeert, doch zich in zijn onbezonnenheid vastspint in een onontwarbaar net van moeilijkheden, waaruit hij zich slechts door een moord meent te kunnen redden. Maar het gerecht achterhaalt hem en hij wordt terdood veroordeeld. Een boek van grootsche allure, te vergelijken met de beroemde romans der vorige eeuw, met de werken der groote Franschen en Russen. In zijn bijna te nauwgezette uitvoerigheid doet het boek aan als een werk van een vroegere generatie. De levenshouding van waaruit het geschreven is, is geheel Amerikaansch, wat luchtig, diesseitig en materialistisch, een levenshouding die zich van het Christendom heeft losgemaakt. Dreiser's schrijftrant is zwaar, breed en traag; hij bereikt zijn doel met veel omhaal van middelen, maar hij bereikt het dan ook geheel en al. De vertaling is met zorg en kennis bewerkt. Een boek dat slechts in handen kome van levenservaren, rijpe lezers.

OLESEN LÖKKEN (Thomas) NIELS HALD. 3 dl. *f* 5.70. Uit het Deensch vertaald door G. J. Risselada-Garrer. Bosch & Keuning, Baarn.

De deelen van deze trilogie zijn Niels Hald (210), Kristine (185) en Twee bouwen hun huis (240). Het verhaal speelt in de jaren van den wereldoorlog en in den na-oorlogstijd. Al dat nieuwe op technisch en economisch gebied is ook over de Deensche boerenbevolking gekomen. Het overrompelt de menschen als een plotseling opkomende vloed, het sleept hen mee, heft ze omhoog, om dan te dreigen met volledigen ondergang. In harden kamp met zichzelf en daarna met zijn omgeving weet de hoofdpersoon, geholpen door zijn vrouw Kristine, de moeilijkheden te overwinnen en zóó het nieuwe in zijn dienst te stellen. Zoo bouwen deze twee hun huis. Lökken componeerde aldus een boeiende roman, al is hij niet van die grootsche, epische kracht, die wij b.v. zoozeer in een Gullbransen bewonderen. De karakteruitbeelding mist scherpte en klaarheid, doordat de innerlijke motiveeringen te zeer verborgen en de godsdienstige inslag, mogelijk doordat hij een protestantsche is, te vaag blijven. Voor het overige geven we dit boek gaarne de aanbeveling mee van een goeden roman.

STOCKHAUSEN (Juliana von) DE SOLDATEN DER KEIZERIN. (362) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Jacques van Eijk. Pax, Den Haag.

Schrijfster laat hier aan de hand der historie de figuur van Maria-Theresia voor ons leven en wij verbazen ons over de sterkte van deze vrouw. Met

voorzichtigheid en gestrengheid wist zij haar staat te besturen. Soms echter wint de Koningin het van de Vrouw in haar en was zij tegen de enkeling die de wet overtrad wel eens te streng. Met de jaren neemt echter haar al te groote scherpte af en wordt zij in den waren zin van het woord een Moeder voor haar volk. Jammer dat de vertaling zoo slecht is. Om enkele dingen voorbehouden voor rijpere lezers.

HULZEN (Joh. van) WITTE DE WITH. (323) *f* 2.90 en *f* 3.90. Van Jacatra tot Duins. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De levensgeschiedenis van Admiraal de With in de vorm van een historische roman. Zijn deugd is die van een kind uit een gezin van Doopsgezinden, voor wie alle geweld en alle strijd uit den booze zijn en zelfs als spel niet toelaatbaar worden geacht. Hoe deze, zóó opgevoede jongen, dan wordt tot de ruwe zeekapitein, die hij later geweest is, gevreesd om zijn roekelooze durf door zijn vijanden, om zijn meedogenlooze strengheid voor zijn ondergeschikten, wordt hier zeer aannemelijk gemaakt. Wie van beschrijvingen van zeetochten en gevechten houdt en van de weergave van de — voor ons vaak verbijsterende ruwheden en strengheid — op onze 17e eeuwsche schepen van oorlog en handel, een leerzaam boek. Voor teerhartige menschen minder aantrekkelijk, voor kinderen ongeschikt.

BERGSTRAND-POULSEN (Elisabeth) HET GROOTE WEEFSEL. (206) *f* 2.50 en *f* 3.50. Uit het Zweedsch vertaald door N. Basenau-Goemans. Meulenhoff, Amsterdam.

Het groote weefsel van 's menschen leven waarvan God den inslag vormt en de mensch de schietspoel van zijn vrijen wil hanteert, de trappers van zijn opstandigheid telkens het patroon willen laten veranderen maar onverbiddelijk de draden door de hevels in het juiste patroon gehouden ziet, wordt in dit boek wel heel duidelijk verzinnebeeldt in de figuren van Peter, den schilder, en Lena, de weefster. Hij wil zijn eigen weg gaan, zij zoekt Gods weg, haar stille liefde wordt geweven door het leven van den roekeloozen schilder en hij zoekt God op zijn manier. Het groote talent van de schrijfster heeft er haar voor bewaard om caricaturen te maken van haar figuren, het zijn integendeel krachtige typen geworden, die iets te zeggen hebben tegen de wereld van heden. Zij leeft in de natuur met een begrijpend gemoed, anders had zij niet zulke meesterlijke natuurbeschrijvingen door haar werk kunnen heen vlechten, zij heeft ook beluisterd de harteklop der menschen anders zou haar boek niet zoo echt en levenswaar geworden zijn, met zulke prachtige momenten als b.v. de begrafenis van den schilder. Onnoodig is het wel te zeggen dat wij dit mooie boek graag aanbevelen voor groote menschen die ervan genieten kunnen.

NATHAN (Robert) WINTER IN APRIL. (177) *f* 1.90 en *f* 2.75. Uit het Amerikaansch vertaald door Mea Mees-Verwey. Mees, Santpoort.

Grootvader en kleindochter, „winter in April", twee levens die niets op elkander lijken en alleen door wederzijdsche genegenheid en familiebanden aan elkander gebonden zijn. De grootvader is een scherp waarnemer van de opgroeiende kleindochter, al kan hij haar soms niet heelemaal begrijpen en hij koestert zich in haar jeugd en haar dwaasheden als in het zomerzonnetje. De tragedie van de jonge menschen, waarvoor geen plaats op de wereld schijnt te zijn wordt belichaamd in den persoon van den jongen Duitschen secretaris, waarop Ellen onder het oog van haar grootvader verliefd wordt. Een fijn, goedgeschreven en roerend boek, voor volwassenen.

RHEENEN (Jan van) EEN MAN EN EEN TJALK. (271) *f* 2.50 en *f* 3.50. Leopold, Den Haag.

Hoe vaak zien we de booten glijden door de rivieren op het gladde water en hoe weinig worden we gewaar van het leven op die schepen en van alles wat daar in de roef geliefd, geleden en gestreden wordt. De schepen lossen en laden, zij gaan weer hun eigen weg en van de schippers

en hun vrouwen, hun kinderen, hun zorgen, hun zwoegen weten wij niets. De binnenvaart is voor vele menschen een totaal onbekend terrein. Daarom is dit boek van Jan van Rheenen zoo belangwekkend, het doet een andere wereld voor ons open, een wereld, waarin de schrijver thuis is, waaraan hij zijn hart verpand heeft en die hij beschrijft met eenvoud, kracht en volkomen eerlijkheid. Het leven van schipper Jacob de Groot op de Welvaart gaat niet op rozen, hij is een stijfkop van huis uit, hij trouwt een meisje van het land, waarom heel zijn familie en heel zijn schipperswereld zich van hem afwendt en hij zwoegt om zijn hypotheek af te lossen en zijn gezin te onderhouden. Zijn vrouw bekent hem op den avond van zijn trouwdag dat zij al een kind heeft en dat is een nekslag voor hem. Hij neemt dat kind tot zich als boete voor zijn koppigheid tegenover zijn vader en anderen en komt er pas veel later toe om zijn vrouw tot zich te nemen. Dat gaat er dan ruw toe, de schrijver had hier en daar iets minder plastisch kunnen zijn, maar hij heeft een mensch geteekend in dezen Jacob de Groot, die levend voor ons geworden is, daarom kan dit boek genoten worden door hen die rijpe levenservaring bezitten.

BRUYN-OUWEHAND (Mia) DE RHYNMONDERS. (268) *f* 3.90. Van Dishoeck, Bussum.

Deze roman speelt in de tweede helft der vorige eeuw in een zeer calvinistisch visschersdorp, waar de hoogmoedige reeders laag neerzien op de visschers- en handwerkslui. De dochter van een der rijkste en aanzienlijkste reeders verwacht een kind van een neef van haar die haar verlaten heeft, en nu komen de schijnheilige tongen in actie en wordt ze met den nek aangezien. In haar nood klampt ze zich vast aan het knechtje van haar vader, een arme, onontwikkelde, maar goedige weesjongen en dwingt hem bijna met haar te trouwen, terwijl ze hem geen bekentenis doet van haar geheim. Als het kind er eenmaal is wordt zijn haat er tegen zóó groot dat het hem bijna tot moord drijft. Maar juist op het allerlaatste oogenblik begrijpt zijn vrouw, die steeds naast hem geleefd heeft, wat hij geleden heeft, en breekt voor beide de zon door. Zoowel om de calvinistische strekking, als om enkele passages, uitsluitend voor zeer rijpe lezers.

GRIESE (Friedrich) ER RIJDT IEMAND DOOR DE WERELD. (231) *f* 2.90. Uit het Duitsch door Joh. Hepp. Bandteekening Karel Hoekendijk. Bosch en Keuning, Baarn.

Het verhaal van een dagloonersknecht, die volgens de aloude traditie van hun geslacht, in dienst komt bij een boer en er de zorg voor een vurig span paarden heeft. Als Napoleon's soldaten na de slag bij Jena en Auerstädt, plunderend en brandstichtend door Europa trekken en ook door Mecklenburg komen, wordt hij gedwongen met hen mede te trekken. Eerst na jaren zwerven door vreemde landen, komt hij op zekeren dag, uitgeput van vermoeienis, verouderd en verzwakt bij zijn bejaarde ouders terug. Voor oudere lezers.

SALOMONSON (Herman) EEN... TWEE... DRIE... VERLOS! (200) *f* 2.90 en *f* 3.50. Veen, Amsterdam.

Bijster oorspronkelijk is Salomonson in zijn roman niet. Het verhaal is een variatie op wat men wel een driehoeksgeval pleegt te noemen. Tenslotte wordt het huiselijk geluk van het echtpaar toch nog gered, wijl de vrouw een einde maakt aan een ongeoorloofde verhouding.

Voorbehoud is vereischt voor ervaren volwassenen.

BASENAU-COEMANS (N.) KERSTSPROKEN. (385) *f* 2.90. Geïllustreerd door A. Hahn Jr., H. Pieck en E. de Groot. Becht, Amsterdam.

Deze bundel verhalen bestemd om op Kerstavond te worden voorgelezen werd vroeger in drie deelen uitgegeven en door ons gewaardeerd als een leesbaar Kerstboek op christelijken grondslag voor ontwikkelde volwassenen.

VAN DIVERSE PLUIMAGE

KUN S.J. (Dr. J. I. M. van der) HANDELINGS-ASPECTEN IN HET DRAMA. (IXV, 357) Met een map: Verloops-schema's. ***f*** **5.90** ***f*** **8.90. Berkhout, Nijmegen. 1938.**

In deze uiterst merkwaardige en belangrijke studie, ontstaan uit de vergelijking van gelijksoortige verschijnselen in de meesterstukken der Westeuropese dramatische kunst van verschillende tijden en verschillende volkeren, toont de geleerde schrijver aan dat niet de verschillen, maar de overeenkomsten in de fundamentele bouwprinciepen der meest onderscheiden producten van dramatische kunst het grootst blijken. Hij onderzocht daartoe een zestigtal stukken waarbij hij als resultaat vaststellen kon dat elk drama de werking van fundamentele aspecten vertoont, die ook in andere drama's en in drama's van andere tijden werkzaam zijn. Van zeven drama's publiceerde hij complete tabellen en verloops-schema's. Het onderzoek ging daarbij uit van een zuiver-aesthetisch en historisch bepaald waarde-oordeel, m.a.w.: elk drama wordt gezien in zijn tijd en in het licht der waarde-oordelen, bij den schrijver en zijn publiek aanwezig. Zo komt Dr. J. I. M. van der Kun S.J. tot zijn waardevolle uiteenzettingen aangaande methode en begrippen, zo komt hij ook tot de — voor velen wellicht verrassende — uitspraak: dat Aristoteles, scherper ziende dan de nieuwere dramaturgie vaak deed, het drama juist kenmerkte, toen hij vast stelde dat het bestaat in handeling. De auteur heeft voor een en ander uitgebreide en omvattende onderzoekingen gedaan, in overeenstemming met de door hem aangenomen fundamentele categorieën van handelings-aspecten. Voor de studie der dramaturgie zal zijn betekenisvol werk onmisbaar zijn.

DE RASSEN DER MENSCHHEID; WORDING, STRIJD EN TOEKOMST. Door Prof. dr. S. R. Steinmetz, Prof. dr. J. A. J. Barge, Dr. A. Hagedoorn en dr. R. Steinmetz. Elsevier, Amsterdam. 1938.

Nu de problemen der rassenkunde van de engere kring der wetenschappelijke onderzoekers zijn doorgedrongen tot de massa en niet-deskundigen van allerlei aard gedwongen zijn, zich hierover een inzicht te verschaffen, zou een wetenschappelijk verantwoorde, doch populaire, met vermijding van alle uitwijdingen, in klassieke soberheid en helderheid geschreven uiteenzetting over deze vraagstukken ongetwijfeld in een behoefte voorzien. Bovengenoemd boek mist hiertoe echter essentiele eigenschappen. Het geeft geen synthese! de vier schrijvers leverden een monografie over hun eigen speciale terrein; bijna ieder van hen verstaat onder ras, volk en natie iets anders en de arme lezer moet zelf maar uitmaken (na door 478 pagina's heen te zijn geworsteld), wat de resultaten van de ene richting nu met die van de andere te maken hebben.

Dit wil natuurlijk allerminst zeggen, dat de vier delen op zichzelf niet de aandacht waard zouden zijn van de meer deskundige lezer. Prof. Barge geeft een voortreffelijke, zeer goed geillustreerde beschrijving van de rassen der mensheid volgens von Eickstedt. Dr. Hagedoorn behandelt erfelijkheid en rassenvorming; Prof. Steinmetz geeft onder de titel „Sociologische rasproblemen" een groot aantal weinig samenhangende (en ten dele weinig ter zake zijnde) beschouwingen, terwijl dr. R. Steinmetz de zeer actuele onderwerpen „Het Noordsche ras en zijn verheerlijking in Duitschland" alsmede „Het Duitsche Anti-Semitisme" vanuit het standpunt van een tegenstander belicht.

VALKENIER (Frank) BLAZOEN. (63) Bergmans, Tilburg.

In dit verzenboek bundelde de jonge belovende dichter Frank Valkenier meerdere zijner sinds 1935 gedichte poëmen. Is een en ander niet altijd volgroeid en soms nog te veel jonge bloei; toch houdt deze bundel gedichten in, die gaaf en verrassend voor wie ze nog niet kende, met belangstelling

naar de verdere groei van dezen dichter doen uitzien. Luc. van Hoek versierde de welverzorgde uitgave met een geslaagd titelvignet.

MEIR (Dr. George) DOOD EN DOODSSYMBOLIEK IN IBSENS WERKEN. Rijksuniversiteit te Gent. Werken uitgegeven door de faculteit van de wijsbegeerte en letteren. 84e aflevering. De Sikkel, Kruishofstraat 223, Antwerpen. 1938. Martinus Nijhoff, Lange Voorhout, 9 Den Haag. (257 blz.)

De bekende schrijver over Pol de Monts leven en werken heeft in deze voorname studie een diepgaand onderzoek ingesteld naar de belangrijke factor van de dood in Ibsens werk. Hij komt daardoor nader tot zijn doel: dieper in te dringen in de kennis van Ibsens opvattingen en van zijn stijlmiddelen. De tekst vormt voor een en ander de grondslag. Heeft de studie vooral een analytisch karakter, in het kader van Ibsens oeuvre wordt een synthese betracht van de dramatische, ethische en taalkundige motieven. Een en ander is bestudeerd in de chronologische volgorde van zijn ontstaan. Waar de evolutie niet al te fundamenteel is en de overgangen zo subtiel zijn, heeft de door den schrijver toegepaste groepeering minder een kenmerkend dan wel een practisch karakter. Om de studie voor niet-skandinavisten bruikbaarder te maken heeft hij dikwijls enige toelichting gegeven aangaande Noorse woorden, uitdrukkingen, folkloristische en mythologische motieven. Om dezelfde redenen zijn ook alle citaten uit het Noors vertaald, waarbij hij voor Ibsens tekst zelf zo letterlijk mogelijk vertaalde. Het geheel is voortreffelijk verantwoord en voorzien van een uitgebreide bibliographie; voor den bestudeerder van Ibsen vormt het een onmisbaar boek.

HET DIER IN ZIJN WERELD. Onder redactie van dr. H. C. Redeke. *f* 5.90. de Haan, Utrecht.

Dit uitgebreide, zeer goed verzorgde en goedkope boek geeft helaas veel meer een beschrijving en opsomming van vele dieren dan een overzicht van de verhouding van het dier tot zijn omgeving, zoals titel en voorbericht zouden doen verwachten. De schrijvers zijn deskundig, doch gaven zich te weinig rekenschap van de eisen, die een populair-wetenschappelijk boek stelt, zodat het boek praktisch een beknopt leerboek der dierkunde is geworden, waarvan de meeste hoofdstukken totaal onleesbaar zijn. Als uitvoeriger overzicht van het dierenrijk dan een schoolboek geven kan, is het zeer geschikt voor liefhebbers en verzamelaars.

Een wijsgerige ondergrond, waar tegenover men zijn standpunt zou hebben te bepalen, ontbreekt nagenoeg geheel. Wegens de bespreking van voortplanting en ontwikkeling der dieren (bij de zoogdieren met feitelijke fouten) geve men het niet in handen van kinderen.

MENSCHEN IN DE SCHADUW. (286) *f* 3.90. Daamen, Den Haag.

Aan dit boek ligt een origineele en gelukkige „in cultureel opzicht inderdaad belangrijke" gedachte ten grondslag. Zij is van Mr. Roel Houwink, wien we al meerdere zulke vruchtbare initiatieven danken, men zou mogelijk over de juistheid van den titel kunnen twisten. Immers mannen als de politicus Keuchenius, de schilder Willem Witsen, en de letterkundige dominee Haspels zijn nauwelijks „menschen in de schaduw" te noemen, al zullen niet iedereen al hier vermelde levensbizonderheden bekend zijn. Wat er van zij, wij willen het boek liever beoordeelen naar zijn inhoud. En die is doorloopend belangwekkend. Een der schrijvers wijst terecht op den hiaat, die door den wereldoorlog is ontstaan tusschen ons tegenwoordig geslacht en het onmiddellijk voorafgaande. Dit wordt maar al te gemakkelijk versleten voor een saai pruikendom. Herziening wekt hier zeker hernieuwde waardeering. Daarom was het goed gezien figuren te kiezen uit dezen onmiddellijk voorafgaanden tijd. Zij werden gekozen uit „verschillende gebieden: naastenliefde, politiek, kunst, economie, zending en theologie." Zij zijn alle van protestantsche huize en voor ons katholieken is het een verheffende gedachte, hoeveel zielegrootheid en levensmoed de meesten hunner, ieder werkend, strijdend, lijdend op eigen

terrein, wisten te putten uit hun Christendom. Ook ons kunnen ze daarin tot heilzaam voorbeeld strekken. Daarom bevelen wij dit boek gaarne aan den katholieken lezer aan. Hij zal daarbij een enkele maal b.v. daar, waar over de verhouding tusschen geloof en wetenschap gehandeld wordt, met critischen zin behooren te lezen.

MODERNE NEDERLANDSCHE RELIGIEUZE LYRIEK. Bijeengebracht en ingeleid door Jan H. Eekhout en A. J. D. van Vosten. (364) *f* 2.90. „De Tijdstroom" Lochem.

Met deze mooie — voornaam uitgegeven — bundel hebben de samenstellers getracht een daad van positief pogen te stellen, om uit alle groeperingen en over alle groeperingen heen, het vele schone in de moderne poëzie aan religieuze verzen voortgebracht, door een karakteristieke en zo oorspronkelijk mogelijke keus, bijeen te brengen. Zij bedoelen daarvan een representatie op zo breed mogelijke basis te geven, zowel voor den al of niet ingewijden lezer als voor hoger onderwijs. Jongere en allerjongste dichters hebben er een ruime plaats in gekregen. Zich beperkend tot de Noordnederlandse lyriek stellen de uitgevers een tweede, Zuidnederlandse, bundel in het vooruitzicht. Het gebodene is belangstelling overwaard, de gemotiveerde keuze is rijk en gevarieerd en biedt, behalve aan de samenstellers, ook aan de lezers verrassingen van eerste orde.

BODDEKE C.ssR. (Prof. H.) JERUSALEM-ANTIOCHIë. (229) *f* 2.25 en *f* 3.—. Romen en Zonen, Roermond - Maaseik.

In de serie „Bijbelsche Monografieën", welke de Roermondsche Uitgeversfirma onder redactie van Prof. Jos. Keulers verschijnen doet, is dit werk een gelukkige aanwinst. Het behandelt de eerste vijftien, zestien jaren der Kerkgeschiedenis: jaren van beslissend belang. Het jonge Christendom breidt zich in dien tijd uit over de provincies van het H. Land en in Antiochië van Syrië ontstaat een bloeiende Christengemeente, van waaruit Paulus de prediking zal uitdragen over geheel het Romeinsche Rijk. In principe wordt dan óók de belangrijke vraag beslist of en hoe de heidenen tot de Christuskerk geroepen zijn. Deze eerste étape der Kerkgeschiedenis is vooral bij onze katholieke leeken veel te weinig bekend. In Prof. Boddeke zullen ze een veiligen en interessanten gids vinden. En blij verwonderd zullen zij constateeren, hoeveel schoons en groots uit dezen toch zoo lang vervlogen tijd door naarstige studie der geleerden voor ons is bewaard geblveen.

VOOYS (Dr. C. G. N. de) INLEIDING TOT DE STUDIE VAN DE WOORDBETEKENIS. (79) *f* 1.40. Wolters, Groningen - Batavia. 1938.

De bedoeling van den schrijver van dit boekje was: den lezer te oriënteren op het uitgestrekte gebied van de semantiek door een beknopte maar leesbare uiteenzetting, toegelicht met in hoofdzaak Nederlandse voorbeelden. Hij is daarin, voorzover dit ter onzer beoordeling staat, voortreffelijk geslaagd. Naast de algemene beschouwingen biedt het werk hoofdstukken over naamgeving, verandering van betekenis en synoniemiek, om het geheel te besluiten met een uitvoerige reeks aantekeningen en gegevens ten behoeve van voortgezette studie. Als al het werk van De Vooys draagt ook dit boek de kenmerken zijner geleerdheid en brede kennis. Degelijk, eenvoudig, maar voor alles verantwoord legt het nogmaals een proeve af voor 's schrijvers gelukkig niet verminderende, zeldzame grote werkkracht.

SCHARROO (P. W.) HET HEDEN, DE TOEKOMST EN WIJ. (235) *f* 2.50 en *f* 3.50. Zuid. Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Wij hadden dit boek graag een aanbeveling meegegeven, want het staat vol gezonde gedachten en nuttige wenken voor de persoonlijkheidsvorming. Wij missen evenwel al te zeer het godsdienstig element in die vorming en

als de auteur in het laatste hoofdstuk daarover komt te spreken, laat hij ons onbevredigd. Wel houdt hij hierin vast aan een persoonlijken God, Schepper en bestuurder der wereld, en aan het voortbestaan van de ziel in het hiernamaals, maar dan vervalt ook hij in de overigens niet nieuwe misvatting; „er zijn vele gelooven, maar er is slechts één godsdienst, die van den levenden God", en „hoe men dezen godsdienst belijdt, is een zaak van persoonlijke gevoelens en overtuiging." (blz. 203). Ons is het gezag van Christus en de Evangelieën altijd nog van hoogere waarde, dan dat van een Abdoel Baha, een Jerrold of een Krisnamurti. Alleen werkelijk oordeel vaste Katholieken mogen dit werk lezen.

SMIRNOFF VERTELT. (266) Andries Blitz, Amsterdam.

Met medewerking van zijn collega Van Veenendaal — die hier als geroutineerd auteur van verschillende vliegboeken goede diensten kon bewijzen — vertelt de K.L.M.-vlieger Smirnoff zijn levensloop. Het is een boek geworden dat men in één ruk uitleest. Het is een bewijs voor het bestaan van een moderne romantiek, welke aan avontuurlijkheid niet onderdoet voor die, welke bestond in een wereld, toen motortechniek nog onbekend was.

Smirnoff blijkt een buitengewoon bewogen leven achter zich te hebben: Russisch soldaat aan het front, balling en vluchteling, zwerftochten (te water en te land) rond de geheele wereld, zijn lotgevallen als piloot in dienst van Engelsche, Belgische en Hollandsche maatschappijen. Talrijke foto's illustreeren het relaas van welhaast ontelbare, avontuurlijke belevenissen. Bijzonder sympathiek doet daarbij aan dat alles zoo heel simpel, zonder eenige ingenomenheid-met-zichzelf of bravour verteld wordt. Dat niet in het minst maakt dit spannend boek tot zoo aangename lectuur.

CROW (Carl) 400 MILLIOEN KLANTEN. Met 42 teekeningen. Vertaald door L. de Geus. (341) *f* 3.75 en *f* 4.50. Querido, Amsterdam.

Het schijnt wel haast onmogelijk — nu er zooveel lectuur over China verschijnt — een boek over dit land en zijn bewoners te schrijven, dat oorspronkelijk is. Den Amerikaan Crow is het gelukt. Hij is een zakenman, die ruim 25 jaar een reclame bureau in Sjanghai leidde. Door zijn werkkring leerde hij, grondiger dan vele anderen, alle lagen der bevolking kennen; daarbij is hij een scherp opmerker, een humorist, en is hij vrij van onredelijk chauvinisme. Het resultaat van dit alles is een curieus en zeker ook belangwekkend boek. Hierin leest U het dagelijksch doen en laten van dit merkwaardige volk en krijgt U, via talrijke kleine trekjes, een kijk op zijn mentaliteit. Hier kunt U lezen waarom er vier teekenaars noodig zijn voor één affiche, waarom een firma haar naam moet wijzigen, waarom oude hoefijzers in China erg gevraagd zijn, wat de motieven van een Chinees zijn voor allerlei, oogenschijnlijk onverklaarbare, handelingen. Kortom, het is een boek, waarin, op origineele wijze, het dagelijksch leven wordt verteld, en ook wat dieper in dit leven schuilt. Een hoogst interessant werk.

DOBBEN (Dr. W. H. van) WAT VLIEGT DAAR? Volledig zakboek der vogels van Midden-Europa. Tweede druk. (74) *f* 1.90 en *f* 2.50.

KRUSEMAN (Dr. G.) DE INSECTEN. Met platen van Paul A. Robert. (172) *f* 4.50. Thieme & Cie., Zutphen.

Het determineerboek voor vogels van Dr. Dobben, den technischen leider van het „vogeltrekstation Texel", is voor zijn doel een der meest bruikbare dat wij kennen. Zijn systeem stelt ook den beginner in staat vogels te herkennen; echter vindt ook de meer gevorderde, die bijzonderheden wil weten, hier nog veel gegevens. Van vrijwel alle, in Midden-Europa voorkomende vogels is zelfs een plaatje met beschrijvingen opgenomen. De in Nederland voorkomende vogels staan er practisch alle in.

„De Insecten" is een bewerking van het Fransche werk van Paul A. Robert, die er ook de ongemeen mooie en duidlijke platen bij teekende en schilderde.

Het geeft een beschrijving der menigvuldigheid van levensvormen en -gewoonten der insectenwereld, het wekt op tot persoonlijk onderzoek en geeft ook vele practische wenken aan verzamelaars. Afgezien hiervan is het ook als lectuur zeer interessant, als weergave van een deel der wondere schepping.

GROOT (Marianne de) DE VROUW IN HUIS. (318) Illustraties van Jaap Veenendaal. Keurboekerij, Amsterdam.

In dit boek over de nooit eindigende taak van de huisvrouw worden allerlei plichten een voor een besproken en goede raad gegeven hoe deze het meest volmaakt te volbrengen. De taak der huismoeder, de maaltijden, de feestdagen, inrichting en verzorging van het huis, de schoonmaak, de kleeding enz. enz. aan dit alles wordt eenige aandacht gewijd en voor menige huismoeder zal dit boek een toevlucht worden bij moeilijkheden welke zij zelf misschien niet te boven kan komen. Een mooie uitgave die een aanbeveling ruimschoots verdient.

KEMP (Pierre) FUGITIEVEN EN CONSTANTEN. (64) Publiciteitsbureau „Veldeke", Maastricht. 1938.

Als in zijn Stabielen en Passanten verzamelde hier de bekende Zuid Limburgse dichter een aantal zijner kleine gedichten, die al weer lang de aandacht trokken. Andermaal legt deze bundeling getuigenis af van Kemps bijzonder talent, reeds uitbundig bij Stabielen en Passanten geprezen. Wij twijfelen er niet aan of ook dit boekje zal door iederen poëzieliefhebber met vreugde worden begroet.

SCHENK (Dra M. G.) en SPAAN (J. B. Th.) AMSTERDAMSCHE GETIJDEN. (102) *f* 1.90 en *f* 2.50. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In het voorwoord beveelt Prof. Dr. H. Brugmans het boekje aan „aan alle medeburgers, die onze stad liefhebben". Wij doen het gaarne met hem. Zooals alle schoonheid zoo wil ook Amsterdam's schoonheid ontdekt worden. Zij varieert met de uren, met het weer, met de seizoenen. En deze schoonheid te ontdekken op wat voor uur, bij wat voor weer, in wat voor seizoen ook, bereikt men niet zonder inspanning. Dit boekje kan daarbij helpen.

RENIER (G. J.) EEN ROODBORSTHISTORIE. (137) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vert. door J. S. Talman-Schilthuis. Mees, Santpoort. 1937.

Dit is een charmante vogelgeschiedenis: een vertelsel als een sprookje. De auteur — een Nederlander die in Londen woont en Engelsch schrijft — heeft de roodborstjes goed bestudeerd en beschrijft hun doen en laten op zulke nauwkeurige en toch ook weer zoo prettige wijze, dat zijn boek jong en oud zal interesseeren. Ook de penteekeningetjes zijn zeer aardig.

THOENE (Peter) DE VEROVERING VAN HET LUCHTRUIM. (319) *f* 2.90. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

Hoe fantastische gedachten over vliegen vanaf oude tijden tot voor betrekkelijk kort den mensch hebben gefascineerd en aanleiding waren tot even fantastische constructies, — tot in den modernen tijd een werkelijke vliegtechniek zich ontwikkelde, wordt in „De Verovering van het Luchtruim" populair en interessant verteld. O.a. worden de theoriën van Leonardo da Vinci behandeld, en de verschillende constructies en proefnemingen op het einde der 18e eeuw.

Gezien de belangstelling welke tegenwoordig bestaat voor vliegboeken, zal ook deze geschiedenis van het vliegwezen er wel ingaan.

BARGE (Prof. Dr. J. A. J.-, LEEUW Prof. Dr. G. van der e.a.) HET MYSTERIE VAN ONS BESTAAN. Zes verhandelingen over het probleem van leven en dood. (163) *f* 2.60 en *f* 3.40. Ploegsma, Zeist.

In zes verhandelingen wordt een belichting van den dood gegeven, waar-

bij noodzakelijkerwijs vooral over het leven wordt gesproken, omdat alleen vanuit het leven een belichting van den dood valt te geven. Ieder der medewerkers heeft het probleem van leven en dood behandeld vanuit het gezichtspunt van den tak van wetenschap door hem beoefend. Prof. Barge geeft algemeen biologische beschouwingen; Prof. Carp bespreekt levens- en doodsdrift; Prof. Franken behandelt den mensch als denkend wezen; Dr. Fischer als lid der samenleving; P. N. van Eyck behandelt leven en dood in de dichtkunst en Prof. van der Leeuw leven en dood in hun verhouding tot God.
Een boek voor goed ontwikkelden en critisch lezenden.

LUNDBERG (Ferdinand) DICTATORS IN AMERIKA. Vert. door J. Gompers. (596) *f* 4.90 en *f* 5.90. Leiter-Nijpels, Maastricht.

Hoe eenige tientallen der rijkste families in de Vereenigde Staten hun fortuinen hanteeren, wordt in dit boek verteld door een oud-finantieel redacteur van de New-Yorksche „Herald Tribune". Welk een sinistere macht geld kan beteekenen blijkt eerst recht uit het felle, typisch Amerikaansch-brutale verslag van Lundberg. Niet zoo zeer nog wegens de psychopatische verkwistingen waaraan sommige millionnairs zich schuldig maken, maar vooral om den ontzaglijken invloed, welke de grootste kapitaalbezitters op het economisch leven en de politiek van het land oefenen. Een invloed, die er vrijwel uitsluitend op is gericht de macht der eigen kaste steeds meer te vergrooten, zonder rekening te houden met het werkelijke volksbelang. Lundberg gaat daar diep op in; dit economisch-politieke gedeelte van het boek is bijzonder interessant en verklaart veel in de Amerikaansche politiek. Geschikt voor ervaren critische lezers.

Eenige religieuze uitgaven, welke kunnen worden aanbevolen:

PAUWELS O. P. (Dr. C. F.) GODS OPENBARING. (118) Het Spectrum, Utrecht.

Een nieuw deel in de serie „De Katholieke Kerk" waarin Gods openbaring critisch wordt behandeld. Ook dit deel is helder en overzichtelijk geschreven.

GRäF C.S.S.P. (P. Richard) JA, VADER. LEVEN IN GOD. Uit het Duitsch vertaald door Pellegrino. (304) *f* 1.90 en *f* 2.50. Romen en Zonen, Roermond-Maaseik.

Een boek van sterkte en troost, waarin bevrijdend tot uiting komt de innige beleving van Christus' woord: „Uw Wil geschiede".

GREITEMANN (Prof. Dr. N.) DE KERK EN DE BIJBEL. (130) *f* 1.25. Paul Brand, Hilversum.

Een reeks verklaringen van Kerkelijke uitspraken over den Bijbel en Bijbelsche vraagstukken. Een zeer nuttig boekje, waarin richtlijnen gegeven worden voor hen die de H. Schrift lezen.

KUIPER O. P. (Dr. V. M.) DE KATHOLIEKEN EN SPANJE. (130) *f* 1.25. Paul Brand, Hilversum.

Hierin wordt uiteengezet, welk standpunt de Katholieken behooren in te nemen ten opzichte van den Spaanschen burgeroorlog. Voor deze wel zeer lastige en gecompliceerde materie worden hier gezaghebbende uitspraken gegeven.

BERNARD O. P. (R.) HET MARIA MYSTERIE. DE OORSPRONG EN DE VERHEVEN HANDELINGEN VAN MARIA'S GENADE-MOEDERSCHAP. (448) *f* 3.90 en *f* 4.65. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik.

Innig devoot, en geheel volgens het plan van St. Thomas' Tertia Pars, wordt diep doorgedrongen in het geheim van Maria's Moederschap, en wordt de liefderijke zorg beschouwd waarmede God den menschen een Moeder heeft willen schenken in het bovennatuurlijk leven. Een prachtig boek dat steeds weer herlezen zal worden.

FELDBRUGGE, DE GRUYTER (M. P. C.) en MEYER (Irma) ALS KERSTMIS KOMT. (68) Rossum, Utrecht.

Hoe de Advent- en Kerstviering op waarlijk Katholieke wijze in het gezin behoort te geschieden, wordt eenvoudig, frisch en overtuigend bewust gemaakt.

LAMMERTSE Lz. (J.) HET PROTESTANTISME II HISTORISCHE ONTWIKKELING. (128) *f* 1.25. Paul Brand, Hilversum.

Aansluitend op het eerste deel, dat beschouwingen bevatte omtrent den oorsprong van het Protestantisme, behandelt dit tweede deel de geschidenis der ontwikkeling daarvan in de verschillende Europeesche landen. Vooraf gaat een bespreking der voornaamste verschilpunten tusschen de bekendste hervormers.

LEEUWENDAAL (Wouter van) HET MEISJE JEHANNE. (119) Het Spectrum, Utrecht.

Uit het beste wat over de H. Maagd van Orléans is geschreven heeft van Leeuwendaal dit levensverhaal samengesteld. Zijn her-vertellen is toch persoonlijk geworden; een eenvoudig, maar begeesterd verhaal, dat wij zeer kunnen aanbevelen.

HONNAY S.J. (V.) PROBLÈMES D'ÉDUCATION. Humanisme et Livres de choix. La Formation intégrale: Programme et Cadres. Les plus beaux Livres: Choix commentés. Lettre d'Approbation du Saint-Siége. (416) Desclée de Brouwer, Paris. 1937.

Het is onmogelijk van dit uiterst merkwaardige en belangrijke boek in een korte aankondiging een goed beeld te geven. Het behoort tot die werken welke men eerst bij herhaalde lectuur en gebruik naar hun waarde schatten kan en die een veel uitvoeriger beschouwing alleszins verdienen. Voorafgegaan door sprekende aanbevelingen van meerdere hogere gestelijken richt het zich met name tot de intellectuele élite en de opkomende génératie. Het heeft tot doel een rationalisatie der geestelijke krachten onder religieus opzicht. Vanuit deze gezichtspunten schept het een orde in de massa en biedt het naast een overzicht van het geheel een programma voor verstandelijke vorming en een gecommentariëerde opgave der mooiste boeken. Tenslotte houdt het behalve toevoegingen en wat dies meer zij een beknopte bloemlezing uit het humanisme in. Het behoeft geen betoog dat dit boek — gedeeltelijk een nieuw schatten en stelen van de hierarchie des waarden — van uitzonderlijke betekenis is, en voor de kringen waartoe het zich richt zeer belangrijk moet worden geheten.

JOOST VAN DEN VONDEL. Dertig Gedichten voorafgegaan door de Aenleidinge der Nederduitsche Dichtkunste. Gekozen en uitgegeven door Dr. G. Stuiveling. (96) *f* 1.—. Wolters, Groningen - Batavia.

Deze kleine keur uit Vondels lyrische poëzie voor schoolgebruik bijeengebracht en geannoteerd is een wel bruikbaar en aanbevelenswaardig boekje. Het moge de waardering van Vondel opnieuw ten goede komen.

BROMBERG (Paul) PRACTISCHE WONINGINRICHTING. Een handleiding voor iedereen. Tweede druk. Met 270 foto's en teekeningen. (158) *f* 2.90. „Kosmos", Amsterdam.

De tweede druk van Bromberg's boek is up to date bijgewerkt, en bevat de meest verscheiden beschrijvingen en adviezen zoowel voor luxieuze als voor meer bescheiden woninginrichtingen.

JAGER-MEURSING (T.) MEISJES VAN ONZEN TIJD. (284) Geïllustreerd door Hans Borrebach. *f* 2.50 en *f* 3.50. Kluitman, Alkmaar. 1938.

De schrijfster vindt blijkbaar echtscheiding in bepaalde gevallen aanvaardbaar en zelfs goed. Zij beschouwt het als iets moois, wanneer gescheiden echtgenooten „vrienden" blijven. Voor een stervend meisje meent zij niets menschlievenders te kunnen doen dan haar te laten gelooven dat zij beter wordt, haar aldus wanhoop besparend van het weten, dat het leven zonder zin was. Ondanks enkele frissche bladzijden een troosteloos boek dat geen anderen steun weet te bieden dan een vaag geloof in een soort zielsverhuizing. Wij achten het voor katholieke meisjes ongeschikt.

SLUYS Jr. (W. N. v. d.) HIER HOLLAND RADIO. (234) Geïllustreerd met rijk fotomateriaal. *f* 2.— en *f* 2.90. Kluitman, Alkmaar. 1938.

Een interessant boek, waarin achtereenvolgens op journalistieke wijze behandeld worden: de draadlooze verbinding van schepen met den wal, het seinen, peilingen, de verbindingen met Indië, omroepvereenigingen, uitzendingen van amateurs, radioverbinding met vliegtuigen. Het is een boek voor groote jongens die voldoende op de hoogte zijn met de electriciteit, want de „Lijst van moeilijke woorden" lijkt ons voor oningewijden te beknopt en te weinig duidelijk. H.B.Sers en dgl., die theoretisch deze dingen wel kennen, krijgen door dit boek de gelegenheid, ze ook te naderen vanuit de practijk.

WAS-OSINGA (A.) MADELEEN STAAT OP DE DREMPEL. (217) Geïllustreerd door Miep de Feyter. *f* 2.— en *f* 2.90. Kluitman, Alkmaar. 1938.

Het jonge onderwijzeresje Madeleen wordt gouvernante en krijgt een verwend, moederloos kind op te voeden, totdat zij den man ontmoet die haar ten huwelijk vraagt. Een vriendelijk, wat paedagogerig boek voor oudere meisjes.

NACHENIUS-ROEGHOLT (A. M.) BIJ NADER INZIEN. 199) Geïllustreerd door Hans Borrebach. *f* 1.65 en *f* 2.25. Kluitman, Alkmaar. 1938.

In haar algemeene verbittering van versmade geliefde versmaadt Paulien op haar beurt den serieuzen huwelijkscandidaat, maar „bij nader inzien" kon het laatste hoofdstuk toch heeten: „Mijn eigen lieve Hanco". Oppervlakkige maar wel onderhoudende lectuur voor oudere meisjes.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) GOUDKEVERTJE. Een verhaal voor grotere meisjes. (211) *f* 1.50. St. Gregoriushuis, Utrecht.

Goudkevertje was een kind uit een weeshuis, dat als dienstmeisje in een pension hard moest aanpakken, maar zich met haar heerlijke humeur overal dapper door sloeg. En daar tenslotte prachtig voor werd beloond. Voor meisjes van vijftien á zestien jaar. Stempel van den keurraad.

WOLFFENBUTTEL-VAN ROOYEN (H.) EEN VAN DE ACHT. Een verhaal voor meisjes. (147) *f* 1.50. Geïllustreerd door Frans van Noorden. St. Gregoriushuis, Utrecht.

Frisch, en ook wel even gevoelig, worden de lotgevallen verteld van Fien, alias Frikkie, een kind uit een groot druk gezin, dat een tijd bij een oom en tante logeert, en onder eenigszins dramatische omstandigheden weer naar huis terugkeert. Al was ze daar dan maar een van de acht. Een boek voor meisjes van elf á twaalf jaar. Stempel van den keurraad.

SLUYS Jr. (W. N. v. d.) 1000 K.M. OP EEN GROENE JUMBO. (192) *f* 1.— en *f* 2.75. Kluitman, Alkmaar, 1938.

In een boeiende reportage vertelt de schrijver over locomotieven, Dieseltreinen, signalen, wissels en over alles wat hij van het spoorwegbedrijf te zien kreeg. Voor groote jongens, die iets van natuurkunde weten en er zich voor interesseeren.

PALM (Leny) MOEDERTJE LIESBETH. (193) *f* 1.35. „Edecea", Hoorn.

Liesbeth was een dapper meisje, die na den dood van haar ouders, over haar broer en zusjes moederde en voor hun geluk werkte. Een eenigszins gevoelig verhaal, dat in een Protestantsch milieu speelt, maar toch ook geschikt is voor onze meisjes van ongeveer 12 á 13 jaar.

BLARICUM (Nan van) TESSA. (186) *f* 2.90. Servire, Den Haag.

Gezellig, vlot, leuk geschreven maar..... hopeloos mis als roman voor onze oudere meisjes! Als die liefde voor die ongelukkig-getrouwden man er maar niet in voorkwam, dan ging het wel, maar nu is het onmogelijk om dit boek toe te laten.

HAVELTE (Sanne van) ONDER DE MIMOSA'S. (263) *f* 2.— en *f* 2.75. Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

Onder de vele gasten aan de Middellandsche zee bevinden zich ook een Hollandsche jongen en meisje, die daar tot herstel van krachten vertoeven. Hun vriendschap groeit langzaam uit tot liefde. Geschikt voor meisjes van 17 jaar en ouder.

JONG (Dola de) TUSSEN HUIS EN HORIZON. (235) Geïllustreerd door Rie Reinderhoff. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

De lotgevallen van een tweeling, twee meisjes, die ieder naar eigen aard en aanleg tot een gelukkige levensbestemming komen. De wat luchtig geaarde Miek vindt al vlug de man van haar keuze, maar de meer ernstig aangelegde Tobi moet eerst een strijd doormaken tusschen haar liefde en haar roeping voor de muziek. Vlotgeschreven boek voor meisjes van 15 jaar en ouder.

BELINFANTE-BELINFANTE (Emmy) HET GEITENWEITJE. (189) *f* 1.20 en *f* 1.90. Met teekeningen van Hans Borrebach. Bandteekening van Willi Bredijk. Valkhoff & Co., Amersfoort.

De type-kamer van de krant wordt het geitenweitje genoemd door den hoofdredacteur en er heerscht daar een ongemakkelijke chef. Ondanks het vele haast-werk gaat het er soms gezellig toe, vooral als de verschillende misverstanden tusschen de meisjes uit den weg geruimd worden en zij ook hun chef beter gaan begrijpen. Veel diepte zit er niet in maar het is een vlot geschreven neutraal boek dat onze o u d e r e meisjes wel kunnen lezen.

BETHANIE. OP LEVEN EN DOOD. (134) Stempel van den Keurraad. Versierd met prentjes van Lode Sengers. Van Munster, Amsterdam.

De boekjes van Bethanië hebben stormenderhand de harten van jong en oud veroverd. Ook dit is weer een keurig uitgegeven boek waarin verschillende episoden uit het leven van Sint Petrus en Sint Paulus verteld worden. Voor iedereen.

DORHOUT (U. G.) RICARDO, DE VERSTEKELING. (219) *f* 1.— en *f* 1.65. van Holkema & Warendorf, Amsterdam. 1938.

Ricardo, komt als verstekeling, uit Spanje naar Holland, om hier zijn vader, 'n rondreizend koopman, te zoeken., Hij arriveert in IJmuiden, waar de familie Penders hem als pleegzoon aanneemt. Door zijn muzikaliteit treedt hij bij

'n pianohandelaar in dienst en wordt later tot musicus opgeleid. Naast de belevenissen van de hoofdpersoon en zijn vriendjes, geeft 't interessante beschrijvingen van 't loods-, reddings- en havenwezen aan de Hollandsche kust. 't Geheel is 'n aardig boek voor jongens van 12-14 jaar.

GERHARD (Toon) PIM EN PUCKIE. (154) *f* 1.20 en *f* 1.90. Omslag, band en illustraties door Toonder.

HILDEBRAND (A. D.) MAKKIE PIEPMANS, DE MUIS. (151) *f* 1.20 en *f* 1.90. Omslagteekening, band en illustraties van Willy Schermelé. Meulenhoff, Amsterdam.

Het eerste is een echt leuk boekje over twee kleine knaapjes die een avontuurlijke reis maken, het tweede gaat over een paar ondeugende bewoners van de muizenwereld. Beide gezellige boekjes voor de kleinen.

TESTAS-BEERNINK (J.) WIE TEEKENT MEE! *f* 0.55.

— WIE TEEKENT MEE HET A. B. C. *f* 0.55.

HAMAKER-WILLINK (A.) ALLES KOMT TERECHT. *f* 0.55. Meulenhoff, Amsterdam.

Alleraardigste boekjes met leuke plaatjes en blokschriftletters voor de allerkleinsten.

GROOTHEDDE (I. F. J.) DE ZOON VAN DEN SMOKKELAAR. (193)

SOEST (Hans van) KAREL VERHEUVELS MOEILIJKE JAAR. (160)

ROZENMEYER (G.) JOEP PETERS' AVONTUUR. (153) Geillustreerd door J. Schrijnder. Met het Stempel van den Keurraad. Van Putten en Oortmeijer, Alkmaar.

Deze drie aardige en vlot vertelde verhalen zijn voor onze jongens gezellige ontspanningslectuur.

SNELLENBURG (J. P.) 100 DAGEN AVONTUUR. (264) *f* 2.50 en *f* 1.75. Geillustreerd door Van Looy. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam.

In Canada maken twee jongens, eèn Hollander en een Rus plan om in de vacantie hun schoolgeld te verdienen. Zij doen dit op de manier van de echte hobo's. 'n Avontuurlijk boek, geschikt voor jongens van 14 jaar en ouder.

Christendom of Artistendom?

door J. v. H.

Henri Bruning is thans achtenveertig jaar, dus twintigste-eeuwer bij geboorte. Hoe zou deze grimmige dissenter, wanneer de Voorzienigheid hem een andere eeuw had toegemeten, in een vroeger tijdperk gestaan hebben? Zou hij in de voor-Constantijnsche periode, volgens hem de eenige periode van werkelijk Christendom, zijn hautaine afwezigheid hebben opgegeven en zich onder het profanum vulgus hebben gemengd? Ik geloof het niet. Zou hij ten tijde van het opkomende Cenobietenwezen, na den val van Rome, de Benedictijnsche gemeenschap omhelsd hebben? Ook dit betwijfel ik. Zou hij in de Middeleeuwen aan een kruistocht hebben deelgenomen en zich als duizend anderen met het kruis hebben geteekend? Het is onwaarschijnlijk. Even onwaarschijnlijk als dat hij tijdens de contra-reformatie Jezuiet was geworden. Van het Jezuietisme moet Henri Bruning niet veel hebben. Toch zou de kernformuul der Jezuitenorde „sub vexillo Christi militare" dezen Godstrijder kunnen bekoren. Elk woord der fomuul is hem uit het hart gesneden. Maar Bruning is dissenter tot in het merg zijner ziel. „Orde" is hem vijandig in elke beteekenis van het woord. Tot in de hoogste religieuze overgave, tot in de Unio mystica bekoort en verrukt hem het element niet-orde, de beweging, de strijd, de onrust.

Een zoo curieuze, gecompliceerde geest als Henri Bruning wordt er niet elke kwarteeuw geboren. Momenten van grootheid ontbreken zijn wezen niet. Zijn consequent verzet tegen alles uit de vlakte, zijn religieuze zin, zijn hoogte-heimwee, zijn moed tot eenzaamheid zijn geen alledaagsche verschijnselen. Maar al deze bewonderenswaardigheden vereenigen zich in een zoo wonderlijken knoop, dat zelfs de groote Alexander er geen raad mee zou geweten hebben. Deze individueelste aller individualisten en subjectiefste aller subjectivisten hangt sociaal-politisch een leer aan, die familie is van het fascisme en het individualisme uit beginsel knevelen wil. Deze stille, ingekeerde en gevoelige mensch huldigt een strijdhouding over geheel de linie en in onbezweken tempo. Deze naar God en contemplatie gerichte geest mengt zich graag in de mêlée en zegt zijn apodictische oordeelen zonder last te hebben van bescheidenheid.

Voor een mensch uit de vlakte, die niet is ingewijd in wat er in de hoogere regionen gefluisterd wordt, klinken Bruning's zienswijze allerwonderbaarlijkst. Een der grondstellingen die in zijn geschriften, bijzonder openhartig in zijn nieuwe boek,[1]) voortdurend terugkeert en als den grondslag vormt voor zijn hard-

[1]) Henri Bruning. Verworpen Christendom. (278) J. M. Meulenhof. Amsterdam. 1938.

nekkig isolement, is, dat het hedendaagsche Christendom verworden en verdorven is. Alle heroïek, alle grootheid, alle bezieling ontbreekt eraan. De Kerk is een formalistisch discipline-instituut geworden; de oorspronkelijke geestdrift is vervlakt tot een collectanten- en koorzangersmoraaltje. Kerk en Christendom zijn hopeloos verburgerlijkt en werken slechts kudde-vormig in de hand. Geesten als Nietzsche en ter Braak hebben terecht het Christendom in zijn verval ontmaskerd; wie zich zelf respecteert kan voortaan niet anders dan zich afzonderen terzijde van de horde. „Het Christelijk Godsbesef is een verpeupeld Godsbesef geworden" zegt hij ergens. De hedendaagsche godsvrucht is niet veel meer dan een slaapdrankje en de algemeene levenshouding der Christenen is de gesanctionneerde middelmatigheid.

Als nu „het groene hout" zoo verworden is, hoe zal het dan met het dorre gesteld zijn. En welk een torment moet het wezen in zulk een lauw-laffe, verschaalde en zouteloos geworden menschenwereld te leven! Geen wonder dat de boeken van Henri Bruning een zoo wrangen smaak hebben. Er ontbreekt alle vreugde aan, de vreugde van de kinderen Gods zoowel als die van de kinderen der menschen. Er toornt aldoor een verbolgen God in zijn boeken, een soort Donar, die niet uitgeraasd komt over de kleinzieligheid der Christenen, over hun burgerlijke ontaarding en schoolmeesterlijke verschrompeling. Wie aldoor leeft in de hoogspanning van het heroïeke, in verontwaardiging over de algemeene lafheid en zielloosheid, vergeet op den duur zoowel de vreugde als de liefde. Henri Bruning spreekt niet graag en, zoo noodig, slechts gegêneerd over de „liefde". Er is dan ook weinig liefde in zijn schrifturen, evenmin als humor. Of wil men dit hooge en tevens banale woord liefde vermijden, spreken we dan van eenvoudigen goodwill en schrijven we „geest" voor humor. Bezat hij goodwill en geest, dan zou Bruning te aanvaarden zijn, dan werd zijn bittere wereldvizie genuanceerd en vermenschelijkt; beide vormden dan „het korreltje zout en het stofje amber", om Nietzsche te citeeren, die zijn heldengerecht genietbaar maakten.

Henri Bruning spant zijn boog zoo strak, dat de eigen spierkracht uit het evenwicht wordt gerukt. Hij is er niet tegen opgewassen. De eene arm van zijn boog is Léon Bloy en de andere Nietzsche, doch hoe strakker zij worden aangehaald, hoe disparater van spankracht de beide boogarmen blijken. De pijl mòet zijn doel missen. Bruning's ontoereikendheid om Bloy en Nietzsche in zich te verzoenen, vloeit daaruit voort dat het element Nietzsche in hem te zwak is. Zijn intelligentie en psychologie blijven achter bij den drang van den opstandigen wil. Om een geïsoleerde hoogspanning als die van Bruning te dragen is er een ongewone, superieure intelligentie noodig, die de niets ontziende eischen van den wil te rechtvaardigen weet en in den drager een zeker evenwicht van verhoudingen schept. Een in zijn tent wrokkende

Achilles moet vòor alles een Achilles zijn, anders wordt de wrok licht wat ridicuul. Bruning's beschuldigingen en beweringen zijn echter meestal zoo naïef zelfverzekerd en simplistisch, zien over zooveel nuances en gecompliceerdheden heen, dat slechts menschen, die meer door de charme van een gedurfde houding dan door de loutere waarheid bekoord worden, hem volgen kunnen. Daarom ook is hij niet te weerleggen. Zijn geschriften vormen — om een zijner lievelingswoorden te gebruiken — zulk een „brouhaha", zulk een complex van heele, halve en niet-waarheden, van affectgeladen uitingen en aantijgingen, dat zij moeilijk in de orde der waarheid zijn onder te brengen en beter tot de mythische litteratuur gerekend worden. Wie zoo huiverachtig staat tegenover den statischen logos en slechts gefascineerd wordt door de dynamiek van den geest, wie in de hoogste menschelijke uitingen en toestanden uitsluitend de bewogenheid, het conflict, de botsing waardeert, schrijft over niets of niemand tenzij met heftige stellingname. Elk van Bruning's zinnen is gedoopt in affect en geschreven in het bewustzijn van een front van tegenstanders. Elke bladzijde is een protest en zijn proza heeft het rustelooze, gestadig onderbrokene van den licht geirriteerde. Het Nederlandsch bezit geen leesteekens en schrijfsignalen genoeg om de denk- en gevoelssprongen van Henri Bruning weer te geven. Hij heeft zijn vaste eigenaardigheden, die door zijn volgelingen grif worden nagebootst.

Een belangrijke plaats in Bruning's psychisch schema neemt de verachting in, een habitus, die hij eer van zijn apocriefe kerkvaders Nietzsche, Pascoaes en ter Braak dan van de authentieke geleerd heeft. De Bergrede, die Magna Charta van het Koninkrijk Gods, biedt weinig grond aan dat bij uitstek moderne en verheerlijkte gevoel, de verachting. Er is niets zoo vleiends voor het menschelijk ik als: te verachten. Verachting kost geen moeite, suggereert een sterk fierheidsgevoel en geldt als bewijs van een hooge geestelijke standing. Verachten kan Bruning stevig en grondig, en, daar hij in zijn levenshouding in vele opzichten consequent is, is er, mits men zìjn maatstaf als den juisten erkent, voor die verachting gewoonlijk eenige grond. Daarnaast echter — en dit past weer in het paradoxale van zijn natuur — schermt hij graag met den eisch der hoogste verloochening, der volstrekte liefde tot lijden, verguizing en miskenning. Er is een tweespalt in zijn wezen, iets onverzoenlijks: een bestanddeel, dat koppig en onbegenadigbaar natuur blijft en een ander, dat als een onneembare ivoren toren van bovennatuur is. Al wat in hem aan de apocriefe kerkvaders verwant is, valt onder de rubriek: natuur, onchristianizeerbare natuur; de bovennatuur in hem is van een steilheid, een stugheid, die aan Karl Barth herinnert. Wat Barth echter dialectisch tracht te rechtvaardigen, is in Bruning levenshouding uit aanleg en temperament. Natuur en bovennatuur zijn in die houding zoo vervreemde en vijandige broeders, dat in elk van

zijn boeken de stichtendste bladzijde staat naast eene, die van alle Christendom gespeend schijnt. Een onmenschelijk supranaturalisme, dat in zijn neiging tot ontkennen van alle menschenbeperktheid het all-zu-Menschliche weer langs een achterdeur laat binnensluipen, zou men Bruning's systeem kunnen noemen, voorzoover bij een zoo affect-bepaald mensch van systeem te spreken valt. Zijn Christendom is hard, stug, ultra-heroïek, volstrekt buitenwereldsch, van een andere planeet. Voor een harmonie van uitersten, zooals vele Heiligen die te aanschouwen gaven, die hard en zacht, heroïek en mild, hemelsch en aardsch in-eenen waren, heeft hij geen begrip. Hij ziet slechts de „harde" uitspraken van Christus; van het oneindig menschelijke in-en-met het intransigent Goddelijke in Hem weet hij niets. Bruning holt maar door in den simplistischen waan van een gecorrumpeerd Christendom en een in formalisme verstarde Kerk en als zijn herauten zendt hij liefst die Heiligen voor zich uit, die krachtige taal gesproken of hoekige kanten getoond hebben, Hiëronymus, Catharina van Siëna, Johannes van het Kruis. Hij verwijt de Kerk geen „mystiek" meer voort te brengen, doch vergeet, dat een mystieke litteratuur — en dit kan hij slechts bedoelen in zijn verwijt — enkel bloeien kan, als heel de openbare levenssfeer katholiek is. Ook de eerste Christelijke eeuwen hadden geen mystiek in dezen zin. Mystiek in niet litterairen vorm brengt de Kerk ten eeuwigen dage voort. Had Henri Bruning geleefd ten tijde van den hoogbloei der mystiek, een tijd van groote ergernissen en misbruiken in Gods Kerk, hoe zou hij dan zijn tijd vervloekt hebben.

Een auteur als Bruning, die de bacil van het „contra" in zijn bloed draagt, wordt het hevigst getergd door wie of wat in de openbare schatting tot een zeker aanzien gekomen is. Dat de Jezuietenorde in sommige kringen dit al of niet bedenkelijk voorrecht geniet, mogen we wel als aangenomen feit constateeren. Nu is het curieus hoe Bruning om de Jezuietenorde heendraait als een inbreker om een bankgebouw. Menno ter Braak, de apocriefe kerkvader, die van het Jezuietisme niet veel af weet tenzij wat hij er te hooi en te gras over las in zijn meesters, waaronder Unamuno, schreef eenige hatelijkheden aan het adres der orde. Nogal geruststellend is dat dezelfde schrijver veel feller hatelijkheden jegens Kerk en Katholicisme lanceerde. Waar intelligente domheden tegen de Kerk of wat der Kerk is, worden ingebracht, is Bruning al te licht paraat en zoo gnuifde hij over hetgeen ter Braak uit Unamuno overnam. Bruning zelf heeft wel nooit den authentieken Unamuno over de Jezuieten gelezen, maar och! het past zoo mooi in zijn kraam. En zoo schrijft hij met den transcendenten, zich van geen pedanterie bewusten ernst, die hem in de oogenblikken van zijn subtielste ontsporingen kenmerkt: „De werkelijkheid is, dat deze orde juist zeer groote geesten als tegenstander tegenover zich vond (Pascal, Dostojewsky, Nietzsche, Una-

muno, om slechts enkelen te noemen) en dat hun verzet juist haar wezen betrof." Daar ligt de Jezuietenorde! Dat „om slechts enkelen te noemen" is goud waard! Bruning heeft nog een heel arsenaal van groote geesten ter beschikking, die zich tegen de Jezuietenorde-in-haar-wezen verzet hebben. Dit „in haar wezen" stelt echter gerust. Bruning beklemtoont dat het niet gaat om een verzet tegen „waar deze orde ontrouw werd aan zich zelf" en daarom vindt hij het geval zoo bedenkelijk. Maar iedereen weet, dat Pascal slechts tijdelijk in Jansenistische strikken verward raakte en later zijn brieven-periode berouwd heeft, dat Dostojewski in zijn nationalistisch mysticisme heel het Katholicisme, met de Jezuieten incluis, verfoeide, dat Nietzsche van heel het Christendom, van Paulus vooral, veel erger dingen gezegd heeft dan van de Jezuietenorde, en dat Unamuno een wispelturig warhoofd was, die vaak het Katholieke dogma verwierp. „Het wezen" eener orde is een facet van „het wezen" der Kerk en kan door geen katholiek geloovige bestreden worden. Doch voor dergelijke theologische spitsvondigheden heeft wie het blinde ros van een integraal heroïsme berijdt, geen zin.

In een vroeger hoofdstuk van hetzelfde boek, waar hij polemiseert met Pater Bangha, komt hij eveneens over de Jezuieten te spreken, over den droom der Jezuietenorde om de kerk te doen zegevieren over de aarde. Had Bruning maar een greintje „goodwill" of intellectueele bescheidenheid, dan zou hij zich minder vaak vergaloppeeren. Nu leest hij uit de woorden: „De Jezuieten dulden den droom niet, die droom blijft," met andere woorden: zij willen den droom verwezenlijken, het eindoordeel over de orde. „Deze karakteristiek, schrijft hij, is tevens het vonnis. Zij zijn bezeten van den droom, en: van de verwerkelijking van dien droom. Deze droom was nog grootsch — en van een sublieme tragiek — in figuren als Franciscus Xaverius, zij perverteerde tot een benarde waan en een sjofel optimisme bij de kleine breinen van thans." Hier wordt wederom met apocalyptischen ernst en met een bewustzijn, dat men de sleutels van het Rijk der Hemelen zou toevertrouwd wanen, een oordeel geveld, dat niet te rechtvaardigen is. Het is altijd de drang naar het ultra, die Bruning parten speelt, het ultra der heroïek, het ultra der tegenstelling: Christendom en wereld, hier het ultra van simplisme, dat met èen pennesteek een heel leger tot imbecielen verklaart. Wie hartstochtelijk den triomf der Kerk nastreeft, er desnoods zijn huid voor waagt, maar een klein beetje anders dan Bruning, anathema sit! Hij brande op den brandstapel der verachting! Papa locuta, causa finita! schrijft Bruning argeloos.

Een staaltje van Bruning's polemiek is het stuk over van Duinkerken's „Verscheurde Christenheid". Van Duinkerken is weer iemand, die „tot een zeker aanzien is gestegen," een doorn in het oog van het Super-Christendom. Bruning zet er zich toe het boek stuk te knagen, eigenlijk van Duinkerken stuk te knagen, en de

manier, waarop hij dit te verwezenlijken tracht, strekt hem niet tot eer. Zijn groote grief tegen van Duinkerken is: diens gezond stel hersens en blijmoedig temperament. Waarom iemand, van deze ingrediënten voorzien, niet een goed boek over de verscheurdheid der Christenen zou kunnen schrijven, is niet duidelijk, maar Bruning maakt dit aannemelijk. Zijn dialectiek is hier vindingrijk, en subtieler dan die van den geraffineerdsten Jezuiet. Een gezond stel hersens is een apparaat om te denken, om veel te weten en te onthouden, en maakt geschikt om een concientieus historieboek te schrijven, doch mist het vormgevende, scheppende, beeldende; bijgevolg is van Duinkerken de man voor de strenge historie, niet voor het uitbeelden van gestalten. Zijn blijmoedig temperament ontbeert den ernst om een volstrekt persoonlijk, serieus werk te schrijven. Door zijn natuurlijke gemoedsblijheid wordt hij verhinderd geheel achter zijn boek en diens conflicten te staan. Het boek wordt niet echt, niet bloedeigen genoeg. Al manoeuvreerend met die „gezonde hersens" en dat „blijmoedig" temperament wordt Bruning in zijn woordkeus gaandeweg minder welwillend; er is al gauw sprake van „wat natuurlijke gezondheid" en „goedmoedige blijmoedigheid", die weldra aan het „babbelen" slaat. Er volgen termen als „gebrek aan ernst", „intellectueele behendigheid" en „Spielerei". Wie deze bladzijden woordgegoochel gelezen heeft en ze ondergaat, is overtuigd, dat van Duinkerken een lichtzinnige, goedlachsche, weinig vlijtige (ook dit wordt hem verweten!) gaillard is, die, als hij niet zoo lui en luchthartig was, wel goed zou kunnen „denken". Vanwege dit „denken" is hem ook het denk-type Calvijn veel beter gelukt dan het levenstype Luther, vindt Bruning.

Dit alles is gevoelsbepaald apriorisme van Henri Bruning. Wie van Duinkerken er op na leest, voelt op elke bladzijde dat Bruning's constructie niet klopt en dat van Duinkerken meer kan dan „denken" en „babbelen". Bruning's kijk op van Duinkekrken is alleen verklaarbaar vanuit een menschheid à la Bruning. Gezien vanuit een over-zwijgzamen, conflict-verwrongen, probleem-gekwelden, ernst-bezeten toeschouwer, is van Duinkerken inderdaad een lichtzinnige, uitgelaten, woordvlotte grappenmaker zooals een dwerg vanuit een mierenoog een onoverzienbare reus is. Maar Bruning's menschheid is er een sui generis en de hemel beware Holland voor nòg meer ernst, nòg meer geesteskwelling, nòg zwaardere zwijgzaamheid.

Wat mij persoonlijk de boeken van Bruning, ook dit boek, volkomen ongenietbaar maakt, is: het gemis daarin van spontane, open, rechtuite, ik zou haast zeggen, evangelische natuurlijkheid, is: het eeuwige geschetter met de hoogste normen van Christendom, terwijl die normen in het geschrijf van Bruning zelf met geniale camoufleerkunst schuil gaan.

Jacques de Lacretelle, de romancier van subtiel gedachten- en gevoelsleven

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Bij een wat dieper critisch onderzoek van het werk van den voornamen schrijver, Jacques de Lacretelle, stuit de criticus aanstonds en bij voortduring op een zeker gezocht verlangen naar beknoptheid, een soort gewilde ontblooting der uitgesproken gedachten van ieder ornament, aan vrije fantasie ontsproten. Deze beknoptheid en deze ontluistering mogen voor bepaalde geesten haar bekoring hebben, bij lezers met warm-kloppend hart, die het gevoelsleven in zich niet doodden, wekken zij een onverzettelijken indruk van onvoldaanheid en soms van spijtigen wrevel en doen een beschuldiging van gevoelloosheid naar zijn lippen wellen.

Echter hebben bewonderaars en verwerpers van de Lacretelle's kunst, ieder voor zich, gelìjk en òngelijk in de houding, welke zij aan dit werk tegenoverstellen: gelijk in hun beweringen, òngelijk in hun ontkenningen. Jacques de Lacretelle is een schrijver van elegante manieren, een scherpzinnig humanist, een wijs en subtiel speurder naar de verborgenheden der menschenziel. Hij is ook een wat eenzijdig, soms mechanisch romancier; hij is een wat bloedloos essayist, die de soberheid van lijn en inhoud tot in het buitensporige betracht, een schrijver van een eenvoud, die den greep der eentonigheid niet immer ontkomt.

Wil men de rechtvaardigheid bij de beoordeeling van zijn reeds aanzienlijk oeuvre voldoende in acht nemen, dan behoort men onderscheid te maken tusschen de fijne scherpte en diepzinnigheid van het denkvermogen, zooals dit in het betere gedeelte van zijn werk tot uitdrukking komt eenerzijds, en de zwakte, ijdele „Gedankenspielerei", die wij in meerdere onbeteekenende passages daarvan aan den dag zien treden.

Deze schrijver behoort niet tot degenen, die men „en bloc" aanvaardt of verwerpt en daarmee is tegelijk zijn waarde en zijn klasse bepaald. Een oordeel over hem vraagt om behoedzaamheid, evenwichtigheid en onbevangenheid. De gedichten, die in zijn werk onze sympathie wekken, vervoeren ons zelden of nooit tot geestdrift; degene, welke ons prikkelen, vermoeien of tot lichtelijken wrevel brengen, laten ons daarentegen ook vrij van verontwaardiging. Toon, talent, psychologie, al deze dingen wijzen bij de Lacretelle op een gematigd „k l i m a a t". Nimmer ervaart men bij lezing zijner werken een waarlijk blijvende gewaarwording, nimmer ondergaat men een waarlijk definitieven indruk. Zelfs de sterkere werken, als zijn roman S a b i n e, die men bij eerste lezing welhaast volmaakt te smaken vermocht, houden bij herlezing onze aandacht slechts moeizaam gaande. Andere zijner werken, waaraan men oorspronkelijk slechts een vage, onbestemde

herinnering bewaarde — ik denk aan Silbermann — wekken bij hernieuwde kennismaking een verwonderende nieuwe belangstelling.

*   *   *

Geen enkele van zijn boeken echter geeft een zòò volledig beeld van hem zelf, een zòò trouwe en complexe visie op zijn talent als de bundel essay's, die hij eenige jaren geleden aan de openbaarheid prijs gaf onder den titel: Aveux étudiés. Het veelzijdige karakter van deze bekentenissen, het verschillend rhythme, dat hen beweegt, het voortdurend verscheiden beroep, dat zij op ons begripsvermogen doen, brengen ons een levendig genoegen. Men ondergaat bij herhaling een frisschen indruk als van een nieuw gedane ontdekking. Waar men meende de gecompliceerdheid van anderer werken met groote indringendheid ontleed te hebben, wordt men door dezen schrijver tot de erkentenis gedwongen deze werken veeleer slecht gekend te hebben. Om dan na lezing dezer Aveux tot de slotsom te komen dat deze schrijver — wat men slechts van zeer weinigen beweren kan — er alles bij wint langzaam doorgrond, langzaam gesmaakt en overdacht te worden.

JACQUES DE LACRETELLE

Jacques de Lacretelle verstaat op uitnemende wijze de kunst van zich te bewegen in die grensgebieden, waar de wereld der concrete dingen die der abstracte ideeën raakt, in dat geheimzinnige no-man's-land, waar gevoels- en verstandsleven elkaar de meerderheid betwisten. De drie Rêveries, zijn daardoor voorbeelden van welhaast volmaakte schrijfkunst. De toets der hier aangewende woordkunst is wonderbaarlijk licht, als gevleugeld, als aetherisch. Het wat langzame rhythme, hier aangewend, schept een soort poëtische atmosfeer van een ongeëvenaarde doordringendheid, die den indruk wekt de atmosfeer te zijn van het waarachtig levensgeluk. Niets in deze droomen doet meer denken aan de idee-fixe van een of andere nachtmerrie. De auteur toch verliest in zijn vervoering nimmer zijn luciditeit. En anderszins weigert hij zich aan de dwingende macht eener niets ontziende analyse over te geven. Spelingen van schaduw en licht werden hier met een wel onfeilbaren smaak in onderling evenwicht gehouden en gelijkelijk verdeeld. De zeldzaam gekuischte stijl krijgt nimmer iets gekunstelds, iets „precieus". Het diep-indringend stylet van 'schrijvers vlijmscherpe gedachte wekt

geen enkele maal een effect van vermoeienis. Jacques de Lacretelle houdt ons hier „mijmeringen", geen „meditatie's" voor. Mijmeringen van een dusdanige teerheid en kristal-zuiverheid, dat zij in ons het onweerstaanbaar verlangen wekken, den schrijver deze vaker tie zien aanwenden in zijn r o m a n k u n s t, want in de overgave aan deze getemperde en beheerschte wereld van droom levert de Lacretelle ons het beste en bekoorlijkste van zichzelven. En in de schildering van deze eindeloos wisselende gedachten en gevoelens is hij waarlijk u i t z o n d e r l ij k en vindt men zijn gelijke niet.

Zulks verklaart, dat deze schrijver gedoemd is, ten deele althans, te falen, wanneer hij voor de moeilijkheid staat ons een scherp-omlijnd portret voor oogen te tooveren. „Een goed portret behoort voor alles een synthese te zijn," definieerde eenmaal Jacques-Emile Blanche op een wijze, die onze volle goedkeuring kan wegdragen. Geen der portretten, die de schrijver ons hier oproept, — het zijn die van France, Proust, Rivière en Radiguet — voldoet aan deze eischen. Zooals zijn romanfiguren — een uitzondering moge ik hier maken voor zijn Sabine en Silbermann — zijn deze portretten veeleer slechts s i l h o u e t t e n. De verspreid gegeven trekken wekken een suggestie, geen karakteristiek. In de beschrijving is het dan ook steeds een plots aan den dag tredende scherpzinnig-gevonden formule, die beter dan heel de overige analyse de figuur of het aspect van het werk van den ons voor oogen geroepen mensch bepaalt. En de essentie der schrijversziel is daarom, zij het op eenigszins ongewone wijze, tot gelding gebracht. De vijf of zes „meeningen", die ons verder door deze A v e u x é t u d i é s voorgehouden worden, deelen in de ideologische vaagheid van het woord, dat de schrijver gebruikt om ze aan te duiden („Opinions"). In waarheid zijn deze kleine essay's in het geheel geen oordeelen en nauwelijks critieken. De Lacretelle gaat hier te werk als een kiezer in de wereld der politiek. Deze immers oordeelt niet, hij critiseert niet, hij brengt alleen zijn „meening" tot uiting. Wij leven nu eenmaal „onder een regiem van meeningen", zooals de schrijver zegt, en wij voegen er zelf aan toe: daarmee stempelt de schrijver van L a B o n i f a s zich tot een soort van „g r o o t - k i e z e r" in de republiek der letteren.

Men zal begrepen hebben, dat evenals de meening in genoemde wereld der politiek, de critiek in de litteraire wereld van de Lacretelle vóór alles tot een betuiging van sympathie werd. Of Jacques de Lacretelle spreekt over de Montherlant, Mauriac of Mary Webb, men voelt, dat hij hun zonder voorbehoud zijn volle liefde geeft. Hij beijvert zich niet hun werk te ontleden, hun talent te peilen, hun „manier" te bepalen. Onbevangen geeft hij hun zijn „stem" en daar hij ons geenszins tot zijn standpunt tracht over te halen, is het niet aan ons hem daarvan meedoogenloos-onhandig verantwoording te doen afleggen.

Intusschen, wat er van zij, en in spijt van de bewuste kunstmatigheid, waarop de titel van dit boek schijnt te duiden, is het een feit, dat de schrijver ons hier een goed deel zijner zielsgeheimen blootlegt. Hij blijkt, vóór alles, een schrijver, die zich voor den mensch interesseert en in dien mensch, voor wat Pascal eenmaal op zoo karakteristieke wijze de verstandelijke passie's („les passions de l'intelligence") noemde.

Reeds in Lacretelle's romans hadden wij dit geheim van zijn schrijvers-persoonlijkheid verrast. In Silbermann toonde hij een hartstochtelijke belangstelling voor den merkwaardigen Joodschen geest. Jeugdige dolzinnigheid en jeugd-romantiek, die zijn eerste werken van een ietwat melo-dramatische — soms zoetelijke — atmosfeer vervulden en waarvan vele schrijvers hem een verwijt durfden maken vormden daarin slechts een bijkomstigheid. Geheel de aandacht van den schrijver is op den vindingrijken, ietwat verwrongen en onevenwichtigen geest van den verdrukten Jood geconcentreerd. Eenzelfde ervaring dringt zich met Sabine aan ons op. Het platteland van de Vendée is niets anders dan een décor, dat de heldin geheel uitwendig blijft. Het hier opgeroepen provincie-beeld moge dan al geen eeuwigheidsaspect aannemen, het verkrijgt hier toch een karakter van tijdeloosheid.

Slechts de figuur van Sabine dringt zich naar voren, slechts de mensch wekt schrijvers belangstelling; de beelden vervagen onder het albeheerschende overwicht der helden op hun omgeving, in spijt van de weidschheid der beschrijvingen. Slechts de mensch heeft in waarheid macht over den mensch, slechts de mensch ook spreidt rond ons een waarlijk subtiele atmosfeer van poëzie, die ons soms blijvend omvangen houdt. De wereld der voorwerpen is voor Lacretelle in wezen koel en koud en onbezield. Pas wanneer het menschelijk intellect daarop zijn spel van vernuft en verbeelding gepleegd heeft, om ieder dezer, naar eigen karakter en vorm, zijn plaats in het menschelijk leven — en met name het gedachtenleven — te doen innemen, pas dan is dezen onbezielden dingen leven ingeblazen. Voordien zijn zij weinig anders dan opera-decors, weliswaar natuurgetrouw van nabootsing, maar die toch niet anders dan een illusie der werkelijkheid vermogen te geven.

In een zijner werken vertrouwt de schrijver ons de bekentenis toe: „Il me semble que traduire par les mots ce que je vois me donne de ce spectacle une compréhension plus profonde. L'expression est comme une clé que je tiens entre mes doigts et que je peux faire jouer." En verder: „Cela est si vrai que, bien souvent, il m'est arrivé de m'arrêter devant un paysage, un arbre, un pan de ciel et de les considérer d'abord comme des mystères indéchiffrables. Mais si j'essayais mentalement de les décrire, il me semblait que je pénétrais quelque chose du mystère; il me semblait même que, si, par chance, j'avais réussi à trouver les épithètes les plus justes, peut-être une expression unique, je serais arrivé à

élucider complètement le mystère de cet arbre ou de ce ciel. Voilà pourquoi j'ai envie d'écrire."

Wat ontbrak dat natuur-décor dan vòòr de bespiegelende beschouwing van den auteur. Als aan de opera-décors, hierboven aangeduid, zeker geen scherp waarnemingsvermogen, geen natuur-getrouwheid, geen kunstzinnigheid, maar wel de gloed der verbeelding, dat vuur, zonder hetwelk ieder opgeroepen beeld slechts abstract, fragmentarisch en fotografisch blijft.

Om mij duidelijker verstaanbaar te maken: in dezelfde Aveux étudié's geeft de Lacretelle ons ook reis-impressie's. En deze impressie's vormen nu juist een sprekend getuigenis voor de waarheid van mijn laatste bewering. Zoolang de schrijver zich aan zijn droomen tegenover de dingen overgaf — dat wil zeggen, zijn geest aan de dingen verbond en dien met de dingen deed ineenvloeien tot een harmonieus gedachtengeheel — zóólang stelde hij ons voor groote verwondering. Zelfs als hij er zich mee tevredenstelt ons met behulp van half-concrete, half-overwogen evocatie's een figuur te schetsen of een werk, zelfs dan nog boezemt hij ons groote belangstelling in. Maar zoodra hij er zich toe bepaalt te schilderen — of juister nog te portretteeren, verliest het bloedlooze, koude conterfeitsel iedere aantrekkelijkheid. Bayreuth wordt tot een doodsche stad; Majorca tot een zonloos eiland. Griekenland zelfs tot een koel-verstandelijk geordend, levenloos oudheidkundig museum.

Nergens meer dan in de Aveux étudié's, voelt men het zwak en het sterk van dezen schrijver. Men is hier in het hart van de Lacretelle-kunst. Sierlijkheid, wijsheid, de gave van het meest subtiele spel der menschelijke rede te doorgronden, bij welken hedendaagschen schrijver, treft men méér uitzonderlijke geesteskwaliteiten aan? En toch, waarom laat de lectuur van ieder van Lacretelle's werken nieuw gevoel van spijt in ons achter? Waarom wijkt er in ons instinctmatig iets terug voor het te realistische, te lichamelijke, te stoffelijke, dat deze kunst in zich vervat houdt? Waarom zoekt deze schrijver, zooals eenmaal de Barrès uit Un homme libre, vóór alles, uit alle dingen gedachten te maken? Het is, omdat Jacques de Lacretelle, oud-aanbidder van de godin der rede, ontgoocheld sciëntist, hartstochtelijk jager naar schoone dingen, zijn verweesde hart nimmer opende voor die andere passie's, waarvan Pascal zoo begeesterend sprak, les passions du coeur.

Dr. J. F. M. Sterck

1859 – 3 Januari – 1939

door ELLEN RUSSE.

Tien jaar geleden was 't, dat we ook tegenover Dr. Sterck zaten om hem te ondervragen voor een artikel in Boekenschouw ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag. Nu was de viering van den tachtigsten verjaardag in aantocht: 3 Januari 1939. En weer was er dezelfde aarzeling bij den jubilaris om over zichzelf en zijn werk te spreken.

„Al dat vroegere weten ze nu wel," weerde hij af, „en in die laatste tien jaren is er niets nieuws gebeurd."

We protesteerden en wezen er den schrijver op, dat misschien niet alle lezers zich het overzicht zijner werkzaamheden herinnerden: de kennismaking in de Rolducer jaren reeds met Thym, de rechten-studie aan de Amsterdamsche Universiteit, die wegens ziekte moest worden opgegeven, toen het samenwerken met Thym bij diens Vondel-uitgave en hoe hierdoor de groote liefde voor Vondel een gemeenschappelijk bezit werd, en later het overnemen, na Thym's dood, van de firma C. L. van Langenhuys, toen de benoeming in het rijksschooltoezicht. En onderwijl de talrijke publicaties: Vondel's Oorkonden, die hem het eere-doctoraat bezorgden, een werkje over Bilderdijk, een Leven van Vondel, een boek over den Muiderkring en een geschiedenis van het Sacramentsmirakel te Amsterdam. „Hier is immers verleden jaar een nieuwe druk van verschenen?" onderbraken we de opsomming.

„Ja, dat is zoo, een heruitgave, maar ik heb een nieuw werk gereed liggen." Een map werd opengedaan en het getypt manuscript kwam te voorschijn. „'t Is — zoo legde de schrijver uit — een geschiedenis van de slooping der H. Stede. Ik heb destijds, 't was van 1900 tot 1908, dag voor dag alles verzameld, wat er in couranten en tijdschriften over geschreven is, protesten der katholieken, de discussies en de besluiten van den gemeenteraad, de 10-jarige procedure, alles is hier bijeengebracht. Verder allerlei gegevens, die mij, destijds lid van den Gemeenteraad, bereikten, en correspondentie erover met Victor de Stuers en Dr. P. Cuypers."

't Was merkbaar, hoe bij het doorbladeren der gegevens weer de verontwaardiging oplaaide over dat gebrek aan piëteit der toenmalige kerkvoogden.

„Wanneer verschijnt dit boek?"

„Ik ben nog niet tot overeenstemming gekomen met een uitgever."

„Dat zal wel spoedig gebeuren," meenden we, „want hier wordt een brok Amsterdamsche geschiedenis verhaald, dat voor latere generaties en alle vrienden van het Sacraments Mirakel van veel belang is. En de nieuwe Vondeluitgave, die is inmiddels tot stand gekomen; daar hebt U veel toe bijgedragen, niet waar?"

„Ik schreef een levensbericht voor elk deel en een bibliografie over Vondel, benevens de iconographie. Bij de literatuuropgave vooral, het napluizen van dagbladen en periodieken, is mijn vrouw mij zeer behulpzaam geweest. Verder heb ik de drukproeven van alle deelen nagezien en verbeterd."

„Zijn er nieuwe gezichtspunten naar voren gekomen in de Vondelstudie?"

„Hier en daar werd nog wel iets gevonden. Zoo heb ik nu juist een verklaring meenen te vinden voor het omstreden punt van Vondel's auteursschap der „beruchte 16 regels" in het gedicht bij den dood van Hendrik IV in 1610: „Uitvaert en Treurdicht". Het werd pas in 1622 uitgegeven. Maar ik geloof nu in afwijking van mijn vroegere meening te kunnen vaststellen, dat Vondel ze wel degelijk zelf geschreven had voor een planodruk, maar ze in de editie van 1622 wegliet, omdat hij in datzelfde jaar, te samen met Stalpaert van der Wielen, een boekje uitgaf over „'t Vrouwelick Cieraet van S. Agnes

versmaet", een critiek over de weelderige kleeding der vrouwen in de 17de eeuw. In dat boekje is Vondel's Lofzang op Sint Agnes opgenomen. Ik heb n.l. in de Bibliothèque Nationale te Parijs een gelijktijdige prent gevonden, en bezat reeds een vliegend blaadje van 1610 (de z.g. couranten van toen), getiteld: „De Conincklycke Tombe van Hendrik IV", waarin dezelfde uitdrukkingen voorkomen, dezelfde beelden als in Vondel's gedicht gebruikt worden. Bovendien staat er een kort vers van Vondel onder de plano van 1610, gedrukt bij D. Pz. Pers te Amsterdam. Mijn theorie is nu, dat Vondel de passage wegliet in 1622 uit eerbied voor zijn medewerker van het „Vrouwelick Cieraet", den priester Stalpaert. Maar dit alles heb ik uitvoeriger uiteengezet in de Vondelkroniek, die in Februari verschijnen zal."

Dr. J. F. M. STERCK

„En de Vondelviering van verleden jaar, hebt U daar voldoening van beleefd?"

„Niet in alle opzichten. Ze is natuurlijk heel omvangrijk geweest, maar ik vraag me altijd af, wat er van overblijft als de feestelijkheden en herdenkingen voorbij zijn. Er is wel veel en geniaal gesproken over Vondel, maar heeft men zoo het heele werk van den dichter nader tot de menschen gebracht? Heeft men de werken beleefd? U moet denken, ik heb de vorige viering, vijftig jaar geleden, ook mee gemaakt. Toen leefde Thym en was er de bezieler van. De vrouwen van beteren stand namen in die dagen een veel grooter aandeel in de herdenkingsfeesten dan nu. In de Commissies was nu geen enkel vrouwelijk lid. 't Is jammer, dat zij zich thans te Amsterdam zoo afzijdig hielden."

De spreker zweeg en 't was alsof we in zijn naar het verleden gerichten blik, een heimwee speurden naar de samenkomsten van „De Vioolstruik", de vereeniging van vrienden en familieleden van Thym, die bijeenkwamen om gezamenlijk tooneel- en dichtwerken te lezen; eerst was Jos. Cuypers, later Jan Sterck en eindelijk Karel Alberdingk Thym (Lod. v. Deyssel) de secretaris, die de notulen dezer samenkosten schreef. Een in de 19de eeuw herlevende soort Muiderkring. Er werden tooneelstukken gelezen in verschillende talen met rolverdeeling voor ieder lid. Thym gaf dan belangrijke verklaringen en was echt op dreef.

Maar om terug te komen op die Vondelfeesten — er flitste een tinteling van humor door de oogen — weet U, dat men zich vergist heeft in het pand van de Warmoesstraat, dat het geboortehuis van den dichter zou zijn geweest? De adjunct-archivaris, Mr. Oldewelt, heeft er op gewezen, dat 't geboortehuis vóór de afbraak als No. 110 bekend was, doch dat men het beeld van den dichter thans geplaatst heeft in den gevel van het vroegere pand No. 108. Leest U 't zelf maar, Mr. Oldewelt heeft 't duidelijk betoogd. We namen 't over in het achttiende verslag der Vereeniging: Het Vondelmuseum, waarvan ik 34 jaar secretaris ben. Ik heb daar ook een bijdrage in gepubliceerd over het betreurenswaardig feit, dat de in 1904 met zooveel blijdschap ontdekte brieven van Willem v. d. Vondel aan diens broer Joost en hun moeder, spoorloos verdwenen zijn sinds 1929. Ik vermoed, dat ze zoek zijn

geraakt bij de erfgenamen der eigenares; gelukkig, dat ik ze had kunnen laten fotagrafeeren. Het waren de brieven over Willem's reis naar Rome in 1625, 't is werkelijk treurig dat dergelijke documenten zoo onachtzaam behandeld worden."

Ook nu voelden we de onuitgesproken gedachte: in Thym's dagen zou zoo iets niet gebeurd zijn, toen had men meer eerbied voor de schoone letteren. Maar intusschen had Dr. Sterck zijn aanvankelijke terughoudendheid overwonnen en was hij weer bezig allerlei belangwekkende bijzonderheden te verhalen en uit zijn boekenkasten op te diepen.

Zoo kwamen gaandeweg dan ook de in de laatste tien jaar gepubliceerde boeken te voorschijn: een werk over de Amsterdamsche Humanisten en de ontwikkeling vóór de reformatie: Crocus, Cannius, Alardus van Amsterdam en de Maecenas Occo e.a., in verband met de kunstenaars Jan van Scorel en Jacob van Oostzanen; dan een bundel Vondelbrieven uit de XVIIe eeuw, met toelichting, aan en over den dichter, waarin o.a. de briefwisseling tusschen Vondel's biograaf Brandt en den predikant Vollenhove te vinden is. Verder overdrukken van talrijke tijdschriftartikelen, vooral de opstellen in Prof. Molkenboer's Vondel-Kroniek, en een complete verzameling van zijn bijdragen in De Maasbode, het blad waar Dr. Sterck nu dertien jaar geregeld aan meewerkt.

Een ander feit, dat in deze spanne tijds voorviel, was de officieele erkenning zijner verdiensten door de Belgische regeering. „Ik geloof niet, dat 't enkel vanwege mijn geschriften is," zeide Dr. Sterck naar aanleiding van deze onderscheiding; „maar ook omdat ik tijdens de oorlogsjaren veel gedaan heb voor het onderwijs der kinderen van belgische vluchtelingen. In Haarlem heb ik toen twee scholen opgericht, waar het onderwijs werd gegeven door in ons land vertoevende belgische onderwijzers." Sprekende over scholen, kwam het gesprek op een andere school, n.l. de Tooneelschool te Amsterdam. Dr. Sterck is reeds jaren lang in het bestuur daarvan en heeft geregeld de lessen gevolgd en de examens der leerlingen bijgewoond, voordat de Regeering hem tot Rijksvertegenwoordiger benoemde aan dit gesubsidieerde instituut van kunst.

Al pratend was de tijd snel verstreken en hadden we niet gemerkt, dat de deur zachtjes open was gegaan: op den drempel stond een klein meisje met groote, donkere oogen, Monica, het oudste der kleinkinderen, dat bij Opa en Oma mocht logeeren en nu blijkbaar vond, dat het gesprek lang genoeg geduurd had. We stonden dus op, maar bij het afscheidnemen konden we niet nalaten Dr. Sterck te wijzen op een grove onjuistheid in den aanvang van het gesprek. Hoe had hij ooit durven beweren, dat er „in de laatste tien jaren niets meer gebeurd was"! Moet men 't niet als een grooten rijken zegen beschouwen om tusschen het 70ste en 80ste levensjaar een dergelijke arbeidskracht te kunnen ontplooien? 't Lijkt wel of de innige liefde en vereering voor Vondel beloond is geworden door het zelf mogen beleven van een krassen ouderdom vol van vruchtbaren arbeid, evenals dien van den grijzen dichter. Maar er is een groot verschil: Vondel's ouderdom was eenzaam en verlaten. Doch deze jubilaris is omringd door een kring van vrienden en verwanten, om te samen met hem den 80sten verjaardag in een stemming van dankbaarheid te vieren.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

TROYAT (Henry) L'ARAIGNE. 18 fr. Plon, Paris. 1938.

L'araigne is het oud-fransche woord voor l'araignée, dat door den schrijver als titel voor dit werk genomen werd uit het oud-fransche motto van Margarete van Navarra, waarin wij gewaarschuwd worden te doen als de spin, die alle goede vleesch bederft tot venijn. Zulk een spin is Gérard Fonsèque, de hoofdpersoon van den roman, die zijn persoonlijke impotentie tracht te overcompenseeren door een verheven-gewaand gedachtenleven. Met alle macht wil hij daarbij nog de intimiteit van het familieleven redden en zijn drie zusters verhinderen met gewone menschen te trouwen. Hij schrikt er zelfs niet voor terug een vriend aan te sporen en te helpen om zijn eigen zuster te verleiden. Als hij ook daarmee geen succes heeft, poogt hij zijn omgeving te dwingen zich met hem te bemoeien door een pseudo-zelfmoordpoging. Ongelukkig vergist hij zich echter in het vergif en sterft aan de gevolgen van zijn onberaden daad onder de hevigste pijnen. De gerechte straf voor zoo'n minderwaardig gevoelsleven, zou men zeggen. Dat zegt echter Troyat niet: voor hem is het louter toeval, zooals alles in het boek toeval is: beschrijving van de meest cynische werkelijkheid. Zelfs de zusters, die dan ondanks tegenwerkingen in het huwelijk treden, trouwen slechts met oude, kale, verminkte liederlijke mannen. En de enkele beschrijvingen van sexueele gebeurtenissen zijn inderdaad weerzinwekkend objectief. Alleen het motto in dezen roman getuigt voor een waardeering van het goede. De Prix-Goncourt kan dan ook voor dit werk niet als aanbeveling gelden.

HENRI TROYAT

LA VARENDE (Jean de) LES MANANTS DU ROI 1793-1950. 18 fr. Plon, Paris. 1938.

Deze Normandiër uit het land van „Ouche" heeft zich in korten tijd een plaats onder de goede schrijvers veroverd. Zijn verhalen spelen zich af op en om Normandische kasteelen en zijn vaak gepeperd en kruidig, herinnerend aan de ruwe kracht der oude Noormannen. Hij schrijft ook zijn Fransch als een oude Noorman, krachtig, lapidair, brutaal, archäistisch. Het bovengenoemde boek verhaalt een aantal anecdoten en gevallen rondom een paar Normandische adelsgeslachten, vanaf 1793 tot 1950. De groote bindende draad, die door heel het boek loopt, is de trouw-tot-den-dood aan het Bourbonsche koningshuis, de afkeer van republiek en Orleans. Aan het einde komt de „Action Française", hier „Energie Nationale" genoemd, in het geding en deze adellijke Normandiërs zijn verwoede aanhangers daarvan. Zij staan voor de tragische keuze, hun koningstrouw of hun trouw aan de Kerk op te geven. La Varende is weinig malsch tegenover het Pauselijk verbod. Het is een eigenaardig boek, dat overal den talentvollen schrijver verraadt, hoewel de stukken die het samenstellen nogal verschillend zijn. De latere zijn bijna verslagen van actueele situaties en voorvallen.

MAURON (Marie) LE QUARTIER MORTISSON. Roman. 21 fr. Editions Denoël, Paris. 1938.

Marie Mauron heeft met haar schildering van een Provençaalsch nest, Le Quartier Mortisson, een aardig succes gehad. Men is in Frankrijk altijd een beetje verteederd en bijzonder welwillend, wanneer het over de Provence, die oude poëzie-omrankte cultuurstreek, gaat. Nu is het boek inderdaad niet onaardig, het is frisch, uiterst levendig, pittoresk en kleurig. Het is heelemaal geen roman, ofschoon het dien naam draagt. Dit is vaak het geval: hoe minder een verhaal tegenwoordig aan den naam roman beantwoordt, des te ijveriger wordt het door schrijver of uitgever met dien naam bestempeld. Dit boek is een aaneenrijging van kleine aquarelletjes, die toch een tamelijk algemeen aspect van Mortisson opleveren. De litteraire kant is dus niet kwaad verzorgd. Marie Mauron moet echter een volslagen heidin en amoraliste zijn. Zij spreekt over Christus en godsdienstige dingen volstrekt niet hatelijk of onwelwillend, maar zòo grappig en zonder eenigen eerbied dat het een Christenmensch te machtig wordt. De ergste sexueele wanverhoudingen en afdwalingen zijn voor haar niet zondig, maar grappige spelingen van de natuur. De ernstige dingen, die het leven bepalen, zijn hier alleen maar grappig en leuk. Een volslagen amoreel en onchristelijk boek, dat men beter laat liggen.

DUITSCH

ZILLICH (Heinrich) ATTILAS ENDE. Erzählung. Verlag Albert Langen - Georg Müller, München 1938.

Attilas Ende is een nieuwe, omgewerkte uitgave van Zillichs vroegere vertelling over Attila. Met enorme spanningwekkende kracht weet hij het lot van den Hunnenkoning in scherpe, felle streken te tekenen. Vanaf het eerste ogenblik boeit hij den lezer, die met volledige overgave het einde van de „Gesel Gods" volgt.

HEINRICH ZILLICH

Het is geen historie, het is een lichtende fantasie, een droom, die men zo dikwijls zelf van die demonische figuur gedroomd heeft. Attila's worsteling om Rome en liefde, wonderlijke tegenstelling van hartstochten, zijn met werkelijk verbluffende zekerheid geschilderd.

Prachtig is het, hoe hij beschrijft, dat Attila als een storm over Europa suist en tenslotte Rome bedreigt. De pest echter verlamt de kracht van zijn leger, en ook hij zelf begint aan zijn onoverwinnelijkheid te twijfelen. Er is één groot levensidee in dien mens en dat is: de enige machtige te zijn in de wereld. Die macht, dat alleenrecht wil hij ook in de liefde bezitten, maar juist op het ogenblik, dat hij ook die triomf wil genieten, maakt een bloedspuwing een einde aan zijn leven. Voor volwassenen.

WIDMANN (Ines) SCHICKSAL AM SEE. Roman. J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, Stuttgart.

Het is moeilijk uit te maken, welk probleem in dit boek de schrijfster zelf het belangrijkste vindt. Is het de liefde van Silvia en Wilhelm, die zich door de lichtzinnige koppigheid van Benjamin, Wilhelm's vader, voor broer en zuster houden? Of is het 't karakter van Benjamin zelf? De postbode en organist van het dorp, een goedhartige maar wilszwakke mens, die helemaal geestelijk wegzakt als hij niet langer organist mag zijn.

Men krijgt de indruk, dat de schrijfster zelf dat eigenaardige karakter het belangrijkste element in haar boek vindt. In ieder geval: Benjamin neemt de voornaamste plaats in, zijn persoon vult 't hele boek, hij is er altijd.

Nu is het tweeslachtige van het boek, dat Silvia's verhouding tot Wilhelm tegen het einde een dominerende rol gaat spelen.

Het is waar, dat de schrijfster al veel vroeger en tamelijk duidelijk de naderende, dreigende mogelijkheid van een liefde tussen broer en zuster aanduidt, maar de lezer vergeet het iedere keer weer om zijn volle belangstelling te geven aan die merkwaardige figuur, Benjamin.

De schrijfster is diep in die ziel ingedrongen, verwonderlijk overtuigend is de schildering van zijn karakter. Het voortreffelijke ervan is, dat het meest onwaarschijnlijke door die schildering waarschijnlijk wordt. In zich is het onbegrijpelijk, dat een vader er niet toe kan komen het geheim, dat toch zo gemakkelijk te ontsluieren is, op te lossen. In dien mens echter, wiens wil totaal verlamd is, is deze aarzeling volkomen aannemelijk.

Zo is het te begrijpen, dat onwillekeurig de belangstelling van de schrijfster steeds meer zich concentreerde om dat wonderlijke mensenkind, dat in het leven eigenlijk niet thuishoort, en dat zij dus even onwillekeurig haar oorspronkelijke gegeven meer en meer losliet. Daar komt nog bij, dat de schrijfster de artistieke pech had om Wilhelm tamelijk onaantrekkelijk voor te stellen, waardoor de tragiek van het geval zeer zeker betrekkelijk weinig indruk op den lezer maakt.

Het is dan ook weer vanzelfsprekend, dat de schrijfster de roman liet eindigen met de dood van Benjamin en weinig lust voelde om nog verder het lot van Silvia en Wilhelm te behandelen.

Maar.... waarom heet 't boek dan „Schicksal am See"?

Voor volwassenen.

SELINKO (Anne Marie) MORGEN IST ALLES BESSER. Roman. Zeitbild Verlag Wien - Prag - Leipzig. 1938.

Eerst even vertellen, waar het over gaat:

De jonge Toni Huber is de slechtste leerling, ze komt door haar examen omdat men medelijden met haar heeft: haar vader is pas gestorven.

Gedurende de ziekte van haar vader heeft zij een jongen man leren kennen, die bij de Radio werkt en haar zeide hem om hulp te vragen bij het werkzoeken. Zij doet het en krijgt een bescheiden post als secretaresse.

Op een avond wordt ze in de studio van den omroeper gestuurd, de goede man valt flauw als hij bij de laatste berichten leest, dat de trein verongelukt is, waarin zijn vrouw zich bevindt.

De aanwezigen zijn in de war en men vergeet de „Goeden avond" groet te zeggen. Toni alleen denkt eraan en zij gaat naar de microphoon en zegt iets heel vreemds, iets wat men nog nooit 's avonds gehoord heeft: „Morgen geht alles besser".

Vanwege deze daad wordt ze ontslagen, maar meteen de volgende dag weer teruggeroepen en „aangesteld" als radioster. Het blijkt nl. dat de mensen dol geworden zijn om die zachte, melancholieke stem, die troost bracht aan veel arme eenzame mensen.

Zij is van nu af aan de ster-producente van zachte gevoelens en daar wordt ze rijk mee.

Dat is het dus: Amusant, misschien zelfs charmant, maar zonder enige diepgang. Diep genoeg natuurlijk voor alle mensen, die met een beetje zalige sentimentaliteit hun dagen willen opvrolijken.

Laat ik eerlijk bekennen, dat ik het boek ook met smaak gelezen heb, maar nog juist genoeg fut op die stille avond had om te voelen, dat het toch eigenlijk maar aardige nonsens is.

Voor volwassenen.

COTTA ALMANACH. 280 Jahre Verlag. Herausgegeben von Dr. Kläre Buchmann. J. G. Cotta'sche Buchhandlung Nachfolger, Stuttgart. 1938.

Cotta geeft een overzicht van zijn uitgevers-prestaties in 280 jaar, waarbij uit het archief van de uitgeverij aardige briefwisselingen met auteurs opgediept zijn, fijn gekozen gedichten en uittreksels uit grotere werken ter waardering worden voorgelegd.

Inderdaad krijgt men op deze wijze enig idee van de belangrijkheid van deze roemruchte uitgeverij.

BööK (Fredrik) SOMMERSPUK. Roman. Aus dem Schwedischen übertragen von Gustav Morgenstern, Viewegverlag. 1938.

Ossian Andersson, een ontevreden jongeman, redacteur van een plaatselijk dagblad met genoeg salaris om niet te sterven en te weinig om te leven, krijgt ten volle de smaad der armoede te slikken. Bij een wedren wordt hij door een luitenant beledigd en men lacht hem uit. Zijn hoogmoed kan dat niet verdragen en hij besluit zich te wreken.

Er komt een brief uit Seattle, die een ongelooflijke erfenis van een geemigreerden Duitsen zonderling aankondigt. Het duurt geen vijf minuten, of hij is het middelpunt van het stadje. Iedereen zoekt zijn vriendschap, iedereen wil alles voor hem doen.

Hij laat dat kleine, ontzaglijk zielige gedoe van menselijk egoïsme geheel en al uitwerken tot tenslotte de ontknoping komt, waarbij toch wel enigszins gezocht een eenvoudige vrouw hem tot zachtere en vromere gevoelens brengt.

Het is dus een soort „Köpenickiade", zoals Zuckmaier die gezien heeft. Ook hier sarcasme en tragiek, scherpe observatie en geestige trouvailles, maar Zuckmaier wint het ver in de fijnere en zachtere humor. De persoon van Voigt in „Der Hauptmann von Köpenick" is veel menselijker en dus aantrekkelijker dan deze verzuurde krantenschrijver. Voor iedereen.

MASEFIELD (John) SEEZIGEUNER GRY. Berechtigte Übertragung aus dem Englischen von Friedrich Lindemann, Vieweg-Verlag, Braunschweig. 1938.

Op een rustige verteltoon, maar daarom juist door het contrast met het spannende gebeuren des te indrukwekkender beschrijft Masefield het kapen van een munitieschip in een marinieopstand van het jaar 1911 in een der Midden-Amerikaanse staten.

Niets meer en niets minder dan dat: een kleine episode, die het hele boek vult. Het is echter genoeg, want het avontuur is in zijn betekenis en in zijn milieu zó meesterlijk goed beschreven, dat men met volle tevredenheid het boek na de lezing neerlegt.

De vertaling klinkt voortreffelijk. Voor iedereen.

LENSE (Eugen) DIE IN DEINEM HAUSE WOHNEN, Menschen im Ordensstand, Verlagsanstalt Benziger und Co. AG., Einsiedeln/Köln. 1938.

Het is allemaal zo middelmatig, cliché en nog eens cliché! Het enige, wat een beetje oorspronkelijk is, is de titel. De rest zeult maar weer door op platgetreden paden. Men versta mij echter goed, het is best mogelijk, dat de besproken persoonlijkheden een prachtig oorspronkelijk leven geleid hebben, maar de schrijvers der verschillende artikelen kunnen hen daarin niet volgen, tenzij misschien enigermate Böminghaus over Lippert, hoewel ook dit artikel niet meevalt.

Het is niet kwaad, wat er verteld wordt; men zou er in andere tijden ook wel vrede mee kunnen nemen, maar dit boek is blijkbaar bedoeld als apologie tegen de lasteringen van nationaalsocialistische zijde. Daarom is het niet voldoende: het sleurt niet mee, overtuigt niet nòch door diepte, nòch door felheid. Het is mat en bleek.

ENGELSCH

FORESTER (C. S.) FLYING COLOURS. (284) 7/6. Michael Joseph Ltd. - London.

Het is onverklaarbaar dat Forester nog niet de vermaardheid bezit, waarop zijn werk hem recht geeft. Want hij behoort tot de talentvolste scheppers van een der aantrekkelijkste uitingen in de Engelsche literatuur, de avonturenroman. De avonturenroman van Forester heeft door zijn volbloedige menschelijkheid, zijn verbeeldingskracht, die het absurde schuwt, zijn combinatie van romantiek en realisme, met sensatie niets uitstaande. Zijn hoofdpersoon in „Flying Colours" is zelfs een knappe karakterstudie, die wel ongewoon, maar psychologisch toch volkomen verklaarbaar is. Kapitein Hornblower — ook de hoofdfiguur van het op bladz. 71 van dezen Jaargang aangekondigde „The Happy Return" — is een ongewone typeering van een „held". Physiek niet sterk; gevoelig tot overgevoelig; in oogenblikken van niet-gespannenheid in het bezit van weinig zelfvertrouwen, schuw van aard, komt hij toch tot een heroische houding door discipline en een sterk besef van persoonlijke verantwoordelijkheid. Hij is een sympathieke figuur, deze Engelsche zeeofficier uit den tijd dat Napoleon oorlog voerde tegen Engeland, en zijn avontuurlijke carrière is aanvaardbaar, juist door de karakteruitbeelding, die de schrijver geeft.

Avonturen zijn er inderdaad overvloedig: Hornblower raakt in Spanje in Fransche krijgsgevangenschap; er is een bewogen ont-

vluchtingstocht, dwars door een deel van Frankrijk, een opwindend vertrek uit het vijandelijk land.

Forester bezit een uitbundig inventief vermogen, dat hij steeds beheerscht; hij is daarbij een colorist en zijn verteltrant is sterk visueel. Een kleurig en spannend verhaal. Wegens enkele scenes — betreffende de verhouding tusschen Hornblower en een Fransche dame — moet de lezing beperkt blijven tot ervaren volwassenen.

POCOCK (Guy) TOGETHER WE GO. (314) 7/6. J. M. Dent & Sons Ltd. - London.

„Together We go" is de beschrijving van een vacantiereis op een luxe-stoomer in de Middellansche Zee. Pocock heeft zijn schip bevolkt met vogels van de meest bonte pluimage, een Anglikaanschen bisschop, een paar nieuwbakken parvenu-achtige rijken, een classicus, een gemoedelijken bouwspeculant met zijn kinderen, een drinkeboer, een genotzoeker, een paar dweepend aangelegde meisjes, wat jongelui, een adellijk echtpaar, een Ierschen Katholieken geestelijke, een invalide, een oude vrijster, een cynischen arts. Menschen, die elkander niet kenden vóór zij aan boord kwamen, en die nu een maand lang op elkaar's gezelschap zijn aangewezen; een situatie, waarin een oppervlakkige kennismaking ontstaat, maar ook een contact begint dat voor het leven duurt en dit blijvend beinvloedt.

Een dankbaar gegeven is door Pocock uitgewerkt tot een interessant verhaal; het is daarbij ook een menschenstudie, in lichten toon gehouden, maar toch overtuigend. De auteur is een psycholoog, die oog heeft voor het typeerende detail; hij is niet zwaar-op-de-handsch, zonder daardoor oppervlakkig te worden. Soms haalt hij even het verleden op van zijn individuen, maar overigens weet hij, met weinig hulpmiddelen, uit het optreden onder de bijzondere omstandigheden van zoo'n reis, zijn passagiers werkelijk levend voor te stellen, zóó, dat ge hen beter leert kennen, dan de reizigers elkander. Een merkwaardige figuur is die van Mr. Nauder, de agent van het reisbureau. Talrijke dergelijke reizen heeft hij reeds meegemaakt; hij vertelt vooruit precies hoe de reacties der menschen op elkander zijn gedurende de achtereenvolgende weken; in dat opzicht gelijkt elke reis zoo precies op de voorgaande, dat zijn commentaar na afloop onveranderlijk luidt: „No, nothing happened; absolutely nothing — all exactly the same as ever."

Dat bewijst tenslotte alleen maar dat menschen, bij alle verscheidenheid van individualiteit, onder dezelfde omstandigheden en invloeden, toch meest op gelijke wijze reageeren. Maar daarom blijft het nog wel interessant. Voor volwassenen.

JOYCE (Michael) ORDEAL AT LUCKNOW. (379) 8/6. John Murray, London.

In 1857-1858 heeft Engeland een grooten opstand te bestrijden gehad in Britsch Indië, begonnen en geleid door muitende inlandsche troepen. De bloedigheid van dien opstand, het onverwachte der geheele gebeurtenis, de taaiheid, waarmee de Britten, onder bijzonder moeilijke omstandigheden, zich verdedigen, en de feitelijk romantische voorvallen, die toen zijn gebeurd, vullen eenige van de levendigste bladzijden der geschiedenis van het Victoriaansche Engeland. Uit brieven, dagboeken, en vooral uit het uitvoerig geschreven verhaal van een gewoon soldaat, heeft Joyce een verslag van een gedeelte van den opstand samengesteld, dat zich laat lezen als een roman. Een roman, die de werkelijkheid was van menschelijk lijden, uithoudingsvermogen en moed, en waarin Joyce dramatische spanning heeft weten te leggen.

STONE (Irving) SAILOR ON HORSEBACK. The Biography of Jack London. (327) 12/6. Collins - London.

Jack London heeft, gedurende zijn leven, eenigen tijd behoord tot de meest gelezen auteurs; thans wordt, in moderne literatuurgeschiedenissen, zijn werk niet veel meer dan terloops vermeld en weinig meer gelezen. De biographie van Irving Stone is een poging opnieuw bekendheid te geven aan het oeuvre van Jack London en daarvoor de waardeering te winnen waarop het, naar Stone's meening, recht heeft.

London was een onevenwichtig mensch, hartstochtelijk levend, een oppervlakkig denker. Hij was, in het extreme, een vertegenwoordiger der generatie waartoe hij behoorde, de generatie van de kinderen der pioniers. Zij waren nog geïnfecteerd met de oude — dikwijls bandelooze — rusteloosheid, maar zij werden ook reeds gesteld voor de moeilijkheden en de problemen, welke de pioniers nog niet kenden, en waarvan de oplossing niet vereenigbaar was met de impulsen van hun persoonlijkheid. Dit op de grens staan is de tragiek geweest van Jack London, en in de uitvoerige biographie van Stone komt dit — eigenlijk ongewild, — tot uiting.

Jack London's romans hebben den laatsten gloed opgevangen der vitaliteit van de oude pioniers; daardoor waren zij, in zijn eigen tijd, belangrijk. Die „spirit" werd in eigen geest nog aangevoeld; niet zonder weemoed zag men haar verdwijnen door wat een andere tijd eischte. Maar mee dan dien gloed bezaten de romans van Jack London niet. Zij hadden niet dat ondefiniëerbaar diepere in zich, dat altijd blijft boeien. Daarom zal, vreezen wij, de poging van Stone, opnieuw belangstelling te wekken voor Jack London's werk, wel geen succes hebben.

Maar de biographie is toch een belangwekkend werk; het vertelt op levendige wijze van een tragisch leven, en het vult — literair-historisch — een gaping tusschen twee Amerika's.

Provence en de Troubadours

door JOS. PANHUYSEN.

Peire Vidal is volgens Ford Madox Ford in diens laatste boek Provence, from Minstrels to the Machine, de grootste troubadour, de troubadour bij uitstek; zij die kennis namen van het werk van dezen dichter, zullen Ford Madox Ford misschien niet onmiddellijk gelijk willen geven, ze zullen andere groote troubadours noemen, en niet zonder reden, misschien waren deze evenwaardig aan Peire Vidal, maar grooter waren ze niet.

Peire Vidal was de zoon van een pelsmaker. Zijn levensbeschrijver Jean de Nostredame, vertelt van hem, dat hij beter zong dan wie ook ter wereld. Maar hij laat er op volgen, dat de troubadour niet wel bij zijn verstand was, want als Peire Vidal iets zag en het beviel hem, dan meende hij dat het hem rechtens toebehoorde. Hij ging er ook groot op, dat hij zeer rijk en machtig was, maar hij bezat niets dan zijn poëzie. Hij nam dienst bij Hugues de Baulz, die hem meevoerde overzee, daar raakte hij verliefd op een Griekin en huwde deze, hij was zoo buitenmate dwaas, dat men hem wijs kon maken, dat zij een nicht was van den keizer van Constantinopel, zoodat hem het het byzantijnsche rijk rechtens toekwam. Sinds hij dit geloofde besteedde hij alles, wat hij met zijn poëzie verdiende, aan den aanbouw van schepen, waarmede hij meende zijn rijk te kunnen gaan veroveren, hij voerde het keizerlijke wapen en hij liet zichzelf keizer en zijn vrouw keizerin noemen.

Zoo vertelt Jean de Nostredame. Het is te schoon om waar te zijn en het is ook niet waar, bijna alle „levens" van de troubadours zijn verzonnen, uitgedacht op gegevens, ontleend aan hun vaak zeer speelsche gedichten, Jaufrê Rudel was waarschijnlijk nooit verliefd op de gravin van Tripolis, en de vrouw, die het hart van Guilhem de Cabestan at zonder het te weten, stortte zich, toen men het haar zei, niet van het balkon om te sterven, maar haar man stierf en ze hertrouwde.

De vergissingen omtrent de troubadours zijn menigvoudig geweest en zeer romantisch evenals de vergissingen omtrent de ketterij van de Albigenzen. De troubadours, die de hoofsche liefde uitvonden, de leermeesters van de Noord Fransche trouvères, de Duitsche Minnesänger, van Italianen als Guinicelli, Cavalcanti, Rinaldo d'Aquino en van den grootsten onder hen Dante, waren vooral menschen van vleesch en bloed, levende hartstochtelijke menschen, die naast de meest overdreven verheerlijking van de geliefde vrouw, of soms zelfs daaronder, plotseling een wending kunnen maken naar de scherts en zelfs als bijvoorbeeld bij den hertog van Aquitanië Willem IX, naar zeer gepeperde scherts, zoodat men hen niet langer romantisch zien kan. Zij waren geen bleekzuchtige dweepers, deze dichters niet alleen van Provence,

maar ook van Aquitanië, Languedoc, Limousin, Poitou, hun sirventes zijn snijdend, beleedigend, ruw, hun liefdespoëzie is, zooals een onzer meest romantische dichters van het oogenblik zou zeggen „zeer aardsch". Ezra Pound, die uitnemend over hen heeft geschreven, zooals in dit boek ook Ford Madox Ford vaststelt, heeft eens gezegd: „My purpose in all this is to suggest to the casual reader that the Middle Ages did not exist in tapestries alone, nor in the fourteenth-century romances, but that there was a life like our own, no mere sequence of citherns and citoles, nor a continuous stalking about in sendal and diaspre", en dat voelt men in de liederen, de sirventes, de tensons van de troubadours. Zij lachen met het leven, zij spotten er mee, zij hadden het lief als hun land en de vrouwen van hun land, en ze wisten dat het toch maar een oogenblik was voorafgaande aan een eeuwigheid; de eerste bekende, en de meest uitgelatene onder hen Willem IX van Aquitanië zingt immers:

De proeza e de joi fui,	Met moed en vreugde heb ik [geleefd,
Mais ara partem ambedui;	Maar zij beiden verlaten mij;
Et eu irai m'en a scellui	Tot hem nu begeef ik mij
On tut peccador troban fi. (vrede vindt)	Die den zondaar genade geeft.

Zij kwamen op vele plaatsen, en met hun scepticisme, dat vaak zelfs in cynisme ontaardde, konden ze zich vrij gemakkelijk aanpassen, maar toch bleven ze overal ballingen. Peire Vidal was in het kasteel van zijn geliefde, die Loba, of de Wolvin genoemd werd, maar betrekkelijk weinig mijlen verwijderd, van het land, dat hij liefhad, toen hij zijn gedicht over Provence schreef, en dat gedicht heeft dadelijk in de aanvang al den onmiskenbaren klank van het ware heimwee.

Ab l'alen tir vas me l'aire	Met den adem haal ik de lucht [naar me toe
Qu'eu sen venir de Proensa	die ik komen voel van Provence;
Tot quant es de lai m'agensa,	alles, wat haar betreft, verheugt [me,
Si que, quan n'aug ben [retraire,	zoodat ik, als ik goed van haar [hoor,
Eu m'o escout en rizen	met een glimlach toeluister
En deman per un mot cen:	en voor één woord honderd [woorden vraag!
Tal m'es ben quan n'aug ben [dire.	zoo goed doet het me, als ik [goed van haar hoor.

Den Engelschman Ford Madox Ford kon dit uit het hart gegrepen zijn. Niet alleen ter plaatse van het kasteel van de Wolvin,

overal voelt hij den wind komen uit Provence; in Italië in Parijs, in Amerika, in Londen; alles herinnert hem aan haar, bijna de geheele wereldgeschiedenis en de geheele toekomst van de wereld brengt hij met Provence in verband, van Provence alleen kan de verlossing komen uit de verwarring van dezen tijd, niet omdat de provençalen daartoe iets zullen ondernemen, dat ligt niet in hun aard, maar omdat we eindelijk zullen gaan zoeken naar de juiste wijze van het leven te leven. Het boek over Provence van Ford Madox Ford is eigenlijk een soort levensleer, er wordt heel veel over Londen in gesproken en over Engelschschen en Amerikanen, over dictatoren, over fascisme en communisme, maar toch blijft het inderdaad een boek over Provence, zooals dit nu is, zooals het was in zijn tegenspoeden en in zijn gloriedagen, in den tijd van de contefables, van Aucassin en Nicolette, de charmante poëzie, die het volk wist te stellen tegenover de uitsluitend aristocratische poëzie der troubadours, den tijd van de vervolging en den wreeden kruistocht tegen de Albigenzen, die paus Innocentius III later zelve veroordeelde, den tijd van de pausen van Avignon, verheerlijkt door Alphonse Daudet in zijn vertelling Le mule du pape, den tijd van den goeden koning René, die lijfstraffen omzette in hoogere boeten, en zoodoende de belasting in zijn land verlaagde, de schatkist verrijkte en de misdaad ten slotte overwon. Ford Madox Ford is katholiek, hij ziet volkomen goed in, dat de ketterij der Albigenzen een ketterij was en een verderfelijke ketterij, hoewel ze een heel andere ketterij blijkt bij hem dan mij altijd werd geleerd. Dit kan aan mijn leermeesters, mijn boeken, aan mij of aan Ford Madox Ford liggen. Ik ben geneigd Ford Madox Ford gelijk te geven in dezen, want toen de leer der Albigenzen me in de zwartste kleuren werd afgeschilderd destijds, kon ik een vage onvrede niet van me afzetten, het viel me toch moeilijk te gelooven, dat juist in Provence, in den geest der Provençaalsche boeren een leer was uitgedacht zoo wreed. Deze leer, zooals men lezen kan, is een weinig anders, al blijft ze in hooge mate kettersch en verderfelijk. Ford Madox Ford verwerpt ze, en met grooten nadruk, hij zegt immers dat de meeste menschen tegenwoordig ze weer aanhangen en hij heeft het helemaal niet voorzien op wat de meeste menschen tegenwoordig aanhangen. Hij heeft de Albigenzen evenwel lief, en waarom niet? Is het geen gebod den zondaar te beminnen, en de zonde te haten? Hij valt Innocentius III, den heiligen Dominicus, en den heiligen Lodewijk echter uit pure liefde voor de Albigenzen, onnoodig en onrechtvaardig hard. Hoezeer geloofsijver en eigenbelang ook onontwarbaar dooreengestrengeld bleken bij een Simon de Montfort, de bedoelingen van den paus, den koning en den ordestichter waren boven allen twijfel verheven, ook al zou men sommige hunner daden misschien minder juist kunnen achten. Ford Madox Ford, die zoo vaak toont, dat hij begrip heeft voor de moeilijkheid van het

oordeel, schiet hier tekort. Men kan het hem vergeven als hij enkele bladzijden later enthousiast geraakt over de beschouwende orden en over de heilige Catherina van Siena, „one of the mightiest and most gentle saints of Heaven." Zijn gedachten zijn katholiek en daarom vaak middeleeuwsch aandoend in de wereld, waarin hij leeft, die gedachte over de beschouwende orden bijvoorbeeld, waarvan hij zelf zegt, dat het een „consoling thought" is, „that I have always not very far from the back of my mind-that of innumerable nuns in forgotten convents praying for the redemption of all our miserable souls... Yes, yours as well as mine and that of my patient non-Anglo-Saxon New York friend... who would really rather be damned than saved by the intervention of the pale daughters of the Scarlet Woman."

Dit middeleeuwsche doet hem Provence begrijpen en de troubadours, hoewel hij eigenlijk niet zooveel zegt over de troubadours, hoewel namen als die van Bertran de Ventadorn, Bertran de Born, en Arnaut Daniel slechts zelden door hem vernoemd worden, hoewel hij niet spreekt over de alba's, het prachtige Reis glorios van Guirault de Bornelh en het anonieme En un vergier, beide zoo uitstekend vertaald door Ezra Pound. Hij laat zich nergens uit over de kunstige rijmschema's, de coblas singulars, de coblas doblas, de coblas unissonans, de coblas capfinadas en capcaudadas, noch over de verschillende soorten van gedichten, hij lost het raadsel van de plotselinge verschijning van een dichter als Willem IX van Aquitanië niet op. Wie daarover hooren wil moet een ander boek lezen bijvoorbeeld de degelijke studie van F. Brittain over The Medieval Latin and Romance Lyric to Anno Domini 1300. Het is een korte studie, van niet meer dan 61 bladzijden, ze is een beetje droog, maar ze is goed en, ze wordt gevolgd door een bloemlezing, die eenig is in haar soort, men zal er andere boeken voor aan moeten schaffen om er uit wijs te kunnen worden, maar dan wordt ze tot een vreugde, die moeilijk zal tanen. Het Latijn, het Italiaansch, het Noord Fransch is wel te lezen met eenige moeite, maar het Provencaalsch blijft den lezer, die de verzen van Conon de Béthune en Colin Muset leerde verstaan, tarten. Hij zal het best doen om bijvoorbeeld een paar deeltjes te bemachtigen uit de collectie Les Classiques Français du Moyen Age, die onder leiding van Mario Roques uitgegeven worden bij Honoré Champion in Parijs. Als de bloemlezing van Brittain ingericht was als die deeltjes, met een prozavertaling aan den voet van de bladzijde, en een kort, maar met zorg gekozen glossarium, was het niet maar een boek voor den gespecialiseerden erudiet, maar een werk voor den ontwikkelden leek, en het laatste soort boeken, als ze werkelijk met zorg geschreven en wetenschappelijk verantwoord zijn, acht ik van een buitengewoon groot belang. Het is werkelijk te betreuren, dat Brittain zijn werk niet wat ruimer heeft opgevat, want niet alleen wat het Provençaalsch betreft is zijn bloemlezing goed, er wordt ook inderdaad een parallellisme door aangetoond tus-

schen de middeleeuwsche Latijnsche verzen en de verzen in de volkstalen, maar bovendien welke prachtige gedichten zoo eenvoudig, zoo ontroerend als de klacht van het meisje wier geliefde ten kruistocht trekt; zulk een diepe en bekoorlijke vertrouwelijkheid met het heilige, zulk een ongereptheid en menschelijkheid is zeldzaam.

Le navi son giunte al porto,	De schepen zijn in de haven
En vogliono collare.	En scharen zich zij aan zij.
Giammai non mi conforto	Nooit zal ik troost meer vinden,
Nè mi voglio rallegrare;	Geen vreugde meer voor mij,

Welk een lieflijkheid vindt men daarnaast in een geheel ander gedicht, de samenspraak van Jacopone da Todi, waar de Heilige Maria haar goddelijken Zoon aanspreekt, zooals in een modern gedicht, dunkt me, niet meer mogelijk is. Een modern gedicht, Jacopone da Todi nabootsend, zoo het juist iets te naief doen en den indruk bederven. Hier is het echte.

Filglio bianco e vermilglio,	Zoon wit en rood,
Filglio sensa similglio,	Zoon zonder gelijke,
Filglio, a chi m'apilglio?	Zoon, aan wien mij hechten?
Filglio, pur m'ai lassato.	Zoon, nu ge mij toch hebt [verlaten.
O filglio, bianco e biondo,	O zoon, blank en blond,
Filglio, volto jocondo,	Zoon, met Uw verheugd gelaat,
Filglio, perché t'à el mondo,	Zoon, waarom heeft u de wereld,
Filglio, cussì sprezato?	Zoon, zoozeer geminacht?

En hier, zou Ford Madox Ford zeggen, moeten we, gewijzigde omstandigheden in aanmerking genomen, in hoofdzaak toch weer naar toe. Want Ford Madox Ford heeft het niet over Provence alleen, van de minnestreelen tot de machine, hij heeft het over de geheele wereld. In Londen bestudeert hij deze. Londen de stad, die voor een argeloozen vreemdeling, de meest christelijke stad ter wereld zou lijken.

„For what most struck that ingenious Occidental in London — but most of all — after of course the evidences of shocking indigestions, insomnias and mendicancies, had been the extraodinary part that Christ seemed to take in the affairs and the imagination of the city. You went to Hyde Park expecting to see red flags and hear Communists. You saw instead nothing but banners waving to the skies in the insupportable northeast wind the words: JESUS; JESUS CHRIST; CHRIST JESUS; COME TO THE SAVIOUR; THE BLOOD OF THE LAMB; CHRISTIAN EVIDENCE; CHRISTIAN ENDEAVOUR; and all you could hear was the sound of brass bands who invited you as Christians militant to go onwards." En ondanks dit alles, of door dit alles heeft hij gelijk, wanneer hij beweert, dat

bij de meeste ontwikkelde Engelschen het werkelijke geloof in de geboorte, in het leven en lijden van Christus verloren zijn gegaan en dat deze leven en thuishooren in een wereld van Albigenzen. Zulk een Engelschman „believes in the necessity for personal and mental purity, like the Cathartes; in the necessity for the reduction of the population, in the absolute sinfulness of wars and in the right to suicide. . . " Ik heb nooit in zoo weinig woorden de verschrikkelijke waarheid omtrent een groot gedeelte van het Engelsche volk van tegenwoordig gehoord.

Filglio bianco e vermilglio
Filglio sensa similglio. . . .

Het lijkt soms of alleen de poëzie nog in staat zou zijn deze verdwaasde wereld de oogen te openen.

Ford Madox Ford: Provence. George Allen And Nnwin Ltd. Londen.
F. Brittain: The Medieval Latin and Romance Lyric. Cambridge University Press, Londen.

HEINEN (W.) DE BRUINE DOOD. Roman van een wezel. *f* 3.90 en *f* 4.90. De Toorts, Heemstede.

Een van de zeer zeldzame boeken, die handelen over het leven van een dier, zonder dat ze dit op sentimentele en onwetenschappelijke wijze vermenselijken, om het interessant genoeg te maken. Op een uiterst boeiende wijze worden ons de lotgevallen verhaal van Tiek, de wezel en van de andere dieren uit een stuk hei met wat bos en een paar plassen. De schrijver weet literaire schoonheid te doen samengaan met biologische juistheid; zeer fraai komt naar voren het voor ons zo lugubere van de natuur. dieren, die jagen en zelf gejaagd worden en geen ogenblik hun waakzaamheid kunnen laten verslappen, zonder te worden opgegeten, en dat alles zó in elkaar passend, dat van iedere soort het beste overblijft in het beste aantal.

De tekeningen van W. Boer Leffef zijn voortreffelijk; zij maken dit boek tot een prachtuitgave, die in alle opzichten kan worden aanbevolen, ook voor de rijpere jeugd. Jan Vriends verzorgde de vertaling en schreef een voorwoord.

GREEVE Pr. (H. de) ZATERDAGAVOND KWART OVER ACHT. (242) „Het Poirtersfonds", Eindhoven.

Een aantal der Zaterdagavond toespraken van den radiopriester H. de Greeve werden onder bovenstaande titel gebundeld. De vooral op dezen tijd berekende sociale en religieuze kwesties, daarin behandeld, zijn belangrijk genoeg om ook door lectuur nog eens onder de aandacht te worden gebracht.

I. Lorelei en Lore Ley. — Reeds vroeger, aldus „Der deutsche Weg", had men in Nazi-boeken bij het gedicht „Ich weiss nicht was soll es bedeuten" „Verfasser unbekannt" geschreven. Nu moet ook het gedicht zelf onbekend worden en daarom is het verboden. Het toeval wilde echter, dat ongeveer gelijktijdig Herr Dr. Ley een dochtertje geboren werd, dat den naam Lore ontving. Komt het kind eenmaal op school, dan zal de onderwijzer het kind wel met Lore Ley moeten aanspreken. Wordt haar dan eens een gouden kam geschonken, dan passen Heine's woorden weer: „sie kämmt es mit goldenem Kamme". Men gaat overigens denken, zoo vervolgt „Der deutsche Weg", dat het niet zoo zeer tegen Heine en Lorelei gaat als wel tegen het zingen van „Ich weiss nicht was soll es bedeuten, dass ich so traurig bin", terwijl het toch in Duitschland altijd mooier wordt.

II. In de jaarlijksche openbare zitting der Academie Française heeft voor het eerst Georges Goyau als secrétaire perpétuel het verslag uitgebracht over de „concours littéraires". Hier en daar heeft hij eenige geestige zetten geplaatst, zoo onder andere aan het einde van zijn lofspraak op Mauriac's „Asmodée", dat den prijs Emile Augier won: „Le jour òu l'esprit de Saint François de Sales prévaudrait définitivement en lui sur l'esprit de Saint Cyran, M. François Mauriac, après avoir été le dramaturge de la tentation, pourrait mettre sous nos yeux, en un autre tableau, l'harmonïeuse intervention de la grâce."

III. Tristan Bernard, een bekend lanceerder van geestigheden, ontving eens een nogal vrijpostig verzoek om op een enquête te antwoorden. Zonder verdere inleiding schreef de enquête-insteller hem: „Quelle est, selon vous, la recette du bonheur? Répondez moi au plus tôt!", waarop Tristan Bernard antwoordde: „La vôtre, faire travailler les autres!"

IV. Toen het tooneelstuk „L'homme que j'ai tué" van Maurice Rostand te New-York gespeeld werd, vroeg men hem, of hij het ook in andere Americaansche steden zou laten opvoeren. „Jawel! antwoordde Rostand, ik heb een contract voor opvoeringen in dertig steden der U.S.A. Maar in Chicago laat ik den titel veranderen in „Les hommes que j'ai tués". Die lui daar zijn zòo geblaseerd!"

V. „Die Zeit im Querschnitt" bespreekt een artikel van Prof. Dr. K. Klug verschenen in het tijdschrift „Deutsches Strafrecht", waarin hij over het verband van religie en strafrecht schrijft. Ons trof vooral de volgende passus:
„Hoffentlich ist die Zeit nicht zu fern, wo wirklich von einem religiösen Empfinden des ganzen Volkes gesprochen werden kann. Das wird erst möglich sein, wenn in Erziehung, Schule und Leben sich die Idee des ewigen deutschen Volkes durchgesetzt hat, *in dem wir als Deutsche die edelste natürliche Offenbarung des göttlichen Wesens erblicken*. Diese Idee wird und musz dereinst der eigentliche Gegenstand auch des religiösen Glaubensschutzes werden."

Als professoren zoo schrijven, wat moet dan de gewone man wel denken!

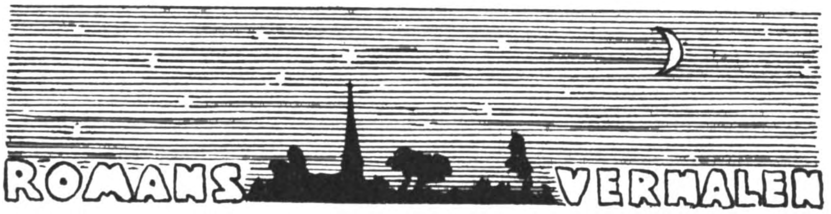

JAARSMA (D. Th.) MENSCHEN AAN HET MEER. Roman. (385) Querido. Amsterdam. 1938.

Men kan allerlei eischen aan een roman stellen dat hij actueele problemen behandelt en oplost, dat hij nieuwe ideeën en stroomingen verwerkt, dat hij zich bezig houdt met wat achter de dingen en verschijnselen ligt. Ik acht al deze eischen onbelangrijk. De eerste en voornaamste eisch is, mijns inziens, dat hij boeiend, overtuigend en natuurlijk menschen en lotgevallen beschrijft. Aan dezen eisch voldoet de roman „Menschen aan het Meer" van Jaarsma. Het is een roman van het Friesche land en daarom vergelijkt men dit boek onwillekeurig met de Friesche romans van Theun de Vries. Jaarsma's roman wint het, dunkt me, van Theun de Vries. Jaarsma construeert niet en decreteert niet zelf, hoe het verhaal moet verloopen, maar laat alles aan het innerlijk mechanisme zijner figuren over. Zijn roman is een boeiend en natuur-waar relaas van een groep menschen, die aan het Kindermeer wonen. Het is misschien een beetje vormeloos, een beetje „sprunghaft", maar het is echt en van een sterke innerlijke waarheid. Het is een der beste en boeiendste boeken, die er in Nederland den laatsten tijd verschenen zijn. Jaarsma bekommert zich maar matig om litteratuur en beschrijfkunst, zijn eenige zorg is goed en natuurwaar te verhalen van zijn menschen aan het meer. Hij tast nooit mis, mengt zich zelf niet in het verhaal, wordt nooit smakeloos of banaal, kortom: hij schrijft een roman zooals het moet. Het is een roman van veel personen en elk dezer moet zijn beurt hebben, zoodat de eenheid wellicht in het gedrang komt. Werden er veel boeken van deze kwaliteit geschreven, dan zou het een lust zijn Nederlandsche romans te lezen, wat het nu gewoonlijk niet is. Een boek voor rijpe, ervaren lezers.

BOER (Jo) CATHERINA EN DE MAGNOLIA'S. Een roman uit Italië. (239) Nijgh & van Ditmar. Rotterdam. 1938.

Een eigenaardig en eigenwillig boek, dat geschreven schijnt buiten alle Nederlandsche romantraditie om. Hier en daar wordt de schrijfster lyrisch en mengt zij zich op ouderwetsche wijze in het verhaal. Daardoor doet de schrijftrant wat naïef en methode-vorige-eeuw aan. Toch weet Jo Boer een roman samen te stellen en een tragedie te ontwikkelen. Deze tragedie wordt den lezer in felle, haast primitieve kleuren en lijnen voorgezet; doch het geheel is overtuigend in zijn menschelijkheid en hartstochtelijkheid. De psychologische bewerking van het gegeven is verre van nauwkeurig of indringend. Scherpe, zakelijke weergave is niet het fort van de auteur, evenmin als de overmatige verzorging van het détail, maar haar vizie en vastlegging van het geheele verloop getuigen van een natuurlijk verhaaltalent. De bijzondere kanten in haar karakters dikt de schrijfster graag aan, waardoor een wel zeer ongewone familie van menschen ontstaat. Het is een roman in den ouden naturalistischen trant, een verhaal van wilde, brute hartstochten. De Italiaansche dorpssfeer doet niet ongewoon of onnatuurlijk aan. Voor ervaren, volwassen lezers.

HERS (Anna) HET HEILIGE LEVEN. Roman. (218) *f* 2.90 en *f* 3.90. Brusse, Rotterdam. 1938.

Met „Het Heilige Leven" heeft Anna Hers een niet onverdienstelijken roman geschreven. Het beginhoofdstuk is zelfs bijzonder goed; verderop handhaaft de schrijfster zich niet altijd op dezelfde hoogte. Zij verliest wel eens het innige contact met natuur en werkelijkheid. Zoo is bijvoorbeeld de dood

van Joan wel erg onwaarschijnlijk. Trouwens de geheele roman is wat te geconstrueerd; de schrijfster dicteert en decreteert te veel, hoe alles verloopen moet, en laat te weinig natuur en leven zelf het verloop van den roman bepalen. Met andere woorden het geheel doet niet heelemaal echt en natuurlijk aan. Anna Hers is er teveel op uit om haar ethisch-christelijke, vrijzinnige denkbeelden te laten domineeren en ensceneert daarvoor een historie, die haar zwakke kanten heeft. Al aanstonds moet de lezer het geval Joan-met-haar-teekenleeraar aanvaarden, wat in zulk een familie nogal onwaarschijnlijk aandoet. En toch! het boek is met kundige hand geschreven. Peter, de hoofdpersoon, teekent zich op den duur in zijn toegevendheid en zijn, ondanks alles, sterke vasthoudendheid in zeer persoonlijke contouren op den achtergrond af. Anna Hers kan ongetwijfeld een roman schrijven, wanneer zij meer naar de stem der natuur dan, naar die van haar ethisch Christendom luistert. De entrée van Woutje Reffers aan het einde is eveneens te veel melodrama. Zoo hindert overal wat den critischen lezer en toch! er zijn aanwijzingen te over dat de schrijfster iets goeds zou aankunnen.

EERBEEK (J. K. van) DE DOEVE. (215) *f* 2.25 en *f* 2.90. Daamen, Den Haag.
In Eerbeek's werk bekoort de bondige wijze van vertellen; hij creëert er geen grootsche situaties mee, maar wel figuren en milieu's die zoo in de werkelijkheid een plaats hebben. Het overbodige ontbreekt volkomen, het detail is met een enkel streekje aangegeven, zoo, dat de hoofdzaken van de vertelling typisch geaccentueerd worden. Die eigenschappen kenmerken ook schrijver's nagelaten roman „De Doeve". De geschiedenis van een joggie uit een achterbuurt, verteld met telkens even oplichtenden humor.

De compositie van den roman is voortreffelijk. De Doeve (de dief) is de hoofdfiguur; zijn persoonlijkheid — als kleine jongen en als opgeschoten jongmensch — domineert; een echt volkskind in zijn ongecompliceerde directheid en ruwen humor. Het buurtje waarin hij leeft, de menschen met wie hij in aanraking komt, zij zijn juist zoo gesuggereerd en verbeeld dat zij de hoofdfiguur nergens verdringen, maar toch sfeer en leven bezitten.

Geestige stof, door het leven geboden, en geestig behandeld.

ARONDéUS (W.) IN DE BLOEIENDE RAMENAS. (265) *f* 2.75 en *f* 3.50. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam. 1938.
Arondéus is een sierlijk en krullig kunstenaar, teekenaar zoowel als schrijver. In zijn nieuwen roman schrijft hij de tamelijk eenvoudige geschiedenis van een vijftal bewoners van een hoekhuis in een steeg, dat beneden kroeg, boven en achter woonhuis is. Die geschiedenis is zoo eenvoudig, dat zij in vijfentwintig bladzijden had kunnen geschreven worden, maar Arondéus is zulk een sierkunstenaar dat hij er tweehonderd vijfenzestig over doet. En hij doet het lang niet onaardig. Hij fantazeert er bloeiend en arabeskisch omheen, doch altijd zoo dat de spelers van den roman in het centrum blijven en hun lotgevallen de kern vormen. Zijn vorige roman, die bijna den Kosmos-prijs won, was mysterieuzer, spannender, wonderlijker dan deze. Deze is wat arm aan gebeurlijkheden, wat mager aan wisselingen; toch is hij aardig en speelsch. Groote momenten waren er meer in den vorigen. Wonderlijk is dat zulk een sierlijk artist, wiens naam zelfs in een krul eindigt, zich bij zoo klein-degelijke luiden als deze bewoners van het hoekhuis in de steeg en aan het grachtje bijzonder thuis voelt. Nogmaals: een aardig boek dat, dunkt me, onder de A-klasse valt.

LAST (Jef) DE LAATSTE WAARHEID. (192) *f* 2.50 en *f* 3.25. Brusse, Rotterdam. 1938.
„Geschreven en voltooid in de marechaussée-kazerne te Zundert 13 Mei '38" schrijft Jef Last aan het einde van dit boek en deze woorden moeten wel een soort excuus of verklaring vormen voor de dolle fantazie, die „De laatste Waarheid" uitmaakt. Een allerdolst en onmogelijk verhaal, dat den schrijver gelegenheid biedt zijn spot over allerlei dingen en verschijnselen te laten gaan. De gewone maatstaven kunnen hier niet worden aangelegd; met waar-

schijnlijkheid en mogelijkheid wordt hier geen rekening gehouden. Het is niet erg voor de hand liggend dat een lector aan de Universiteit zoo maar bij toeval zich aan een circus verbindt en er succes heeft. Heel het boek is een circus-fantazie; de verbeelding van Jef Last maakt hier clownssprongen, die niet na te rekenen zijn. Als zoodanig wil het boek geapprecieerd worden en naargelang ieders zin en aanleg voor een fantazie-buiteling zal het al of niet gewaardeerd worden. Voor wetende volwassen lezers.

HOUWINK (Roel) EEN MAN ZONDER KARAKTER. Roman. (260) *f* 2.90 en *f* 3.75. U. M. Holland, Amsterdam.

Roel Houwink is een vruchtbaar schrijver, die over allerlei dingen en verschijnselen zijn geest en zijn pen laat gaan. Er is eèn genre, dat hij van tijd tot tijd beproeft, maar waarin hij nooit slaagt: de roman. „Een Man zonder Karakter" is een roman zonder karakter. Het is alles van zulk een fletse vaagheid en algemeenheid dat de lezer moeilijk het einde van het boek bereikt. Houwink mist het talent om boeiende conflicten en verwikkelingen te beschrijven, om karakters en menschen in scherpe contouren uit te beelden. De „ik", die hier vertelt van zijn huwelijksleven, van het heengaan zijner vrouw, van zijn omgang met een zekere Lucie, van de latere verzoening met de heengegane, weet zijn verhaal nergens uit de grondverf op te halen. Het verhaal interesseert niet; het blijft een litteratorenroman, ontstaan uit den weloverwogen, maar te weinig artistiek doorleefden opzet een huwelijksconflict te gaan beschrijven. Het boek is een vergissing. Houwink's figuren hebben inkt in de aderen in plaats van bloed. Voor volwassen lezers.

FAULKNER (William) HET LICHT IN AUGUSTUS. Vert. door Mr. I. E. Prins-Willekes, MacDonald v.h. van Staal & Co. *f* 3.20 en *f* 3.90. Rotterdam. 1938.

Dit boek kome wegens de wonderlijke situaties, die erin beschreven worden, slechts in handen van rijpe, ontwikkelde lezers. Maar welk een schrijver is Faulkner! Een auteur die langzaam en langs vreemde omwegen zijn doel bereikt. Hij blijft traagzaam en geduldig een menschenziel ontleden en doorzoeken om de kern van haar wezen te ontdekken. Hij is een merkwaardig zoeker en speurder naar het geheim van den mensch en brengt zijn personages in tragische conflicten en situaties om op deze momenten het diepste en verborgendste, wat er in hen omgaat, aan het licht te brengen. Naast de meest verworpen en hopelooze individuen plaatst hij figuren van een bijna idyllische goedheid en natuurlijke onzelfzuchtigheid. Naast Lucas Burch en Kerstmis staan hier Lena Grove en Byron Bunch. De eeuwige rassenhaat tusschen wit en zwart in de Zuidelijke Staten is een der tragische motieven van den roman, evenals het geëxalteerde Bijbelfanatisme van sommige sectariërs. Faulkner is niet gemakkelijk te vertalen met zijn ingewikkelde zinnen en zijn gecompliceerden gedachtengang. De vertaalster heeft het er heel dragelijk afgebracht, ofschoon er op de dialectweergave zou aan te merken zijn. Zooals reeds gezegd, hoort het boek lang niet in ieders hand.

ROBERTS (Kenneth) DE WEG NOORDWEST. Vert. door J. Kernkamp-Muyderman. (451) De Torentrans, Zeist. 1938.

„North-West Passage", het boek dat als „De Weg Noordwest" vertaald werd, is het vorig jaar in de Vereenigde Staten een ongewoon succes geweest. Dit succes dankt het boek niet zoozeer aan zijn innerlijke waarde als wel aan de patriotische motieven, die erin meespreken; ook aan het boeiende der gebeurtenissen. Litterair en psychologisch is het weinig belangrijk, zoo weinig, dat men zich afvraagt, hoe het Americaansche publiek hiervoor kan warmloopen. Hoofdbestanddeel is de roekelooze tocht van een regiment soldaten tusschen 1850 en -60 vanuit het Engelsche gebied in Fransch Canada, waarbij een Fransch-Indiaansche nederzetting op onmenschelijk wreede wijze wordt uitgemoord. Het verhaal dezer uitmoording is stuitend van bloederigheid, waarom wij dit boek aan jonge en gevoelige handen liefst zouden

onthouden. Roberts heeft het geheel handig in elkaar gezet, echter meer handig dan kunstig. Het boek is een sensatie-succes geweest en dit succes zal zich in het buitenland wel niet herhalen. Het begin is frisch en boeiend, maar het werk handhaaft zich niet op dezelfde hoogte. Op den duur wordt het verhaal van den tocht wat eentonig en op het einde zitten we in het melodrama.

SCHARTEN-ANTINK (C. en M.) DE GROOTE ZORZI. (446) *f* 2.75 en *f* 3.50. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1938.

„De Groote Zorzi" is de schilder Giorgione da Castelfranco, die rond 1500 een der roemrijke kunstenaars van het roemrijke Venetië was. De auteurs hebben bedoeld een vie romancée van hem te schrijven. In hoeverre het biografisch is? Het persoonlijk leven van Giorgione, zijn minarijen m.n., reconstrueerden zij uit de van hem bewaard gebleven schilderstukken: historisch beschouwd toch wel een hachelijke basis, temeer waar het niet altijd vaststaat, wat onder het oeuvre van hem, wat van andere leden der Venetiaansche school is.

„De voorvallen uit het Venetiaansche leven van dien tijd, zijn vrijwel historisch," zegt de verantwoording. Voor wat den strijd tusschen Julius II en de republiek betreft, die zijn hoogtepunt vond in de pauselijke excommunicatie, wordt die historie dan toch sterk vanuit Venetiaanschen gezichtshoek gezien, ten nadeele van het Pausdom. Het waren heusch niet enkel wereldlijk-politieke motieven, die Julius daartoe bewogen. Wie redelijk is, moet met de meest gezaghebbende historici erkennen, dat Venetie óók in rein kerkelijke zaken, als het vergeven van de bisdommen Cremona en Vicenza, zich een staatsabsolutisme aanmatigde, dat een geordende kerkelijke discipline vanuit Rome onmogelijk maakte en dat de geweldige Paus, ondanks zijn felheid eerst tot dezen uitersten maatregel overging, toen alle uitzichten op een billijk vergelijk uitgeput waren. Overigens een spannend boek voor rijpe, ervaren lezers.

REULING (Josine) MELONI (Senta, Lerares.) SOLOZANG. Roman. Querido, Amsterdam.

Een nederlandsch meisje gaat tijdelijk in Duitschland wonen voor studiedoeleinden en komt terecht bij een ietwat eigenaardige leerares in solozang met twee leerlingen, waarvan de eene met eieren en kaas, en de andere met vriendelijkheid betaalt. Dat geeft de schrijfster gelegenheid tot het teekenen van eenigszins belachelijke personen en situaties, waarover zij haar goedmoedigen spot uitstort. Zelfs als zij tegen het einde het anti-semitisme en de beschermingshechtenis-methode van het nazi-regime beschrijft, wordt zij niet heftig, maar blijft geestig en bedaard spotten. Voor ontwikkelde lezers.

STOKE (Melis) RIEMAN EN CO. (208) *f* 1.90 en *f* 2.50. Veen, Amsterdam.

Een vader is zoo opgegaan in zijn zaken, dat hij zich van zijn huisgezin vervreemd heeft: zijn vrouw doet deftig, wil de éene dochter afhouden van den waren Jacob en de andere verbinden aan den verkeerden. Met behulp van een ongetrouwden broer brengt hij dat alles netjes in orde, herwint hij zijn vrouw en huwelijkt zijn dochters uit aan de juiste mannen. Een 'n beetje te moraliseerend sentimenteel, maar overigens goed geschreven en leesbaar verhaal.

WILLINK (Luc.) BIJ ONS IN PODOROWA. (198) *f* 1.90 en *f* 2.50. Veen, Amsterdam.

Podorowa is een gefingeerd land in Midden-Europa, waarvan de bevolking is samengesteld uit „minderheden". De macht is in handen van een uitgeleefde bourgeoisie, terend op de herinnering aan ouden roem. Achtereenvolgens komen een Duitscher, een Amerikaan en een Engelschman de helpende hand bieden, maar het blijft bij woorden. Vervolgens steekt een nieuwe minderheid den kop op, terwijl de jeugd van de bourgeoisie het rassenvraagstuk ontdekt en de partij der neo-nationalisten vormt. De eerste hoofdstukken bevatten een nogal langdradige poging om op het volkomen uitgebloeide

Podorowa een volkomen onzinnige parodie te schrijven, maar geleidelijk ontglipt deze opzet den auteur en op het eind vergeet de lezer zelfs, dat Podorowa een fictie is. Namen als Hitler, Henlein en Seyss-Inquart springen daar schaamteloos tusschen de uitheemsche verzinsels. Vooral de laatste hoofdstukken van dit zeer merkwaardige boek zijn agressief en sarcastisch, maar toch doortrokken van de wijsheid, dat al het menschelijke voorbijgaat. Het gesol met een wonderbaar heiligenbeeld en de stekelige geestigheden inzake wonderen zijn stuitend voor het gevoel van den katholieken lezer. Eenig voorbehoud is daarom gewenscht.

CORSARI (Willy) EEKHOUT (Jan H.) WILLINK (Luc.) PILLECIJN (F. de) BAKKER (Piet) FORTUIN (H. B.) HET BESTE ER MEE! Nog zes auteurs op ziekenbezoek. (229) Illustraties van C. Boost. Omslagteekening van Jo Spier. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Over een verbitterden menschenhater schrijft de Pillecijn met de goede deernis van iemand die weet, hoe gekneusd en eenzaam een mensch moet zijn, om zoo te kunnen haten. Ofschoon het slot niet volkomen bevredigt, lijkt ons deze bijdrage de meest gelukkige. Van Jan Eekhout is er een rustige vertelling over een humanistisch aangelegden rentenier. Piet Bakker vertelt anecdoten over een musicus-bohémien, plezierig om te lezen. De overige drie bijdragen kunnen ons maar matig bekoren. Willy Corsari presteert een short story, een harteloos, smakeloos geval, waarin een gescheiden man flirt met zijn vroegere vrouw en haar ten huwelijk vraagt. Luc. Willink is vertegenwoordigd met een soort reportage, zonder spirit, zonder logica, zonder slot, over de vreemde bekeering (?) van een society-juffer. Fortuin geeft een dwazen inval te genieten, die alleen maar dwaas is. De in verschillende bijdragen tot uiting gebrachte Weltanschauung maakt voorbehoud voor ontwikkelde volwassenen noodzakelijk.

HAVIGHURST (Walter) DE STILLE OEVER. (226) *f* 2.40 en *f* 3.25. Nederlandsche bewerking naar het Amerikaansch van J. E. Gorter-Keyser. Zuid.-Holl. Uitg. Mij., Den Haag.

Tusschen de leden van een oude pioniersfamilie bestaat een oude veete, die een dieperen grond heeft dan de toevallige gebeurtenis, die deze vijandschap definitief maakt. Daarom is het niet duidelijk, waarom juist deze gebeurtenis zoo vaak gereleveerd wordt. Heel mooi en geenszins geforceerd echter is de oplossing. Slechts met moeite heeft de auteur zich van zijn aanteekeningen losgeschreven. Al te nadrukkelijk weidt hij uit over toestanden en levensomstandigheden, daarbij de menschen uit het oog verliezend. Niettemin blijft het een intelligent en ernstig boek, met een gezonde liefde voor het leven, achter welks horizon de auteur helaas geen Jenseits schijnt te kennen. Volwassenen.

KARS (Co) GEKORTWIEKT. (278) *f* 3.90. De Kern, Den Haag.

De inhoud van dit oppervlakkige boek bestaat uit een reeks verlovingen, wat nesterigheid van vrouwen-onder-elkaar en een scheut dames-liefdadigheid. Voor de variatie worden twee huwelijksaanzoeken gepleegd in tegenwoordigheid van een meerhoofdig auditorium, terwijl twee andere gelieven het in zee doen. De ongegeneerd vrije omgang van deze jongelui, die dansen in shorts en converseeren in badcostuum dwingt ons, dit boek onvoorwaardelijk af te wijzen.

DOUDART DE LA GRéE (Marie Louise) ZONDARESSEN. (268) Blitz, Amsterdam.

De debuutroman van Doudart de la Grée vertelt van het leven van eenige meisjes in een Katholiek Hollandsch internaat, bestuurd door nonnen; een gesticht eigenlijk, waar hoofdzakelijk meisjes verblijven die onder toezicht staan van den voogdijraad. De gebeurtenissen groepeeren zich rond de figuur van Arnolda, — aangenomen kan worden dat zij identiek is met de schrijfster,

— een meisje uit een beter milieu dan de meeste van haar lotgenooten, en door familiemachinaties in het gesticht terecht gekomen. De literaire kwaliteiten van het boek zijn gering. Het toont de typische gebreken van meer eerstelingen, zonder dat die diepere inslag valt te bespeuren, welke een, zij het dan nog onvolgroeid, talent laat vermoeden. Het is dan ook niet zoozeer als roman dat dit boek de aandacht trekt, maar meer als —wat het tevens beoogt te zijn — een rapport, een kroniek, juister een aanklacht. Want het hangt een beeld op van verschikkelijke toestanden, die in dit gesticht zouden bestaan. Er zou een systeem heerschen van een volstrekt liefdeloozen geest, dat er op gericht is de persoonlijkheid volkomen te onderdrukken en van de meisjes het grootst mogelijke profijt te trekken. Als gevolg van dit systeem zou verbittering heerschen en in verband daarmee gebeuren allerlei onaangename, zelfs tragische voorvallen. In de aankondiging van „Zondaressen" wordt verklaard dat hier het gestichtsleven „voor het geestesoog wordt ontrold zooals het werkelijk is", en dat de bedoeling is verbetering te brengen in deze toestanden.

Wij hebben ons de moeite getroost van een onderzoek; het resultaat is vleiend geweest voor de fantasie van de schrijfster maar niet voor haar waarheidszin. Het is ons n.l. gebleken dat het zakelijke in het boek en de feiten van a tot z fictief zijn. Wat het onpaedagogische en liefdelooze opvoedingssysteem betreft — het gesticht staat onder voortdurend toezicht van de Justitie, en een niet Katholiek rijksinspecteur, welke in den tijd, door het boek bestreken, het betrokken gesticht inspecteerde, en zich daarbij ook onder de verpleegden bewoog, verklaarde bijzonder voldaan te zijn, ook om de goede geest onder de meisjes.

De aanklacht in „Zondaressen" blijkt te bestaan uit een zeer ongepaste fictie, om het maar zacht uit te drukken.

Het boek moet gerangschikt worden onder de ongeschikte lectuur.

GUNNARSSON (Gunnar) ADVENT. (121) Uit het Deensch vertaald door Dr. P. M. Boer-Den Hoed. Bigot en van Rossum, Amsterdam.

„Wanneer een feest nadert, dan bereiden de menschen zich daarop voor, elk op zijn eigen manier. Er zijn vele manieren. Zoo had Benedikt de zijne..."

Benedikt was een arme daglooner, en zijn manier om telkens in de advent zich op Kerstmis voor te bereiden, was dagreizen ver de besneeuwde bergen in te gaan, om de schapen die achtergebleven waren en anders zeker zouden doodvriezen, op te sporen en in veiligheid te brengen. Het gegeven is allereenvoudigst, maar de Deensche schrijver wist er een belangwekkend verhaal van te maken, waarin de eenigszins eigenaardige hoofdfiguur vooral ook innerlijk treffend geteekend wordt.

WESCOTT (Glenway) DE ZWAKKE KRACHT. (273) *f* 2.90 en *f* 3.75. „Holland", Amsterdam.

Er zijn in den laatsten tijd veel uit het Amerikaansch vertaalde romans verschenen, waarin de pioniers-families die Amerika bevolkten, beschreven worden. Ook dit is een van die familie-vertellingen, maar hier put de schrijver uit archieven en oude dagboeken, uit portretalbums en overleveringen en geeft daardoor aan zijn boek een stempel van waarheid dat aan de gebeurtenissen een zekere kracht bijzet, welke niet nalaat indruk te maken. Hij bewondert zijn dappere voorouders en heeft met toewijding hun levens geteekend. Zij hebben een traditie gesticht en met God hun moeilijkheden overwonnen; er waren avonturiers onder hen die het gevaar zochten en thuisblijvers, die de familiebanden hooghielden; wat zij ook geweest zijn, zij worden met talent en vaardigheid door den schrijver aan ons voorgesteld. Een belangwekkend boek dat alleen gerijpte volwassenen ter hand kunnen nemen.

BOO (Sigrid) OP EEN DAG KWAM ZE TERUG. (262) *f* 2.40 en *f* 2.90. Uit het Noorsch vertaald door M. J. Molanus-Stamperius. Veen, Amsterdam.

Is dit werkelijk een boek van Sigrid Boo? Van de vlotte schrijfster van „Zelfs in tijden als dezen?" Kan de hysterische, dwaas-verliefde in ziekelijk-

egoïstisch zelfbeklag verwarde vrouw, de hoofdpersoon uit dit boek, ontsproten zijn aan het brein van de auteur van die andere vroolijke, gezonde boeken? Het is haast niet te gelooven. Dagrun Eid heeft als jong meisje een misstap begaan en werd door een noodlottig toeval daarbij als het ware te kijk gezet voor het geheele stadje waar zij woonde. Later trouwt zij den jongen, waarmede zij zondigde; hij is een beroemd kunstenaar geworden, die de heele wereld doorreist, maar zijn vrouw is altijd rusteloos, heeft vreemde gewoonten aangenomen en kan er eerst na vele jaren toekomen om weer eens naar haar geboorteplaats en familie terug te gaan. Over deze thuiskomst handelt het boek. Dagrun is onevenwichtig, zoekt bevrediging in het koesteren van een jeugdliefde voor een sinds lang getrouwd en weer gescheiden schoolmakker en doet niets dan piekeren en zich in het verleden verdiepen. Zij forceert een eenzame samenkomst met den man op wien zij hopeloos verliefd denkt te zijn en dan komt de humor van Sigrid Boo onweerstaanbaar voor den dag, hij gebruikt haar enkel als hoofdkussen, zooals Dagrun aan haar man opbiecht. Het is een zeer goed geschreven boek al valt het moeilijk om er de opgewekte schrijfster van vorige boeken in te herkennen. Voorbehoud voor ontwikkelden is noodzakelijk.

GRANT (Joan) GEVLEUGELDE PHARAO. (393) *f* 3.50 en *f* 4.50. Vertaald door Tony de Ridder. Boot, Voorburg.

Dit lijvige boekdeel behandelt het leven van een prinses van Egypte, die later met haar broeder tezamen Pharao wordt in de eerste dynastie. De schrijfster laat de prinses zelf over haar jeugd vertellen en over later wanneer zij de moeilijke jaren van studie in de tempel volbracht heeft en als Pharao gekroond wordt. Het heeft de bekoring van het vreemde en ongewone en de schrijfster toont zich buitengewoon goed op de hoogte van de gebruiken en het leven van de Egyptenaren. Het blijkt dat hun ontwikkeling op een zeer hoog peil stond en dat zij vooral gebruik wisten te maken van geestelijke krachten die zij in hooge maten cultiveerden. Zij regeert langer dan haar broeder die op een reis naar het Zuiden van Kene aan moeraskoorts sterft en brengt later haar zoon op den troon die zij van een vroegere geliefde heeft. Deze Egyptenaren konden met elkander over verre afstanden spreken in hun droomen en geloofden ook aan de wedergeboorte in een telkens volmaakter staat. Met veel geduld heeft de schrijfster dit boek bewerkt en zij geeft den lezer inzicht in een lang verleden tijdperk. Voor ontwikkelde rijpe lezers.

SERVAES (Anke) MOEDER LIESBETH. (327) *f* 3.25 en *f* 3.90. Hollandia, Baarn.

In dit vervolg op „Kinderzaal" en „Kinderen, die over zijn", wordt beschreven hoe Zuster Liesbeth Moeder Liesbeth wordt. In het Kinderthuis wordt de kleine Aart geboren en de kinderen zijn er dol gelukkig mee. In de nabijhid wordt een ander thuis geopend voor ouden van dagen en de bewoners van deze beide huizen sluiten al heel gauw groote vriendschap met elkander. Dit boek van Anke Servaes kan mij niet zoo bekoren als haar eerste boeken. Het komt mij voor dat het meer met inspanning en met minder inspiratie geschreven is. Zij geeft de verschillende levens van de bewoners van het tehuis voor ouderen tusschen de beschrijving van de dagelijksche gang van zaken en overal kunnen wij haar groote menschenliefde en haar liefdevol begrijpend hart uit de regels ontdekken, maar het geheel is niet zoo spontaan als wij haar vroeger leerden kennen. Een mooi boek voor ouderen.

KOBER (A. H.) WAAROM TREUR JE, GROOTE CLOWN! (255) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bruna, Utrecht.

Over het circusleven en de artisten heeft Kober reeds meerdere onderhoudende boeken geschreven. Thans komt hij met een roman die in hetzelfde milieu speelt. Hij bevat de levensgeschiedenis van een clown, die zich, na veel teleurstellingen en ontgoochelingen, tot een der beste artisten in zijn genre weet op te werken. Kober heeft er een interessant en boeiend verhaal

van weten te maken. Voor de leek is reeds de wereld waarin de hoofdpersoon zich beweegt, belangwekkend. Dat is die van het circus en het variété, waarin Kober door eigen ervaring — hij is perschef geweest van een groot circus — uitstekend thuis is. Het tooneel wisselt onophoudelijk, de roman speelt in bijna alle landen van Europa, in Noord en Middel Amerika, vòòr en achter de coulissen. Tegen dien bonten en wisselenden achtergrond ontwikkelt zich het stormachtige leven van Joe Golden, den clouwn. Af en toe doet het verhaal wat melodramatisch aan, maar mogelijk hoort dat zoo bij het milieu.
Volwassenen.

DICKSON (Carter) DE MOORD OP MARCIA TAIT. (256) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door H. S. Lanson. Schoonderbeek, Laren.

Dit is een van die lugubere moordgeschiedenissen die er geheel en al op gebaseerd zijn om de lezers te doen griezelen. De omgeving, een historisch huis, de tijd, omstreeks Kerstmis, de twee vermoorden: een beroemde en beruchte filmster en haar manager, daarbij alle omstandigheden even raadselachtig en onmogelijk. Er zijn meerdere oplossingen voor het geval en bijna alle aanwezigen doen er een aan de hand, maar de goede wordt alleen gevonden door het groote opperhoofd van Scotland-Yard, dat in eigen persoon gekomen is om een handje te helpen. Voor lezers met genoeg onderscheidingsvermogen aannemelijke ontspanningslectuur.

AYRES (Ruby M.) WEELDEKIND. (219) *f* 2.15 en *f* 2.90. Geautoriseerde vertaling van Joanne Janzen. Kruseman, Den Haag.

Een van de geliefkoosde onderwerpen van Ruby M. Ayres: de finantieele débacle van een familie, waarvan een van de dochters dan maar een rijken man zal trouwen om voor allemaal te zorgen. Het meisje verlooft zich en is haar aanstaande ontrouw tijdens zijn afwezigheid, doordat zij van een anderen man gaat houden. Haar vader pleegt zelfmoord uit wanhoop, de verloofde sterft bijtijds om haar een groote som gelds na te laten, die zij opeens edelmoedig geworden, wegschenkt aan haar moeder en zusters, waarna zij den anderen geliefde in de armen vliegt. Veel geschreeuw en weinig wol, dit romannetje zonder eenige beteekenis, voor rijpere lezers.

SAPPER. WAT ZEGT RONALD STANDISH. (311) *f* 1.90 *f* 2.75. Nederl. vertalin gvan Elsa Kaiser. Bruna, Utrecht.

De held van Sapper's detective-verhalen komt hier in een reeks kleine vertellingen zijn meesterlijk talent voor het oplossen van allerlei misdadigersproblemen toonen. Geen zaak is te ingewikkeld voor hem, niets ontgaat hem en zijn bewonderaars kunnen smullen van de bovenmenschelijke knapheid van hun ideaal in deze vlot vertelde serie short-stories. Volwassenen.

VEEN (Piet van) HET JONGE GESLACHT. (232) *f* 2.25 en *f* 2.90. Mulder, Gouda.

Wanneer de opzet van deze schrijver geweest is om de holle leegheid van de jonge menschen van tegenwoordig in dit verhaal aan de kaak te stellen dan is hij daarin merkwaardig goed geslaagd. De hoofdpersoon uit zijn verhaal is een piekeraar, die van het eene uiterste tot het andere overslaat. Op den avond van de begrafenis van zijn moeder brengt hij uren door met zelfbespiegelingen en gaat dan uit om troost te zoeken in een café, neemt een meisje mee naar huis, dat zijn eenzaamheid wil verzachten, maar brengt den nacht dan door naast haar zittend op de canapé met andere zelfbeschouwingen. Hij trouwt niet, maar zij blijven bij elkaar, reizen de wereld rond, verteren veel geld en hij verveelt zich daarbij verschrikkelijk. Het komt tot een conflict tusschen hen beiden, zij dreigen uit elkander te gaan, maar komen toch weer samen. Vrije liefde schijnt ook al geen geluk te brengen! Uit het bovenstaande blijkt voldoende dat dit een tamelijk onbruikbaar romannetje is.

HAYCOX (Ernest) DE SCHRIK VAN SUNDOWN. (264) *f* 2.25. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Familie-veetes tusschen de ruwe veehouders van het Westen zijn niet licht te tellen voor een jong „deputy-sheriff" die er middenin komt te zitten, omdat hij de kwesties uit den weg moet ruimen. In dit verhaal wordt verteld hoe Jim Majors zijn zaakje opknapt. Vanzelfsprekend gaat dit niet zonder schieten en dooden, maar voor hen die tegen wat ruwheid en vechten kunnen is dit boek leesbaar.

DOWNING (Todd) DE GELE DOOD. (233) *f* 2.65 en *f* 3.90. Vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Op de Hacienda Flores sterven onverwacht eenige menschen terwijl de detective bezig is om daar een ander raadsel op te lossen. De beide voorvallen blijken in nauw verband met elkander te staan en er komen de zonderlingste dingen bij te pas voordat het probleem tot klaarheid wordt gebracht. Treinlectuur voor oudere lezers.

OTERDAHL (Jeanna) INGER SKRAM. (316) *f* 1.20 en *f* 1.95. Uit het Zweedsch vert. door N. Basenau-Goemans. 9de druk. Meulenhoff, Amsterdam.

Bij de eerste uitgave werd in Boekenschouw met veel lof over dit mooie Zweedsche boek geschreven, waarom wij nu kunnen volstaan met een herhaalde aanbeveling van deze uitstekende roman voor groote menschen.

DOWNING (Todd) SPREKENDE KOGELS. (198) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Een fantastisch gegeven! Een als vrachtgoed verzonden kist moest een prae-historisch geraamte bevatten en vervoert in werkelijkheid het lijk van een professor in de geschiedenis. Renert wordt op het spoor van de misdaad gebracht en slaagt er in te midden van een allerzonderlingste familie den moordenaar te ontdekken. Oudere lezers.

WIJDENBRUCK (Nora) LENTE IN SEPTEMBER. (302) *f* 3.90 en *f* 4.90. Kramers' U.M., Heemstede.

Dit is een van die gezellige romans zooals vroeger bij bosjes werden gelezen. De geschiedenis speelt in de glansperioden van het Oostenrijksche keizerrijk en geeft het huwelijksleven van een adellijke vrouw, die getrouwd is, zonder het te weten, met een avonturier, een man, die bankbiljetten vervalscht. Het is levendig geschreven en boeit op sommige plaatsen den lezer geheel. Hier en daar schuilt een onjuistheidje over het katholicisme, maar ontwikkelde lezers zal dat niet hinderen en zij kunnen dit boek ter ontspanning gerust lezen.

BURROUGHS (Edgar Rice) DE JONGEN EN DE LEEUW. (211) *f* 1.90 en *f* 2.50. Nederlandsche bewerking van L. A. Lanen. Kramers, Rijswijk.

In plaats van Tarzan heeft Burroughs hier een nieuwe held gecreëerd in de figuur van een uit zijn land verdreven vorstenzoon. De jongen maakt een schipbreuk mee, komt op een zwervende boot terecht waar hij mishandeld wordt door een krankzinnige en vriendschap sluit met een jongen leeuw, die in een kooi gehouden wordt. Hij is zijn geheugen kwijt en volgt zijn avontuurlijken weg wanneer hij in een vreemd land aan wal komt. Het boek is al even onwaarschijnlijk als al de andere boeken van dezen schrijver, maar oudere lezers kunnen het ter hand nemen.

VERBEEK (Gerard) THOMAS JANSSEN. (216) *f* 2.25 en *f* 2.90. Mulder, Gouda.

De tegenzin welke Thomas Janssen heeft in de pensionhouderij van zijn vrouw brengt hem op het idée om wanneer de pensiongasten gekomen zijn allerlei flauwe trucs en kinderachtige grappen te verzinnen waardoor hij de menschen bij hem in huis het leven zoo onaangenaam maakt dat zij met twee dagen vertrekken. Het verhaal is kinderachtig flauw, maar er zit geen kwaad in.

WEISENBORN (Gunther) DOKTER IN DE GRANC CHACO. (346) *f* 4.50. Geautoriseerde vertaling van David de Jong. Contact, Amsterdam.

In de „groene hel" van den Gran Chaco is een jonge dokter verzeild geraakt, die het vraagstuk van de pijn nader wil bestudeeren, maar het vergaat hem geheel anders dan hij gedacht heeft, want hij zelf gaat ondervinden wat het beteekent pijn te lijden. Hij leert een gehuwde vrouw kennen en zij komen tot een ongeoorloofde verstandhouding. Het geheele boek door wordt de lezer gevangen gehouden in een ban van verschrikking en ontzetting over de ongeloofelijke toestanden welke heerschen even buiten de beschaafde wereld van het „Hotel Gloria", waar de jonge dokter verblijft als hij niet op het oorlogspad is. De schrijver heeft met hart en ziel meegeleefd in al die verschrikkingen, want daardoor alleen is hij in staat om zijn lezers zóó zeer van zijn ondervindingen te doordringen. Zijn talent spreekt uit elke bladzijde vooral waar hij de „groene hel" van het oerwoud beschrijft. Een zeer goed geschreven boek dat leesbaar is voor lezers van rijpe ervaring en ontwikkeling.

DOMINIK (Hans) HET JAAR 2100. In het voetspoor van Dsjengis-Khan. (268) *f* 2.65 en *f* 3.25. Geautoriseerde vertaling van P. W. de Poorter. „De Combinatie", Rotterdam.

In deze toekomstroman heeft de fantasie van Hans Dominik een stoute vlucht genomen. Door een geniale uitvinding is men in staat om regen te verwekken in dorre gebieden door de sneeuwmassa's op de hooge bergen te doen smelten en tijdens dit verhaal wordt uitgevonden de mogelijkheid om het absolute vriespunt, waarbij alle leven afsterft, te bereiken. Een oorlog met het gele ras, allerlei avonturen, de strijd tusschen het vernuft en verstand van den blanke met de slimheid van den Oosterling, vormen boeiende lectuur welke voor iedereen leesbaar is, die zich niet ergert aan de ras-theoriën welke erin verkondigd worden.

HAVIGHURST (Walter) DE STILLE OEVER. (266) Nederlandsche bewerking naar het Amerikaansch van J. E. Gorter-Keyser. Zuid-Holl. U. My., Den Haag.

Hoofdmotief van deze roman is de vijandschap tusschen de kinderen uit het eerste en die uit het tweede huwelijk van den kolonist Roger Bradley. De eersten hebben dezelfde liefde voor het land als hun vader en blijven boeren, de laatsten trekken naar de stad en worden zakenlieden. Steeds meer vervreemden ze van elkaar, door hun verschillende levensomstandigheden. Ten slotte komt, in een gemeenschappelijke onderneming de verzoening tot stand. Goed beschreven zijn de moeilijkheden, die door de oude pioniers moesten worden overwonnen en de wilskracht waarmee ze zich er door heen slaan. We zien hoe de toenemende rijkdom en de snelle uitbreiding van handel en verkeer, de onrust in het leven der menschen grooter maakt. Voor iedereen.

TOL (Jac. van) en NESMA (Hans) SNAP JE DAT NOU JUFFROUW SNIP? (222) Scheltens en Giltay, Amsterdam.

De overbekende Juffrouw Snip en Juffrouw Snap geven hier hun levensavonturen in boekvorm uit. Het lijkt ons overbodig uitvoerig over dit boek te schrijven omdat deze beide „dames" door de radio in heel Nederland bekend zijn. Lectuur voor volwassenen.

SAYERS (Dorothy) WITTEBROODSWEKEN. (279) *f* 1.90 en *f* 2.75. Vertaling van E. Raedt de Canter. Bruna, Utrecht.

De bijzondere eigenschap van Dorothy Sayers' detectiveromans is, dat ze spelen in een gewoon-menschelijke omgeving. In dit werk op een eenzame boerderij te midden van een landelijke bevolking. Waar de pasgetrouwde detective zijn wittebroodsweken slijt, maar zelfs daar in een avontuur terecht komt. De geestige teekening van de bijkomende figuren en de pittige samenspraken maken het lezen van dit werk overwaard.

VAN DIVERSE PLUIMAGE

FELDMANN (Prof. Dr. J.) OCCULTE VERSCHIJNSELEN. Nederlandsche bewerking van H. J. van Deursen Pr. (405) *f* 3.90 en *f* 4.90. De Residentiebode, Den Haag.

Een uitvoerig werk, waarin de occulte problemen van Katholiek standpunt werden beschouwd en behandeld was tot dusver in Nederland nog niet verschenen. Toch bestond daaraan groote behoefte. Het occultisme trekt op het oogenblik zeer de belangstelling. Voor den niet-vakgeleerde is het uiterst moeilijk in deze materie het rechte spoor niet kwijt te raken, er verschijnen talrijke publicaties van bedenkelijk gehalte; het moderne occultisme veroorzaakt zeer makkelijk verwarring van filosofische en godsdienstige begrippen.

Met de Nederlandsche bewerking van Feldmann's „Okkulte Philosophie" is thans aan de behoefte van een betrouwbaar, eenigszins uitvoerig werk voor ons land voorzien. In de bewerking is het boek uitgebreider geworden dan het oorspronkelijke. Het is verstaanbaar gemaakt voor niet-wijsgeerig geschoolden; het feitenmateriaal is uitgebreid; aandacht is gewijd aan de groote theorieën, die een verklaring trachten te geven der raadselachtige verschijnselen; de moderne verklaringstheorieën en hypothesen zijn beschouwd in het licht der Katholieke leer.

Grondig is overigens ingegaan op de occulte verschijnselen in het algemeen, de telepathie, helderziendheid, geestverschijningen en spookverschijnselen, de oude en moderne theorieën; steeds kritisch gezien vanuit Katholiek-wetenschappelijk standpunt.

Het boek kan behoorlijk algemeen ontwikkelden worden aangevolen. Het voldoet — eenigszins gepopulariseerd — aan het doel dat, de op dit gebied deskundige, Dr. A. Gatterer S.J. gesteld heeft aan de taak der Katholieke wetenschap tegenover de occulte problemen: „Voor de Katholieke wetenschap gaat het erom de theorieën, die reeds zijn opgestld, van wijsgeerig standpunt te onderzoeken, de goede kern welke zich daarin bevindt eruit te halen, wat onhoudbaar is af te wijzen en dan vooral zelf positief theoretisch werk te verrichten." Bij te dragen, tenslotte, om „de groote waarheden omtrent het geestelijke, onsterfelijke en eeuwige onder de oogen te brengen".

HOENEN S.J. (Dr. P.) PHILOSOPHIE DER ANORGANISCHE NATUUR. (461) *f* 3.—. Voor België: Standaardboekhandel, Antwerpen - Brussel. Voor Nederland: Dekker en van de Vegt, Nijmegen - Utrecht. 1938.

Endelijk is de langverwachte Natuurphilosophie van Pater Hoenen ook in de Nederlandsche taal verschenen, een werk dat niet slechts als vakkundige philosophische studie velen welkom zijn zal, maar ook getuigt van een bewonderenswaardige eruditie. Het is hier de plaats niet om in details te treden of op bijzondere questies in te gaan. Wij zijn noodgedwongen, door het karakter van dit tijdschrift, beperkt tot een algemeene aankondiging, die slechts een aanbeveling zijn kan. Hoenen is professor aan de Gregoriaansche Universiteit te Rome en heeft in Nederland te voren wiskunde en chemie gestudeerd, zoodat hij in de natuurwetenschappen geheel thuis is. Men heeft slechts even de inhoudstabel te doorloopen om overtuigd te worden van het veelomvattende van dit werk, dat uitmunt door helderheid en systematische uiteenzetting. Het zal ook den universiteitsstudenten in de exacte wetenschappen een kostbare en veilige gids zijn; misschien zal het boek ook menig leeraar, onderwijzer of leek kunnen bekoren.

BRAAK (Menno ter) IN GESPREK MET DE VORIGEN. (275) Nijgh & van Ditmar, Rotterdam. 1938.

Ter Braak heeft in dezen bundel een aantal opstellen verzameld uit de laatste jaren, opstellen, uitsluitend gewijd aan figuren van vroeger en vorige

generaties. Het is in het algemeen „betere journalistiek"; de opstellen dragen het stempel van geschreven te zijn „currente calamo" en voor een dagbladpubliek. De bijzondere geestesscherpte, de speelsche rijkdom van ter Braak, die zijn groote essay's zoo kruiden, zijn hier in zwakkere dosis aanwezig. Wie ter Braak en zijn geestesarsenaal kent, weet te voren wel ongeveer, hoe hij over Erasmus, Constantijn Huygens, Diderot, J. H. Leopold, Couperus, van Schendel, Kafka, Julien Benda etc. etc. schrijven zal, altijd zeer persoonlijk en eigenwillig. Taai of vervelend is ter Braak nooit, al prikkelt hij een geloovig Christen vaak tot verzet. De geschriften van ter Braak, ook de minder belangrijke als dit, vormen toch altijd nog een ruim zoo spannende lectuur als de meeste Nederlandsche romans.

KOCK (verzameld door F. de) KATHOLIEKE HERDRUKKEN VANAF J. G. LE SAGE TEN BROEK TOT Dr. H. J. A. M. SCHAEPMAN. deel II Burgers van de tweede rang. Met inleiding van Mr. H. P. Marchant. (247) *f* 1.60. Kinheim, Heiloo.

Het is een uitstekende gedachte geweest: deze uitgave der „Katholieke Herdrukken", waarin de geschiedenis van de emanicipatie der Katholieken wordt behandeld. Een zeer groot deel der Katholieken van thans heeft geen notie van welke bijna ongelooflijke achteruitstelling — men kan feitelijk wel zeggen, onderdrukking — de Katholieken vanaf de vestiging van het Koningrijk zich hadden vrij te maken. Om van den tijd daarvòòr nog maar te zwijgen. Ten opzichte van hen werden bepaalde artikelen van de Grondwet eenvoudig verkracht. Uit de drie geschriften van den Brabantschen advocaat Jan Hendrik Sassen (1785-1830) — die den grootsten inhoud van dit deei der Herdrukken uitmaken, — blijkt b.v. hoe in Brabant verdienstelijke en bekwame Katholieke ambtenaren van hun ambt werden ontzet, om vervangen te worden door Protestanten. Ondanks art. 166 der Grondwet: De belijders der onderscheidene godsdiensten genieten allen dezelfde rechten en hebben gelijke aanspraak op het bekleden van waardigheden, ambten en bedieningen. Sassen schreef een heldere betoogtrant; hij heeft geschiedenis geschreven, snijdend, en onweerlegbaar juist.

In het tweede gedeelte van dit boek zijn statistieken en tabellen opgenomen, waaruit nog eens opnieuw, en voor het geheele land, blijkt hoe uiterst onrechtvaardig de verdeeling der ambtelijke functies was. Sporen daarvan bestaan nog!

Het is goed en nuttig deze historie uit een nabij verleden te herlezen: zij bevat voor de Katholieken de les zich steeds dieper en steviger organisatorisch aaneen te sluiten.

LOON (Hendrik Wilhelm van) DE MENS EN ZIJN KUNST. Ingeleid door Dr. C. P. Gunning. Vertaald door Carel Tervueren. (652) Servire, Den Haag.

Een geweldige opzet heeft van Loon in „De Mens en zijn Kunst" uitgewerkt. Al wat door kunstenaars en denkers, door de eeuwen heen, is gedacht en gewrocht, in de vorm van schilderkunst, muziek, architectuur, beeldhouwkunst, groote geestelijke stroomingen, heeft hij in hun uitingen vastgelegd, waarbij hij er steeds op uit is contact te brengen met het gewone leven, het beleven daarvan te verdiepen en het saamhoorigheidsgevoel der menschen te vergrooten. Dit past geheel in het typisch Amerikaansch-humanistisch streven van den schrijver. Dat het boek fragmentarisch is, kan hier niet als bezwaar gelden. Van Loon schreef voor den normaal ontwikkelde; wat hij biedt, en dat is zeer veel — is zeker voldoende het doel te verwezenlijken dat hij zich, naar zijn ideëen, gesteld heeft. Ons bezwaar is dat hij het leven te veel beschouwt als uitsluitend aan deze aarde gebonden, en het religieus perspectief te weinig ziet. Dat is een leemte, welke overigens aan veel voortreffelijks in zijn boek niet afdoet. Hier en daar is de schrijver er echter wel beduidend naast. Wat hij b.v. in het hoofdstuk Oud-Christelijke Kunst ten beste geeft over de levensvisie der eerste Christenen en hun catacombenkunst getuigt van onjuiste kennis en begrip.

Over het algemeen een boek dat met voorzichtigheid gelezen moet worden.

SACKVILLE-WEST (V.) JEANNE D'ARC. (431) Vertaald door Geertruida van Vladeracken en Jan Poortenaar. „In den Toren", Amsterdam.

In haar voorwoord dankt de schrijfster een Jezuïet, den bekenden Father Thurston „die haar veel van zijn tijd offerde, om over de heilige Jehanne van gedachten te wisselen". En de vertalers op hun beurt verklaren zich tegenover een katholieken leek „zeer erkentelijk voor de inlichtingen, die hij daarbij heeft willen geven en voor het doorzien der drukproeven." Ons dunkt dit min of meer misleidend. Want deze beiden zullen den inhoud van dit boek zeker niet met hun autoriteit willen dekken en zoo voor katholieken aanbevelen. Want voor dezen i s het niet aan te bevelen. Reeds als historie-schrijving kan het boek ons niet voldoen. Het is niet klaar en scherp vooral voor wat het capitale punt, het proces en het vonnis van Jeanne d'Arc betreft. Het is ook niet af, omdat te weinig gezegd wordt over het rehabilitatie-proces en over wat er in de twintig jaren na Jeanne's dood gebeurden, toen de Engelschen stuk voor stuk geheel hun Fransch teritorium moesten ontruimen. Maar meer nog voor wat de verklaring der feiten betreft, laat dit boek ons onbevredigd. Dat de Engelen Michaël en Gabriël alleen „symbolische bedenksels van 's menschen fantasie" zouden zijn is nog maar een bijkomstigheid. Geheele bladzijden worden gevuld met diepzinnige psychologische verklaringen, die geen verklaringen zijn. Dit komt, doordat de schrijfster geen juiste notie heeft van bovennatuur en bovennatuurlijkheid. Daarom is haar oplossing van het probleem Jeanne d'Arc geen oplossing. Zij ziet ze hierin: dat we nog niet genoegzaam kennis van de natuur hebben, om alles wat bovennatuurlijk lijkt natuurlijk te verklaren. Later wellicht, bij genoegzaam voortschrijden van de wetenschap, zal men weten. Dit is voor ons, katholieken, onaanvaardbaar. Er zijn dingen — ook in Jeanne d'Arc — die nu niet en nooit op natuurlijke wijze verklaard zullen kunnen worden, omdat zij boven de natuur uitgaan en zullen blijven uitgaan.

HOOG (Dr. P. H. van der) IK, IBN SINA. (212)
HOOG (Dr. P. H. van der) RABBI MOZES BEN MAIMON. (211) Zuid-Holl. U. My., Den Haag.

De medicus-auteur Dr. van der Hoog heeft diepgaande studie gemaakt van eenige historische figuren, die o.a. ook als geneesheer beroemd waren, en daaraan bovengenoemde werken gewijd.

Ibn Sina, ook wel Avicenna genoemd, leefde omstreeks het jaar 1000; hij is een der grondleggers geweest van de Arabische geneeskunst; meerdere van zijn inzichten moeten zelfs heden nog modern genoemd worden. Maimon was een Joodsch geneesheer uit de twaalfde eeuw, in Spanje geboren en vele jaren lijfarts van den Sultan van Egypte. Beiden waren ook wijsgeer en hebben zich ook in die kwaliteit grooten naam verworven. Dr. van der Hoog heeft hen behandeld als arts, als filosoof en als mensch.

De voor Westersche lezers meest zoo geheel vreemde cultuurwereld, waarin Avicenna en Maimon zich bewogen, wordt door den auteur uitvoerig uitgebeeld. Hier herleeft kleurig een deel der Arabische geschiedenis in Azië, Afrika en Spanje. Even uitvoerig worden de geestelijke overtuigingen — gebaseerd op het Mohammedanisme en het Joodsche geloof — der beide figuren besproken, en het is daarom dat deze twee interessante werken, uitsluitend lectuur kunnen zijn voor grondig ontwikkelden.

DRION (onder redactie van T. J. W.) - en met medewerking van BARNOUW (Prof. Dr. A. J.) ENGELMAN (Jan) GELDEREN (Prof. J. van) en GEYL (Prof. Dr. P.) VADERLANDSCHE JAARBOEKEN - 1937. (307) *f* 2.75 en *f* 3.50. „De Torentrans", Zeist.

In de „Vaderlandsche Jaarboeken", waarvan thans deel 1937 is verschenen, wordt getracht uit de overstelpende massa's feiten en gebeurtenissen op economisch, sociaal, politiek en geestelijk gebied, die te selecteeren welke hoofdzakelijk het Nederlandsche publieke leven markeeren, die aansluiten op het verleden en waarschijnlijk zullen bijdragen tot de vorming der toekomst, — die dus tezamen, door de belangrijkheid van thans, den waarschijnlijken draad

der geschiedenis zullen spinnen. Alleen de toekomst zal dus beslissen in welke mate de samenstellers in hun keuze juist zijn geweest; — voorzoover thans kan worden beoordeeld is inderdaad het voornaamste der geschiedenis van 1937 vastgelegd.

EINSTEIN (A.) en INFELD (L.) DRIE EEUWEN PHYSICA. *f* 4.25. Amsterdam. 1938.

Indien het grootste gedeelte van dit boek door Infeld geschreven is, dan is hij er beslist op vooruitgegaan sedert zijn vorig werk: „Stof, straling en atomen", dat wij eenige jaren geleden in Boekenschouw, 29e Jg., blz. 522 hebben besproken en afgekeurd. Hier ten minste geen kreupele taal en slordig geschrijf meer, terwijl ook de vertaling enorm gewonnen heeft. Dit boek is helder en klaar geschreven en wij vermoeden, dat de invloed van Einstein zich geducht heeft laten gelden; misschien is het hoofdstuk over de relativiteitstheorie zelfs wel geheel van hem. Hier kan nu de natuurphilosoof ten duidelijkste zien, tot welke tegenstrijdigheden en sophismen men k a n komen, indien men de wiskundige formuleering van deze theorie in verstaanbare woorden gaat omzetten, die de uitdrukking zijn van gedachten, ideeën en oordeelen. Hier komt juist het tegengestelde aan den dag van hetgeen de Schrijvers op blz. 293 zoo juist aanmerken: „gedachten en ideeën en niet formules zijn de oorsprong van natuurkundige theorieën", nl. dit: de formules, die ongetwijfeld goed zijn, worden valsch geïnterpreteerd. Om slechts één punt te noemen: aan een zuiver mathematische ruimte, een ens rationis, een gedachtending, dus een physisch niets, worden physische eigenschappen toegeschreven. Dat staat er klaar en helder.

Voor een goed geschoolden natuurphilosoof, die bovendien het pas verschenen werk van Hoenen (Philosophie der anorganische natuur, Nijmegen, 1938) grondig bestudeerd heeft, kan dit boek een aanleiding worden om de wiskundige relativiteistheorie eindelijk eens philosophisch juist te interpreteeren. Voor anderen kan het, naar het ons toeschijnt, juist door zijn duidelijkheid, niet anders dan verwarrend werken.

VALKEMA DE BLOUW (Ir. J. P.) MODERNE PHYSICA. In een populair-wetenschappelijke samenvatting. *f* 2.90. Lochem.

De schrijver van dit boek is een sympathiek mensch. Hij gevoelt deernis met ons, zijn „algemeen ontwikkelde" medemenschen. Hij voelt, dat hun iets ontbreekt: zij mòeten wel „van de thans op den voorgrond gekomen theorieën kennis nemen", want: „de natuurkunde is in de laatste tientallen jaren zéér sterk veranderd, gegroeid, méér-omvattend geworden". „Daartoe (?) dient dit boek".

Hij gaat uit van „een centrale gedachtengang". Goedgeloovige lezer, loop er niet in! Wat gij na lezing van dit boek in uw hersens overhoudt, is, in een stoffelijk beeld gebracht, als een streng sajet, waarmee in een onbewaakt oogenblik de kat en de hond gespeeld hebben.

Deze schrijver is bezield met de beste bedoelingen, Hij weet veel, maar zijn weten is niet bezonken tot wetenschap en hij is niet in staat om wat hij weet met goed gevolg aan anderen mede te deelen. Alleen de mooie portretten van Lorentz, Rutherford, Bohr, Onnes en Einstein zijn de moeite waard om uit te knippen en te bewaren.

JEANS (Sir James) HET GEHEIMZINNIG HEELAL. Geaut. vert. door Dr. S. L. van Oss. 2e druk. *f* 1.90. Den Haag. 1938.

Wat wij 7 jaar geleden in Boekenschouw (Jg. 25, p. 232.) over den eersten druk van dit boekje schreven, kan nog onveranderd gelden voor dezen tweeden, geheel herzienen druk: wetenschappelijk goed, maar ontsierd door volslagen onkunde op philosophisch gebied. Het geliefhebber op dit, en zelfs op godsdienstig terrein van dezen veelschrijver begint ook in Engeland tegenspraak te wekken. Zoo schrijft L. S. Stebbing, philosophieprofessor aan de Universiteit van Londen, in het boek: „Philosophy and the Physicists", p. 8, over hem o.a.: „Het is inderdaad gek, dat hij (Jeans) niet schijnt te bemerken,

dat een „vreemdeling op het gebied der philosophie", (zooals hij zichzelf noemt) van zichzelf een dwaas maakt, als hij zich toch op dat terrein gaat begeven." Het is scherp, maar verdiend.

JEANS (Sir James) DE WERELD VAN HET GELUID. Geaut. vert. van Dr. E. J. Dijksterhuis. *f* 2.90 Den Haag. 1938.

Het boek behandelt uitsluitend het hoorbare geluid en eenige toepassingen in de muziek en in de concertzaal; het ultrageluid blijft geheel onbesproken. Het geeft, zonder eenige voorscholing te onderstellen, een goed idee van de wetenschap over het geluid en de muzikale kunst, die zich van het geluid voor hare uitingen bedient. Het is onderhoudend geschreven als een leesboek, maar tevens is het een leerboek, dat veel interessante bizonderheden bevat, die men in een gewoon leerboek niet aantreft.

Gelukkig, dat Jeans zich in dit boek van philosophische bespiegelingen onthoudt. Een waardevol boek, zoowel voor den amateur-physicus als voor den musicus.

NELL (Chr. A. C.) WAT DENKT U VAN 'T WEER! Meteorologie voor iedereen. Boot, Voorburg.

Inderdaad voor iedereen, en meer dan meteorologie. De S. geeft U bovendien een kijkje achter de schermen van die geheimzinnige werkplaats, waar de weersoorspellingen worden opgemaakt. Hij geeft U een goed begrip van den invloed der hoogere luchtlagen op het weer en de waarnemingen in dit gebied met ballons en vliegtuigen. Hij behandelt ook de weersvoorspellingen op langen termijn en de waarde, die men daaraan kan toekennen. Verder het klimaat van Nederland, den invloed van 't weer op den mensch, de volkswijsheid over het weer en het voorkomen van strenge en zachte winters. Een zeer nuttig en zeer interessant boek voor iedereen, verlucht met prachtige illustraties.

ELLSBERG (Edward) IN DEN GREEP VAN HET IJS. Vertaald door K. van der Geest. (370) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag. 1938

In 1879 voer onder kapitein de Lang vanaf de Behringstraat de „Jeannette" uit, om een expeditietocht te ondernemen naar de Noordpool. Men meende deze te kunnen bereiken langs de warmere stroom van de Koero Sjiwo, waarvan men veronderstelde dat een zijarm naar de Noordpoolstreken stroomde. Maar al spoedig raakte het schip vast in een schots en dreef verder hulpeloos mee, tot het eindelijk op ongeveer 77° N.Br. door het ijs werd gekraakt. De bemanning moest nu trachten met sleden en booten in zuidelijke richting Siberië te bereiken. Een kleine groep wist het er levend af te brengen. De Amerikaansche auteur heeft van dit alles een aangrijpend-dramatisch verhaal weten te scheppen, dat hij een der schepelingen laat vertellen. Het is inderdaad, zooals de engelsche titel zegt een „Hell on Ice". Wie van avonturen houdt, kan hier zijn hart ophalen.

QUILLARD C.s.s.R. (R. P.) DE VERHEVEN SCHOONHEID VAN HET PRIESTERSCHAP. Naar het Frans bewerkt door R. Th. Bruineman O.P. (222) „Urbi en Orbi", Utrecht. 1938.

Dit boek is allereerst bedoeld voor priestercandidaten van klein-seminaries en colleges. In een twintigtal korte hoofdstukken wordt de verheven priesterlijke waardigheid in haar betrekking tot God tot de medemenschen en tot den jongen priesterstudent zelf op grondige maar eenvoudige wijze belicht. Er bestaat over deze stof nog niet zoo heel veel in onze Nederlandsche ascetische litteratuur. Wij bevelen dit werk daarom dringend aan. Ouders kunnen er een nuttig geschenk van maken voor hun priesterjongen.

SCHROEDER (Dr. Hans Ernst) NERI, ROMEIN EN REFORMATOR. Vert. uit het Duitsch. (141) *f* 1.50 en *f* 2.10. Brand, Hilversum.

Dit korte Heiligenleven geeft een wondergoed „Lebensbild" van den Heilige, die, Florentijn van geboorte, geheel en al Romein werd, Romein en

Reformator. Philippus Neri is een der origineelste Heiligen in Gods Kerk, een Heilige, die geen bijzondere boetedoeningen verrichtte, die zich met geweld verzette tegen het stichtten eener uitgebreide congregatie, die aldoor vol grappen zat, die voortdurend last had, het woord is niet te sterk, van mystische inwerkingen en uiterst, uiterst sceptisch stond tegenover mystieke kloosterzusters. Hij was een individualist in hart en nieren en bond zich aan zoo weinig mogelijk. Maar hij gaf zich aan God zonder eenige reserve en bracht zijn leerlingen ootmoed bij op alle denkbare wijzen. In Nederland is Philippus Neri weinig bekend. Dit boekje, dat het eenige euvel heeft van erg kort te zijn, is door een intelligent auteur geschreven en is, in zijn kortheid, voorbeeldig. Het is niet uit op stichting, maar op historie en biedt niet alleen een goed overzicht van Neri's leven en lot, maar biedt ook inzicht. Niemand zal het onuitgelezen uit de hand leggen.

KOLOGRIWOF (Iwan von) DAS WORT DES LEBENS. (405) Friedrich Pustet, Regensburg. 1938.

De hoogte menschelijke behoefte is de godsdienst, en de ware godsdienst is de dienst van Jezus Christus, den Menschgeworden Zoon van God en in dien dienst van Jesus Christus moeten wij met Hem gelouterd worden in het lijden, om aan de Verlossing van de wereld door Jezus Christus deelachtig te worden en aan de verspreiding van de Verlossing mee te werken. Dat behandelt Kologriwof in een tractaat over het Woord des Levens, dat zoowel een verhandeling inhoudt over de christologische dogma's, als over de centrale punten van het leven van Jezus van Nazareth als over de kern van al onze godsdienstige en moreele plichten. En op den achtergrond zweven nog, even zichtbaar, de voornaamste problemen, die het leven van de huidige generatie bewegen. Moge dit voortreffelijk werk vele toegewijde lezers vinden en de liefde voor onzen Heer Jezus Christus op de wereld helpen verspreiden.

DEKKER (F.) VOORTREKKERS VAN OUD-NEDERLAND. Uit Nederland's Geschiedenis buiten de Grenzen. (404) Boucher, Den Haag.

„In Voortrekkers van Oud-Nederland" wordt de invloed behandeld die in vroeger eeuwen van het Nederlandsche volk buiten de grenzen is uitgegaan; tevens wordt de aandacht gevestigd — ook in talrijke gravures — op de nog bestaande stoffelijke overblijfselen, welke van dien invloed getuigenis afleggen. Een stuk vaderlandsche geschiedenis, spelend in de meeste Europeesche landen, in voor-Indië, Brazilië, Ceilon, Australië en het Middellandsche Zee-gebied, thans in één werk bijeengebracht.

Het boek is in populairen vorm geschreven — evenwel wetenschappelijk verantwoord — en beteekent een aanwinst voor de Vaderlandsche geschiedenis-lectuur.

VERAART (Prof. Dr. J. A.) JODEN VAN NEDERLAND. (130) *f* 1.50. Brand, Hilversum.

Het Joodsche vraagstuk voor Nederland wordt door Prof. Veraart gezien en behandeld vanuit zijn zeer bepaalde ideeën over Kapitalisme en Democratie. Zelfs krijgt men den indruk dat het Joden-probleem hem meer middel dan doel is; doel is, het — nogal agressief — naar voren brengen van zijn bekende politieke overtuiging.

Sympathiek is overigens de houding van verdraagzaamheid tegenover de Joden.

BENDER O.P. (Prof. Dr. L.) LEVENSPLICHT EN ZELFMOORD. (136) Brand, Hilversum.

In de serie „Katholieke Levenswijsheid" wordt hier de Katholieke zedeleer over de plichten jegens eigen leven en dat van anderen, te samen met enkele actueele problemen daarmee in verband staande, zoodanig uiteengezet, dat deze materie ook niet wijsgeerig geschoolden duidelijk wordt.

KUIPER O.P. (Prof. Dr. V. M.) DE KATHOLIEKEN EN SPANJE. (130) Brand, Hilversum.

Hoofdzakelijk in verband met de gezamenlijke Brief, die door de Spaansche Bisschoppen op 1 Juli 1937 gericht werd tot de Bisschoppen van de geheele wereld, wordt aangegeven welk standpunt de Katholieken ten opzichte van den Spaanschen burgeroorlog innemen en behooren in te nemen.

BALDUINUS (O.M.Cap. - Dr.) EENHEID, ALGEMEENHEID, APOSTOLICITEIT. (122) Het Spectrum, Utrecht.

Dit is deel 38 van de serie „De Katholieke Kerk", de prachtige complete godsdienstleer en apologie, waarvan de deelen vlot verschijnen. Thans worden voornamelijk de vragen beantwoord: „Welke zijn de kenteekenen waaraan we Christus' Kerk als Zijn Kerk kunnen kennen?" en „In welke Kerk worden die Kenteekenen aangetroffen?" Het was goed gezien ook eenige hoofdstukken op te nemen — in verband met deze kenteekenen — over de Protestantsche en de dissidente of Orthodoxe Kerken.

LAMMERTSE Lzn (J.) WAT DE HERVORMING BRACHT. (110) Het Spectrum, Utrecht.

De typeerende wezenskenmerken van het Protestantisme worden besproken en daarna de voornaamste secten en richtingen. De leemte in de kennis van het Protestantisme bij zeker talrijke Katholieken, wordt door dit nuttige, helder geschreven boekje aangevuld.

BAKHUYS (Bep) KONING VOETBAL. (204) *f* 1.45. „De Combinatie", Rotterdam.

Het voetbalspel, en alles wat met deze super-belangrijke sport in verband staat, als training, taak van scheidsrechters — zelfs is een hoofdstuk gewijd aan Wetenschappelijk Voetbal (het staat er met hoofdletters) — wordt behandeld in dit boek dat op naam staat van een gewezen voetbal-favoriet.

HARPOLE (Dr. J.) MIJN PATIëNTEN. Vertaald onder toezicht en met een inleiding van Dr. Th. v. Schelven. (316) *f* 2.90 en *f* 3.90. „Elsevier", Amsterdam.

Op bladz. 455 van den vorigen jaargang hebben wij de oorspronkelijke, Engelsche, uitgave van dit werk besproken. Het voorbehoud zij hier nog even herhaald: Harpole staat niet afwijzend tegenover sterilisatie en ongeoorloofde methodes van kinderbeperking. Maar overigens is dit een voortreffelijk geschreven boek — in een goede vertaling — dat den leek inderdaad eenig idee geeft van het vak der medici als wetenschap. En waarin ook treffende drama's worden verteld uit den strijd tusschen leven en dood.

Voor ervaren volwassenen een lezenswaardig werk.

LINDEN (W. J. M.) WINTERSPORT. (158) *f* 1.—. Noorduyn & Zoon, Gorinchem.

Een practisch boekje waarin een overzicht wordt gegeven der meest bekende wintersportoorden van Europa, wat deze bieden, reisgelegenheden, hotels, en dergelijke. Geschikt voor hen, die bij hun keuze wenschen te worden voorgelicht.

VRIENDS (Jan) DE AKKER DOOR HET JAAR. (53)

— De POLDER IN DE SEIZOENEN. (53)

— LIEF EN LEED IN HET LOOFBOS. (53)

— HET LEVEN VAN DE BRUINE HEIDE. (53) Toorts, Heemstede.

Het doelmatige van Vriend's werkjes is, dat de schrijver het heeft klaargespeeld in een gering aantal bladzijden vrijwel de geheele levensgemeenschap te beschrijven van het betrokken natuurgebied: planten, zoogdieren, vogels, insecten. Bovendien zijn ze aantrekkelijk door de prettige, duidelijke stijl.

Zij, die voor het eerst God's schoone natuur meer intiem willen gaan

verkennen hebben een wegwijzer en hulp in deze werkjes, maar ook meer geoefende speurders vinden er aanwijzingen in.

Foto's en teekeningen verduidelijken den tekst.

PALMBORG (Stina) OVER MOEILIJKE KINDEREN. (197) *f* 2.25 en *f* 2.75. Geautoriseerde vertaling uit het Zweedsch van Agnes Röntgen. Bijleveld, Utrecht.

In dit boek bundelt een Zweedsche onderwijzeres, later hoofd eener observatieklasse voor psychisch ontoerekenbare kinderen, haar schetsen, die reeds vroeger in vakbladen voor paedagogen verschenen zijn. Ze zijn geheel gebaseerd op eigen ervaring en ondervinding en uit elk afzonderlijk spreekt een zeer groote en zeer zuivere liefde voor het moeilijke kind. Haar bijzonder geduld en groot vertrouwen doen bij de kinderen alles bereiken, waar anderen niet slagen. Om een beschrijving van een zeer sexueel ingesteld kind, blijve het alleen voor ouderen.

HEYBROEK (N. I.) ONZE EIGEN KINDEREN IN DE FOTOGRAFIE. (89) Meulenhoff, Amsterdam.

Het boekje van den kinderarts Heybroek geeft heel veel meer dan de titel aanduidt. Het bevat een aantal uitstekend geslaagde kinderfoto's; van die foto's die het kleine kinderwezen zoo echt en zuiver openbaren. In de keuze dier foto's is de auteur gelukkig geweest.

Daarnaast geeft hij, zonder een bepaalde methode, grepen uit het kinderleven, beschouwingen over de kinderpsyche, prettig geschreven, die lezeres en lezer menigen nuttigen wenk verschaffen. Een mooi boekje.

KEULERS (Dr. Jos.) BIJBELSCHE GESCHIEDENIS. (afl. 7-12) met teekeningen van Jos Speybrouck. Romen en Zonen, Roermond - Maaseik.

De tweede druk van dit zoo magistraal opgezette werk vordert regelmatig. Met de twaalfde aflevering is het eerste deel, het Oude Testament, beeindigd en het tweede deel, het verhaal van het Nieuwe Testament begonnen. Men kent Keuler's werkwijze. Door telkens weer den gang der vlot vertelde geschiedenis met korte notities van allerlei aard te onderbreken, maakt hij alles zóóveel begrijpelijker en aantrekkelijker en wekt zoo tot lezing.

TOLMAN (Rinke) ZES MAANDEN OP SPEURTOCHT. Brusse, Rotterdam.

Dit is het eerste deel van een uitgewerkt dagboek over een jaar natuurgebeuren in de omgeving van Soest en als zoodanig vooral voor natuurliefhebbers, die zelf ook waarnemingen doen, belangwekkend. Meer dan in dit soort boeken gebruikelijk is, wordt op vlinders de aandacht gevestigd; onder de 65 merendeels fraaie foto's vindt men er vele van vlinders, die zeer de moeite waard zijn. Ook voor de jeugd, die serieus belangstelt in natuurstudie.

GALESLOOT (Kees) VAN BIJEN, BLOEMEN EN HONING. *f* 0.90. Spectrum, Utrecht.

Een eenvoudig, pretentieloos, doch goed geschreven boekje over bijen. Meer literair dan wetenschappelijk, zonder in dit laatste opzicht onverantwoord te zijn. Voor ieder, ook voor de jeugd, aanbevolen.

EDEL (L. P.) MENGEN EN ROEREN. (211) *f* 2.95. Een nieuwe serie populaire chemische recepten voor iedereen. Kluwer, Deventer.

Dit nieuwe deel van mengen en roeren geeft voorschriften met preparaten die in de laatste jaren geheel nieuw op de markt gekomen zijn en aan de chemo-technische literatuur van nagenoeg de geheele wereld zijn ontleend. Het is voor hen welke zich gaarne in chemische vraagstukken verdiepen een betrouwbare leiddraad.

VRIEND (J. J.) DE BOUWKUNST VAN ONS LAND. (207) Met 260 afbeeldingen naar foto's. Scheltema en Holkema, Amsterdam.

In zijn voorwoord vertelt de schrijver ons dat zijn plannen om een werk als dit te schrijven met die van den uitgever te samen vielen en dat hij niet bedoeld heeft een geschiedenis der Nederlandsche bouwkunst te geven maar een uitvoerige en ter zake kundige causerie die voor ontwikkelde leeken aangename lectuur vormt. In deze opzet lijkt hij mij volkomen geslaagd. In dit door prachtige foto's onderbroken algemeen overzicht van onze bouwkunst kunnen lezers van allerlei vinden dat van hun gading is en op dit gebied hun smaak ontwikkelen door de details van de verschillende bouwwerken te bestudeeren. Een keurig uitgegeven forsch boekwerk, dat zijn weg zeker vinden zal.

HANA (Kees) ZEE, STRAND EN DUIN. (203) *f* 3.25 en *f* 4.25. Met ruim tachtig foto's van den schrijver. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

De liefhebber van de zee, die graag zwerft over het strand en onze duinen bewondert, vindt in dit boek allerlei wetenswaardige bijzonderheden over de flora en fauna van onze duinstreek. De onderhoudende tekst wordt aangenaam afgewisseld door prachtige foto's welke den lezer dichter bij de wonderbaarlijke natuur brengen waarvan de schrijver met zooveel geestdrift vertelt. Een mooi en aanbevelenswaardig boek.

THOENE (Peter) DE VEROVERING VAN HET LUCHTRUIM. (318) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bewerkt door Drs. F. Koning. Met een voorwoord van Fr. Koolhoven. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

De groote beteekenis van het luchtverkeer doet soms vergeten welk een strijd er aan vooraf gegaan is eer de ranke vogels van de vliegmachines konden opstijgen. De bekende vliegtuigbouwer Frits Koolhoven verhaalt in dit boek van de moeilijkheden welke de techniek heeft moeten overwinnen eer het zoover was dat de mensch het luchtruim kon gaan beheerschen. De geschiedenis van het vliegwezen geeft in dit boek spannende lectuur welke voor de meest boeiende romans niet onder doet.

EUWE (M.) ZOO SCHAKEN ZIJ! (156) *f* 2.60 en *f* 3.25. Salm & Co, Amsterdam.

Dit boek bevat een vergelijkende beschouwing over de beste spelers der wereld, waarbij Dr. M. Euwe besproken wordt door Hans Kmoch. Dr. Euwe heeft gepoogd den stijl van de grootsten op schaakgebied zoo danig te analyseeren dat punten van overeenkomst en verschil naar voren zouden komen. Ons inziens is hij daarin volkomen geslaagd. Voor schaakliefhebbers een uitgave waarvan zij pleizer zullen hebben.

DOORNE (J. H. van) ACHTER DEN WAALDIJK. (218) *f* 1.95 en *f* 2.60. Met een woord ten geleide van Jhr. Jan Feith. Omslagteekening en bandversiering van Koen van Rees. Van Loon, Tiel.

In sappig Betuwsch dialect geeft de schrijver hier een aantal schetsen en anecdoten die voor liefhebbers van folklore hun waarde zullen hebben. Er is een rake humor in deze bladzijden waarvan oudere lezers kunnen genieten.

CROEGAERT (A.) AAN DE BRONNEN DER LITURGISCHE GODSVRUCHT. (144) *f* 0.85. Goede Pers, Averbode.

De geheel opnieuw bewerkte uitgave van deze handleiding voor liturgie is practischer gemaakt door het inkorten der hoofdstukken, de stelselmatige indeeling der stof en de bijzonder verzorgde vragenlijsten. Een handig en mooi boekje voor belangstellenden.

Rond „De Dichters van het Jaar"

door J. v. H.

Bigot en van Rossum te Amsterdam geeft voor de tweede maal een bundel uit, die in dertig verzen een keuze bevat uit wat er aan poëzie van Noord-Nederlanders in de tijdschriften verscheen. De eerste bundeling vond een jaar geleden plaats en zocht het beste uit de tijdschriften van 1936 bijeen. Dat het werk, althans bij een groep, in den smaak viel, blijkt uit deze tweede verzameling, die over '37 loopt, doch een oplage van vijfhonderd exemplaren nog niet bereikt. Van Duinkerken, Roel Houwink en Victor van Vriesland vormen de redactie; men heeft blijkbaar de voornaamste „kampen" erin vertegenwoordigd willen zien. V. van Vriesland als representant der richting „Groot-Nederland" rekenend, zouden zwartkijkers en bedillers het opvallend kunnen vinden, dat uit „Opwaartsche Wegen" (7), Groot-Nederland (6) en De Gemeenschap (4) het talrijkst gedichten zijn opgenomen, terwijl de meeste tijdschriften slechts èen, enkele twee of drie verzen hebben opgeleverd. Welwillende lezers zullen het gevolg trekken, dat in de drie eerst genoemde periodieken de beste gedichten verschijnen.

Een dergelijke selectie is meer dan een toevallige bundeling; zij heeft in bpaalden zin de waarde eener statistiek, al is in aangelegenheden van poëzie een statistiek iets bedenkelijks. Men zou een dergelijke keuze uit vroegere eeuwen wenschen te bezitten. Had een zeventiende-eeuwer iets gelijksoortigs tot stand willen brengen voor 1637 — wat bij gebrek aan tijdschriften toen op dèze wijze niet mogelijk was —, een achttiende-eeuwer voor 1737 en een negentiende-eeuwer voor 1837, dan zouden we een eigenaardige doorsnee hebben door het geestes- en gemoedsleven der dichters uit elk dier jaren. Hoe zulk een bundel er in de genoemde jaren telkens ongeveer zou hebben uitgezien en wie erin vertegenwoordigd moesten zijn, is moeilijk uit te maken; het zou een aardig spel van eruditie zijn deze verzamelingen achteraf te reconstrueeren. Maar het belangrijke ervan zou wezen het verschil in motieven, in dichterlijke instelling en opvatting vast te stellen. Er is ongetwijfeld een „eeuwige" poëzie, er zìjn elementen, die overal en altijd den mensch poëtisch ontroerd hebben en zullen ontroeren. In de oudste schrifturen en overblijfselen in menschentaal, of het de Bijbel, oude volksepen, liederen, spreuken, sagen of wat ook zijn, vinden we fragmenten, die door verbeelding, hartstocht en uitdrukking eeuwen en eeuwen lang de menschen getroffen hebben. Er is dus in den mensch een in wezen zich gelijkblijvende aanleg voor poëzie, voor ontroering door het grootsche en schoone, die een uitweg zoekt in het woord.

Doch hoe wisselend, hoe gebonden aan het plaatselijk en tijdelijk moment is deze aanleg! De algemeene poëtische oriënteering kan in een kwarteeuw zich zoodanig wijzigen, dat als

dichterlijk geldt wat tevoren als met poëzie niets uit te staan hebbend werd beschouwd en omgekeerd. Het gedicht van G. Achterberg „De Dichter is een Koe", waarin een soort koeienbewustzijn beschreven wordt en dat de verzameling 1937 opent, zou in de bundels 16 - 17 - en 1837 ondenkbaar geweest zijn. In de veronderstelde verzameling 1637 zou de inhoud wel ongeveer aan de indeeling van Bredero's Liedboeck hebben beantwoord en zou het Boertighe, het Amoreuze en het Aendachtige de hoofdlijnen hebben kunnen aangeven, in den bundel 1737 hadden de stroomgedichten, de lofzangen op buitenplaatsen en andere epische uithalen wel niet ontbroken en in dien van 1837 zou het poëtisch sentiment waarschijnlijk de Hollandsche romantiek hebben weerspiegeld. Geen der dichters uit die eeuwen zou echter als dichter naar een koe hebben gekeken. Dit deden de zeventiendeeeuwsche schilders. Hoe ver zijn de Nederlandsche schilders der groote eeuw de dichters vooruit geweest! Zij hebben poëzie ontdekt, waar de in hun categoriën vastgeschroefde dichters aan geen poëzie dachten. Door geen starre traditie of regels gebonden, door geen verre en allesbeheerschende voorbeelden belemmerd, hebben de schilders natuur en leven bespied en schoonheid ontdekt, waar vòor hen niemand die vermoed had. Elke nieuwe schildersgeneratie vond nieuwe wegen, nieuwe wijzen en kleuren en stond als een versch geslacht tegenover de veelheid der verschijnselen.

Er staan in „De Dichters van het Jaar" verschillende zeer hedendaagsche verzen, die in de voorafgaande eeuwen zeker nooit zouden geschreven zijn, doch die wel als titel onder een oud doek konden staan en nagenoeg hetzelfde konden weergeven. Zoo „De Vijvervisschen" van Henri Bruning, „De Hofmeid van Jan Eekhout, „Visie" van Jac. van Hattum. De voorstellingswereld dezer oude schilders ligt veel dichter bij die der hedendaagsche schrijvers dan die der gelijktijdige poëten. Dat de weinige verzen van Heiman Dullaert, den jonggestorvene, die eigenlijk schilder was, vaak zoo modern aandoen, mag hiermede in verband staan.

Men behoeft volstrekt niet te meenen, dat „De Dichters van het Jaar" zooveel rijker is aan poëzie dan eenige dier veronderstelde voorgangers zou geweest zijn. Ik geloof niet, dat èen dezer verzen over vijftig jaar nog zal gelezen of genoemd worden, tenzij vakmatig. Het is de doorsnee-poëzie van elk jaar in de tijdschriften. De meeste dezer gedichten zullen, voorzoover dit nog niet geschiedde, bij gelegenheid door den auteur mèt andere nog eens herbundeld, een tijdlang door weinigen gelezen en dan, bestoft en vergeeld, vergeten worden. Dit is nu eenmaal het lot der gemiddelde poëzie.

Doch hier heeft vooral de georiënteerdheid der dichters, het hoe, de wijze waarop zij de poëzie zien en ondergaan, een oogenblik de belangstelling. Er zijn stemmingsverzen bij, kleine impressies, satyren, belijdenissen en meditatieve strofen, aquarel-

achtige, gelegenheidsindrukken, wanhoopsuitingen, een enkel lied, enzoovoorts. Het meditatieve, gemoedsinnige, licht melancholische is in vele dezer gedichten de leidende stemming, een stemming, die zich meestal in de natuur hervindt of erdoor gewekt wordt. Het driftige, hartstochtelijke pathos treft men slechts in weinige bijdragen van reeds ouderen. Enkele cynische verzen belijden een volstrekt nihilisme. Een verrassende, nog niet gehoorde wijs wordt er nergens aangeheven. De oudere dichters van bij de veertig, met name Marsman, Slauerhoff en Engelman, en daarboven, leveren nog de beste poëmen. Van A. Roland Holst is een der schoonste strofen uit „Een Winter aan Zee" opgenomen.

* * *

De meeste dezer gedichten concentreeren zich opvallend om het dichterlijk ik, of, waar dit ik buiten beschouwing blijft, op een heel klein stukje wereld. Alleen in „Kerstmis" van Freek van Leeuwen, een vers dat in zijn flardige beeldspraak en directheid van zegging den volkstoon nabijkomt, en eenigszins in „Vandaag" van Top Naeff worden we eraan herinnerd, dat er een buitenwereld bestaat, die het jaar 1937 beleeft. Paul Vlemminx en een zich Keye noemende schrijven ieder een niet onaardige satyre. Een selectie uit een jaar tijdschriftpoëzie als deze overziende, ontkomt men niet aan den indruk, dat de poëzie, die hier hoe langer hoe meer ik-poëzie geworden is, of liever het poëtische veld zich al te zeer verengd heeft. Lyriek geldt algemeen als het hoogste, doch zij loopt steeds gevaar in kleinkunst en in een cultus van gevoelentjes te ontaarden. Jonge menschen met rythme in het bloed, met taalgevoel en een artistiek flair komen er gemakkelijk toe elk visietje, elken gevoelsimpuls in een sonnet of strofe vast te leggen en zoo een dragelijke tijdschriftbijdrage in te leveren. Een vers als „Uitvaart" van Jo Landheer, dat uit Helikon werd overgenomen, bijvoorbeeld, is een model van kleinkunst, van „poëtizeerkunst des dagelijkschen levens". Er is hier niets dat diep in het menschenwezen ingrijpt; het is even een rimpeling in het bestaan, op gevoelige wijze in woorden omgezet. Een voorbeeld van een behoorlijk sonnet, zooals er in de laatste vijftig jaar honderden en honderden geschreven zijn, is de bijdrage van Joh. Arens uit „Roeping". Er is teerheid van woord en sentiment; er is die nu eenmaal aanvaarde poëtische charge, die aan het onwerkelijke grenst:

„Aan dezen eenen blik ben ik vergaan. . . . "

Er is die bepaalde innerlijke houding en sfeer, die zoo gemakkelijk conventie worden, maar er is niet veel poëzie; er is een zekere dichterlijke stemming, die gemakkelijk langs de goed gekozen, vlotte en gevoelige woorden glijdt.

Zoo staan er zeer veel middelmatige verzen in dezen bundel, die te goed zijn om ze geheel te verwaarloozen en te onbe-

duidend om ze voorgoed vast te houden, verzen, waarin noch beeld noch klank, noch belevenis noch aanslag als een bijzonderheid treffen. Kleine, tamme gewaarwordingen vinden er bestendiging in met smaak gekozen wending en woord. Toch is de poëzie een terrein, waarop het middelmatige en conventioneele misschien erger vijanden zijn dan op elk ander gebied. Maar de poëzie is het verwende kind in de hoogere litteraire critiek. Marsman bijvoorbeeld, die soms zoo ongenadig zijn kan waar het den roman betreft, heeft altijd met meer dan vaderlijke hand het pooverste grassprietje poëzie behoed. Dirk Coster heeft ten overstaan van jonge dichters steeds een soort kosmischen ernst aan den dag gelegd en achter dichteruitingen koninkrijken gezocht, waar hoogstens slechts verarmde provincies te vinden waren. Een dichtbundel, al is hij van nog zoo schamele makelij, kan doorgaans op een serieuze bespreking rekenen; elke regel, die poëzie zou kunnen verbergen, wordt met zorg geausculteerd. Prozawerken, vooral romans, hebben oneindig mindere kans op een gunstig gehoor en worden gemakkelijk kort geëxecuteerd.

Deze vereerende houding tegenover het vers getuigt zonder twijfel van een hooge opvatting der poëzie en van eerbied tegenover den dichter en zijn persoonlijke binnenwereld. Een tegenovergestelde houding zou wellicht noodlottiger zijn, omdat een beginnend schrijver van poëzie toch al tegen veel moeilijkheden heeft op te worstelen. Het gevaar echter, dat zij licht tot overschatting komt van het weinig belangrijke en een zekere strooming van conventioneele verzenschrijverij in de hand werkt, is haar schaduwzijde.

Een rijke ader van pure poëzie is deze met zorg en smaak uitgegeven bloemlezing dus niet. Zij is uiteraard bestemd voor de niet zoo heel groote groep van meer dan gewoon belangstellenden in de hedendaagsche litteraire productie, niet het minst in de proeven der opkomende talenten. Als doorsnee van wat er in twaalf maanden in de periodieken verschijnt, heeft zij haar reden van bestaan. Toch denkt men, deze dertig verzen lezend en herlezend en getroffen door het wat magere van het resultaat, onwillekeurig: is dit nu de oogst, het beste uit den oogst van een heel jaar poëzie? Misschien verschijnen de beste gedichten niet in tijdschriften en sturen gevestigde poëten hun intiemste en geslaagdste uitingen niet aan tijdschriftredacties. Mogelijk! Ik geloof althans, dat de keuze van een dertigtal gedichten uit de in een jaar verschenen bundels er gunstiger uit zou zien. Ik ben ervan overtuigd, dat er minder „Opwaartsche Wegen"-poëzie in zoo'n verzameling zou voorkomen. Zeven weinig opvallende verzen uit èen tijdschrift, en dit op een geheel van dertig, is wat veel.

Er staat in de verzameling 1937 eèn „Liedje" van Clara Eggink, een frisch en opvallend geluid, dat hier volgt:

Ik liep laatst door de heide
Langs berken en langs brem.
Toen klonk er aan mijn zijde:
Een kleine, ijle stem.

Aanhoudend en doordringend
Zoo blij en mateloos
Alsof een hart hier zingend
Zijn hoogste vreugde koos.

O! Koolmees in het loover,
O! heikruid in de zon.
Uw lieflijkheid, uw toover,
Die mij niet helpen kon.

BOEKENSCHOUW

HOLZNER (Dr. Josef) PAULUS. Uit het Duitsch door G. van Antwerpen. (635) *f* 5.50 en *f* 6.50. Foreholte, Voorhout. 1938.

Over dit magistrale werk schreven wij uitvoerig bij zijn oorspronkelijk verschijnen in het Duitsch het vorig jaar (Jaarg. 1937-'38). Het is het levenswerk van een historicus en theoloog, die alles weet wat er van Paulus te weten is, die bovendien verbeelding bezit en de gave der compositie en litteraire ordening. Het boek leest als een boeiend verhaal, het is het epos van een heldhaftig, een geniaal en hartstochtelijk mensch, die het aanschijn der aarde wellicht meer dan eenig ander gewijzigd heeft. Het is met zorg vertaald en uitgegeven en goed geillustreerd. Al wat latere geslachten omtrent Paulus en zijn reizen gevonden hebben, heeft de schrijver in zijn boek verwerkt. De wetenschap heeft de laatste eeuw in dezen zooveel aan het licht gebracht, dat Paulus ons veel nader kwam te staan dan hij vroegere geslachten stond. Het is een streng Katholiek werk, dat heel wat beter omtrent Paulus instrueert dan het krampachtige, zeer onkatholieke boek van Pascoaes.

EEKHOUT (Jan H.) MAGIE DER AARDE. *f* 1.25 en *f* 1.90. De Gemeenschap, Bilthoven. 1938.

In „Magie der Aarde" heeft Jan Eekhout een aantal nogal verschillende verzen bijeengebracht. Hij is een dichter van zware rythmen met opvallenden aanleg voor het plastische. Kenden we hem niet uit zijn romans, dan zouden we ook uit zijn verzen reeds zijn bijzondere begaafdheid voor het epische aflezen. Zijn aanslag is niet luchtig en speelsch, maar plechtig, gedragen, klankrijk als een orgelspel. Hij verfoeit het al te vlotte, oppervlakkige en streeft naar het bijzondere en wezenlijke. Zijn verzen zijn als statig gedrapeerde gewaden, weidsch van plooi en rijk van glans en kleur. Wegens de onderwerpen, die in dezen bundel voorkomen, niet voor te jeugdige lezers.

SCHNEIDER (Oda) HET PRIESTERSCHAP DER VROUW. Uit het Duitsch door A. v. Wessem Pr. Met een voorwoord van Mgr. Prof. F. Frencken. (164) Tweede druk. Fidelitas, Amsterdam.

De tweede druk van dit mooie boekje is sterk uitgebreid. Aan meisjes en vrouwen wordt hier voorgehouden hoe zij kunnen deelnemen aan het verheven werk der verlossing.

Georges Duhamel, een romancier van teere menschelijkheid

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Het werk van den vermaarden schrijver, Georges Duhamel, gaat op besliste wijze de grenzen van tijd en ruimte te buiten. Zeker is het waar, dat hij als romancier van den oorlog en van het leven van Frankrijks bourgeoisie, geenszins vergeet de door hem opgeroepen figuren ten voeten uit te teekenen; zeker verzuimt hij niet zijn creaturen een individueel karakter en individueele gevoelens te verleenen, met andere woorden, hun een waarachtig-levende ziel in te storten; zeker ook laat hij niet na deze aldus ten leven geroepen figuren te midden van een kader van levenswerkelijkheid te plaatsen en te bewegen, maar het geval doet zich bij Duhamels helden voor, dat hunne ziel, sidderend van ingehouden leven, de ruwe schors, die hun aardsch bestaan omvangen houdt, onweerstaanbaar doorbreekt om voor ons oog te ontluiken tot een schoone bloem van pure menschelijkheid.

Intusschen geven we er ons alleszins rekenschap van, hoe vele schrijvers-tijdgenooten, door eenzelfden waarheidszin geleid, Duhamel op zijn speurtocht vergezellen en hoe ook zij bij het ingaan tot het geheimnisvolle koor der hun dierbare figuren er niet zelden in slagen hun levensgebeuren te herleiden tot bepaalde primaire elementen van menschelijkheid. Duhamels pogen echter grijpt dieper in de hem gemeenzaam geworden levens in en het is niet alleen zijn zucht naar waarheid, die den schrijver bij het blootleggen van bepaalde levensverborgenheden leidt. Duhamel streeft een veel méér omvattend plan na. „De handeling van het romantisch gebeuren, wij vergeten ze, nadat wij nauwelijks het boek gesloten hebben," zegt hij. „Laten wij daarom geen al te groote waarde toekennen aan dit meest broze of tenminste meest vergankelijke element in het verhaal. Wat ons van onze beste romanlectuur overblijft, is niet een fabel, een geschiedenis, maar een persoonlijke smart, een rouw, een verlangen, een onuitwischbare smart, een behoefte aan vergelding of aan heropstanding."

En daarmee openbaart deze schrijver ons den toon en het ideaal van zijn kunst, die overigens de toon en het ideaal behooren te zijn van iederen schrijver, die zijn lezers eerbiedigt: het heffen van de onveranderlijke elementen in het menschelijk leven naar het eerste en hoogste plan; en verder het wekken en beroeren van de velerlei verborgen, fundamenteele deugden, die het ornament van iedere ware menschenziel uitmaken. Een romankunst, die blijk geeft van zulk een nobele inspiratie, verplaatst ons ver van de muffe binnenkamer- en boudoir-atmosfeer,

die in de onmiddellijke na- en vooroorlogsjaren vele romans van haar morbiede kiemen bezwangerd hield. „Men moet het eeuwige uit het stof weten op te rapen", zegt Duhamel, „en dat eeuwige vervolgens ten hemel heffen. Het is geen gemakkelijk zoeken, want het eeuwige biedt soms het beeld van het vergankelijke... Maar het eeuwige behoudt immer een smaak van nieuwheid." Een uitspraak als deze, zou bij den lezer, voor verveling beducht, gemakkelijk vooroordeelen kunnen wekken ten opzichte van dezen schrijver „en quête d'éternel". Men vermoedt achter dit streven den doctrinair, wiens werk een adem van verveling spreidt: te veel litteraire pontifices, te veel tendenzromans, te veel pedante tirades over kunst, geneeskunde en sociologie maakten ons wars van would-be-wijsgeerige stelsels. Deze vrees is bij Duhamel volkomen ongegrond: in zijn werk is geen spoor van waanwijs gemoraliseer. Bij hem niet de geringste heroïsche rhetoriek, niet de minste zwaarwichtige sententie. Zijn werk vertoont een dusdanigen samenhang, dat het een onmogelijkheid blijkt er het kleinste partikel uit te lichten, zonder den zin van geheel en deelen grovelijk aan te tasten.

En hierin nu, — laat ik het aanstonds zeggen —, ligt de schoonste lof voor dezen schrijver. Hierin immers ligt het specifieke kenmerk van waarachtig groote kunst besloten: het is het stempel van iedere waarachtig klassieke kunst, het universeele der schepping en van het geschapen leven — Duhamel verkiest de term van: „het eeuwige" der schepping — in exacte formuleeringen en beelden weer te geven. Deze vormen, die de ideeën dragen, behooren eerst aan het gedachtenleven te ontspringen en daaraan nieuwe, onbekende aspecten te ontleenen, om vervolgens in den schoot van diezelfde menschelijke gedachtenwereld weer te keeren, daarin hun verfijning en veredeling te vinden teneinde uiteindelijk de schoone gestalte aan te nemen, die de klassieke schrijver daaraan te geven weet. Zoo begrepen, verkrijgt het eeuwige inderdaad „een smaak van nieuwheid". En, als schilder der bourgeoisie, nà een Balzac, een Zola, en een Augier gekomen, schijnt Duhamel ons met zekere zijner tijdgenooten als een Mauriac, een Jules Romains, een Lacretelle, een Daniël-Rops velerlei nieuwe gebieden van dit leven bloot te leggen.

En zoo kan het gebeuren, dat zijn romans de meest beangstigende problemen raken: les Hommes abandonnés schreeuwen luid het eeuwig dilemma uit: òf omhoog naar den azuren hemelkoepel òf omlaag naar het aardsche slijk: „ceux que l'esprit divin a désertés demeurent en proie à leurs passions"; la Pierre d'Horeb spreekt ons van den zuiverenden invloed van het menschelijk lijden. Le Journal de Salavin is het dagboek van een stoïcijn, die in zichzelven het tonicum voor een meer verheven zedelijk leven tracht te vinden: Salavin gaat intusschen ten onder in wanhoop en krankzinnigheid.

In la Nuit d'Orage wordt een materialist tot de erkentenis van het failliet van het sciëntisme gebracht. En zijn Chronique des Pasquier ademt bij al haar tragiek overal eenzelfde gezonde kracht en oprechtheid ten opzichte der levensproblemen. „L'homme en général des classiques, schreef François Mauriac in zijn „Mammon", ne peut plus guère servir aux päiens d'aujourd' hui. Il valait pour des siècles chrétiens où l'accord se faisait sur la loi morale. Les grands classiques, même libertins, distinguent le bien du mal et connaissent l'homme par cette distinction."

Om deze verwerping der waarachtig zedelijke normen door velen, striemt Georges Duhamel in zijn „Pasquier" de twee laatste eeuwen en hun vaak heiligschennende cultus van het leven, die veelal niet schroomde iedere andere waarde dan die van wetenschap en kunst, aan te tasten. En over deze geslachten van onverstandigen heen, grijpt de schrijver terug naar het oud-christelijk ideaal, waarin alleen menschelijke arbeid en menschelijk leven hun evenwicht terugvinden.

* * *

Toen Georges Duhamel onder den Academie-koepel plaats nam, heeft hij de gelegenheid gevonden ons het geestelijk standpunt, dat hij inneemt, uiteen te zetten: „Sinds twintig jaar, sinds de meest verwarde oorlogsjaren, heeft de man, dien gij heden in uw midden ontvangt, zich iederen dag ondervraagd omtrent de wenschen en grillen eener beschaving, waarvan wij tegelijk de uitvinders, de genieters en de slachtoffers zijn. Iederen dag, als hij dacht aan zijn nageslacht, dat hem een zoo levend en gemeenzaam beeld van de toekomst voorhoudt, heeft hij de wensch gevormd, dat onze wereld toch niet te gemakkelijk voor de heerlijkheden harer gedaanteverandering bezwijken zou en de liefde voor bepaalde zedelijke waarden zou behouden, waarden, die vergankelijk zijn in de mate, waarin wij in haar vernietiging zouden toestemmen."

Niet uit de jaren, in de Abbaye te Creil doorgebracht, waarin het pogen van Duhamel en van zijn vrienden, Charles Vildrac, René Arcos, Alexandre Mercereau, den schilder Albert Gleizes, den drukker Linard en den jongen politicus, Henri Martin, zich een vernieuwing van de maatschappelijke verhoudingen ten doel stelde, niet uit die jaren dateeren de tegenwoordige levensopvatting en de humanistische ideeën van den schrijver, maar uit den tijd, in de ambulance-posten aan het front doorleden. Het is in die uren van nimmer aflatende zedelijke en physieke onrust, dat in Duhamel's ziel geboren wordt de bange ondervraging omtrent eigen en anderer levensbestemming, soms plots doorlicht van nieuw-gewekte verwachtingen, vaker echter verduisterd door striemenden angst. Aan het leven van die jaren hebben wij vier suggestieve werken te danken evenals dat accent van ingehouden ontroering en omfloerste smart, hetwelk door

geheel Duhamel's oeuvre valt te beluisteren. Het leed, dat de oorlog zijn broeders aandoet, het leed, dat zij om den oorlog lijden in lichaamswonden en zielepijnen, hij ziet het, betast het, lenigt het. Voortaan zal hij het menschelijk bestaan onder geen ander aspect meer kunnen zien dan onder dat van „de levensvoorwaarden van den broederlijk begrepen mensch." Tegelijk grijpt het eigen lijden diep in Duhamel's ziel in. Omtrent de wijze, waarop deze dokter zijn taak vervulde en de balsemende troost van zijn kunde en zijn woord aan anderen meedeelde, laat de bescheidenheid van den schrijver ons niet onwetend.

Als medicus acht hij zich verplicht den gewonden, waarvan velen zoo lang hingen tusschen leven en dood — zelfs verminkt is het leven nog het leven — zijn bewondering tot uitdrukking te brengen. De minnende blik, die in teeder medelijden nauwlettend de verwoestingen van het moordend staal in die lichamen onderzocht, slaagt er dikwijls in zelfs onzichtbare wonden bloot te leggen en de sobere woordkeus, die iedere praal uitbant, krijgt hier een accent van prangende grootheid. La Vie des Martyrs (1917) wordt daarmee tot een getuigenis, die gespannen staat van smart, van heroïeke energie en van toekomstverwachtingen, niettemin vaak doordrenkt van wanhoop; een getuigenis, gegeven door een dokter, die geen oogenblik ophoudt mensch te zijn en zich als mensch te gedragen, die eveneens nimmer ophoudt in zijn zieken en gewonden menschen te zien, te schilderen en te beoordeelen. Kan de mensch er echter mede volstaan niet ongevoelig te blijven tegenover het lijden? Het wereldprobleem is wellicht geen ander dan dat van het lijden en wij weten, hoe voor den christen dit vraagstuk slechts zijn zin en zijn verklaring vindt in het gebeuren op den Golgotha.

G. DUHAMEL

Duhamel beschikt over voldoenden philosophischen zin om zich niet tot de hier ontlede houding te bepalen en zoodra hem de tijd en de gelegenheid daartoe geboden worden, ondervraagt hij zich omtrent natuur en oorzaak van dit lijden, terwijl hij er zich rekenschap van geeft, hoe dit probleem, — het individueele leven ver te buiten gaande, als men zich tot zijn oorzaken inkeert —, niets meer of minder dan het proces aanhangig maakt van alle geestelijke gegevens en theorieën, door de vorige eeuw als basis van persoonlijke en maatschappelijke vorming aanvaard en aan het nieuwe geslacht, waartoe ook de schrijver behoort, voorgehouden.

Een boek, waarin Duhamel zich niet tot de poëtische weergave van zijn lijdens-belevenissen beperkt, maar „waarin hij, onvoldaan over zijn in „La Vie des Martyrs" uitgebracht rapport, de termen daarvan opnieuw opvat, om dieper in zijn onderwerp door te dringen en naar het eerste waarom te vragen heeft als titel het woord „Beschaving" (Civilisation)" (1918). Hij ziet zich genoopt vast te stellen, hoe dit begrip, in den breedsten en rijksten zin opgevat, en de volle vrucht van menschelijke kennis en menschelijke vinding in zich vervat houdend, onder den schok der levenswerkelijkheid uiteenviel. Immers, het is ten gevolge van zijn ontdekkingen, dat de mensch zich plots gesteld zag voor een afschuwwekkend gebeuren als dat van een modernen oorlog, en afzichtelijk is wel het gebruik, dat de mensch zich genoopt zag te maken van de geestesveroveringen, waarin hij jarenlang het voorwerp zijner verhoovaardiging zag.

De ware beschavingsidee ziet zich genoodzaakt haar solidariteit met een tot moordenares geworden wetenschap op te zeggen, de banden te verbreken, die haar tot voor kort verbonden aan den verstandelijken vooruitgang van de menschheid, het verstandsleven stelde zich doelbewust in dienst van de verwoesting der heiligste menschelijke waarden. En Duhamel is tevens genoopt een toevlucht in het menschelijk hart, in het gemoedsleven te zoeken. „Si la civilisation n'est pas dans le coeur de l'homme, eh bien! elle n'est nulle part." En zonder zulks te vermoeden wellicht, ontmoet 's schrijvers gedachte hier die van een Baudelaire, die de ware beschaving eenmaal zoo kenmerkend definieerde als „de vermindering der sporen van de erfzonde" in deze wereld. In dat eigen hart nu, eenig overgebleven draagschrijn der beschaving, weet Duhamel zich tot onze bewondering voor eenige jaren terug te trekken met geheel de sereniteit, geheel de stille onbewogenheid, waarvan een volgend werk la Possession du monde (1919) ons de indrukwekkende afspiegeling biedt. Het is in zichzelven en door zichzelven, dat hij beweert tot het wezen der dingen in te kunnen gaan om zich tot heer en meester daarover op te werpen.

Hoe aanlokkelijk deze den mensch geboden weg onder de teere en vastberaden pen van dezen schrijver ook moge schijnen, hij is den mensch onbruikbaar. Deze religiositeit, die de illusie van waarheid wekt, legt zelfs voor de eenvoudigste ziel haar begrensdheid, haar ijdele pretentie en ontoereikendheid bloot. Als de mensch zichzelven maakt tot onderwerp en voorwerp van zijn geloof tegelijk, verliest het geloof daarmee niet alleen zijn bovenzinnelijkheid, maar vindt zich tevens aan voortdurende schommelingen van verstands- en gevoelsleven blootgesteld, wordt, zoo als in Duhamel's geval, althans afhankelijk van ieder beweeg van het hart.

In het Journal de Salavin, waarin velerlei trekken

aan den Duhamel van gisteren of van vandaag doen denken, („Pour écrire l'histoire d'un autre, schrijft hij in zijn Remarques sur les mémoires imaginaires, je collabore avec ma propre vie,"), zien wij de zoekende ziel dorstend naar een „aanwezigheid", „la présence de Dieu" ou „quelque chose d'équivalent".[1]) Wanhoop is haar deel en het „n'avoir pas son centre en soi, mais en Dieu: hors de là, pas de religion", van den Franschen philosoof Gabriel Marcel[2]) werpt een schril, aangrijpend licht op Salavin's levenstragiek. Intusschen zijn wij op den ontwikkelingsgang van Duhamel's zieleleven vooruitgeloopen en past het ons naar het jaar der verschijning van: La Possession du Monde (1919) terug te gaan. Het „bezit der wereld", door het bezit van zichzelven en anderen, van menschen, dieren en dingen, wordt volgens den Duhamel uit de naoorlogsjaren bewerkstelligd door een onverzwakte aanwending der middelen, die een intens innerlijk leven ons te verschaffen vermag door doelbewust op een scherp-omlijnd ideaal van toekomstig geluk aan te sturen. Echter veronderstelt dit pogen — vergeten wij zulks niet! — een ononderbroken zielsvervoering en niet alleen het oogenblikkelijke scheppen van een bepaalden verheven geestestoestand, maar ook een altijddurende, op het handhaven van dit geestelijk en zedelijk niveau gerichte spanning, die zich bij de geringste verzwakking, de geringste faillure tot niets ziet teruggebracht.

„Il n'est pas un objet du monde qui ne soit une source de bonheur. La tristesse vient de ce que l'homme excelle à mesuser de tout." Een zeer ware uitspraak. Maar la Possession du Monde stelt zich ten doel heel wat mèèr te zijn dan wat wij zouden willen noemen: „l'art d'user de la création." Er is bijvoorbeeld in dit boek een hoofdstuk, dat een der toppunten zijner gedachte vertegenwoordigt, en dat den titel draagt: „La recherche de la grâce" Op schrijnende wijze misvormt de schrijver hier den zin van het woord „genade" door in plaats van deze genade als een gave te beschouwen, die wij hebben te ontvangen, („un don gratuit") dezen genadestaat te zien als een of anderen staat van euphorie, in ons geboren uit ons zelven, min of meer gepaard aan eenig „geheim élan" naar meer verheven leven van de menschenziel. Maar tevens openbaart dit hoofdstuk ons het diepe misverstand, dat zich over geheel het boek uitstrekt en waarvan wij de formuleering een laatste maal ontmoeten in het laatste hoofdstuk: Essai sur le règne du coeur: „Et maintenant, maintenant surtout, et plus que jamais, dites que l'homme ait foi en sa divinité!"

Als wij deze laatste kreet in deze jaren opnieuw beluisteren, kunnen wij ons niet beletten daarin het accent van een geheimen

---

[1]) Deux hommes. Chap. XXV.
[2]) Journal metaphysique. Gallimard. Ed. 1927.

angst te onderkennen, die, hoewel hier nog latent, reeds om stilling vraagt alvorens hij nog de banden verbroken heeft om Zijn heerschappij over geheel deze ziel uit te strekken. „Il faut que l'homme ait foi en sa divinité!" Het is het supreme beroep op God van den mensch, die de zekerheid verloor, dat er een God bestaat: „La preuve tant cherchée, je ne la tiens pas encore, palpitante et définitive, entre mes doigts. Ce n'est pas encore aujourd'hui que j'ai rencontré Dieu, ni l'âme immortelle." Maar slechts Duhamel's hang naar God, die ten grondslag ligt aan geheel zijn werk, verklaart zijn in den grond wanhopige pretentie, zijn onverzettelijke wil den mensch, wien God ontbreekt, tot God te maken.

IJdel pogen! Nauwelijks twee jaar later wordt hem in een bundel verhalen: Les hommes abandonnés (1921) de bekentenis ontwrongen: „Si je ne souffrais pas, je ne serais même pas sûr d'exister." Wel een pijnlijke verloochening van een goddelijke waarde, den mensch eenmaal toegekend. De zekerheid tot vergoddelijking van den mensch ontvalt hem overigens vrij spoedig en reeds in het jaar der verschijning van la Possession du Monde treffen ons in de Entretiens dans le Tumulte, evenzoovele afspiegelingen van Duhamel's geestestoestanden, echo's van gesprekken, aanteekeningen en overwegingen, diè bladzijden, waaruit boven het verlangen naar een nieuw leven uit, een verlangen naar een godsdienst opklinkt, waarvan de verschijning van een besliste noodzaak moet geacht worden te midden der ontwrichting en onstabiliteit van zedelijke, zoowel als stoffelijke waarden. „Et pourtant, je te l'affirine, c'est une religion, une religion seule qui peut rétablir la paix dans les coeurs, dans la France et dans le monde. Mais quelle religion? Quelle religion?" Zelfs de blijde accenten in dit werk, tot uiting gebracht, worden alle door een zwart levenspessimisme verdonkerd en dat op een oogenblik, waarop een nieuw-geboren vrede lichtte en nieuwe tijden zich voor de Wilsoniaansche boodschap schenen te openen:

„Je vous remercie, vous seul qui, dans cet âge féroce, avez pu donner une heure d'illusion!"

Was „dit uur van illusie" waarlijk deze dankbaarheid waard? Wij haasten ons naast deze woorden een andere uitspraak te plaatsen, aan hetzelfde boek ontleend, maar van een veel zekerder waarde: „Toute la grandeur de l'homme a consisté et consiste à faire des choses qui n'étaient point dans la nature." Want hierin ligt de sleutel tot de zedelijke grootheid, waartoe Duhamel zich wist te verheffen: deze woorden beteekenen de ontdekking en de erkenning van de groote wet, alleen in staat mensch en menschheid zedelijk op te voeren, de wet van de dépassement de soi-même.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

GENEVOIX (Maurice) BERNARD. Roman. Flammarion. Paris. 1938.

Bernard is een werk van hooge litteraire standing. De schrijver vindt in dezen roman, die den derde is van een zeer belangwekkende trilogie: *Un Homme et sa Vie*, de gelegenheid menigvuldige, nieuwe blijken te geven van zijn gaven als romanschrijver en dichter. Er zijn in dit boek verrukkelijke bladzijden; bladzijden, sprankelend van leven en kleur, badend in een klankenmuziek, zooals wij reeds eerder ontmoetten in 's schrijvers: *Raboliat*. Het drama, in dit boek ontwikkeld, speelt zich af tusschen twee decors: bosch en fabriek, waarvan de duizenderlei geluiden den gang, van het levensgebeuren vergezellen en het omwikkelen van een zeldzaam poëtische atmosfeer. Het woud is geurig en lichtend, zwijgzaam en gespannen van geheimnisvol leven, zooals de ziel van Bernard. En onderwijl breekt de schrille zang der zaagmachines de enorme houtblokken, zooals Bernards vader, Pierre Chambarcaud, door de jaren heen alle hinderpalen op zijn weg verbrijzelde. En te midden dier oorverdoovende muziek gaat Pierre Chambarcaud zijn weg, onverzoenlijk voor zichzelven en anderen, van de zijnen geïsoleerd door een langzaam gevormden muur, waarachter deze laatsten een leven van schrik en ongeluk leven, zonder dat Pierre hun lijden vermoedt. Een groote roman voor volwassenen.
Dr. B.

CHAZOURNES (Félix de) CAROLINE OU LE DéPART POUR LES ILES. 21 fr. Gallimard. N.R.F. Paris. 1938.

F. de CHAZOURNES

Felix de Chazournes heeft met dezen roman den Femina-prijs gewonnen. Een boek van ongewone beteekenis is het niet; de inhoud is zelfs vrij banaal, een gegeven, dat reeds honderden malen behandeld werd. Een jong meisje voelt zich reeds als kind tot een jongen aangetrokken; later wordt dit liefde. De moeder van den jongen man overreedt haar zoon echter om met een ander meisje te trouwen en... hij laat zijn vroegere geliefde in den steek. Deze verwacht een kind en verlaat het land om haar vader, die in de Antillen een plantage begonnen is, op te gaan zoeken. De waarde van het boek is gelegen in de fijne, bijna overgevoelige beschrijving der overteere, aanvankelijk zuivere en verslindende liefde van Caroline voor Michel. Een zuiver natuurkind volgt hier slechts de ingevingen van haar hart, zòover zelfs dat zij zich geheel aan hem geeft, nauwelijks wetend wat er de gevolgen van zullen zijn. Dit wordt niet beschreven; eerst later bemerkt de lezer wat er gaande is. De wijze, waarop dit oude thema behandeld wordt, is zeer persoonlijk en concreet. Niemand zal dit fijne, romantisch ouderwetsche verhaal lezen zonder getroffen te worden door

het tragische lot van Caroline. Er hangt een waas van weemoed en leed om dit gevoelige verhaal van een onschuldig natuurkind, dat het slachtoffer wordt van mondain geintrigeer. Volwassenen.

RICHAUD (André de) LA BARETTE ROUGE. 18 fr. Grasset. Paris. 1938

Een jongen uit een dronkaardsgezin, die in zijn jeugd van zijn vader als een galeiboef een gloeiende V op zijn lichaam ingebrand krijgt, groeit op tot een halven wilde, die uit honger en ellende een moord begaat. Daarna verschuilt hij zich bij een in een vervallen kasteel alleenwonend meisje, dat hij na eenige maanden op gruwelijke wijze ter dood brengt, waarna hij zich ophangt. Deze onmenschelijkheden worden in dit romannetje op behoorlijke en aanvaardbare wijze verteld. Maar het blijven onmenschelijkheden en ik geloof niet, dat de menschheid of de kunst met dergelijke gruwelverhalen gebaat is. Was er een tegenwicht en werden deze dingen beschreven om duisternis en licht tegenover of naast elkaar te stellen, dan had het nog zin, maar nu blijft het louter de beschrijving van de meest verbrute menschelijkheid. Wat heeft Grasset bewogen dit rauwe gerecht uit te geven! Ik wensch niemand de lezing van dit afschuwelijk verhaal toe.

DUITSCH

MOLO (Walter von) GESCHICHTE EINER SEELE. Holte und Co Verlag, Berlin. 1938.

Een vie romancée van Heinrich von Kleist. Walter von Molo heeft op dit gebied zijn sporen verdiend. Wij hebben van hem een roman van Schiller, Frederik den Groten, Luther en Eugenius von Savoye.

De schrijver voelt zich in de historie thuis, met souvereine beheersing schildert hij het koloriet van de tijd. Het kost hem volstrekt geen moeite zich in de geestesgesteldheid der voorbije tijden in te denken. Zonder de minste opdringerigheid, met verbluffende vanzelfsprekendheid voert hij den lezer door het labyrint der tijden, zonder te vermoeien met professorengeleerdheden of te vervelen met gidsenverhaaltjes. Men leeft in deze roman werkelijk een goede eeuw terug.

Dat is verbazend knap! Daar komt bij, dat hij dikwijls een benijdenswaardig gemak heeft om zich een persoon eigen te maken. Slechts één keer is het hem volledig mislukt, toen hij Christus onder de loupe van zijn individualistische psychologie nam. Maar gewoonlijk grijpt hij raak. Zo ook in deze roman.

Heinrich von Kleist, in 1777 te Frankfort geboren, verlaat als tweede luitenant het leger om verder uitsluitend te leven voor de ontwikkeling van zijn eigen persoonlijkheid. Na korte studies in Frankfort, waar hij zich met Wilhelmine von Senge verlooft, komt hij in 1801 geweldig onder de indruk van de philosophie van Kant, die hem ongeneeslijk doet twijfelen aan de mogelijkheid van objectieve kennis en daarmee komt ook de twijfel aan de uitvoerbaarheid van zijn levensidealen. Na verschillende reizen, vooral naar Parijs, komt hij — nadat hij met zijn bruid alle relaties verbroken heeft — in Königsberg. Daar staat hij in volle verschrikking voor de ervaring, dat hij geestelijk niet meer kan. Bijna in vertwijfeling poogt hij nog iets te worden of te zijn, maar ook die laatste pogingen mislukken. Zijn „Berliner Abendblätter" worden verboden.

Nu is hij totaal vereenzaamd en hij maakt met zijn vriendin Henriette Vogel door zelfmoord een einde aan zijn leven (1811).

Deze feiten kan men uit de roman opdiepen of in een literatuurgeschiedenis nalezen. Het is om het even! Alles wat men over von Kleist weet, kan men in de roman zien. Het enige wat aan deze roman een subjectief karakter geeft, is het grote medelijden met deze — voor von Molo — dieptragische figuur.

Maar het is juist de vraag, of deze figuur in volle zin tragisch te noemen is. Hoe von Molo zich ook moge inspannen om dit voelbaar te maken, men

komt geen ogenblik tot sympathisch medeleven, vrij koel ondergaat men de feiten, hoe brillant ze ook verteld zijn.

Hoe komt dat? Dat individualistisch leven is werkelijk voorbij, de moderne mens begrijpt nauwelijks de betekenis van een dergelijk leven. Onbewust denkt men: hij verdient niet beter, het is een stakker, meer niet. Was hij werkelijk ten gronde gegaan aan de leegte van zijn tijd, aan het niet-begrijpen van zijn omgeving, dan hadden wij hem meer gewaardeerd en zijn leed als tragiek gevoeld. Nu is hij voor ons een jammerlijke figuur, een pathologisch geval. Voor volwassenen.

KESSEL (Martin) DIE SCHWESTER DES DON QUYOTE. Eine Malergeschichte. Vieweg-Verlag. 1938.

Iets droomachtigs ligt over dit verhaal, iets ver wegs. Misschien is het verhaal de droom van den schilder zelf! Immers naast dat nevelachtige van het visioen staat fors de zeer tastbare dagelijkse werkelijkheid, die een schilder met nuchtere zakelijkheid ziet.

Er is iets wat in schemerlicht verborgen is, het verhaal is geen helder panorama, want het eigenlijke verhaal is de strijd om een kunstwerk. Maar het is ongelooflijk aantrekkelijk door de zakelijke kijk op de realiteiten van het leven.

Hoe zou het ook mogelijk zijn in klare, scherp getekende lijnen de wordingsgeschiedenis van een schilderstuk uit te beelden? Het is niet het gepraat van een onbevoegde, die in de naiviteit van zijn onwetendheid met forse greep het zaakje eventjes onder de knie neemt; het is iemand, die blijkbaar weet, waar het om gaat; iemand, die blijkbaar een vermoeden heeft van de strijd van gevoelens, die in de ziel van den kunstenaar worstelen.

Het is werkelijk niet na te zeggen, hoe wonderlijk-interessant hier naast elkaar leeft het alledaagse, ja het triviale en het verhevene, en hoe zich dat alles in de ziel van den kunstenaar tot een éénheid verpuurt. Inderdaad, dat is een geschiedenis, een belangrijke, aantrekkelijke geschiedenis, de geschiedenis van een kunstwerk.

Ik ben niet in staat om uit te maken, waar en hoe zich hier nog een beginner verraadt, men voelt wel hier en daar een tasten, een aarzelende onzekerheid, maar gewoonlijk wordt men verrast door de zekerheid, waarmee hij deze geschiedenis met lichte vrolijkheid en bijna weemoedige ernst vertelt. Het begin, waar genoegelijk en omslachtig de verhuizing van den schilder verteld wordt, is meesterlijk. Voor rijpere lezers.

BREMEN (Carl von) DER DEUTSCHE WEG IM OSTEN, ein volksdeutscher Roman. J. Engelhorns Nachf. Stuttgart. 1938.

Het is misschien nuttig om te weten, dat 's schrijvers eerste boek in het „Zentralverlag der N.S.D.A.P." verscheen, en dat deze roman opgedragen is aan zijn broer den „S.A. Sturmführer".

Zo zijn wij er meteen midden in. Men behoeft zich dus geen illusies te maken. Men kan geen zuivere visie verwachten, geen geleid worden door een idee, geen koene drift, die zich om niets bekommerend recht op het artistieke doel afgaat. Hèt is propaganda! Of wil men het zachter uitdrukken, het is een tendentieroman van het soort, dat wij uit Duitsland iedere dag verwachten kunnen. Met deze vaststelling wordt het schrijverstalent van den schrijver niet ontkend. Er wordt alleen het onartistieke element in dit werk mee aangeduid. De vraag is, hoe ver deze tendentie de waarde van deze roman aangetast heeft.

Wij zullen zien: Een Duits-Baltische familie ontmoeten wij in haar dappere strijd tegen de Bolschewiki en Estlanders, waarbij vooral Heinrich von Helwig de heldenrol speelt.

Het is nauwelijks aan twijfel onderhevig, dat de schrijver zelf-ervaren gebeurtenissen vertelt, men kan zich met een beetje verbeelding de entourage voorstellen en eveneens het tijdbeeld. Dat is dus in orde.

In orde is ook de begeestering, een bepaalde heroische afstemming op het motief „vaderlandsliefde". Die begeestering is echt, het motief is bruikbaar.

Maar door dat alles heen dissoneert de bluf, die tamelijk innerlijke leegte

verraadt. Er is in de hersens van den schrijver en vanzelfsprekend in die van zijn helden niets anders meer over dan vaderlandsliefde. Dat is weliswaar een respectabel gevoel, maar toch niet zo overheersend belangrijk, dat het interessant is om te kijken naar mensen, wier hele leven niets dan „Heimattreue" is.

Doordat de tijd, waarin die mensen leven zo spannend is, werkt die eenzijdigheid niet zo direct enerverend, maar de schrijver weet het er toch zo dik op te leggen, dat de lezer er hinder van ondervindt. De mensen zijn typen van patriotisch idealisme of van het omgekeerde. Men krijgt den obligaten verrader in het eigen kamp, den stereotypen valsen Jood en dan de Bolschewiki zonder meer. Men begrijpt het verder wel, men krijgt de Bolschewiki van de kranten, enfin het inbegrip van alle afschuwelijkheid. Natuurlijk wij willen de Bolschewiki niet verdedigen, maar wij zouden toch wel graag een beetje variatie in hun slechtheid zien. Dat zou voor een roman toch wel aardig zijn.

Het is voor den flinken schrijver te hopen, dat hij van het propagandaministerie een flink sommetje voor dit flinke boek van flinke Duitsers krijgt.

HONAUER (Friedrich) LICHT IN DER WILDNIS. Das denkwürdige Leben des heiligen Meinrad nach den geschichtlichen Quellen erzählt, Verlagsanstalt Benziger und Co. A. G., Einziedeln/Köln. 1938.

Zonder enige pretentie dan die van geschiedkundige nauwkeurigheid en kinderlijke vroomheid vertelt Donauer van den gravenzoon Meinrad, uit de tijd van Karel den Groten. Hij vertelt, hoe hij te Reichenau werd opgevoed, later zelf de zorg voor leerlingen der kloosterschool krijgt, aan het hoofd van de abdij komt te staan, maar dan Gods roepstem volgend de eenzaamheid ingaat. Toch blijft hij de grote raadgever van zijn medemensen. Nog verder trekt hij weg, maar ook dat baat niet, steeds blijft men hem zoeken. Eindelijk wordt aan dit heldhaftige leven door twee rovers wreed een einde gemaakt.

ENGELSCH

BOWEN (Elizabeth) THE DEATH OF THE HEART. (445) 8/. Victor Gollancz Ltd. - London.

Met „The Death of the Heart" heeft Elizabeth Bowen een roman geschreven, die ongetwijfeld diep van zin en beteekenis is. Merkwaardig is dat het verhaal zelf zoo ongemeen eenvoudig is. Zelfs een eigenlijke intrigue ontbreekt. Een jong meisje, Portia, komt, wees geworden, wonen in het gezin van haar halfbroer Thomas Quayne en zijn vrouw Anna. Kennissen van deze families zijn een romanschrijver, St. Quentin en majoor Brutt. Zij behooren allen tot de gegoede kringen. Tusschen Portia en Eddie, een ondergeschikte van Thomas Quayne, ontstaat een gevoel van liefde; Eddie maakt hieraan een einde, waarna het meisje naar Majoor Brutt vlucht. Deze stelt haar familie daarvan in kennis, waarop de Quayne's een oude dienstbode sturen om het meisje terug te halen.

Feitelijk is dit alles; opzienbarende of heftig-emotioneele gebeurtenissen hebben niet plaats; de indruk wordt zelfs gewekt dat de schrijfster die opzettelijk heeft vermeden. Zij zouden hier ook van geen belang zijn. De beteekenis van dezen roman is gelegen in de typeering der personen en, als gevolg daarvan, hun verhouding tusschen elkander, de visie, die zij op elkander hebben. Uit een menigte van kleine bijzonderheden: gesprekken, een dagboek, natuurlijke reacties op dagelijksche voorvallen, gevoelsuitingen, soms nauw waarneembaar, de sfeer van een kamer, een huis, zelfs, — ontstaan waarlijk levend, eenige menschen: de banaal-egoistische Anna, de gemakzuchtige Thomas, de in zich zelf verloren, min of meer hartelooze St. Quentin. Allen zijn menschen die schrander zijn, met zelfkennis; het natuurlijke is weg uit hun leven dat verloopen is in de emotieloosheid van een gegoed burgerlijk bestaan dat geen hoogere aspiraties kent. Tusschen en tegenover hen komt plotseling te staan het jonge meisje Portia, frisch, nog ontvankelijk voor de emoties van geestdrift, medelijden, eerlijk gevoel, ontvankelijk voor de natuurlijkheid van het leven. Het tragische is dat Portia de anderen doorziet, en de anderen ook haar begrijpen. Voor Portia is dat op den duur niet vol te houden;

zij wendt zich dan tot Eddie, die wel onstandvastig is maar toch nog eenig gevoel bezit. Als ook hier een teleurstelling plaats heeft, vlucht zij.

De roman is lucide en beheerscht geschreven, toch komt treffend het tragische in Portia's leven tot uiting. Wat de „anderen" betreft, zij en tevens het milieu waartoe zij behooren zijn in hun doelloosheid, hun futiliteit, het vastgeloopen zijn van hun leven, volkomen genadeloos en reëel verbeeld; in het bestaan van dit soort menschen zullen nieuwe waarden moeten komen, willen zij voor het leven — en voor den romanschrijver — weer beteekenis hebben. Dat heeft Elizabeth Bowen wel overtuigend aangetoond. De lezing van „The Death of the Heart" is geschikt voor eenigszins ervaren volwassenen.

ROBERTS (Kenneth) RABBLE IN ARMS. (717) 9/6. W. M. Collins Sons & Co. Ltd. - London.

De strijd om de onafhankelijkheid tegen Engeland en de burgeroorlog zijn hoogtepunten in de geschiedenis der Vereenigde Staten. Voor hun historische romans — een genre dat de laatste jaren haast meer dan overvloedig wordt beoefend — vinden de Amerikaansche auteurs dan ook meest in deze episodes hun motieven. Kenneth Roberts heeft voor zijn lijvigen roman de stof gevonden in de gebeurtenissen der jaren 1776-1777 van den opstand tegen Engeland. De titel is ontleend aan een uitlating van een Engelschen commandant over het opstandelingenleger, dat hij beschreef als „rabble in arms", gewapend grauw.

Binnen de grenzen, gesteld door historische feiten, heeft Roberts ruimschoots fictie geschreven, waartoe de geschiedenis dezer jaren hem alle gelegenheid bood. Er hadden groote gebeurtenissen plaats: de terugtocht van Sorel door Sullivan, het bouwen der vloot van generaal Arnold op Lake Champlain, diens gevecht met de Engelsche schepen, de slag bij Saratoga. Juist in het beschrijven van deze groote, min of meer op zich zelf staande gebeurtenissen is Roberts op zijn best; hij doet dat spannend en begeesterd; kleurig en met breeden romantischen zwaai; — staaltjes van knappe vertelkunst. Zijn persoonsuitbeelding blijft eenigszins oppervlakkig; wel is hij er in geslaagd zijn roman wat dieper inhoud te geven, door ook de ideeën en gedachtenstroomingen dier tijden te laten uitkomen. Hoofdpersoon is de historische figuur van Benedict Arnold, een Amerikaansch bevelhebber, later berucht geworden door zijn overloopen naar de Engelschen. Rond hem leven talrijke figuren, historische en fictieve. Het geheel is een vrij boeiende roman. Boeiender nog was hij geworden indien de auteur zijn stof iets had bekort en zijn neiging tot het melodramatische meer had beheerscht.

Wegens den hier en daar nogal ruwen inhoud moet de lezerskring beperkt blijven tot ervaren volwassenen.

HALL (D. J.) THIS OTHER EDEN. (300) 7/6. George G. Harrap & Co. Ltd. - London.

Een historisch-socialen roman kan „This Other Eden" van Hall genoemd worden; hij speelt omstreeks 1830 in Engeland, op de grens van Berkshire en Wiltshire, toen daar een opstand uitbrak onder de landbouwersbevolking. Het oproer vond zijn oorzaak in de ongelooflijk ellendige omstandigheden waaronder de landbevolking leefde, in de uitzonderlijke bevoorrechte positie der groote landheeren, en in de wetgeving welke deze toestanden had geschapen en bestendigd. Hall heeft zijn roman niet geschreven in den walm van den klassenstrijd; hij heeft het gebeuren van dien tijd aangevoeld als een verschrikkelijk menschelijk leed, waarin wanhoop en hartstocht tot uiting kwamen, ook goedwillendheid, verkeerd begrip en hooghartige minachting. Slechts het motief is historisch: de uitwerking is veelzijdig - en vol menschelijk. De sympathie van den schrijver is vooral uitgegaan naar de figuur van Raymond Hope, een landeigenaar, die het leed der bevolking aanvoelt en die reeds vòòr het oproer op zijn eigen goederen verbeteringen heeft aangebracht. Toch is hij beter geslaagd in de typeering van Sir John Benham, een landheer, die eenvoudig niet kan begrijpen dat er iets hapert, en in die van Lavater, een ministeriëel secretaris, die aanvankelijk onverschillig staat tegenover het landvolk maar later de ellende begrijpt en voor verbetering pleit. Ook

de leiders der boerenbevolking zijn begrijpend weergegeven in hun primitief, maar zuiver rechtsgevoel. Hoogtepunten in den roman, die verzorgd en evenwichtig is geschreven, zijn het eigenlijke oproer, de rechtszitting en het onderhoud tusschen Lavater en den prime-minister Melbourne. Het laatste vooral is weergegeven in een proza, treffend door beheerscht gevoel, terwijl het tot uiting brengt de groote heerschende ideëen dier dagen pro en contra „reform". En als sociaal verslag en als verhaal is „This Other Eden" een lezenswaardig werk. Geschikt voor volwassenen.

HOUSMAN (L.) THE GOLDEN SOVEREIGN. With illustrations by G. G. Boehmer. (316)

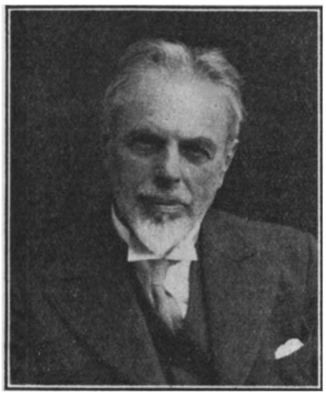

L. HOUSMAN

De resultaten van zijn grondige studie der Victoriaansche periode publiceert Housman op origineele wijze. Hij schrijft dramatische schetsen, comedies, waarin groote figuren der vorige eeuw op litterair, sociaal en politiek gebied en ook koningin Victoria met haar omgeving optreden. Meerdere schetsen berusten op waarheid. Beter dan verschillende, over het tijdvak handelende, studies geven deze spelen een idée van den tijdgeest, van de enorme wijzigingen die zich op zooveel gebieden voltrok en van de persoonlijkheid van koningin Victoria. Daarbij schrijft Housman een frisch, buigzaam proza, amusant ook door fijnen humor. Voorbehoud voor eenigszins ervaren volwassenen.

PROKOSCH (Frederic) THE SEVEN WHO FLED. (374) THE Albatross Library, Paris.

De constructie van Prokosch' „The Seven who Fled", doet denken aan die welke Thornton Wilder het eerst toepaste. Hier zijn het zeven Europeanen, van verschillende nationaliteiten, die gezamenlijk voor de revolutie vluchten uit een stad in Turkestan, om te trachten Shanghai te bereiken. Aan ieder dier zeven menschen wijdt Prokosch een gedeelte van zijn roman. Zeven menschen, die ieder, overeenkomstig eigen aard, geheel verschillend reageeren op de gevaarlijke en primitieve omstandigheden waaronder zij leven. Elke ervaring, elke emotie wordt sterk ondergaan en beleefd. Prokosch is daar sterk in. Ook in het suggereeren van een sfeer vol vreemde dreiging, afgestemd op het vreemde land dat bereisd wordt. Dit is een roman van hard realisme, overwaasd door een grimmige fantasie; een sterk geschreven boek — het verkreeg in Amerika den Harper Prijs — maar waarvan de lezing moet voorbehouden blijven voor oudere, gerijpte lezers.

CHESTERTON (G. K.) THE COLOURED LANDS. Illustrated by the Author. (238) 7/6. Sheed & Ward - London.

In „The Coloured Lands" is werk gebundeld van Chesterton, dat nog niet eerder is gepubliceerd. Essays, geestige verzen, ironische balladen, sprookjes, korte verhalen, fantastische teekeningen en caricaturen. Ze zijn opgediept uit zijn nalatenschap; sommige ook werden beschikbaar gesteld door vrienden, wien Chesterton ze bij gelegenheid had gegeven. Enkele stukken dateeren nog uit zijn jeugd, — het vroegste werk is van 1891, toen Chesterton zeventien jaar was, — het laatste werd geschreven in 1934. „The Coloured Lands" is een amusant en zeer aantrekkelijk boek. In de bontste schakeeringen kan men hier genieten van het speelsche vernuft van Chesterton, van zijn grillige fantasie, van zijn humor, en diep gevoel, ook van zijn scherp intellect.

De uitgave is door Sheed & Ward voortreffelijk verzorgd.

BELLOC (Hilaire) MONARCHY. A Study of Louis XIV. (312) 12/6. Cassell and Company Ltd. - London.

COOPER (Duff) TALLEYRAND. (399) 7/6. Jonathan Cape. - London.

NOTENSTEIN (Wallace) ENGLISH FOLK. A Book of Characters. (381) 12/6. Jonathan Cape. - London.

Belloc heeft een studie geschreven over Louis XIV als het voorbeeld van een regeerder, wiens woord definitief uiteindelijk beslissend is. Hij heeft hem gezien als het belichaamde principe der monarchistische idee; en daar deze idee thans in absoluten vorm in meerdere landen weer heerscht, kan zijn boek actueel genoemd worden. De sterkte en de zwakte van wat het monarchistisch instituut beteekent worden nagespeurd in het belangrijke voorbeeld van Lodewijk's regeering. Ook de persoonlijke zijde van het vraagstuk wordt beschouwd, d.w.z. de invloed van het systeem op de ziel van den heerscher.

Een belangrijk werk; een scherpzinnige analyse.

Het langdurige, actieve leven van Talleyrand is verbonden met de jaren der Fransche Revolutie, de Napoleontische jaren en de periode daarna van de restauratie der Bourbons. De min of meer sinistere figuur van dezen politieken kameleon is door Cooper grondig en met opvallende objectiviteit bestudeerd; zijn biographie is de karakterstudie van een individu, geplaatst in een juiste selectie van gebeurtenissen. Het boek, geschreven in een stijl, die noch dor, noch te emotioneel is, behoort tot de historie, zoowel als tot de litteratuur.

Aan de hand van dagboeken en memoires heeft Prof. Notenstein het leven gereconstrueerd van eenige menschen uit verschillende standen, vanaf de zestiende tot in de negentiende eeuw. Enkelen zijn in de historie bekende figuren, anderen zijn onbekenden, wier leven slechts door dagboeken bewaard is gebleven. Met de levensgeschiedenissen als centraal punt schildert Prof. Notenstein tevens de sociale structuur van het besproken tijdvak, de beteekenis van een bepaalde klasse en typeert hij het nationale karakter. Deze geschiedschrijving in biographiën — bestemd voor den algemeen ontwikkelde — is ongewone en interessante lectuur. Het werk is geïllustreerd.

DD BOEKENSCHOUW

GATTI (Atillo) TAM-TAMS IN DE NACHT. (218) *f* 3.40 en *f* 4.90. Uit het Engelsch vert. door V. v. den Bergh. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

De bekende ontdekkingsreiziger van „Moeder Oerwoud" beschrijft hier zijn belevingen in Afrika temidden van de Zoeloe's, het moedigste en schoonste inboorlingenras. Hier en daar verhaalt hij vlot en geestig van zijn ontmoetingen met opperhoofden, zijn angsten en gevaren tusschen leeuwen, gorilla's en pythons en houdt den lezer gespannen tot de laatste bladzijde. Een ontwikkeld en prettig leesbaar boek, om enkele beschrijvingen van wreede tooneelen alleen voor oudere lezers.

EVA'S JONGSTE DOCHTER. Schoonheden van het zwakke en zwakheden van het schoone Geslacht. Uilenreeks No. 34. Bigot & van Rossum, Amsterdam.

Een verzameling aforismen uit de wereldlitteratuur over de vrouw, bijeengebracht door Leo Meter en Paul Guermonprez met teekeningen van Leo Meter.

Willem Elsschot

door EM. JANSSEN S.J.

Geen enkel Zuidnederlandsch auteur mocht zich, de laatste jaren, in de toenemende populariteit en waardeering verheugen van den Antwerpenaar Willem Elsschot [1]). Een vrij laat succes! Jaren lang heeft J. Greshoff van een onderschat talent gesproken en over verzwegen verdiensten geklaagd; en, al was de eerste roman in 1913 gepubliceerd, niet vóór 1934 nam de schrijver, onder de literaire vertellers, een eervolle plaats in. Van eervol, zou die plaats de allereerste kunnen worden. In October l.l. kende een geheel katholieke jury aan Elsschot, om zijn voorlaatste werk P e n s i o e n (1937), den prijs toe der Vlaamsche Provinciën; in November kwam H e t b e e n van de pers, een vervolg en een contrast bij het oude L ij m e n (1924) dat het, op het goede moment, gelukkig doet heropleven.

Elsschot's voornaamste promotor was J. Greshoff die, in 1932, de eerste samenvattende studie over hem publiceerde. Nu, Greshoff kijkt wel eens, achter het kunstwerk, ook naar den mensch. In den af en toe cynischen, duidelijk goedhartigen Elsschot ontdekte hij zoowaar een moralist: een nog minder stichtenden dan preekenden moralist, maar die het zooveel te ernstiger meende; — en de voorstelling van de diep-menschelijke bewogenheid die geheel het oeuvre van den Zuidnederlander zou kenmerken, is nu zoo dikwijls geschied en herhaald — niet het minst in prospectussen en catalogi — dat de geschiedenis van de letterkunde er wel op teren moet.[2])

Tegen de methode die van het werk naar den mensch gaat en van den mensch terug naar het werk, bestaat geen bezwaar. Altijd geeft toch, in de symphonie die kunst heet, de menschelijke klank de grondtoon aan; en de autobiographische inslag en de confidentieele vorm van Elsschot's arbeid maken elke andere bespreking er van haast onmogelijk. Heeft echter Greshoff het laatste, het definitieve woord er over gezegd? Een aandachtig doornemen van het geheele litteraire oeuvre bracht ons een anders geschakeerd beeld voor oogen; laten wij beproeven het na te teekenen.

I

Een Antwerpsch dichter en verteller, een ongodsdienstig zakenman, een weifelaar tusschen de scherpte van zijn verstand en de gevoeligheid van zijn hart: dat zijn de groote trekken.

De Antwerpenaar hoort bij de Brabanders thuis. Dank zij Vondel en zelfs Huygens, dank zij Timmermans, Van Duinkerken en tutti quanti, is het Brabantsche karakter, ook benoorden den Moerdijk, niet onbekend. De Antwerpenaar werd daarbij, in Breero's S p a a n s c h e n B r a b a n d e r, van buiten uit weliswaar en met neerhalenden spot, levendig nochtans en levensecht geconterfeit.

Doch te zeer zijn al deze typen barok-menschen: de barok biedt geen achtergrond voor Elsschot's portret; afgezien daarvan staat hij, al zouden zijn voorkomen en doenwijze eerder aan Robbeknol doen denken, niet ver van Jerolimo.

Van den Antwerpenaar heeft hij het onbekommerd-gulle, het talentvol improviseerende, het romantisch-gevoelige: alles met een sympathiek aandoende parade ten toon gespreid. Hij is meteen een nuchter, een scherp intellect; en deze natuurlijke begaafdheid, door een ongodsdienstige opvoeding, door handelsstudiën en een aanhoudende bedrijvigheid in de zakenwereld aanzienlijk ontwikkeld, maakte van hem den superieur beheerschenden, den oneerbiedig ja schaamteloos onthullenden waarnemer van kleinburgerlijkheid. Zij begrensde hem, dien het gevoelig hart tot verwijding dreef: van deze tweespalt draagt geheel het oeuvre onmiskenbare sporen; met het vorderen der jaren treedt een compromis duidelijk te voorschijn.

W. ELSSCHOT

De flamingantische romantiek deed den jongen De Ridder naar de pen grijpen; het zakelijke intellect vormde zijn stijl sober en raak. De goedheid maakte hem verteller, de scherpziendheid cynicus. Van nature onbekommerd, stelde hij onbekommerde en naïef-gewichtige burgers voor; sluw en berekenend, hield hij hen onbeduidend en klein. De gevoeligheid legde, in veel werken van hem, een ondertoon van maatschappelijk protest; de zakelijkheid ontzegde hem elk rhetorisch woord, elke verdroomende uitdrukking. Zucht naar parade dreef hem naar de caricatuur toe; een soepel opmerkingsvermogen hield hem nogal in de maat. De vorschend-vernietigende kijk op alles maakte dat hij het Antwerpsche grootspreken door een cynisch blootleggen verving; waarbij het temperament nóg terugwerkte: ook het gebalde cynisme kan een vorm van grootspraak zijn.

Een drievoudig idealisme heeft deze burger-avonturier op zijn weg ontmoet: het anarchistische flamingantisme van zijn jeugd, het katholieke geloof van zijn stad en volk, het socialistisch-gestemde maatschappelijke meevoelen van zijn vrienden. Van het eerste nam hij de demagogische machtspreuken over, die ingewikkelde vraagstukken tot elementaire conflicten herleiden en het gezag een deuk geven; — tegenover het tweede stond hij altijd bevreemd en bevreemdend: hoezeer hij het tot heerschzucht van priesters en formalisme van kwezels reduceerde, nooit kon hij er over zwijgen; — het derde moet, in zijn mannentijd, de Träumerei van zijn jeugd in een anderen vorm hebben doen herleven...

Ieder idealisme trok hem aan; nooit onderwierp hij zich aan een collectieve tucht. Niet minder individueel-tuchtvol leefde hij daarom; doch steeds als een vrijschutter. En dat onafhankelijke optreden, nu iedere partij en groepeering haar belagers vindt, verklaart iets van zijn toenemend succes.

Is Elsschot dan zoo zelfstandig? Niet om zijn scherpzinnigheid alleen hield hij zich onafhankelijk ook om zijn moreele nonchalance, zelfs om een zekere ijdelheid. Intellect en zucht naar parade werkten hier samen: hij voelde zich superieur genoeg om alleen een interessant schouwspel te zijn. Iedere hoogere levenswaarde bleef hem dan ook vreemd; van knielen, dienen, offer had hij nooit eenig besef; het diepe verlangen naar edele goedheid overwon de pose niet, en het koele intellect doseerde alles zoo subtiel dat geen enkele schijn verloren ging. Elsschot, de superieur-begaafde, de meewarige man die soms hunkerde naar oprechtheid, bleef tenslotte, met zijn individualistisch-omschreven horizòn, een kunstenaar van beperkt formaat. Een kunstenaar die zichzelf beperkte!

Dat de criticus Greshoff hem zoo hoog plaatst, begrijpen we heel goed; maar met het eigenwijs-verburgerlijkte aesthetisme van Greshoff nemen we geen vrede. Het hoogste, het breedste, het kostbaarste gaat er over boord; het wordt vervangen door niet onverdienstelijke invallen-en-uitvallen: noodzakelijk tweederangs-levenshouding.

Aan de burgerlijke beperking zal de kunstenaar Elsschot wel niet meer ontkomen. Zuiverder en dieper menschelijkheid beloofde eens te zullen doorbreken; het is nu vijf jaar voorbij, en, terwijl de handigheid toeneemt, neemt de forsche verscheidenheid af. Vrijer vertoont zich het compromis tusschen scherp intellect en gulle meewarigheid: geheel lost de meewarigheid zich op in artistiek-rake aanklachten of caricaturen; geheel zijn scherpte viert het intellect bot in het literaire „lijmen", een half cynische en half goedmoedige pose die precies voorkomt als volkomen oprechtheid. De kunst van Elsschot is een tè vernuftig industrieel product, dan dat de onvervalschte natuurkracht er in bewaard zou zijn.

II

In twee beurten publiceerde Elsschot zijn betrekkelijk weinig omvangrijken arbeid. Van 1913 tot 1924 verschenen en romans en novellen *Villa des roses*, *De verlossing*, *Een ontgoocheling*, *Lijmen*; en voeg daar de tien *Verzen van vroeger* bij, al werden deze slechts in 1932 gedrukt. Bijna tien jaar later, in 1933, ving de tweede reeks aan, die totnogtoe bestaat uit *Kaas*, *Tsjip*, *Pensioen*, *Het been*. Men moet de jaartallen wat verwringen om de eerste productie „jeugdwerk" te mogen noemen (in 1913 was de auteur 31 jaar oud),

de tweede „werk van rijperen leeftijd"; toch ligt tusschen beide zulk een onderscheid.

Bijna tegelijk, van 1908 tot 1910, moeten Villa des roses en Verzen van vroeger geschreven zijn en gedicht. Het geschiedde te Rotterdam, waar Elsschot, na een verblijf te Parijs in 1907, correspondent was op een scheepstimmerwerf. Onbeholpen „eerste stappen" waren het heelemaal niet: hoeveel onrijpe verzen, hoeveel „epossen" en luimige liederen had de student aan het Athenaeum en aan de Handelshoogeschool, het haantje-de-voorste van den Nederlandschen studentenkring al niet gefantaseerd, neergeschreven en, in kleinen kring, voorgeschoteld! Dat verklaart de technische vaardigheid, dat verklaart de neiging tot verbazen: de geest van een kwajongen die idealistischen ernst vermengt met moedwillige ergernis.[3])

Laat het nog zoo paradoxaal schijnen: de Verzen van vroeger hebben iets van een doodendans uit de XV eeuw; de dichter neemt wel degelijk de traditie weer op der macabere narren[4]). Ernst is hem de deernis met de armen en verworpenen (cfr. De baggerman, Tot den arme, De bedelaar, nog eens Tot den arme, De bult spreekt); pose en procédé daartegenover, de koel-prikkelende toon en het zwetsen met dood en duivel (in zes van de tien stukken); maar verstrengel dan onontwarbaar ernst en pose. Zoo vormt de literaire aanvang van Elsschot de getrouwe voortzetting van zijn studentikoos fuiven een griezelig-luimig spel van baas-bovenbaas; daaronder ligt ontgoochelde weemoed verdoken.

Niet anders de Parijsche roman Villa des roses! In de nogal naïef-plechtige en formalistisch-peuterige, maar idealistisch-voorname literatuur van vóór den oorlog, kwam dit werkje bijna voor als een vloek: een gewaagd schaamteloos protest, met iets van verbolgenheid, tegen de literaire omgeving! Even ver stond het van het vreemde naturalistische ploeteren verwijderd als van het eigen idealistische verdroomen en van de zwaardreunende woordkunst. Bijna kwaadaardig en cynisch reageerde het tegen dat alles; maar de lichte toon en de flitsend-geestige verhaaltrant, het graag stil blijven bij de kleinzielige bekrompenheid en de moreele ontreddering van schamele menschen, verraadden den ondeugenden nar met het meewarige hart. Uit èèn bron vloeiden Villa des roses en Verzen van vroeger.

Nu had de schrijver zichzelf gevonden. In de dorpsgeschiedenis De verlossing, die hoofdzakelijk den strijd op leven en dood van een winkelier en een pastoor voorstelt, ging zijn schamperheid de maat te buiten. Hij bewoog zich op een minder bekend terrein, en de religieuze inkleeding van een anti-religieus verhaal kwam slecht uit. Beter slaagde hij met de autobiographische novelle Een ontgoocheling: een Antwerpsche schets in mineurtoon; nog beter in Lijmen: de intrigues en ervaringen van Charles Boorman en Frans Laarmans, die samen het „Algemeen

Wereldtijdschrift voor Finantiën, Handel, Nijverheid, Kunsten en Wetenschappen" propageeren, opstellen en uitgeven.

L ij m e n, het volkomenste, het mooiste en krachtigste resultaat van Elsschot's eerste periode, vereenigt en vertoont allerduidelijkst al de kenmerken van den zich nog jeugdig voelenden volgroeiden auteur. Weer is het met eigen levenservaring samengesteld: na Rotterdam had De Ridder zich te Brussel gevestigd, waar hij, samen met „de(n) zeer veelzijdig ontwikkelde(n) Leclercq, alias Pin, een soort publiciteitstijdschrift" uitgaf[5]), — en zelfs het flamingantisch verleden van Elsschot ziet men in Laarmans' baard, vilthoed, pijp en verzen gesymboliseerd. Weer steekt het vol van de kwajongensachtige avontuurlijkheid, die de eerste veertig jaren van Elsschot's leven heeft gekenmerkt. Weer grijpt de zucht tot verbazen (ergeren soms) den verteller te sterk aan: het meest onwaarschijnlijke laat hij luchtig geschieden. Weer is de techniek verzorgd en voortreffelijk; door een krachtigen, gevormden, gerijpten man geschreven, is L ij m e n het laatste boek van jeugdige overmoed.

* * *

Meer dan tien jaar na de voltooiing er van[6]), nam Elsschot de pen weer op: drie weken volstonden voor het schrijven van K a a s; negen maanden later was T s j i p ook af. Sedertdien kwamen P e n s i o e n en H e t b e e n van de pers.

De jonge spotter-met-akeligheid is verdwenen; de even ontgoochelde burger komt aan het woord. Hij stelt zichzelf voor in den van boek tot boek weerkeerenden verteller Laarmans: een bankbediende te Antwerpen; een gehuwd man die, zelfs in zijn huisgezin, Gods water over Gods akker laat loopen.

Als de wilde haren geplukt zijn, blijft de onthutsende kleinheid over van een burgerlijk bestaan. Aan levenden lijve moet Elsschot dat hebben gevoeld; bij Laarmans overheerscht de berustende bonhomie, met een af en toe opflitsende bitterheid. Tegen alle wereldmachten leeft in den auteur iets als een ressentiment: hèm lieten ze klein! In hem leeft ook het besef dat hij niet heelemaal past in dat milieu van kleine zielen: tusschen de regels in, en te midden van poseerende nonchalance, loopen soms vonken van smeulende verontwaardiging. Geen vrees nochtans! Tot daden zal de ontgoochelde niet meer overgaan.

In 1933 leek het nochtans alsof Elsschot den weg zou vinden tot diepere menschelijkheid. Het nuchtere K a a s was een aanloop, het verrassende T s j i p een eerste bereiken; en nooit schreef de auteur een meer menschelijke bladzijde dan de laatste van T s j i p: het overweldigende geluk van den grootvader met zijn kleinzoon op den arm. Naar alle zijden was verruiming nu mogelijk; niets kwam er van te recht! Met P e n s i o e n vallen we terug in de verengende schamperheid; — H e t b e e n, een vervolg op L ij m e n, is de handige (tenslotte weinig reëele) „per-

formance" van den vijftiger, die zijn jeugdigen overmoed nog overtreffen wil. Oppervlakkig beschouwd, slaagt hij er in: verbazend knap overbrugt hij het tienjarig zwijgen; zijn werk mist slechts de vitale stuwing van het boek-op-zijn-tijd.

Elsschot's tweede periode is die van den gezetten burger-met-familie, die, naast een hoeveelheid leuke souvenirs, van zijn jeugd een zeker humanitarisme heeft bewaard, sommige ondeugende gewoonten en den af en toe opstandigen weemoed van een gedeeltelijke ontgoocheling. Toen hij een tweede maal was begonnen te schrijven, — na korten tijd stond hij aan den drempel van een hoogere kunst. Hij trad niet binnen; de oude gewoonten en levenswijze namen hem weer in bezit. Wat techniek en handigheid betreft, bereikte hij bijna de volmaaktheid; artistiek is dat dè volmaaktheid nog niet.

* * *

„Si un auteur n'était qu'un écrivain, Gautier serait un de nos plus grands auteurs, mais il ne faut jamais oublier qu'un auteur doit être un écrivain, et aussi autre chose." In dezen zin van Emile Faguet kunnen we den naam van Gautier niet precies door dien van Elsschot vervangen: Elsschot was handelaar, lijmer, huisvader; die waargenomen werkelijkheid maakt zijn autobiographisch werk solied en interessant. Maar nooit bewoog hij zich, — nooit wilde hij zich bewegen buiten de enge begrenzing van zijn burgerlijk en materieel bestaan. Een held, heilige zaken, eerbied, mysterie: dat àlles is hem vreemd. En omdat het vreemd is aan zijn arbeid, moet deze, ook artistiek, gemeten worden met de kleine maat van de „copieerlust des dagelijkschen levens".

[1]) Schuilnaam van Alfons de Ridder, geboren te Antwerpen in 1882. Hij is thans leider van een advertentiebureau.

[2]) Zelfstandig oordeelen nochtans A. VERMEYLEN (Van Gezelle tot heden, blz. 143-144) en MARNIX GIJSEN (Dichterschap en werkelijkheid, blz. 326-328, 330). Als geheel lijkt ons het oordeel van den eerste juister; Gijsen echter, die de begrensdheid van den dichter en romanschrijver niet schijnt te bemerken, geeft zeer juist de psychologische beteekenis van Kaas en Tsjip aan. Geen van beiden had oog voor het Brabantsche van Elsschot's temperament.

[3]) De verzen van Elsschot worden wel eens de verzen van een voorlooper genoemd: sober, meewarig en cynisch staan ze dicht bij een groot deel der hedendaagsche productie.... Dit moeten we toegeven: de verzen zijn van een begaafd mensch en van een handig technicus. Een voorlooper nochtans is Elsschot slechts door zijn ongodsdienstigheid en gemis aan eerbied; onrustwekkend nemen, sedert een tiental jaren, beide toe en schijnen de kunst te doordringen... Doodend te doordringen, meenen we.

[4]) Scherp wordt de geheele persoonlijkheid van den dichter in het licht gesteld door wat Ary Delen over hem aan G. H. 's-Gravensande te vertellen wist. Zie G. H. 'S-GRAVESANDE, Sprekende schrijvers, blz. 193-203.

[5]) Deze Leclercq is wel, van den overigens even oorspronkelijk geteekenden als intuïtief-rijken Boorman, het levend model geweest. En de metamorphosen van Laarmans onthullen, voor wie even wil toezien, heel veel van Elsschot zelf.

[6]) Lijmen, tijdens den oorlog geschreven, werd voltooid in 1923 ('s-Gravesande, o. c. 199-200).

Het Visioen van Piers Plowman en de Modernen

door JOS. PANHUYSEN.

Nog niet lang geleden mocht ik in Boekenschouw een boek behandelen, dat ik een lange toekomst voorspelde, ik bedoel de verzameling vertalingen uit het Gaelic, bijeengebracht door Cross en Slover; een nieuwe vertaling of liever adoptatie, die groote kans maakt een klassieke vertaling te worden is de bewerking van het Liber de petro plowman, onder den titel The Vision of Piers Plowman door Henry W. Wells.

Het Boek van Peer den Ploeger, waarvan het eerste gedeelte eigenlijk alleen recht heeft op den titel Het Visioen van Peer den Ploeger is, zooals men weet, een buitengewoon eigenaardig middel-engelsch gedicht. Om een grooter publiek, afgeschrikt door de moeilijkheden van het middel-engelsch, in staat te stellen zichzelf rekenschap te geven hoe merkwaardig dit gedicht inderdaad is, maakte Wells waarschijnlijk zijn buitengewoon geslaagde bewerking, die welhaast voortdurend de vele en wisselende eigenschappen van het oorspronkelijk gedicht recht doet, die de ernst, de satire, de ironie, de levenswijsheid, de geloofsvurigheid, ook zooals deze zich in den uiterlijken vorm van het technische vers vertoonen, gelukkig wist over te brengen in een taal, die op enkele opzettelijke, maar nog algemeen verstaanbare archaïsmen na, de taal is van tegenwoordig, zooals zij geschreven en voor een goed gedeelte ook gesproken wordt.

Het boek van Peer den Ploeger is een boek van Visioenen, het vertelt van een droomer, die droomt, maar het is niet Peer de Ploeger, die droomt, het is de dichter, Wille, zooals hij zichzelf noemt, Long Wille, de lange magere man, die door de overlevering William Langland genoemd werd, en die niet onwaarschijnlijk ook inderdaad zoo heette.

> In a summer season when the sun was softest,
> Shrouded in a smock, in shepherd's clothing,
> In the habit of a hermit of unholy living
> I went through this world to witness wonders.
> On a May morning on a Malvern hillside
> I saw strange sights like scenes of Faerie.
> I was weary of wandering and went to rest
> By the bank of a brook in a broad meadow.
> As I lay and leaned and locked on the water
> I slumbered and slept, so sweetly it murmured.

Het kan aan mij liggen, maar dit begin herinnert me altijd aan een ander en nog veel beroemder begin, den aanvang van den Proloog van de Canterbury Tales van Ceoffry Chaucer, een zoo

geheel ander dichter als William Langland, maar desondanks, zooals Professor Skeat in de inleiding op zijn editie van Piers Plowman terecht zegt, diens tijdgenoot, althans goeddeels. Er bestaan namelijk drie teksten van het geheele boek, dat met Peer den Ploeger in verband staat, de A tekst, die ongeveer rond 1362 geschreven werd, de B tekst, die ongeveer rond 1377, en de C tekst, die omstreeks 1394 klaar kwam. Chaucer leefde van 1340 tot 1400. Er is een ontzaglijk verschil tusschen de Canterbury Tales en het werk van William Langland, zoowel wat taal en vers als wat inhoud aangaat, maar er is toch ook — men vergeet dat te vaak — overeenkomst tusschen den hoofschen dichter en den volksdichter, zij waren beiden middeleeuwers, zij waren beiden katholiek, zij zagen beiden de zwakheden en de mistoestanden van hun maatschappij, juist omdat ze een ideaal beleden, Chaucer met een zeker scepticisme wellicht, Langland met een vurigheid, aangewakkerd door den nood, die hij overal rond zich aanschouwde, en aan zichzelven ervoer.

Hij was een arm man, die waarschijnlijk de lagere wijdingen ontvangen had, en een tijd lang in Londen zijn brood verdiende als bidder en psalmzinger, later leefde hij met zijn vrouw, Kit, in een hut in Cornhill, onder het volk, onder de boeren, wier leven hij, zooals uit zijn gedicht blijkt, zoo goed kende. Hij had de stad gezien en het land, hij kende de grooten, en de nederigen, de armen, en de rijken en hij kende, zooals een middeleeuwer dat deed, God. Hij was een dichter, zooals er weinigen gevonden worden, met een dantesken ernst en plastisch vermogen en toch een dichter tegen wil en dank. Ruim dertig jaar lang streed hij als het ware met zijn gedicht, het telkens verwerpend en telkens weer opnieuw beginnend. Hij slaat het niet hoog aan, hij wil leeren en vermanen, maar daarvoor zijn reeds andere boeken geschreven, die beter zijn als het zijne, waarom dus verder gaan?

De allegorische figuur, die Verbeelding heet, zegt het hem:

> „But you meddle with making poems when you might say
> [your psalter,
> And pray for them, who give you bread; there are
> [books aplenty
> To tell men what are Do Well, Do Bet and Do Best,
> And preachers to prove it, as many a pair of friars."

en hij, de dichter, denkt daarbij: „I saw that he spoke truth." Een zeer typeerende uitspraak voor den poëet William Langland. Want een poëet is hij en een groot poëet, die zijn taal beheerschte en zijn onderwerp, dat niet minder goed tot zijn recht komt, omdat het zijn uiting moest veroveren op den tegenstrevenden wil van dezen ernstigen peinzer, die niets van doen wilde hebben met „Minstrelsy" en diens aanhang.

De visioenen uit het Visioen van Peer den Ploeger en uit de verdere boeken over het leven van Doe Goed, Doe Beter en Doe

Best, beginnen heel bescheiden als een visionnaire satire op maatschappelijke mistoestanden, het eerste gedeelte van het eerste visioen houdt zich voornamelijk bezig met Mede of de Besteking, die het euvel, personifieert, dat voor geld alles te krijgen is, dat dit de wet verdraait, onschuldigen doet lijden en schuldigen als rechtvaardigen doet rondwandelen, dat het de grooten dezer wereld en zelfs die niet van deze wereld zijn moesten, de geestelijken, van hun plichten afhoudt. Maar langzamerhand groeit deze satire uit en wordt zoo allesomvattend, dat de hekeling erin slechts een enkele facet er van blijkt, de middeleeuwsche maatschappij van de veertiende eeuw wordt hier niet alleen geoordeeld en gedeeltelijk veroordeeld, maar het ideaal van een wezenlijk goede maatschappij wordt erin gebeeld en dit maatschappelijk ideaal is haast nog middeleeuwscher dan de geschetste en vaak gehekelde toestanden. God is er het begin en het einde van, Christus, dat is de Kerk, dat is in het laatste gedeelte van het werk Peer de Ploeger, is er de leider, die het leven overziet van allen, van de menschen, die met Doe Goed gaan, de leeken van het actieve leven, van de leden van het contemplatieve leven, de geestelijken, die Doe Beter vergezellen en van de besturende geestelijken, de bisschoppen, die Doe Best navolgen. William Langland kent en erkent een geheele hiërarchy, een communistisch ideaal is hem verre, hij vindt een koningschap, steunend op het volk en het volk steunend, de meest geëigende regeeringsvorm voor een wezenlijk christelijke maatschappij, hij vermaant, hij hekelt de pausen van zijn tijd, maar hij is zeer zeker niet anti-papaal, integendeel; hij is er vast van overtuigd, dat het bestaande niet verkeerd is, omdat de leer verkeerd is, maar omdat de leer niet nageleefd wordt. En de moderne lezer, die niet afgeschrikt wordt door de soms uitvoerige allegorieën, maar die door de kernachtigheid van den stijl, de plasticiteit van woord, stafrijm en beeld geboeid tot de kern dezer visioenen doordringt, zal toegeven dat deze overtuiging van den warsen dichter, een goede is. Hij zal ook de menschelijkheid van dezen strengen man ontdekken, die niemand spaart, hoog noch laag, en allerminst zichzelf, die pausen, prelaten, monniken, edelen en koningen te kijk stelt, maar evenzeer verontwaardigd wordt over de schooiers en dronkaards, die alleen arm zijn, omdat ze de ledigheid te zeer beminnen. Een enkele allegorische figuur uit zijn werk kon als het ware voor William Langland zelve staan, het is Conscience. Een Geweten spreekt hier en een zuiver, inzichtsvol geweten, het is een vermanende, maar ook aansporende en hoop gevende stem, wier bezwerende kracht zelfs op dit oogenblik nog niet verloren is gegaan, of, misschien juist, weer sterker geworden is. Deze stem is een stem, door liefde gegeven, men kan dit wellicht het best bemerken, als haar taak van vermaan noodeloos is geworden, waar de dichter spreekt over de krankzinnigen.

But there are other beggars, healthy in appearance,
Who want their wits — men and women also.
They are lunatic lollers and leapers about the country,
And are mad as the moons grow more or less.
They are careless of winter and careless of summer;
They move with the moon, and are moneyless travellers,
With a good will, but witless, through many wide countries.
So Peter and Paul travelled, except that these preach not
And are not makers of miracles. And many time they happen
To prophesy to the people, in sport, one may imagine,
But to my sight it seems that since God is able
To make each one whole, and witty and wealthy,
And suffers such wanderers — it seems to my conscience
That such people are his apostles, or as his privy disciples;
For he has sent them forth silverless, in a summer garment,
Without bag or bread, as the Book tells us:
Quando misi vos sine pane et pera.
They are barefoot and breadless, and beg of no man;
And though one meets with the mayor in the midst of the city,
He renders him no reverence, no more than to another.
Neminem salutaveris per viam.
Such manner of men, Saint Matthew tells us,
We should have in our houses, and help on their journey:
Et egenos vagosque induc in domum tuam.
For they are men of merry mouths, minstrels of heaven,
God's servants and God's jesters, as the Scripture teaches....

Niet zelden werd de dwaas verheerlijkt in de literatuur, maar zelden geloof ik op deze wijze, met zulk een begrip, zulk een medelijden en liefde. Deze krankzinnigen worden, hoe paradoxaal het ook lijken moge, teekenen hier van Gods goedheid en grootheid, wie op zulk een wijze als deze dichter zijn teederheid vermocht te toonen, heeft een goede reden om hard te zijn, als hij dat is; de schaduwen worden donkerder door dit licht, maar door die schaduwen worden het zelf weer lichter.

Voor moderne dichters als Auden en Day Lewis, die ongetwijfeld invloed hebben ondergaan van deze visioenen, zijn het juist deze lichtplekken in het vaak sombere gericht van William Langland, die zij het minst, althans niet geheel zullen begrijpen en kunnen meevoelen, een opvatting als deze van krankzinnigen moet hen voor een goed gedeelte vreemd zijn, omdat zij deze godgerichtheid niet kennen, tenminste niet in dezen geest. Zij hebben toch meer gemeen met den dichter van het Liber de petro plowman dan men oogenschijnlijk zou denken. Niet alleen zijn stijl, die hem overgeleverd werd van het Angelsaksisch, volgden ze na, vele van zijn ideeën zijn hen niet vreemd. zij hebben vaak iets van zijn gestrengheid, zij ook trachten, als Auden in zijn Orators en Day Lewis in zijn The Magnetic Mountain, naar een het

leven verklarende en richtende wereldbeschouwing, en zij zijn vaak in hooge mate satirisch; de blijheid der kinderen Gods echter, zooals die zich openbaart in het laatst aangehaalde fragment en in den lofzang op de heiligen uit Passus XV, ontgaat hen, zij zijn zwaarder, zij zijn aardscher, zij hebben een medelijden met de menschen, rondom hen, de onwetenden, de uitgebuiten, maar zij hebben niet dat lichtgevleugelde medelijden, dat tevens bewondering is; de zingende stem der legende, die tegelijk van hemel en aarde, van het meest eenvoudige en het meest verhevene verhaalt, is hun vreemd.

Dit neemt echter niet weg, dat men onder invloed van William Langland, of niet onder diens invloed, waarschijnlijk lang niet altijd, merkwaardige parallellen ontdekken kan tusschen het oude gedicht en de verzen dezer modernen. Een der meest middeleeuwsche eigenschappen van deze visioenen is het herhaaldelijk gebruik maken van de allegorie, met name bij Auden in diens tooneelspelen komt iets, dat daarop lijkt, terug. In verschillende verzen van Day Lewis, zoowel als van Auden en Macneice komen veelvuldige personificaties voor, bij Auden bijvoorbeeld de personificatie Virtue. Een zeer merkwaardige voor een modern gedicht zou men op het eerste gezicht zeggen. Er is in de poëzie der laatste tientallen jaren veel verheerlijkt geworden, maar de Deugd was nu juist niet een der uitverkoren voorwerpen van vereering. Zij is dat bij Auden, en het is niet maar zooiets, dat deugd genoemd wordt, en dat welbeschouwd een verkapte ondeugd beteekent, het is inderdaad de Deugd, Virtue, waarover een middeleeuwer zou kunnen hebben dichten in een zeer uitvoerige allegorie. William Langland schreef een zedelijk werk, een werk, dat vermaande, tot het goede aanspoorde, dit aanwees en zien liet en de deugd verheerlijkte. Verschillende links gerichte, moderne Engelsche dichters doen dit tegenwoordig, op hun wijze, ook, zij leeren niet alleen meer de liefde, die nog niet zoo heel lang geleden bij voorkeur „vrij" genoemd werd, zij leeren de „disciplined love". Het links gerichte is in hun werk duidelijk aantoonbaar, maar het maakt er toch minder belangrijk gedeelte van uit; de geschiedschrijver van later zal waarschijnlijk bemerken hoeveel dat nu bepaaldelijk gericht lijkt in werkelijkheid een geheel ander streven was, hoeveel wat nu vijandig en tegen elkaar gesteld lijkt, in wezen verbonden is, hoe de meest uiteenloopende krachten naar een zelfden uitweg zoeken; de oplossing zal ten slotte waarschijnlijk toch heel anders zijn dan nu de droomers en de durvers meenen, het is niet uitgesloten, niet onmogelijk althans, dat deze meer zal gelijken op de oplossing, die men halen kan uit het Liber de petro plowman van William Langland, dan men zou wagen te vermoeden. Er wordt althans weer gehoopt in deze wereld, er wordt weer een taak aanvaard en een plicht beseft. De hoop die in de slotstrofe van The Magnetic Mountain van Day Lewis uitgesproken wordt is een zeer aardsche, maar men hoeft de beginletter van het

laatste woord slechts door een hoofdletter te vervangen en er een symbool voor het goddelijke in te zien en de verzuchting en het verlangen konden worden overgenomen door den dichter van The Vision of Piers Plowman

Beckon O beacon, and O sun be soon!
Hollo, bells, over a melting earth!
Let men be many and his sons all sane,
Fearless with fellows, handsome by the hearth.
Break from your trance: start dancing now in town,
And, fences down, the ploughing match with mate.
This is your day: so turn, my comrades, turn
Like infants' eyes like sunflowers to the light.

William Langland: The Vision of Piers Plowman bewerking: Henry W. Wells. Sheed and Ward Ltd. 31 Paternoster Row, Londen.

FRENCH (Harold) BLOED OVER EUROPA. (224) ***f* 2.75 en *f* 3.75. Nederlandsch Boekhuis, Tilburg.**

De schrijver, een Nederlandsch journalist met een Engelsch klinkende naam wil de wereld overtuigen van de groote gevaren, die haar bedreigen en den geweldigen vooruitgang van het communisme over het geheele front in het licht stellen tot opleving van een anticommunistische actie in internationaal verband. French maakt den indruk zeer goed geïnformeerd te zijn over wat er zich achter de schermen in alle landen afspeelt en vergelijkt in groote trekken het aspect van het Russische rijk onder Stalin en diens leermeester Lenin, de stichter van een philosophisch sociaal systeem. Al ziet de schrijver o.i. het Communisme te zeer als een werkelijke eenheid, toch blijkt uit zijn studie nog eens te meer dat er reden blijft tot ernstige bezorgdheid. Wie eigen tijd beter wil begrijpen late zich door dit boek voorlichten.

DE VROOLIJKE DICHTKUNST. Humor en Ironie uit de Nederlandsche Poëzie. Verzameld en ingeleid door C. C. S. Crone. ***f* 0.90. Libellen-serie. Bosch en Keuning, Baarn.**

De titel zegt reeds genoeg over den inhoud. Van Jan I van Brabant en Willem, die Madoc maakte, af tot aan Willem van Iependaal toe dragen hier een goede dertig dichters bij om een bundeltje humoristische en ironische gedichten samen te stellen. Er is nogal verscheidenheid van waarde in het bijgedragene. De grappen bijvoorbeeld van Harmanus Asschenbergh hooren eer in een kalender thuis dan in een verzameling poëzie.

MENKEN (Dr. J. G.) SPAAR U ZELF. (302) La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Een practisch handboek voor het leven noemt de schrijver dit populair-geneeskundig werk. Wie zich voor de homoeopathische zienswijze interesseert, vindt hier van zijn gading.

I. Jérôme Tharaud heeft te Genua ernstige pas-moeilijkheden gehad met de politie (Jérôme en Jean Tharaud zijn de bekende Fransche schrijvers, de „onafscheidelijken"). Het incident te Genua circuleerde natuurlijk door de Fransche pers en Jean Tharaud schreef nu dezer dagen in de „Figaro", dat dertig jaren litteraire arbeid hun niet zooveel „égards" hadden verschaft als dit Genueesche avontuur.

Toen Jean onlangs zonder lichten langs de boulevard Saint-Germain reed, werd hij door een agent aangehouden, maar op vertoon van zijn rijbewijs werd de agent aanstonds gemoedelijk:

— Jean Tharaud! Ah! c'est vous, le frère à Jérôme! Ils lui en ont fait voir là-bas, les Mussolini! Ils deviennent tous fous, ma parole! Allons, filez! Ce sera vos étrennes! Je ne veux pas vous embêter comme Mussolini..... Allumez vos lanternes!

II. Volgens de „Chronique graphique" van Brussel zijn de oudste nieuwsbladen in de verschillende landen de volgende:

1594. Praag in Bohemen. „Het volledig Nieuwsblad" van Sedleausky.
1605. Antwerpen. „Nieuwe Tijdinghen" van Abraham Verhoeven.
1609. (misschien reeds vroeger). Augsburg. „Avisa Relation oder Zeitung." Zonder naam van uitgever.
1609. Straatsburg. „Ordinarii Avisa" van Johann Carolus.
1610. Bazel. „Ordinäre Wochenzeitung."
1619. Amsterdam. „Amsterdamsche Courant."
1622. Weenen. „Ordinari Zeitungen."
1622. Londen. „The Weekly News."
1631. Parijs. „La Gazette de France" van Théofraste Renaudot.
1634 Denemarken. 1641 Portugal. 1645 Zweden. 1661 Spanje, Polen.
1681 Letland. 1703 Rusland. 1705 Hongarije. 1722 Mexico. 1763 Noorwegen. 1771 Finland. 1773 IJsland. 1785 Esthland. 1790 Griekenland.

De Zweedsche historicus Folke Dahl heeft nog eenige nummers gevonden van tot nu toe onbekende Hollandsche Nieuwsbladen, waaronder een exemplaar van den in het Fransch uitgegeven „Courrier d'Italie et d'Allemagne", gedrukt te Amsterdam bij Jacob Jacobsz. 12 Sept. 1620.

III. Dubbelzinnigheden.

In de „Nationalzeitung" (Essen) van 18-XII-'38 wordt van Herman Göring gezegd: „Diese Volkstümlichkeit der Rede bringt Göring sofort in engste Verbindung mit seinen Hörern. Das Thema mag noch so fachwissenschaftlich sein: Göring selbst ist es nie!"

IV. „Jeunesse Etudiante" een blad voor middelbare scholieren geeft een kleine bloemlezing van merkwaardige zinnen uit schoolopstellen.

— „On comprend aisément la popularité du Pape Grégoire le Grand, qui nourissait les paysans en leur donnant à cultiver ses champs, les fameux champs Grégoriens."

— „C'est Calvin qui fit supprimer les cinémas à Genève."

— „Les principaux dieux égyptiens étaient Osiris, Anubis et Autobus."

— „Les Egyptiens écrivaient sur du papier russe."

— „Dancing est une des principales villes de Pologne."

— „Parmi les dames célèbres du XVIe siècle, on peut citer Catherine de Medicis et Edith de Nantes, qui termina les guerres de religion."

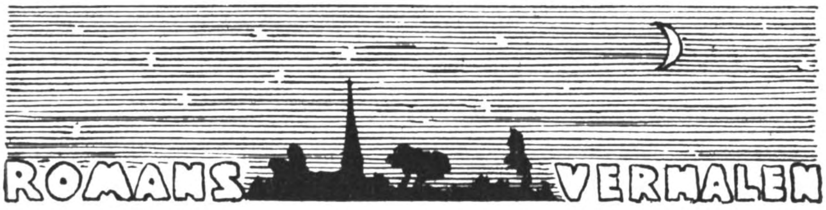

HUIZINGA (Leonard) „O...." zei ik. (156) Elsevier. 1938.

Huizinga heeft hier een tiental gebeurtenissen, waarbij hij zelf betrokken was of fingeerde betrokken te zijn, beschreven; elke der tien episoden eindigt met „O! .... zei ik". Vandaar de titel. Inhoud en wijze van beschrijven zijn uitstekend. Zonder pathos of lyriek, zonder beschrijflust of sierzucht verhaalt hij, vaak op humoristische wijze, wat hem overkwam in den vreemde. De verhalen spelen alle ver van huis en de auteur doet zich overal voor als journalist. Hoewel zulk een werkje op zich zelf staat en met den kring der litteratuurgrootheden geen verband heeft, weegt het op tegen veel romans en behoort in zijn soort tot het beste wat er geschreven wordt. Het is journalistenwerk van het allerbeste allooi. Volwassen lezers.

ELSSCHOT (Willem) HET BEEN. (131) van Kampen, Amsterdam.

Dit verhaal sluit onmiddellijk aan bij een vroeger boek van Elsschot „Lijmen", is zonder „Lijmen" niet zoo makkelijk te volgen zelfs. Boosman, de chevalier d'industrie, treedt weer op en maakt zich zorgen over het houten been, dat een zijner vroegere slachtoffers zich heeft moeten aanschaffen. Zijn geweten wordt wakker en hij voelt zich gedrongen de vrouw met het houten been een som gelds te restitueeren. De moeilijkheden, die deze restitutie meebrengt, vormen den inhoud van dit wel wat spitsvondig in elkaar gezet verhaal. De wijze, waarop Elsschot dit alles vertelt, is weer voortreffelijk, vol fijnen humor, levendig en natuurlijk. De schrijver kan het weer moeilijk laten met godsdienstige dingen te spotten. Hier is de spot echter nogal onschuldig. Elsschot is een uitstekend verteller;waarom echter Greshoff en ter Braak dezen Antwerpenaar met alle geweld „erin" willen krijgen, is niet duidelijk.

TIMMERMANS (Felix) IK ZAG CECILIA KOMEN. (98) Van Kampen, Amsterdam.

Dit boekje bevat een uiterst gevoeligen en fijn gestyleerden liefdedroom. Er is hier niets van het gewone realisme, van het kleurig humorisme van Timmermans. Hier is alles droomverwant; het verhaalde speelt zich af in de grenssfeer tusschen verbeelding en werkelijkheid, tusschen daglicht en maannacht. De rauwe werkelijkheid heeft er nauwelijks deel aan en alles is omgeven van een romantisch licht. Het boekje kon geschreven zijn door een der groote Duitsche romantici; het is verwant aan Brentano's „Kronik eines fahrenden Schülers". Ook Timmermans, de beschrijver van het leutige Vlaamsche leven, blijkt een droomer en dichter. Voor velen zal dit fijn geschreven boekje den eigenlijken Timmermans vertegenwoordigen.

LENNART (Clare) HUISJES VAN KAARTEN. (247) *f* 2.90 en *f* 3.90. Bruna, Utrecht.

„Huisjes van Kaarten" is een roman niet zoo zeer van een bepaalde persoon als wel van een bepaald stadshoekje, van een huis, waarin zeer verschillende menschen wonen. Clare Lennart vertelt over dit huis en zijn bewoners op natuurlijke en overtuigende wijze. Zij is in dit boek wat erg lyrisch en fantazierijk en weidt graag breed uit over dingen, die meer de sfeer van den roman dan de figuren zelf raken. Deze uitweidingen zijn wel geen hors-d'oeuvre, maar vertragen toch den loop van het verhaal. De figuren zelf zijn levenswaar en natuurgetrouw beschreven, meer in hun algemeene typische dan in hun scherp individueele trekken. Verdieping, ver-bijzondering zou het

boek nog ten goede zijn gekomen. De auteur weet kleurig en pittoresk te beschrijven en dit brengt het gevaar van overmatige beschrijfkunst mee ten koste van de substantie van haar roman. Clare Lennart staat, blijkens ook haar vroegere werken buiten allen godsdienst en beschouwt het leven als een louter aardsche aangelegenheid. Alles bij elkaar een niet onaardig, levendig en vlot romannetje voor volwassen lezers.

IJSSELSTEIN (M. S. van) IN DEN DOOLHOF. (242) Leidsche Uitgeversmij., Leiden. 1938.

Een pretentieloos romannetje van een Indisch-Haagsche familie, dat in alle geval de verdienste heeft niet vervelend, niet beschrijverig en niet poëtisch te zijn. Het is goede ontspanningslectuur. Personen en verschijnselen worden er reëel in gezien en beschreven. Een huisvader raakt een oogenblik onder de bekoring van een jong meisje en zoo dreigt er een „doolhof", maar door omstandigheden komt alles terecht en de man vindt zijn vrouw terug. Voor liefhebbers van dit soort een zeer goed specimen.

MATTHIJS (M.) EEN SPOOK OP ZOLDER. (172) Die Poorte, Antwerpen.

Dit verhaal met zijn niet passenden titel — er is slechts even en terloops van een spook op zolder sprake, terwijl dit spook met het eigenlijk verhaal weinig te maken heeft — is het ik-verhaal van een meisje, dat in dienst gaat en op het einde een moord pleegt. Het is alles weinig menschkundig en aannemelijk, zoowel de wijze van schrijven van deze onmogelijke Filomène, als de bijfiguren die het boekje bevolken. Ook de moord op het einde is niet te aanvaarden. Een wat griezelig verhaal voor een stuiversroman. Matthys heeft betere dingen geschreven dan dit en het boekengilde „Die Poorte" heeft betere dingen, vooral vertalingen, uitgegeven dan „Een Spook op Zolder". Hier is alles berekend op grove effecten.

EEKHOUT (Jan H.) KLEIN TUSSCHENSPEL. (134) U. M. Holland, Amsterdam.

In dit „Klein Tusschenspel" heeft Jan Eekhout ruim een tiental schetsen, sagen en sproken verzameld. De stemming van het boekje is afwisselend tragisch of comisch of tragi-comisch tegelijk. Er zijn kostelijke shortstories bij, die alleraardigst verteld zijn. Ook komische Heiligenlegenden of -fantazieën treft men eraan, die het woord op de voorpagina wettigen „Honni soit qui mal y pense." Wegens het verhaal „Jaïrus' dochterkens tweede Dood" zou ik het boek voor volwassenen reserveeren.

EIJK (Jacques van) LIED VAN HET LAND. (198) *f* 1.90 en *f* 2.50. Pax, Den Haag.

Hier vertelt een schrijver op eigenaardige, niet altijd smaakvolle manier over zijn ouders, die als landbouwers in Noord-Holland leven. Deze katholieke boeren doen wat onwerkelijk aan; zij lezen Zondags trouw den Bijbel en spreken als volleerde stadsmenschen. De schrijver laat de onbezielde natuur wonderlijke toeren uithalen: de kerktoren buigt zich ten groet, een boom krijgt hoofdpijn etc. Het is alles te onevenwichtig en onsamenhangend, er is te weinig natuur en eenvoud. Het verhaal ertusschendoor van den auteur over zich zelf in de stad heeft heelemaal geen zin. Van een „Lied" heeft het boek niet veel. Volwassenen.

MEERSCH (Maxence van der) DE UITVERKORENE. Vert. door J. Aghina. (239) *f* 2.90 en *f* 3.50. De Gemeenschap. Bilthoven.

„De Uitverkorene" (L'Elu) is een voortreffelijke roman van den jongen schrijver, Maxence van der Meersch, die vòor twee jaren den Goncourt-prijs won. „Hij beschrijft hier den moeilijken terugkeer tot het geloof van een eenzaam mensch, die alles wat tot nu toe zijn leven vulde zich ziet ontvallen. Zijn zoon pleegt zelfmoord, zijn vrouw sterft, alle vreugde in zijn werk, alle geestdrift over wetenschap, vooruitgang, cultuur begeeft hem: hij is een arm, verbitterd mensch geworden. Een goede vriend helpt hem in het goede spoor en zoo vindt hij God terug. Van der Meersch heeft hiermede een roman geschreven van hooge standing." Zoo schreven wij bij de Fransche uitgave

van het boek. Het is zijn eerste werk na den Goncourt-prijs. Hij heeft niet van de gelegenheid geprofiteerd om een sensatie-roman voor de groote schare te schrijven, maar hij schreef een aangrijpend boek voor lezers, die eenige eischen stellen. Het werd een zuiver katholiek werk voor ernstige menschen. Moge het ook in Nederland gewaardeerd worden.

MORA (Ferenc) DE GOUDEN SARCOPHAAG. Uit het Hongaarsch door J. L. Szobotka-Visser. (395) *f* 3.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Een boeiend verhaal uit een historisch tijdperk, waarin vaag gekende personen en toestanden concreet en levendig beschreven worden, doet gemakkelijk alle critiek vergeten. Zulk een boek is „De Gouden Sarcophaag". Het verhaal speelt zich af aan het hof en in de familie van Diocletianus, den laatsten der heidensche keizers. De strijd en langzame zegepraal van het Christendom over het heidendom wordt erin beschreven rondom de liefdeverwikkeling, die den verborgen gehouden zoon van Diocletianus en de dochter van keizer Galerius in den dood drijft. Er is veel idyllische liefderomantiek in het boek, die ontelbare lezers bekoren zal. Toch is, dunkt me, dit niet het belangrijkste; het belangrijkste is de beschrijving van Diocletianus, van de verschillende figuren rond zijn persoon en van de worsteling tusschen Christendom en heidendom. Het Christendom wordt er beschreven zoowel in zijn hoogere geestelijke uitingen als in zijn al te menschelijke toevalligheden, als het in werkelijkheid wel ongeveer moet geweest zijn. De karakteristiek der personages is voortreffelijk en consequent, zoodat hier een roman voor ons ligt, die, hoewel volgens het traditioneele schema, een uitstekend stuk schrijfkunst bevat, de boeiende en bezielde uitbeelding van een belangrijk stuk historie. De auteur beweegt zich in deze laat-Romeinsche wereld met volkomen zekerheid en is geheel en al thuis in de zeden, de gevoelens en gedachten der menschen uit deze periode. Een waardevol boek voor rijpe, volwassen lezers.

BUCHHOLTZ (Johannes) DE KOMEDIE KOMT TERUG. Vert. door Agnes Röntgen. (336) Bigot en van Rossum, Amsterdam.

Dit vervolg op „De Komedie komt" is wederom een alleraardigst boek, ongewoon frisch en levendig. Het verhaalt de verdere lotgevallen van de Maltha-familie, den dokter met zijn vrouw en de nu volwassen kinderen. Het lijkt een vlot, wat luchtig boek, maar intusschen staan de figuren, waaromheen het verhaal zich afspeelt, in frissche levendigheid voor ons, zoo nabij en levenswaar, dat ze naar de werkelijkheid gecopieerd schijnen. Vooral het echtpaar Maltha bezit een vitaliteit, niet slechts een hun door den schrijver geleende maar ook als romanfiguren, dat men ze niet licht weer vergeet. Het merkwaardige der wonderlijke opvoeding, die deze ouders hun kinderen geven, is, dat de kinderen bij eerste volwassenheid het ouderlijk nest verlaten, doch na eenige levenservaring er weer terugkeeren. Den gezonden, natuurlijken zin der ouders leeren zij eerst ten volle waardeeren in den vreemde. In godsdienstig en moreel opzicht gaat het er al te slap en vrij toe, maar in natuurlijke levensaanvaarding en levenshouding is het Malthe-echtpaar voorbeeldig. De Deensche schrijver verhaalt de lotgevallen van deze menschen in het kleine stadje boeiend en afwisselend, met fijnen humor en innige deelname, zonder ooit vervelend te worden. Voor volwassen lezers zijn deze beide vervolgboeken bijzonder boeiende lectuur.

BROMFIELD (Louis) DE REGEN KWAM... Een roman van het moderne Indië. I MENSCHEN IN RANCHIPUR. (324) II DE WEDERGEBOORTE. (282) Vertaald door Willy Corsari. *f* 2.75 en *f* 3.75 per deel. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De roman geeft een soort zedengeschiedenis van het moderne Indië. Hier vindt U den Indiër, die gebroken heeft met onzinnige tradities en het beste uit het Westen naar het Oosten wil overplanten, en den Europeaan, die vervuld is van een diepe sympathie voor de Indische wereld en wil helpen aan den opbouw van een gelukkiger Indië naast den zelfverzekerden Europeaan en den fanatieken inboorling. Toch zijn het geen schema's, maar menschen,

die beschreven worden met veel goede en veel kwade eigenschappen. Waarvan de kwade erg woekeren tot dat elementaire katastrofen de menschen naar elkaar toe brengen en vele onvermoede goede eigenschappen voor den dag treden. Mooie en leerrijke lectuur voor meer ontwikkelden.

BLIXEN (Karen) OP EEN FARM IN AFRIKA. (327) Vertaald door Johan van der Woude. *f* 3.90 en *f* 4.90. Veen, Amsterdam.

Het Afrika, waarover dit boek handelt, is de Engelsche kolonie Kenya aan de Westkust van Midden-Afrika. Het beschrijft het leven op een Farm van de eigenaarster, van de Afrikaaners, van haar omgeving en haar vrienden, van de natuur en van de dieven. En dat alles buitengewoon aantrekkelijk met een dichterlijk waas van natuur- en menschenbeschrijving en doorweven van menschelijk-verstandige, wat melancholische en een ietsje blasé-achtige beschouwingen van den modernen mensch, die alles beoordeelt en niets aanvaardt behalve dan het leven zelf met zijn lasten en zijn lusten. Ook de godsdienst is voor de schrijfster een verschijnsel om er interessante boutaden over te houden. Voor ontwikkelden, die poëzie weten te waardeeren en een geestige uitdrukking of een verstandelijke reflexie kunnen smaken ook wanneer ze niet waar zijn.

WASSERMAN (Jacob) OLIVIA. (239) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Felix van Zijl. Nederl. Uitgeverij, Baarn.

Dit posthume werk van den bekenden schrijver is vervuld van een morbiede, verwrongen sfeer. De Schoone Olivia en de veel oudere Hofraad Lamm zijn op elkaar verliefd en kunnen elkaar niet vinden. De man wordt sceptisch en sarcastisch, trekt zich terug van een wereld, waarvoor hij bijna niets dan spot overheeft, terwijl de vrouw haar afleiding zoekt in een opofferende liefde, waaraan zij te gronde gaat. Zelfs de volmaakte overgave en volstrekte onbaatzuchtigheid is hier nog ongezond. Voor ontwikkelden.

PHILTINE (E. C.) OBSESSIE. (368) *f* 3.25 en *f* 3.90. Geautoriseerde vert. door Dr. J. N. C. van Dietsch. Sijthoff, Leiden 1938.

Een driehoeksverhouding tusschen een tamelijk bejaarde dokter, een invalide en zijn jonge vrouw. Deze vrouw wordt, gebonden door haar man en aangetrokken door den dokter, heen en weer geslingerd tusschen twee aantrekkingskrachten. En de dokter worstelt met zijn eigen gebrek aan zelfvertrouwen en zijn versleten mannelijkheid. Verder wordt er nog al gepraat in dezen roman en komen telkens dezelfde gebeurtenissen zich herhalen zonder dramatische bewogenheid. Op den duur wordt het erg langdradig en vervelend, zoodat ik er de lectuur onder geen enkel opzicht van kan aanbevelen.

PODGAëTSKY (Nikolaas Belina) IN ROODEN STORM. Herinneringen van een Russisch dagbladschrijver. Nederlandsche bewerking van G. Kestens. (192) *f* 0.70 en *f* 1.—. „Goede Pers", Averbode.

De avontuurlijke levensgang van zooveel Russen is ook die van Podgaëtsky geweest. Hij is keizerlijk officier geweest, zwervend balling die allerlei minderwaardige baantjes waarnam; dan, communist geworden, trok hij terug naar Rusland, waar hij ontgoocheld werd door het satanisch regime. Dan weer de vlucht naar het buitenland waar hij de vrijheid en ook den weg naar het Katholicisme vond. Thans woont hij in Brussel. „In Rooden Storm" is het verhaal zijner eigen belevenissen in Rusland, waar hij als journalist voor de sovjetregeering heeft gewerkt en het land bereisde. Zijn relaas is er een van stoffelijke en moreele ellende, vooral van de laatste; door zijn authenticiteit bezit het waarde en verdient het ruime verspreiding.

NIEUWENHUIS (Jan) KAMERADEN KEERDEN TERUG. (192) *f* 2.20 en *f* 2.80. Thijmfonds, Den Haag.

„Kameraden keerden terug" zijn mobilisatieschetsen, herinneringen aan personen en voorvallen, geschreven twintig jaar na den grooten oorlog. Zooals die personen en voorvallen na twintig jaar nog in de herinnering leven of

in den geest terugkomen, — iets dieper gezien, iets meer begrepen, met iets van weemoed soms, — zòò zijn ze beschreven.

Oud-gemobiliseerden zullen er zeker ook veel eigens in vinden.

FAUST (Leo) HET CANCAN-DANSERESJE. (237) Bruna, Utrecht.

Volgens een aanteekening op den omslag wordt door den schrijver in dit boek de Fransche vrouw, die buiten Frankrijk nog maar al te vaak voor oppervlakkig en lichtzinnig doorgaat, gerehabiliteerd. Deze rehabilitatie brengt hij tot stand door de geschiedenis te vertellen van een Parijsch meisje, dat haar onderhoud verdient met in een cabaret den zeer onwelvoeglijken cancandans te demonstreeren, dat (eigen woorden van den auteur) „meer minnaars had gekend dan ze op haar tien vingers kon natellen", dat „het huwelijk als een formaliteit van zeer ondergeschikt belang beschouwde", en ook overigens tegen het zesde gebod zondigde als een vanzelfsprekende en natuurlijke zaak. Toch (lacht U niet — het zijn weer des schrijvers eigen woorden) „was ze overtuigd een goed Katholiek te zijn, kwam ze trouw alle verplichtingen van haar godsdienst na".

Uit liefde voor een minnaar — een blind geworden schilder — offert ze een van haar oogen, die door een operatieve handeling overgebracht wordt in een ooghölte van den artist, die daardoor weer ziende wordt. Dit wetenschappelijk nogal aanvechtbare geval, dat daarbij ook wat al te uitzonderlijk is, beteekent dan de rehabilitatie der Fransche vrouw, die „buiten Frankrijk nog maar al te vaak voor oppervlakkig en lichtzinnig doorgaat"! We zijn lichtelijk nieuwsgierig wat de schrijver eigenlijk onder lichtzinnig verstaat.

Ter eventueele rehabilitatie van de Fransche vrouw is hij in elk geval niet de geroepene, blijkens zijn roman, die precies het tegengestelde verricht. Een slecht en dwaas boek.

BASSE (Ru) HOOG AAN DEN WIND. (364) de Haan, Utrecht.

De debuutroman „Hoog aan den Wind" is geschreven met een talent dat voor een eersteling zeker opmerkelijk is. Hij bevat de, psychologisch sterk bewogen, levensloop van een medicus vanaf de kinderjaren tot het hoogtepunt van een dokterscarrière. Jammer dat de auteur op zoo stuitende wijze het huwelijksleven van den hoofdpersoon bespreekt, dat de lezing van „Hoog aan den Wind" ontraden moet worden.

CRAIG (John. D.) IK ZOEK HET GEVAAR. Vertaling van John. Kooy. (208) *f* 1.30 en *f* 1.80. Kluwer, Deventer.

Wanneer Mr. Craig zich niet schuldig maakt aan een ietsje avonturierslatijn, is hij inderdaad een man met moed om respect voor te hebben. Meest in dienst van film-maatschappijen heeft hij de gevaarlijkste streken der wereld bereisd, en ook onderzee-films opgenomen. Spannend vertelt hij van tijgerjachten, een reis door Noord-Afrika en van zijn avonturen als duiker, waarbij hij talrijke malen levensgevaar liep.

Een avonturenboek uitsluitend voor volwassenen.

BALDWIN (Faith) RIJK MEISJE, ARM MEISJE. Vertaald door H. S. Lanson. (243) Schoonderbeek, Laren.

De liefdesgeschiedenis, die in geen roman van Faith Baldwin ontbreekt, speelt zich af tusschen een jongen dokter en een knap leeraresje in een Noord-Amerikaansch stadje. De eveneens nooit missende zeer romantische intrigue houdt verband met allerlei machinaties, tegen de leerares onderworpen door een invloedrijke clique welke de stadspolitiek beheerscht. Tenslotte loopt het allemaal keurig bevredigend af.

Vrij onbeduidende amusementslectuur voor volwassenen.

ROBINS (Denise) TANTE ERICA'S ERFGENAME. Vertaling van G. J. Werumeus Buning-Ensink. (222) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een akelig-zoetelijk en onbeduidend romannetje over een meisje dat verliefd is op een gehuwd man, en, na diens scheiding, met hem trouwt. Met de moraal is het niet in orde en er hangt een zwoele sfeer over het verhaal. De lezing moet ontraden worden.

MILLER (Helen Topping) SHARON. Vertaald door Jeanne de Kruyff. (216) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Sharon Battle was een meisje uit een trotsche maar energielooze familie. Hoe zij van den laatsten karaktertrek afwijkt door te vechten voor wat zij wil bereiken vertelt de schrijfster in een roman die onder de lichte amusementslectuur voor volwassenen moet worden gerangschikt.

BALDWIN (Faith) LIEFDE IN DE BRANDING. Vertaald door Jeanne de Kruyff. (223) *f* 2.25 en *f* 3.25. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een meisje, dat in dienst treedt bij een finantiëele instelling ondervindt allerlei moeilijkheden, die tenslotte — hoe kan het anders bij deze schrijfster, — haar oplossing vinden in het bevredigend verloop van een liefdeshistorie.

Amusementslectuur van weinig beteekenis. Geschikt voor volwassenen.

COFFIN (Geoffrey) MOORD IN DEN SENAAT. (216) Vertaald door A. D. Baert. Schoonderbeek, Laren.

Coffin houdt van geweldige onderwerpen: fascistische revolutie in de Vereenigde Staten en een dreigende wereldoorlog. Ook dat weet de detective te voorkomen, doordat iemand gewoon is zijn nagels niet goed schoon te maken. Grotesk en daarom ietwat vervelend.

VELSEN-QUAST (Margreet) KRUISPUNT. (230) *f* 2.— en *f* 2.90. Holland, Amsterdam.

Het leven van eenige meisjes uit de hoogste klas van een kweekschool te Batavia. De hoofdpersoon, een sympathiek geteekende meisjesfiguur, komt in conflict met haar ouders, dordat ze een huwelijk met een ouderen, getrouwden man, die alleen in Indië is, wil doorzetten. Op het laatste moment slaat zij toch den juisten weg in en vertrekt naar Holland. Vlot geschreven romannetje voor volwassenen.

WALLING (R. A. J.) TUSSCHEN ACHT EN NEGEN. (263) Nederl. vertaling van Havank. *f* 1.75. Bruna, Utrecht.

Tolefree is de ouderwetsche detective van de verrassende scherpzinnigheid en de onverwachte verstrekkende conclusies uit simpele gegevens. Spannende lectuur voor volwassenen.

GARDNER (E. S.) DE RECHTZAAK VAN HET EIGENZINNIG MEISJE. (278) *f* 1.90. Vertaling van W. J. A. Roldanus Jr. „De Tijdstroom", Lochem.

Gardner is een advocaat, die detectiveromans schrijft en daarbij vooral de aandacht vraagt voor pleidooien en advocatentruuks. Een prettige afwisseling in dit genre, dat erg eentonig begint te worden.

MASON (Van Wyck) HET FATALE BEWIJS. (272) *f* 2.25 en *f* 2.90. Nederl. vert. van J. Feitsma. „De Steenuil", Amsterdam.

Van Wyck Mason, die zijn detective-romans meestal laat spelen in vreemde landen, zoekt het dezen keer in het nabije Oosten. Wapenen worden gesmokkeld voor den strijd der Arabieren tegen Engeland en het lukt kapitein North, de schuldigen te ontdekken. Matig!

CHARTERIS (Leslie) DE ST OVERBOORD! (267) geb. *f* 1.75. Nederl. vert. door Havank. Bruna, Utrecht.

De verhalen van dezen schrijver munten uit door een vlotten verhaaltrant en geestige opmerkingen. De spanning wordt gewoonlijk wat overdreven en de combinaties lijken heel erg onwerkelijk. Maar het geeft toch een paar uur prettige ontspanningslectuur voor volwassenen.

AMES (Jennifer) DRIE MANNEN EN EEN MEISJE. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Joanne Janzen. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De romantiek van het geval is nogal ingewikkeld. Een gehuwde vrouw verliest haar man bij een scheepsramp, zij verlooft zich daarna met een vroegeren vriend, maar hertrouwt tenslotte met weer een ander. Dan blijkt de

eerste man nog in leven te zijn; zij keert bij hem terug, maar deze pleegt zelfmoord, waarna het juffertje maar weer hertrouwt, ditmaal met den vroegeren vriend dien zij eens had laten zitten. En zij leefden verder gelukkig.

De zelfmoord wordt als een normale oplossing beschouwd.

Wanneer er liefhebbers voor dit genre lectuur bestaan, moeten zij tot de gerijpte volwassenen behooren.

OPPENHEIM (E. Phillips) DE AVONTUURLIJKE ERFGENAMEN. (233) *f* 1.75. Vertaling van Eva Raedt De Canter. Bruna, Utrecht.

Phillips Oppenheim pleegt onwaarschijnlijk-fantastische verhalen te schrijven. Zoo een is ook „De Avontuurlijke Erfgenamen" waarin de erfgenamen van den rijken heer Rooke zich bezig houden met het geheim van zijn dood en dat trachten op te lossen. Maar spannend is het wel, en volwassenen hebben er een paar uur ontspanningslectuur aan.

WYCK MASON (van) KAPITEIN NEMESIS. (199) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door J. D. A. Gumster. Schoonderbeek, Laren.

Een door de Engelschen onschuldig veroordeelde Amerikaanschen zee-officier, treedt na zijn ontsnapping op als kaper, die andere kapers bevecht en tenslotte ook Engeland, dat in strijd is geraakt met zijn Amerikaansche koloniën. Het verhaal speelt n.l. in Washington's tijd. De avonturen zijn grof en bloedig; ontspanningslectuur voor volwassenen, die van sensatie houden.

TUTTLE (W. C.) HET SKELET IN DE CANYON. (212) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. door H. S. Lanson. Schoonderbeek, Laren.

Een boekhouder uit San Francisco vertrok naar Arizona om avonturen te beleven. Hij kreeg ze — meer dan overvloedig, zooals dat trouwens in het land der cowboys niet anders mogelijk is. Daar wordt het dagelijksch gedoe begeleid door revolverschoten. Na een spannende intrigue loopt alles nog goed af. Niet voor jeugdige lezers.

MOORE (Amos) DE KWAKER MET DE TWEE PISTOLEN. (222) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaald door A. D. Baert. Schoonderbeek, Laren.

Een voorman op een ranch in het land van de cowboys beleeft allerlei opwindende avonturen bij de verdediging der rechten van zijn meesters. Geaccompagneerd door revolverkogels, zooals dat in zoo'n roman behoort. Het boek is spannend geschreven, maar erg aan den ruwen kant. Daarom zeker geen lectuur voor jeugdige lezers.

HAAK-OCHSENDORF (Francine) BABY CUPIDO. (215) *f* 1.40 en *f* 1.90. Kramers, Rijswijk.

Drie meisjes, ouderloos geworden en hun fortuin verloren, moeten trachten zich op eigen krachten door het leven te slaan. Zij doen dat kranig — althans de twee oudste, die nog een jonger zusje hebben te bemoederen —, maar zij beleven toch heel wat pech, voor het „happy end" komt.

Onder den titel wordt vermeld „voor jonge dames"; het is een frisch, aardig boek, maar wegens het onderwerp zou ik den minimumleeftijd toch op 18 jaar gesteld willen zien.

FIELD (Peter) MOORDENAARS UIT HET ARENDSNEST. (216) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van F. Hoogewerff. De Combinatie, Rotterdam.

In cowboy-romans plegen bandieten misdaden te bedrijven en voor sensatie te zorgen tot tien bladzijden vòòr het einde. Dan volgt de vergelding en vindt het meisje haar redder. Zoo gebeurt het ook in dezen roman, die sensatielectuur is, uitsluitend voor volwassenen.

ROBERTSON (Frank C.) WEDSTRIJD MET DEN DOOD. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van L. T. Franse. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Het gaat meer dan ruw toe in dit verhaal, waarin verteld wordt hoe veedieven het tenslotte moeten afleggen tegen eenige eerlijke cowboys — het aantal revolverschoten bedraagt gemiddeld twee per bladzijde —; het is dan ook alleen lectuur voor geoefende lezers van Wild-West romantiek.

TAYLOR (Phoebe Atwood) HET PAPERCLIP-MYSTERIE. (223) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van Frans van Overvoorde. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Een Amerikaansch detective verhaal, waarin een moord-probleem zoo ingenieus wordt opgelost, dat het einde voor den lezer zeker een verrassing is.

Slechts kan de laatste dood van den detective, strafrechterlijk gesproken, niet heelemaal door den beugel.

Lectuur voor eenigszins ervaren volwassenen.

GEYERSTAM (Ragnar Af) VOORTGEDREVEN. (239) *f* 2.90. Geautoriseerde Nederlandsche vertaling uit het Zweedsch van J. E. Gorter-Keyser. Zuid. Holl. U. M., Den Haag.

Niet het problelem van de werkeloosheid in een persoon belichaamd, wordt in dit boek aan ons voorgesteld, maar een werkelooze zelf die zijn lot kalm draagt en aan zijn drang naar droomen, naar het leven in de natuur gaat toegeven en zich gelukkig daarbij voelt. Op zijn zwerverstocht ontmoet hij een kermiskind, een zigeunertype, dat hem aantrekt, en zij gaan samen verder. Maar dan heeft hij zich gebonden, dan wordt het zorgen voor den dag van morgen, hij huurt een zaak, ziet zijn vrouw langzaam van zich af drijven en is ongelukkig. Er komen mooie passages in dit boek voor, goed geschreven, maar het heeft ook veel bladzijden die niet door iedereen gelezen kunnen worden; alleen lezers met onderscheidingsvermogen en gerijpt oordeel kunnen het ter hand nemen.

WILDER LANE(R.) ONDER EN BOVEN DE WET. (266) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Mr. J. C. Van Overduin. „De Steenuil", Amsterdam.

Dit boek verhaalt van de strijd die enkele pioniers in het Verre Westen in het jaar 1870 te kampen hadden toen zij trachten vasten voet te krijgen in Dakota. Geweldige ontberingen, koude, gevaren, honger en strijd werden hun deel, maar na langen tijd mochten zij toch de overwinning behalen. Een eenvoudig maar spannend boek voor volwassenen.

MARSHALL (Edison) DIANA'S LIEFDE. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaling van Ad. Vorstman. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Deze schrijver houdt er nog al eens van om zich te wagen aan de beschrijving van personen en landen welke alleen in zijn fantasie bestaan. Hier geeft hij een verhaal waarin een prachtig menschenras, de nakomelingen van de Cro-Magnons, een der eerste volkeren van Europa, ontdekt worden door twee professoren, die aan de Zuid-Pool onderzoekingen doen. Verder gaat het om de liefde van Diana, de koningin van dit volk en de strijd tusschen de twee geleerden of het bestaan van dit volk aan de wereld bekend moet worden gemaakt of dat zij in hun gelukkige vergetelheid zullen blijven voortleven. Fantastisch en avontuurlijk boek voor ouderen.

MANN (E. B.) KOGEL OF STROP. (222) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door Ad. Vorstman. Kruseman, Den Haag.

Dubbelgangers schijnen weer eens in de mode te komen bij de romanschrijvers. Ook hierin worden twee mannen die sprekend op elkander lijken, waarvan de een slecht en de ander goed is met elkander verwisseld en het heeft heel wat voeten in de aard eer de verwisseling bekend wordt en het probleem van een misdaad wordt opgehelderd. Een boek ter verpoozing voor groote menschen.

LATIMER (Jonathan) HET LIJK VAN DE ONBEKENDE VROUW. (315) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. „De Steenuil", Amsterdam.

Griezelverhalen waarin de grove ruwheid van de Amerikaansche mentaliteit ons als zoete koek wordt gepresenteerd, zijn er reeds te veel op de boekenmarkt. Dit is ook zoo'n product dat tegenzin wekt door de smakeloosheid waarmede met lijken gesold wordt en de wijze waarop misdadigers en speurders zich uit laten over het mysterie van den dood. Een onmogelijk verhaal dat, tegen elk fijner gevoel van smaak strijdend, niet te aanvaarden is.

VAN DIVERSE PLUIMAGE

HET LEVEN VAN ONZE VOOROUDERS. (De Roever-Dozy). Geheel opnieuw bewerkt door Dr. F. H. Fischer. Deel III. 3e Druk. (474) Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1938.

Dit derde deel van „Het Leven onzer Voorouders" behandelt de 17de eeuw en is geheel en al, meer nog dan de beide vorige, door Dr. Fischer herzien en omgewerkt. Wederom een belangrijk stuk werk. Het is practisch onmogelijk de 17de eeuw cultuurhistorisch van alle zijden te belichten. Dr. Fischer probeert dit niet eens; hij benadert dezen tijd vooral door zijn schilders. Na eerst een historische uiteenzetting gegeven te hebben, behandelt hij de dichters en daarna, bijzonder uitvoerig, de schilders, liefst voorzoover zij hun tijd en omgeving weerspiegelen. Er staan nog andere hoofdstukken tusschen door, maar dit is toch de hoofdlijn van het boek. Er staat ontzaglijk veel wetenswaardigs in dit werk; Fischer leert zijn lezers zien en nadenken. Zijn schilderbeschouwingen zijn instructief en interessant. Wie het boek openslaat, zal er al licht in verder lezen, omdat elke bladzijde haar bekoring heeft. Het geheel maakt den indruk van nog niet volkomen geacheveerdheid, van in den geest van den bewerker nog te zeer in statu nascendi te verkeeren. Mocht Fischer na voltooiing van het geheele werk den tijd vinden en den lust om in een nieuwe bewerking ditzelfde geheel te gaan ciseleeren en polijsten, met bijwerking van het ontbrekende, verwijdering van het overtollige en ordening van het te weinig geordende, dan zou er een prachtwerk kunnen ontstaan. Doch ook zòo als het daar ligt, is het voor lezers van eenige ontwikkeling een boeiend werk.

VERBERNE (Dr. L. G. J.) GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND. Dl. VII en VIII. Nieuwste Geschiedenis. „Joost van den Vondel", Amsterdam.

Met deze twee laatste deelen is de onder redactioneele leiding van Prof. Dr. H. Brugmans verschijnende Nederlandsche Geschiedenis voltooid. Het is een statige rij van kloeke boekwerken geworden, waarvoor de initiatiefnemers, redacteur en medewerkers, den dank verdienen van ons volk. Want het ziet zich hier een wetenschappelijk oeuvre geboden van eerste historische waarde, vooral ook doordat niet enkel het staatkundig, maar ook het maatschappelijk en geestelijk leven beschreven werd.

Zooals reeds uit besprekingen in dit tijdschrift van vroegere boekdeelen blijkt, bracht de bij de medewerkers ongelijke gezindheid ten opzichte van het katholieke standpunt, ongelijkheid van beoordeeling en waardeering omtrent allerlei historische figuren en feitelijkheden. Het gevolg moest wel zijn en werd ook een zekere onvastheid in leidende beginselen, wat in den katholieken lezer de gave des onderscheids hier en daar noodig maakt.

Dat in deze Nieuwste geschiedenis den katholieken recht geschiedt, daarvoor staat den naam van den schrijver alleen reeds borg. Dit is ons des te meer welkom, wijl in dit tijdsgewricht de heropbloei van het Katholicisme valt waar te nemen, als een der merkwaardigste feiten, en we deze hier beschreven zien niet monografisch, maar ingeschakeld in Nederland's algemeene geschiedenis. Dat dit niet weinig bijdraagt tot goed begrip der dingen, ligt voor de hand. Dat het bovendien bij den katholieken lezer des te sterker tot het nationaal gevoel spreekt, is een gelukkig gevolg te meer. Daarom juist zij de bestudeering van deze laatste deelen te dringender hem aanbevolen. Vele overigens ontwikkelde landgenooten zijn maar matig bekend met hun vaderlandsch verleden. Hier is voor hen een uitnemende gelegenheid, om in dit tekort te voorzien.

BIJLMER (Dr. H. J. T.) NAAR DE ACHTERHOEK DER AARDE. (254) *f* 2.90 en *f* 3.90. Scheltens en Giltay, Amsterdam.

In 1935/36 ondernam Dr. Bijlmer in gezelschap van den Civiel-Gezaghebber S. v. d. Groot en van den missionaris Pater Tillemans een expeditie

naar het Mimika-gebied in Zuidwest Nieuw Guinea. Van deze expeditie wordt in dit boek verslag gedaan. Niet alleen dat het onderwerp in zich belangwekkend is, maar, het is óók zeer onderhoudend beschreven. Het brengt ons in kennis met streken, die tot dan toe nooit door een Europeaan betreden waren en met menschen, die nog nooit door een Europeaan waren bezocht. Uit den aard der zaak is het boek enkel in handen te nemen door hen, die door wetenschappelijke belangstelling worden gedreven en is ongeschikt voor hen, die sensatie zoeken: mede ook omwille van de foto's. Aan het slot van het boek spreekt de auteur over het vraagstuk: dubbele of enkelvoudige evangeliseering. Als men het als een beginselkwestie ziet en de katholiciteit van het Katholicisme vooropstelt, is deze laatste onaanvaardbaar. Houdt men rekening met de praktijk, waarin de keuze tusschen twee kwaden soms noodzaak wordt, dan verdient de suggestie overweging.

VRIES (Prof. Dr. Jan de) EDDA. Vert. en van inleidingen voorzien. (284) Elsevier, Amsterdam. 1938.

Een bewerking der Edda, deze verzameling van oude goden- en heldenzangen uit Scandinavië, vereischt niet alleen een groote vakkennis maar ook een kundige hand. Een Nederlander, Prof. Sijmons, bezorgde destijds een wetenschappelijke uitgave van den oorspronkelijken text. Er mocht dus ook wel eens een Nederlandsche vertaling volgen. Prof. Jan de Vries heeft deze taak op zich genomen en ze conscientieus ten einde gebracht. Vrijwel de volledige Edda (er zijn nog enkele liederen, die men er al of niet bij kan rekenen) heeft hij volgens de Oud-Germaansche verstechniek bewerkt en vernederlandscht. Zoo zijn dus deze oude, ruwe en krachtige, vaak zeer dichterlijke godenliederen en heldensagen voor ieder toegankelijk gesteld. Het gaat er vaak ongehoord ruw en grof toe, zoodat ze niet voor alle oogen en ooren geschikt zijn. Maar zij vormen om hun dichterlijken vorm en om hun inhoud een kostbaar document, dat niet zou te vervangen zijn. De bewerker heeft gezorgd voor een uitvoerige algemeene inleiding en begeleidt den lezer door het geheele boek heen met uitleg en aanteekeningen. Ook krijgt elk afzonderlijk lied — het zijn er twee-en-dertig — nog een eigen inleidende uiteenzetting mee. Deze Edda-uitgave in Nederlandsche vertaling zal langen tijd haar waarde behouden. De bijzondere techniek van het oud-Germaansche vers stelt hooge eischen aan den vertaler; een korte, inslaande, hamerende expressie is er het kenmerkende van en deze heeft Prof. de Vries met goed gevolg overgebracht.

QUIRINUS VAN ALPHEN (O.M.Cap.) DE MAN DIE GEKRUISIGD WERD. (415) *f* 3.90 en *f* 4.50. „Helmond", Helmond. 1938.

Dit boek over Franciscus van Assisi is niet alleen met kennis van zaken en begrip, maar ook met groote toewijding en liefde geschreven. Het verhaalt Franciscus' leven volgens strenge historie, maar in eenigszins vrije inkleeding, zòo dat de vele tafreelen en voorvallen van dit leven „aangekleed", aangevuld en verlevendigd worden. De schrijver, men voelt het aldoor, is thuis in de uitvoerige Franciscuslitteratuur en in de vele, „questies", de vele verschillende meeningen, die er over den Heilige in bepaalde détails bestaan. Om 's schrijvers opvatting en standpunt te leeren kennen, leze men bijvoorbeeld wat hij zegt over Kardinaal Hugolinus en broeder Elias van Cortona. Een wijze gematigdheid kenmerkt zijn opvattingen. Het is geen „geleerd" werk, ondanks de vakkundigheid van den auteur, maar een populair werk voor de groote massa, populair in den besten zin. Pater Quirinus heeft door eenigszins vrije ordening en rangschikking de leesbaarheid van het werk aanzienlijk veraangenaamd en door goede litteraire verzorging de waarde ervan verhoogd. Jarenlange „omgang", mag men wel zeggen, want den Heilige heeft hem menschelijk en psychologisch Franciscus nader gebracht, zoodat er een treffend „Lebensbild" ontstaan is. De genereuze, fijn besnaarde, eenvoudige en grootsche spiritualiteit van den heiligen Patriarch der armoede komt hier voortreffelijk tot haar recht. Het is een boek, dat den ontwikkelde en den ongeletterde bekoren zal.

NIJLEN (Jan van) GEDICHTEN 1906-1938. Stols, Maastricht en Brussel. 1938.

Deze uitgebreide bundel poëzie van den Vlaming Jan van Nijlen bevat de gezamenlijke uitgave van vroegere afzonderlijke bundels met eenige weglatingen en bijvoegingen. Van Nijlen is niet een dichter van de afmetingen van bijvoorbeeld Karel van de Woestijne; zijn gedichten zijn, als men het woord niet in ongunstigen zin verstaan wil, gelijkvloerscher, dagelijkscher, dichter bij de gewone menschengevoelens. In eenvoudige, zuivere verzen geeft van Nijlen weer wat hem treft of ontroert. Een goed, oprecht en gevoelig mensch, die de grenzen van zijn talent kent, zoo spreekt hij tot den lezer in zijn gedichten. Zonder banaal te worden dicht hij over veel dingen en ervaringen des dagelijkschen levens met een natuurlijken eenvoud en een opvallenden zin voor het zuivere, reëele, ongesmukte. Geen brillante tournuren, geen felle rythmen, geen frappante vondsten, maar zoo zuiver mogelijke weergave van het doorleefde en geziene.

HOORNIK (Ed.) GEBOORTE. Een lyrische cyclus en andere gedichten. Boucher, Den Haag. 1938.

Eduard Hoornik heeft den laatsten tijd de aandacht op zich gevestigd, vooral door zijn bekroond gedicht „Matthëus". Zijn geluid is aldoor eigener, zelfstandiger geworden. Het gewilde, gezochte dat zijn vroegste verzen vaak aankleefde, is langzamerhand verminderd, terwijl zijn oorspronkelijkheid zuiverder tot haar recht kwam. „Matthëus" is een soort episch gedicht, merkwaardig zoowel om zijn stof als om zijn vorm. „Geboorte" is wederom een gedicht met zeer oorspronkelijke kanten, van vinding en uitdrukking. Een enkele maal dringt het physiologische wellicht te sterk naar voren. Het is te intiem en delicaat om in bloemlezingen en populaire verzamelingen zijn plaats te vinden. Maar een merkwaardig gedicht is het wel. De poëzie van Hoornik wil eigenlijk niet „schoon" zijn; dit woord past er niet of nauwelijks voor. Eerder treffend, eigenaardig, nieuw, althans zijn laatste. Op „Geboorte" volgen nog een aantal niet zoo opvallende kleine gedichten. Uiteraard niet voor te jonge lezers.

MOK (M.) KAAS- EN BROODSPEL. (69) *f* 2.25 en *f* 2.90. De Tijdstroom, Lochem. 1938.

Er werd reeds opgemerkt, dat de jongere dichters zich van de lyriek tot de epiek schijnen te wenden. Hoornik's „Matthëus" was een episch gedicht en evenzoo „Kaas- en Broodspel" van M. Mok. Mok beschrijft in dit lange gedicht van dertienhonderd regels een episode van de Kaas- en Broodonlusten uit de middeleeuwen, niet uitsluitend als einzel-episode, doch als symbool van het eeuwige verzet der onderdrukten tegen hun onderdrukkers. Zijn vers is krachtig van klank en structuur. Doch zijn techniek is zoo af, alles loopt zoo vlot en stroomend, dat hierin een gevaar van monotonie en rythmischen dreun schuilt. Ook is het geheel te onpersoonlijk, te algemeen gehouden om sterk te treffen. Vergelijkt men dit gedicht met „Mei" van Gorter bijvoorbeeld, dan voelt men onmiddellijk Mok's zwakheid. Aan „Mei" is alles, alles spontaan, persoonlijk, eigen, opspuitend als een plotseling uitbrekende bron; hier verloopt alles te veel volgens geijkt dichterlijke handwijzers. Mok's talent is onmiskenbaar, maar of hij in deze richting veel bereiken zal, betwijfel ik.

SCHREURS (Jac. M. S. C.) KLEINE LIEDEREN VAN DOOD EN LEVEN. (104) Het Spectrum, Utrecht. 1938.

Pater Schreurs is de zanger van het zacht-heuvelige Limburgsche land, een gevoelig, innig vroom, mensch- en natuurlievend priester, die met zijn eerste bundels als een dichter met eigen vizie en geluid bijzondere belangstelling wekte. Van een plotseling zich openbarend talent verwacht men gewoonlijk meer dan het geven kan. Dit heeft Pater Schreurs ondervonden. Hij gaf wat hij te geven had met milde, blije hand. Het innerlijke landschap van Pater Schreurs lijkt op het uiterlijke, het lichtgeheuvelde, zang- en kleurrijke Limburg met zijn kerken en kapellen, zijn kruisen en heiligen langs den weg. Dit innerlijke en uiterlijke landschap weerspiegelt zijn poëzie. Baudelaire, Guillaume Apollinaire en Rilke zijn er vreemd aan, hoewel de laatste hem naar den geest verwant is. In dit bundeltje vindt men gedichten van allerlei pluimage, klein-

gedichten, gelegenheidsverzen, verzen voor bidprentjes etc. Een bundeltje voor het Katholieke volk, dat een goede plaats inneemt tusschen de Spectrum-uitgaven.

BRANDT (Willem) TROPEN. *f* 1.25 en *f* 1.90. De Gemeenschap, Bilthoven. 1938.
Deze bundel maakt een Indischen oogst uit. Willem Brandt woont blijkbaar in den Oost (het vorig jaar verscheen bij dezelfde Uitgeefster „Oostwaarts") en hij schrijft soms treffende regels over natuur en verschijnselen in Indië. Over den gamelang bijvoorbeeld:

Den ganschen nacht hoor ik dit bronzen galmen
tegen den koepel van den hemel aan;
voorbij de hooge, ademlooze palmen
in zilveren kielspoor van het schip der maan.

Niet al zijn strofen zijn zoo beeldend als deze, maar de gedichten getuigen van poëtische ontvankelijkheid en van het vermogen tot vlotte weergave, soms een te vlotte weergave. Brandt is een religieuze geest, die gemakkelijk den weg naar de groote Oerbron, God, vindt. Het bundeltje bevat geen onverwachte openbaringen, maar blijft zich tot het einde toe handhaven.

BOEREN (P. C.) LA PAUSE DE MIDI. Gebr. van Aelst, Maastricht. 1938.
Een wonderlijk bundeltje verzen in het Fransch en in het Nederlandsch, door elkaar. Het boekje maakt een ietwat faunachtigen indruk in zijn buitelende en schuimende overdadigheid. Overdaad van beeld en woord; dit is bij eerste lezing de sterkste indruk. Bij een volgende lezing valt het wisselende op van stof en stemming. Is hier een dichter aan het woord, die werkelijk iets te zeggen heeft, doch zijn vindingen noch vaster aan het woord heeft te binden? Het is alles zoo onstuimig en wildbloeiend, zoo ongesnoeid en ongebonden dat er nog weinig zekers over te zeggen valt. De Fransche verzen, waarvan het langere „L'Angélus du Soldat" het boek besluit, zijn minder overdadig dan de Nederlandsche.

BERDJAJEW (Nicolai) BETEEKENIS EN OORSPRONG VAN HET RUSSISCH COMMUNISME. Een bijdrage tot de psychologie en de sociologie van het Russisch Communisme. Nederl. vertaling van J. Schregardus. (206) *f* 2.50 en *f* 3.50. „De Spiegel", Amsterdam - „Het Kompas", Antwerpen. 1939.
Dit nieuwe boek van Berdjajew over het Russisch Communisme bewijst vooral uit de geschiedenis, dat het Russisch Communisme een geheel eigen karakter heeft, rechtstreeks ontstaan als het is uit de Russische intelligentsia en het Russisch nihilisme. De diepste grond blijft echter, dat het een straf Gods is, die de kristelijke gevoelens tegen haar zelven keert, omdat het Christendom van zijn profetischen geest is afgedwaald. In hoever ligt hierin nog verwantschap met het Russisch nihilisme?

AUSEMS (Dr. A. W.) 10000 BABY'S. Herinneringen en Overpeinzingen. Tweede Druk. (260) Het Spectrum, Utrecht.
Bij gelegenheid van den herdruk zij het boek van harte aanbevolen. Het bevat de herinneringen van een medicus, die eenige tientallen jaren als vrouwenarts is werkzaam geweest. Belangwekkend is het boek wegens de vele behartenswaardige wenken die er in gegeven worden; min of meer kan ook de ontwikkeling, gedurende de laatste decennia, — gevolgd worden van dat deel der medische wetenschap hetwelk de specialiteit van Dr. Ausems is, maar zeer zeker moet het werk in den smaak vallen wegens het humoristisch talent waarmee het is geschreven. De herinneringen aan allerlei voorvallen en gebeurtenissen zijn veelal humoristisch gekruid. En wat een levenswijsheid is er — op dezelfde wijze — in verwerkt.
Ook de heeren zullen, dunkt mij, het boek met genoegen lezen.

FRANQUINET (Mr. E.) MISDAAD EN STRAF. (107) „Het Spectrum" Utrecht.
Wanneer U meent dat het niet mogelijk is anders dan dor-zakelijk te schrijven over rechtswetenschap, in een stijl, die van alle leven en emotie

is gespeend, moet U bepaald het boekje van Mr. Franquinet lezen. In den vorm van een causerie — een rechtsgeleerde houdt in een clubje een voordracht voor eenige vrienden — wordt een uiteenzetting gegeven over het strafrecht en zijn toepassingen in den loop der tijden, zoo helder, levendig en zelfs boeiend, dat men de uiteenzettingen sterk gëinteresseerd volgt. Bovendien zal men het ook eens zijn met een der vrienden, die na het einde der voordracht opmerkt: „Ik heb aardig wat opgestoken, dat mij wellicht nog wel eens van pas kan komen."

DOOLAARD (A. den) DOOR HET LAND DER LEEMEN TORENS. (125) „Het Spectrum", Utrecht.
In den vreemde voelt Den Doolaard zich thuis; hij houdt van avonturen en van de romantiek die daaraan verbonden kan zijn; hij is blijkbaar graag onder menschen die dicht bij de natuur leven. Daarbij bezit hij zin voor plastiek, hij weet zich met een wonderlijk aanpassingsvermogen in te leven en hij merkt het typeerende op.

Zoo iemand is een schrijver bij uitnemendheid van reisverhalen; Den Doolaard's verslag van een reis door Marokko is dan ook een prachtig reisverhaal geworden: frisch en speelsch, met interessante bijzonderheden; waar noodig, wordt een stukje geschiedenis opgehaald; de schrijver heeft meer gezien dan alleen de oppervlakte. Voor eenigszins ontwikkelde volwassenen.

KUYLE (Albert en Magda) PAN-EUROPA OF EUROPA IN DE PAN. Gelardeerd met 40 illustraties door Karel Thole. (103) „Het Spectrum", Utrecht.
Met internationale politiek heeft het geschriftje van Albert en Magda Kuyle niets te maken. Dat past trouwens niet voor een kookboek, — want zoo zou men het kunnen noemen, al is het een heel eigenaardig kookboek, zooals er nog nooit een geschreven werd. De auteurs vertellen van wat de menschen eten; ook van wat ze niet eten maar dat eigenlijk wel moeten doen — en omgekeerd. In die beschouwingen is veel kijk-op-menschen en menschenkennis verwerkt — vlot en geestig en ironisch. Daardoor werd dit boekje gekruid en tot smakelijke kost gemaakt.

Kost, die niemand zwaar op de maag zal liggen, en daarom wordt aanbevolen.

MOURIK BROEKMAN (Prof. Dr. M. C. van) PARAPSYCHOLOGIE EN GODSDIENSTIG LEVEN. (192)

JONG (Dr. K. H. E. de) DE ZWARTE MAGIE. (290) Leopold, Den Haag.
Voor den katholiek, die leek is op parapsychologisch gebied, zijn de beide bovengenoemde werken ongeschikt. Het eerste tracht o.a. aan de hand van het parapsychologisch onderzoek het wonderbare in de H. Schrift te verklaren, d.w.z. het tracht het wonderbare weg te redeneeren. Het erkent niet het bestaan van een persoonlijken volmaakten God, en een door Hem geschapen bovennatuurlijke orde, en verwerpt de mogelijkheid van het wonder, dat is, het vrij en souverein ingrijpen door God in de natuurwetten.

Ook in het tweede werk wordt o.a. tegenover het spiritisme, het Katholiek standpunt niet ingenomen.

Beide boeken moeten uitsluitend lectuur blijven voor hen, die door studie der besproken onderwerpen, tot critiek in staat zijn.

GOIRLE (O. M. Cap., Pater Concordius van) DE ECHO VAN ZIJN VOETSTAP. (76) *f* 1.25. „Helmond", Helmond.
In enkele korte hoofdstukken worden de geheimen van Jezus' menschelijk bestaan en zijn menschelijke omstandigheden bemediteerd. Gebeurtenissen van het dagelijksch bestaan, zooals die zich waarschijnlijk in Jezus' leven hebben voorgedaan, en waarover de evangeliën geen uitdrukkelijke mededeelingen doen.

De schrijver heeft er tegen gewaakt verder te gaan dan theologie en evangelie toestaan; zóó, als zij hier gevoelig en belangwekkend worden verteld, kunnen zeker enkele phasen van Jezus' menschelijk leven zich hebben voorgedaan.

JACOBS (M. S. C., Jac.) HET COMMUNISME. (104) *f* 1.25. Gool & Sticht, Hilversum.

Het is vooral de rustige objectiviteit en de beredeneerde argumentatie, welke in Pater Jacobs' studie van het communisme opvallen en die belangrijk maken. Zij geeft commentaar op een paar hoofdstukken uit de Pauselijke encycliek tegen het godloos communisme: Divini Redemptoris.

Het verhandelde berust op wetenschappelijke kennis en op grondige practische ervaring, opgedaan als aalmoezenier van den arbeid.

Dit geschrift, gericht tegen het atheïstisch communisme, zij een ruime verspreiding gewenscht.

CATZ (Elsa) SCHILDERKUNST. Kort historisch overzicht. (148) *f* 1.90. Van Staal & Co., Rotterdam.

Lezingen, gehouden voor „Ons Huis", waarin beknopt de ontwikkelingslijn der schilderkunst wordt gevolgd, zijn in dit werkje gebundeld. Talrijke reproducties verduidelijken den tekst, welke dienstig kan zijn voor „beginnelingen" in het zien van schilderijen.

BAKHUIS (R. W. M.) FEITEN EN FABELS UIT DE STERRENWERELD.. (230) *f* 2.50 en *f* 3.50. Veen, Amersfoort.

Verduidelijkt door talrijke kaartjes worden populair een aantal astronomische verschijnselen besproken, verstaanbaar voor den leek. Ook vertelt de schrijver de legenden en mythen waaraan de namen van sterren of sterrenbeelden zijn ontleend. Practisch is het boek door de duidelijke wijze waarop is aangegeven hoe die sterren en sterrenbeelden herkend kunnen worden.

DUNLOP (H.) HOLLANDSCHE ZEEROOVERS IN DE 17e EEUW. (55) *f* 0.90. Thieme & Cie., Zutphen.

Uit het leven van den Hollandschen zeeroover Claes Compaen van Oostzanen worden eenige gebeurtenissen, berustend op historische gegevens, verteld. Ook geeft het boekje een schets van leven en toestanden aan boord van 17e eeuwsche Oost-Indië vaarders.

LINK (Henry C.) TERUG TOT DEN GODSDIENST. Voor Nederland bewerkt door Dr. H. Faber en Ds. A. Faber. (199) *f* 1.90 en *f* 2.50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.

KROON. MARTIN NIEMÖLLER. Vertaald door Ds. K. H. Wie hij is en wat hij belijdt. (80) *f* 1.25. Callenbach, Nijkerk.

.... EN ZIJ LOOFDEN GOD. Getuigenissen van Protestantsche predikanten en leeken in het tegenwoordige Duitschland. (68) *f* 1.25. Callenbach, Nijkerk.

„Terug tot den Godsdienst" is geschreven door den directeur van een bureau voor psychologische adviezen in New York, die als gevolg van zijn werk tot een religieus beleven is gekomen. Het boek richt zich hoofdzakelijk tot die menschen, die van het kerkelijk leven zijn vervreemd maar toch behoefte hebben aan godsdienstige levensleiding. Mogelijk dat het in die richting nuttig werk kan verrichten. Voor Katholieken is het uit den aard van zijn doel geen lectuur.

„Martin Niemöller" en „.... En zij loofden God" zijn twee aangrijpende verslagen uit een phase der huidige Kerkvervolging in Duitschland. Het eerste belicht de heldenfiguur van Niemöller, het tweede is een verzameling brieven, — sprekend van een onversaagd geloofsleven — van predikanten en leeken, die in concentratiekampen verblijven. De boekjes zijn vooral bedoeld voor Protestantsche geloofsgenooten der schrijvers.

LUNING PRAK (Dr. J.) AANLEG EN TOEKOMST. (151) *f* 2.— en *f* 2.75. Ploegsma, Zeist.

Als steeds is ook dit een lezenswaardig boek van dezen schrijver, waarin de mogelijkheden van verschillende studierichtingen (H.B.S., gymnasium, enz.)

besproken en critisch bezien worden. De toestanden op dit gebied zijn nog lang niet wat zij wezen moeten en de inzichten bij het groote publiek zijn nog steeds uitermate critiekloos, tot schade zoowel van het huidige als van het opgroeiende geslacht. Hoevelen bevolken niet onderwijsinrichtingen, waar zij naar hun capaciteiten niet thuis hooren; hoevelen kiezen niet een beroep, waarvoor zij de geschiktheid missen? Op deze problemen wordt aan de hand van voorbeelden en cijfers hier weer opnieuw de aandacht gevestigd.

SCHRIJVER (Dr. J.) KINDERSCHRIFT ALS HULPMIDDEL BIJ OPVOEDING EN BEROEPSKEUZE. (165) *f* 2.90. „Kosmos", Amsterdam.

In de graphologische studie van Dr. J. Schrijver wordt het kinderschrift behandeld als middel tot het verkrijgen van inzicht in zijn lichamelijke en geestelijke gesteldheid en tot het verklaren van zijn gedragingen. Daartoe worden besproken het persoonlijke in kinderschrift, het schrift van het niet gezonde en van het niet normale kind en tenslotte wordt het verband nagespeurd tusschen het schrift van het kind en zijn aanleg.

Een belangwekkend boek voor onderwijzers en leeraren.

VRIESMAN (Dick) FILM. (188) *f* 3.90. „Contact", Amsterdam.

De verschillende aspecten van de film, — de historische, economische, sociale en kunstzinnige — zijn in dit werk samenvattend en overzichtelijk gegeven, terwijl nog een hoofdstuk werd toegevoegd, waarin speciaal de situatie van de film in Nederland is bepaald.

Het geïllustreerde werk is bedoeld en geschikt voor den algemeen-belangstellende.

MADONNA. Moderne Boekhandel, Amsterdam. *f* 7.50.

„De moderne Boekhandel" heeft een Madonna-schilderij van Pieter Geraedts (1938) in kleurendruk laten multipliceeren en brengt dit in den handel. Het is een zeer geslaagd schilderstuk; de Madonna draagt het Goddelijk Kind op haar arm en buigt zich met wonderlijke teederheid en in ingetogen overgave naar haar kind. Het warme rood van haar schouderdoek verhoogt en verinnigt nog de stemming van moederlijk-eerbiedige genegenheid. Een gelukkig geslaagde proeve op een zeer moeilijk en duizendmaal beproefd terrein. De grootte der plaat is ongeveer 50 bij 30 c.m.

BASCHWITZ (Dr. K.) DE KRANT DOOR ALLE TIJDEN. (304) *f* 2.90 en *f* 3.50. „Keesing", Ruysdaelstr. 71, Amsterdam.

Deze geschiedenis van de krant door alle tijden geeft na een kort overzicht over de voorloopers der tegenwoordige kranten, de ontwikkeling van de problemen en moeilijkheden van het krantenwezen in de 19de eeuw en een overzicht van de voornaamste kranten, kranten-concerns en krantenkoningen van den laatsten tijd. Niet bijzonder aantrekkelijk geschreven, maar vol van belangwekkend materiaal.

ZEVENTIENDE-EEUWSCHE HOLLANDSCHE SCHILDERKUNST. Ingeleid door Prof. Dr. Ad. Goldschmidt. Mouseionreeks nr. 8. geb. *f* 1.50. Van Munster, Amsterdam.

Dit nummer van de interessante Mouseionreeks bevat vierentwintig afbeeldingen van 17de eeuwsche Hollandsche meesters met een goed inleidende studie van Prof. Goldschmidt. Hij geeft een korte karakterizeering van de drie schildersgeneraties, die in die eeuw optreden. De keuze der reproducties is zeer gelukkig en sluit aan bij de inleidende studie.

COPELAND (Prof. Dr. R. S.) GENEESKUNDIG HANDBOEK VOOR IEDEREEN. Voor Nederl. bewerkt door Dr. J. G. Westerouen van Meeteren en Drs. F. Koning. (510) Scheltens en Giltay, Amsterdam.

De titel geeft voldoende de strekking en bedoeling aan van dit boek. De meest voorkomende kwalen worden er kort in besproken, middelen worden er tegen aangegeven en allerlei raad wordt er aan de hand gedaan. Het boek maakt natuurlijk allerminst den arts overbodig, integendeel! Doch er wordt op populaire wijze eenig practisch inzicht gegeven in de meest voor-

komende ziekten en er wordt aangewezen, wat te doen in dringende gevallen. Een nuttig boek voor leeken in het vak.

VAN HOEPELROK EN PRUIKENTOOI. (381) *f* 4.90. De 18e eeuw bezien in 8 novellen en 18 kunsthistorische bijdragen aan de hand van aquarellen. Onder redactie van Prof. Dr. A. A. van Schelven. Callenbach, Nijkerk.
Verschillende medewerkers van naam hebben samengewerkt om in dit keurige uitgegeven lijvige boekdeel een beeld te geven van den pruikentijd, welke voor ons toch nog altijd vele onbekende elementen bevat. Fantasie, geschiedenis, wetenschappelijke gegevens zijn op de meest geschikte wijze dooreengemengd, waardoor dit boek vele bladzijden bevat, die het tot alleraangenaamste lectuur maken voor ontwikkelde volwassen lezers, welke in staat zijn ook de artistieke platen tusschen de tekst te waardeeren.

RITTER (Dr. P. H.) HET WOORD VOEREN. (60) „Succes", Den Haag.
De schrijver heeft zijn stof in twee deelen gesplitst: 1. Wat te zeggen; 2. Hoe het te zeggen. Wie aanleg tot „spreken" heeft, vindt in dit boekje aanwijzingen, die voor hem van nut zullen kunnen zijn. Voor hen, wier aanleg gering is op dit gebied, zal het een hulp kunnen wezen om het er althans dragelijk af te brengen. Maar met de simpele theorie alleen is men er niet! Aanleg, persoonlijkheid en bepaalde karaktereigenschappen spelen hier mede een rol.

HANA-HUPBACH (F.) HET LAND VAN DE EEUWIGE ZON. (306) *f* 2.25 en *f* 2.90. Bewerkt door Diet Kramer. Hollandia, Baarn.
In tal van schetsen toont Hana-Hupbach ons de schoonheid van Indië. Zij laat ons genieten van de mooie natuur, bekoort ons door de sagen en kunst van dit, vaak zoo sprookjes-achtig land. Bovendien leert zij ons iets over de levenswijze en gebruiken der inheemsche bevolking. 't Geheel is 'n leerzaam en onderhoudend boek voor oudere lezers.

Eenige aanbevolen kleinere uitgaven:

DIJK (W. C. van) FOTOGRAFEEREN. Fraai geïllustreerde handleiding voor beginners. (72) *f* 0.75.

DIJK (W. C. van) FOTOGRAFEEREN VAN KINDEREN. Met 47 foto's en 12 teekeningen. (68) *f* 0.75.

BACKUS VAN GEFFEN (M. M.) KAMER- EN VOLIèREVOGELS. Met 23 fotografische afbeeldingen. Verzorging, teelt en huisvesting, beschrijving enz. (69) *f* 0.75. „Kosmos", Amsterdam.

Boek en Cultuur[1]

door J. v. H.

Het mag in dezen tijd, die donker staat van oorlogsdreiging en rumoerig is van oorlogsgeruchten, misplaatst schijnen over boeken te spreken. Is het niet dringender noodig ieder mensch een wapen in de hand te drukken dan een boek en zou het niet verstandiger zijn een week van gasmaskers in te stellen dan een boekenweek? Boeken worden niet met sabels of geweerkolven geschreven en reeds de Ouden hadden het spreekwoord: inter arma silent musae, voor wapengekletter slaan de Muzen op de vlucht.

Krankzinniger en barbaarscher perioden dan de huidige, nu de eenling niet meer telt tegenover de grootheid staat en deze laatste gewaardeerd wordt naar het voltage schrik dat hij weet aan te jagen, heeft de geschiedenis nauwelijks gekend. De oude deugd van vaderlandsliefde is in een groot deel van Europa op weg in een soort van hondsdolheid te ontaarden en een nieuw opgestane Pasteur, die het serum tegen deze hondsdolheid zou vinden, zou de redder van ons werelddeel kunnen worden.

Vier, vijf eeuwen boekdrukkunst hebben de menschen niet kunnen beschaven, hebben het roofdier, dat in hen sluimert, niet volkomen kunnen temmen. Juist het land der boeken en der boekdrukkunst bij uitstek heeft de onmacht van het boek bewezen om het ras in zijn algemeenheid (ik spreek niet eens van kerstenen) ook maar zòo te beinvloeden en te veredelen, dat onmenschelijkheden op groote schaal voortaan uitgesloten blijven.

Al wie over het boek komt na te denken, stoot onmiddellijk op dat wanhopige, maar onvermijdbare woord cultuur, een woord, dat in korten tijd de wereld veroverd en alle breinen bevangen heeft. Cultuur is een dier overgemakkelijke alledagstermen, welker bepaaldheid van inhoud omgekeerd evenredig is aan hun veelheid van gebruik. Een der beste omschrijvingen, een „benaderende bepaling," zooals hij het noemt, heeft Huizinga ervan gegeven. Hij stelt als essentieele voorwaarden eener cultuur beheersching der natuur op stoffelijk, zedelijk en geestelijk gebied en eischt als kenmerken der cultuur een evenwicht van geestelijke en stoffelijke waarden en een gelijkgericht gezamenlijk ideaal. Toetst men de hedendaagsche verhoudingen en toestanden aan deze hooggestemde cultuuropvatting, die het ethische en zelfs het religieuze moment als domineerend beklemtoont, dan moet men, evenals Huizinga zelf, tot de conclusie komen, dat er nauwelijks een cultuur bestaat. Van natuurbeheersching op zedelijk en geestelijk gebied is geen sprake, van even-

---

[1]) Lezing voor de K.R.O.

wicht tusschen geestelijke en stoffelijke waarden en van een gelijkgericht gemeenschapsideaal nog minder.

De tijden zonder boeken, althans zonder het gedrukte en algemeen verspreide boek, hadden in menig opzicht meer wezenlijke cultuur dan de tegenwoordige. Wanneer men dus van het boek als een cultuurdragende en verspreidende macht spreekt, heeft men onmiddellijk restricties te maken. Vooreerst kan het boek ook een cultuur-ontbindende of wancultuur scheppende macht zijn. De zoogenaamde prolet-cult. van Sovjet-Rusland zullen weinigen een hoogstaande en zegenbrengende cultuur noemen; toch viert het boek er hoogtij en geniet een ware aanbidding. Acht men gelijkgerichtheid van ideaal voor heel de gemeenschap een onmisbare eigenschap voor een cultuur, dan is de conclusie onomgankelijk, dat juist mèt de vinding der boekdrukkunst de cultuur uiteen ging vallen en aldoor meer verbrokkelde. Het einde der middeleeuwen beteekent immers de breuk van het gelijkgerichte ideaal.

De nadere beschouwing der hedendaagsche geestes- en levensverhoudingen verstoort onherroepelijk den waan van een eenheidscultuur en doet aan het begrip zelf vertwijfelen. De eenige voorwaarde uit Huizinga's bepaling van cultuur, waaraan de tegenwoordige tijd voldoet, overvloedig voldoet, is de stoffelijke beheersching der natuur. In alle andere eischen en kenmerken schiet hij tekort. De klachten over wancultuur of cultuurloosheid, de vrees voor naderende ontbinding, voor terugstorting in barbaarschheid en in den chaos, de dreiging van het onheil over Europa, dat alles wordt door heldere zieners zoo vaak uitgesproken en is uit zooveel runen af te lezen, dat de hedendaagsche mensch met dezen angsttoestand bijna verzoend raakt. De geloovige stelt de toekomst in handen der Voorzienigheid en de nietgeloovige vindt een zekeren vrede in de overtuiging van den blinden, niet te keeren loop van het lot.

Het boek nu speelt, ondanks zijn onbetwijfelbare cultureele beteekenis, in den algemeenen ontwikkelingsgang der menschheid blijkbaar een slechts zeer ondergeschikte rol. De moreele voorschriften van den godsdienst, zoo heeft men meer dan eens gezegd, hebben, hoewel ze voortdurend herhaald en ingescherpt worden, op de menschheid een maar zwakke uitwerking; het natuurlijke instinct- en begeerteleven wordt er slechts matig door geregeld en beheerscht. Hoeveel geringer moet dan de veredelende en cultiveerende werking op de menschen zijn van het boek, dat de indringende psychische sanctie van het godsdienstvoorschrift mist.

Moet dan deze beschouwing-in-mineur er ons toe brengen het boek als weinig belangrijk in het gezamenlijke geestesbestel te verwaarloozen? Neen! Het boek blijft een onbezweken burcht van geestelijke kracht, een der kleinodiën der cultuur, waarin zich

het beste en edelste van den menschelijken geest gekristallizeerd heeft.

De boekdrukkunst was een humanistisch verschijnsel, in dien zin, dat zij, hoezeer ook een min of meer toevallige vinding, samenviel met het opkomend humanisme en een machtig middel werd tot verspreiding van humanistische ideeën. Humanisme heeft langzamerhand den zin gekregen van humaniteit, van natuurlijk edele menschelijkheid en openheid voor al wat goed en verruimend is, echter niet zonder een nuance van vrijzinnigheid tegenover het Christendom. Ontdaan van deze vrijzinnigheid en van alle heidensche elementen, is het Christendom evenwel het zuiverste en edelste humanisme.

Dat de natuurlijke roeping van het gedrukte boek vanaf den beginne geweest is: beschaafder en humaner opvattingen en levensvormen te verspreiden, hoeft wel niet bewezen te worden. Het boek is uiteraard evenzeer een drager en verspreider als een verworvenheid der cultuur. Het is een der grootste, misschien hét grootste wonder der menschelijke vinding. Er moet een ontzaglijke weg van vernuftige vondsten, van ontdekkingen, van analysen en synthesen zijn afgelegd, alvorens het boek, geschreven of gedrukt, ontstaan kon. Het klankschrift, zooals zich dat in West-Azië en Europa ontwikkeld heeft, waarbij een bepaalde, eendere klank uit honderdtallen van klank-verbindingen geabstraheerd en in een teeken vastgelegd werd, is reeds een geweldige verovering van den menschengeest. Het opvangen van een geheele taal, van heel dat complex van mondelinge uitingen eener bepaalde menschengemeenschap dat wij een taal noemen, in een klein aantal schriftelijke klanksymbolen, die thans letters heeten, of slechts de mogelijkheid daartoe, veronderstelt een onafzienbare rij van vernuftigheden en ontdekkingen, die door latere gebruikers niet voldoende meer beseft worden. Eer een taal haar volle technische uitrusting bereikt heeft, zoodat zij de mogelijkheid tot uitdrukking van het geestes- en gemoedsleven eener menschengemeenschap biedt, zijn er reeds tallooze cultuurfazen doorloopen. Het boek eindelijk is de bekroning van een niet te overziene reeks cultureele verworvenheden. Waar de geest tot een dergelijke hoogte van besef en bezinning, van ontplooiïng en verheldering gestegen is, waar de technische en materieele voorwaarden zoo gunstig ontwikkeld zijn, dat er een boek ontstaan kan, daar wordt tevens de vlag geplant eener geestelijke verovering, die haar weerga niet vindt.

Heel deze voorstelling is natuurlijk al te schematisch en onwerkelijk; het historische verloop der ontwikkeling van primitieve taal tot boek moet oneindig gecompliceerder en onontwarbaarder geweest zijn. Doch de gegevens over den werkelijken groei dezer dingen ontbreken en wij hebben een simplistisch schema noodig om dit verleden te reconstrueeren. Het boek is natuurlijk niet op eenmaal ontstaan of als een rijpe vrucht van den boom

der kennis of der cultuur komen vallen. Sinds de drukkunst hebben wij van het boek een weliswaar rekbare, doch tamelijk omgrensde eenheidsvoorstelling: iedereen kan onmiddellijk de bestanddeelen en hoedanigheden van het boek omschrijven. Vòor de boekdrukkunst was dit minder gemakkelijk. De Ouden hadden boeken in de vorm van rollen en codices. De bijbelrollen der Joodsche synagogen herinneren aan dien toestand. In nog vroeger tijden had het boek den vorm van een klei- of leemtafeltje en er zijn bij de opgravingen in Egypte en West-Azië geheele verzamelingen van zulke leemtafeltjes gevonden, die men als de oudste en primitieve bibliotheken kan beschouwen. Al deze toevallige vormen doen aan het wezen van het boek eigenlijk niet af, wel aan zijn algemeene verspreiding.

Slechts het gedrukte, het gemakkelijk te verhonderd- en verduizendvoudigen boek kan de menigte tot in haar onderste lagen bereiken en dus zijn massa-invloed doen gelden. Toch is het ook weer niet de massa-invloed, die het boek zijn eigenlijke waarde geeft, alsof het een hooger reclame-middel was. Zijn bijzondere waarde is hierin gelegen, dat geen enkele cultuur-schepping of -vinding zoo volledig al den rijkdom in hoogte en diepte, in wezen en detail, in kleur en plooi, van den menschengeest omvat en bewaart als het boek. Het is de trouwste en zuiverste spiegel van den mensch in zijn strijden en streven, zijn vondsten en verworvenheden, in dat gigantische spel van verbeelding, verstand en gevoel.

Te spreken over hèt boek in zijn algemeenheid is spreken over een abstractie, een levenloos geraamte; maar wie even zijn aandacht gaan laat over wat er in boeken is vastgelegd en overgeleverd, van de persoonlijke openbaring Gods tot de hoogste werken van verbeelding en schoonheid, van weten en kunnen in hun uiterste geledingen, staat onmiddellijk voor geestesmonumenten, welker gemis de menschheid in duisternis en armoede zou hullen.

Er zijn andere vindingen van den geest, die tijdelijk en ten deele de cultuurfunctie van het boek kunnen ondervangen en overnemen zooals het nieuwsblad, de radio, de film, enzoovoorts. Doch er is in tegenstelling met deze laatste in het boek een element van onbederfelijkheid, dat het boek krachtens zijn eigenaard blijvend op een hooger en onaantastbaar niveau heft.

De mogelijkheid tot verval en corruptie is met nieuwsblad, film en radio onmiddellijk gegeven. De mensch heeft zich het verloren en te herwinnen paradijs altijd liever als een luilekkerland dan als een te veroveren, met vlammend zwaard verdedigde vesting voorgesteld. Vlammende zwaarden en vestingen zijn ongekende en onbegrepen dingen in luilekkerland. Daar weet men slechts van prettige, zachte, aangename dingen; het leven is er als een wenschdroom.

De instelling ten opzichte van dit paradijsverlangen geeft on-

geveer de verschillende niveau's van het boek eenerzijds, van nieuwsblad, film en radio anderzijds aan. De laatste komen er gemakkelijk toe de verlangens naar een goedkoop luilekkerland te bevredigen; de verleiding is groot den lezer, hoorder of toeschouwer een gemakkelijke, vluchtige sensatie te bezorgen, die zijn beter en dieper ik onaangeroerd laat. Het strookt zelfs maar al te zeer met de natuurlijke geaardheid van dit trio hun waarnemers oppervlakkig en prettig te prikkelen, al ontkennen we allerminst, dat waar zij met zorg en inzicht geleid en gericht worden, er ook een diepere en gunstige werking van kan uitgaan.

Bij het boek is oppervlakkige prikkeling of bevrediging veel minder natuurlijk. Er is ongetwijfeld een massa lectuur in boekvorm die den droom van een bête luilekkerland in de hand werkt; doch het boek in het algemeen heeft aldoor zijn hooge standing bewaard en kan die moeilijk verliezen. De voornaamste prikkel voor film en radio is in zijn algemeenheid wel: amusement, voor het nieuwsblad: nieuwsgierigheid, voor het boek: naast een zeker percentage amusement, wetensdrang, geestelijk genot, religieuze zin enzoovoorts. De verhoudingen zijn bij het boek essentieel anders dan bij de drie genoemde grootheden. Het boek is duurder, kost meer inspanning, en stort wat het geven kan, niet oogenblikkelijk, doch langzaam en bij teugen over den lezer uit. Het bezit labyrinten en geheimen, die zich vaak eerst bij een volgende ontmoeting ontsluiten. Het bevat goudaders, die aangeboord moeten worden.

Het verschil tusschen het boek en het hier samen besproken drietal is zoo groot, dat zij dikwijls als tegenstellingen gezien worden, en de paladijnen van het boek aan film, radio en nieuwsblad graag verwijten, het boek van zijn eereplaats te verdringen en daarmee een cultuursloopend werk te verrichten. In de bioscoop doorleeft de toeschouwer moeiteloos een heel boek in eèn of twee uren en wel zoo intens en van nabij, als de gelezen text niet verwezenlijken kan en toch weer zoo voorbijgaand en aan de oppervlakte, dat het gemis van het boek er niet door vergoed wordt.

De radio toovert den luisteraar in een oogwenk voor, al wat er maar in klanken is over te brengen. Volkomen zonder inspanning, zonder eischen van vorming of voorbereiding krijgt de hoorder op zijn tijd alle muziek te hooren, die de eeuwen, met hoeveel zorg en energie, hebben voortgebracht. Film en radio zijn als de sirenen, die den mensch op zijn levensvaart in zwijmel zouden kunnen zingen en zijn geestelijke spanningen doen verslappen. Natuur en leven worden echter overal beheerscht door een wet van spanningen, volgens welke er evenwicht bestaat tusschen het veroveren en het genieten van eenig goed. Hoe hooger goed, hoe moeitevoller verovering. De menschennatuur schijnt zoo geaard, dat het moeiteloos verworvene haar op den duur teleurstelt en verveelt en niet ten volle gewaardeerd en ge-

noten wordt. De overtreding dezer wet in film en radio en zelfs in het nieuwsblad, het gemis van geestelijke ordening en evenwicht, zou zich op den duur, hoe dan ook, kunnen wreken.

In dit verband schijnt de herhaaldelijk geuite vrees van de laatste jaren, dat de hoogste verworvenheden van cultuur en geestesleven zulk een crisis zouden doormaken, dat zij wellicht voor altijd de bijzondere waardeering, die ze tot nu toe genoten, gaan verliezen, tamelijk ongegrond. Dat techniek en tempo de hedendaagsche levenswijze zoozeer beheerschen, dat de menschen weinig zin meer hebben voor schoone styleering, voor tijd en zorg vragende oefening, voor intense bewerking en moeitevolle voltooiïng, is niet te ontkennen. De brief bijvoorbeeld als litteraire vorm, als gestyleerde en gecultiveerde mededeeling is vrijwel uit de samenleving verdwenen. Muziek-kundigen meenen met schrik het muziekleven, zooals dat in de groote Europeesche steden bloeide, hoe langer hoe meer te zien verschrompelen en het aantal wezenlijke belangstellenden aldoor te zien afnemen. Aan het bezit van schoone dingen, het styleeren van woning en naaste omgeving wordt, zegt men, een veel geringere zorg besteed dan in vroegere tijden. Ook het boek zou gevaar loopen dermate verwaarloosd te worden, dat het zijn oude cultuurzending niet meer zou kunnen vervullen.

Wie vreest voor de toekomst van het boek kan zich echter niet op het heden als bewijs beroepen. Er is van afname en teruggang van het boek tot nu toe geen sprake. Integendeel! Misschien zou er van geestelijke devaluatie kunnen gesproken worden, indien bewezen was, dat het geestelijk peil aan het dalen is, dat boeken van geesteswaarde en -gehalte steeds moeilijker afzet vinden en de amusements- en oogenbliks-lectuur toeneemt. Of dit zoo is, weet ik niet. Er is natuurlijk ook hier een evenwicht van vraag en aanbod, een wisselwerking tusschen wat het publiek verlangt en smaakt en wat dus vlot van de hand gaat, en wat de uitgevers brengen. Ook het boek zit verward in de mercantiele wereld en is niet onafhankelijk van finantieele berekeningen.

Dat het boek ondanks techniek en vermechanizeering, ondanks stijgende papierprijzen en andere invloeden zijn cultuurfunctie zou verliezen, schijnt uitgesloten. De verspreiding en de hooge waardeering, die het boek geniet, hangen, meen ik, samen met de doorgevoerde individualizeering van den mensch der latere eeuwen en wel zoo, dat er een wederzijdsche oorzakelijkheid bestaat, dat namelijk de toenemende individualizeering het boek ten goede komt en het boek de individualizeering in de hand werkt. De latere menschheid schijnt psychisch rijker uitgebouwd en geschakeerd dan die van vroegere eeuwen. Dit weerspiegelt zich niet alleen in het boek, maar schept er ook nieuwe terreinen voor. Het boek heeft die veelheid van ervaringen, gevoelens en waarnemingen uit te drukken en door het boek wordt

op zijn beurt dit psychische terrein verder uitgebreid en uitgebouwd. Dat deze individualizeering en psychische verdervertakking zullen gestuit worden en gaan afnemen, is ondanks de simplistische strevingen in totalitaire staten, niet waarschijnlijk. Er zijn in 's menschen gemoeds- en zieleleven behoeften ontstaan, die met de gewone technische middelen niet te bevredigen zijn. Daarom blijft het boek in zijn gevarieerdheid en verbijzondering hèt aangewezen middel. Wat noch de film, noch de radio, noch het nieuwsblad, noch welke andere technische vondst ook vermag, vermag het boek. Het boek kan den lezer op elk willekeurig oogenblik doen genieten wat hij genieten wil, een geestesavontuur, een gedicht, een verhaal, een reis in verbeelding, een historie, een religieuze emotie, alles wat er maar in boeken is neergelegd. En daarom is het boek ten slotte oneindig veel rijker aan mogelijkheden en een veel kostbaarder bezit dan welk ander schijn-aequivalent of welke mededinger ook.

BOEKENSCHOUW

RONGEN O.C.R. (H.) NAAR CHRISTUS VOORBEELD. (129).
BENDER O.P. (Prof. Dr. L.) KERK EN STAAT. (116) „Het Spectrum", Utrecht.

Dit zijn twee nieuwe deeltjes in de voortreffelijke serie „De Katholieke Kerk", waarin de leer der Kerk wordt uiteengezet en ook — dit maakt de serie mede zoo voortreffelijk — volle aandacht wordt geschonken aan het geestelijke, het zieleleven. Dit laatste geschiedt vooral in „Naar Christus Voorbeeld", met zijn hoofdstukken „Christus, onze Leeraar", „Christus, ons Toonbeeld" en „In Christus' Voetspoor".

Bij zijn uiteenzetting over Kerk en Staat, de leer over beider aard en wezen, en de verhouding dier twee volgens de Katholieke leer, heeft Prof. Bender ook enkele hedendaagsche kwesties behandeld, zooals het z.g. „politiek Katholicisme".

Ook deze beide deelen kunnen worden aanbevolen.

SPREY (Dr. K.) MARCUS TULLIUS CICERO. Een biographie (236) *f* 3.25 en *f* 3.90. P. N. van Kampen & Zoon N.V., A'dam.

Tot goed begrip van Cicero's leven laat de schrijver aan de biographie een overzicht voorafgaan der politieke ontwikkeling en van den stand van Rome tot het begin der eerste eeuw voor Christus. Uitvoerig wordt dan het leven van Cicero behandeld, zijn persoonlijkheid, zijn strevingen en idealen, waarbij vanzelfsprekend ook de cultuurgeschiedenis van zijn tijd wordt behandeld. Zonder — gelukkig — oppervlakkig of te populair te worden, is de schrijver er in geslaagd zijn boek verstaanbaar te maken voor niet-vakmenschen, die belang stellen in de klassieken en hun invloed op onze cultuur.

BRUSSE (M. J.) DE SCHOONHEID VAN ONS LAND. Dl. IV, Rotterdam (27) *f* 3.90. Met een voorwoord van Mr. P. J. Oud. Vijftig afbeeldingen. Contact, Amsterdam.

Dit is weer zulk een prachtig uitgegeven deel van het standaardwerk „De Schoonheid van ons land". Het geeft een serie schitterende foto's van de Maasstad en een met veel liefde en waardeering geschreven artikel over Rotterdam. Het is een uitgave die een kunstwerk genoemd mag worden.

De nachtegaal achter de schermen

door VAN OLDENBURG ERMKE.

Men is geneigd om, schrijvende over werk van Pater Schreurs, dit met opgewektheid te doen. Er is inderdaad iets opwekkends, niet alleen in zijn poëzie, maar ook in de regelmaat, waarmeê hij haar publiceert, iets van 'n aangenaam natuurverschijnsel.

En dit opwekkende schuilt ook in het beeksnelle voortstroomen van de verzen, waaruit hij zijn spelen.... bouwde? componeerde?.... neen, veeleer neuriede, floot en zong.

Als 'n tooneelspel 'n stroomstelsel, — met watervallen en stroomversnellingen incluis! — van vlot en op drift geraakte verzen is, dan verdient Pater Scheurs den naam van dramaturg bij uitnemendheid.

Luister naar de „verantwoording" van zijn feestspel, „Offensief":

„Dit spel is, voor een deel althans en in een persoonlijken, speelbaren vorm, een positief antwoord op het boek „Offensive oder Defensive" van Emil Fiedler en is opgebouwd op „de twee standaarden" uit de Exercitia Spiritualia van den geestelijken militairist Ignatius van Loyola.

Zijn schrijver schreef het voor zielen met baarden en zoo groot was bij het schrijven zijne weelde, dat de rijmen hem van de vingers vloeiden als de dauw uit de baard van Aäron. Alles in dit spel is verantwoord door de liefde, waaruit de schrijver het schreef.

Ga met God, mijn spel, en speel voor God!"

Hoe is het mogelijk, is men geneigd zich af te vragen, om 'n antwoord op Fiedler, positief en hecht op „de twee standaarden" van Sint Ignatius opgebouwd, als druppels water van zijn vingers te schudden, als dauwdruppels te strijken uit den baard van Aäron?

Maar inderdaad druipen hem de verzen, als water, van de vingeren; schudt hij ze uit z'n mouw, zooals 'n speelsche lentewind de bloesems van de boomen. Men kan echter niet ontkennen, dat èn Sint Ignatius èn Emil Fiedler daarbij wel eenigszins in 't gedrang komen.

Pater Schreurs is ons lief om het spontane van z'n dichterschap, zooals we Perk, — maar vooral Kloos! — vereeren om het „gebeeldhouwde" hunner sonnetten.

In de dichtkunst van den Limburgschen priester is alles stroomend en vlottend, als water in de zon. Hij giet zijn vreugde en zijn ontroering niet om tot blij zingende of droef bonzende klokken, maar hij breekt den vorm der dingen tot àlles zingt en juicht.

De ontroering òm en dóór deze poëzie behoort tot onze onvergankelijke en dierbaarste jeugdherinneringen.

Daar zijn de bundels „Voorjaar" en „Voor U alleen", pril en frisch, als de lente zelf, innig en devoot, als 'n garf Middeleeuwsche Marialiederen.

Later heeft men ons trachten te overtuigen, dat de waarde van die eerste bundels betrekkelijk was. Bernard Verhoeven spreekt in zijn inleiding tot den verzamelbundel „Sterren en Dauw" van „Stemoefeningen, die met prille geestdrift de motieven der voorzangers varieërden". Maar het zijn variaties, die niet om hun thema, maar juist om hun geestdrift belangrijk zijn, om hun stèm.

Dat was het, wat we zoo noode misten in de starre schoonheid van Kloos' sonnetten, Verwey's Verzamelde Gedichten:

de zingende stem van den dichter.

En wat die dichter zong, was wat hem in den zin kwam, niet waar hij op zòn.

De dichtkunst van Schreurs is er één van stemmingen en invallen, van nature vormloos en vlietend, als water, en juist dáárom zoo ontvankelijk voor invloeden en het voorbeeld van vreemde vormen.

Maar is Schreurs' „Viaticum" minder en Boutens' „Beatrijs" meer, omdat beide gedichten uiterlijk, naar den vòrm, zooveel op elkaar gelijken en het eerste gedicht later tot stand kwam?

Over de ontstaansdatum, als critische factor, zouden hartige woordjes te spreken zijn!

Dichters zijn geen kluizenaars en kluizenaars zelden dichter. En de zomernachten zouden onbewoonbaar worden, als de nachtegalen het in hun hoofd of in hun keeltje kregen, nog slechts uitsluitend naar originaliteit te streven.

Het was niet de „uitvinder" van het sonnet, die de schoonste sonnetten schreef. Zonder Mozart geen Beethoven, — om nu even het verwante gebied der muziek te betreden, — maar als men Mozart van Beethoven aftrekt, houdt men.... Beethoven over!

PATER SCHREURS

In „de Bloeiende Wijnstok", waaruit we reeds het overbekende „Viaticum" noemden, staan gedichten, die niet enkel naar den vòrm, maar ook naar den inhoud sterk van die uit de beide eerste bundels afwijken.

Is het juist om die kentering, als 'n kentering in de dichterlijke ontwikkeling van Pater Schreurs voor te stellen?

Schreurs had, als het ware, in de poëzie 'n directer weg naar zichzelf gevonden. Was die „kentering" in hem 'n rechtstreeksch gevolg van wat er om hem heen gebeurde? Is de „nieuwe" Schreurs 'n factor in of 'n gevolg vàn de z.g. Beweging der Jongeren (of de Beweging der Jongeren z.g.)?

Laten we het zóó zeggen, dat de priester-dichter Schreurs misschien wel van de toen jonge dichters het ontvankelijkst was voor het blijvende, het èchte in wat we de beweging der Jongeren noemen.

In zijn reeds genoemde inleiding tot den verzamelbundel uit Schreurs' dichtwerk, „Sterren en Dauw", doet Bernard Verhoeven het wel even voorkomen, of de Limburgsche dichter zooiets, als 'n slachtoffer der jongeren, geworden en geweest is, — „toen Jac. Schreurs deze verzen schreef, was om hem het onbedaarlijk tumult der jongere dichters. Hier stond de muzikaalste van allen weerloos met enkel zijn muziek, als een zingende in de woestijn," — en zinspeelt dan op het „zwijgen" van Schreurs:

„In eigen kamp bijna vereenzaamd in zijn pleit voor de onschendbare rechten van de traditioneele waarden in de poëzie, zweeg de dichter ontgoocheld, toen een bruuske critiek de vijandigheid van den dag in een doodvonnis vastlegde."

Dit zwijgen....

Men heeft zelfs op het punt gestaan om het met 't zwijgen van Gezelle te vergelijken. Doch bij Schreurs waren enkel de snaren, bij Gezelle was het klankbord, was het hart zèlf geraakt!

Schreurs spande nieuwe snaren. Gezelle moest wachten op genezing.

Bij Schreurs was het dichten zoozeer 'n gewóónte geworden, dat hij het naliet, toen iemand hem lachend verweet, dat het 'n slèchte gewoonte was. En hij begon wéér, toen het dichten hem tot 'n behoefte werd. Anders. Dieper. Meer vanuit 'n innerlijke noodzaak, dan uit 'n zinnelijk welbehagen aan het leutig spel van klank en kleur, van woord op woord, van taal, die

zingt, van echo's, die antwoorden. Lees en pròef het maar na in „Nis en Nimbus"!

We willen echter spreken over Schreurs, als tooneeldichter en over den nachtegaal achter de schermen, over het feit, dat, zooals Matthias Kemp het zoo kernachtig in zijn lezing te Heerlen over „Het Tooneel en de Jongeren" zeide, „de lierdichter duidelijk in zijn stukken op den voorgrond treedt".

Het stroomende en vlietende, het lenig zich aan iederen vorm aanpassende van Schreurs poëzie, zelfs aan de ruwe, splinterige vormloosheid van het vrije vers, maar dat het meest „zichzelf" is in de scheppings-cantate-op-eigen-muziek, „De Hemelsche Speler", liet zich gemakkelijk voegen naar het naïeve schema van het spreekkoor-met-leeken-met-duivelen-en-engelen-spel.

'n Spel, dat gespeeld wordt door 'n prologus, 'n wit en 'n zwart koor, door de Kerk en de Gaven van den Heiligen Geest, door Michaël en de Evangelische Raden, Lucifer en de Drie Begeerten, door schildknapen, strijders, lauwen en slapers, door wereldlingen en gevangenen, — zooals de Dramatis Personae van „Offensief" met name heeten, — kan gerust één lang, over verschillende arbeidskrachten verdeeld gedicht zijn zonder dat het feestelijk en dankbaar gestemd publiek merkt, dat het geen tooneelstuk is. Wie zal den dichter-dramaturg met doorslaande argumenten kunnen bewijzen, dat hij het karakter van de Gaven van den Heiligen Geest, van de Evangelische Raden of de Drie Begeerten verkeerd getroffen heeft?

En in de schaarsche gevallen, dat de schrijver er niet langs kòn komen en wel zooiets, als het scheppen van 'n dramatische situatie, probeeren m o e s t, kwam hij niet verder dan het eentonig: „'t Is nietes!" — „'t Is welles!" van twee ruziënde straatjongens, bij voorbeeld in dier voege;

„MAMMON: o Dwaas!
ARMOEDE: o Arme!
MAMMON: Wat zijt gij schraal:
Gansch afgevast van 's levens maal!
ARMOEDE: Och arm! wat gaat gij zwaar vermast:
Als een kameel zijt gij belast!
MAMMON: Hoe komt gij zóó wijd afgedwaald?!
ARMOEDE: Hoe raakt gij zóó door 't oog der naald?!
VENUS: o Gek!
KUISCHHEID: Och arm!
VENUS: Ik pluk de dàg!"

Niemand zal zich omtrent de dramatische werking van zulk koppig gekijf tusschen deugd en ondeugd illusies vormen. En als men Schreurs iets mag verwijten, dan is het, dat hij zich tot zulk spel leent. Al staat het dan nog te bezien, of men van 'n uitgesproken lyrisch dichtertalent 'n diep besef, 'n helder inzicht mag verwachten in de geringe, dramatische mogelijkheden van abstracte conflicten tusschen abstracties. De Mammon zal niet wijken voor de Armoede en de Armoede niet voor den Mammon. 'n Figuur, als Maria Magdalena, zal het heel goed doen op het tooneel, maar het is nu eenmaal onmogelijk, — zèlfs op het tooneel! —om de Ondeugd te bekeeren, want deugd is deugd en ondeugd is ondeugd „and never the twain shall meet".

Maar achter de schermen zingt de Nachtegaal!

Er staan heerlijke verzen in zijn stroefste leeken-spreekkoor-hel-en-hemel-spelen. Door alle kanalen stroomt „het levend water", — om met Verhoeven te spreken, — van Schreurs' verrukkelijke lyriek, waarin 'n overdaad van beelden zich klaar weerspiegelt. En al betreurt men de dociele gemakkelijkheid, waarmee hij zich aanpast aan de dwaaste schema's, ook in die dwaasheid schuilt er winst.

Naar aanleiding van de opvoering van „De Heiligen Ontwaken" te Maastricht gedurende de Sint Servaas-feesten van 1934 schreven we destijds reeds (zie „De Gemeenschap" van Juni 1934) over het „doode punt, waarop

dit schouwtooneel herhaaldelijk dreigde te verstarren tot een soort gesproken dagblad", maar prezen het spel voor het overige, als een „buitengewoon boeiend gedicht".

Bij alle bewondering voor den zang van den nachtegaal achter de schermen van den leekenspel-dichter, mag echter niet verzwegen worden, dat, afgezien van de dramatische gebreken, eigen aan 'n dramatisch zwak genre, de spelen van Schreurs, óók als gedicht, niet vrij zijn van leelijke plekken, van stoplappen en onbezield gestamel. En 't is niet te verwonderen, dat de dichter bij 'n gedicht van zóó langen adem, als 'n spel-in-verzen nu eenmaal is, nu en dan wel 'ns geestelijk naar lucht snakt, hikt en stamelt.

„Wij naderen!...," kondigen de Oproerlingen tegen het slot van „De Heiligen Ontwaken" aan. „Wij zijn het zéér genaderd....," repliceeren de Anderen!

Het schoonste „speelgedicht" en het slechtste spel, dat we tot dusver van Pater Schreurs lazen, is zijn in menig opzicht ontstellende „Piëta". Wederom 'n klaar bewijs van zijn wonderlijk aanpassingsvermogen.

Volgens zijn intrige is dit spel, wat vrome zielen vol afschuw 'n „driehoeksdrama" noemen, maar wat diezelfde vrome zielen niet weerhield om tot het aanschouwen van dit spel niet enkel kinderen toe te laten, maar met heele scholen er naartoe te brengen!

Volgens zijn geestelijken, z'n symbòlischen inhoud is het 'n pleidooi voor 'n bepaalden vorm van Maria-vereering, 'n poging om de Heilige Maagd op het allereerste plan van ons leven te brengen.

Jammer genoeg is de schrijver door zijn vertrouwelijken omgang met abstracties gedurende het schrijven van zijn vorige spelen in de sterke verleiding gekomen om de levende figuren uit dit „mysteriespel van droom en gelijkenis" ook, als zoodanig, te behandelen. Van de Deugd mag men verwachten, dat hij (of veeleer: zij, — dat is het nadeel van abstracties en van sommige leekenspelen, dat de Deugd ons nooit, als 'n màn, tegemoet treedt! —) dat zij dus den Zondaar èn de Ondèugd van het tooneel wijst. Doch als de Deugd 'n „hij" is en Meester Lucas heet en als de Ondeugd Eva heet en z'n vrouw is en de Zondaar z'n broer, dan wordt het ons, zelfs bij het aanschouwen van 'n „driehoeksspel" toch werkelijk wel even te machtig, als we de bedrogen echtgenoot zeer gelaten z'n vrouw hooren uitnoodigen om het samen met den Zondaar te verlaten, wat misschien vanuit de symboliek van het spel heel goed te verklaren valt, maar desalniettemin 'n inderdaad wéérzinwèkkende, dramatische fout is.

Onze weerzin tegen Meester Lucas wordt er niet minder op, als we hem vroom en rechtzinnig met zijn stervende vrouw hooren debatteeren. Ze toont hem de eerste teekenen van de pest, waarmee ze besmet is, en Meester Lucas declameert opgewekt:

„Zie, als de knoppen zwellen komt de lente!"

En als de dichter ons dan, in alle onbewustheid natuurlijk, werkelijk tot de keel toe met walg vervuld heeft voor deze vleesch-en-bloed-looze redeneer-machine, wordt hij door den Vriend gedood en verschijnt de Piëta, Die wij ons met geen mogelijkheid gescheiden kunnen denken van Haar gestorven Zoon, „met het gestorven lichaam van Meester Lucas op Haar schoot".

Ongetwijfeld past deze voorstelling van zaken heel goed in het schema van symbolen, waarmee de schrijver beoogt propaganda te maken voor het hierboven bedoelde, zeer bijzondere soort Maria-vereering, maar de uitwerking van 'n gedicht is 'n andere, als die van 'n drama, en de uitwerking van 'n drama op het publiek is weer heel anders, als die van 'n devotieboekje.

Doch ondanks dit alles is dit spel, als gedicht, op verschillende plaatsen van 'n vervoerende schoonheid.

Eén voorbeeld slechts:

„'t Kan zwaar zijn soms Gods eenzaamheid te dragen,
En stil te zijn in zijn besloten Hof,

Wanneer de sterren der gedachten dof
En aller dingen vormen donker worden;
De schoonste bloemen zijn de vroegst verdorden;
De tijd verwischt de wezens en hun vorm
En in het hart der dingen knaagt de worm
Die, sinds de vrouw die bij God ademhaalde
En als een kind in Zijnen Hof verdwaalde,
De harten als de bloemen èn de vreugden schendt...."

Moeten we dit artikeltje niet met 'n hartige èn hartelijke moraal besluiten?

Voor ons liggen „De Kleine Liederen van Dood en Leven" van Jac. Schreurs.

'n Antwoord?

'n Belofte?

De nachtegaal is vanachter de schermen terug gevlogen naar zijn Limburgsche boomen.

Dat niemand hem nu meer wegjage of verschrikke....

Boekenschouw

SIMEON (Georges) DE ONBEKENDE WREKER. (170) *f* 1.50 en *f* 2.25. Vertaald door Mevr. N. Broese van Groenou. Bruna, Utrecht.

In dit verhaal speelt een bovenmenschelijk sluwe misdadiger de hoofdrol, die gebruikt maakt van het feit dat hij een dubbelganger heeft om de politie op een dwaalspoor te brengen. Het kost den commissaris van de Recherche te Parijs heel wat moeite eer hij het geheim dat om de persoon van Pieter de Let hangt ontsluierd heeft. Amusementslectuur voor rijpere lezers.

PHILIPS (Judson P.) HANDEL IN DOODEN. (238) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Op elke bladzijde paffen de revolvers; moordenaars en dieven die tot de hoogste standen behooren, zelfs tot de politie moeten worden ontmaskerd door een liefallige blondine, die van haar man gescheiden is en een detective-bureau als afscheids-cadeautje van hem kreeg. Zij vond dat haar man het leven niet ernstig genoeg opnam en wil hem laten zien wat werken is. Haar gescheiden echtgenoot haalt haar tot haar verbazing telkens uit de brand en hij is het die het zaakje voor elkaar brengt. Voor rijpere lezers.

LORING (Emilie) DOOR NANCY'S INVLOED. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vert. door C. Dumoulin-Goedkoop. Kruseman, Den Haag.

Deze schrijfster is een van de weinige Amerikaansche auteurs, die ernstig tracht een goede strekking in haar romans te brengen. Hier vertelt zij van de pogingen van Nancy om het huwelijk van haar broer dat op een echtscheiding dreigt uit te loopen te redden. Zij doet haar best de man waarom het gaat op haar zelf verliefd te maken en daardoor haar schoonzuster te doen inzien welk een lichtzinnig type die vent is. Dat zijzelf daarbij gevaar loopt haar eigen levensgeluk te verspelen, heeft zij niet bedacht. Zooals in de meeste romans van dit soort komt alles voor de heldin in orde, zoodat de lezeressen gerust gesteld over haar lot kunnen inslapen. Voor ouderen.

Het wezen der critiek

door JOS. PANHUYSEN.

De literaire critiek wordt tegenwoordig beoefend als nooit tevoren en zij wordt verguisd als nooit tevoren. Men eischt tal van dingen van haar die ze nooit gaf en die het ook haar roeping niet is om te geven, men wil een wetenschap van haar maken, maar nooit zal ze een wetenschap worden zoo lang ze haar eigen wezen trouw blijft, hetgeen niet zeggen wil, dat men haar langs zuiver wetenschappelijken weg geen hulpmiddelen zou kunnen verschaffen de moeite waard om gebruikt te worden. Een professor, die een nieuwe stijlcritische methode heeft ontdekt, kan ongetwijfeld een goed criticus zijn, maar natuurnoodzakelijk is dat niet, zelfs al is zijn methode practisch bruikbaar. Een literair criticus moet nu eenmaal literair werk beoordeelen en literair werk zal altijd maar gedeeltelijk wetenschappelijk beschouwd kunnen worden.

Ik geloof, dat Herbert Read, naar aanleiding van wiens verzamelde essays dit artikel geschreven wordt, dit met mij eens is, ook al tracht hij naar meer methode en al is hij professor.

Hij wil de critiek meer dan een toevallige waarde schenken, hij wil haar wetenschappelijk baseeren, maar ondanks zeer juiste opmerkingen, slaagt hij daarin niet geheel, zijn inleidende artikelen van algemeenen aard, waarin kunstenaar, kunstwerk en het ontstaan van een kunstwerk nagegaan worden is meer een trachten te noemen dan een bereiken.

Maar deze poging is ongetwijfeld zeer belangwekkend. Sinds Realization van pater McCarron las ik geen werk, dat zoo zeer indringt in de essentie van het geval, en dat den lezer zoo duidelijk het scheppingsproces van een dichterlijk werk laat volgen. Herbert Read wil de critiek vaster baseeren en haar uitspraken absoluter waarde verleenen door haar te verbinden met de nog jonge wetenschap der psychologie, in het bijzonder met de psychoanalyse.

Read beroept zich herhaaldelijk op Freud, Jung en Adler. Dit alleen zou al in staat zijn om vele critici, en niet de minste geloof ik, af te schrikken, Freud heeft in de literaire critiek geen al te besten naam en met reden, zijn volgelingen, ook al zijn het slechts verwijderde volgelingen, die dergelijke critiek leverden, bleken voor geen enkele exorbitantie terug te schrikken, ze legden levens van kunstenaars en kunstwerken zoo grondig uit, dat er niets dan een aantal verdrongen complexen overbleven, die in het eerst misschien de verrassing der nieuwheid en der onvermoedheid bezaten, maar die al heel gauw vermoeiend vervelend werden. Als in het kunstwerk inderdaad niet meer stak dan wat deze heeren en dames, als bijvoorbeeld Lauvrière en Marie Bonaparte, er uit halen, zou men de heele literatuur het best

kunnen kenschetsen als schaapachtig veel geschreeuw om weinig wol. Met Herbert Read, houd ik, dat deze kenschetsing, uitzonderingen daargelaten, een onjuiste is. Herbert Read is niet op zoek naar complexen, ook niet in zijn studies over bepaalde schrijvers, over Froissart, Nalory, Descartes, Swift, Vauvenargues, Smollett, Sterne, Hawthorne, Charlotte en Emily Brontë, Bagehot, Patmore, Hopkins en James, die eveneens in zijn Collected Essays in Literary Criticism zijn opgenomen.

Hij neemt alleen zijn toevlucht tot de psychoanalyse om het wezen der poëzie, het wezen der critiek en het wezen van den dichter te achterhalen. Hij vindt belangrijke en ware dingen en hij vindt ook enkele eigenaardigheden, die naar mijn meening door hem niet juist worden geformuleerd. Het eerst onderwerpt hij het wezen van den dichter aan een onderzoek en ontdekt daarbij, dat een dichter, in vergelijking met meer wereldlijke menschen, karakterloos is. Een dichter bezit geen karakter, of althans zoo min mogelijk van een karakter. Hij bezit daarentegen persoonlijkheid. Om dit eenigermate te begrijpen moet men weten wat in de psychoanalyse onder persoonlijkheid verstaan wordt. Freud onderscheidt Id en Ego; Id is het onbewuste, het onpersoonlijke, hier vindt men de instincten in hun ongecontroleerden toestand, Ego is volgens Freud een samenhangende organisatie van geestelijke processen, en deze organisatie wil Read persoonlijkheid noemen, karakter is nu een dergelijke organisatie maar naar een bepaald doel of ideaal gericht met sterke onderdrukking van complexen, die niet bij dit doel of ideaal passen. Een karakter en een persoonlijkheid zijn dus beide samenhangende, coherente regelingen van het geestelijk proces, maar het karakter is een veel mechanischer regeling en veel beperkter, de persoonlijkheid daarentegen is soepeler, minder beperkt, opener voor leven en ervaring. Een eenmaal gevormd karakter kan niet meer leeren van de ervaring, sluit de ervaring juist door zijn doelbewustheid buiten, de persoonlijkheid kan blijven groeien, omdat zij bereid is steeds nieuwe ervaringen op te nemen en te verwerken.

Als men zich uit pater McCarron's Realization herinnert dat ieder kunstwerk van literaire waarde een herschepping in taal van een realisatie, van een ervaring is, zal men, dunkt me, de bruikbaarheid van deze door Read toegepaste onderscheiding wel inzien. Niet dat deze onderscheiding zoo buitengewoon nieuw is, vóór Freud kende de dichter John Keats dit verschil, tusschen karakter en dichterlijke persoonlijkheid al, zooals blijkt uit zijn brieven.

Iets teveel eenzijdig psychoanalytisch lijkt me de ontleding van het dichterlijke werk zooals Read dit ziet. Hij komt daarbij in een eigenaardige tegenstelling met hetgeen hij zegt over de zoogenaamde metaphysische poëzie en wat hij zegt over de denkgewoonten van voorname dichters. Volgens hem is het dichterlijke proces een in laatste instantie absoluut van den wil onaf-

hankelijke werkzaamheid. Een bepaald beeld plotseling in den geest verschijnend wekt uit het onderbewuste andere beelden, wanneer deze blijken zich aan het eerste beeld te kunnen aanpassen door een nieuw gewonnen gelijksoortigheid dan ontstaat het gedicht. Poëzie is dus een spontaan bij elkander brengen, samensmelten van schijnbaar disparate beelden in een hoogere eenheid. Ieder gedicht is daarom synthetisch van aard. En ieder gedicht is voor een groot gedeelte althans een product van het toeval. Read gelooft dus onvoorwaardelijk aan de inspiratie. Hij meent met Vico, dat de poëzie aan het proza voorafging, dat de menschen alvorens zich begrippen te vormen, een soort verbeeldingsideeën bezaten, dat ze beelden gebruikten vóór ze er toe kwamen technische termen te gebruiken, dat ze een mythe schiepen vóór ze een natuurleer bouwden. Poëzie wordt op die wijze een primitieve aangelegenheid, die zijn eigenlijke bron vindt in den chaos van het onderbewuste, die door Freud Id genoemd werd, het scheppen van poëzie heeft plaats, wanneer, zooals Read, zelf vaststelt, de mensch, die kunstenaar is, momenteel „niet wel bij zijn verstand is", wanneer hij in een soort hypnotischen toestand verkeert, en zijn denken den geest voor een tijd althans het zwijgen heeft opgelegd. Read verwacht zelfs dat de psychologie een methode aan de hand zal doen om den dichter in de toekomst gemakkelijker, en met minder kans op verstoring in dien hypnotischen toestand te brengen. Daartegenover echter stelt hij vast, dat om dergelijke poëzie te leveren, om open te staan dus voor de inspiratie, een zekere denkmanier aan te bevelen is, dat men zich oefenen moet om zich klare begrippen te verschaffen. Bovendien wijst hij uitvoerig op de hooge waarde, die de metaphysische poëzie bezit, niet alleen van de metaphysicals, maar ook die van Lucretius en van Dante en diens tijdgenooten. Hij kenschetst dit soort dichtwerk door het de poëzie van begrippen te noemen, voortgekomen uit een logisch opgebouwd levensinzicht, dat echter geheel eigen geworden is en in het gevoel van den dichter opgenomen.

HERBERT READ

Men ziet de tegenstelling tusschen het geïnspireerde primitieve vers en het vers van een Donne en een Cavalcanti, beide door Read bewonderd, men ziet de tegenstelling tusschen de logische scholing en de overgave aan de influisteringen van het chaotische Id.

Ik geloof niet, dat men met Freud uit de impasse komen kan. Ik geloof, dat men zich beter wenden kan tot de eenvoudiger uiteenzetting van pater McCarron. Men kan voor een gedeelte zeker Read en Vico gelijk geven, er is een essentieel verschil tusschen proza en poëzie, tusschen wetenschap en dichtkunst, hoe dicht beide ook tot elkander kunnen naderen, in zekeren zin kan men ook toegeven dat mythevorming aan begrippenvorming vooraf ging en er is zonder twijfel een spontaan „inspiratief" element in het dichterlijke proces. Ik ben echter niet overtuigd, dat men tot verklaring daartoe onmiddellijk de hulp van Freud's persoonlijkheidstheorie dient in te roepen.

Read haalt ergens een bekend fragment van Rilke aan.

„Verzen", schreef Rilke, „zijn niet zooals de meeste menschen denken alleen maar gevoelens, het zijn ervaringen. Om een enkel vers te schrijven moet iemand vele steden gezien hebben en menschen en dingen; men moet dieren hebben leeren kennen en de vlucht der vogels en de bewegingen, de gebaren, die kleine bloemen maken, als zij zich 's morgens openen voor het zonlicht. Men moet in staat zijn terug te keeren in zijn verbeelding naar wegen in onbekende gebieden, naar onverwachte ontmoetingen en naar een lang voorzien afscheid; naar dagen uit zijn kindsheid, die steeds vaag zijn gebleven en naar zijn ouders, die men gedwongen werd leed te doen, wanneer ze ons een genoegen wilden verschaffen, dat we niet begrepen; naar tijden van ziekte in die kindsheid, toen in ons zoo groote en gewichtige veranderingen plaats grepen, naar dagen in een kamer doorgebracht, rustig en eenzaam; naar morgens bij de zee, naar de zee zelf, naar oceanen, naar reisnachten, die voorbijgingen als gevleugeld met alle sterren mee, — en dat alles is nog niet genoeg.... Men moet aan het bed van stervenden hebben gezeten, naast een doode in een kamer, met de ramen open op de onbestendige geluiden van den nacht daarbuiten. En het is zelfs niet genoeg deze herinneringen te bezitten. Men moet het vermogen hebben ze te vergeten, als zij talrijk zijn en het geduld hebben eindeloos om te wachten tot zij weerkeeren. Want het zijn niet de herinneringen als zoodanig, die van belang zijn. Eerst wanneer zij in ons zelf tot bloed geworden zijn, opgenomen in onzen oogopslag en het gebaar onzer handen, naamloos en niet langer van ons te scheiden — eerst dan kan het gebeuren, in een zeer zeldzaam uur, dat de eerste woorden van een gedicht uit hun midden oprijzen en dat het zich uit hen ontwikkelt."

Als dit waar is, — en Read citeert het als een illustratie van zijn meeningen, gelooft er dus aan — dan bewijst het juist het tegendeel van wat Read er mee bewijzen wil. Als poëzie een weergave is van velerlei herinneringsbeelden, geen gewone, maar een verdichte, gecomprimeerde weergave of herschepping, dan heeft deze veel minder met het onderbewuste te maken dan in dit boek wordt verondersteld, dan kan wat Freud Id noemt de

chaotische dooreenwarreling van instincten, misschien eenigen invloed hebben, maar toch maar een zeer geringen. Wat Rilke hier als de bron of zoo men wil, als de erts van de poëzie aangeeft, is juist hetzelfde als wat pater McCarron met realisaties aanduidde, een wezenlijke, oorspronkelijke en onmiddellijke ervaring van dingen, menschen, verschijnselen en verhoudingen. Dit ressorteert niet onder het onderbewuste, men zou het beter samen kunnen vatten geloof ik als het latent bewuste, dat bij een gunstig oogenblik in den geest van den dichter weer bewust kan worden. Hiermede vervalt de spontaneïteit, die Read als een kenmerk geeft. Maar gedichten in den zin van Rilke zijn ook niet spontaan, het is duidelijk, dat zij zijn gegroeid, in het onderbewustzijn als men dien term wil gebruiken, maar niet in dat deel van den geest, dat Id genoemd wordt. Poëzie is geen uitstooten van kreten of stamelen van droomen, het is het scheppen van een orde, niet door redeneering, door algemeene begrippen, maar door het grijpen in woorden van de wezenlijkheid van bijzondere dingen en gevoelens.

Metaphysische poëzie, die inderdaad wel begrippen gebruikt, gebruikt deze vanuit de gevoelswaarde, die ze gekregen hebben voor den dichter.

Deze opvatting behoeft geenszins het inspiratieve karakter van het dichterlijk proces te loochenen, er is in ieder goed gedicht een zekere toevalligheid of beter gezegd, noodlottigheid, een hoogere bedoeling, die aan de dichter zelf kan ontgaan, of die hij met verwondering ontdekt, en een levenskracht, een intensiteit, die aan proza, zeker wetenschappelijk proza, ten eenenmale ontbreekt. Wanneer de herinneringsbeelden, door Rilke aangeduid, latent bewust zijn, blijven zij niet van elkander gescheiden, zij combineeren zich en door deze combinatie ontstaat een onvermoede gemeenschappelijkheid. Laura Riding heeft ooit geschreven, dat poëzie het opheffen van het oogenschijnlijk geheel verschillende in een hoogere gemeenschappelijkheid zijn zou, Ik geloof met haar en met Read, dat dit het geval is en dat een goed gedeelte van dit proces zich in stilte buiten den bewusten geest van den dichter voltrekt. Om tot een resultaat te komen op papier is het voor hem echter niet noodig naar een bepaalde methode te zoeken om zich in een hypnotischen toestand te brengen, waardoor het latent bewuste zich zou openbaren, een dergelijke openbaring kon zelfs niet zelden ontijdig zijn, vóór de samensmelting van het schijnbaar ongelijke geschied was.

Voor de critiek is het van belang te weten van de persoonlijkheid van den dichter en van het dichterlijk proces, zij kan daardoor in staat gesteld worden te onderscheiden wat wezensecht en wat toegevoerd en wezensvreemd is, zij kan het organisch gevormde en het abstract, naar een bepaalde, bewuste orde, gevormde van elkander onderscheiden, zij kan het analyseerbare

van het onanalyseerbare scheiden. Wat het wezen der critiek is merkt men bij Read niet het best in zijn algemeene beschouwingen, maar wel in zijn critieken, die daarop volgen. Zij zijn een juist tegen elkaar afwegen van persoon en werk en van den tijd, waarin de behandelde schrijver leeft, zij zijn ook in niet geringe mate waardeeringen van het verleden en het heden. Het is merkwaardig, dat deze verdediger van een haast hallucinaire poëzie, zoo goed ervan doordrongen is, dat het een maatschappelijk, zedelijk tekort is, dat groote poëzie in onzen tijd moeilijker te verkrijgen maakt. In zijn uitstekende studies over Froissart en Vauvenargues bijvoorbeeld toont hij aan, dat het idee van „glory", van roem, van eer, zooals deze beide schrijvers, die, ieder op hun wijze, bezaten, verloren is gegaan, dat dit idee geloof veronderstelt, geloof in het leven hier of het leven hierna, maar geloof en dat we dit geloof in onzen tijd geheel of gedeeltelijk missen. Een dergelijk geloof echter, meen ik, is niet alleen maar een kwestie van gevoel, en een dergelijke opvatting van „glory" heeft zeker niets te maken met den chaos, die Id genoemd wordt. Een zekere verwarring lijkt mij dus in deze Collected essays aanwezig, maar zonder eenigen twijfel vormen zij een voornaam en stimuleerend boek.

Herbert Read: Collected Essays in Literary Criticism.
Faber & Faber Ltd. 24 Russell Square, Londen.

Boekenschouw

RIESENFELD (Janet) DE DOODE MILICIANO. (244) *f* 2.90. Bruna, Utrecht.

Schrijfster van dit boek, een Amerikaansch jong meisje van twintig jaar, danseres van beroep, gaat naar Spanje om in Madrid haar verloofde te ontmoeten. Zij geeft een levendige schets van het Madrid voor het beleg en van de ontzettende rampen welke zij dag op dag ziet gebeuren tijdens den strijd. Haar sympathie gaat geheel uit naar den kant van den regeering, waardoor de voorstelling welke zij van de gebeurtenissen geeft zeer eenzijdig belicht wordt. De ontdekking dat haar verloofde niet aan dien kant staat is een groote teleurstelling voor haar want als democratische Amerikaansche kan zij zijn standpunt van aristocratische Spanjaard niet begrijpen. Men ondergaat al lezende de bekoring van haar vlotte manier van vertellen, die echter van oppervlakkigheid en zucht naar sensatie niet vrij te pleiten is. De toestanden in het Madrid van heden, de verhalen van de vrienden van haar huishoudster zijn van dien aard dat dit boek behalve om zijn revolutionnaire sympathieën ook daarom streng moet worden voorbehouden.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

MAURIAC (François) LES CHEMINS DE LA MER. Grasset. Paris 1939. 21 fr.

De nieuwe Mauriac verloochent zijn meester niet. „Les Chemins de la Mer" bezit weer alle kwaliteiten, die we van den schrijver kennen. Een wonderlijke kennis van het menschelijk hart, van 's menschen lafheden en egoïsmen, stelt den auteur in staat deze bittere en droevige geschiedenis tot in haar fijnste psychische vertakkingen en geledingen te vervolgen. In dezen ondergang eener familie heeft Mauriac al zijn ontleedkunst, al zijn psychische helderziendheid aangewend om een verbijsterend tafereel van moreelen débacle te beschrijven. Het is een der meest troostelooze werken, die hij schreef. Mauriac schijnt oneindig wantrouwend te staan tegenover alle optimisme niet alleen, maar zelfs tegenover elken blijden keer van het lot, elke wending ten goede. Zielkundig beschouwd, is deze roman van een ongewone indringendheid en scherpte. De raadselachtige figuur van Landin werpt een eigenaardigen schaduw over het geheele boek. De woorden van Georges Goyau, die hij uitsprak in de laatste openbare zitting der Académie: „Le jour où l'esprit de Saint François de Sales prévaudrait définitivement en lui sur l'exprit de Saint Cyran, M. François Mauriac, après avoir été le dramaturge de la tentation, pourrait mettre sous nos yeux, en un autre tableau, l'harmonieuse intervention de la grâce", gelden nog altijd. Het moet een sombere dag geweest zijn, toen de schrijver dezen roman concipieerde. Voor rijpe, ervaren lezers.

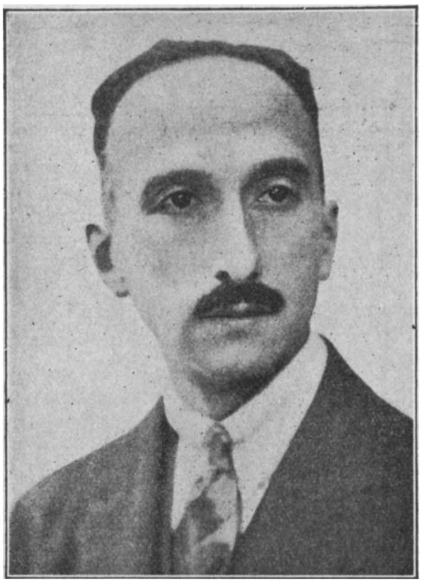

FRANÇOIS MAURIAC

FAUCONNIER (Henri) VISIONS. Stock. Paris. 1938.

Sinds de publicatie van zijn *Malaisie*, dat in 1930 de prix Goncourt verwierf, gaf deze schrijver geen nieuw werk in het licht. Als in zijn eerste werk, schept de schrijver behagen in een overgave aan droom en overweging, zonder daarbij zijn figuren echter te doen verzaken aan de daad. Hij begrijpt de poëzie, die het wezen der door hem geschapen helden dooordringt en maakt ons die tastbaar, wanneer wij hem op zijn speurtochten door het leven zijner creaturen volgen.

Zonder daarbij in ongeloofwaardigheid te vervallen, stelt de schrijver ons, voorgelicht door zijn actief-poëtischen zin, in staat, de geheimenis der ons voorgehouden levens te benaderen. Hij bewerkt dit effect door de onweerstaanbare, suggestieve kracht, die van zijn ietwat wrange zucht naar waarheid uitgaat en door de soberheid ook der scherp-geteekende contouren, waarin ieder der beschreven indrukken, gevoelens, herinneringen en evocatie's zijn weergave vindt. Bij dit alles domineert Fauconnier het geheel der opgeroepen beelden en gebeurlijkheden met de zekerheid van inzicht, die een leven van intense daad en veel zelfopoffering den helderzienden mensch geven kan. Zulk een mensch is nimmer dupe van den schijn, waarin velen onzer zich te bewegen vermogen. Slechts een licht-fatalistische inslag doet eenige schade aan 's schrijvers helderziendheid. Niettemin werd dit geheel van novellen tot een werk van bijzonder gehalte, een echo van pure menschelijkheid. Echter gereserveerd voor volwassen lezers. Dr. B.

SILVESTRE (Charles) MèRE ET FILS. 18 fr. Plon. Paris. 1938.
Heel de inhoud van dit gezonde verhaal is in den titel „Moeder en Zoon" samengevat. Het is vooral de moeder, die het verhaal beheerscht en er het verloop van bepaalt. De schrijver heeft hier het model eener vrouw uit de provincie geschilderd, weduwe en moeder van drie zoons en beheerster van het familiegoed. Twee zoons zijn gesneuveld in den oorlog en de derde bewandelt wegen, die buiten den ouden traditie- en familiezin liggen. Hij verlooft zich met een Hollandsch meisje, een onwaardige, die hem slechts ongeluk kan brengen. De moeder echter waakt; met vrouwelijke volharding, met hartstocht en piëteit zorgt zij voor het overgeleverd bezit en tracht haar zoon in het juiste spoor te houden. Den een tijd lang verblinden jongeman gaan eindelijk de oogen open en hij vindt ook den weg naar God terug.

Een verrassing of een belofte is deze roman niet. Hij is niet beter of slechter dan honderd andere, een zeer leesbaar boek van uitgesproken Christelijke inspiratie. De auteur houdt ervan zijn figuren teekenende spreuken van volkswijsheid in den mond te leggen. De beschrijving dezer moeder en sterke vrouw, die in haar onstuimige daadkracht haar zoon voor den ouden, geheiligden grond terugwint, is de sterkste zijde van den roman.

DUITSCH

PERKöNIG (J. P.) LOPUD, INSEL DER HELDEN. Roman. Verlag Albert Langen/George Müller. München. 1938.
Aardrijkskunde behoeft nog niet iemands fort te zijn om er achter te kunnen komen, waar nu eigenlijk deze roman speelt. Het speelt — dat is héél duidelijk — in de Bosnische bergwouden en aan en bij de Dalmatische kust. Voor het grootste gedeelte vertoeft de lezer echter op het eiland Lopud, waar de jonge graaf Ulrigh Kraigh zich neergezet heeft, nadat hij zijn bruid heeft laten zitten om op dat eiland meer avonturen te beleven dan hij in gezelschap van die kleine, bleke vrouw redelijkerwijze kon verwachten.

Lopud, het eiland der helden, een klein eilandje door de zee als het ware heen en weer geslingerd, een eenzaam verloren uithoekje, waar een paar mensen wonen van zeer singuliere levenshouding.

Een eiland vol oude sagen en verhalen, die de schrijver als kenner misschien wel al te rijkelijk benut. Een eiland, waar heden en verleden één zijn, een uithoekje van de wereld, dat per ongeluk vergeten is.

Maar het is ook een eiland der helden! Waarom der „helden"? Wij moeten gewend raken aan de betekenisveranderingen der woorden, die met een gewaagd tempo in het Derde Rijk tot stand komen. Een held is niet iemand meer die uitblinkt door dapperheid en moed, een held is iemand, die oerecht, zuiverbloedig, rassig is. Dat is het „heldische, ungebrochene Dasein". Carlyle kan er nog wat van leren.

DIE KLEINE BÜCHEREI. 1. Folge: DICHTUNG DER GEGENWART.

Vooreerst een kleine opmerking. De uitgeefster stuurt ons enige nieuwe boekjes van deze serie toe en verzoekt ons een bespreking ervan te geven. Dat verzoek eindigt met de uitroep: „Heil Hitler". Het is misschien kleingeestig, maar vermoedelijk zijn de meeste Hollanders van die vriendelijke uitnodiging niet gediend. Het is misschien nog kleingeestiger, maar toch ook wel begrijpelijk: de recensent krijgt onwillekeurig een vooroordeel tegen het aangebodene, wat voor de bespreking zeker geen voordeel is.

94. GRABENHORST (Georg) SPäTE HEIMKEHR.

Drie vertellingen van zeer individueele zielservaringen tengevolge van de wereldoorlog, practisch een hymne op het gevoel: „Ach, Zufall gibt es nur in der Vernunft, in der billigen, von jeder nackten Erklärung käuflichen Vernunft. Das Gefühl kennt keinen Zufall. Im geringsten Geschehen gewinnt es Raum zu unabsehbarer Entscheidung. Und wo Vernunft belächelt und rätselratet; da schreitet das Gefühl traumwandelnd sicher fort im höheren Gehorsam".

Was dat alles maar waar....!

95. KOLL (Kilian) ANDREAS AUF DER FAHRT!

Het is al zo wat! Een verhaal van een paar studenten, jongens en meisjes, in Noord-Duitsland: „en we gaan kamperen". Maar 't is niet alleen zo maar gewoon kamperen, er is iets heel hoogs bij: Andreas, de prachtige kerel, het ideaal van een nationaal-socialist leert Tilly ook „volks" te worden.

Men begrijpt, indachtig de Duitse bescheidenheid, dat dit natuurlijk helemaal niet opdringerig verteld wordt!

96. OWLGLASS (Dr.) SCHERZO:

een aantal vrezelijk leuke gedichten van den bekenden geestigaard, die o.a. deze oer-geestige zinspeling geschreven heeft: Humor hat seine Pflicht getan; Humor kann gehen.

92. BLUNCK (Hans Friedrich) ITALIENISCHES ABENTEUER:

een tamelijk spannende novelle van een ontmoeting van den Duitsen student Scheper en het Italiaanse herderinnetje Bianca, welke ontmoeting in liefde uitmondt. Deze liefde eindigt wederom in zelfmoord van Bianca als de student bruusk verdwijnt. Die Scheper moest wel gaan, want Italiaans bloed is voor het puur Duitse allemachtig gevaarlijk.

93. CLAUDIUS (Hermann) MEIN VETTER EMIL.

Het zijn een aantal aardige jeugdherinneringen. Waarom dit bundeltje vertelsels echter precies naar het ene, „Mein Vetter Emil" genoemd is, is niet duidelijk en daarom hinderlijk.

BAUMGARDT (Rudolf) FERNANDO MAGALLAN. Die Geschichte der ersten Weltumseglung. Rowohlt, Berlin. 1938.

De schrijver is werkelijk gepakt door de waaghalzerij van het avontuur, het grootste avontuur misschien, dat ooit een mens heeft durven ondernemen.

Niet uit de dolle zucht om iets gewaagds te doen, maar uit de fanatieke drang om een geheim, het grote geheim der wereld te ontsluieren. Zeker ook in hem leeft de drang van zijn eeuw, die bezweken is voor de lokroep der verte; ook hij kent de zaligheid van de sprong in het onbekende, maar meer is in hem de onbuigzame wil om te vinden, wat hij zoekt.

Dat alles is verteld zonder veel omwegen, strak, recht op het doel af. Geen ogenblik wordt de lezer opgehouden, de schrijver gaat mee met de vaart van den lezer, die hij zelf heeft ingezet: hij is even, neen méér gespannen dan de lezer, hij ook wil het einde weten! Met opjagend tempo beschrijft hij zo kort mogelijk de duistere gebeurtenissen, die de roekelooze tocht tot een nacht van vertwijfeling en angst maken. Met den schrijver samen ondergaan we het zenuwslopende van steeds maar niet vooruitkomen,

de teleurstelling van geen doorvaart te vinden, met hem voelen we de angst voor het verraad en de spanning bij elke beslissing; met hem ademen we bevrijd op, als eindelijk, eindelijk de doorvaart ontdekt is. En we ondergaan de tragiek van Magallans sterven voordat de tocht ten einde is. Hij kan niet als triomfator terugkeren, de roem zal zijn deel niet zijn.

Hij heeft alles gewaagd om te winnen en hij heeft gewonnen, maar aan zijn overwinning ontbreekt de kroon der erkenning.

Er is weinig sympathieks in dien teruggetrokken, verbeten man, die zielig voortstrompelt over het dek van zijn schip, maar hij heeft een wil, een harde, onbuigzame wil en we bewonderen de kracht van deze koninklijk-menselijke eigenschap.

Het is een buitengewone verdienste van den schrijver, dat hij dit sterke leven heeft kunnen uitbeelden. Het is de vraag, of zijn subjectieve kijk de werkelijkheid getroffen heeft. Het werk dient zich enigermate aan als geschiedkundig, een bronnenvermelding staat op het einde van het boek als verdedigingslinie tegen een aanval van de geschiedeniswetenschap, maar het is toch wel aan geen twijfel onderhevig, dat het temperament van den schrijver hem meer tot dichter dan tot historicus gemaakt heeft. Het is daarom ook niet te verwonderen, dat hij niet in staat was om als niet-katholiek recht te doen geworden aan de Kerk en haar bedoelingen in het tijdperk der ontdekkingen.

ZAHN (Ernst) HOCH ÜBER DAS TAL. Roman. Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart, Berlin. 1938.

Ernst Zahn is 71 jaar oud. Op die leeftijd kan men nog rijpe, volle werken scheppen. Niet zo echter schrijver van „hoog over 't dal"! Het boek is werkelijk een onmogelijk maakwerk. Zahn moet er nu werkelijk maar mee uitscheiden, het haalt toch niets meer uit.

Volgens den uitgever is het 't „Hohelied der himmelstürmenden Alpenwelt", volgens mij het aftands gezwets van een ouden heer, die niets meer te vertellen heeft. Het is onbegrijpelijk, dat zo'n bundeltje gepraat nog een uitgever vindt. Hij is nooit erg diep geweest, nooit is hij in staat geweest belangrijk te denken, maar nu staan zijn hersens helemaal stil. Alles is even onwaar en onecht.

Het boek vertelt de geschiedenis van Sixtus en Julia die elkaar boven in de Alpen krijgen na enkele nogal begrijpelijke moeilijkheden. Het zijn twee ideale figuren van niets denkende vrijdenkerij naast een half kindsen kapelaan en een troepje nijdige dorpsbewoners.

ENGELSCH

Mc. FEE (William) DERELICTS. (405) 8/6. Faber & Faber - London.

Dat „Derelicts" in zijn constructie doet denken aan Henry James en in zijn onderwerp aan Joseph Conrad, doet aan de oorspronkelijkheid van den roman niets af. Want Mc Fee beheerscht een eigen toon en het gebeuren is verbonden aan een psychologie, die door den schrijver zelfstandig tot uitdrukking is gebracht.

Het is een Conradsch avontuurlijk onderwerp. De levensgeschiedenis van kapitein Remson, een Engelschman van goeden huize, ietwat ingebeeld en steil. Zijn veelbelovende zeemanscarrière werd door een fout aan boord van het luxe schip waarop hij diende, afgebroken, waarna een minder glorieuze loopbaan volgde bij een maatschappij van geringer beteekenis. Tenslotte toch nog gezagvoerder geworden, meent hij de kans, zich maatschappelijk meer omhoog te werken, te krijgen door een huwelijk met een gescheiden gravin. Het huwelijk blijkt een vergissing, de oorlog van 1914 verwijdert hem van zijn vrouw, en doet hem allerlei opwindende avonturen beleven in Centraal Amerika. Na den oorlog verdwijnt hij vrijwillig in de jungle; af en toe doorkomende vage geruchten maken dan een mysterieuze figuur van hem.

Zijn levensverhaal wordt verteld door een anderen zeeman, den hoofdmachinist Spenlove, àan een oude rijke dame, Mrs Colwell, passagiere aan

boord van een schip, dat een vacantiereis maakt in de buurt van de Antillen. Het verhaal van Spenlove is de hoofdzaak; hij heeft eenige jaren met Remson gevaren en ook later contact met hem gehouden. Maar ook Mrs Colwell heeft den kapitein gekend, haar visie op Remson is een geheel andere dan die van Spenlove; zij is ook van minder beteekenis, maar toch ontstaat Remson's persoonlijkheid door wederzijdsche reflecties, waardoor een sterke suggestie van werkelijkheid ontstaat.

Minstens zoo belangrijk als kapitein Remson is de hoofd-machinist Spenlove zelf. Een unieke creatie van den schrijver. De oude Spenlove is een wonderlijk man, een optimistisch zoeker naar romantiek, steeds weer opnieuw; maar tevens begiftigd met een wereldwijzen aard, en een geweldige ervaring, verkregen door jarenlange omzwervingen, waardoor hij zich tenslotte een min of meer ironischen kijk op de werkelijkheid heeft verworven. Het gebeuren, zooals hij dat vertelt, wordt een diep perspectief verleend door een beschouwend commentaar, product van die veelzijdige levenservaring. Door Spenlove's visie wordt het leven van Remson belangwekkend. Zoo komt het tenslotte neer op het belangwekkende, het menschelijk-interessante van den hoofdmachinist Spenlove. Terloops zij hier opgemerkt dat de schepper van deze figuur behalve auteur zelf ook hoofd-machinist op een „liner" is.

Een roman voor geestelijk grondig ervaren volwassenen.

NICHOLS (Beverley) REVUE. (382) 7/6. Jonathan Cape - London.

BEVERLEY NICHOLS

Het onderwerp van zijn roman is door Nichols behandeld op de eenige wijze, welke dit onderwerp eigenlijk past; ironisch. Want „Revue" speelt in de wereld van schijn en klatergoud; het boek vertelt van het ontstaan en worden van een revue, vanaf het allereerste begin — het idée, vastgelegd in een vrij zinloos liedje — tot en met de openbare opvoering. Nichols doet het op een wijze waaruit klaar blijkt dat hij de coulissenwereld en haar bewoners door en door kent; het gejaagde, nerveuze gedoe, dat de voorbereiding van een première schijnt te typeeren is wel bijzonder suggestief weergegeven. Iets gechargeerd lijkt de figuur van de „leading lady", de ster, voor wie de schijn van het klatergoud achttienkaraats is; eenigszins sentimenteel is de auteur waar hij het koormeisje, dat zich plotseling een hoofdrol ziet toebedeeld, laat optreden; kostelijk is de weergave van den nieuwbakken auteur, die zich verbijsterd beweegt door de zonderlinge tooneelwereld. Ofschoon Nichols in deze wereld bekend is, heeft hij er zich niet door laten intimideeren; hij heeft er het voos-luchtige in aangevoeld; ook het schrijnende, dat er in plaats heeft, is hem niet ontgaan. Zijn stof heeft hij overigens niet hooger aangeslagen dan zij waard was; daardoor heeft zijn roman, die een kijk verleent in een ongewoon milieu, wel eenige beteekenis. Voor ervaren volwassenen.

KAYE-SMITH (Sheila) THE VALIANT WOMAN. (401) 8/6. Cassell and Comp. Ltd. - London.

Telkens weer valt het op in de roman van Kaye-Smith — ook in „The Valiant Woman" — welk een realiste deze schrijfster is. Niet dat zij bij voorkeur grauwe realiteit tot haar onderwerp kiest, maar waar het veelzijdige leven dat zij heeft geobserveerd het vereischt, schrikt zij er toch niet voor terug. Eigenlijk is haar kunst het meest bewonderenswaardig, juist waar zij

die meer duistere diepten van het leven peilt. Want waar zij dat doet wordt zij niet alleen nooit obsceen, — er is zelfs geen suggestie in die richting — maar zij laat het deerniswaardige daarvan blijken; zij maakt dan voelbaar hoe de mensch niet te leven heeft. Die moraal staat niet voorop; terwille daarvan zal zij de werkelijkheid nooit verwringen; maar men kan uit haar visie op de werkelijkheid geen andere conclusie trekken.

Het motief van „The Valiant Woman" is de onontbindbaarheid en heiligheid van het huwelijk. Zooals gezegd doet deze schrijfster geen moeite de moraal aan te dikken ten nadeele van de levenswerkelijkheid; daarom is het niet verwonderlijk dat de hoofdfiguur — Mrs Keddinger, die weigert toe te stemmen in een scheiding, welke haar man haar vraagt — niet bepaald een devoot Katholieke is. Maar het principe handhaaft zij toch. Het huwelijksgebeuren is verbonden met en geplaatst in een omgeving, die Kaye-Smith zoo door en door kent, het dorpsleven in Sussex. Hierin bewegen zich de families der Reddingers, der Sadgroves, en der Challens, tusschen wie zich de vlot vertelde handelingen hoofdzakelijk ontwikkelen. Waarbij alleen opvalt — en hier is de schrijfster niet op haar sterkst — dat sommige leden van de jonge generatie ietwat caricaturaal zijn verbeeld. Kent zij deze generatie wellicht niet zoo grondig en voelde zij zich tegenover haar niet zoo zeker? Ervaren. volwassenen.

BROMFIELD (Louis) THE RAINS CAME. A Novel of Modern India. (460) 6/. and 7/6.

CLOETE (Stuart) TURNING WHEELS. (343) 6/. and 7/6.

BUCHAN (John) AUGUSTUS. (308) 3/9. Albatross - Tauchnitz - Paris.

De twee eerstgenoemde romans zijn uitgegeven in een grooter — maar nog prijzenswaardig hanteerbaar — formaat, dan de bekende Albatross en Tauchnitz boeken. De uitgeefster werd daartoe genoopt door de werkelijk enormen omvang welke veel moderne Engelsche en Amerikaansche romans bezitten. Terloops zij hier opgemerkt dat Hollandsche uitgevers dit probleem plegen op te lossen door de vertaling te bezorgen in twee of drie dure deelen.

Voor haar nieuwe serie — toepasselijk „Giant Series" gedoopt — is met Bromfield's „The Rains Came" een vrij gelukkige keuze gedaan. Van dezen roman, die in het moderne Indië speelt, is de Hollandsche uitgave op bladz. 467 van de Januari aflevering besproken.

Te betreuren is de keuze van den tweeden roman. „Turning Wheels" is een voortrekkersroman, die een volkomen valsch beeld geeft van het leven der Zuid-Afrikaansche Boeren. In de motieven der figuren ontbreken het rotsvaste geloof, de karaktervastheid en de strenge moraal, die de Zuid-Afrikaners sieren; sterk overdreven heeft de auteur het Boerenvolk grove zinnelijkheid toegeschreven. Verheerlijkt wordt daarbij een zondige liefde. De lezing moet ontraden worden.

John Buchan, die behalve staatsman ook historicus is, heeft een biographie geschreven van Augustus, die ook den niet-katholiek georienteerde bekend maakt met het leven van den Romeinschen heerscher en diens tijd. Een uitstekend werk, en prettig leesbaar.

WARREN (C. Henry) WEST COUNTRY. Illustrated from photographs. (120) 8/6. B. T. Batsford Ltd. - London.

Met te verklaren dat in „West Country" het landschap, de architectuur, de historie werden beschreven, en de litteraire associaties aangeduid van Engeland's zuid-westelijke districten Somerset, Devon en Cornwall, wordt de inhoud van het boek wel omschreven, maar schiet men toch ook te kort tegenover den schrijver. Want „West Country" is geen nuchtere guide. Warren is een artist, die naast meer zakelijke mededeelingen, de ernstige, dikwijls melancholieke schoonheid dezer landschappen weet te verbeelden; hij schildert het stedenschoon. Ook openbaart hij het karakter van de litteratuur, de sagen en legenden, die hier ontstonden. Dit is landschapbeschrijving, die door haar schoonheid van weergave zelf tot de litteratuur kan gerekend worden. Het boek is ook technisch uitnemend verzorgd; talrijke prachtige foto's illustreeren den tekst.

Georges Duhamel en zijn Salavin-figuur

door Dr. B. M. BOEREBACH.

Aan het schrikwekkend oorlogsgebeuren ontsnapt, — dat voor velen mèt hem den ondergang van een geëindigde beschavings-idee had beteekend, — vindt de schrijver Georges Duhamel zich nu de noodzaak tegenovergesteld de ontredderde maatschappij nieuw leven in te storten — nieuw individueel en nieuw gemeenschaps-leven. Welke mensch zal waardig zijn de nieuwe cultuurgedachte te incarneeren? Een figuur, die Duhamels ziel sinds lange jaren bewoont, preciseert zich voor zijn scheppende verbeelding, dringt zich op dwingende wijze aan hem op en vraagt om gestalte, vorm en kleur. De ziel, waaraan de schrijver een lichaam gaat geven, is vol potentie's, vol virtualiteiten, en het gewrocht, dat hij ten leven roept, zal daardoor — althans voorloopig — de expressie-vorm van velerlei onzekerheden en velerlei tastende gebaren zijn. Schromelijk vergissen zich critici, als Henri Massis en anderen, wanneer zij in deze Salavin-gestalte een caricatuur van den mensch meenen te moeten zien. De Salavinserie beteekent den innerlijken strijd van een op zich beklagenswaardig man, die, door velerlei verstandelijke etappes heen, zonder steunpunt of richtpunt buiten zichzelven, op zoek is naar het raadsel van het eigen-ik evenals van het raadsel der omringende wereld, teneinde in de oplossing dezer raadselen minder het geheim van een wereldoverheersching dan wel van een mininum aan persoonlijke vrijheid en levenszekerheid te vinden.

Banden van vurige liefde en teeder begrijpen binden Duhamel aan zijn ziele-kind. En wanneer hij dit eenmaal ten leven geroepen heeft, is het slechts met eerbiedigen schroom, dat hij het te benaderen durft om het modelé van dit bezielde beeld aan de hand zijner nieuw opgedane levenservaringen omzichtig te wijzigen. Om de schat van psychologische wijsheid nu, die de schrijver bij dezen delicaten arbeid aanwendt, vraagt Salavin onze nauwlettende aandacht. Salavin moge dan niet identiek aan ons zelven zijn, hij leert ons onszelven beter kennen en beter zien. Nog eens, hij is ons-zelve niet, maar blijkt ons nauwer geestesverwant dan de broeder, dien wij op straat ontmoeten. Als geestelijk zoon van Dostojefski, is hij niettemin een Parijzenaar van den linker-Seineoever en voor Duhamel werd hij zóózeer tot een mensch van vleesch en been, dat het den schrijver overkwam in de jaren, waarin hij voortdurend met zijn Salavin samenwas, bij vriënden naar diens welstand te vragen.

De meest bevredigende definitie betreffende deze raadselachtige Salavin-figuur is wel door den bekenden criticus Charles Du-Bos in zijn Approximations (3e serie, 1929) gegeven:

„Il ne suffit pas de dire, que Salavin est un homme quelconque, un anonyme: limon d'avant la création, argile d'avant le passage du modeleur, il figure exactement le protoplasme humain primitif: ni meilleur ni pire que ne l'est aucun de nous au départ, Salavin représente la matière dont nous sommes tous faits, mais il la représente antérieurement au moment où celle-ci a reçu une forme quelle qu'elle soit, et en la regardant vivre il semble que nous percevions, sans que rien en trouble le jeu tout ensemble innocent et saugrenu, la danse des atomes cérébraux. Mais, ainsi que dans une célèbre doctrine philosophique à laquelle le cas de Salavin apporte un renfort imprévu, à cette danse des atomes se surajoute en guise d'épiphénomène l'unique attribut d'une conscience purement psychologique, et nulle part mieux peut-être que dans Confession de Minuit l'on ne saisit à quel point cette seule, mais redoutable adjonction, modifie toutes les données du problème."

Henri Massis daarentegen vergist zich, als hij van de Confession de Minuit schrijft: „Ce n'est rien qu'une âpre satire, d'une psychologie infiniment pénétrante — à peine pathologique — de la vie intérieure et de ses dérèglements: réaction de l'observateur devant la réalité humaine directement perçue, et dont la clairvoyance inexorable remet les choses au point par la triste et profonde gaîté du ridicule." Wanneer wij echter de ideeën van „satire" en „ridicule" uit deze zinnen lichten, geven de blijvende kwalificatie's een tamelijk juist oordeel over het boek. Overigens is Salavin, — men zal het begrepen hebben — niet de man van een enkel boek. Men behoort hem te volgen tot aan zijn dood om hem voldoende te begrijpen, zooals het ook noodig is, dat Duhamel zelf hem tot aan dat einde voert om hem voldoende te kennen en de synthese van deze figuur tot uitdrukking te brengen.

Naarmate zich het leven van dit individu ontwikkelt, completeert, preciseert, rijpt zich deze figuur. Wij zagen het, er zijn zeer vele verklaringen van Salavin beproefd; zeer veel glossen werden op zijn leven gemaakt en het feit, dat een romanheld zich niet tot een „formule" laat herleiden, is zonder twijfel een eerste bewijs van zijn waarheid en van de realiteit van het leven, dat hem geschonken werd. Het is in een zelfbelijdenis, dat Salavin zich voor het eerst aan ons voordoet, als hij den directen, gesproken stijl gebruikt van den mensch, die zich tot zijn evenmensch wendt (het is van belang op dit bijzonderen karakter van Salavin's intrede in ons leven den nadruk te leggen, verschillend als deze toon is van den onpersoonlijken vorm van andere werken, en zelfs van den persoonlijken vorm, waarin een denkbeeldige figuur zijn gedachten gewoonlijk voor zichzelven neerlegt). Een schepsel richt het woord tot ons, dat zich volgenderwijze aanduidt: „Moi, c'est-à-dire Salavin, c'est-à-dire un pauvre homme." Hij begint ons het relaas van zijn avonturen en definieert

zich aanstonds op karakteristieke wijze door ons er van op de hoogte te stellen, dat al die avonturen door hem innerlijk beleefd zijn. Hij lijdt om anderen en om zichzelven. Om anderen, omdat deze nimmer van eenig streven blijk geven om hem een gegrond motief tot verwondering voor te houden en omdat zij er „avec tout ce qui leur est donné pour ça" zelfs nimmer in slagen eigen geluk in het leven te verwezenlijken of een basis tot toekomstig geluk voor individu en maatschappij te leggen.

En deze Salavin toont zich bij zijn pogen méér mensch dan die anderen, terwijl hij bij zijn zoeken naar een functie in dit leven toch veeleer de zekerheid van er geen te kunnen vinden dan die beoogde positie zoekt te verwerven. Zijn korte leven, uit lange minuten aaneengeregen, ziet hij grootendeels opgaan in zelfbedrog en hij stelt het waarachtig leven, dat hij nastreeft, aldoor weer uit naar den volgenden dag, terwijl overtalrijke gedachten bij voortduring als knagend ongedierte in hem rondwoelen. Hij ziet naar zijn machtelooze handen en voelt zich de bekentenis ontwrongen: „On n'ouvre pas la porte de son nouveau destin avec des mains qui tremblent." Hij hunkert naar oprechtheid in eigen en anderer leven en ervaart, hoe zijn goedwillende geest voortdurend door zijn tong verraden wordt; hij draagt in zich het verlangen naar een totale, absolute liefde en dringt iedere opwelling van onmenschlievendheid naar de donkerste gangen van zijn zieleleven terug. Hij stelt zijn ziel open voor geheel de verscheidenheid van nieuwe gedachten, aan menschelijk brein ontsproten; hij roept om ware vrijheid, om verloren genade, om redding uit zedelijk verval en hij keert niettemin iederen dag in de stilte van zijn kamer terug, geplooid onder een last van toorn en van afkeer jegens zichzelven en anderen: „Qu' importent mes actes, si toutes mes pensées n'en sont que le désaveu et la dérision?" En hij ziet zich genoodzaakt zichzelven te definieëren als: une bête pour la curée, totdat hij onverwachts vriendschap in zijn leven ontmoet.

Deux hommes (1924), betitelt de schrijver het tweede deel van het Leven en de Avonturen van Salavin (de titels, welke Duhamel voor zijn werken kiest, suggereeren, mèèr dan bij iederen anderen romanschrijver, den zin van het nieuw-geschapen werk). Wel verre van door deze vriendschap gered te worden, brengt Salavin er integendeel de splijtzwam zijner onzekerheid en zijner innerlijke onevenwichtigheid in. Vooreerst beschuldigt hij er zich zeer ten onrechte van, onzuiver van hart te zijn en in het gevoel van zedelijke laagheid, dat daarmee gepaard gaat, vindt hij een onvergetelijk zoete bekoring. Hij komt er toe zijn vriend te vreezen als dè moeilijkheid, dè complicatie, hèt gevaar voor zijn zieleleven en hij zoekt zijn toevlucht bij het innerlijk beeld van den volmaakten Salavin, dat hij in zich ronddraagt, bij een Salavin, van zichzelven bevrijd. Maar het is nu eenmaal zijn lot in be-

sluiteloosheid door het leven te gaan („merci", „merci,") en onder de lantaarn van het gemiste rendez-vous, verlustigt hij zich een keer te meer in zijn ontgoocheling. „Il faudrait vivre une vie nouvelle," bekent hij.

En als Edouard Loisel hem vòòr de definitieve scheiding vraagt: Que te manque-t-il?, slaat Salavin de oogen neer en antwoordt:

— „Des choses que tu ne peux me donner, Edouard.

— Et quoi donc?

— La paix, la joie, une âme immortelle, Dieu.

Edouard répétait d'une voix trouble: „Dieu." Salavin eut un sourire de pitié et dit encore:

— Oui, ça ou quelque chose d'équivalent (chap. XXV)

Het echec der vriendschap rijst hem dan duidelijk voor oogen op den dag, waarop hij dit gevoelen verwijten kan hem tot een ondankbare gemaakt te hebben en hij er zich zelven schromelijk van betichten moet een mensch beleedigd te hebben, zooals nimmer iemand beleedigd werd, door dezen eenvoudig zijn volle gedachte bloot te leggen. En bij het schouwspel van den ongelukkige tegenover hem, voelt hij in zijn hart het verlangen groeien naar een graad van eenzaamheid en laagheid, onder welker limiet hij nooit zal behoeven te duchten af te dalen.

Het Journal de Salavin (1927) beschrijft het onzekere, weifelende pogen van den armen, ontroerenden Salavin naar heiligheid, of beter gezegd, naar wat Maritain ten opzichte van Rousseau eenmaal „de mimicry van de heiligheid" noemde. Het betreft een wanhoopspogen, zonder uiteindelijke bevrediging, zonder vat op de dingen van binnen, noch ook van buiten den schrijver. Jean Prévost vat dit experiment samen als: „Salavin devient alors celui que l'auteur a craint d'être." De nauwlettende toeschouwer geeft zich bereids rekenschap van het dubbelzinnig karakter van deze geestesvervoering van den schrijver, die wij als een vervoering „à vide" zouden willen karakteriseeren. „N'avoir pas son centre en soi, mais en Dieu: „hors de là, pas de religion", is de conclusie van een thesis, die de philosoof Gabriel Marcel in het Journal Métaphysique ontwikkelde, en die een machtig licht op het vergeefsche experiment van den stuurloozen Salavin werpt, waar deze immers tot de zelfgetuigenis gedoemd wordt „L'imagination me harcèle, l'imagination me tuera".

Wanneer wij, door het Journal heen, de verschillende phasen volgen, waarlangs Salavin de heiligheid tracht te benaderen, schijnt Duhamel wel tot een soortgelijke conclusie als die van Gabriël Marcel te zijn gekomen. „Men schrijft een heilige", laat hij Salavin zeggen, en men spreekt van „de leerschool der heiligheid", maar „welk een gevaar voor dubbelzinnigheid schuilt er in die woorden," de hij intusschen zelfs schroomt onder een anders oogen te brengen. De smartelijkste

verwarring, in het leven van Duhamel door het hier ontlede eerzuchtig streven naar heiligheid — en de ervaring van dien — teweeggebracht, wordt wel beschreven in de *Club des Lyonnais* (1929), waarin de schrijver zijn held met het revolutionnaire ondernemen van anderen in aanraking brengt. Salavin heeft langen tijd, als een „tour de force", nagestreefd zichzelven boven anderen en het eigen-ik te verheffen; zulks met een passie en een wilskracht, die hem bij herhaling hebben doen lijden. Hij heeft een heilige willen zijn, voor zichzelven, tegenover het rond hem gapend niet. Zijn moed en zijn volharding werden vergeefs aangewend: hij beging de eene fout na de andere. Wanneer hij, van zijn velerlei verdrietelijkheden bekomen, zich tegenover den revolutionnairen schoenlapper van de *Club des Lyonnais* geplaatst ziet, welke laatste zich voorgeeft de „spectateur pur" der dingen dezer aarde te zijn, komt het bij Salavin niet op aan de waarheid dezer houding te twijfelen, maar hij komt er wèl toe in zichzelven „le spectateur sept fois impur et profondément désespéré de soi-même" te erkennen. Salavin begaat als altijd de ongeneeslijke fout evenveel bestaan en evenveel efficiency toe te kennen aan de gedachten, die hij zijn medestanders toedicht als aan de gedachten, die zij waarlijk in zich dragen. Als steeds, waart twijfel in hem rond, bezielt hem het verlangen zijn ziel om te vormen. Vol vertrouwen in het leven van de daad, maar met eenzelfde groot wantrouwen in het leven der gedachte bezield, beschuldigt hij zichzelven van lafheid omdat hij het laatste nimmer door het eerste vermag te ratificeeren; in hem leeft de hang naar een meer „openhartig en argeloos leven" („un vie plus ouverte et plus ingénue") en de nimmer aflatende onzekerheid omtrent de menschelijke lotsbestemmingen en het waarachtig menschzijn.

„Vous pouvez changer ce qu'on appelle le régime vous pouvez remplacer la classe au pouvoir, vous pouvez tout changer: si vous ne me changez pas moi, par exemple, moi, Salavin, eh bien! vous n'aurez rien changé du tout.

En hij onderbreekt de discussie der revolutionnaire club, om haar leden te vragen, of zij nimmer ontevreden over zichzelven zijn. Gevangenis en huiszoeking maken een einde aan dit deerniswekkend avontuur.

In *Tel qu'en lui-même* (1932) heeft zijn verbeelding hem naar Tunis gedreven en vinden wij zijn gemeenzaam geworden physionomie, zij het verouderd, terug. Salavin heeft zijn vrouw in Frankrijk achtergelaten en het is onder den naam van Simon Chavegrand, dat hij de enthousiaste vriend van Louis en Gertrude Dargrand geworden is. Dorst naar offer verteert hem en hij staat klaar om van zichzelven afstand te doen, zooals hij reeds van zijn naam afstand deed. Hij redt het kind van zijn vrienden. Hij staat pestlijders bij. „Simon, denk toch aan jezelven, zegt Dargoult tot hem, terwijl hij bij een zieke waakt. En Chavegrand antwoordt met zwakke stem: „J'ai bien peur de ne pas penser à

autre chose". En wat hij ook beproeft, hij ondergaat steeds weer de tragische gewaarwording van te dicht bij zichzelven te blijven. Aan het eind van een avontuur, dat zijn leven vernielt en waarin hij zijn moeder verliest, heeft hij dit plan opgevat, alles te verlaten. Maar het is alles slechts om deze ervaring op te doen, dat hij heel eenvoudig m e n s c h is, een mensch met zijn oneindige ellende en toch ook met zijn hoop; de ervaring, dat hij zeer zeker l e v e n d is, maar een vat van tegenspraak; en dat een vurige begeerte naar geluk in hem leeft, maar tevens een dusdanige verlustiging in het eigen lijden, dat hij zich bereid voelt tot zelfs de herinnering aan beleefde vreugde af te staan om deze lijdensmogelijkheid te redden; de ervaring ook, dat hij eigenlijk het leven haat alsook zijne ziel, dat „carcasse usée déjà plus qu' à demi"; de ervaring ook van de nutteloosheid van zijn droom van heiligheid, hersenschim en blasphemie tegelijk. Deze veelzijdige ondervinding echter leert hem één ding, dat namelijk heel zijn persoonlijke inwendige ommekeer hem toch naderbracht tot e e n w a a r a c h t i g m e n s c h z ij n. Niets meer, maar ook niets minder dan dat. „U n h o m m e s i m p l e e t b o n."

Voor een wezenlijke, innerlijke verandering zou het noodig zijn, dat Salavin's eeuwigheidsverlangen haar bevrediging vond in een toevlucht in Gods eeuwigen schoot: nu werpt Salavin's steriele heroïek hem uiteindelijk slechts, vervuld van „stille wanhoop" („un calme désespoir", mais déséspoir quand même) in de armen zijner weergevonden vrouw.

Wie is dan toch die Salavin? Duhamel zegt ons, dat het een mensch is van onzen tijd, een mensch, zooals vele anderen, die God verloren hebben. Voor dat verlies is hij echter gevoeliger dan die velen, omdat hij zich met dit verlies de noodzakelijke beweegkracht tot ieder waarachtig zedelijk handelen zag ontvallen. In een schildering, waarin tinten van vriendschap en ongerustheid zich mengelen, heeft de schrijver, die deze figuur achttien jaren in zich ronddroeg, de beweging van het menschenhart en den menschengeest op een bepaald oogenblik van onze geestesgeschiedenis neergelegd. In Salavin sluimeren, als in zijn schepper, de herinneringen aan het katholicisme der vaderen. Zij zijn er door geteekend, want hun kindsheid bewoog zich nog in de orbiet van het jeugdgeloof, totdat het was, alsof zij er het beginsel van verloren bij het overschrijden van de nieuwe eeuw. Hun bleef intusschen een schat over, de sleutel echter tot de ontsluiting daarvan ontbreekt hun: zij kennen er het gebruik niet meer van, en vreezen niettemin het kostbaar bezit te verkwisten. Als ware „h o m m e s a b a n d o n n é s" (1921), immers zij dragen in zich het bewustzijn van het gemis aan een God, dien zij niet meer terugvinden, vermengen zij de stukken van hun nieuwen droom met de overblijfselen van het vroegere geloof. Zij zoeken het aequivalent van de noodzakelijke verlossings-idee in vage aspiratie's naar een geluk, waartoe de wereld hun nog niet voldoende

schijnt voorbereid. Het blijkt uit deze romanschepping, dat de schrijver van la Possession du monde zich er niet mede vergenoegd heeft in dezen cyclus van zijn theorie van het „wereldbezit" over te gaan tot een practische toepassing daarvan op fictieve helden, maar dat hij zich door zijn talent van waarnemer en indringend psycholoog geleid, evenzeer ten doel gesteld heeft het bestaan, de wendingen en de uitwerking van het kwaad in deze wereld na te vorschen en aan ons voor te houden.

Het blijkt ons na lezing van dezen cyclus, dat de schrijver zelf niet meer gelooft aan geluksrecepten, als neergelegd in zijn „Possession du monde", althans niet aan hun toereikendheid.

De menschelijke ellende vraagt om het bloed van Christus, voor haar heling gestort.

Niet om een dogma, maar om God vragen, dat is verzuchten naar de werkelijkheid van den godsdienst, de behoefte uitdrukken aan een „présence réelle, buiten welke er geen waarachtig leven denkbaar is. Er waren bereids in het Journal, bepaalde bladzijden betreffende de ontmoeting met een priester, òver den priester, die de bekentenissen van een Salavin, aan den rand van godslastering, op zijn lippen terughouden.

* * *

Bij zijn speurtochten door het leven, treft ons overal Duhamel's goede wil. Maar in spijt van deze bereidwilligheid om in alles het goede te zoeken, dikwijls met verzaking aan eigen inzichten en terzijdestelling van het eigen-ik, zien wij hem plots een onverzoenlijke houding aannemen, wanneer het een aantasting betreft der authentieke waarden, die volgens hem geroepen zijn de menschelijke waardigheid tegenover erosieve krachten veilig te stellen. Als humoristisch schrijver en bewonderenswaardig verteller, hartstochtelijk liefhebber van de Géographie cordiale (1931), waarin hij beweert zichzelven te zoeken in zijn veelvuldige peregrinatie's, hooren wij hem den toon ernstig verheffen bij zijn terugkeer van twee onderscheiden reizen.

Van Moscou en Leningrad, van New-York en Chicago brengt Duhamel visioenen terug, die hem benauwen en welke niets meer gemeen hebben met het poëtisch en bekoorlijk spel, waarvoor ons eigen land hem stelde, noch ook met de guitige ironie, die het moderne Griekenland aan zijn pen deed ontvloeien. Wat betreft het nieuwe Rusland, Duhamel weigerde niet „a priori" zijn belangstelling aan deze wereld in wording. Hij weigerde wèl zich tot haar dupe te maken. En hij deelt ons mede (in zijn Voyage de Moscou 1927), hoe hij in Rusland overal stuitte op een onverzettelijke wil tot embrigadeering en op dogmatische onverzettelijkheid; hij beschuldigt de bolsjewistische orde van een schrijnend gebrek aan soepelheid en edelmoedigheid; hij be-

schuldigt dit essentieel economisch systeem er verder van geen rekening met de menschelijke gevoelens en hartstochten, noch ook met de zielsbehoeften, te houden. Hij constateert, dat de ware, diepere revolutie, „celle qui modifierait en quelque mesure l'âme slave", nog niet is volvoerd. En deze regels, tien jaar vroeger geschreven: „Il n'y a de vraie revolution que morale. Tout le reste est misère, sang gaspillé, larmes vaines", moeten Duhamel voor oogen gestaan hebben, als hij het onuitsprekelijk lijden der Revolutie beschrijft.

Niettemin schijnt hem het heden in Rusland in 1927 een oogenblikkelijke vooruitgang op het verleden en verwacht hij méér nog van de toekomst en hij spoort de jeugdige stuwing van het Russische bloed tot de verwezenlijking van een of ander majestueus werk aan, als hij uitroept: „Si le communisme, en bien des points, me blesse et me révolte, je m'incline devant la révolution. Je l'accepte et je la salue."

De verwachte toekomst is niet geweest. Een keer te meer werd Georges Duhamel door zijn hoop bedrogen. Als hij van Moscou deze hoop mee terugbracht, en van Amerika daarentegen een alarmkreet, is het, omdat hij in Rusland de mogelijkheid van een nieuw en beter leven voor den Rus meende gezien te hebben, terwijl hij in New-York en Chicago op een levenswijze stiet, waarvan de dreiging, zijns inziens, regelrecht op West-Europa, en meer in het bijzonder op het humanistische Frankrijk, gericht was. Hij noemde zijn visioenen van Amerikaansch leven: Scènes de la vie future (1930). Vergissing is ons hier onmogelijk. Dit boek heeft als voorwerp niet het Amerikaansche leven, waarvan hij ons in zijn fresco's een bijzonder aspect weet te beelden, maar het leven, dat ons hier in Europa langzamerhand wordt voorbereid.

„Trahis, par cette intelligence savante dont les oeuvres formidables ont parfois le visage même de la bêtise, schreef Duhamel tijdens den oorlog, nous aspirons au règne du coeur: tous nos désirs vont vers une civilisation morale seule capable de nous exalter, de nous assouvir, de nous protéger, d'assurer l'épanouissement réel de notre race."

Oorlog en machinisme zijn de tweeërlei vorm van dit verraad. De machine, ontworpen en begeerd voor de verlichting van den mensch, werd tot het instrument van zijn verslaving, zooals de wetenschappelijke ontdekkingen, geëerd om hun bevrijding van den mensch, zich tot de onverzoenlijke werktuigen van zijn lijden en verwoesting hebben gemaakt. Tegenover het misbruik van verstand, wetenschap, redeneering en mechaniek, neemt Georges Duhamel zijn toevlucht tot het menschelijk hart. „Le principal est d'être d'abord un homme de bonne volonté." De band tusschen individu en menschheid, heeft het vaderschap in hem omgevormd en vernieuwd en hij kan Claudel's woorden tot de zijne maken:

„Maintenant entre moi et les hommes, il y a ceci de changé que je suis le père de l'un d'entre eux."

Van de bewonderenswaardige bladzijden van de *Plaisirs et les Jeux* (1922) naar de exquise, sappige *Fables de mon Jardin* (1936) gaat de schrijver over van de dingen der kindsheid naar die der natuur, van het begin van het menschelijk leven naar zijn dienstbaarmaking en hij ontmoet op dien tocht alle in de schepping verspreide krachten, leert, hoe zij zich ontwikkelen, hoe zij blijven of afsterven. Duhamel voltooide nog niet zijn definitie van het menschelijk hart; doet de tweeërlei opvatting, die hij daaromtrent huldigt, harmonisch ineenvloeien en ziet er tegelijk in den zetel van de deugd van den moed, de eer van ons geslacht en dien van het gevoel, dat ware vriendschap en soms liefde maakt. Hij voegt het toe aan het verstand, opdat het voor dwalingen worde behoed en menschelijk blijve. Hij verheft het tot het beginsel van het innerlijk en maatschappelijk leven, van zelfrespect en eerbiediging van de waardigheid van den evennaaste, tot de bron van volmaaktheid, die onbereikbare volmaaktheid, waarop alle waarachtig menschelijk streven moet gericht zijn, de bron ook van de meest verheven menschelijke deugden: geest van zelfopoffering, edelmoedigheid, verstrooiïng en zelfverzaking. De volle grootheid van het menschelijk hart zal Duhamel ons pas blootgelegd hebben, wanneer hij zal ophouden te schrijven. Zoo is de *Chronique des Pasquier*, waarvan reeds vele deelen verschenen, de geschiedenis van een familie: zij is in volle ontwikkeling en wij hebben ons nog niet aan de synthetische weergave daarvan durven overgeven, omdat een fragmentarische samenvatting gevaar zou loopen er de beteekenis grootelijks van te vervalschen: maar wel is het ons mogelijk te constateeren, dat het probleem van het menschelijk lot in de opeenvolgende deelen van deze „Chronique" een steeds klimmender accent krijgt, het accent van een alomvattenden, onontwortelbaren angst, zooals wij in het werk van den schrijver nimmer te voren ontmoetten.

I. Een bibliothecaris te Berlijn, Karl Hobrecker, heeft een groot deel van zijn leven gewijd aan het verzamelen van boeken voor de jeugd. Zijn collectie bestaat thans uit meer dan 50.000 werken, verschenen in den loop van vijf eeuwen. Het oudste en kostbaarste kinderboek is van 1529, een boek weliswaar, dat eer voor pedagogen dan voor kinderen bestemd is. In dezelfde zestiende eeuw echter verschijnen er reeds geïllustreerde boeken met allerlei bekende motieven, de schoone prinses, den vervaarlijken wolf etc. Daarna verschijnen er kinderboeken met legendarischen en sprookjesachtigen inhoud. Kort voòr 1800 verovert Robinson Crusoë de jeugd van geheel Europa. Van het bekende „Struvelpeter" zijn er in de verzameling meer dan 300 uitgaven aanwezig, die zich uitstrekken over een geheele eeuw en inlichten over de techniek der uitgave van kinderboeken. Van boeken voor kinderen beneden de zes jaar, louter prentenboeken, zijn er drie duizend exemplaren voorradig, meerendeels uitgegeven in Duitschland. Alle werelddeelen hebben bijgedragen tot deze collectie. Het „Kinderboek" is geen voortbrengsel van de 19de of 20ste eeuw.

II. Uit het land van titulaturen en uniformen.
Erwin Guido Kolbenheyer ontving onlangs „den Adlerschild des Deutschen Reiches". De „neue Litteratur" van Februari deelt dit mede in den volgenden, epaulettenrijken zin: „Im Rahmen einer kleinen Feier übergab im Hause des Dichters der Leiter der Abteilung Schrifttum im Reichsministerium für Volksaufklärung und Propaganda, Ministerialdirigent Alfred-Ingemar Berndt, gemeinsam mit dem Leiter des Amtes Schrift-tumspflege des Reichsleiters Rosenberg, Reichsamtleiter Hagemeijer, dem Dichter Schild und Urkunde."

III. In de „Vox Carolina", het Nijmeegsche studentenblad, schreef onlangs een zich Richard van Limburg noemende de volgende boutade:
Dr. Abendrot heeft in samenwerking met zijn professor Dr. Geheimrat Adolf Pfefferkorn een studie gepubliceerd over: „De prullenmand en haar inhoud, gezien in het licht der eeuwen". De volledige titel van het werk luidt: „Der Papierkorb und sein Inhalt, gesehen im Lichte der Jahrhunderte, wissenschaftlich bearbeitet von Dr. Heinrich Abendrot, mit kritischem Apparat und einem Vorwort von Prof. Dr. Geheimrat Adolf Pfefferkorn. Freiburg i. Breisgau. 1938."
Na een algemene inleiding waarin Prof. Pfefferkorn de keuze van het object motiveert, gaat Dr. Abendrot in het eerste hoofdstuk over tot de behandeling van het wezen der prullemand. Ad nervum ontleedt hij de prullemand in haar betekenis voor het hygiënisch, politieke, sociale en religieuze leven. In het tweede hoofdstuk bespreekt hij het probleem van de praeprullemand. Immers, daar de prullemand een teken is van een vrij hoge beschaving treffen we haar bij de volkeren in een primitief kultuurstadium niet aan. Dr. Abendrot kwam bij de vijf volkeren, waar hij steekproeven nam, tot de volgende conclusies. De oude Egyptenaren wierpen hun verpeuterde papyrusrollen op de mestvaalt. De zonen van Cham gebruikten dus de mestvaalt als prullemand. De auteur tekent hierbij aan dat iedere Egyptenaar dus zijn eigen mestvaalt heeft gehad. Deze conclusie lijkt ons echter wat voorbarig. Een publieke, gemeentelijke mestvaalt komt ons meer practisch en hygiënisch voor. De Romeinen wierpen in de oudste tijden hun afval in de Cloaca. Voor het volk van Israël was de Gehenna bij Jerusalem de grote prullemand. Bij twee volkeren die thans nog in primitieve toestand leven trof de Doctor het volgende aan. De Pygmeën gebruiken de schors van de goenang-api boom als prullemand. Bij de Kaja-kaja's van Nieuw Guinea constateerde Dr. Abendrot een totale afwezigheid van het idee prullemand.
De uitvinding van de „Papierkorb" meent de schrijver aan de hand van de bronnen (talrijke gravures, oude prenten en enkele codices) te kunnen

plaatsen omstreeks het jaar 1000. De tekst uit het Benedictijnerklooster van Waldfeucht: „et projecit venerabilis Abbas Zebedeus bullam papalem in vas reliquiarum", daterend van 845 na Christus, meent Dr. Abendrot te moeten verstaan in de zin van „hij wierp de pauselijke bulle in het heilig putje". Uit de contekst blijkt o.i. echter duidelijk dat hier een prullemand bedoeld is. Er staat nl. drie regels verdér „dentibus fremens" tandenknersend. Welnu, tandenknersend werpt men iets niet in een heilig putje maar wel in een prullemand. Wij kunnen dus de uitvinding van de prullemand volgens deze redelijke veronderstelling een dikke 150 jaar eerder plaatsen.

Wat er vanaf het jaar 1000 tot aan de uitvinding van de boekdrukkunst allemaal in de prullemand terecht kwam behandelt de auteur in het vierde hoofdstuk. „De prullemand in haar kinderschoenen". Vooral de derde Abschnitt „Päpstliche Dokumente" is van groot belang voor de ideeëngeschiedenis der middeleeuwen. Het laatste hoofdstuk tenslotte „De Prullemand in haar volledige ontplooiing" bevat het materiaal dat vanaf de XVIe eeuw tot op heden toe in de prullemand terecht kwam. Uiteraard is dit natuurlijk het meest interessante deel van het werk. Wij volstaan met een greep te doen uit de belangrijke stof die de auteur in dit tijdvak heeft opgediept uit de prullemand: de Codex Senaiticus, het verdrag van Versailles, het Kellogpact, bundels gedichten, Statuten van de Volkerenbond, besprekingen van de Commissie van Dertien, de dossiers van het Italiaans-Abessijns conflikt, enkele garantie-verdragen enz. enz. Als curiositeit vermelden we nog dat Dr. Abendrot in een prullemand uit Berchtesgaden een copie ontdekte van het verdrag van München!

Rest ons nog te zeggen dat de schrijver zich bedient van prettige leesbare, lekker volgepropte, op Keulse leverworst gelijkende zinnen, de druk en de omslag helaas maar zó zó zijn, het werk een zeer duidelijk register heeft en dat het critisch apparaat gewoonweg fabelhaft werkt. De prijs van dit kultuur-historisch opus bedraagt R.M. 8.

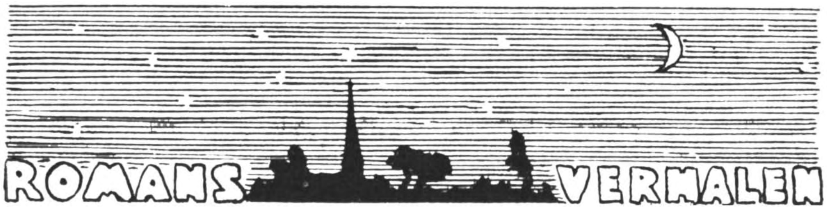

MENS (Jan) MENSEN ZONDER GELD. (248) *f* **3.— en** *f* **3.75. Kosmos, Amsterdam. 1939.**

Deze roman won den Kosmos-prijs, die hem werd toegekend (met algemeene stemmen) door Dirk Coster, Coolen, Kelk, Ritter en A. M. de Jong. Deze jury prijst met recht de wijze waarop de auteur dit boek schreef, sober realistisch, zuiver en eerlijk. Het is inderdaad verwonderlijk dat hij met dit betrekkelijk poovere gegeven: een klein handwerkersgezin, dat door crisis en concurrentie ten onder gaat, een treffend boek wist te schrijven. Het is geen werk van grootsche allure of verbeelding, maar doordacht en doorvoeld realisme, de weergave van wat in dagelijksche en toegewijde observatie werd opgemerkt. De schrijver stelt zich geen problemen, schept geen conflicten van hartstochten of ideeën, maar verhaalt stil voor zich heen van het opgroeiende Japie, dat zijn ouders volgen moet in armoede en nood, later de ambachtsschool bezoekt, doch evenals zijn vader, die intusschen den dood zocht, tevergeefs naar werk uitziet. Het kleurloozer wordende leven dezer verpauperende menschen is met innige deelname en toch met juiste distantie beschreven. De atmosfeer der paupersbuurt, waarheen de meubelmaker verhuizen moet, is bijzonder voelbaar in het boek. In de figuren van Japie en zijn vader is de schrijver bijzonder geslaagd. De dochter, die haar familie verlaat en zich in de stad laat mainteneeren, werpt soms even een glans uit een andere wereld in dit trieste alledagsleven. Voor volwassen lezers.

NIJNATTEN-DOFFEGNIES (H. J.) HUIS VAN LICHT EN SCHADUW. VOSJE. (290) *f* **3.90. Van Dishoeck, Bussum.**

Met „Huis van Licht en Schaduw" heeft de auteur een roman van wezenlijke verdienste geschreven. De opbouw van het verhaal vooral is voortreffelijk. Men ziet alles met bijna natuurlijke noodzakelijkheid zich voltrekken. Een eenvoudig boerenmeisje krijgt zoowat de leiding op een hoeve, waar de aanstaande bruidegom van een rijke boerendochter alvast zijn intrek heeft genomen. Wegens de zich rekkende ziekte der bruid duurt het oponthoud op de hoeve voor de beide eersten al te lang en het te verwachten gevolg blijft niet uit. De bruidegom laat zijn bruid in de steek en trouwt met de meid. Natuurgetrouw en met juiste karakterizeering der figuren heeft de schrijfster dit gegeven bewerkt. De landelijke sfeer is goed getroffen; de kennis van het boerenbedrijf, van natuur en omgeving laat niets te wenschen over. Het uitbreken van den hartstocht in dit streng protestantsche milieu brengt een ontzettende beroering te weeg. Wellicht had het boek nog gewonnen door grootere strakheid en soberheid, door scherper psychologische definieering. Soms ook spreken deze toch zeer eenvoudige menschen wat te ongewone taal en uiten wel eens te onwaarschijnlijke gevoelens, zoo bijvoorbeeld waar Geerte haar Bart kunstenaar zou willen zien worden. Voor ervaren volwassen lezers.

ANEMA (Seerp) DE EGYPTISCHE. (360) *f* **3.50 en** *f* **4.50. U. M. Holland, Amsterdam. 1938.**

„De Egyptische" is een vervolg op „De Sjoenamietische", een soort historische roman of historische verbeelding rond een gegeven uit den Bijbel. Seerp Anema is een orthodox protestant en behandelt dit gegeven met eerbied en geloof. Salomon schrijft mèt de Sjoenamietische, zijn gemalin Abisag, het Hooglied, gaat dan naar Egypte, verlooft zich met Pharäo's

dochter, keert terug en sluit, als deze naar Jeruzalem komt, met haar het huwelijk. De schrijver fantazeert er niet op los, maar heeft veel studie gemaakt van Egyptologie en van den Bijbel. Zijn uitvoerige beschrijvingen van de Egyptische steden, de Egyptische tempels en godsdienstige plechtigheden wekken vertrouwen. Het is een wonderlijk boek, waarvan de ensceneering en de vele beschrijvingen wel de hoofdverdienste vormen. De hiëratische figuren, die erin optreden, komen ons nauwelijks nader dan zij in de korte Bijbelmededeelingen doen. Daarom is de term „roman" minder op zijn plaats. Dat de minnenden elkaar met „schat" aanspreken, is misschien volkomen historisch, maar doet in deze omgeving toch al te hedendaags aan. Ook laat de schrijver Salomon reeds dingen zien en uitspreken, die duizend jaar vòor Christus nog wel niet „geahnt" werden. Toch heeft het wonderlijke boek voor ernstige, geloovige lezers zijn waarde. De ensceneering (in letterlijken zin) van het Hooglied heeft ook voor Katholieke lezers niets stuitends. Maar het boek kome niet in te jonge handen en worde niet gelezen door weinig ontwikkelden.

O'DONNELL (E. P.) GROENE OEVERS. Vert. door C. J. Kelk. (542) *f* **4.90. Servire, Den Haag.**

Deze lijvige roman beschrijft op meesterlijke wijze het leven van een groepje menschen, die langs de Mississippi-oevers wonen ten Zuiden van New-Orleans. Het boek heeft meer van een breede epische levensbeschrijving dan van een roman. Slaven, Ieren, Franschen, Italianen en negers wonen hier door elkaar en vormen een bont wereldje, waar het wonderlijk toegaat. De schrijver heeft een bijzonder talent om zijn figuren in hun animalische vitaliteit als tastbaar nabij te beschrijven; zij leven bijna plantaardig in deze omgeving, die vruchtbaar is aan alles, aan gewassen, dieren, vogels en visschen. De hoofdpersoon vooral, Zus genaamd, wordt geschilderd in haar sterke, instinctieve vrouwelijkheid, een vrouw van uitbundige levenskracht. Doch ook de verdere figuren staan hier vòor ons, blakend van leefdrift en natuurlijke kracht. Als een trage, zware stroom drijft het verhaal langs ons heen. Verwikkelingen zijn er weinige; hoofdzaak is het dagelijksche bloedwarme leven dezer menschen. Met haast overmatige nauwkeurigheid wordt ons dit beschreven; het boek telt in vertaling 542 compres gedrukte bladzijden. De vertaling van C. J. Kelk leest vlot en gemakkelijk; zij schijnt met groote accuratesse tot stand gebracht.

Overeenkomstig hetgeen gezegd werd, heerschte er vaak een zwoel sexueele atmosfeer in het boek. De Christelijke moraal en het Christelijk religieuze gevoel worden niet altijd geëerbiedigd. Daarom is het boek slechts voor rijpe gevormde en gewende lezers.

GUSTAF-JANSON (Gösta) MET OPEN ARMEN. Vert. door K. Lentberg. (552) *f* **4.90. Bigot en van Rossum. Amsterdam.**

De Zweedsche auteur Gustaf-Janson heeft met dit werk een boeienden roman geschreven. Het is een soort kroniek van een patricisch geslacht in Stockholm. Een levendige dialoog, een straffe, zelfs wat te straffe karakterizeering, een voorbeeldige compositie, dit alles, maakt het lijvige boek tot spannende lectuur. Verschillende figuren zijn door den schrijver een weinig gechargeerd, wat de leesbaarheid van het boek ten goede komt en den auteur gelegenheid tot humoristische bewerking geeft. Het is een van dat soort romans, die er gewoonlijk ingaan en bestsellers blijken. De lezer, die hooge eischen stelt, zal het werk niet overal van gelijke waarde vinden. Hier en daar ensceneert de schrijver een beetje kunstmatig om effectvolle tooneelen tot stand te brengen. Op andere plaatsen, zoo bijvoorbeeld in de bijeenkomsten van Bertil en Eva is hij uitstekend. Maar technisch heeft hij zijn lang verhaal voortreffelijk in elkaar gezet, zoodat men over de zwakkere gedeelten gemakkelijk heenleest. De vondst om plotseling een groep neven en nichten, die in de gelden der familiestichting willen deelen, te doen opduiken, alsmede het groote diner van K. A. doen een beetje theaterachtig aan. Trouwens heel de roman heeft veel van een uitgebreid tooneelstuk. Met weinig moeite zou hij te ensceneeren zijn voor een

opvoering. Ook de wat te dik opgelegde karakterizeering der figuren past beter voor een tooneestuk dan voor een roman. Een boek voor rijpe, ervaren lezers.

FÖLDES (Johan) KRUIS OF MUNT. Vert. door M. H. Székely-Lulofs. (372) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag. 1939.

„Kruis of Munt" is het verhaal van een episode in Alexandrië. Een Hongaarsche, op scheiden staande vrouw verblijft er eenige maanden, tot zij naar Hongarije en tot haar man terugkeert. Haar ervaringen in de Egyptische havenstad, waarvan de voornaamste is haar verhouding met een Franschen professor, staan hier met ongewoon talent van invoeling en introspectie beschreven. Het is niet alles even belangrijk wat hier verhaald wordt; al die dagelijksche gesprekken en wederwaardigheden van vaak weinig belangrijke menschen dreigen wel eens monotoon te worden. Het leven in Alexandrië is, zooals de schrijfster het ziet, nogal vervelend en zinloos, met hoeveel fijnheid van observatie en ontleding het ook beschreven wordt. Maar de hoofdfiguren, Eva en de professor, staan eenigszins terzijde van het mondaine bedrijf en beleven een zuivere liefdesverhouding, die echter tot niets leidt en door het vertrek van Eva gebroken wordt. Johan Földes is een dier auteurs, in wier boeken de zinloosheid des levens, misschien onbewust en ondanks de schrijfster zelf, voelbaar wordt, in dit boek nog meer dan in haar vroegere werken. Dit boek is tevens rijper, dieper, indringender dan haar vorige. Liefde en huwelijk zijn dingen (ook de schrijfster zelf moet dit gevoelen), die niet naar tijdelijke grillen te wijzigen zijn. De vertaling is uitstekend. Een boek voor rijpe, ervaren lezers.

EEN ZWERFTOCHT VAN BELCAMPO. (216) *f* 2.25 en *f* 2.90. Kosmos, Amsterdam.

Onder den naam Belcampo moet een Amsterdammer schuilen, van oorsprong Twentenaar of Tukker, die uit zwerflust de wereld introk, met teekeningen in zijn onderhoud voorzag en hier zijn zwerftochten beschrijft. Hij kwam door Frankrijk en Italië tot in Sicilië. Het boek is geestig en pittoresk. Al lezend legt men het niet gemakkelijk uit handen. De auteur beschrijft uiterst concreet en precies wat hem daar of daar en op dien bepaalden dag overkwam en deze nauwkeurig verhaalde gebeurtenissen geven het boek zijn levendigheid. De ertusschendoor gestrooide wijsheden en beschouwingen leest men dan wel op den koop toe. Voor religieuze aangelegenheden heeft de schrijver weinig zin of eerbied; zijn spot is nogal cynisch en voor Christenmenschen onsmakelijk. Afgezien van deze grappen is zijn geestigheid doorgaans van goed allooi. Hij vermijdt alles wat naar pathos zweemt en vertelt nuchter registreerend, maar met humor, van zijn ervaringen. Voor rijpe volwassen lezers.

BOM (Emmanuel De) WRAKKEN. (138) *f* 1.50 en *f* 2.—. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

De Wereldbibliotheek heeft een herdruk bezorgd van „Wrakken", den korten roman, dien De Bom in 1898 heeft geschreven. Met „Wrakken" sloot hij zich aan bij de naturalistische school van Stijns en Buysse, het past geheel in een deel van den litterairen geest dier dagen, toen men het deernis-waardige in den mensch dichterlijk wilde verbeelden. In „Wrakken" zijn het drie menschen, twee mannen en een vrouw, naar wier zinnelijken jammer wordt gespeurd, wier leven weg-ebt op de noodlotsgedachte. Hier en daar doet de verhaaltrant ietwat naïef-stijf aan; overigens was De Bom in zijn naturalisme beheerschter dan meerdere van de destijds schrijvenden; mede daardoor was het boekje een herdruk in dezen tijd wel waard.

Voorbehoud voor grondig geestelijk ervarenen.

YEO (Margaret) DON JUAN VAN OOSTENRIJK. Vertaald door Hedwig Houben. (337) „Fidelitas", Amsterdam.

De figuur van Don Juan van Oostenrijk wordt den lezer voorgesteld als de late middeleeuwsche ridder, die hij inderdaad was. Historisch is het werk verantwoord; aan het frissche verteltalent der schrijfster, aan haar zin voor

romantiek en gevoel voor sfeer is het te danken dat Don Juan's leven een kleurige, zelfs boeiende roman is geworden.

Dit leven wordt uitvoerig verteld; buitenechtelijke zoon van Karel V, werd hij opgevoed in Spanje op het kasteel van een der vrienden van Karel V, waarna hij, door Philips als zijn broeder erkend, een soldatenleven heeft geleid, dat in den slag bij Lepanto zijn hoogtepunt bereikte, en dat jammerlijk, op jeugdigen leeftijd, in de Zuidelijke Nederlanden eindigde.

Een aanbevolen goed vertaalde roman voor eenigszins ervaren volwassenen.

OOSTEN (A. J. D. van) TWEESPRONG. (198) Vervolg op Elsje Katrina. Poitersfonds, Eindhoven.

Van Oosten spint in „Tweesprong" gezapig verder aan zijn „Elsje Katrina"-roman. Het is een kalm en zacht bewogen verhaal van evenwichtige menschen; zelfs de wat wilde Rouke komt hier tot een zeker evenwicht. Elsje Katrina voelt zich ongemerkt getrokken tot dezen Rouke en drijft onbewust min of meer weg van Gerrit-Jan. Zij komt op den tweesprong te staan. Dit gematigd en wat rustig realisme verwondert in een auteur als van Oosten. Het is overigens een zeer leesbaar verhaal in eenvoudige, zuivere taal en Elsje Katrina komt den lezer in haar natuurlijkheid en onopgesmuktheid wel omlijnd voor oogen te staan. „Tweesprong" heeft nog geen afdoend slot, zoodat er blijkbaar nog een vervolg te wachten is.

CHATEAUBRIAND. ATALA. Vert. door J. Greshoff. (159) *f* 1.25 en *f* 1.75. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1938.

Greshoff heeft dit verhaal van hooge romantiek nog eens vertaald en ingeleid en doen verschijnen in de Wereldbibliotheek. Een verhaal als „Atala" behoudt ten eeuwigen dage een zekere bekoring wegens den zin voor het exotische, het opgeschroefde pathos en het extreem idyllische, die er zich in uitspreekt, omdat het een stuk Chateaubriand en een stuk verleden is. De vertaling van Chateaubriand's wijd golvende zinnen is uitstekend en de inleiding orienteert den niet wetenden lezer. Voor volwassenen.

PIASECKI (Sergiusz) WAAR HET VRIJE LEVEN LOKT.... Vertaling van Wanda Tokarski. (350) *f* 2.90 en *f* 3.90. Scheltens & Giltay, Amsterdam.

„Waar het vrije Leven lokt..." is geschreven door een berucht Poolsch misdadiger, tijdens zijn verblijf in de gevangenis. In dezen debuutroman, onder zoo ongewone omstandigheden tot stand gekomen, wordt verteld van leven en avonturen van een troep smokkelaars op de grens tusschen Polen en Rusland. In dit milieu is de schrijver blijkbaar uitstekend thuis; alleen een „insider" kan, dunkt mij, zoo natuurgetrouw en overtuigend leven en bedrijf dezer onderwereld weergeven. Hij doet dat met een opvallend talent, maar zoo zonder reserve dat voor het lezen van den roman een zeer sterk voorbehoud moet gesteld worden.

CLAES (Ernest) REISVERHAAL. Met allerhande afwijkende bespiegelingen over Menschen en Dingen, Water en Politiek, Aardrijkskunde en Liefde. (215) *f* 1.25 en *f* 1.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Heel diep gaan de bespiegelingen over Menschen en Dingen, enz., gehouden naar aanleiding van een reis naar Buenos Aires, waar de schrijver het P. E. N. Congres heeft bijgewoond, niet. Maar dat kon, meen ik — ook niet de bedoeling van Claes zijn geweest. Hij heeft geen gelegenheid gehad, het vele nieuwe, dat hij zag, lang waar te nemen. Het zijn vluchtige indrukken die hij beschrijft over het leven aan boord, over medepassagiers, over Brazilië en Argentinië, maar ze zijn gekruid met den frisschen humor, die Claes eigen is. En die, op zijn tijd, den ernst niet uitsluit.

Een levendig, frisch, origineel, geschreven boekje.

DICKSON (Carter) HET JUDASVENSTER. Vertaald door J. D. A. van Gumster. (205) Schoonderbeek, Laren.

Het detective-verhaal — grootendeels een verslag van een rechtszitting — is knap geschreven. Tegen den verdachte in een moordzaak pleiten zoo-

veel bezwarende omstandigheden, dat de lezer, — die weet dat de beklaagde onschuldig is — in spanning leest hoe de verdediger er in slaagt vrijspraak te verkrijgen.

Wegens enkele passages is dit uitsluitend ontspanningslectuur voor ervaren volwassenen.

DOWNING (Tod) DE DOOD SLAAT TOE. Vertaling van J. Feitsma. (229) *f* 2.25 en *f* 2.90. „De Steenuil", Amsterdam.

In de Pullman-car van een trein, die over de hoogvlakte van Mexico rijdt, worden eenige moorden gepleegd, zoo onverklaarbaar, dat men met spanning, het onderzoek volgt dat een der reizigers instelt. Het onderzoek heeft succes; de uitslag is zoo onverwachts dat de lezer wel in het duister zal blijven tot de speurder de verklaring geeft. —

Amusementslectuur zonder voorbehoud, al is dit soort lectuur uiteraard minder geschikt voor jeugdige lezers.

GREIG (Maysie) ALS LIEFDE WIJKT. Vertaald door C. Kroesen. (224) *f* 2.15 en *f* 2.90. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Society-romantiek, d.w.z. dat het decor bestaat uit cocktailpartijen, mode salons, schoonheidsinstituten, waartegen zich dan het geval afspeelt van een meisje dat, na veel strubbelingen, zich met een nobel jongmensch verlooft, en dat van haar moeder, die een verjongingskuur ondergaat om een nieuw leven te beginnen maar tenslotte toch maar zoo verstandig is bij haar eigen echtgenoot te blijven. Lectuur van weinig beteekenis; voor volwassenen.

HAVANK. VIER VREEMDE VRIENDEN. (328) Bruna, Utrecht.

Het gegeven van dezen speurdersroman is nogal fantastisch: het opsporen van twintig millioen aan goud, dat door de bemanning van een duikboot gestolen was van een mailboot, welke in volle zee door de onderzeëer was aangehouden. Maar spannend is het verhaal wel. Jammer, dat de schrijver op elke bladzijde persé geestig heeft willen zijn. Dat verveelt op den duur. Volwassenen.

CORSARI (Willy) SCHIP ZONDER HAVEN. (588) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag.

Tot de belangrijkste werken van Willy Corsari behoort deze al te lijvige roman niet. Hoogtepunt daarin is de liefdeshistorie van een gegoed meisje en een eenvoudig jongmensch; in haar uitingen een ongeoorloofde liefde, maar die hier als nobel wordt voorgesteld. Het verhaal speelt gedeeltelijk in België, gedeeltelijk in Holland vóór en tijdens den grooten oorlog. De schrijfster is knap in het weergeven van op zich zelf staande gebeurtenissen, zooals die van de massavlucht uit Antwerpen, maar waar diepte van beschouwing wordt vereischt, als in de psychologische gedeelten, schiet zij te kort.

Voor het lezen moet een sterk voorbehoud worden gesteld.

HOUSEHOLD (G.) HET DERDE UUR. (Vertaling van Jan Kempe. (326) *f* 2.90 en *f* 3.90. Leopold, Den Haag.

Dit is een nogal zonderlinge roman. Eenige menschen van verschillende nationaliteiten beleven allerlei avonturen in Amerika en Europa; daarmee verbonden zijn lange discussies, die gevoerd worden over moderne actueele problemen; tenslotte vereenigen deze lieden zich in een soort organisatie, die de wereld van haar plagen zal verlossen. Dit laatste, meer ideëele, gedeelte is tamelijk vaag; heelemaal niet vaag is echter het zeer immoreel gedoe van het meerendeel der avonturiers; daarom kan men dezen roman beter ongelezen laten.

GUDMUNDSSON (Kristmann) DE BLAUWE KUST. (262) *f* 3.50 en *f* 4.50. Uit het Engelsch door Cl. Bienfait. Bruna, Utrecht.

Deze Noorsche schrijver vertelt in dit boek over het simpele leven van twee arme kinderen, twee bestedelingen, kinderen die 's nachts de schapen

hoeden op de scheren, en al lezende gaan wij een groote bewondering voelen voor het talent van Gudmundsson die ons meesleept en vasthoudt zoodat wij ernaar verlangen om te weten hoe het verder met die twee gaat, als zij in de wereld komen. Zal hun zuivere genegenheid tot elkander stand houden? Zullen zij elkander terug vinden? Het harde leven gaat hen niet onberoerd voorbij, maar hun liefde blijft het lichtpunt in alle duisternis. Een uitstekend geschreven, boeiend boek voor rijpere lezers.

GIBBS (Philip) EEN MAN STOND ALLEEN. (384) *f* 3.50 en *f* 4.50. Ned. Bewerking van H. J. Stuvel. Kramers, Rijswijk.

In de 31ste jaargang van Boekenschouw blz. 497 werd van dit boek een uitvoerige bespreking gegeven, waarin o.m. het volgende voor komt: „het is meer een essay in romanvorm, waarin allerlei actueele onderwerpen worden besproken, die de levensopvattingen beïnvloeden der familie Jessow. Het is interessant voor hen, die op de eerste plaats belangstellen in de groote politieke en economische bewegingen. Wat de scherpzinnige Gibbs, via zijn sujetten daarover te zeggen heeft, is die belangstelling zeker waard."

HOOGSTRATEN-SCHOCH (A. van) EEN BRIEF WERD GEBRACHT. (341) *f* 2.25 en *f* 2.90. van Bottenburg, Amsterdam.

Deze schrijfster van standing, die altijd voornaam blijft in haar opzet en uitwerking is sinds haar eerste werk gegroeid in haar psychologisch inzicht en haar vermogen om haar eigen idealen te doen leven in de personen van haar boek. Het gezin van den advocaat Ravoet de Mey, waarin zijn vrouw Jula het meest godsdienstig is aangelegd, leeft eenigen tijd onder de schaduw van een in Italië gestorven zuster van Jula, die haar laatste wenschen op een papier schreef, dat pas veel later, toen alles reeds aan de familie was overgemaakt, ontdekt werd. Dan moet men afstand doen, maar dan komen ook de verschillende karaktertrekken van ouders, kinderen en aangetrouwde kinderen sterk naar voren. Het wordt voor allen een strijd tegen gehechtheid aan het aardsche, waardoor zij met grooter geestelijk voordeel en dieper inzicht in zichzelf en anderen gezegend worden. Een zeer mooi boek, dat in handen van velen te wenschen is, omdat het zooveel goeds bevat.

ANDEL (J. C. van) OM DE HEERSCHAPPIJ. (295) *f* 3.90. Schuyt, Baarn.

Een van de meest roerige tijden in onze vaderlandsche geschiedenis was wel in de jaren dat de Orangisten tegen den Raadspensionaris Johan de Wit en zijn broers Cornelis samenspanden om den Prins van Oranje aan het bewind te krijgen. De schrijver heeft dezen tijd terdege bestudeerd en geeft in een vlot geschreven verhaal de toestanden uit dien tijd in den Haag, waar Fransche en Engelsche spionnen de verwarring nog trachten te vergrooten, uitstekend weer. Men voelt al lezende langzaamaan het vreeselijke lot van de Gebroeders de Wit naderen waarmede het boek besluit. Een kleine romance tusschen de nicht van Johan de Wit en Willem Casparis een volgeling van den Prins van Oranje, geeft eenige soepelheid aan de anders misschien te stijve stof. Voor hen, die graag een geschiedkundige roman lezen.

RENKER (Gustav) BERGKRISTAL. (230) *f* 2.90. Vertaling van Beatrice Willing. Schuyt, Baarn.

Een retraite in de bergen! Alleen tusschen „de geweldige afmetingen omruist door het geraas van het eeuwig opbouwende en verwoestende water". Dit boek vertelt met een frischheid en klaarheid van beschrijving over zulk een afzondering dat men den man benijden gaat die zulk een heerlijkheid beleven mag. Maar het blijft niet bij de natuur alleen, er komt nog van alles bij en dat stelt ons een beetje teleur, er komt nog een schim van een verborgen schat op de proppen, een ontgoocheling in de liefde enz. enz. de hoogere serene stemming daalt eenige graden, maar toch is ondanks deze afdaling deze vertelling een van de betere soort gebleven voor groote menschen.

WATERMAN (Willy) EEN WOESTIJN RAAKT ZOEK. (259) *f* 2.25 en *f* 2.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Een titel die raadselachtig klinkt en in het boek op humoristische wijze opgehelderd wordt. Het eigendomsrecht op een woestijn in Mexico wordt met pokeren gewonnen door een rijken zonderling, die zich met dit bezit de achtervolging van een bende schurken op den hals haalt en tegelijk ontkomt aan de verveling die hem dreigde te overmeesteren omdat de geweldigste avonturen hem wachten als hij zijn eigendom gaat zoeken. Meer vertellen van dit gezellige boek zou niet aardig zijn, iedereen kan zich amuseeren met het helpen zoeken naar de woestijn van Clim Perroney.

KING (Percy) DE BESLISSENDE RONDE. (303) *f* 2.23 en *f* 2.90. Het Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Een brandkast en een erfenis passen in een detective-verhaal als oude kaas bij bourgogne en al krijgen we hier niet met beroepsdetectiven te doen, de avonturen welke zij beleven om het geheim van de verdonkeremaande erfenis te achterhalen zijn er niet minder spannend om. Een gezellig boek ter ontspanning voor iedereen geschikt.

VIRULY (A.) SNEEUW. Naar de witte zomer. (272) *f* 4.50. Met 70 foto-illustraties. Andries Blitz, Amsterdam.

Wie dit boek in handen krijgt op een sombere, hollandsche winterdag zal zich voelen alsof hij zelf een paar uur van de prikkelende berglucht en stralende zonneschijn mag genieten, zóó is Viruly er in geslaagd in dit reisdagboek de opwekkende, van levenslust tintelende sfeer van een wintersport-vacantie in Zwitserland weer te geven. Van harte aanbevolen voor iedereen.

PERUTZ (Leo) DE ZWEEDSCHE RUITER. (254) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van W. A. Fick-Lugten. Van Holkema en Warendorf, Amsterdam. 1938.

Dit boek is goed geschreven en goed vertaald. Dus wat de vorm betreft geen bezwaar. Maar de inhoud! Dit is geen fantasie meer, het is je reinste fantasterij. En was het verhaal nu nog maar gekruid geworden met 'n flinke dosis humor. Maar de schrijver blijft bij al deze krasse onwaarschijnlijkheden zoo dood-ernstig, dat het de meeste lezers wel te machtig zal worden. De overigen, mits niet te jong, kunnen er hun kost aan op halen.

DELL (Ethel M.) EEN VIKING VAART UIT. (284) *f* 1.75. Vertaling van Heleen van den Bogaert. Bruna, Utrecht.

Aan deze schrijfster schijnt de vooruitgang, de groei en de ontwikkeling van onzen tijd, die hun stempel drukken op het tegenwoordig geslacht geheel ongemerkt voorbij te gaan. Zij zoekt haar „succes" nog altijd in dezelfde hartstochtelijke situaties en dezelfde ruwe tooneelen, als zij dat twintig jaar geleden deed. En zij is er niet beter op geworden. Dit verhaal geeft weer een beklagenswaardige heldin met een onmenschelijke stiefvader, waaromheen de daarbij passende figuren, de held uit het sprookje niet te vergeten, te midden van onbehagelijke scènes van mishandeling en bruut geweld. Romantiek om van te kwijlen voor rijpere lezers, die daar tegen kunnen.

LAXNESS (Halld'or) VRIJE MANNEN. (422) *f* 3.75 en *f* 4.90. Geautoriseerde vertaling uit het Deensch van Dr. Annie Posthumus. Zuid Holl. U. M., Den Haag.

Met onweerstaanbare kracht wordt deze schrijver getrokken naar de geschiedenis van zijn land: IJsland. Hij vertelt in dit boek over een van die vrije mannen, die als een soort pionier zich vestigen gaan op een oude hoeve waarop een vloek rust. Hij neemt zijn vrouw mee daarheen en zij leven daar in de meest primitieve omstandigheden. Bjartur is een vrije geest, een dichter die zich alleen door eigen kracht door het leven wil slaan, die niets van anderen aanneemt, niemand boven zich duldt en als schapenboer zijn dieren meer lief heeft dan vrouw en kinderen. Hun voedsel, hun huisraad, alles is van een armoede waarvan men rilt bij het lezen, maar op elke bladzijde treedt de ontembare kracht van Bjartur naar voren en zijn figuur

straalt door het heele boek met verbluffende woeste trots. Zijn gezin groeit aan, zij leven in de grootste eenzaamheid, zijn vrouw sterft en hij neemt een andere vrouw die ook weer dood gaat, hij ondervindt tegenslag op tegenslag, maar zijn trots blijft ongebroken. Deze menschen hebben in zich nog een vage herinnering aan een godsdienst welke vroeger op IJsland gepredikt werd, het Katholicisme, maar dit is zoo vermengd met allerlei heidensche bijgeloovigheden dat zij feitelijk heidenen genoemd kunnen worden. Dit machtige boek is als een epos van de vrijheid waarin menschen en dieren aan dit ideaal ondergeschikt blijven. Het primitieve leven, de oerinstincten van mannen en vrouwen en vele andere bezwaren vragen voor dit forsch geschreven werk een zeer streng voorbehoud.

MOORE (Amos) BLOED OP DE PRAIRIE. (201) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. door J. D. A. van Gumster. Schoonderbeek, Laren.

De verwachtingen, door de titel gewekt, worden niet beschaamd. Devil Delaney redt zijn jeugdvriendinnetje uit de handen van een stelletje boeven, die het op haar bezittingen gemunt hebben. Dit gelukt hem echter pas na 'n bloedige strijd, door zijn moed en schotvaardigheid. 't Geheel is 'n spannend wild-west verhaal, met tot slot het onontbeerlijk happy-end. De vele ruwe vechtpartijen met dodelijke afloop, maken voorbehoud gewenst.

BALLEW (Charles) PANIEK IN PRAIRIE CITY. (224) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vert. door J. H. Delahaye. Kruseman, Den Haag.

Een soort detective-geschiedenis in het cowboy-gebied. Er is een moord gepleegd en de dader heeft op de meest sluwe wijze geprobeerd de schuld op een ander te schuiven. Het gelukt den zoon van den sheriff om den werkelijken misdadiger te ontmaskeren. Dit zoeken naar den moordenaar is met veel kleur en spannend beschreven en de omgeving, waarin het zich afspeelt, geeft aan dit verhaal een bijzondere bekoring. Ontspanningslectuur voor volwassenen.

GREGORY (Jackson) DE DUBBELGANGER UIT TEXAS. (223) *f* 2.25 en *f* 3.25. Vertaald door M. J. André-Tollenaar. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Gregory is een van die rasechte vertellers, die het meest onwaarschijnlijke verhaal nog een glans van waarheid geven, omdat zij de gave hebben een entourage voor hun figuren te scheppen, die meeleeft met de gebeurtenissen die zich afspelen. Liefhebbers kunnen hier genieten van achtervolgingen door woeste canyons, van scherpzinnige hinderlagen en ontsnappingen op het kantje af. Het is ontspanningslectuur voor volwassenen.

BRAND (Max) OM EEN HALF MILLIOEN. (220) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. J. Kok. „De Combinatie", Rotterdam.

Max Brand is wel eens beter voor den dag gekomen dan met dit fantastisch verhaal, maar het is in zijn soort een van die Wild-West verhalen, waarin dief en diefjesmaat elkander achterna zitten, zonder te weten dat zij op hun beurt weer gevolgd worden door den man die de buit binnen haalt om haar aan den rechtmatigen eigenaar terug te geven. Volwassenen.

SHORT (Luke) VERLOREN SPEL. (207) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van Frits Hoogewerff. „De Combinatie", Rotterdam.

Het verhaal gaat over de strijd om een oud Spaansch bezit, dat in verkeerde handen is geraakt. De revolvers knallen en op elke bladzijde wordt er gevochten dat de stukken er af vliegen. Dit is de prijs waarvoor de erfgename van de Hacienda haar eigendom terug koopt waarbij zooveel bloed vergoten wordt dat de aardigheid er voor haar af is als de zaak in orde komt. Voor liefhebbers van dergelijke knal-stories.

MOORE (Amos) SANDY VAN DE SKYLINE RANCH. Vertaald door A. D. Baert. (200) Schoonderbeek, Laren.

Via veel gevechten en kogelargumenten weet een voorman van een ranch allerlei intrigues tegen de bezitster dier hoeve te verijdelen. Deze cowboyromantiek is wel boeiend, maar nogal ruw; daarom meer geschikt voor geharde lezers van dit genre.

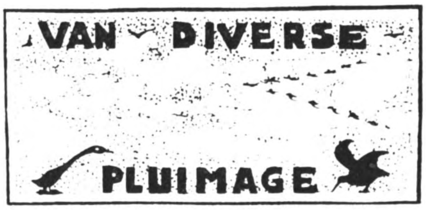

BEERLING (R. F.) CRISIS VAN DEN MENSCH. Beschouwingen over de Existentie-philosofie. (220) *f* 3.90 en *f* 4.50. Tjeenk Willink, Haarlem.

De naam van dezen auteur heeft in vakkringen een goeden klank. Reeds in zijn vorig boek „Antithesen" hield hij zich, meer terloops, met de existentie-philosophie bezig; dit boek is er geheel aan gewijd. Uit den titel blijkt, dat de existentie-philosophie voor den schrijver geen afsluitend geheel, geen bekronend systeem vormt, doch dat zij een crisis van den mensch, in zekeren zin ook een philosofische crisis vertegenwoordigt. In deze beschouwingen, die oorspronkelijk voor de philosophische school te Amersfoort werden uitgesproken en hier, aangevuld en afgerond, werden gedrukt, staat Beerling minder afwijzend althans, minder gereserveerd tegenover deze Duitsche wijsbegeerte dan in „Antithesen". De gebrekkige terminologie van het laatstgenoemde boek is hier verbeterd en gewijzigd. Beerling is volkomen thuis in en vertrouwd met de groote figuren dezer wijsbegeerte en voert zijn lezers midden in de problemen, die deze philosophie opwerpt. Critisch en objectief zet hij den philosofischen status questionir uiteen, de divergeerende antwoorden en oplossingen, die gegeven worden en tevens de leemten en onbevredigdheden, die nog blijven. Zeer terecht wijst hij in het Voorwoord op het „ontmoedigende" der existentie-philosofie en op de „crisis van het menschelijk zelfbewustzijn". Zoo ooit een philosofie een tijdgebonden karakter droeg, dan deze. Voor vakmenschen en allen, die genoeg geschoold zijn om zulk een werk te genieten, is het een voortreffelijke inleiding tot deze nieuwe wijsbegeerte, en meer dan een inleiding.

DAVID-NEEL (Alexandra) PELGRIMS, ROVERS EN DEMONEN. (316) *f* 3.75. en *f* 4.90. Geautoriseerde vertaling door Dr. Arnold Saalborn. Meulenhoff, Amsterdam.

Mevrouw Alexandra David-Neel, een Fransche van geboorte, heeft haar leven gewijd aan het onderzoek van Azië en het godsdienstig leven ervan. Zij deed dit langs den weg der experientie, door n.l. zich zooveel mogelijk de Aziatische levenswijzen eigen te maken en de godsdienstige belevenissen zelf te ondergaan. Dat dit alles van Christelijk-etisch standpunt z'n bezwaren heeft zal een ieder begrijpen en zal de lezer van haar boeken zich moeten blijven herinneren. In dit boek beschrijft zij haar maandenlangen zwerftocht door Tibet naar het hart ervan, de stad Lhassa. Zij heeft de grootste gevaren te doorstaan niet alleen van den kant van de natuur, die hier de meest onherbergzame streken schiep, maar ook van den kant der menschen, omdat de Tibetanen reeds sinds eeuwen den toegang tot hun land en vooral tot hun heilige stad voor elken Europeaan gesloten houden. In haar listige vermomming en vergezeld van den lama Yongden is het haar toch gelukt dit stoute stuk op gebied der exploratie te volbrengen. Van deze avonturen alsmede van haar onderzoekingen omtrent de mysteriën van Tibet doet zij in dit boek een levendig verslag. Als de schrijfster meent, dat „Tibet een van de laatste landen is, waar het echte kloosterleven nog in ere is", dan zoekt ze ver weg, wat ze dichtbij zou kunnen vinden. Dat gebeurt meer zoo. Voor ontwikkelden.

DE ROEVER-DOZY. HET LEVEN VAN ONZE VOOROUDERS. Opnieuw bewerkt door Dr. F. H. Fischer. Deel IV. (501) *f* 6.— en *f* 7.50. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam. 1939.

Met dit vierde deel heeft Dr. Fischer de twintigste eeuw bereikt. De vier eerste hoofdstukken, een goede honderd bladzijden, zijn nog van de Roever-Dozy, de overige bijna vier honderd bladzijden van Fischer. Ook dit deel staat wederom vol van behartenswaardige opmerkingen en inzichtgevende uit-

spraken. De aanbidder van wat modern en hedendaagsch is, zal vooral in de laatste hoofdstukken nog aleens zienswijzen en beweringen ontmoeten, die hem minder aangenaam zijn. De vier deelen vertegenwoordigen een respectabel stuk werkkracht niet alleen, maar openen ook vaak verrassende perspectieven en verhelderen den kijk op menig tijdvak. Voor menschen van eenige ontwikkeling en met behoorlijk interesse is het een zeer lezenswaardig boek, dat ruimere verspreiding verdient. Katholieke lezers zullen hier en daar niet geheel met den auteur kunnen instemmen, hoewel hij allesbehalve als rationalist tegenover den godsdienst staat. Een desideratum, dat misschien bij een heruitgave zou te verwerkelijken zijn, is dat het geheele boek die volkomen harmonische afwerking, die geacheveerdheid mist, die het een nieuwe bekoring zou geven. Vooral dit vierde deel doet hoofdzakelijk grepen uit het rijke gebied, dat het bestrijken wil. Fischer is uitsluitend cultuurhistoricus en slaat andere wegen in dan zijn voorgangers. Een volkomen geacheveerd en einheitlich werk was er misschien niet van te maken. Hoe het zij, het werk biedt zooveel wat te waardeeren valt, dat de critiek niet al te luid hoeft te spreken.

KASTEEL (Dr. P.) ABRAHAM KUYPER. (348) *f* 3.90 en *f* 4.90. Kok, Kampen.

Het proefschrift van Dr. Kasteel behandelt uitvoerig de figuur van Kuyper als kerkelijke verschijning en als staatsman. In beide kwaliteiten is Kuyper zoo groot geweest, dat in dit boek, als zeer belangrijke achtergrond, tevens een stuk Protestantsche Kerkgeschiedenis en politieke historie van de bestreken periode is geschreven. De arbeids- en sociale wetgeving van heden hebben haar begin gevonden in een tijdvak, waarin Kuyper's werkzaamheid viel. Aan de hand vooral van correspondentie is ook de verhouding nagegaan tusschen Kuyper en de Savornin Lohman, een verhouding, welke verschillende politieke aspecten heeft beheerscht. Bijzonder in dit gedeelte van het boek is Kuyper's persoonlijkheid critisch bezien. Een belangrijk werk, dat frisch geschreven is.

WANDERS (Dr. A. J. M.) IN HET RIJK VAN ZON EN STERREN. *f* 2.90. Spectrum, Utrecht. 1938.

Het is niet gemakkelijk, voor een publiek, dat onkundig is van de eerste beginselen der Cosmografie, op eenvoudige en duidelijke wijze en toch zuiver wetenschappelijk, de geheimen der moderne Sterrenkunde te ontsluieren. Een schrijver, die een dergelijke taak onderneemt, komt onophoudelijk in de verleiding een weinig wiskunde, een weinig vlakke en boldriehoeksmeting, een weinig differentiaal- en integraalrekening, — o! zoo weinig maar — ter verduidelijking in te lasschen. En toch moet hij aan die verleiding weerstand bieden, hij moet zich het gebruik van deze voor hem zoo gangbare hulpmiddelen ontzeggen op straffe van zijn geschrift ongelezen te zien, juist door hen, voor wie het bestemd was.

De Schrijver van dit boek heeft zich deze beperking opgelegd en met ijzeren wil tot het einde volgehouden. Daarom zal zijn boek gelezen worden, met genoegen en met wetenschappelijk voordeel. Wij kunnen het dan ook aan iedereen aanbevelen, al zouden wij wenschen, dat de Schrijver aan zijn Nedl. taal wat meer zorg had besteed. Moge dit bij een volgenden druk geschied zijn. De uitgave is uitmuntend verzorgd en rijk geïllustreerd.

GUMPERT (Martin) DUNANT. DE ROMAN VAN HET ROODE KRUIS. (279) *f* 2.90 en *f* 3.90. Vertaald door Bas van Deilen. Nederlandsche Uitgeverij, Baarn.

De schrijver geeft in dit lijvige boek de levensgeschiedenis van den stichter van het Roode Kruis, Henri Dunant, die als zoon van een patriciërsgeslacht in 1828 te Genève geboren werd, op jeugdige leeftijd uit nieuwsgierigheid de oorlog gaat zien, de vreeselijke slag van Solferino meemaakt en daarna als bezeten wordt door de gedachte hoe de ellende van de oorlog te voorkomen. Na ontzettend veel leed en verlatenheid in zijn persoonlijk leven en na zich doodarm gegeven te hebben aan zijn ideaal valt hem de eerste Nobelprijs in handen. Het boek geeft een kernachtig overzicht over de geheele

19de eeuw, vol intriges, uitbuitingen en oorlog. Uit een enkel zinnetje blijkt dat de schrijver voorstander is van geboortebeperking uitsluitend vanuit economisch standpunt. Niettegenstaande dat kan dit goed geschreven boek door belangstellenden gelezen worden.

CORDES (Ernst) PEKING DE STAD VAN DE VERLATEN TROON. (233) *f* 2.75 en *f* 3.50. Geautoriseerde vertaling uit het Duitsch van D. Lichtenstein-Hentschel. Met twaalf illustraties. Holland, Amsterdam.

Op zeer aantrekkelijke, ongekunstelde en boeiende wijze beschrijft Cordes in dit boek zijn zwerftochten en zijn ervaringen in China en wel in het bijzonder die welke hij had in het sprookjesachtige Peking, de meer dan 2000-jarige hoofdstad met zijn rijkdom aan kunstschatten en zijn betooverend en schilderachtig karakter. In een leerzaam geheel vlecht de schrijver een stuk oude geschiedenis met het beeld van het stad- en straatleven in en rond het Peking van thans, tesamen, en doet met zijn suggestieve beschrijving China's rijke historie voor ons leven. Vanwege enkele détails over de zeden en gewoonte bij chineesche huwelijken blijve dit boek voorbehouden voor oudere lezers.

GEORGE (Henry) VOORUITGANG EN ARMOEDE. Derde, geheel herziene, alsmede opnieuw vertaalde en bewerkte Nederlandsche uitgave door H. Kolthek. Mulder, Gouda. 1938.

Deze nieuwe vertaling van het bekende werk is een propagandageschrift voor het verspreiden van de idees van Henry George, en geen historisch-getrouwe weergave van den oorspronkelijken tekst. De bewerker heeft dan ook niet geschroomd uit de oude theorie en nieuwe voorbeelden een nieuw boek te maken, dat de theorieën van George voor onzen tijd aanvaardbaar moet maken. Dat dit ooit gelukken kan, geloof ik niet, omdat de economie en dus ook de economische wanorde meer van het menschelijk vernuft dan van stoffelijke bezitsvoorwaarden afhangt. Hij kan mij daarom niet overtuigen, dat afschaffing van grondbezit en grondrente veel aan de economische orde verbeteren zouden.

ATHOLL (Hertogin von) SPANJE ONDER DE SCHIJNWERPER. (280) Vert. door H. Buys. Andries Blitz, Amsterdam. 1939.

De Spaansche burgeroorlog blijft begrijpelijkerwijze het onderwerp van onderzoek. Maar het is te vroeg, om in historische objectiviteit gelouterde beschouwingen te verwachten. Ook die van de hertogin van Atholl is het niet. Het Engelsche parlementslid neemt de partij op voor de Valencia-regeering en beziet alles vanuit dien gezichtshoek. Een harer thesen is, dat het Sowjet-communisme weinig of niet met de heele affaire te maken zou hebben.

NOORT (B. van) DE LETTERKUNDIGE INLEIDING. Practische Handleiding bij de samenstelling en bij verdere studie. (119) *f* 1.15 en *f* 1.75. Kok, Kampen.

Dit eenvoudige en practische hulpboekje is een voortreffelijk werkje. De verlangens van wie iets wenst te weten omtrent de hulpmiddelen bij studie van literatuur wil dit boekje enigermate tegemoet komen met bronnenvermelding, bibliographische gegevens, opstelgegevens enz. De bibliographie is onvolledig inzoverre het minder belangrijke niet vermeld is. Speciaal bedoeld voor de genoemde kring hoopt de samensteller dat men ook in andere kringen van dit boekje enig nut zal hebben. Hij behoeft er niet aan te twijfelen, zijn werkje is onmisbaar voor iedereen die letteren studeert en zich op de hoogte wil stellen wat vooral in het moderne literaire leven gaande is. De speciaal protestantse oriëntering hindert dan ook niet noemenswaardig.

PANNEKOEK (G. J.) en SCHIPPER (J. J.) ONTWERPEN, AANLEGGEN EN BEPLANTEN VAN TUINEN. (170) *f* 3.90. dl. I. Ontwerp en aanleg. Met 16 foto's en 112 teekeningen. Kosmos, Amsterdam.

Blijkens het voorwoord bestaat er in ons land tot nu toe geen enkel handboek dat als leidraad kan dienen voor hen die zich wenschen te bekwamen in het teekenen, ontwerpen en aanleggen van stads- en villa-tuinen. De uitgeverij: Kosmos die reeds zoovele praktische en nuttige uitgaven heeft verzorgd, voorziet met dit boek, waarvan het tweede deel in den loop van dit jaar verschijnen zal, in deze leemte. Dit deel omvat een algemeene inleiding, een teekentechnisch gedeelte, een aestetisch gedeelte en een tuintechnisch gedeelte en geeft met veel foto's en duidelijke teekeningen de bedoelingen van den schrijver helder weer. Het is een keurig en handig boek, dat voor hen, die in de hedendaagsche tuinkunst belangstellen een welkome uitgave genoemd kan worden.

SCHNEIDERS (Nic.) MGR. FERDINAND HAMER. Een heldenfiguur uit den Bokser-opstand in China. (181) *f* 1.90 en *f* 2.65. Romen & Zonen, Roermond - Maaseik.

Een der missionarissen van Scheut-Sparrendaal heeft een levensbeschrijving in het licht gegeven van Mgr. Hamer, die in den Bokser-opstand van 1900 met eenige gezellen den marteldood stierf. Het boek is niet alleen een nauwkeurig en frisch geschreven biographie. het geeft ook een weergave van aard en methode van het missiewerk onder de Chineezen en Mongolen.

Dit werk over een figuur, die waarlijk held was, verdient zeker met belangstelling gelezen te worden.

SINNINGHE (J. R. W.) UTRECHTSCH SAGENBOEK. Met houtsneden van N. J. B. Bulder. (280) *f* 3.90 en *f* 4.90. W. J. Thieme & Cie. Zutphen.

Een deel der sagen en legenden zijn door den verzamelaar overgenomen uit tijdschriften, almanakken en vroeger gepubliceerde studies, maar een deel werd ook — volgens de ideale werkwijze voor een folklorist — opgeteekend uit den volksmond. In het Sticht ontstonden talrijke Marialegenden en verhalen, die op heilige bisschoppen betrekking hebben; deze werden alle, voor zoover we konden constateeren, opgenomen. De verzameling is veelzijdig; zij bevat overigens nog historische en mythologische sagen, heksenverhalen en algemeene volksverhalen. De verteltrant is eenvoudig gehouden. In de serie Nederlandsche sagen- en legendenboeken, welke de Firma Thieme uitgeeft, is dit een verdienstelijk werk. In een aantal aanteekeningen en een literatuurlijst heeft de verzamelaar zijn bronnen verantwoord.

WIERING (samengesteld door C.) MANNEN VAN BETEEKENIS. (121) *f* 1.90. C. Wiering, Amsterdam.

De uitgever van een Amsterdamsch weekblad verzamelde in dit boek eenige karakteristieken van bekende figuren, als Fokker, Gandhi, Deterding, Colijn, enz. oorspronkelijk als artikelen in zijn blad verschenen. Zij hebben geen grooter beteekenis dan populaire krantenkost.

Kleine religieuze uitgaven:

ERENS (Uit het Latijn door Mr. Frans) DE GEEST VAN THOMAS à KEMPIS. (111) *f* 1.50. De Gemeenschap, Utrecht.

Niet alleen uit de „Imitatio", maar ook uit de andere geschriften van Thomas à Kempis werd in dit boekje een voortreffelijk vertaalde bloemlezing bijeengebracht.

STOKS (C.s.s.R. - Martin) EEN MAN VAN VORSTELIJK KARAKTER. Levensschets van Mgr. Joannes Zwijsen. (88) *f* 0.50. Romen & Zonen, Roermond - Maaseik.

Een populair geschreven levensschets van den stichter der congregatie der

zusters van Liefde en der Fraters van Tilburg en eersten aartsbisschop van Utrecht na het herstel der Kerkelijke Hiërarchie in Nederland. Zoo lang nog geen groot werk over Mgr. Zwijsen is geschreven, is dit een geschikt boekje om deze kracht- en prachtfiguur nader te leeren kennen.

RUYVEN (O.S.B. Dom van) ST. WILLIBRORD. (70) *f* 0.10. Kinheim, Heiloo.

Nu het twaalfde eeuwfeest van St. Willibrord's verscheiden nadert, is dit een geschikt werkje om nader bekend te raken met het leven van den Heilige en de beteekenis van zijn werk.

Zusters Annonciaden van Huldenberg. GEWIJDE GESCHIEDENIS. Nieuw Testament. (233) *f* 1.—. Goede Pers, Averbode.

Een geïllustreerde geschiedenis van het Nieuwe Testament, geschreven voor kinderen van ongeveer twaalf jaar. Achter elk hoofdstuk worden eenige vragen gesteld naar aanleiding van het in dat hoofdstuk behandelde.

Het boek lijkt ons meer geschikt voor Belgische onderwijsinrichtingen.

DRESDEN (Sem) ALGEMEENE MUZIEKLEER. (456) *f* 5.25 en *f* 5.90. Naar den elfden druk van J. Worps-S. van Millingen geheel opnieuw bewerkt. 4de druk. Wolters, Groningen.

Bij deze welbekende algemeene muziekleer zijn bij den vierden druk eenige gegevens opgenomen over het Gregoriaansch waardoor deze uitgave nog aan volledigheid gewonnen heeft. Voor muziek-studeerenden blijft dit werk een van de belangrijkste in ons land.

De religieuze Litteratuur van de „Grand Siècle"

door J. v. H.

Ik geloof niet dat een welgeaard Franschman ooit zal twijfelen aan de ongeevenaarde grootheid „zijner" zeventiende eeuw. De Fransche zin voor eenheid en orde, voor maat en evenwicht, voor glans en grootheid in die schoone ordening wordt hier rijkelijk bevredigd. De splendor ordinis is hier voor hem even groot als de ordo splendoris.

Het buitenland heeft zelden onbeperkt ingestemd met die bewondering en altijd meer oog gehad voor de duistere plekken in het zonnestelsel van den grooten Lodewijk dan voor zijn lichtzijden. Het vindt zijn litteratuur voor een groot deel verouderd en vervelend, zijn classicisme vrijwel over de geheele linie verschaald, zijn statig en statisch levensapparaat theatraal en een beetje potsierlijk, zijn religiositeit en moraal onecht en voos, het mist erin de ware vitaliteit en grootheid en ziet in veel ervan slechts schijnschoon en klatergoud. Dit is althans de geliefkoosde Duitsche wijze van zien, die grootendeels op Lessing teruggaat en mèt de stijgende Duitsche balans sinds Lessing, ook in andere landen geïmporteerd werd.

Het onheil was dat de zeventiende eeuw op den voet gevolgd werd door de achttiende, die in haast alle opzichten een caricatuur was van haar voorgangster en waarin alle kwade aanzetsels en uitwassen dezer laatste tot een overwoekering werden. Wijl alle navolging en overdracht tijd noodig hebben om te acclimatizeeren, stroomde de Fransche zeventiende eeuw eigenlijk door de achttiende het buitenland binnen en dit heeft haar reputatie geschaad. De ook hier beruchte pruikentijd is niet veel anders dan de achttiende-eeuwsche nasleep van een tijd, die grooter en beter was dan zijn latere uitstraling. Terwijl veel van wat de zeventiende eeuw in Frankrijk opbouwde, in de volgende ondermijnd werd of vermolmde en zoo de revolutie hielp voorbereiden, hing nog de glans der voorbije eeuw over Europa en zoo is men onwillekeurig de Fransche gouden eeuw gaan zien doorheen haar caricatuur, de achttiende. Door het drama van Voltaire aan de kaak te stellen, maakte Lessing het geheele Fransche drama onmogelijk en door de achttiende eeuw te treffen trof hij ook de voorafgaande.

Intusschen zijn velen hun oordeel juist over de achttiende eeuw gaan herzien, in die mate zelfs, dat deze het troetelkind van schrijvers en cultuurbeschouwers is gaan worden. Zij, die vroeger gold als de eeuw van het rationalisme, van ontkerstening en ontordening, van verbeeldingloosheid en vernuchtering, blijkt voor velen plotseling een tijd geweest te zijn, waarin zich de kiemen van het moderne Europa gingen vormen en vastzetten. De ont-

ordening en ontkerstening gelden niet langer als noodlottige verschijnselen; het zijn natuurlijke en indifferente evoluties, dé voorde hand liggende gevolgen van het vrij-worden van den geest. In deze eeuw, zoo meenen haar nieuwe bewonderaars, begint zich de mensch voor goed los te wikkelen uit wat hem bond en belemmerde, uit een nog altijd op God gerichte moraal, uit allerlei transcendentalia, uit de gevangenheid in de oude levens- en wereldvizie. De achttiende eeuw stelt, in deze opvatting, den mensch voor de beslissing: met of zonder Christendom. Het zijn de bewuste niet-Christenen, die de achttiende eeuw als een tijdperk van zoowel hoogen opbloei als rijke beloften zijn gaan zien, in het spoor van Stendhal en Nietzsche. De zeventiende wordt door hen met geringe waardeering voorbijgegaan, als overvol van theologie, despotisme en verschaald classicisme.

Een Christen kan onmogelijk dèze scala der waarden aanvaarden; wat hij wel kan, is: de bewondering van den Franschman voor zijn zeventiende eeuw verstaan en navoelen, deelen zelfs.

Sagesse d'un Louis Racine, je t'envie!
O n'avoir pas suivi les leçons de Rollin,
N'être pas né dans le grand siècle à son déclin,
Quand le soleil couchant, si beau, dorait la vie.

Quand Maintenon jetait sur la France ravie,
L'ombre douce et la paix de ses coiffes de lin,
Et royale abritait la veuve et l'orphelin,
Quand l'étude de la prière était suivie.

— — — — — —

Non. Il fut gallican, ce siècle, et janséniste!
C'est vers le Moyen-Age énorme et délicat,
Qu'il faudrait que mon coeur en panne naviguêt,
Loin de nos joues d'esprit charnel et de chair triste.

Wat Verlaine in de goede dagen van „Sagesse" hier neerschreef, is wellicht het gevoelen van velen, die in de groote eeuw den prillen adem der middeleeuwsche vroomheid missen en door de sombere plooi van het Jansenisme worden afgeschrikt. Hadden zij echter Bremond's „Histoire litteraire du sentiment religieux" gelezen, dan waren zij van dien schrik genezen. Een ander werk, dat hierbij op weg kan helpen, is, indien zij voelhoorns voor dit genre hebben, het pas verschenen vijfde deel der uitvoerige „Histoire de la Littérature Française",[1]) die onder toezicht en leiding van Abbé Calvet in elf lijvige volumina aan het verschijnen is. Acht deelen zijn er reeds verschenen, alle geschreven door vakgeleerden, die van de hun toegewezen periode een bijzondere studie

[1]) J. Calvet. Doyen de la Faculté libre des Lettres de Paris. La Littérature religieuse de Francois de Sales à Fénelon. (647) Gigord. Paris. 1938.

gemaakt hebben. Dit vijfde deel behandelt de religieuze litteratuur van François de Sales tot Fénelon en omspant dus de geheele eeuw. Zelfs in dit deel, dat hoofdzakelijk door Calvet geschreven werd, hebben eenige medewerkers de hand gehad. Het behandelt op kleinere schaal dezelfde stof als Bremond, maar vanuit een exclusiever gezichtshoek, voorzoover de religieuze werken namelijk naar vorm en gedachte tot de „Schoone Letteren" te rekenen zijn. Calvet corrigeert herhaaldelijk Bremond, wiens temperament zijn „Histoire" tot gekruide, zelfs pikante lectuur maakt, doch hem vaak tot een parti-pris verleidt. Calvet is de objectiviteit zelve en komt nooit in de bekoring, de historische waarheid aan een geestigheid te offeren of de dingen naar een opgezet systeem te modeleeren.

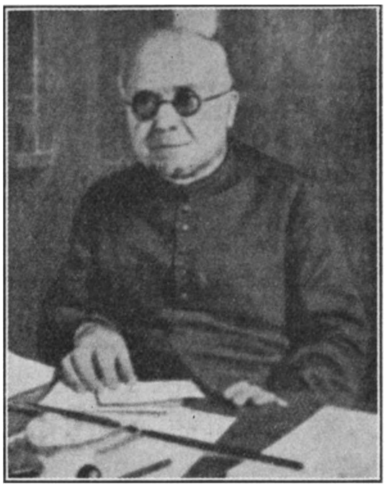

ABBé J. CALVET

De hooge religieuze litteratuur in Frankrijk is in de zeventiende eeuw van een ongewonen rijkdom en van bijzondere inspiratie. Zij is niet mystiek, maar overeenkomstig het Fransche genie, opvallend rationeel, verstandelijk van inslag en ordening. Men staat er eenigszins huiverig tegenover de langzaam bekend wordende Vlaamsche mystici. Zelfs het „Traité, de l'Amour de Dieu" van Franciscus van Sales is geheel en al Traité, een verhandeling, een betoog, iets geheel anders dan de mystieke werken der groote Spaansche Heiligen, der Duitschers en Nederlanders. Met de Bérulte en Bossuet, twee der belangrijkste schrijvers, domineert de zware, theologiegeladen, diepzinnige beschouwing, speculatiever, borender en inniger bij de Bérulle, breeder, erudieter en fraaier van klank bij Bossuet, Franciscus van Sales en Fénelon zijn lichter van toets, vriendelijker van uitzicht, oneindig fijn en genuanceerd van structuur en uitdrukking. Pascal staat alleen in eenzame hoogte, een zeldzame geest, wiens „Pensées" de eeuwen door nog niets van het wonder harer penetrante menschelijkheid en verhevenheid verloren hebben. Bourdaloue imponeert door zijn zuivere onbesmettelijkheid en geestestucht, een groote in de dagen, toen hij de kansels van Parijs beheerschte, van blijvende grootheid door zijn louter karakter. Het Jansenisme heeft, indien men Pascal, die er nauwelijks bijhoort, uitzondert, op religieus litterair gebied geen blijvende waarden voortgebracht.

Het groote probleem, dat bij het begin der eeuw na de be-

eindiging der godsdienstoorlogen in het geunieerde Frankrijk de religieuze geesten bezette, was het probleem van elken nieuw georienteerden tijd. Hoe heeft de religieuze mensch zich in te schakelen in het algemeene leven, in het leven der wereld? De middeleeuwen waren voorbij; de Renaissance had een nieuw menschentype gevormd, een mensch zich bewust van zijn kracht en onafhankelijkheid, geschoold aan de wijsheid der Antieken en gericht op geestelijke veroveringen. Montaigne had den knoop doorgehakt in letterlijken zin door het religieuze te scheiden van het wereldsche en den mensch in en voor de wereld zijn Christendom te doen vergeten. Heel het streven van Franciscus van Sales en van wie in zijn voetspoor het Christelijk humanisme voorstonden, is erop gericht deze scheiding te niet te doen en het wereldlijke leven van Christendom te doordringen, zòo dat het tot een gaaf en volledig mensch behoort in alles Christen te zijn. Goed Christen te zijn is het wezensbestanddeel, de kern van den „honnête homme". Vooral in de eerste helft der eeuw is deze tendens bij de geestelijke schrijvers werkzaam. Tot het Jansenisme zijn hydraachtig hoofd opsteekt.

Het Jansenisme is een reactie op al te veel humanisme en aanpassing, op casuïstiek en werkelijke of gewaande moraalverslapping. Er waren natuurlijk enkele zwakke momenten in het humanistische Christendom en zijn casuïstiek en hiertegen kwam een strenge, al te strenge levensvizie in verzet. Over erfzonde en genade werd gedisputeerd met niet te buigen hardnekkigheid. Veel belangrijks op litterair gebied heeft de strijd niet opgeleverd. Pascal echter schreef zijn geweldige, maar venijnige „Lettres Provinciales", het noodlottigste en geniaalste pamflet wellicht, dat er ooit geschreven werd. De groote massa der ingewijden en geïnteresseerden zien nog altijd de verhouding Jansenisten en Jezuïeten door de brieven van Pascal en toch! ondanks alle genialiteit en geesteshoogheid van den schrijver was dit een... daad van eenvoudige onrechtvaardigheid.

Heeft Pascal in zijn Jansenisme volhard? Vele historici, afgaande o.a. op de bekende verklaringen van zijn laatsten zielzorger, meenen, dat hij er zich met heel zijn ziel van heeft afgekeerd. Calvet echter twijfelt aan die verklaringen en houdt, dat Pascal, hoewel langzamerhand ontgroeiend aan Port-Royal, aldoor te goeder trouw aan zijn overstrenge opvattingen heeft vastgehouden.

Bossuet vertegenwoordigt de onbevangen, gezonde, robuuste katholiciteit der traditie en past als geen ander in de groote eeuw. Hij is de zuil en het sieraad der kerk in Frankrijk, een klassiek bisschop, machtig in leer en woord en gebaar, de aangewezen stem ter vertolking van de algemeene getroffenheid in spannende oogenblikken. Naast den prédicateur Bourdaloue is hij de orateur. Bossuet heeft stijl en houding; traditie, orde en eenheid zijn de grootheden, die hem fascineeren en bij zijn tijdgenooten gaat hij door voor een kerkvader. Vincentius van Paulo heeft zijn geest

voor goed gefixeerd en, ondanks al zijn aanleg voor grand-seigneur, is hij vóor alles priester en bisschop, nog meer uit op waarheid dan op waardigheid. Zijn oude dagen zijn wat bitter, als hij ziet dat de libertijnen en wereldlingen al te machtig worden en de kerk er niet in slaagt haar orde en eenheid overal door te voeren. Zijn robuuste zin voor gerechtigheid en waarheid, die de gevoeligheid voor fijnere nuanceeringen en psychologische verwikkeldheden mist, brengt hem in conflict met Fénelon, een geest van insinueerende subtiliteit, mysticus, prelaat van ongewone afmetingen en schrijver van naam. De strijd over het Quietisme, waarin Fénelon gedésavoueerd wordt, een nog onverkwikkelijker geval dan die over Jansenius, heeft dit merkwaardig gevolg, dat het Gallicaansche élan gebroken wordt en Rome onontbeerlijk blijkt.

Van de groote schrijvers der eeuw is de meest mystisch aangelegde en naar mystiek neigende, Fénelon, meer nog dan Franciscus van Sales. Het Fransche genie is in het algemeen niet mystisch, maar rationeel en discursief van aanleg. Bremond, die door voor een Franschman ongewone geesten gedreven werd, heeft het begrip mystiek verwijd en in zijn beroemde „Histoire littéraire du sentiment religieux" deze verwijde mystiek als het dynamische beginsel der Fransche spiritualiteit trachten voor te stellen. Deze systeemdwang leidt en beheerscht zijn sympathieën en antipathieën en bepaalt voortdurend zijn zienswijze. Zoo heeft hij een groote voorliefde voor Franciscus van Sales en Fénelon en een stille rancune tegen Bossuet. Pascal acht hij Jansenistisch in zijn ideeën, maar mystiek en orthodox in zijn gebedswijze. Middelmatige schrijvers stelt hij al te graag op den voorgrond wegens hun mystieke gerichtheid, terwijl belangrijker auteurs soms in de schaduw blijven. Zijn werk is baanbrekend geweest en van ingrijpende beteekenis, maar hij dient voortdurend met behoedzaamheid en kritiek gelezen te worden. Calvet's boek is een gelukkige correctie op Bremond.

De auteur dezer „Histoire" wijst met recht op het zeldzame feit, dat een groote eeuw een hare zuiverste glories bezit in een rij van religieuze schrijvers, van wie meerdere zich op het allerhoogste plan bewegen, op gelijk niveau met de beste profane auteurs. De godsdienstige impuls moet sterk geweest zijn in een tijd en een land, waarin religieuze denkers en schrijvers van dit formaat tot hun recht kwamen. Het mag een buitenlander opvallend schijnen en een grillige lacune, dat er aan deze hoogstaande proza-litteratuur, aan een rij van begaafde redenaars geen gelijkwaardige religieuze poëzie beantwoordt. Misschien was er de tijd niet gunstig voor, de aandacht te zeer op de onmiddellijke praktijk en de zuiverheid der leer gericht, de atmosfeer te geladen van strijd en polemiek. Port-Royal en poëzie zijn moeilijk te verzoenen grootheden en Port-Royal werpt een lange schaduw over de zeventiende eeuw, die ondanks alles de grand siècle zal blijven.

De Amsterdamsche School

door PIERRE H. DUBOIS.

De Amsterdamsche School is, zou men kunnen zeggen, een aparte groepeering in onze moderne poëzie. Zij bestaat uit een aantal jongere dichters, maar representeert zich het meest en het belangrijkst in de drie dicht aaneengesloten jongeren: Den Brabander, van Hattum en Hoornik. Deze dichters zijn niet geheel lyrisch, evenmin geheel episch, hun onderwerp is min of meer geobjectiveerd tot aan wat men hun s o c i a l e poëzie zou willen noemen. De tendenz in een gedicht lijkt mij over het algemeen een zwak punt te zijn; de tallooze rijmende moralisten die onze Nederlandsche letteren bevolken geven in dat opzicht voldoende te denken. Sociale poëzie is uiteraard tendentieus, men dicht steeds met een zekere bedoeling, terwijl voor mijn gevoel een dergelijke bedoeling reeds te veel is. Het voor een gedicht noodzakelijke gevoel, de ontroering, is in de sociale poëzie vanzelfsprekend sterk aanwezig, al lijkt ook deze ontroering mij „buitenordelijk" toe, een formule die natuurlijk uiterst gebrekkig is, maar waarmee ik toch niets anders wensch te zeggen, dan dat de ontroering die ik onderga bij het aanschouwen van bijvoorbeeld een hongerend kind, nog absoluut dié ontroering niet is of behoeft te zijn, welke mij tot een gedicht inspireert. Maar aangenomen dat deze ontroering tegelijkertijd tot een gedicht zou inspireeren, in hoeverre werkt dan de sociale functie remmend op de poëtische gaafheid, of omgekeerd, in hoeverre werkt dan de poëtische functie remmend op den drang te getúigen (niet van de ontroering, maar van de honger van dat kind, of van de ongerechtigheid der wereld, of de cultuurloosheid der kapitalisten)? Ik wil maar zeggen, dat het z.g. sociale vers altijd een groote kans biedt tot een zwakke of afgezwakte formuleering, ofwel van de keerzijde gezien: een grootere kracht verlangt; dat het dus in een sociaal vers altijd gemakkelijker is sociaal dan dichter te zijn.

Het spreekt vanzelf dat sociale dichters niet uitsluitend sociale onderwerpen hanteeren. Hun sociaal gevoel stelt hen onder den drang van het ressentiment en evenzeer, hoewel moeilijker, onder den drang der christelijke naastenliefde (ik denk bijvoorbeeld aan een auteur als Léon Bloy) open voor andere gevoelens; dank zij hun sociaal gevoel zijn zij gemakkelijker b e s c h i k b a a r, en het sociaal gevoel kruipt dan in de gestalten, die uitdrukking geven aan de gevoelens van wrok, verbittering, haat en spotlust, waarvan deze dichters door hun constitutie het gemakkelijk slachtoffer zijn. Tastbaar nemen in hen dan de elementen cynisme, ironie en satyre de overhand, en deze elementen blijven „in functie", waar de onderwerpen reeds niet meer sociaal te noemen zijn.

Men kan aan de niet-sociale gedichten van sociale dichters (het epitheton wordt dan al bezwarend en min of meer onjuist) zien, of zij sterke dichters zijn, of poëtisch vegeteeren op menschlievende gevoelens.

Het reëel gevaar dat ik voor deze dichters noemde (gemakkelijker sociaal dan dichter te zijn) is het duidelijkst waarneembaar in een figuur als van Hattum, die enkele goede sociale en satyrische verzen schreef, doch van wien het meerendeel der gedichten mij voortdurend wrevelig maken, omdat ze bijna voortdurend het gevoel geven: ernaast. Zijn verzen lijken te geforceerd. Zijn eerste bundel, zoover ik weet, „De Pothoofdplant" manifesteert dit duidelijk. Er is een gebrek aan vormkracht, die verborgen wordt achter een zekere overmoed, of eigenlijk nauwelijks verborgen wordt, want de zwakheid springt te duidelijk in het oog, wanneer men regels leest als deze:

> en God, die kleengedichtjes schrijft en leest (pag. 11)

of:

> Ik voel mij een hoger beest, in jou gekooid;

die misschien wel „schwung" hebben, maar ook niet veel meer dan dat. Hij

heeft fantasie, eenvoud ook soms, maar te vaak wordt deze te niet gedaan door zijn gemaniereerdheid. Zijn hekelverzen, zijn ironie is vaak zijn vruchtbaarste element.

Zijn tweede, in '38 verschenen, bundel heeft sterkere, maar ook zwakkere gedichten, dan in De Pothoofdplant verzameld staan. Zij heet Frisia non cantat, en de bedoeling van deze titel schijnt ironisch te zijn, namelijk, dat Friesland wel degelijk zingt. Voor de fragmenten uit: „En ik diende..." gaat dit meen ik wel op, al geloof ik hier eenige invloed te bespeuren van de scheppings-verzen van Werumeus Buning. In elk geval treft men hier enkele zeer goede gedeelten aan. Van vele andere gedichten kan men dit echter niet beweren. Ik geloof bijvoorbeeld, dat een zin als deze:

En blijkt ieders hart benepen
— vulgus in zijn kort geding —

door geen enkel dichter geschreven mag worden.

Onlangs verscheen bij Stols „Drie op één Perron", een bundel verzen van Den Brabander, van Hattum en Hoornik. Hierin is van Hattum zonder eenige twijfel en verweg de zwakste. Verzen als Geestesstoring, Afwijzing van Poëtische invitatie etc, bundelt men niet.

In deze zelfde bundel lijkt mij Den Brabander het best. Een gedicht als Miniatuur is voortreffelijk, als Danse Macabre uitermate suggestief. Reeds in vroegere bundels, vooral in Opus 5 toonde Den Brabander zich een belangrijk dichter, zeker niet een van de vele tijdgenooten en sterker, persoonlijker ook dan bijv. Binnendijk. Hij is zeer scherp in zijn uitbeelding met soms de zucht tot een zoodanige accentueering, dat het rethorisch en gezwollen aandoet. Een terzine als deze:

En wanhoop brak de vensters weder open
en zag het wereldlijf, met bloed beloopen,
zich wentlen in onmetelijken gier,

doet gewild en overladen aan; het gevoel heeft zich aan de woorden volgezogen in plaats van de woorden aan het gevoel. Men treft een dergelijk effect meerdere keeren aan; minder toch in „Drie op één Perron" dan in Opus 5, waaruit ik citeerde. Daartegenover heeft hij soms prachtige gedichten, zooals Fata Morgana (Opus 5,) waarin een leeraar, die aardrijkskunde doceert met zijn verbeelding wegglijdt naar schoonere oorden:

de zon dreef in een porceleinen schaal...
de zilte wind joeg lammren door het ruim...
zeeruiters hieven zingend elk een pluim
en vielen stoeiend over het ovaal,

de weeke buik van de verzande bocht...
daar wenkte wuft, half uit 't bewogen vocht,
de zeemeermin en rinkelde met schelpen...

De betoovering wordt verbroken door de zeer picareske regel:

Er wiegelde één of hij naar achter mocht.

Grootere terugkeer tot de realiteit kan men zich voor den schoolmeester welhaast niet denken.

Den Brabander lijkt mij zeker niet de minste van de dichters der Amsterdamsche School. Men kan hem echter geen belofte meer noemen, zijn vers maakt de indruk tot een bepaalde, niet geringe waarde overigens gestabiliseerd te zijn.

Dit is niet het geval met de derde belangrijke dichter die ik van deze groepeering noemen wilde, Eduard Hoornik. Hij is de derde deelgenoot van „Drie op één Perron", en daar niet de sterkste, hoewel beter dan van Hattum. En men kan over het geheel genomen dit boekje dan ook niet gelukkig noemen. Er is bij geen van de drie een vooruitgang te bespeuren, terwijl

hun onafhankelijkheid van de poëzie van du Perron, waarop de titel blijkens een verklarende strophe duidt, uit dit boekje niet duidelijker bewezen wordt dan in hun afzonderlijke bundels. Bovendien lijkt mij dit, als motief tot de samenstelling van deze bundel, volkomen overbodig, want het verwijt, dat hun gemaakt schijnt te zijn van hun afhankelijkheid van du Perron's verzen lijkt mij weinig steekhoudend; wanneer men bij hen een zoo geweldige invloed zou meenen te vinden, zou men die ook overal elders kunnen ontdekken.

De verzen die Hoornik in deze bundel verzamelde zijn nergens sterk, soms zelfs bepaald zwak, al vindt men er niet zulke absolute nulpunten als bij van Hattum. De verzen zweven rond het middelmatige, zij komen er vrijwel nooit boven uit, en dan nog meestal slechts in een of meerdere regels. Het beste vers uit deze afdeeling lijkt mij nog een gedicht als Verwachting. Dit behoeft niet te bevreemden, wanneer men het werk van Hoornik eenmaal kent. Zijn poëtische aandrift uit zich vaker op dit subtiel gegeven, en het zijn gewoonlijk niet de slechtste gedichten, die hieruit voortvloeien. Hoornik, door zijn ironie en nuchterheid behoorend en schijnbaar na zijn eerste bundels bestemd tot sociaal dichter, is dit toch niet in dien zin, dat bij hem de lyriek niet tot bloei zou kunnen komen onder de dwang van bitterheid en opstandigheid. De lyrische kant in hem is niet in het minst in verdrukking gekomen; integendeel, hoewel hij stevig vast zit in de realiteit, is hij de pamflettistische toon die men in veel vroeger werk kon waarnemen, en die niet van een zekere ondichterlijke opgewondenheid was vrij te pleiten, wel kwijt geraakt, en daardoor dichter genaderd tot de werkelijke poëzie; want Hoornik is ongetwijfeld een zeer belangrijk en talentvol dichter, die alleen het gevaar met zich draagt van al te gemakkelijk te schrijven, waardoor hij niet ontkomt aan een zekere slordigheid, die men nog telkens meent waar te nemen, o.a. in de cyclus „Requiem", die hij publiceerde in het onlangs verschenen litteraire maandblad „Werk", waarvan hij redacteur is. Hij heeft veel fantasie, en hij schrijft daardoor zeer beeldrijk. Zijn visie is heftig bewogen en doordringend; zijn vers is zeer gevoelig en ontroerd, terwijl langzamerhand de lyriek die hem eigen was de boventoon gaat voeren. Zijn onlangs verschenen bundel „Geboorte" manifesteert dit duidelijk. De bundel is genoemd naar de cyclus verzen, waarmede deze bundel opent en die de geboorte tot onderwerp heeft. In een aaneengesloten geheel van zelfstandige verzen gaat hij de gevoelens der vrouw na, die in blijde verwachting verkeert, en heeft zich daarmee vereenzelvigd. Men kan niet ontkennen dat hij dit op een uiterst subtiele en fijne wijze gedaan heeft. Nergens treedt het anecdotisch element, dat hem zoo vaak verraadt, op; het gedicht is zuiver lyrisch gebleven en strak gehouden. Het is vol van een prachtige, soms wat vage, symboliek. Strophen als deze:

> O, zee, die op mijn kust zal breken,
> nòg roert mijn hand het roode wier,
> en in de wielingen der kreken
> groeit zorgeloos het mosseldier.
>
> En wiegt het zeepaard op een stengel,
> en hoedt en broedt het kleine ei,
> zie, op mijn leden staat een engel,
> en die hoedt mij....

lijken mij voluit prachtig; en er zijn er vele zoo in deze bundel. Ook in de tweede afdeeling, Achter Glas, vindt men zeer zuivere gedichten, zooals Verraad en Nocturne, en deze bundel lijkt mij dan ook de zuiverste die Hoornik tot nu toe publiceerde.

Samenvattend lijkt mij Hoornik de sterkste en meest belovende der hier genoemde dichters, al geloof ik, dat dit tegelijkertijd te beteekenen heeft, dat de Amsterdamsche School het karakter dat zij had verliest, wat in dit geval geen verlies te noemen is.

Toespraak bij een Thijm-tentoonstelling [1]

door Dr. J. F. M. STERCK.

Toen ik op 21 Maart 1889 bij het graf van Jos. Alberdingk Thijm die lieflijke melodie hoorde zingen: „In den hemel is het altijd zomer", zou ik iemand, die beweerd had, dat ik nog na vijftig jaar een tentoonstelling zou openen gewijd aan de nagedachtenis van onzen grooten apologeet en emancipator, niet voor een geloofwaardig profeet gehouden hebben, maar zijn voorspelling als een welwillende scherts hebben opgenomen.

En toch is die voorspelling uitgekomen en ben ik, Goddank, nog in staat met de weinigen die in Thijms omgeving hebben verkeerd, deze herdenking mede te vieren.

Want het is inderdaad een feest dat hier in de R.K. leeszaal gegeven wordt, waar zoovele herinneringen aan den grooten strijder voor ons heilig geloof, aan den voortrekker op zoo menig ons dierbaar gebied zijn samengebracht; al vermogen die boeken prenten en geschriften slechts in miniatuur een overzicht te geven van wat door hem, die tot devies voerde: „Nil nisi per Christum", is tot stand gebracht. Want de grootheid van dezen onversaagden ridder van Middeleeuwsch karakter, weer te geven, is niet mogelijk in het kleine bestek van een expositie, maar zou den omvang eischen van een weidsch museum, met velerlei zalen waar, in elke afdeeling, een eigenaardige bijzonderheid van zijn grootsch werk te zien zou zijn.

De Nijmeegsche Universiteits Bibliotheek heeft in haar door mij gestichte Bibliotheca Thymiana onder de deskundige leiding van Dr. Karel Smits, reeds de vaste grondslagen gelegd voor zoo een geestelijk gebouw: een echt nationale stichting. Terwijl de Directie der Openbare Katholieke Leeszaal alhier het initiatief heeft genomen voor deze expositie.

Dat Thijm, door zijn eerlijk nationaal gevoel voor het recht der Nederlandsche Katholieken, reeds vroeg een voorganger is geweest, ligt in zijn ridderlijken, echt strijdvaardigen aard, die hem als 20-jarige, reeds in Augustus 1842, deed schrijven: „Sedert twee jaren bestaat er hier een kleine vereeniging van jongelui, die het goede willen en daartoe geraken langs den weg van het schoone; daarom schrijven zij kritische opstellen over allerlei kunstonderwerpen; daarom geven zij een tijdschrift uit hieraan uitsluitend gewijd, en de Spectator geheeten." De Katholieke kleur van dit orgaan was in hetzelfde jaar 1842 reeds erkend door den

[1]) Van 12 tot 19 Maart werden in de R.K. Leeszaal te Amsterdam allerlei Thymiana ten toon gesteld, waarbij Dr. Sterck een korte toespraak hield.

toen „fijn protestantschen Gids, die liever Jan Steen dan Rafael ziet", volgens Thijm. Die Vereeniging bestond nota bene uit hemzelf, zijn muzikale broeder Lambert en J. W. Cramer, medisch student, die in 1843 een nieuwe reeks van de Spectator op touw zetten waarin zij bijna de eenige medewerkers waren, en Josef Alberdingk Thijm met zijn toen reeds verbazende belezenheid, zijn boute, klare en rake stijl, de voornaamste onder het drietal. In hem had de Middeleeuwsche kunst eindelijk in Nederland haar altijd strijdvaardigen verdediger gekregen; de platte en onbeschaafde zedenschildering op het tooneel een altijd frisschen, maar scherpen hekelaar gevonden; de Katholieke beginselen vormden bij dit alles de vaste basis voor zijn optreden. Daar hij schreef onder verschillende initialen en namen valt het moeilijk zijn werk anders dan aan den plastischen stijl te herkennen. Alleen zijn a l t e r e g o Pauwels Forestier te Buiksloot, liet geen twijfel aan zijn oorsprong, wanneer hij zijn rubriek opende over „Wandalisme en Pedantisme in de kunst". Dat er wel aanleiding bestond om toen zijn waarschuwende stem te laten hooren, blijkt uit het feit, dat het Muiderslot met zijn vele vaderlandsche historische herinneringen en een der weinige goed bewaarde M. E. kasteelen in ons land, door den Staat voor afbraak werd aangeslagen; en slechts met moeite door Jac. van Lennep, Thijm e.a. kunstzinnigen gered werd.

De jonge Spectator klaagt erover dat „onwetende rooimeesters menig oud juweeltje sloopten", Er bestonden toen nog geen Heemschut en Hendrik de Keyser; Thijm had alleen toen reeds de taak dier later zoo nuttige vereenigingen op zich genomen. Zoo verhief hij ook luide zijn stem toen de Hollandsche timmerlieden de mooie trapgeveltjes verlaagden tot ellendige „plezier lijsten" zooals Alberdingk ze noemde, en Roomsche kerken in „waterstaatsstijl" werden verbouwd of gesticht. In scherpe tegenstelling met de hooge beginselen in zijn boek D e H. L i n i e.

Is het niet alsof Thijm toen al, in vooruitzienden geest, bij voorbaat kritiek oefende op de heden zoo gevierde nieuwe „zakelijkheids stijl", met gebouwen als opgestapelde doozen, recht toe recht aan opgetrokken? Thijm stelde voor, in de fries van zulke gebouwen te schrijven.

W a t f o r m v a n g e e s t l o o s h e i d o n s H o l l a n d s p r e i t e n t o o n,
I k p l a t t e l i j s t, g e t u i g d e p l a t h e i d s p a n t d e k r o o n.

Maar van hooger belang dan de kunst was nog voor Thijm de emancipatie van zijn Katholieke landgenooten, toen de Roomschen nog door een kleinmoedige vrees weerhouden werden om in het openbaar voor hun beginselen uit te komen. Ik behoef slechts te herinneren aan den invloed die uitging van den eenvoudigen, ook door niet-Katholieken gelezen V o l k s a l m a n a k v o o r

Nederl. Katholieken, aan zijn Dietsche Warande, ook bij Protestanten gewaardeerd; en aan zijn talrijke krachtige vlugschriften en Gedichten op godsdienstig terrein, als bijv. over „De Katholieke Kerkregeling in ons vaderland," welk geschrift zóó veel invloed heeft gehad op het herstel der oude Bisdommen in 1853. Dat Thijm hiervoor tot ridder werd geslagen door den Paus, waarbij hij toen God dankte: dat

„Zijn dichterveer verknoopt was aan
[het pauselijk lint."

Het hoogst stond Thijm echter in zijn persoonlijk optreden ter verdediging van zijn beginselen. Schitterend kwam dit uit in Sept. 1864, toen in het Kon. Paleis te Amsterdam gehouden werd het „Congres des sciences sociales"; door Prof. Quack genoemd: „Een verzameling van mannen der vrije gedachte vol antipathie tegen de aloude wereldbeschouwing." In werkelijkheid een verzameling van Israelieten en Vrijmetselaars met Mr. Jacob van Lennep als voorzitter. Het Fransch was daar de voertaal. Ook Thijm ging daarheen om, zooals hij in een zijner brieven schreef: „Je ne voulais pas laisser disposer du mien; chez moi, et sans moi contre moi."

Inderdaad liet hij zich niet onbetuigd, protesteerde tegen een voordracht waarin Spinoza werd verheerlijkt en zooals Thijm schreef „de Koningskroon van Christus als koninklijke Verlosser geplaatst werd op het hoofd van Spinoza." Thijm protesteerde als Katholiek en.... als Amsterdammer omdat hij dit misbruik maken achtte van de aangeboden gastvrijheid. Zijn optreden maakte zoo diepen indruk, dat Quack aan Thijms graf in dit verband zeide: „Als wij aan hem denken stellen wij hem het liefst voor als den St. George, dien Donatello gestalte heeft gegeven in het marmeren beeld te Florence," die ook op zijn schild het kruis draagt. Het mikpunt der aanvallen werd het pas gehouden katholieke congres te Mechelen. Op een hevig kleineerend debat door A. Weill met de vraag „Y-a-t-il jamais eu un art chrétien?" hield Thijm een krachtig pleidooi over de waarde van het Christendom en den rijkdom dier kunst. En toen daarop een ander lid hem smalend typeerde als „het lid dat onder hen de ideeën van het congres van Mechelen representeerde," stond Thijm rustig in volle lengte op, en riep luide door de zaal: „Je m'en fais gloire!" een daad van supérieure overtuigingsmoed, die een zoodanige ontroering bracht onder de aanwezigen, dat het brutale antwoord: „Libre à vous de vous en faire gloire comme à moi de ne pas vous en faire compliment", in alle rijen teekenen van luide afkeuringen deed opgaan.

Zoo zou ik U nog uren lang kunnen onderhouden over Thijms moedig optreden, waar het gold de rechten van het katholieke

geloof te verdedigen; maar ik mag uw verlangen om in deze verzameling de herinnering daaraan bevestigd en verwezenlijkt te zien, niet langer op de proef stellen.

Toch moet ik voor één inzending nog in het bijzonder uw aandacht vragen omdat daaruit blijkt, hoe Thijm ook in zijn beroep (hij was toen drukker en uitgever o.a. van De Tijd) getuigde van zijn eerbied voor het Pauselijk gezag en de voorschriften welke daarvan uitgingen. In 1879 werd de uitvaardiging herdacht van de beroemde Bulla Ineffabilis over de Onbevlekte Ontvangenis van de H. Maagd, 8 Dec. 1854 door Pius IX gegeven. Thijm stelde er een eer in, dit Pauselijk woord in een prachtuitgave bekend te maken bij de 25-jarige herdenking in 1879 en wist den Katholieken Nederlandschen adel op te wekken zijn steun daaraan te verleenen. Dit majestueuse boek werd geheel door Thijm verzorgd. De tekst in modern Nederlandsch is, ook wat de afzonderlijke bepalingen van het Leerstuk betreft, gedrukt in de mooie oude incunabel-karakters die alleen de firma Enchedé te Haarlem bezit. Deze Bepalingen zijn, behalve in de talen van de Oost- en West-Indische koloniën ook in de voornaamste Noord Nederlandsche dialecten, 20 in aantal weergegeven, waaraan even zoovele medewerkers van naam (Katholieken zoowel als andersdenkenden) hadden gearbeid. Thijm had zeer eigenaardig voor zijn aandeel genomen het D i a l e c t van de Oude Amsterdamsche Borgery vóór 1572. Het geheel was opgeluisterd door kleur-teekeningen van P. J. H. Cuypers en Ant. B. J. Sterck, en gebonden in een rijken symbolieken band. Het boekwerk, waarvan alleen de tekst met Inleiding van Thijm h i e r te zien is, wordt nog bewaard in de Vaticaansche Bibliotheek, waar het voor kort zelfs nog was tentoongesteld op een eereplaats. Behalve als godsdienstig document, blijft dit merkwaardige boek een weinig gekend materiaal voor de Nederlandsche dialect-studie. Het zal voortaan berusten in de Bibliotheca Thijmiana te Nijmegen.

Ten slotte: Vele van Thijms werken en brieven zijn geschreven onder het embleem I n d e n B e r g T h a b o r, dat dit zijn huis op het Singel hoek Beulingstraat nog voert. En telken jare, omstreeks 17 Maart, Thijms sterfdag, wordt Zondags in Onze kerken het Evangelie voorgelezen van de Transfiguratie op den Thabor.

Zou men niet mogen veronderstellen, dat het hier geen toevallige samenloop betreft, maar een teeken, dat ook Jos. Alberdingk Thijm reeds zijn verheerlijkte gedaanteverwisseling op den Hemelschen Thabor is deelachtig geworden?

Een Katholiek Iersch roman-schrijver: Francis MacManus

door JOS PANHUYSEN.

Wanneer men de herleving van de katholieke letterkunde in het laatst van den negentiende en in de twintigste eeuw met een zekere vreugde en niet onrechtmatigen trots vast kan stellen, zoowel in ons eigen land, als elders, in Frankrijk, in Duitschland en zelfs in Engeland en Ierland, om slechts enkele landen te noemen, dan moet men, om der waarheid wille, ook vast stellen, dat in het letterkundige genre, dat het meest geliefd is bij een grooter publiek, dat in de roman de herleving nog betrekkelijk beperkt is. Bovendien moet men niet uit het oog verliezen, dat een gedeelte der moderne katholieke romans geschreven werd door bekeerlingen, werk dat dus uiteraard niet onmiddellijk uit de katholieke traditie voortkwam, dat vele Fransche schrijvers werken in een gedeeltelijk ontkerstend land, hetgeen in romans als die van Mauriac vaak pijnlijk merkbaar is en dat in een land als het onze, de invloed en de levensfeer van niet katholieke literatuur nog altijd vrij sterk op katholieke schrijvers inwerkt. Coolen is naar mijne meening bijvoorbeeld een katholiek, die doorgaans schrijft over katholieken, maar hij is toch nog geen katholiek schrijver in de volle beteekenis van dat woord. Dit is geen blaam, het is zelfs geen constateering van een litteraire tekortkoming. Ik wil alleen zeggen, dat het werk van Coolen niet uit zijn katholieke levensbeschouwing voortkomt, dat zijn verhaal een katholieke ziens- en levenswijze in zich betrekt, maar dat het niet daaruit ontstaat.

Wat de litteraire waarde op zich betreft, is zooiets van geen onmiddellijke beteekenis, want dit betreft niet de litteraire schoonheid maar den aard van het werk. Het werk, dat wel uit een katholieke traditie voortkwam, behoefde niet natuurnoodzakelijk beter te zijn, maar het zou er anders uit zien. Hoe het er uit zou zien kan men bemerken aan de drie romans van den jongen Ierschen schrijver Francis MacManus, niet alle drie romans zijn even goed; volkomen geslaagd is eigenlijk alleen maar This House was Mine, maar alle drie zijn ze voortgekomen uit een katholieke traditie. Hier is niets van den bepaalden apologetischen ijver van de bekeerlingen te bespeuren, als bijvoorbeeld in de laatste werken van Sigrid Undset, hier vindt men niet de bezetenheid door het zondeprobleem als bij Mauriac, en men vindt er evenmin het vertellen over min of meer eigenaardige katholieke menschen als bij Coolen.

Reeds de eerste roman Stand and Give Challenge, waarin Francis MacManus, het leven van den zwervenden achttiende eeuwschen dichter Donacha Ruadh MacConmara verhaalt is volkomen vanuit een katholieke traditie geschreven, men wordt slechts

nu en dan meer bepaaldelijk daaraan herinnerd, maar men gevoelt het altijd, omdat men tusschen katholieke menschen leeft, zoolang men leest. In Stand and Give Challenge en later, in het vervolg op dien roman, de roman Candle for the Proud, komt een geestelijke voor father O'Casey, een zeldzame figuur, die soms door Francis MacManus wel eens wat al te theatraal ten tooneele wordt gevoerd, maar hij wordt nooit een type, als de pastoor van Kinderen van ons Volk toch in zekere mate is, en hij wordt ook niet de geheimzinnige figuur uit bekeerlingenromans. Hij is goed, maar hij is niet overmatig goedmoedig, hij is een heilige, maar een menschelijke heilige. Als hij voor een halsmisdaad, die hij niet bedreven heeft, in de gevangenis te Clonmel ligt, wordt hij bekoord door den duivel. Dat is heel gewoon, maar juist omdat het heel gewoon is, omdat Francis MacManus als een gewoonheid aanvaardt, dat heilige priesters op zulk een oogenblik bekoord kunnen worden, toont hij te schrijven vanuit een katholieke traditie. Father O'Casey wordt natuurlijk niet bekoord op de wijze, die de Fransche naturalisten zoo bij uitstek kenschetsend achtten.

„Amongst them there were thieves, highwaymen, evil women, men of violence, just men embittered to despair, souls hurt and whimpering. On them as on himself were the marks of the sin of Adam; and the marks of other sins beyond counting.

— But you are not as they, crossed the hearing of his soul

— Am I not? he said to the Devil.

— You have not thieved nor done violence to any man. You are good. You never denied, like that man, Donacha Mac Conmara, who is stiff with pride. You have been a good priest.

— Christ shield me! Christ shield me! the priest murmured."

Dit is geen natuurgetrouwe afbeelding, dit is meer dan een afbeelding. En zoo is bij aandachtige lezing het geheele zeer romantische verhaal van Donacha Ruadh, de zwervende dichter en ongeluksvogel, die thuis komt uit Rome, waar hem het seminarie ontzegd werd, na lang te hebben rondgedoold op het vasteland. Een historische figuur is hij, de dichter van The Fair Hills of Ireland, maar van wien zeer weinig bekend is, zoodat MacManus als hij zelf in zijn voorwoord opmerkt, voor het grootste deel zijn verhaal tot in details verzinnen moest, maar zoo tracht hij een beeld te geven van enkele menschen in „the hidden Ireland" van de achttiende eeuw. De achttiende eeuw, de tijd, dat staatkundig alleen nog de droom van een overwinning van „the bonnie Prince Charlie" was overgebleven, een droom, die geheel vernietigd werd door de nederlaag bij Culloden in Schotland, was een tijd van ellende en neergang voor Ierland, sociaal en cultureel. Na de opbloei in de zeventiende eeuw had de dichtkunst er zijn beschermers verloren en dichters als Donnacha Macconmara leefden tusschen een arme, onwetende bevolking en ze behoorden tot die bevolking, ze trokken vaak door Ierland rond om

landarbeid te verrichten en zoo een weinig geld te verdienen, want hoewel ze Grieksch en Latijn machtig waren, hoewel ze Homerus en Vergilius lazen en de evenzeer heroïsche verhalen en gedichten van hun eigen overlevering, konden ze met het geven van onderricht nauwelijks hun brood voor hen en hun gezin verdienen.

En toch bleven zij tegen den ongunst der tijden in, en door zoo weinigen begrepen, gedichten schrijven, die ook niet gemakkelijk te verstaan waren, vol van toespelingen op de groote klassieken en een eigen roemrijk verleden. Dit maakte hun werk van een zeer bepaald karakter. Het is als hun leven was. Het leven van hooghartigen in vernederende omstandigheden, een droom van verloren majesteit in de uiterste ellende spiegelt zich in hun hartstochtelijk bewogen werk. Zij werden geëerd. Er was nog genoeg van de traditie levend gebleven, zelfs onder de eenvoudigsten, om te beseffen, dat een dichter eer gegeven dient te worden, dat dichters, zelfs al schrijven zij moeilijk verstaanbare verzen, dragers zijn, althans kunnen zijn, van een volksideaal. Ondanks al hun vertwijfeling en al hun zwaarmoedigheid hielden deze „peasant poets" ook inderdaad onder een door de Engelsche overheersching uitgezogen bevolking de hoop levend en den weerstand in een uiterlijk haast volkomen schijnende aanvaarding.

> I shall not call for help until they coffin me,
> What good for me to call when hope of help is gone?
> Princes of Munster that would have heard my cry
> Will not rise from the dead because I am alone.
>
> Mind shudders like a wave in this tempestuous mood,
> My bowels and my heart are pierced and filled with pain
> To see our lands, our hills, our gentle neighbourhood
> A plot where any English upstart stakes his claim.
>
> The Shannon and the Liffey and the tuneful Lee,
> The Boyne and the Blackwater a sad music sing,
> The waters of the west run red into the sea —
> No matter what be trumps their knave will beat our king.
>
> And I have never ceased weeping these useless tears,
> I am a man, oppressed, afflicted, and undone,
> Who where he wanders mourning no companion hears
> Only some waterfall that has no cause to mourn.
>
> Now I shall cease, death comes and I must not delay
> By Laune and Lane and Lee diminished of their pride,
> I shall go after the heroes, ay, into the clay,
> My fathers followed theirs before Christ was crucified.

In een vers als dit van een der „peasant poets" vindt men hun heele lot tesamengedrongen. Op zulk een motief heeft Francis MacManus het leven van zijn dichter verhaald en inderdaad toonde hij ons daarmede een verborgen Ierland. In het werk van

Maria Edgeworth, vooral in haar meesterlijke novelle Castle Rackrent, werd iets van het leven van de Ieren in dezen tijd weergegeven, maar weinig en hoewel vanuit een zeer welwillende, toch niet vanuit een volkseigene beschouwing, Castle Rackrent is zonder eenigen twijfel litterair voornamer dan Give and Stand Challenge of Candle for the Proud, maar werd in Castle Rackrent iets van het leven der Iersche bevolking afgebeeld, hier wordt het gebeeld.

Vooral in Candle for the Proud worden de clan eigenschappen van deze samenleving getoond, het bijeenbehooren onder een eigen, veracht geloof, onder eigen, miskende zeden, de hulpvaardigheid en de hardheid, die in zulk een clan gemeenschap bestaan, en de bewondering voor den durver, die in de hachelijke omstandigheden, den moed heeft haar te leiden.

De Hollandsche lezer zal de bravour van den dichter Donacha MacNamara, zijn haast romantische heldhaftigheid en zijn verheven opvattingen omtrent de dichtkunst wellicht een weinig overdreven vinden, de Iersche lezer doet dat waarschijnlijk niet. Hij kent den strijd immers nog, die toen reeds begonnen was. Als Donacha Ruadh MacConmara zich met zijn boeren verzet tegen de onrechtvaardigheid en door een toeval inderdaad recht verkrijgt, zal hij de heldenvereering begrijpen, die sindsdien in Slieve Gua voor den onstuimigen dichter bestond. De Hollandsche lezer zal meer geboeid worden door de laatste heldendaad van Donacha MacConmara, als hij de in verzet gekomen bevolking, die het onrecht, hun priester aangedaan, wil wreken tegen zichzelf beschermt. Daar is de dichter een oud man en hetgeen hij doet gebeurt tersluiks en zonder bravour, hij redt er het landvolk echter niet alleen door, maar ook father O'Casey, en ten slotte, in ootmoed, zijn eigen ziel.

Het laatste gedeelte van Candle for the Proud is niet alleen maar een belangwekkende herschepping van een stuk geschiedenis, niet alleen maar het toonen van „the hidden Ireland" van de achttiende eeuw, het is daarenboven de verklaring van het gemoedsleven van een bijzondere man, het groeiend besef van een mensch omtrent zijn eigen leven. Donacha MacConmara, wiens karakter iets van een tooneelfiguur bezat tot nu toe, wordt hier een persoonlijkheid en deze bewustwording, waarin ontgoocheling en een nooit vermoede hoop elkander vinden, geeft het boek een dramatische grootheid en waardigheid, die in de bewogener avonturen daaraan voorafgaande niet aanwezig was. De oude, gebroken man, die in het breken van zijn hoogmoed de verzoening met zijn lot vond, bezit een grootere vitaliteit dan den opstandigen dichter, die zich afwendde van God.

Het inzicht in het eigen leven is een inzicht, dat niet zoo veelvuldig voorkomt onder de menschen, dat betrekkelijk zeldzaam is, het is een inzicht, dat gelijkenis vertoont met de katharsis der Grieksche treurspelen en het is dan ook geen wonder, dat men

in verband met het tot dusver meest geslaagde boek van Francis MacManus, met This House was Mine, van de literatuur der Grieken gesproken heeft. Ik geloof niet geheel ten onrechte. Want This House was Mine is een sober, sterk dramatisch en verhelderend boek. Meer dan in Stand and Give Challenge en Candle for the Proud heeft de schrijver hier een eenheid weten te bereiken. Het ietwat theatrale is grootendeels verdwenen, de stijl is beheerscht, de personen leven en bewegen en spreken ieder naar hun eigen, goed onderscheiden aard, het verhaal ontwikkelt zich van binnen uit met een treffende noodwendigheid, de oplossing is redelijk volkomen verantwoord en tegelijkertijd fataal, en weer, maar nog indringender als in Candle for the Proud vindt men de beschouwing van al dien hartstocht en al dat leed, dat voorbijging in den geest van een oud man, die in de overblijfselen van een oud huis, dat eens het zijne was, symbolisch het eigen moedwillig verworpen leven ziet.

Juist omdat hij volkomen goed beseft, dat zijn leven in zekeren zin mislukt kan geacht worden, dat hij eigenlijk alles verkeerd gedaan heeft, weet hij ook, dat God genade met hem gehad heeft. In al dit betrekkelijk eenvoudig tijdelijk gebeuren, bij den dood van zijn vrouw, bij het konkelen en samenzweren met zijn eigen vader, bij de vlucht van zijn zoon, bij de waarschuwing van den priester geeft Martin Hickey zich nauwelijks rekenschap, dat hij met zijn eigen leven en zijn eeuwigheidsbestemming speelt, maar de lezer ziet dit wel, het bestaan van Martin Hickey, diens vader, diens vrouw, diens zoon wordt inderdaad onopzettelijk voortdurend weergegeven als een tijd van voorbereiding op de eeuwigheid, en dat maakt vooral het katholieke karakter van dit boek uit. De priester, die in This House was Mine voorkomt is een heel andere figuur dan father O'Casey uit Stand and Give Challenge en Candle for the Proud, maar zijn persoonlijkheid is evenmin geheimzinnig verdoezeld of al te typisch gemaakt, en is even vanzelfsprekend.

Katholieke boeken als This House was Mine worden nog al te zelden geschreven, Francis MacManus was tot het schrijven er van in staat, omdat in Ierland naast een godsdienstige traditie, zelfs in de donkerste eeuwen, nog een cultureele traditie levendig bleef, in ons land was dit niet in die mate het geval of werd die traditie al te zeer gewijzigd onder den invloed der niet-katholieke cultuur. Naarmate onze zelfstandigheid groeit zal echter ook in ons land, dunkt me, het wezenlijk katholieke boek, dat tevens een voornaam kunstwerk is, steeds minder zeldzaam worden, vooral als we ons weten te hoeden voor een zoogenaamde eenvoudigheid en goedmoedigheid, die doorgaans een valsche naïeviteit is.

Francis MacManus: This House was Mine en Candle for The Proud, beide bij Sheed & Ward. London; en Stand and Give Challenge, bij The Talbot Press, Talbot Street, Dublin.

BUITENLANDSCHE LETTEREN

FRANSCH

DE ROUX (François) BRUNE. Roman. Gallimard, Paris. 1938.

De psychologische roman, die zich als voornaamste doel de schildering van bepaalde zielen stelt, vertegenwoordigt van alle roman-genres, datgene, hetwelk de meest uitgebreide en meest verfijnde beschaving van den schrijver vraagt. Zijn meest voorkomend gebrek is wel, dat er een dusdanig gewicht aan de gevoels-ontleding gegeven wordt, dat de meest levende elementen van het werk, als intrigue, handeling en beweging, daarin dikwijls aan te exclusief verstandelijke bekommernissen worden opgeofferd. Er is zelden sprake van een juist evenwicht tusschen de Observatie en de verbeelding van den schrijver, tusschen psychologische belangwekkendheid en dramatische spanning.

Toch zijn er onder de romans, in het vorig jaar verschenen, enkele voorbeelden van een juiste opvatting in deze moeilijk te verwezenlijken verhoudingen. B r u n e is een roman, die in dit opzicht geslaagd mag heeten. De roman verbeeldt ons een liefdes-drama, dat diepe sporen in de betreffende zielen achterlaat. Als jong meisje, heeft Brune een jongen man liefgehad: het levenslot echter, dat zoo dikwijls verwoestingen slaat met zijn wapens van stilzwijgen en terughoudendheid, verwijdert haar van dezen Jean Delarue, en drijft haar in een m a r i a g e d e r a i s o n. Totdat zij zich, plotseling, na vijftien jaar, tegenover haar vroegere liefde geplaatst ziet. En zij vermoedt er geen gevaar in, als eerzame echtgenoote, opgaande in het haar nu eenmaal beschoren, en gelaten aanvaarde, min of meer eentonige leven, dezen Jean Delarue bepaalde vertrouwelijke mededeelingen te doen. Verleiding glijdt binnen in haar hart en de leugen van een nieuw leven spiegelt haar de verwachting voor, de leegte van haar leven door een nieuwe verbintenis gevuld te zien. Deze onverwachts geboren illusie brengt haar, na een heftigen, inwendigen strijd, tot een val.

Op datzelfde oogenblik echter valt de blinddoek van den leugen van haar oogen, en zij ervaart de droeve gewaarwording van in de armen van haar minnaar slechts den wortel van een bitteren afkeer van zichzelve in plaats van dien eener oude liefde te vinden.

Zeker biedt deze roman nog tekortkomingen. Het eerste deel lijdt onder een min of meer storend gebrek aan bezieling: deze informeerende pagina's hadden in levendiger vorm kunnen gegoten worden. Daarentegen schiep de schrijver zeer merkwaardige passages, waar het betrof de dramatiek der opeenvolgende situatie's weer te geven: pagina's van een zuivere, prangende psychologische indringendheid. En deze roman beteekent daardoor een waardige voortzetting van de zedekundige traditie, die de Fransche roman de eeuwen door gedragen heeft. Nergens werd het realisme van dit werk door ongeoorloofd prikkelende beelden of tooneelen ontsierd. (Om het onderwerp aan volwassen lezers voorbehouden.)

Dr. B.

DESMAREST (Marie-Anne) TORRENTS. Roman. 18 fr. Editions Denoël, Paris. 1938.

Drie figuren: de Zweedsche dokter Jan Yvarson, een soort blonde Noordsche halfgod; Ide, zijn vrouw, een Rotterdamsch meisje, dat hij gedurende zijn studie in Holland heeft leeren kennen; en tenslotte zijn vroegere verloofde Sigrid, bijgenaamd de Sphinx, die een mannelijke partner is van den Graaf de Monte Cristo. Drie decors ook: Holland, Zweden en het Transvaalsche Veld. De Nederlandsche omlijsting van het verhaal doet nogal gewild aan: tulpen, kraakzindelijke ramen, stijfgesteven gordijnen enz. Het karakter van Ide draagt de sporen van het vlakke, onbewogen polderlandschap: „Ma chère femme, tu es le repos, la douce lampe qui brûle le soir derrière un rideau blanc". Aan de Zweedsche bergen ontleent het boek zijn titel, maar de vaart en de koortsige onstuimigheid van de bergstroomen ervaart men pas in de tweede helft van het verhaal; heel het eerste deel lang vertelt een gelukkige vrouw van haar huwelijk en haar moederschap, vertrouwvol en met innigheid. De strijd tusschen Ide en het Zweedsche meisje om het hart van Jan is een erg romanesk gebeuren, waarin ook de muziek haar rol meespeelt. Dit laatste doet de schrijfster de gelegenheid aan de hand om zich te wagen aan eenige petits poèmes en prose over de muziek, die van talent getuigen. Met haar eersten roman: la Passion de Jeanne Rieber heeft M. A. Desmarest in 1935 den Prix de L'Alsace littéraire verkregen. Haar volgend werk zal Province heeten. Laten we hopen, dat het strakker van bouw en taal moge zijn.

D.

FRANCILLON (Clarisse) LE PLAISIR DE DIEU. N. R. F. Gallimard, Paris. 1938. 25 fr.

Waarom dit boek „Le Plaisir de Dieu" heet, is niet duidelijk. Er is trouwens veel niet duidelijk in dezen roman. Een dominee, uit streng orthodox geslacht, verlaat zijn stiel en zijn geloof, wordt schrijver, bedreigt zijn vrouw met bedenkelijke sujetten en is op het einde van het boek verkooper van bijbels. Hij wordt beschreven als een gevoelige zwakkeling zonder wil of karakter. Een triestig boek zonder zin of samenhang. De schrijfster houdt ervan „sprunghaft" te werk te gaan, zoodat herinnerde en oogenblikkelijk beleefde werkelijkheid door elkaar schuift, wat de lezing niet vergemakkelijkt. Men heeft een aantal bladzijden te lezen alvorens men aan dit procédé gewend is. Wat den lezer te boeien heeft, is hoofdzakelijk het pikante der situaties, de telkens nieuwe verwikkeling van den held met een andere vrouw. Maar alles eindigt in een groot vraagteeken. Wat wil of bedoelt de schrijfster? Zij schijnt niets te willen, niets te bedoelen dan de aberraties van een zwakkeling te beschrijven. Een raadselachtig en vrijwel moraalloos boek, dat al te zeer de minder gezonde interessen prikkelt zonder er veel beters voor bij aan te bieden. Streng voorbehoud.

DUITSCH

BRANDENBURG (Hans) VATER OLLENDAHL. Roman einer Familie, Deutsche Verlagsanstalt, Stuttgart-Berlin. 1938.

Het is een waagstuk om in de jacht van onze tijd een boek op de markt te gooien van goed 700 bladzijden, waarin helemaal geen haast te bespeuren is. Breed en genoegelijk wordt in deze roman de geschiedenis van de familie Ollendahl verteld, een stukje geschiedenis tussen 1875 en 1925.

De schrijver neemt zich de tijd; elk klein familiefeestje, elke huiselijke twist, elk uitstapje naar buiten wordt breedvoerig verteld. Er worden genoegelijke dingen uit de goede oude tijd opgehaald, dingen die we zowat vergeten waren en we bemerken, hoe onbegrijpelijk ver we van de vóór-oorlogstijd verwijderd zijn. Ook toèn kon 't in de grote wereld van de politiek spannen, het imperialisme verstrikte de mensheid meer en meer in een kluwen van verwarring, maar toch de individuen bleven nog buiten de gejaagdheid, de spanning, de drift der verwarring en het dag in, dag uit opgehitst worden

door alles en iedereen. Men kon nog leven in gezellige burgerlijke rust, waar het conflict een familieconflict was en het geluk een huiselijk geluk.

De vertegenwoordigers van dat geslacht zijn hoofdzakelijk Traugott Ollendahl en zijn vrouw Marianne. Zij maken de ommekeer der tijden in hun kinderen mee. De kinderen, losgescheurd van de oude traditie en geloof, raken eindeloos ver van hun ouders verwijderd.

De ouders proberen zich om te schakelen, Marianne doet het met het vanzelfsprekende aanvoelen van een moeder; Traugott met het weerbarstige verzet van een man, die zijn kinderen toch niet los kan laten. Als Marianne te vroeg sterft, staat daar die oude eik eenzaam, ontroerend trouwhartig echter.

Het is een wonderlijk mooie figuur, die Brandenburg met zichtbare piëteit getekend heeft, een figuur, waarin wij allen iets terugvinden van onzen vader. Een man, die veel leed te dragen heeft, maar niet breekt, niet in elkaar zakt, doch in heel de eenvoud van trouw met al zijn eigenaardigheden en menselijke beperktheden zijn leven leeft.

Niemand wil kwaad, maar ieder gaat z'n weg, de moderne tijd eist haar rechten op; men wordt meegetrokken. Het is een ondergaan der tijdverschijnselen tegen wil en dank bijna.

Het is onmogelijk om anders dan met diepe ontroering van dit boek afscheid te nemen. Alle bezwaren, die men tegen dit boek zou kunnen hebben, vallen weg tegen de aantrekkelijkheid van de figuur van Vader Ollendahl. Hij is niet heldhaftig geschilderd, er zijn geen grote woorden om hem heen, er is de stille lach van die zachte humor, die liefheeft, een humor die zegt: Vader, vergeef ons, dat wij zo zijn; U was in uw tijd U zelf, laat ons ook van onszelf zijn.

Nog eens theoretische bezwaren kunnen er zijn; er is te weinig licht in de toekomst, het is een tè smartelijk vaarwel aan het voorbije, er blijft te weinig over, te veel verwarring en te weinig ordening. Maar is het in werkelijkheid anders?

„Es war ein Sonntag hell und klar... Anno Dazumal."

GERMAN (Günther) ANNA CHRISTA. Im Vieweg Verlag. 1938.

Anna Christa is het meisje, waar het om gaat. Er zijn twee mannen, die voor haar in aanmerking komen. De ene is Wolf Hollt en de andere is Heinrich Kurdeit.

Die Wolf Hollt is een respectabele kerel en Anna houdt ook veel van hem, ja ze is feitelijk met hem verloofd. Maar die respectabele kerel heeft één nadeel, hij heeft z'n thuis in Zuid-Duitschland tussen de bergen. Daarheen wil hij haar, zoals begrijpelijk is, ook brengen. Daar heeft hij z'n woning, z'n goederen.

Maar als beiden nu voor hun plezier aan zee komen, ontdekte Anna, dat ze dol op water is en wel speciaal op zeewater. Ze voelt met instinctieve zekerheid, dat zij 't nooit tussen de bergen van Wolf zal kunnen uithouden.

Nu wil 't geval, dat Anna bij de zee een visscher ontmoet, die precies bij het landschap past. Het is begrijpelijk, dat ze daar nu weer dol op wordt en haar vroegere vlam kalmpjes laat uitdoven. Dat laatste is voor het slachtoffer niet bijster leuk en het scheelt niet veel, of Wolf en Heinrich hadden het met elkaar moeten uitvechten. Gelukkig komt het niet tot bloedvergieten en Heinrich, die ondertussen nog bijna verdronken is, krijgt Anna.

Iets heel leuks komt er nu nog als extratje bij. Anna zelf is er zelf verbaasd over, dat ze zo zwaar verliefd op de zee is en op alles wat er bij hoort. Na een onderzoek in het doopboek van den dominee daar ter plaatse, ontdekt ze, dat haar familie eigenlijk ook in de buurt thuishoorde, maar om bepaalde redenen daarvandaan getrokken zijn.

Nu is alles volkomen duidelijk: „Blut und Boden" hebben het gedaan. Er is geen twijfel meer, ze hoort bij de zee: „Das Blut hat wieder zum Blut gefunden" (blz. 222).

Ze is trouwens zedelijk verplicht met een zeeman te trouwen, want dan kan ze alleen nuttig voor de staat zijn: „Wir haben die Pflicht als Mensch und

als Angehöriger eines Staates, unser Leben so einzurichten, dass dem letzteren der höchste Wert aus unserem Dasein, dem ersten die grösz mögliche Erfüllung zuteil wird". (blz. 133)

O zo, Kees!

DIE GEGENWARTSDICHTUNG DER EUROPäISCHEN VöLKER. Herausgegeben von Kurt Wais. (567) Junker und Dürmhaupt. Berlin. 1939. 14 M. en 16 M.

Dit boek biedt een overzicht over den huidigen toestand der Europeesche litteraturen, met uitzondering der Duitsche en inlandsch-Russische (wel geeft het de Russische emigrantenlitteratuur). In het algemeen wordt de litteratuur sedert den grooten oorlog behandeld. Voorzoover wij kunnen oordeelen, zijn de overzichten, waaraan verschillende vakkundigen hebben medegewerkt, heel behoorlijk; voor de kleinere landen zijn ze onwillekeurig wat schetsmatig. Nederland wordt behandeld door Jettie Wichert en Willem C. Noordegraaf. Om de paar bladzijde springen de auteurs over van het Noorden naar het Zuiden, wat ons niet voldoet. Sommige litteratuur, bijvoorbeeld de Engelsche (door Hans Galinsky) en de Fransche (door Kurt Wais), worden hinderlijk beschreven vanuit het Duitsche rassenstandpunt. Elk niet zuiver Engelsch of Fransch auteur wordt onmiddellijk als zoodanig gesignaleerd. Anatole France bijv. is een „Viertel-Jude". Het nationaal-socialistisch gezichtspunt is het alles domineerende. Voor belangstellenden in den toestand der Europeesche letteren is het boek waardevol, al is het jammer dat de Russische litteratuur ontbreekt. Achter in het boek staat een uitvoerige lijst van vertalingen in het Duitsch en in andere talen, een lijst, die wel niet volledig is, maar toch het voornaamste bevat. Honderd en vier goede foto's van Europeesche schrijvers illustreeren het omvangrijke werk. Als „Nachschlage"-werk wellicht nog meer dan als leesboek kan deze uitgave goede diensten bewijzen.

GüNTHER (Agnes) DIE HEILIGE UND IHR NARR. II Bände 123 Aufl. Steinkopf. Stuttgart. 2.85 M. Einzeln.

„Schloss Brauneck waaromheen de roman zich afspeelt."

Deze bekende roman van Agnes Günther beleeft hierbij zijn 123ste uitgave. Een benijdenswaardig lot voor een roman. Vijf en twintig jaar geleden werd het boek geschreven en onmiddellijk na zijn verschijnen begon het zijn zegetocht door Duitschland. Het stukje Württemberg, waar het speelt, is er beroemd door geworden en trekt talrijke bezoekers zoowel om zijn fraaie natuur als om de herinneringen die het boek gewekt heeft. De jong gestorven schrijfster is altijd op den achtergrond gebleven, maar haar boek is in duizende handen gekomen. Voor wetende volwassen lezers.

ENGELSCH

CALDWELL (Taylor) DYNASTY OF DEATH. (780) 10/6. Wim Collins Sons & Co. - London.

De vindingrijkheid en het verteltalent van den Amerikaanschen schrijver Caldwell dwingen respect af. Hij heeft kans gezien een roman te schrijven van

een kleine achthonderd bladzijden; de daarin opgenomen vloed van menschen, van kleine en groote gebeurtenissen ebt vrijwel geen moment terug; van begin tot einde is er actie. Door het boek trilt het tempo van een koortsig druk leven, dat weliswaar niet tot diep onder de oppervlakte waarneembaar is, maar dat in zijn uiterlijke werking goed en in verscheidenheid van vormen is weergegeven.

Het onderwerp is nogal actueel voor dezen tijd. De titel „Dynasty of Death" duidt dat eenigszins sinister aan. De roman vertelt leven en werken van eenige generaties eener familie, die een overheerschende positie inneemt in de fabricage van oorlogstuig. De Engelschman Barbour en de Franschman Bouchard vestigden in de eerste helft van de negentiende eeuw een buskruitfabriekje in Pennsylvania, dat onder de leiding van Barbour's zoon Ernest tot een wereldconcern uitgroeide. Ernest Barbour is de hoofdfiguur; in de karakteriseering van hem is de schrijver het best geslaagd. Een absoluut gewetenloos man, — zooals de Amerikaansche grootindustrie er meer dan een heeft getoond, — bezeten door de hartstocht naar macht en geld, die slechts één ambitie bezit: zijn bedrijf groot te maken. Daaraan offert Ernest Barbour alles; de vrede van volken en ook het geluk van zijn eigen familie. Hij is de schurk en tegelijk de held van het verhaal; de belangstelling van den lezer blijft hij steeds boeien.

Een roman voor ervaren, volwassen lezers.

HAMILTON (Patrick) IMPROMPTU IN MORIBUNDIA. (289) 7/6. Constable & Co. Ltd. - London.

Voor zijn satirischen roman heeft Patrick Hamilton zich een vorm gekozen, die niet bepaald origineel is. Op een planeet, Moribundia, heeft hij een fantastische maatschappij gecreëerd, die hem de gelegenheid biedt critiek te leveren op de aardsche samenleving van zijn landgenooten. Moribundia en de Moribundians lijken veel op Engeland en zijn bewoners, maar op de planeet zijn de idealen en ideëen geijkte figuren der fictie — die in beginsel op de werkelijkheid steunt — concreet geworden. Daardoor komen opvallend uit de voor critiek vatbare hebbelijkheden der Britten, — hun snobisme, hun idealiseeren van den „gentleman", hun verdwaasd vereeren van de „society", hun typisch Britsche zelfverheerlijking. Veel hiervan is vastgelegd in een bepaald genre fictie, ook wel in werk van beter gehalte, als in dat van Kipling; in de beschouwing der „Moribundian literature" wordt dit door Hamilton kostelijk gehekeld.

PATRICK HAMILTON

Het idée van zulk een fantastische samenleving op een planeet moge niet oorspronkelijk zijn, de wijze waarop Hamilton dit idée heeft verwerkt is het wel. De satire is geestig en luchtig, maar hier en daar ook bijtend scherp; het is interessant te lezen hoe deze Engelsche auteur de landgenooten en hun eigenaardige karakteristieken heeft geobserveerd. Hij is er in geslaagd die observaties te verwerken in een roman, die ook inderdaad een verhaal is. Jammer dat de schrijver het niet noodig heeft geacht de waarde van een werkelijk christelijk levensbeginsel — over de religie wordt slechts zeer terloops ge-

sproken — te laten blijken; in den gang van het verhaal was dit zeer wel mogelijk geweest.

Voorbehoud voor ervaren volwassenen.

RATHBONE (Irene) WHEN DAYS WERE YEARS. (344) 7/6. Faber and Faber Ltd. - London.

Het bekoorlijke in Irene Rathbone's roman van kinderleven is dat alle gebeurtenissen gezien worden vanuit de visie der kinderen zelf. Daardoor werd het bestaan der drie kinderen Fletcher, — Iris, Philip en Bobbie —, verhuld in een sfeer, waar de tijd stilstaat en de wereld niet verandert. De drie jonge levens verglijden zonder opvallende gebeurtenissen, maar voor de kinderen zijn de dagen als avontuurlijke sprookjes, vervuld van geheimen en verrassingen. Zoo voelt het ook de volwassen lezer, die niet zonder eenige weemoedige herinnering aan eigen kinderjaren, hun jong bestaan mee doorleeft. Wat een kind is „under seven and before eleven", heeft de schrijfster simpel en schoon weergegeven in het verhaal van dagelijksche kinderbelevenissen, waarin ook klanken en geuren hun rol vervullen. Een mooi boek, waarin men ongedwongen het schoone, natuurlijke leven van kinderen kan gadeslaan, ook daar waar Iris boos is op God omdat hij toeliet dat Zijn Zoon het lijden onderging. Overigens is het religieuze element de zwakste zijde van den roman; het godsdienstig leven is in Engeland veel verworden tot een etikette, een vormendienst, en dat is ook in „When Days were Years" wel merkbaar. Met bijplaatsing van deze opmerking zij het boek overigens alleszins aanbevolen.

KAYE-SMITH (Sheila) FAITHFUL STRANGER. (255) Tauchnitz Edition, Paris.

De bundel korte verhalen, ingeleid door „Faithful Stranger" overtuigt van het talent dat deze schrijfster ook voor dit, overigens door haar weinig beoefende, genre bezit. In meerdere dezer verhalen zijn menschelijke problemen verwerkt van sterke gespannenheid. Verschrikkelijk van schrijning zelfs is „Strong Medicine", waarin de geestestoestand van een moordenares tot uiting komt. Het is opvallend hoe knap de schrijfster de techniek van het korte verhaal beheerscht. Hier en daar zijn détails iets te veel uitgewerkt, zooals dat slechts in den zooveel langeren roman op zijn plaats zou zijn, maar het is haar gelukt door enkele suggestieve trekken een karakter tot leven te brengen; ieder verhaal bijna geeft een enkele episode, een flitsend moment. Er is „singleness of aim" en singleness of effect. — Het realisme van Sheila Kaye-Smith richt zich tot meer ervaren volwassenen.

FORESTER (C. S.) A SHIP OF THE LINE. (276) Tauchnitz Edition, Paris.

De „James Fait Black Memorial Prize" voor romans is dit jaar toegekend aan Forester voor zijn „A Ship of the Line" en „Flying Colours". De laatste werd besproken in de Januari aflevering van dezen jaargang. „A Ship of the Line" is een kleurige avonturenroman, die tevens een karakterstudie is van een Engelsch zeeofficier in den tijd der Napoleontische oorlogen. De roman vormt een trilogie met „Flying Colours" en „The Happy Return" (aangekondigd op blz. 71 van dezen jaargang) maar kan ook op zichzelf gelezen worden. De lezing moet voorbehouden blijven tot grondig ervaren volwassenen.

COULTON (G. G.) MEDIEVAL PANORAMA. The English Scene from Conquest to Reformation. (801) 16/. Cambridge University Press - London.

Om meerdere kwaliteiten kan het werk van Dr. Coulton geprezen worden. Er is waarschijnlijk geen ander Engelsch werk waarin zoo'n volledig overzicht wordt gegeven van het middeleeuwsch leven, en evenzeer geen met zoo'n stylistisch verzorgd, duidelijk en frisch proza. De middeleeuwsche werkelijkheid — die het openbare zoowel als het meer intieme leven omvat, — heeft hij benaderd door zuiver historische studies maar ook via het werk van Langland, Chancer, Dante en More. „Medieval Panorama" kan daarom genoten

worden door den „general reader" die belangstelt in historie en in literatuur.

Eenige bedenkingen moeten echter aangevoerd worden tegen Coulton's interpretatie van het kerkelijk leven. Hij is een consciëntieus geleerde, die nauwgezet naar waarheid streeft, maar hij is uit de school der Anglicaansche historici en dit heeft zijn visie, vooral op de geschiedenis der pausen, beïnvloed. Sterk steunt hij o.a. op Dr. Lea, al erkent hij zelf dat deze in détails onjuist is. Feit is echter dat de onjuistheden van Lea heel wat meer betreffen dan détails. Ook de hoofdstukken over het kloosterleven, — bijzonder het ontstaan daarvan, — en over de Inquisitie zijn typeerend bevooroordeeld, al is het ook hier duidelijk dat Coulton naar eigen eerlijke overtuiging schrijft.

Zijn toch zeer zeker belangrijk en schitterend geschreven werk moet dan ook uitsluitend lectuur blijven voor lezers die over het behandelde onderwerp een zelfstandig oordeel bezitten.

QUENNELL (Marjorie and C. H. B.) A HISTORY OF EVERYDAY THINGS IN ENGLAND. Volume III 1733-1851. Volume IV 1851-1934. (226 and 214) 8/6 each. B. T. Batsford Ltd. - London.

Van „A History of Every Things in England" werden de eerste twee deelen besproken op bladzijde 334 van dezen jaargang. Uitgebreider nog dan in de eerste deelen wordt in de hier aangekondigde het maatschappelijk dagelijksch leven bezien en verklaard, waarbij vooral veel aandacht is gegeven aan de industriëele ontwikkeling en de daarmede in verband staande wijzigingen in de sociale structuur. De Quennells schreven geen wetenschappelijke geschiedenis; hun boeken zijn meer wandelingen door „every-day life", en verklaren dien op zichzelf belangwekkenden achtergrond, zonder welks kennis een juist historisch inzicht niet wel mogelijk is. Een groot aantal platen, teekeningen en foto's verduidelijken den tekst. De uitgave is opvallend goed verzorgd.

NEALE (J. E.) QUEEN ELIZABETH. (402) 7/6. Jonathan Cape - London.

Koningin Elsabeth's leven is met zooveel gecompliceerde problemen verbonden dat thans nog de interpretaties der historici op belangrijke punten zeer verschillend zijn. Professor Neale heeft in zijn uitvoerige, prettig leesbare biographie kennelijk gestreefd naar objectiviteit. Over het algemeen is deze objectiviteit ook prijzenswaardig aanwezig, en op tegenstrijdige punten maakt hij melding van de verschillende beschouwingen. Bevooroordeeld is hij, echter naar onze meening, in de kwestie Elisabeth-Mary Stuart. Al wordt Elisabeth niet van alle schuld vrij gepleit, de schrijver slaat het karakter der koningin van Schotland laag aan, verklaart talrijke van haar handelingen uit minderwaardige motieven, terwijl hij de positie der Engelsche Katholieken als staatsgevaarlijk kenschetst.

De critische lezer vindt overigens in dit werk echter een belangwekkende biographie, geschreven voor den algemeen ontwikkelde.

CROW (Carl) 400 MILLION CUSTOMERS. (251) The Albatross Library - Paris.

Crow, die 25 jaar leider van een reclame bureau in Sjanghai is geweest, en grondig alle lagen der Chineesche bevolking heeft leeren kennen, geeft met „400 Million Customers" blijk ook een geestig schrijver te zijn. Op origineele, humoristische wijze vertelt hij van het dagelijksch leven der Chineezen; scherp opmerker, die hij blijkbaar is, heeft hij ook gezien wat onder de oppervlakte leeft. Een interessant werk dat onder de massalectuur, welke over China verschijnt, door zijn oorspronkelijkheid opvalt.

Rectificatie.

[In de aankondiging van John Buchan's „Augustus" op bladzijde 504 der Maart-aflevering is een storende drukfout geslopen. Voor „den niet-Katholiek georiënteerde" leze men „den niet-klassiek georiënteerde."]

Octave Aubry en zijn „Second Empire"

door Dr. B. M. BOEREBACH.

„Achter de daden der menschen liggen immer redelijke motieven verscholen en zoolang die motieven niet gevonden zijn, is de geschiedenis niet geschreven." Aldus de bekwame Fransche essayist, Lucien Romier, in het voorwoord van zijn Royaume de Catherini de Medicis.

Bepaalde historie-schrijvers uit de negentiende eeuw hadden dit onderzoek uit het domein hunner vorsching gebannen en stelden zich, onder het voorwendsel van zuivere wetenschap te betrachten, met de eenvoudige weergave der resultaten van hun methodisch archieven-onderzoek tevreden. Wel verre van de geschiedenis daarmede tot de waardigheid van een zuivere wetenschap te verheffen, bracht deze pretentie haar tot het niveau der beschrijving van een empirisch gebeuren terug, vrijwel analoog aan die, welke bepaalde geestes-disciplines aan voorwerpen aanleggen, waarvan het haar onmogelijk blijkt het wezen te benaderen. En deze historici gaven er zich geen rekenschap van, hoe de geschiedenis-beoefening daarmede vervallen was tot een der meest rudimentaire oefeningen van het menschelijk verstand; één diergenen, welke de eigenlijk geestelijke vermogens van den mensch het meest in werking stellen. Deze wetenschappelijke doctrine der geschiedenisbeoefening heeft intusschen haar tijd gehad, na nauwelijks gedurende een menschengeslacht door eenige auteurs van biografieën en professoren gedragen te zijn. Ieder historicus, die den waren zin van zijn wetenschap en kunst en tevens voldoende geesteskracht in zich besloten houdt, interpreteert en verklaart, en zelfs wanneer het een beperkte stof betreft, ontrolt hij die voor zijn lezers toch op dusdanige wijze, dat het dezen gemakkelijk wordt tusschen de regels door de levensconceptie af te lezen, in het licht waarvan hij zijn ideeën neerschrijft.

Zeker zal niemand er aan denken de noodzaak van strenge methoden bij ontdekking en verificatie der aangewende feiten en feitelijkheden te ontkennen. Maar dit onderzoek verschaft nimmer méér dan de eerste stof der historie. De historicus behoort vervolgens — en hierin ligt wel het wezenskenmerk van den waarachtigen geschiedschrijver — de onderlinge betrekkingen, de oorzaken en gevolgen en de menschelijke beteekenis der velerlei feiten in de wirwar van het historisch gebeuren in het licht te stellen. Te weten, hoe een bepaald evenement zich heeft voorgedaan beteekent niets, als men niet tevens vermag te bepalen, waaròm het zich heeft voorgedaan. En slechts dit speuren naar het

waarom der dingen, toegepast op een materie zoo door en door vervuld van verstandelijkheid als het geheel der menschendaden, kan de geschiedenis heffen naar het plan, het hooge plan der verstandelijke disciplines, waarop zij haar plaats behoort te vinden. Er is echter méér: de wet van oorzaak en gevolg eenmaal naar voren gebracht, vraagt om nadere interpretatie. Anders gezegd, de complexiteit der feiten vindt haar logische ordening ten slotte om een centrale idee, die haar beteekenis slechts krijgt, wanneer zij de haar toekomende plaats is gaan innemen in het onmetelijk kader van het wereldgebeuren.

* * *

Octave Aubry toont zich bij ieder werk, dat van zijn hand verschijnt, een meester in de grootsche taak, den geschiedschrijver toebedeeld. Hij toont zich een waar poëet, als hij door een welhaast onfeilbare intuïtie geleid, als regelrecht tot in het wezen van zijn onderwerp weet door te dringen; hij toont zich een diepzinnig geleerde, als het betreft orde te scheppen in de overstelpende hoeveelheid gegevens, die hem uit bronnen en „inédits", uit recente werken van specialisten ook, die in andere domeinen dan het zijne vorschen, ten dienste staan; een geleerde vooral, als het de preciseering betreft van conclusie's in hangende controversen met betrekking tot den tijd, waaraan hij zijn ontledingsgave aanwendt. En daarbij verblijdt hij zich in de gave van een bekwaam psycholoog te zijn, die in staat blijkt te zijn om bepaalde documenten in bepaalde omstandigheden hun juiste interpretatie te geven.

Door al deze gaven werd een Aubry zeer zeker gestempeld tot een man van geleerdheid en karakter, maar evenzeer tot een schrijver van een indringende visie en fijne smaak, die ieder zijner werken tot een meesterlijke schepping stempelen. Smaak, fijngevoeligheid, gematigdheid, werkelijkheidszin, een scherp waarnemings- en onderscheidings-vermogen, evenals een aangeboren voorzichtigheid, zijn de vermogens, die hem tot een der eerste historici van dit oogenblik en wellicht den eenigen grooten geschiedschrijver van zijn geslacht maken. Louis Madelin is ouder, Pierre Gaxotte van jongeren leeftijd.

* * *

Nimmer heeft zich het talent van Octave Aubry op gelukkiger wijze getoond dan in de schildering van zijn Second Empire[1]), welke tijdvak hijzelf een „époque creuse", een tot walgens toe „hol tijdvak" durft noemen. De historicus van het Premier Empire, waarvan het einde en de gevolgen welhaast rampzalig voor Frankrijk moeten genoemd worden, maar niettemin een tijdvak van een grandioos gebeuren, heeft méér dan eenig ander de

[1]) Octave Aubry. Le Second Empire. Ed. Fayard, Paris. 1938.

gewaarwording moeten ondergaan van het teleurstellende der regeering van den neef van den grooten keizer.

En toch slaagde hij erin een boek over dien teleurstellenden tijd te schrijven, dat gespannen staat van zóó velerlei evenementen, dat de lezer onweerstaanbaar geboeid blijft, alle bladzijden door. En wat méér is nog: zijn pakkende, suggestieve stijl breekt vooringenomenheden en antipathieën in ons en stelt ons voor velerlei ernstige overwegingen. En dit wonder bewerkstelligt Aubry in ons, omdat het boek werd geschreven met de edelmoedige onpartijdigheid en den zelfs ingrijpenden zin voor menschelijkheid, waarvan de schrijver in ieder zijner werken blijkt geeft. De schrijver paart aan deze kwaliteiten een stevigheid en een soberheid van vorm, die de echo der uitgesproken gedachten nog in ons versterken. En dit model van historische reconstructie vindt zijn voltooiing in de teekening van de hoofdfiguur, die ondanks haar natuurlijk gebrek aan relief er niettemin in slaagt de aandacht in de hoogste mate op zich te concentreeren.

OCTAVE AUBRY

Het is, omdat zich bij lezing meer en meer de overtuiging in ons baanbreekt, dat, volgens de klassieke formule, deze held noch geheel schuldig, noch geheel onschuldig is, maar slechts door „noodlot" en „goden" tot een rampzalige passie vervoerd werd.

Die passie is de hartstochtelijke drang tot de schepping van een imperium, een streven, hetwelk zelfs het genie en de roem van den schepper daarvan, zijn grooten oom, niet vermochten te rechtvaardigen en dat onafwendbare rampen met zich zou brengen. Deze passie stortte Napoleon III, welhaast onmiddellijk, in allerlei angstwekkende avonturen. Den dag na den Coup d'Etat van 2 December 1851, die allereerst het karakter van een triomf scheen aan te zullen nemen, barst een verschrikkelijke opstand te Parijs los. „A l' Elysée même, autour de Louis Napoléon, se dessine un flottement. Son succès ne paraît plus aussi sûr... Beaucoup de ses partisans se récusent ou se cachent... Ses salons se sont vidés. Lui-même si courageux n'ose plus sortir... L'effet de terreur cherché par Morny a abouti à une tuerie atroce, suivie de la plus brutale proscription. Le nouveau régime en reçoit un caractère de dictature qui ne cessera de peser sur lui. Selon le mot triste de l'impératrice Eugénie il traînera toujours ce boulet au pied."

Aan het begin van zijn regeering staat Napoleon III, als eenmaal zijn groote voorganger, voor het onoplosbaar dilemma van den revolutionnairen en democratischen oorsprong van het Keizerrijk eenerzijds, en zijn omvorming tot caesarisme onder den invloed van tijd en gebeurtenissen anderzijds. Waar de wapenroem en het genie van den grooten Napoleon eenmaal in staat waren geweest deze grondelooze abnormaliteit, althans grootendeels, te overbruggen, schiet Napoleon III in alle opzichten te kort om dit gebrek aan waarachtige levensvatbaarheid van zijn rijk te overwinnen en voor velen blijft hij altijd een soort monster van tegenstrijdigheden en geweld. In de schildering van het portret van Napoleon III komt Octave Aubry's volmaakte objectiviteit en scherpe ontleedkunst in volle sterkte aan den dag. Hij verbergt of verzacht geen enkele der fouten, door zijn held begaan en in het onderzoek naar de oorzaken, die er aan ten grondslag liggen, en die veelal wortelen in Napoleon's karakter, maakt hij een scherp onderscheid tusschen die, welke uit een gebrek aan oordeelkunde voorkomen en die, welke voortvloeien uit de wazige ideeën en droombeelden, welke een hersenschimmige geest onder bepaalde tijdsinvloeden zich eigen maakte.

Maar van den anderen kant verzuimt hij niet zekere positieve successen en gelukkige initiatieven door Napoleon in oeconomisch of maatschappelijk leven genomen (als urbanisme, groote openbare werken, werken van onderlingen bijstand, armenzorg en bevordering van solidariteit) te vermelden. Wij voelen ons daardoor tenslotte genoopt te erkennen, hoe deze man om zijn hartegaven gunstig afstak bij de bent, die hem ten troon verhief. Hij was geen vulgair eerzuchtige. Hij waande zich drager van een verheven zending. Maar hij was om deze laatste reden een man van berekening, niet wars van verborgen spel en streving. Schuchter tegenover de personen, met wie hij omging, toonde hij zich dapper en onvervaard tegenover de gebeurtenissen. Een vorst, in staat koelbloedig een staatsgreep ineen te zetten en vervolgens een plichtsgetrouw souverein te zijn. Een bestuurder van goede wil, maar van „carbonaro-geest", niet afkeerig van politioneele bemiddeling en het gebruik van geheime agenten, die het werk der officieele diplomaten niet weinig bemoeilijkten. Een man, die wellicht slechts vertrouwen had in zichzelven. Hetgeen een andere manier van dupe-zijn beteekent; immers men wordt tot weerloos slachtoffer van eigen vergissingen. Een autoritair vorst met socialistische tendenzen. Humanitair, „europeesch" in zijn opvattingen, doordrongen van het bewustzijn der Nationale behoeften, die hij verried, in de meening ze te dienen. Een in zichzelf verdeelde natuur, vol tegenstrijdigheden, die in bovenstaande omstandigheden haar oorsprong vonden. Een leven, dat met een kunstige greep het lot naar de hoogste top van de roem weet te wenden, om uiteindelijk in het ongeluk te verzinken. Een lotsbestemming als die van den grooten Napoleon, tusschen den Coup d'Etat van

Brumaire en Waterloo, echter zonder diens wonderdadige oogst aan lauweren, en zonder de lichtende flitsen van het genie, die het andere leven eenmaal kenmerkten.

* * *

„Dans sa tête un amas de projets, de rêves, entassés depuis vingt ans, font un singulier mélange: principes révolutionnaires, doctrine impérialiste, goûts conservateurs, penchant pacifique, envie de succès militaires vont imprimer à sa pensée, comme à sa politique, des cahots, des retours." En zoo voert Octave Aubry ons naar de eindconclusie, dat, als Napoleon III een geslaagd samenzweerder was, hij een mislukt keizer moet heeten en dat logischerwijze, zijn regeering een even teleurstellend karakter móet gedragen hebben als zijn persoon. Intusschen is er geen teleurstelling denkbaar, als er geen sprake is van voorafgaande beloften. En deze beloften teekenden zich in Napoleons leven bij herhaling af, zooals dit magistrale boek ons duidelijker dan ooit doet inzien. Deze jaren waren jaren, waarin een tapijt van bloemen den afgrond, die zich onder de voeten van het Fransche volk opende, bij voortduring verborgen wist te houden. Het hier opgeroepen tijdvak is er een van uiterlijke schittering, een werkelijke aera van welvaart, een tijd van „vette koeien". Deze maatschappij gaf zich over aan woord- en klankspel, niet om het heden te vergeten, noch ook daartoe gedreven door den duivel van de wanhoop, maar eenvoudig om zich te vermaken, verleid door dien anderen duivel der gemakzucht. En wat nog merkwaardiger is, achter deze mascarade, werden niettemin in alle orden van den geest de ernstigste traditie's bewaard en overgedragen: achter een Grammont-Caderousse vinden wij een Baudelaire en achter een Hortense Schneider een Pasteur.

* * *

Na de verschillende, uiteenloopende beoordeelingen van het Second Empire brengt Octave Aubry ons in vele gevallen onontkoombare en definitieve conclusie's, waarvan dèze wel de voornaamste mag heeten: „Le Second Empire a été le plus extraordinaire essai de recommencement et de copie" van een regeering, waaraan noch Europa, noch het toenmalige Frankrijk meer waren aangepast. Daarbij kwam, dat Napoleon III zijn leven lang als verpletterd ging onder den naam, dien hij droeg. Hij leefde van een geüsurpeerde populariteit en omdat hij zijn land onwillekeurig dupeerde, werd hij uiteindelijk overwonnen. Tot zelfs in de geschiedenis, heeft hij tot in onze jaren het gewicht eener verpletterende vergelijking gedragen en daarom ook was de openbare meening wellicht altijd van een bijzondere gestrengheid voor hem. Zijn karakter — wij zagen het — leent zich intusschen niet tot een zoo summier oordeel, ook al heeft hij niets van een held van oude legenden. Nu eens koppig verstrikt in zijn droomen, dan weer

zonder voldoende daadkracht, autoritair en edelmoedig tegelijk, utopist en fatalist tevens, heeft hij niet opgehouden door zijn plotselinge besluiten, zijn spontane opwellingen en onverwachte ommekeeringen te verwonderen. Zijn tijdgenooten hebben hem, meer dan wij, miskend, want in vele opzichten was deze keizer-oeconoom, deze keizer-pacifist niet van zijn tijd. Europa, en koningin Victoria in het bijzonder, zagen dubbelhartigheid, waar zonder twijfel slechts sprake was van onsamenhangendheid en gebrek aan logica. Frankrijk zelf begreep niet altijd, waar zijn vorst het heenleidde. Octave Aubry, die bij voortduring blijk geeft van zulk een scherp-indringenden historischen zin, bezit daarmee ook een zin voor nuancen en rechtvaardigheid die hem belet tot de haat en afkeer te komen, welke zoovelen den keizer toedroegen. Een zekere geheimzinnigheid blijft, ondanks alles, den persoon van Napoleon III omzweven en deze figuur zal blijven interesseeren zooals teere gecompliceerde zielen — Bismarck sprak van „twee vrouwen", die hij te Parijs ontmoet had — zich niet ten volle laten definieeren, omdat zij waarschijnlijk zichzelve nimmer geheel kennen.

En het is de groote verdienste van Octave Aubry, onvergelijkelijk kenner van alle kwestie's, die het eerste en tweede Keizerrijk betreffen, aan dit recente verleden zijn beste gaven van historicus ten koste te hebben gelegd, zònder vooropgezette welwillendheid, evenals ook zonder brute veroordeeling of ongecontroleerde wrok ten opzichte van beoordeelde feiten en menschen.

Boekenschouw

KOSCH (A.) en MULLER (J. R.) WAT BLOEIT DAAR? (136) *f* 1.90 en *f* 2.50. Lijsten voor het bepalen van meer dan 600 belangrijke planten naar de bloei. Thieme en Cie. Zutphen.

Een handig en gemakkelijk ingericht boekje waarin ook zij die weinig of niets van plantkunde af weten op gemakkelijke wijze hun kennis van verschillende planten kunnen aankweeken.

NOREL (K.) RONDOM HET LAND VAN MORGEN. (206) *f* 4.90. 5e druk. Bandontwerp, stofomslag en typografische verzorging van Toon Lukassen. Zomer en Keuning, Wageningen.

Over het land en volk rondom de Zuiderzee geeft dit boek in allerlei schetsen en vertellingen veel interessante bizonderheden. Wij ontmoeten allerlei bekende typen uit Volendam, Marken, Schokland e.a., zien ze op de mooie foto's en vinden dit boek een uitgave welke haar vijfde druk ten volle verdient.

I. De Vaticaansche Drukkerij. De Vaticaansche drukkerij, een der alleroudste, kwam tot stand onder Pius IV (1559-1565). Ondergebracht in het Vaticaan in 1587 door Sixtus V was zij sinds dien tijd voorzien van Grieksche, Latijnsche, Syrische en Hebreeuwsche letterteekens. Urbanus VIII vereenigde haar met de polyglottische drukkerij der Propaganda voor de missies. Weer teruggebracht naar het Vaticaan wordt zij in 1798 overvallen en geplunderd onder de Romeinsche republiek. De persen en lettervoorraden worden op het Sint-Pietersplein geworpen en vernield. Pius VII herinstalleert de drukkerij in het Quirinaal. Hier werd de beroemde text gedrukt der excommunicatie van Napoleon. In 1825 keert zij onder Leo XII terug naar het Vaticaan. Onder Pius X, in 1918, wordt zij verrijkt met een modern materiaal en met letterteekens van bijna alle geschreven talen. Het Grieksch is er vertegenwoordigd door negen lettertypen, het Arabisch door zeven, het Hebreeuwsch door vier, het Syrisch door drie, het Armenisch en het Sanscrit door twee. Men vindt er ook het Iersch en het Bulgaarsch, het Slavisch in zijn verschillende lettertypen, het Chineesch, het Koptisch, het Etruskisch, het Thibetaansch, het Georgisch, het Chaldeeuwsch, het Brahmaansch, het Tamiet, het Malabaarsch en de hieroglyphen van het oude Egypte. De typografen en correctors dezer wonderlijke drukkerij zijn niet slechts specialisten, maar geleerden. Het personeel bestaat uit leeken, monniken, priesters etc. uit alle werelddeelen. De employé's van het „geheime departement" zijn gebonden door een strengen eed. Maar het geheimhouden is voor hen meer een eerezaak dan een dwang. De drukwerken, die betrekking hadden op het concordaat van 1929 met Mussolini, gingen gedurende twee jaar door de persen, zonder dat er iets van uitlekte. Onder Pius XI werd de leiding toevertrouwd aan de Salesianen van Don Bosco, die het prestige van de belangrijkste drukkerij der wereld nog verhoogd hebben.

II. Het zal niet veel voorkomen dat een dichter èen zijner meesterstukken verfoeit. Dit schijnt echter het geval geweest te zijn met Sully Prudhomme, wiens honderdjarige geboortedag in '39 valt. Hij moet zijn gedicht „Le Vase brisé", toen het overmatig beroemd was geworden, terwijl zijn overig werk voorbijgegaan werd, uit den grond zijns harten verafschuwd hebben. Prudhomme ontving den eerst toegekenden Nobelprijs, waardoor hijzelf zoo verbaasd stond, dat hij het geld besteedde aan een fundatie ter uitgave van manuscripten van jonge dichters.

III. Het papier-gebruik, en dus -verbruik, neemt in alle landen der wereld toe. Vergelijkt men, hoeveel papier in 1937 per hoofd der bevolking verbruikt werd, met het verbruik vòor den oorlog van 1914, dan ziet men, dat het zich in veel landen meer dan verdubbeld heeft.

Noord-America	64.5	(26.1)	kg.
Denemarken	38.5	(11.5)	„
Engeland	37.5	(24.8)	„
Duitschland	33.3	(21.1)	„
België	32.8	(12.9)	„
Canada	32.1	(14.3)	„
Finland	21.7	(13.5)	„
Zwitserland	25.8	(14.8)	„
Noorwegen	24.3	(14.3)	„
Frankrijk	20.0	(14.9)	„
Italië	10.3	(6.7)	„
Polen	5.1	(2.3)	„
Rusland	3.5	(2.3)	„
Roemenië	2.8	(1.2)	„

IV. „Die neue Litteratur", het fel nationaal-socialistische maandblad van Will Vesper, jammert over den teruggang van den „weiszen Mann" in heel de wereld.

„Wenn man weisz, wie Frankreich von Afrika her unterwandert wird, ohne dasz ein neuer Karl Martell diesen Einbruch der „Mauren" in Europa noch zurückwerfen könnte, wenn man sieht und hört, wie in England selbst in den Führerschichten eine schlimme Rassenschwäche um sich greift, wenn mann die Unterhöhlung des angelsächsischen wie des spanischen und portugiesischen Amerika durch die Farbigen mit ständiger und scheinbar unaufhaltsamer Geschwindigkeit fortschreiten sieht, und wenn man bedenkt, dasz diese farbige Bewegung überall von Mestizen und Bastarden geführt und von Juden aufgereizt und gefördert wird, dann wird einem furchtbar klar, welche gewaltige Aufgabe den beiden einzigen wirklich zum Rassenbewusztsein erwachten europäischen Groszvölkern, Deutschland und Italien, in naher Zukunft gestellt ist; den Lebensraum der weiszen Rasse zu bewahren, Die Zukunft der weiszen Rasse ist diesen beiden Völkern anvertraut und denen, die rechtzeitig zu wecken ihnen noch gelingt..... Wir sind ein weiszes Volk. Wir sind das Kern- und Hauptvolk der weiszen Rasse. Die weisze Rasse ist in Gefahr. Es ist unsere Sache das rechtzeitig zu erkennen, die Notwendigkeiten der Zukunft zu sehen und die Augen unseres Volkes für die drohenden Gefahren zu öffnen. Es sei uns Warnung genug, dasz das Judentum überall Schrittmacher der dieser Untergang ist."

Boekenschouw

HOEGEN (Dr. A. W.) OVER DE ZIN VAN HET HUWELIJK. Een Moraal-Theologische Studie. Tweede herziene druk. (350) „Het Spectrum", Utrecht.

In den tweeden druk dezer belangrijke en uitvoerige studie is veel, inmiddels verschenen, huwelijksliteratuur verwerkt, waardoor het aan waarde nog heeft gewonnen, en de reputatie handhaaft een der beste Katholieke huwelijksboeken te zijn. Vooral ook wegens zijn beschouwingen over het stelsel der z.g. periodieke onthouding, kan deze herdruk ten zeerste worden aanbevolen.

SCHELFHOUT-VAN DER MEULEN (Albertina) OUDERS, LUISTERT EENS! Een blik in het boek van de levenservaring. (182) *f* 1.50 en *f* 2.10. 2e Herziene druk. Romen & Zonen, Roermond-Maaseik.

Wij hopen dat heel veel ouders zullen luisteren naar de wenken en adviezen, welke over de opvoeding in godsdienstigen geest, in dit boekje worden gegeven. Het kan misverstanden uit den weg ruimen en veel leed besparen.

SHORT (Luke) VRIJBUITERS VAN HET WESTEN. (227) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van H. van Suchtelen. „De Combinatie", Rotterdam.

In dit Wild-West verhaal zijn 't twee partijen die elkaar fel bestrijden. Toch behaalt het recht de zegepraal, in dit geval de tot standkoming van de Bonal-tunnel, hetgeen vooral te danken is aan Phil Shay, die ook voor een happy-end zorgt. Een prettig leesbaar verhaal zonder de gebruikelijke schietpartijen, niettemin is eenig voorbehoud gewenscht.

NICOLAS (Edm.) DE PRESIDENT. (261) *f* **1.75 en** *f* **2.50. Het Spectrum, Utrecht.**

Edm. Nicolas is een schrijver, die met dit boek op merkwaardige wijze debuteert. Hij ziet af van de gewone romanschrijverij, waarin over alledaagsche menschen en gebeurlijkheden verteld wordt, en zoekt zijn stof in de spanningen van het boven- en buitennatuurlijke. In „De President", een verhaal dat ongeveer twee derde van het boek inneemt, wordt zich een bejaard heer de Christelijke liefdewet bewust, in de drie kortere verhalen zijn God en duivel de krachten, die op het menschenleven inwerken en de lotgevallen bepalen. Bernanos, de groote Fransche auteur, heeft Nicolas ongetwijfeld den weg gewezen. Mij bekoren de korte verhalen het meest. In „De President" is alles te flets, te weinig markant en reëel. De statige oude heer, die naar aanleiding van een roode wonde in een bedelaarshand, zich allerlei boeken over het wonder gaat aanschaffen en wiens gewone lectuur de Summa van Sint Thomas wordt, is al te onwaarschijnlijk. Ook de verdere figuren zijn te weinig markant. De kortere stukken zijn beter als verhaal. Hoe gedurfd en ongewoon ze ook zijn, Nicolas speelt het klaar ze aannemelijk te maken en dit is bij zulk een gegeven een niet geringe verdienste. Blijft hij zich in deze richting ontwikkelen, dan kan er ongetwijfeld een auteur van groote begaafdheid uit hem groeien. Een zoo nieuw geluid wordt er maar zelden gehoord. Hier en daar, bijvoorbeeld in „Het blauwe Boek", zoekt hij nog te veel naar het lugubere, angstwekkende. Er is overal nog geen zuivere harmonie tusschen willen en kunnen. Al te gevoelige menschen zullen een griezel krijgen, als zij dergelijke afgrijselijkheden lezen. Maar er is hier toch iemand aan het woord, die wat aandurft en aankan. Het boek is slechts geschikt voor gevormde, volwassen lezers.

MEERT (Leo) DE WATERBURG. (277) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Veen, Amsterdam.**

De roman „De Waterburg" speelt zich af in aristocratische families in en om Antwerpen. Geslaagde en mislukte huwelijken, idyllische en verboden verhoudingen, feesten en partijtjes, autotochten, verblijdingen en teleurstellingen vormen den inhoud van het boek, dat Leo Meert met vlotte vaardigheid heeft geschreven. Het is het bonte en wat luxueuze, zorgelooze leven, dat finantieel onafhankelijke menschen, die aan den rand van het Christendom leven, leiden. Diepere belangstelling voor dingen, die buiten den dagelijkschen familiekring vallen, bestaat er bij hen niet. Zooals het leven dezer menschen is, is ook de roman. Opvallende hoedanigheden bezit hij niet; het is alles heel aannemelijk en behoorlijk verhaald. De vrijere allures der opgroeiende jeugd tegenover de vasthoudendheid der ouderen is een motief, dat in alle hedendaagsche romans terugkeert. Ook hier speelt het terloops erdoorheen. Het is overigens merkwaardig hoezeer de doorsnee-romans in alle landen der wereld op elkaar lijken. Dit boek kon met verandering van namen haast in alle Europeesche talen geschreven zijn, zonder dat er veel aan veranderd hoefde te worden. Een boek voor rijpe volwassenen.

KRAMER (Willem) OVER DEN DREMPEL. (208) Zomer en Keuning, Wageningen.

Dit boek is een vervolg op „Roelie", het verhaal van een blind wordend jongetje. In „Over den Drempel" is Roelie heelemaal blind en komt hij in een blindeninstituut te recht. Kramer's talent bestaat in het accuraat en

precies weergeven van indrukken en observaties en het ordenen en verbinden dezer indrukken tot een verhaal. Zoo zijn er niet slechts indrukken en gevoelens, maar is er Roelie als centrum en drager ervan. De eenvoudige, maar zuivere kunst van het herscheppen eener herinneringswereld tot een levend geheel bezit deze auteur. De verbeelding heeft hier weinig te doen, het is vooral weergave van werkelijkheid en belevenis. In „Roelie" waren de mogelijkheden rijker en veelvoudiger dan in „Over den Drempel". Het verblijf in een blindeninstituut is weinig variëerend en dit doet zich in het boek gevoelen. De held van het verhaal is gebonden aan weinig menschen en aan weinig wisselende ervaringen. Maar in de weergave daarvan, nauwkeurig, levendig en zuiver, blijft Kramer zich trouw. De lezers van „Roelie" zullen met genoegen ook het vervolg daarop ter hand nemen en niet teleurgesteld worden. De klip van het sentimenteele, zoo moeilijk te omzeilen in zulk een boek, heeft de schrijver met zorg vermeden.

VRIES (Anne de) HILDE. (287) *f* 2.90. Callenbach, Nijkerk.

Met zijn eerste boek een verrassend succes te hebben is een gevaarlijk lot voor een schrijver. Anne de Vries heeft met „Bartje" een uitgebreiden lezerskring veroverd en groote verwachtingen gewekt. Na dit „Bartje" is „Hilde" een teleurstelling. „Hilde" is een boerenroman, die niet boven tien, twintig andere uitsteekt, voor de betere ervan zelfs onderdoet. Het frissche realisme van „Bartje", het doorleefde, geobserveerde, levensechte is in „Hilde" veel, veel zwakker. Er is te veel charge en te weinig bloedwarme, levensware menschelijkheid. Gechargeerd is de „zwartheid" der verraders en de „blankheid" der helden, gechargeerd zijn de gebeurtenissen en feitelijkheden. De eigenlijke geschiedenis is te simpel, te zeer op het banale af om sterk te boeien. De figuren blijven meer algemeene typen dan concrete individueele menschen. Litterair is Hilde in alle opzichten onbelangrijk; het is een leesbaar boek voor menschen, die geen andere eischen stellen dan eenige uren een eenvoudige verwikkeling te volgen. Wellicht is ons oordeel over „Hilde" ongunstig beinvloed door haar voorganger en zou, indien er geen „Bartje" was, „Hilde" er beter afkomen. Maar „Bartje" bewijst, dat de schrijver meer en beter kan dan op weinig oorspronkelijke manier het geval van een verleid meisje te beschrijven. Voor alle volwassen lezers.

CRONE (C. C. S.) HET FEESTELIJK LEVEN. (91) *f* 1.75. Wereldbibliotheek. Amsterdam. 1939.

In dit verhaal heeft de auteur een ongewoon procédé toegepast om een menschenleven te beschrijven. Hij laat zijn held bij flitsen en flarden diens verleden voorbijtrekken en noteert in korte, zeer concrete trekken deze opeenvolgende herinneringsbeelden. De achtergrond is de stad Utrecht, waarvan de straten en plekken met nauwkeurigheid vermeld worden en het is deze concreetheid en preciesheid van détail en noteering, die het verhaal iets eigens geven. Uit dit alles ontstaat een „Lebensbild" met een bepaalde atmosfeer en stemming. Een man op jaren doorleeft in een wat bittere herfststemming, in herinnering, zijn geheelen levensloop. Voor lezers, die een boeiend relaas wenschen, minder bevredigend, kan het boekje anders georiënteerden interesseeren.

OVEN (Ko van) OP DEN DAM No. 1. (271) *f* 2.75 en *f* 3.50. Nederl. Keurboekerij, Amsterdam.

Op den Dam No. 1 woonde in den Franschen tijd een platenhandelaar, wiens persoonlijke geschiedenis min of meer verbonden was met de politiek van zijn tijd. Van die politieke geschiedenis van den Franschen tijd, van die daarvòòr en onmiddellijk daarna, wordt veel verteld; belangwekkend is de roman ook als weergave van het leven van een middenstander uit die periode. De schrijfster bezit talent, zij weet de gebeurtenissen te groepeeren, maar haar verteltrant is eenigszins dor, waardoor het verhaal niet zoo boeiend is als met het gegeven mogelijk zou zijn geweest. Volwassenen.

STOKE (Melis) LUCHTVACANTIE. Roman van het Vliegtuig. (306) *f* 2.50 en *f* 3.50. Leopold, Den Haag.

De luchtroute Amsterdam-Batavia heeft Melis Stoke stof geleverd voor een roman. In zes dagen reist een vliegtuig van Holland naar Indië met eenige menschen van wel zeer verscheiden pluimage. Van het leven van elk dezer menschen wordt iets verteld, van hun reacties op elkander, van gemeenschappelijk beleefde gebeurtenissen. Stoke schrijft los en frisch, met een tikje humor waar hij dien kan waarnemen; maar ook wrange realiteit weet hij te laten voelen.

Amusementslectuur voor meer gerijpte volwassenen.

PEELEN (G. J.) DELISTRAAT. Roman uit de Chineezenwijk van Katendrecht. (191) *f* 1.90 en *f* 2.40. Kok, Kampen.

De geschiedenis van de Chineezenkolonie der laatste jaren in Katendrecht is verwerkt in het bewogen levensverhaal van een boardinghouse-houder dier wijk. De auteur is blijkbaar goed vertrouwd met het leven der Oosterlingen, die een apart wereldje vormen. Hij vertelt van de voor ons onbegrijpelijke gebeurtenissen welke zich daarin afspelen, en die zich tragisch manifesteeren in het lot van den logementhouder.

Voor eenigszins ervaren volwassenen.

BARING (Maurice) BLANCHE CLIFFORD'S LEVEN. (374) *f* 2.75 en *f* 3.25. Nederl. bewerking van J. Jansen. Met een voorwoord van D. de Pauw O.P. „Pax", Den Haag.

Het driemanschap Chesterton-Belloc-Baring heeft in Nederland tot nu toe maar matig succes gehad. Vooral Baring was voor ons vrijwel een onbekende, totdat de Uitgeverij „Pax" kort na elkaar zijn drie voornaamste romans in vertaling deed verschijnen. Opvallend is in dit werk de absolute onaandoenlijkheid en de ongekunstelde compositie, waarmee de lotgevallen van de hoofdpersonen verhaald worden. Het vloeit er uit in een onafgebroken stroom, die nergens geen versnellingen of vertragingen schijnt te hebben en toch diep treft, omdat alles zoo levenswaar en gewoon verloopt. De katholieke schrijver tracht zijn personen niet beter te maken dan ze zijn, en ook niet slechter. Hij beschrijft alles zoo objectief alsof het werkelijk geschiedenis was en dikwijls komt het vermoeden op, dat deze veronderstelling de waarheid dicht nabij komt. Desniettegenstaande zijn deze werken toch troostend en stichtend, het uitwendig verloren leven toch in een inwendig bijna onzichtbaar proces zeer langzaam herwonnen wordt. De godsdienst zegeviert over het kwaad der wereld, maar volstrekt onopvallend en vanzelfsprekend. Uitstekende lectuur voor ervaren lezers.

HERMANN (George) JETJE GEBERT - HENRIETTE JACOBY. (597) *f* 1.90. Vertaald door Jeannette Keizer. Arbeiderspers, Amsterdam.

Het succes van den schrijver met dit werk zal wel het meeste te danken zijn aan de levendige schildering van het milieu: de Biedermeiertijd en het Berlijnsche jodendom, zooals het toen leefde. Jetje Gebert wordt verliefd op een christen, trouwt met een jood, ontvlucht op den huwelijksdag en zelfmoordt zich, als zij tot de conclusie komt, dat zij eigenlijk haar heele leven lang van haar oom gehouden heeft. Dat is de geschiedenis, die zich in dat milieu afspeelt. Wat onnatuurlijk romantisch voor onzen smaak en ook wat dekadent, maar de vertelkunst van den schrijver is reëel. Voor ontwikkelden.

SJNEOER (Salman) NOACH PANDER. Vert. door Simon Koster. (298) *f* 2.— en *f* 2.90. Wereldbibliotheek, Amsterdam. 1939.

Dit uit het Jiddisch, de taal der Galicisch-Russische Joden, vertaalde verhaal is een typisch volksboek. Geen cultuurroman dus. De compositie is los en onregelmatig; er wordt in verteld over een type, dat beurtelings op den humor en het sentiment des volks werkt. Er wordt eenigszins gechargeerd, alles in volkschen trant. De schrijver moet een talrijk oeuvre op zijn

naam hebben en sinds den oorlog in Parijs leven. Toch is zijn hart nog bij de verdrukte Joden in het Oosten. Het is primitieve vertelkunst, maar met krachtigen epischen inslag, wat dit boek biedt. Noach Pandre is de held, een zeldzaam goedige reus, die in zijn jeugdjaren bonte streken uithaalde, doch later ernstig werd en door zijn goedheid en aangeboren rechtsgevoel in groote benauwenissen kwam. Het leven der Joden in een Russisch stadje wordt hier fleurig en kleurig beschreven als achtergrond van Noach Pandre's wonderlijke daden. In zijn uitdrukkingen en beschrijvingen is de auteur rauw en onbehouwen, zooals dat in volksboeken pleegt te geschieden. Daarom slechts voor volwassenen.

LEWIS (Sinclair) KONINKJE. Vertaald door Ed de Nève. (116) Bigot & van Rossum, Amsterdam.

Het Hollywoodsche filmgedoe en de vulgaire windmakerij der familie van een „wonderkind" hebben Lewis in „Koninkje" stof gegeven voor een kostelijk satyrische novelle, spelend in de wereld van schijn en klatergoud. Volwassenen.

VERE STACPOOLE (H. de) DE MASCOTTE. (280) geb. *f* 1.75. Vertaald door Mevr. T. Uges-Visser. Bruna, Utrecht.

Een vreeselijk fantastische geschiedenis over de vinding van een rijke verzameling van juweelen, die dan den eigenaar door de meest moderne gangstermethoden weer afhandig gemaakt worden. Natuurlijk krijgt hij „de" vrouw ervoor in de plaats. Leesvoer.

CONE (George Harmon) DE JACHT OP DE PERSFOTO. (231) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaling van A. A. Humme Jr. J. Philip Kruseman, Den Haag.

Op de plaats van den moord maakt de persfotograaf bij toeval een foto, waarop enkele menschen voorkomen, die om verschillende redenen niet wenschen, dat hun aanwezigheid ter plaatse bekend wordt. Vandaar een algemeene jacht op de persfoto met complicaties voor het moordgeval. Op het einde blijkt nog, dat zelfs die foto er niets mee te maken heeft, maar het een andere foto is. Een beetje uiterlijke originaliteit bedekt hier de bekende motieven van den eigenlijken inhoud van het detectiveverhaal. Maar zelfs daar mogen we al dankbaar voor zijn. Voor volwassenen.

PATRICK (Quentin) MOORD IN HET SANATORIUM. (251) *f* 2.15. Vert. door Jan van Arckel. Z. H. Uitg. Mij., Den Haag.

Een goed idee om den crimineelen roman te laten spelen in een sanatorium van psychopathen en drankzuchtigen, die door hun suggestibiliteit alles heerlijk in de war kunnen schoppen en daarom een sensationeele ontknooping voorbereiden. Goede ontspanningslectuur voor ouderen.

EVERTON (Francis) DOKTER - VERDACHTE. (228) *f* 1.50 en *f* 2.25. Vert. van M. J. Landré-Tollenaar. Jacob van Campen, Amsterdam.

Bij uitzondering een rustige detective-roman en bij uitzondering een, waarin de oplossing zich van zelf zonder wonderbaarlijke verstandsacrobatie van den speurder zich aanbiedt. Ontspanningslectuur zonder gevaar.

BAGBY (George) DE MOORD IN DE STUDIO. (221) *f* 2.15 en *f* 2.90. Vertaald door J. A. W. van Hacht. J. Philip Kruseman, Den Haag.

De bekende motieven keeren in dezen wat slordig gecomponeerden detective-roman terug. Wie het heerlijk vindt, telkens hetzelfde weer in andere combinaties te genieten, zal niet teleurgesteld worden.

SHORT (Luke) DE DOOD WAART ROND. (229) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vert. van F. Hoogewerff. De Combinatie, Rotterdam.

De titel overdrijft niet. Het verhaal begint met een moord en het eindigt er met een op de laatste bladzijde. Daar tusschen in is het naar verhouding. Mes en revolver spelen een hoofdrol in dit boek, waarin een spannenden

strijd beschreven wordt tusschen veefokkers en schapenhouders, ergens in Texas.

Een roman voor geharde lezers, die van cowboy-literatuur houden.

STUFKENS (N.) IN DE DERDE. Teekeningen van Jo Spier. (162) *f* 2.50. Callenbach, Nijkerk.

Belevenissen, opgedaan in derde klas coupé's tijdens vele reizen, ervaringen en gesprekken met medereizigers heeft de schrijver verwerkt tot een reeks schetsen. Aantrekkelijk is de humor, satyre dikwijls, waarmee hij zijn notities weergeeft. Aan het slot van elk verhaaltje moraliseert de auteur over een levenswaarheid, waartoe het beleefde hem aanleiding gaf; hij doet het zoo frisch en pittig, dat die moraal tevens de verrassende pointe van het verhaal is. De Protestantsch-Christelijke inslag van het boekje behoeft voor Katholieke lezers geen bezwaar te zijn.

MOORE (Amos) DUNCAN, DE GEVREESDE. (210) Vert. door H. S. Lanson. Schoonderbeek, Laren.

Het verhaal speelt in het Zuidwesten van de Ver. St., waar geen wetten gelden en waar de veiligheid afhangt van de snelheid en zekerheid der revolverschoten.

De bende van Willoughby rooft en moordt er maar raak, totdat Duncan op het tooneel verschijnt op zoek naar zijn vriend, Happy Bill. — Happy heeft een brief geschreven aan Duncan (niet voor niets bijgenaamd Blue Streak), waaruit deze heeft begrepen, dat hij in nood verkeerde. — Duncan vindt hem en verlost Happy uit een Canyon, waar hij bijna doodgemarteld is. — En dan is er natuurlijk het meisje. — Het meisje, dat trouwt; nu eens niet met den held, maar met Happy.

Liefhebbers van dit genre — en daaronder ken ik zakenmenschen en anderen met veel kopzorg — zullen van dit boek genieten.

Het is geschikte ontspanningslectuur voor volwassenen.

DOWNING (Todd) HET UUR ZONDER SCHADUW. (224) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van J. Feitsma. De Steenuil, Amsterdam.

Deze raadselachtige vertelling begint met den dood van een Matador bij een stierengevecht in Texas. Schijnbaar is deze dood veroorzaakt door de woedende stier maar in werkelijkheid is het een laaghartige moord. Het is weer Rennert welke al zijn vernuft ter hulp roept om den dader te ontdekken. Voor oudere lezers.

GILL (Tom) DE WET IN EIGEN HAND. (272) *f* 2.25 en *f* 2.90. Vertaling van G. H. C. van Amerongen. De Steenuil, Amsterdam.

Water is een kostbaar bezit voor de bevloeiing van de prairie omdat het vruchtbaarheid geeft aan de uitgestrekte landerijen. Dit verhaal vertelt van een irrigatie-kanaal dat door een oplichter met veel slinksche streken bemachtigd wordt, maar door een rechtschapen mensch voor de kleinere landbouwers weder heroverd wordt. Een boek ter ontspanning voor volwassenen.

LATIMER (Jonathan) HET „WESTLAND"-MYSTERIE. (286) *f* 2.25 en *f* 2.90. Uit het Amerikaansch vertaald door Mr. G. H. C. van Houweninghe. „De Steenuil", Amsterdam.

De lugubere sfeer welke heerscht in de afdeeling van de tot de electrische stoel veroordeelde ongelukkigen in een der gevangenissen van Amerika wordt in dit boek uitgebuit tot men er wee van wordt. Het is een van die vertellingen welke de sensatie opvoeren tot het onaangenaam-griezelige toe en een indruk geven van de ontreddering eener maatschappij welke zulke excessen als ontspanningslectuur den lezer voorzet. Het gaat over een onschuldige welke op het laatste oogenblik nog van den dood op de electrische stoel vrij komt doordat zijn vonnis herroepen wordt. Ongezonde lectuur.

BROEHL-DELHAES (Christel) KAMERAAD MOEDER. (250) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Pax, Den Haag.**

In dit boek wordt een geheel aparte kijk gegeven op het probleem van de houding van een tweede moeder tegenover de kinderen. Met een goed psychologisch inzicht en een warm hart heeft deze schrijfster de figuur van professor Tiebruck en zijn kinderen die aan de zorg van een ononwikkelde huishoudster zijn overgelaten geschetst, maar wij voelen dat haar heele sympathie uitgaat naar de flinke dappere vrouw welke het op zich neemt de steun van den met werk overladen dokter te zijn en de opvoedster, maar ook de alles begrijpende kameraad van zijn kinderen te worden. Dit is een goed geschreven en mooi boek voor volwassenen.

FREEMAN (Martin) DE ZAAK VAN DE BLINDE MUIS. (224) *f* **2.15 en** *f* **2.90. Vertaald door H. C. Fellinga. Kruseman, Den Haag.**

Een jeugdige gevierde radio-zangeres sterft aan een geheimzinnige ziekte op den avond dat haar man door bandieten ontvoerd wordt en een snoer gouden kralen, dat zij haar impressario als souvenir gaf, spoorloos verdwijnt. Een handig amateur-detective weet het kluwen van verwikkelingen te ontwarren en ontdekt door een paar blinde muizen, wie de schuldigen zijn. Spannende lectuur voor iedereen.

BAILEY (Temple) DE BELOFTE VAN MORGEN. (205) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Vertaald door H. S. Lanson. Schoonderbeek, Laren.**

In dit verhaal beweegt Temple Bailey zich in tegenstelling met haar andere boeken op de rand van het geoorloofde. De heldin is een jong meisje dat zeer lijdt onder de scheiding van haar ouders. Zij heeft kennis gemaakt en liefde op gevat voor een man die zich in een echtscheidingsproces met zijn vrouw bevindt maar om het leed dat zij door haar ouders ondervindt wil zij aan deze liefde niet toegeven. Al deze echtscheidingen en het gepraat daarover maken dit boek voor jongeren ongeschikt.

DOWNING (Todd) HET MYSTERIE VAN DE ZIJDEN KOUSEN. (227) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Vertaling van Ferdinand ten Hove. De Steenuil, Amsterdam.**

In dit verhaal is detective Rennert weer op het pad om de dood op zijn collega Payne te wreken. Deze werd vermoord door worging met een paar zwart zijden kousen. Tusschen allerlei beschrijvingen van een reis, door Mexico volgt Rennert onverbiddelijk het spoor van den moordenaar en grijpt hem op het oogenblik dat hij zich dit had voorgenomen. Voor ontwikkelde lezers.

HAYES (William Edward) DE ZWARTE POP. (203) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Vert. van J. Feitsma. De Steenuil, Amsterdam.**

De moorden welke in een eenzaam landhuis gebeuren worden vergezeld door de aanwezigheid van een Mexicaansche zwarte pop en de speurder welke met het onderzoek belast is moet wel degelijk al zijn capaciteiten in het vuur brengen om te achterhalen wie de moordenaar is. Een detectivegeschiedenis van mindere kwaliteit welke rijpere lezers ter hand kunnen nemen.

MANN (E. B.) HET SCHOT UIT DE HINDERLAAG. (227) *f* **2.25 en** *f* **2.90. Vertaald door H. S. Lanson. Schoonderbeek, Laren**

De schurken welke in de Far-West er op uit zijn hun evennaaste te benadeelen, doen dit gewoonlijk door het stelen van vee en het neerpaffen van de eerlijke mannen welke hun kwade wegen hebben bespied In dit verhaal wordt een dergelijke situatie met de noodige kleur beschreven voor lezers met eenig onderscheidingsvermogen.

VAN DIVERSE PLUIMAGE

GEESTELIJKE EPIEK DER MIDDELEEUWEN.. (296) Verzorgd door Prof. Dr. J. van Mierlo S.J. Elsevier, Amsterdam. 1939.

Ziehier het eerste deel der grootsch opgezette uitgave van de Nederlandsche litteratuur, het eerste deel ook van de Middel-Nederlandsche in het bijzonder, aan welke laatste een zevental vakkundigen medewerken. De uitgave is uitstekend verzorgd; druk, papier, formaat en band zijn stevig en smaakvol. Pater van Mierlo S.J., de Vlaamsche kenner der middel-Nederlandsche litteratuur, heeft een keuze gedaan uit de religieuze epische poëzie der middeleeuwen. De Beatrijs-sproke domineert natuurlijk in deze verzameling. Aan onmiddellijk treffende poëzie is de middel-Nederlandsche litteratuur rijker in het lied, zoowel het wereldlijke als het geestelijke, en in de min of meer lyrische poëzie als die van Hadewych dan in de epiek. Het veruit grootste gedeelte van dit boekdeel wordt bezet door fragmenten uit Heiligen-levens en -legenden, waarvan de Servatiuslegende en Sinte Lutgart weer de ruimste plaats innemen. De keuze van Pater van Mierlo lijkt ons goed en verantwoord. Zijn inleidingen en uiteenzettingen zullen vooral den niet-Katholiek van dienst zijn en de woord-verklaringen van den text aan den voet der bladzijde zijn voor ieder lezer onmisbaar. Een goede inzet, die het peil en de standing van den geheelen opzet aangeeft.

VONIER (Dom Anscar O.S.B.) HET NIEUW EN EEUWIG VERBOND. Vert. door H. Reynen. (224) *f* 2.75 en *f* 3.50. Foreholte, Voorhout.

Van dezen onlangs overleden, in Würtemberg geboren, Benedictijn verschijnt wederom een nieuw boek in Nederlandsche bewerking, een boek van hooge geestelijke standing. Het behandelt de Christelijke heilseconomie onder het aspect van een verbond Gods met de menschen. Deze gedachte en dit feit, dat God met den mensch een nieuw en eeuwig verbond sloot, domineert door heel het boek en de schrijver beschouwt de vele zijden der Christelijke leer en praktijk in verhouding tot dit verbond. Hij ontwikkelt oorspronkelijke gedachten en opent breede uitzichten en overal speurt men den adem eener innige godsvrucht, eener hechtgewortelde liefde tot Gods Kerk. Het verband, de eenheid der zoo verscheiden uitingen en practijken, der waarheden en leeringen wordt in dit boek merkwaardig duidelijk. De laatste hoofdstukken bijvoorbeeld over de Eucharistie zullen voor den lezer ongewoon verhelderend zijn. En zoo is er veel in het werk. De auteur is èn historisch èn theologisch goed geschoold en een zuivere sensus catholicus leidt hem bij al zijn uitspraken. De vertaling en bewerking van den Rolducschen professor is weer voortreffelijk. Een zeer mooi geestelijk boek voor allen.

GEMELLI O.F.M. (Augustinus) HET FRANCISCANISME. Naar de oorspronkelijke Italiaansche uitgave uit het Fransch vertaald door C. Ingen-Housz. (539) *f* 3.50 en *f* 4.50. Brepols, Turnhout.

Het schoon-religieuze werk van Pater Gemelli is thans via de Fransche editie ook in een Hollandsche uitgave verschenen. Dat de Fransche editie als basis voor de vertaling werd genomen, geschiedde op eigen verzoek van den schrijver, daar hij in het Fransche werk meerdere toevoegingen heeft laten opnemen die in de, thans nog in omloop zijnde, Italiaansche uitgave ontbreken.

Het boek geeft den groei aan der Franciscaansche spiritualiteit; het laat blijken dat het Franciscanisme door de eeuwen heen steeds actueel is geweest, en het thans nog is. De levensgeschiedenissen van enkele groote

figuren geven aan hoe op bepaalde tijdstippen in de geschiedenis het Franciscanisme zich uitte.

Het geheele boek, dat gezond-devoot en eenvoudig is geschreven, is eigenlijk één groote uiting van den Franciscaanschen geest, welke zich zoo veelzijdig kenbaar maakt. Het laten blijken dier veelzijdigheid, van de beteekenis en de waarde daarvan, maken het boek zoo belangrijk; want daardoor spreekt het een ieder aan. Het kan sterk worden aanbevolen.

MORTON (H. V.) IN DE VOETSTAPPEN VAN DEN MEESTER. Vertaald door A. G. Barkey Wolf. (358) *f* 3.75 en *f* 4.90. Leopold, Den Haag. 1938.

Van dezelfde schrijver en den zelfden vertaler recenseerden wij in den vorigen Jaargang van „Boekenschouw" (Maart 1938) het boek „In de voetstappen van Paulus". In dit boek is Christus Zelf het reisdoel van Morton. Van beide reisverhalen schijnt het laatste ons nog het beste, al konden we ook van het eerste reeds zeer veel goeds zeggen. Door heel het Heilige Land met Jeruzalem als uitgangspunt en als eindpunt volgt de reiziger en de lezer in zijn gezelschap de wegen door den Heer gegaan, en de plaats door Hem met Zijn Godmenschelijke aanwezigheid geheiligd. Bovendien wordt nog het OverJordaansche bezocht, waar Oud-Testamentische sporen worden vervolgd. Morton is een zeer bekwaam en geroutineerd schrijver van reisverhalen, niet een zwaar met wetenschap beladen bijbelkundige en archeoloog, maar een voor indrukken en gevoelens zeer vatbaar mensch, die met veel inzicht allerlei oude bijbelvragen weet te toetsen aan en te interpreteeren door datgene, wat hij in het hedendaagsche Palestina nog aanwezig ziet. Een enkelen keer, zoo in zijn verklaring van het Bethelemsche gebeuren (p. 118) en van de Evangelie-passage, waarin Christus spreekt van de velden „die wit staan van den oogst" (p. 146) schijnt ons zijn interpretatie aanvechtbaar. Overigens gaarne aanbevolen als een boek, waaruit men veel leeren kan.

DULLENS (John. Foster, e.a.) CHRISTENDOM EN OORLOG. Ingeleid door Ds. J. J. Buskes Jr. Vertaald door U. W. J. Schaap. (205) Meulenhoff, Amsterdam.

Over het vraagstuk „Christendom en oorlog" werden in dit boek opstellen opgenomen van Dulles, Ds. Demant, Dr. Otto Piper en Charles Raven, deelnemers aan de wereld-conferentie van Oxford. Zij werden geschreven na die conferentie, waar dit belangrijke onderwerp is behandeld. Vooropgesteld dat de vier schrijvers allen bezield zijn van de diepe, eerlijke overtuiging dat de vrede een der hoogste betrachtingen van den mensch moet zijn, is het opvallend — de inleider wijst daar ook reeds op — hoe hun opstellen elkander toch eigenlijk zoo tegenspreken. Zoo komt Raven tot de conclusie dat de Kerk den oorlog altijd volledig en beslist moet afwijzen. Zooals bekend, is dit geen geoorloofd standpunt voor den Katholiek. (Over het Katholieke standpunt in deze materie zie men o.a. het helder en beknopt geschreven werkje van Prof. Bender: „Gij zult niet dooden" deel II, in de serie Waarheid en Leven, Katholieke levenswijsheid.)

„Oorlog en Christendom" kan alleen lectuur zijn voor hen, voor wie het vereischt is zich ook van de verschillende Protestantsch-Christelijke standpunten op de hoogte te stellen.

BOERSMA (Sjoerd) OOST-EUROPA DIENT ZICH AAN. (205) *f* 3.90 en *f* 4.90. „de Tijdstroom", Lochem.

De ondertitel van dit boek brengt ons nader op de hoogte. Hij luidt: Menschen en Landschappen in Litauen, Letland en Estland. Het geldt dus de jonge Baltische Staten. Eertijds heeft Nederland een bloeiend handelsverkeer met deze landen onderhouden, en zelfs zijn er cultureele invloeden nawijsbaar. Na lang onder de Russische overheersching gezucht te hebben, wisten zij zich na den Wereldoorlog tot zelfstandige staten te formeeren. Dit boek is zeer geschikt, om de reeds groeiende belangstelling voor dezen uithoek van Europa te stimuleeren. Het wil op de eerste plaats het tourisme

dienen, maar zal ook op ander gebied bevruchtend kunnen werken. In een levendig goed geschreven verslag geeft het een kijk op menschen en zaken, op steden en platteland, op talen, litteraturen, op de historie en de nog vele restende architectonische schoonheden, op de mogelijkheden die hier nog open liggen. Uitnemende foto's begeleiden den tekst.

FRENCH (Harold) TSCHECHO-SLOWAKIJE. (251) *f* 2.75 en *f* 3.75. Met vijf en twintig fotopagina's. Nederlandsche Boekhuis, Tilburg.

Voor velen heeft Tschecho-Slowakije iets raadselachtigs, want hoe kan een land dat samengesteld is uit zooveel verschillende volkeren in vrede aan zijn toekomst en vooruitgang werken? In dit boek van Harold French vindt men het goed gedocumenteerde antwoord op allerlei vragen welke over Tschecho-Slowakije kunnen rijzen, maar dit uitstekend commentaar werd geschreven voor de jongste gebeurtenissen, zoodat de lezer den toestand moet beschouwen uit den tijd toen dit land nog niet onder het protectoraat van Duitschland was geplaatst. Het blijft een zeer interessant werk, een degelijke studie welke den lezer tot een juist inzicht van het ontstaan en het wezen van Tschecho-Slowakije brengt.

SCHEEBEN (M. J.) SYSTEMATISCHE MARIOLOGIE. II Deelen. Vert. door H. B. van Waes S.J. Met inleid. en aanteek. van E. Druwé S.J. *f* 3.90 en *f* 4.90. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen.

Het boek van den Duitschen theoloog Scheeben is een der beste theologische werken over de Moeder Gods. Het past volkomen in de rij van Dogmatische en Apologetische leerboeken, die de Standaardboekhandel te Brussel en Dekker en van de Vegt te Nijmegen onder leiding van Al. Janssens uitgeven. Scheeben was behalve een diepzinnig theoloog een zeer vroom priester en zoo is dit werk behalve een theologische verhandeling een boek van innige piëteit. Alle groote dogmatische waarheden die de Moeder Gods betreffen, vindt men in dit werk geordend en uitvoerig behandeld. Het is een der indrukwekkendste theologische boeken uit de geheele serie.

PREMSELA (Dr. B.) DE ONGEHUWDE MAN. Sexueele Problemen. (113) *f* 1.25 en *f* 1.90. Blitz, Amsterdam.

De titel van dit boekje geeft voldoende aan, waarover het handelt. Dr. Premsela behandelt hier allerlei sexueele kwesties vanuit het standpunt eener natuurlijke levensbeschouwing. In het algemeen is zijn zienswijze die eener natuurlijke levenstucht. Hij insisteert op zelfbeheer en zelftucht en hangt een natuurlijk idealisme aan. Hij waardeert de rol en den invloed van den biechtvader. Maar hij houdt zich buiten alle Christendom en godsdienst en zoodoende is voor Katholieken zijn standpunt in vele gevallen onhoudbaar. Voor een geloovig Christen zijn deze kwesties niet te bespreken zonder de godsdienstige moraal als leiddraad te volgen. Het begrip zonde bijvoorbeeld speelt in het boekje geen rol, hoewel Dr. Premsela ook dit begrip respecteert. Het boekje kan voor jeugdleiders of vakmenschen zijn nut hebben, voor katholieke jonge menschen is het wegens de vele lacunes en de vele verkeerde opvattingen niet bruikbaar.

JOLIVET (Rigis) HOOFDLIJNEN DER WIJSBEGEERTE. I Logica of Denkleer. Uit het Fransch. (80) *f* 0.95. Dekker en v. d. Vegt, Nijmegen - Utrecht. 1938.

In drie deeltjes heeft Prof. Jolivet een cursus van wijsbegeerte uitgegeven, bestemd voor de middelbare school, die ook in Nederland misschien goede diensten kan bewijzen. De vertaling van het eerste deeltje zal nog door dat der twee andere gevolgd wordt, wanneer het voldoende succes heeft. Het geeft slechts korte schematische definities en indeelingen, die kennelijk bestemd zijn door mondeling onderwijs ontwikkeld en geïllustreerd te worden. Als leiddraad zal het voor de gebruikers uitstekende diensten bewijzen en wij wenschen het een succes toe, dat de uitgave der andere deeltjes rechtvaardigen zal. Want geen verstandig mensch zal denkleer bestudeeren, zonder die denkleer ook in het objectieve denken toe te passen.

MENNICKE (Prof. Dr. C. A.) MODERNE PSYCHOLOGIE. Een poging tot synthese. (308) *f* 2.50 en *f* 3.25. Wereldbibliotheek, Amsterdam.

Deze synthese van wetenschappelijke psychologie omvat zoowel de algemeene als de differentiëele psychologie. Zij ziet in de historische ontwikkeling ook een zakelijken vooruitgang en toont hoe in de wils- en denkpsychologie de elementen- en associatiepsychologie haar waarheid vindt en hoe deze zelf weer opgeheven wordt in de structuurpsychologie. De differentieele psychologie volgt niet zoo'n logische lijn, maar ook daar zijn' de verschillende scholen eer aanvullingen dan tegenstellingen. Het geheel geeft dus een overzicht van de verschillende richtingen met een poging om ze met elkaar te synthetiseeren op wetenschappelijke basis zonder wijsbegeerte. Daarom schiet de schrijver natuurlijk essentieel te kort, al moeten wij hem voor het synthetisch overzicht van de moderne psychologische stroomingen prijzen.

PROOST (Dr. K. F. e.a.) VOLKSONTWIKKELING. Beginselen en Practijk. (203) *f* 2.90 en *f* 3.90. Van Loghum Slaterus, Arnhem.

Uit een jarenlange ervaring in de practijk, hebben vier maatschappelijke werkers een proeve van een theorie der volksontwikkeling geschreven. Systematisch hebben zij in beschouwingen betrokken: een historisch overzicht, de grondslagen voor het werk, zijn opbouw en zijn organisatie.

De schrijvers hebben zich veel moeite gegeven in hun inzichten neutraliteit te betrachten; hieraan is het te danken dat ook ontwikkelde Katholieken, die zich met de verschillende vormen van volksontwikkeling bezig houden, in hun boek met veel belangrijke ideëen kunnen kennismaken.

POLL (Max van) BLOED OVER HET JODENDOM. (64) *f* 0.75. „Helmond", Helmond.

Het optreden tegen de Joden in Duitschland is voor den schrijver dezer brochure aanleiding geweest uiteen te zetten wat het „jodenvraagstuk" eigenlijk is en hoe wij daar tegenover hebben te staan.

Gezien de niet weinig vertroebelde beschouwingen, welke over deze materie thans nogal eens de ronde doen, kan dit boekje verhelderend werken.

VERSCHAEVE (Cyriel) VOORTREKKERSPAD. (142) *f* 2.— en *f* 2.50. „Zeemeeuw", Brugge.

In het eeuwfeest der Zuid-Afrikaansche voortrekkers vond Cyriel Verschaeve inspiratie tot het schrijven van eenige schetsen, waarin het wezen van het taalverwante volk gepeild wordt en, mede in verband daarmee, enkele markante figuren worden herdacht: Paul Kruger, Christiaan de Wet, Louis Leipoldt. Met volle overgave heeft Verschaeve zich aan zijn stof gegeven; hij schreef een boekje dat afwisselend hartstochtelijk en gevoelig is.

FETHERSTONHAUGH (R. C.) DE POLITIE DER WILDERNIS. (The Royal Canadian mounted Police.) Vertaald door K. H. Broekhoff. (288) *f* 2.35 en *f* 2.95. Kemink & Zoon, Utrecht.

In films en romans heeft men de beroemde bereden politie van Canada geromantiseerd, zòò fantastisch zelfs, dat de waarheid over dit corps leelijk in het gedrang is geraakt. Toch is die waarheid zelf ook al romantisch genoeg. Dat bewijst dit boek waarin de geschiedenis van het corps is vastgelegd. Het laat zich lezen als een spannende avonturenroman, die bovendien de bekoring bezit van a tot z authentiek te zijn.

KRULS (H. J.) en STARING Jr. (H.) OP DE BRES VOOR NEERLANDS ONAFHANKELIJKHEID. (361) *f* 4.75 en *f* 5.90. Met een inleidend woord van Dr. H. Colijn en Dr. J. J. C. van Dijk. Nederlandsche Keurboekerij, Amsterdam.

In dit lijvige boek hebben de schrijvers getracht in populairen vorm een beeld van het leger te geven en daardoor volk en weermacht dichter bij

elkander te brengen. Daar onze buitenlandsche politiek ongewijzigd blijft, heeft ook onze weermacht geen verandering ondergaan en Nederland wenscht slechts in een eventueel Europeesch conflict een neutrale positie te behouden, maar daarvoor is noodig een aan de eischen des tijds voldoende preventief werkende weermacht. Een boek dat alle onkunde en te kort aan kennis hiervan aanvult en zeer eenvoudig en bevattelijk geschreven is, waardoor het voor iedereen leesbaar geworden is.

LUNS (Huib) TIEN WANDELINGEN IN FLORENCE. (122) *f* 1.90 en *f* 2.50. Met teekeningen van den schrijver, 67 fotografische reproducties en een kaartje. 2e herziene druk. Brusse, Rotterdam.

Voor liefhebbers van reizen is dit boekje een rijk bezit want op de meest bevattelijke en aangename wijze worden er de kunstvolle bezienswaardigheden in het mooie Florence in beschreven. Ook deze tweede druk zal haar weg wel vinden onder belangstellenden in Italiaansche kunst.

SWEERS (Ant.) TERLINGEN-LUCKER (L.) en SNITKER (Willem) VAN GROENE TOT GOUDEN BRUILOFT. (102) *f* 0.95. Met teekeningen van Cuno van der Steene. De Toorts, Heemstede.

Het is niet ieders werk een feest op aantrekkelijke wijze te arrangeeren, zoo dat iedereen er later met plezier aan terug denkt. In dit aardige boek vindt men allerlei aanwijzingen om een groene, een zilveren, een gouden bruiloft tot de onvergetelijke dagen van het leven te maken.

HAGEN (Leentje M.) CAROLIENTJE. (166) *f* 3.90. Fotografie van H. Heukels. Zomer en Keuning, Wageningen.

Het eerste levensjaar van een kindje is voor een moeder het kostbaarste dat zij ooit in haar leven bezitten zal. In dit keurig uitgegeven boek vertelt Mevrouw Leentje M. Hagen op ongekunstelde wijze van de kostbare oogenblikken dat Carolientje geheel en al afhankelijk is van Moeder's liefde en Moeder's zorgen. Ook de vele mooie foto's tusschen den tekst maken dit boek tot een heerlijk bezit voor menig jong moedertje.

TUYMELAAR (C. T.) en LINDONK (J.) PSEUDONIEMEN UIT NEDERLANDSCHE EN VREEMDE LITERATUUR. (64) Born, Assen. 1939.

De beide auteurs hebben hier een 600 à 700 pseudoniemen verzameld. In de eerste helft van het boekje worden alfabetisch de pseudoniemen gerangschikt met daarachter de eigenlijke namen, in de tweede helft wordt de omgekeerde orde gevolgd. Een practisch boekje, maar nog erg onvolledig. Aanvulling kunnen de auteurs o.a. vinden in het Lectuur-repertorium der Vlaamsche Boekengids-uitgave, Antwerpen, Kuylitsstraat.

VERKADE (O.S.B. - Willibrord) SPUREN DES DASEINS. (128) M. 3.30. Mathias Grünewald Verlag, Mainz.

De schilder-monnik Dom Verkade van Beuron heeft in „Spuren des Daseins" een aantal, op zich staande, gedachten bijeengegaard. Zij zijn het resultaat van vele jaren menschelijke ervaringen, van Godsbeschouwingen en van een vergeestelijkte kunstenaarsvisie. Stuk voor stuk zijn zij het overwegen waard; verrassend ervaart men soms hoe eigen min of meer vaag aangevoelde intuïties of gedachten hier eenvoudig-duidelijk in volle klaarheid worden uitgesproken, met een onvermoed diep perspectief.

Het is een boekje dat men steeds voor het grijpen wil hebben.

BESSIèRES (S.J. - Albert) DE ZALIGE ANNA MARIA TäIGI. (175) Uit het Fransch bewerkt door F. A. Brunklaus. Thijmfonds, Den Haag.

Van de in Holland weinig bekende Anna Maria Täigi, in 1920 door Paus Benedictus den Vijftienden als „de huismoeder Anna Maria Täigi" zalig verklaard, wordt het leven in dit boekje verteld.

Haar wonderbaar leven is vooral daarom zoo interessant wijl de zalige

door God's bijzondere genade als ziensfer optrad, en gedurende de gevaarlijke tijden, welke de Kerk beleefde — zij was Italiaansche en leefde van 1769 tot 1837 — meerdere Pausen en Kerkelijke hoogwaardigheidsbekleeders met maar adviezen en voorzeggingen gediend heeft.

HAANTJES (Dr. J.) KRONIEK VAN ZUID-AFRIKA. (64)
Eenige aanteekeningen over het letterkundig leven zooals zich dat de laatste jaren in Zuid-Afrika heeft ontwikkeld.

KUIPERS (Vertaald en ingeleid door Reinold.) VERZEN VAN RAINER MARIA RILKE. (31)
Een bloemlezing uit gedichten van den eigenaardigen, week-gevoeligen Godzoeker die Rilke was.

BEEK (G. van der) LEER UZELF BETER SCHRIJVEN. (102)
Een methode ter schriftverbetering voor hen, die de schooljaren achter den rug hebben.

VERMAAS (J.) LEER UZELF BETER REKENEN. (75)
Eveneens bedoeld voor degenen, die lager onderwijs hebben genoten, en hun rekenkennis willen ophalen.

VERèL (Dirk) NAAR HET LICHT. (30)
Een dialoog met spreekkoor, van algemeen-christelijke strekking.
Uitgaven in de Elkerlyck- en Libellenserie van Bosch & Keuning, Baarn.

MAAT (O.P. - A. W. ter) DE GODDELIJKE OVERLEVERING. (62) *f* 0.65. Paul Brand, Hilversum.
„De Goddelijke Overlevering" is verschenen in de serie „Katholieke Levenswijsheid". Beknopt worden besproken de Goddelijke Overlevering in de Kerk, de bewijzen der Goddelijke Overlevering, de overlevering in de Christelijke Kerkgenootschappen en de getuigenissen van Luther en Calvijn voor de overlevering.

LURVINK (O. Carm. - P. Bertholdus) HET BLOEDIG OFFER. Het H. Lijden overwogen. (73) *f* 1.30. Alberts Drukkerijen, Sittard.
Vanaf Palm-Zondag tot en met Paasch-Zaterdag heeft P. Lurvink, voor elken dag lijdensoverwegingen geschreven, in eenvoudigen trant, als voorbereiding op het Hoogfeest van Paschen.

KEIJSER S.S.S. (Dr. Ch. De) DE CONGREGATIE VAN HET ALLERH. SACRAMENT. (133) Brakkenstein, Nijmegen.
Ontstaan, geest en werken van de Congregatie der Priesters van het H. Sacrament worden in dit boek populair verhaald.

PETERS (Dr. N.) ONZE BIJBEL. Bron van Licht en Leven. Nederlandsche bewerking van Al. Hulpiau. (314) *f* 2.10. Beyaert, Brugge.
De laatste jaren zijn talrijke werken verschenen, die voor den Katholieken leek een gids beoogen te zijn bij het lezen van den Bijbel, die als inleiding dienen op de H. Schrift, of er commentaar op leveren. „Onze Bijbel" — Nederlandsche bewerking van Dr. Peters' „Unsere Bibel" — heeft ten doel de geloovigen aan te moedigen den Bijbel zelf ter hand te nemen en duidelijk te laten inzien het groote geestelijke nut daarvan. Daartoe wijst het boek op den rijken inhoud van den Bijbel, zijn goddelijke waarde voor het persoonlijk en maatschappelijk leven, het geeft noodzakelijke ophelderingen, bestrijdt ook eenige vooroordeelen, en vooral wekt op tot vereering en liefde voor God's woord. Een mooie en praktische uitgave.

Aanbevolen religieuze uitgaven:

WELZEL S.J. (Bern) EUCHARISTIE EN MYSTIEK LICHAAM VAN CHRISTUS. Nederl. bewerking van Pater Marcus, Capucyn. (60) *f* 0.70 en *f* 1.30. „Fidelitas", Amsterdam.

De beschouwingen van P. Welzel gaan hiervan uit dat de eucharistische offerviering in het middelpunt staat van geheel ons Christendom en Christenleven. Een boekje voor dezen tijd: waar thans zooveel nadruk wordt gelegd op de banden van „bloed en bodem", over de hoorigheid tot het „ras", wordt hier gesproken over de bovennatuurlijke rastoehoorigheid, over de hemelsche bloedverwantschap.

GRAAFF (S.J. - Fr. de) JESUS' LEVEN ONS LEVEN. (205) Kinheim, Heiloo.

Overwegingen voor iederen dag, vanaf Septuagesima tot en met het feest van het Heilig Hart. Meditaties, die aanwijzingen geven en diepere gedachten wekken voor de ziel in haar opgang naar God.

BIVORT DE LA SAUDéE (J. de) COMMUNISTEN BESTRIJDEN DEN GODSDIENST. Uit het Fransch vertaald door G. A. De Brie. (275) *f* 0.95. „De Kempen", Tilburg.

Een duidelijke inlichting over de anti-godsdienstige activiteit van het Communisme, in Rusland en daar buiten. Ook over Nederland is een uitgebreid artikel opgenomen dat groote inlichtende waarde bezit. Het boek is „bij" tot einde 1938.

RICHTLIJNEN UWER BISSCHOPPEN. XIII Geestelijke Voordrachten. (241) *f* 1.—. „Geloofsverdediging", Antwerpen.

In een aantal voordrachten, o.a. van P. Callewaert, O.P.; P. Arts, S.J., P. Dr. v. Gestel, O.P., Kan. Jansen, wordt de geestelijke diagnose van den tijd gesteld, en de Bisschoppelijke inzichten betreffende het huwelijk, de pers, de film, de Kath. Actie, zooals die in provinciale concilies in België naar voren werden gebracht, nader uitgewerkt. Ook voor Nederlandsche Katholieken is dit een bruikbaar en nuttig boek.

EEKHOUT (J. B. M. J.) DE DAMGIDS. (64) *f* 0.90. De Combinatie, Rotterdam.

Beginnende damspelers vinden in „De Damgids" een bruikbare handleiding.

DIFFELEN (E. M. van) SPEEL JE MEE!. Een bundel Spelen voor jongens en meisjes, groot en klein. 2e Veel vermeerderde Druk. (112) *f* 1.90. Brusse, Rotterdam.

Leiders van jeugdvereenigingen en clubs vinden in dit boek een groot aantal gezelschapsspelen voor binnenshuis en buiten.

VALKEMA BLOUW (Ir. J. P.) DRIE JONGENS OP AVONTUUR. Met vele teekeningen van Jaap Veenendaal. (250) *f* 1.90 en *f* 2.50. „De Tijdstroom", Lochem.

Drie jongens en een oude zeeman gingen vanuit Scheveningen een dagje varen. Het tochtje groeide uit — overigens onvrijwillig — tot een reis naar Spanje en Noord-Afrika, waar hoopen avonturen werden beleefd. Heel fantastisch, maar ook heel spannend. Een boek voor jongens van veertien, vijftien jaar.

WISCH (Maarten van) GEHEIME MACHTEN. (206) *f* 1.50. St. Gregoriushuis, Utrecht.

Een flinke jongen is de hoofdpersoon in dit avonturenverhaal, dat gedeeltelijk in Holland speelt gedurende den inflatietijd van eenige jaren na den oorlog. Voor jongens van ongeveer twaalf jaar. Stempel van den Keurraad.

LABBERTON (Mien) JONGE HARTEN. (247) *f* 2.90 en *f* 3.90. Ploegsma, Zeist.

De belevenissen der jeugdige leden van een doktersgezin worden pittig en ook wel gevoelig verteld. Het boek is meer bepaald bedoeld voor jeugdige Protestantsche lezeressen.

ANDRé (Marie) HET LEVEN VAN MARIA. Aan kinderen verteld. Uit het Frans bewerkt door P. Vinc. v. Wijk, O. Carm. Versierd met 12 illustraties. (84) Verhaag, Oldenzaal.

Voor kinderen van elf à twaalf jaar wordt op begrijpelijke wijze het leven van de H. Maria verteld.

FOKKER (Aafje) VAN 2 KLEINE MEISJES IN HOLLAND. (94) *f* 0.90. Illustraties van Aafje Bruyn. Van Gorcum & Co. Assen.

Dit is zoo'n echt gezellige vertelling van 2 kleine meisjes die uit Indië bij Oma komen logeeren. Er staan leuke plaatjes in en onze kleintjes zullen het met plezier lezen.

MAREE (Piet) KWIEK HET DOMME EENDJE. (29) *f* 1.25. Met een verhaal van Antoinette van Dijk.

MAREE (Piet) BARENDJE'S WONDERLIJKE REIS. (29) *f* 1.25. Met een verhaal van Antoinette van Dijk. Leopold, Den Haag.

Twee alleraardigste boekjes met groote, bont gekleurde plaatjes voor de allerjongsten.

DE REIS VAN GOUDVLEUGELTJE EN NACHTEGAALTJE. (22) *f* 1.25. Illustraties in kleuren van Jeanne Hebbelynck. Tekst van Wies Persijn. Van Rossum, Utrecht.

Om de kleintjes reeds vroeg te leeren de heerlijke werken van barmhartigheid welke de Katholieke Kerk ons leert, te beoefenen, heeft Jeanne Hebbelynck in samenwerking met Wies Persijn die de tekst verzorgd heeft, een aantal plaatjes geteekend welke op duidelijke, maar ook lieftallige wijze voor de kindertjes verklaren wat zij moeten doen om deze werken van barmhartigheid te volbrengen. Een buitengewoon fijne uitgave voor kleine kindertjes.

MICHAEL (Otto) ZOO EENVOUDIG WAS 'T NIET. (295) *f* **2.50 en** *f* **3.25. Vertaald door P. Crassaerts. Govers, Den Haag.**

Overmoedig en schermend met veel groote woorden zooals jongens van 16 meestal doen, ging „Bursch" door het leven tot een jongensstreek welke hij uithaalt bij een bezoek aan een papierfabriek hem opeens van den ernst van het leven en van onze moeilijke tijden bewust maakt. Deze omkeer in „Bursch" en zijn nobel gedrag na zijn misstap vormen het onderwerp van dit boek dat uitstekende lectuur geeft voor groote jongens.

DORENBURG (A. van) IN VERLEIDING. (159) *f* **1.35. Stempel van de Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.**

Zooals de meeste uitgaven van de Spaarnestad is ook dit weer een van die spannende jongensboeken waarvan onze kinderen bijna niet af kunnen blijven. Geschikt voor jongens van 12-14 jaar.

SUTORIUS (Anna) MEISJES IDYLLE. (227) *f* **1.40 en** *f* **1.90. Kramers, Rijswijk.**

Vader en Moeder vertrekken naar Indië en drie zusjes blijven samen wonen onder leiding van de oudste om hun studies te voltooien. Dit huishoudentje wordt levendig beschreven en het geluk van de drie wordt pas volmaakt wanneer twee van de meisjes een goeden man vinden en de derde de blijde tijding verneemt dat Vader en Moeder weer terug komen. Geschikt boek voor oudere meisjes.

TOZER (Katharine) MUMFIE'S AVONTUURLIJKE REIS. (86) *f* **2.50. Vert. van Clara Asscher-Pinkhoqf. Schuyt, Baarn.**

Dit is de vertelling van een doodgewoon olifantje dat met zijn vader en moeder in een doodgewoon huisje in het bosch leefde. Mumfie heeft een avontuurlijke geest en gaat de wijde wereld in en het verhaal van zijn avontuur is tot vermaak van de kinderen in dit allerleukst boek opgeschreven.

MAHLER (S.) HET RAADSEL VAN EUROPA. (183) Meulenhoff, Amsterdam. 1938.

Een professor in het volkenrecht denkt zich voor de vrede in Europa een Volkenbondsleger. Om dit te verwezenlijken bedreigd hij met een wondermachine achtereenvolgens verschillende landen. Groote angst maakt zich van de wereld meester. Men sluit zich aaneen en inderdaad wordt een permanent beroepsleger gevormd. 'n Fantasie gebaseerd op de vredesgedachte. Voor jongens van 14-17 jaar.

LELIE (Frans) DE VREEMDE ONTDEKKING VAN HOPMAN BREEM. (238) *f* **1.25 en** *f* **1.90. Van Holkema & Warendorf, Amsterdam.**

In dit spannende boek voor oudere jongens, wordt, met medewerking van Hopman Breem en zijn padvinders, 'n complot van communistische wapensmokkelaars ontmaskerd. De tallooze avonturen, die zij hier bij beleven, zullen vele jongens zeker boeien.

STONE (Amy Wentworth) DEBBY VINDT HAAR WEG. (209) *f* **1.90 en** *f* **2.90. Bewerkt door Willy Pétillon. Hollandia, Baarn.**

Dit vlotte meisjesboek vertelt op prettige wijze, hoe Debby, door de plotselinge en geheimzinnige ontdekking van 'n oud familie-collier, in staat gesteld wordt de teeken-academie te volgen. Meisjes van 14 jaar en ouder zullen dit aardige verhaal met veel plezier lezen.

BOYLSTON (H. D.) VERPLEEGSTER. (205) *f* **1.90 en** *f* **2.50. Uit het Ameriaans, bewerkt door Fenna de Meyier. Hollandia, Baarn. 1938.**

Dit vervolg op: „Leerling-verpleegster" verhaalt, hoe Suze nu in haar derde leerjaar kennis maakt met de operatie-kamer en na het behalen van

het diploma op de kraamkamer komt. Het misverstand met haar vriend dokter Barry leidt toch nog tot een happy-end, maar alvorens zijn vrouw te worden wenscht zij eerst als wijkverpleegster in New-York werkzaam te zijn. Voor meisjes van 17 jaar en ouder.

VOSMA (Emmy) INEKE HOLSTEIN'S OVERWINNING. (245) *f* 1.90. Thieme & Cie. Zutphen.

Zoolang haar Moeder ziek is, moet Ineke de studie uit haar hoofd zetten. Het kost haar veel, maar zij behaalt de overwinning op zich zelf, waarbij tenslotte toch alles voor haar mee loopt. Een beetje tam verhaal met protestantsche inslag voor meisjes van 12-14 jaar.

FAVIER (Truus) GERDA'S LAATSTE M.U.L.O.-JAAR. (196) *f* 1.10 en *f* 1.50. Kramers, Rijswijk.

Gerda's laatste M.U.L.O.-jaar geeft weer eens 'n caricatuur van 't moderne meisje. De hoofdpersoon en haar vriendinnen zijn echte „nesten", die uitstekend flirten en op school flauwigheden uithalen. Dit zeer oppervlakkige meisjesboek is geen aanwinst voor onze jonge meisjes.

TARGO (Lucile F.) BOEKENWURMEN. Uit het Amerikaansch bewerkt door Willy Strijt. (209) *f* 1.90 en *f* 2.50. Hollandia, Baarn.

Het zijn inderdaad boekenwurmen, de twee meisjes, wier leven in dit boek verteld wordt, vanaf hun schooljaren tot haar intrede in het groote leven, geschikte lectuur voor oudere meisjes, die er veel in kunnen lezen over toestanden op Amerikaansche middelbare scholen.

LARGE (Dorothy M.) DE TROUWE KAMERAAD. (128) *f* 1.90. Uit het Engelsch door G. W. Elberts. „de Tijdstroom", Lochem.

De titelheld is een hond, die een blinden man tot geleide dient. Hij, de hond, is zéér vernuftig. Verder schijnt de wereld volgens deze schrijfster zoo ongeveer alleen uit goede, vriendelijke menschen te bestaan. En het happy-end is, dat de blinde door een operatie weer ziende wordt. Het is alleen 'n beetje erg braaf. Wellicht lezen jongens en meisjes het met plezier.

JASPERS (J.) HET MEISJE VAN NIEUWLAND. (203) *f* 1.90. Nijgh en Van Ditmar, Rotterdam.

Het is jammer, dat de schrijfster in dit goed geschreven, origineele meisjesboek haar vaag begrip van den dood en haar ongeloof aan een leven hiernamaals naar voren heeft gebracht. Nu moet het ontraden worden.

BLOEMHOF (Ina) HET AVONTUUR VAN FIEN EN PETER. (160) *f* 1.35. Met stempel Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

Dit is weer een gezellig en voor kinderen boeiend boek, dat zeker met vreugde ter hand genomen zal worden.

FRIJLICK (Suus) HET GEHEIM VAN DE KOEPEL. (177) Geillustreerd.. Kolff en Co. Amsterdam.

De erfenis welke Lucie de Winter in den schoot valt brengt haar geen onverdeeld genoegen. Het is een oud romantisch huis waar het schijnt te spoken. En in het testament is bepaald dat zij er niets veranderen mag. Zij slaat zich kordaat door alle moeilijkheden heen en vindt tenslotte met behulp van een goeden vriend uit wat het spook is. Voor oudere meisjes een gezellig en leesbaar boek.

DORENBURG (A. van) DE GEHEIMZINNIGE MARSKRAMER. (160) *f* 1.35. Met stempel van den Keurraad. De Spaarnestad, Haarlem.

De geheimzinnige marskramer blijkt zoo kwaad nog niet te zijn en brengt in dit verhaal juist genoeg spanning te weeg om dit aantrekkelijk te maken voor onze kinderen.